

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Харківський
Національний Університет
Імені В.Н. Каразіна

ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ

VIVAT
JUS

**ХІІ МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

**«Від громадянського суспільства –
до правової держави»**

***ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
Internet-конференції***

22 квітня 2016 року, м. Харків

Харків - 2016

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
протокол № 10 від 20 квітня 2016 року*

ВЗ6 ВІД ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА – ДО ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ:

XII міжнародна наукова конференція молодих вчених та студентів, 22 квітня 2016 р., м.
Харків: Збірник тез доповідей. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 470 с.

ISSN 2310-8665

Зважаючи на темпи життя, інформатизацію суспільства і дедалі зростаючу роль інформаційних технологій XI Міжнародна конференція молодих вчених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави», що ініційована юридичним факультетом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відбувається у рамках Internet-заходу. З огляду на важливість заходу, спрямованого на пропаганду освіти та науки серед молоді, а також актуальність заявленої тематики, конференція сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної науки та становленню сучасного юриста з розвинутим самостійним мисленням, який здатен правильно аналізувати широке коло актуальних питань соціуму.

Усі учасники наукового заходу та інші зацікавлені особи мають змогу безпосередньо спілкуватися з авторами розміщених публікацій за вказаними їх електронними адресами. До збірника увійшли тези студентів та молодих вчених, присвячених проблемам становлення громадянського суспільства і правової держави, які вміщують в себе наступні напрями: 1. Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права. 2. Конституційне право. Міжнародне право. Муніципальне право. 3. Цивільне право та сімейне право. Цивільний процес. 4. Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право. Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право. 5. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. 6. Трудове право та право соціального забезпечення. 7. Екологічне, земельне та аграрне право. 8. Фінансове право. Банківське право. 9. Господарське право та господарський процес. 10. Право інтелектуальної власності. Інформаційне право. 11. Проблеми боротьби зі злочинністю. Національна, регіональна та міжнародна безпека.

Редколегія: Т.Є. Кагановська, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України (головний редактор); М.В. Даньшин, д.ю.н., професор (заступник головного редактора); В.М. Трубников, д.ю.н., професор; М.В. Руденко, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України; І.В. Венедіктова, д.ю.н., професор; М.М. Воронов, к.ю.н., доцент.

Адреса редколегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Інститут соціології, психології і права, юридичний факультет, майдан Свободи, 6, м. Харків 61022, т.: (057) 707-53-81.

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

ОРГКОМІТЕТ

Голова Оргкомітету – Кагановська Т.Є., декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, завідувач кафедри державно-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Заступник голови Оргкомітету – Даньшин М.В., заступник декана юридичного факультету з наукової роботи Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Координатор Оргкомітету – Хабарова Т.В., аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Помічник – Пиласва В.В., аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Члени Оргкомітету:

Венедіктова І.В., завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Воронов М.М., завідувач кафедри конституційного, муніципального і міжнародного права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент

Руденко М.В., завідувач кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Трубников В.М., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Горонді Л.Л., голова СНТ юридичного факультету, студент 4-го курсу юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Пятіна А.І., секретар СНТ юридичного факультету, студентка 4-го курсу юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні учасники та організатори конференції, колеги й друзі!

Вітаю учасників XII Міжнародної конференції молодих учених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави», яка відбувається сьогодні, 22 квітня 2016 року, у Каразінському університеті.

Тенденції розвитку сучасного світу роблять нас активними учасниками глобальних процесів, спонукають нас шукати своє місце в системі нинішніх міждержавних відносин та шляхи ефективного вирішення існуючих проблем. Таким орієнтиром для нашої держави є європейський вибір України.

Участь кожного з нас у цьому міжнародному заході, спрямованому на пропаганду освіти та науки серед молоді, сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної науки та становленню сучасного юриста з розвиненим самостійним мисленням, який здатен правильно аналізувати широке коло актуальних питань соціуму. Це є надзвичайно важливим, адже дозволяє долучитися до обговорення важливих проблем і пошуку оптимальних рішень виходу з них у напрямі європейської цивілізаційної моделі задля досягнення прогресу в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави.

Значення й унікальність конференції полягає в тому, що дистанційна участь, яку забезпечує Конференція, дає виняткову можливість одночасно об'єднати і представити широкому загалу прогресивні напрацювання науковців різних країн – України, Росії, Білорусії.

Сподіваюся, що оприлюднення наукових напрацювань з важливих та актуальних питань юриспруденції буде позитивно впливати на вибір шляхів реалізації загальнонаціональних дій, спрямованих на вироблення державної політики щодо дотримання європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини.

Також важливо відзначити, що серед учасників заходу дуже багато молоді та студентів, адже саме їм доведеться в найближчій перспективі визначати й реалізовувати стратегію розвитку держави.

Адресую слова подяки організаторам конференції. Учасникам цього наукового зібрання бажаю професійного діалогу, творчих дискусій, плідної роботи. Дякую!

*З глибокою повагою, Голова оргкомітету конференції,
декан юридичного факультету Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України
Т.Є. Кагановська*

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ, ВПІЗНАННЯ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Абламський Сергій Євгенович
доцент кафедри кримінального процесу
факультету № 1 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
E-mail: ablamu4@gmail.com

Ключові слова: допит, впізнання, досудове розслідування, відеоконференція

Порядок проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції детально регламентується КПК України та є обов'язковим для осіб, які проводять зазначені слідчі (розшукові) дії. Чинний КПК України визначає певні процесуальні правила, що визначають порядок проведення дистанційного досудового розслідування, а саме: 1) ст. 225-227 КПК України – щодо допиту особи у дистанційному досудовому провадженні; 2) ст. 228 та 229 КПК України – щодо впізнання осіб чи речей у дистанційному досудовому провадженні.

До початку зазначених слідчих (розшукових) дій слідчий чи прокурор повинен забезпечити участь особи, яка буде допитуватись або впізнавати, та ідентифікувати її. Спосіб виклику особи до місця проведення слідчих (розшукових) дій передбачено у статтях 133, 135 КПК України. З метою примусового забезпечення участі особи, яка буде приймати участь у дистанційному досудовому розслідуванні, слідчий, прокурор повинен дотримуватись положень Інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квітня 2013 року № 223–558/0/4–13 «Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження». Зокрема про те, що усі клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження подаються до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, що здійснює відповідне розслідування. Такі клопотання розглядаються слідчим суддею, який визначається автоматизованою системою документообігу суду в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 35 КПК України (незалежно від того, який слідчий суддя розглядав інші клопотання у цьому ж кримінальному провадженні раніше).

Основні процесуальні правила порядку допиту осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) визначені ст. 232 КПК України. При чому, за загальним правилом рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається слідчим, прокурором, а в разі здійснення у режимі відеоконференції допиту згідно із статтею 225 КПК України – слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження. У разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного досудового розслідування, слідчий, прокурор, слідчий суддя може прийняти рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою, обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує.

Виклик особи проводиться самим слідчим, який здійснює кримінальне провадження відповідно до положень статей 132–143 КПК України, або за його дорученням органом досудового розслідування за місцем перебування допитуваної особи чи оперативним підрозділом згідно зі ст.ст. 40 і 41 КПК України.

Малолітній, неповнолітній свідок чи потерпілий може брати участь у досудовому розслідуванні дистанційно, якщо проведення вказаних слідчих (розшукових) дій у режимі відео конференції обумовлене інтересами кримінального провадження або забезпеченням його безпеки (наприклад, для уникнення тиску з боку учасників кримінального провадження чи інших негативних наслідків для допитуваного). При цьому допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться за правилами, визначеними у ст. 226 КПК України в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря, явку яких повинен забезпечити слідчий або прокурор відповідно до зазначеного вище порядку.

Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії. У випадку утримання особи, яка буде брати участь у досудовому розслідуванні дистанційно, в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, ці дії здійснюються службовою особою такої установи. Якщо слідчі дії дистанційно проводяться слідчим суддею, вказані вище дії виконуються судовим розпорядником або секретарем судового засідання (див. про це ст. 336 КПК).

Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, на території юрисдикції якого перебуває така особа, організувати ВК. Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення.

Учасникам слідчої (розшукової) дії має бути забезпечена можливість ставити запитання і отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, реалізовувати інші надані їм КПК права та виконувати процесуальні обов'язки.

Проведення дистанційного досудового розслідування за рішенням слідчого судді здійснюється згідно з положеннями ст. 225 та частинами 4-5 ст. 336 КПК України. Особливість його проведення полягає в тому, що зазначені у ч. 4 ст. 336 КПК України дії у випадку, якщо особа, яка братиме участь у судовому провадженні дистанційно, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією суду, або на території міста, в якому розташований суд, виконує судовий розпорядник або секретар судового засідання цього суду. У тому випадку, якщо особа, яка братиме участі в досудовому розслідуванні дистанційно, утримується в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, організація проведення ВК, встановлення особи, вручення їй пам'ятки про процесуальні права здійснюються на підставі постанови про доручення на проведення слідчої (розшукової) дії службовою особою такої установи. Службова особа повинна також перебувати поряд з особою, яка бере участь у проведенні слідчої (розшукової) дії в режимі ВК, до закінчення цієї слідчої (розшукової) дії.

Хід і результати слідчої дії, проведеної у режимі ВК, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису. Використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку. У матеріалах кримінального провадження обов'язково зберігаються оригінальні примірники технічних носіїв інформації зафіксованої процесуальної

дії, резервні копії яких зберігаються окремо. Незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження тягне за собою недійсність слідчої дії та отриманих внаслідок її вчинення результатів (частини 3, 6 ст. 107 КПК України). Як правило, ВК відбувається у режимі «реального часу» з передачею чіткого зображення та звуку. При забезпеченні державного захисту конкретної особи, вона може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б упізнати.

Якщо неможливо провести процесуальну дію в режимі відеоконференції у зв'язку з обставинами, які виключають можливість її проведення (тривала хвороба, наявність відповідного клопотання тощо), а також у випадку наявності технічних неполадок, що перешкоджають проведенню процесуальної дії в режимі відеоконференції, органи, уповноважені на її проведення, відповідно до положень статей 218, 232 КПК України повідомляють один одного про це засобами телефонного зв'язку, шляхом направлення телефонограми, що складається уповноваженою особою та долучається до матеріалів кримінального провадження.

Під час проведення дистанційного допиту, впізнання слідчий повинен встановити особу, роз'яснити її права, а також порядок проведення слідчої (розшукової) дії. Якщо допит, впізнання здійснюється зі свідком, то він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання та давання завідомо неправдивих показань, а у разі проведення даних дій за участю потерпілого – за давання завідомо неправдивих показань. За необхідності до участі залучається перекладач.

Допит малолітнього, неповнолітнього свідка чи потерпілого може проводитися з використанням відеоконференції лише у випадку, якщо проведення допиту в такому режимі вимагають інтереси кримінального провадження (для об'єктивного з'ясування обставин) або для забезпечення безпеки неповнолітнього (для уникнення тиску з боку учасників кримінального провадження, обвинуваченого чи інших негативних наслідків для допитуваного). У цьому разі допит проводиться за правилами, визначеними ст. 226 КПК України, а саме проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря, явку яких повинен забезпечити слідчий.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – 1224 с.

2. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження) : Наказ Державної судової адміністрації від 15.11.2012 р. № 155 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N1552012/>.

3. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квітня 2013 року № 223–558/0/4–13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nkm.ks.court.gov.ua/sud2117/cit_inf/cpc_2012/7192/#.

ЗАКОНОДАВЧА ОСНОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Аветисян Маргарита Робертівна
аспірант юридичного факультету
Донецького національного університету
E-mail: margarita55089@mail.ru

Ключові слова: організаційно-правова форма господарювання, організаційно-правова форма юридичні особи, організаційна форма суб'єктів економіки, організаційна форма підприємств

Участь суб'єктів господарювання в господарських відносинах пов'язана, зокрема, із видами здійснюваної ними діяльності, обсягом відповідальності учасників, правовим режимом майна та іншими чинниками, які обумовлюються, насамперед, організаційно-правовою формою господарювання. Вихідні положення щодо вибору та особливостей організаційно-правової форми господарювання визначаються нормами відповідного законодавства.

Законодавчу основу організаційно-правової форми господарювання складають Господарський кодекс України (далі – ГК України), Цивільний кодекс України (далі - ЦК України), Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки, затверджений наказом Державної служби статистики та інші закони, що регламентують правовий статус різних суб'єктів господарювання.

Зазначені законодавчі акти закріплюють визначення поняття організаційної форми юридичної особи, окреслюють види організаційних форм суб'єктів економіки, фактори вибору організаційно-правової форми господарювання. В той же час, в законодавстві відсутній єдиний підхід щодо визначення поняття «організаційно-правова форма», застосування цього поняття до різних суб'єктів права (юридичних осіб, підприємств, суб'єктів економіки, банків і т.д.), розмежування видів організаційно-правових форм господарювання тощо.

В юридичній науці проблематика, пов'язана із законодавчою основою організаційно-правової форми господарювання, розробляється, зокрема, І.Ф. Коваль, К.О. Кочергіною, І.М. Кучеренко, В.С. Мілаш, В.В. Спасибо, І.В. Спасибо-Фатєєвою, Н.В. Щербаковою, В.С. Щербиною та іншими вченими. Разом з тим недосконалість чинного законодавства, дискусійність багатьох питань, пов'язаних із організаційно-правовою формою професійних учасників ринку, обумовлюють доцільність подальшого дослідження законодавчої основи з цих питань як з точки зору її форми, так і змістовного наповнення.

Вищезазначене вказує на актуальність теми дослідження, метою якого є обґрунтування напрямів подальшого удосконалення законодавства України щодо організаційно-правової форми господарювання.

Для досягнення досягненої мети важливо враховувати розмаїття термінології, яка застосовується в законодавстві із заявленої теми, зокрема, «організаційна форма», «організаційно-правова форма». Тому для проведення повного аналізу законодавчої основи доцільно брати до уваги всі наявні термінологічні варіації цього поняття.

Основним актом господарського законодавства, який містить низку вихідних положень щодо організаційно-правової форми, є ГК України [1], в якому вживаються, зокрема, такі поняття як: організаційні форми підприємництва (ст.45), організаційні форми здійснення некомерційної господарської діяльності (ст. 53), підприємство як організаційна форма господарювання (ст. 62), види та організаційні форми підприємств (ст. 63),

організаційно-правові форми об'єднань підприємств (ст. 120) та інші. Таким чином, в нормах ГК України не простежується єдиного підходу до термінології у цій сфері та її застосування до відповідного суб'єкта чи діяльності. Подібні оцінки досконалості правової регламентації організаційно-правової форми висловлюються і в науковій літературі [2, с. 74; 3, с.109].

Не містить ГК України чітких положень і щодо видів організаційно-правових форм. Останнім в ньому присвячена ст. 63, яка хоча й має назву «види та організаційні форми підприємств», але лише наводить поділ підприємств залежно від форми власності (приватне підприємство, підприємство колективної власності, комунальне підприємство, державне підприємство, підприємство, засноване на змішаній формі власності, спільне комунальне підприємство) та способу утворення (унітарне та корпоративне підприємство), проте видів організаційних форм не визначає. При цьому в літературі зазначена стаття коментується як така, що виділяє як організаційні форми унітарні та корпоративні підприємства [4, с.58].

У нормах ГК України не визначено однозначної позиції стосовно меж вибору суб'єктом конкретної форми здійснення своєї діяльності. Так, в ст. 45 застосовується формулювання «підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця», натомість в ст. 135 закріплено, що «власник майна має право здійснювати господарську діяльність в організаційно-правових формах господарювання, не заборонених законом». Отже, простежується неузгодженість в нормах ГК України щодо свободи вибору суб'єктом конкретної форми (в одному випадку – імперативний, в іншому – диспозитивний).

ЦК України також містить положення щодо організаційно-правової форми, проте застосовує це поняття для юридичних осіб» [5]. Так, ст. 83 цього Кодексу встановлює дві організаційно-правові форми юридичних осіб - товариство та установа. При цьому в ній закріплено важливий припис про те, що юридичні особи можуть створюватись в інших формах, встановлених законом (хоча сам ЦК України інших організаційно-правових форм не наводить). Таким чином, дійти висновку, що ЦК України не містить повної і вичерпної регламентації видів організаційно-правових форм юридичних осіб, а свобода вибору обмежена колом форм, встановлених законом.

Окрім зазначених нормативно-правових актів, існують спеціальні закони, які регламентують види організаційно-правових форм суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність в різних сферах. Так, наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» вказує дві організаційно-правові форми банку - публічне акціонерне товариство та кооперативний банк (ст. 6) [6], Закон України «Про громадські об'єднання» закріплює такі організаційно-правові форми громадського об'єднання - громадська організація та громадська спілка (ч. 2 ст. 1) [7], Закон України «Про страхування» передбачає чотири форми фінансових установ, які мають право здійснювати страхову діяльність, – акціонерні, командитні, повні товариства та товариства з додатковою відповідальністю (ст. 2) [8].

Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» закріплює, що організаційно-правова форма юридичної особи визначається відповідно до класифікації організаційно-правових форм господарювання, затвердженої центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання [9]. Отже, вказаний закон вживає поняття «організаційно-правова форма юридичної особи» та відсилає до підзаконного акту, який має містити класифікацію цих форм.

Розгорнутий перелік організаційно-правових форм господарювання (організаційних форм суб'єктів економіки) міститься в двох класифікаторах: ДК 002:2004 Класифікація організаційно-правових форм господарювання, затверджений Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики України від 28.05.2004 № 97 (далі – КОПФГ) [10] та Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки, затверджений Наказом Державної служби статистики України від 29.09.2014 № 271 (далі –

СКОФ) [11]. З приводу КОПФГ виникають щонайменше два проблемні моменти. По-перше, як підкреслюється у літературі, він не був зареєстрований в Міністерстві юстиції України, проте це не було перешкодою для його застосування на практиці [3, с. 108-109]. По-друге, неоднозначною є чинність цього акту з огляду на введення в дію 01.01.2015 року СКОФ, в якому зазначено, що він прийнятий на заміну КОПФГ, тоді як до КОПФГ були внесені зміни також і після введення в дію СКОФ (19.06.2015 року).

СКОФ визначає поняття організаційної форми юридичної особи, фактори вибору форми господарювання, перелік організаційних форм суб'єктів економіки. Отже, всередині одного документу вживаються три різні поняття: «організаційні форми юридичної особи», «форми господарювання», «організаційні форми суб'єктів економіки», при цьому питання про їх співвідношення не вирішено.

Важливо звернути увагу також на легітимність положень про ОПФ в СКОФ, яка не є безспірною з огляду на припис ч. 2 ст. 16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», відповідно до якого класифікацію організаційно-правових форм господарювання затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання. Таким центральним органом є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [12], а Державна служба статистики України здійснює реалізацію державної політики у сфері статистики [13].

Вищезазначений аналіз свідчить, що законодавство про організаційно-правові форми господарювання доцільно вдосконалювати за наступними напрямками: усунення термінологічних та змістовних невідповідностей щодо поняття, видів організаційно-правової форми між нормами ГК України, ЦК України, Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», СКОФ; закріплення чіткої класифікації організаційно-правових форм господарювання на рівні закону, а не підзаконного акту, а саме – в ГК України; наповнення ГК України нормами, які б відображали специфіку господарської діяльності різних організаційно-правових форм господарювання та правила їх вибору з урахування сучасних потреб господарського обігу і необхідності дотримання суспільного господарського порядку.

Наведені пропозиції потребують внесення відповідних змін та доповнень до ГК України, ЦК України, Закону України, Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», СКОФ.

Подальше дослідження порушених питань доцільно спрямовувати на обґрунтування шляхів реалізації зазначених напрямів удосконалення законодавства про організаційно-правові форми господарювання.

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Коваль І.Ф.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №18. – Ст. 144.
2. Спасибо-Фатєєва І. В., Спасибо В.В. Проблематика організаційно-правових форм юридичних осіб (на прикладі спільних підприємств) / Університетські наукові записки. – 2006. - №1 (17). – с. 71-78.
3. Коваль І.Ф., Щербаківа Н.В. Щодо застосування поняття «організаційно-правова форма» в Господарському кодексі України // Форум права. – 2015. - №3. – с. 107-112.
4. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія / В.С. Щербина. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.
5. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 р. №№ 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №40. – Ст. 356.

6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №5. – Ст. 30.
7. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - №1. – Ст. 1
8. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 18, ст. 78.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. - №188.
10. Державний класифікатор ДК 002-94 «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», затверджений Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_ks/op_dk002_2016.htm.
11. Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки, затверджений Наказом Державної служби статистики України від 29.09.2014 № 271 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_ks/skof.zip.
12. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: Указ Президента України від 31.05.2011 №634/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. - №17. – ст. 789.
13. Про затвердження Положення про Державну службу статистики України: Постанова КМУ від 23 вересня 2014 р. N 481 // Урядовий кур'єр. – 2014. - № 185.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В ІСЛАМСЬКОМУ ПРАВІ (ШАРІАТІ)

Агапітов В.Е.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: mrbaxi777@mail.ua

Ключові слова: медіація, ісламське право, шаріат, АРС, посередництво, арбітраж

У сучасному світі більшість суперечок між фізичними і юридичними особами вирішується в судах. Однак, судове врегулювання спорів, є досить дорогим, трудомістким і відкритим для громадськості; при цьому сторони конфлікту часто забувають про те, що існують альтернативні способи вирішення спорів. Не викликає сумніву той факт, що прийняття універсального закону, який вирішив би всі суперечки і задовольнив би всі сторони конфлікту є неможливим.

Результати крос - культурних досліджень врегулювання конфліктів говорять про те, що релігія є одним з факторів, як виникнення конфліктів, так і їх вирішення. Релігія виступає потужним компонентом культурних норм і цінностей, так як дає відповідь на найглибші екзистенційні питання людського життя (свободи і необхідності, страху і віри, правильного і неправильного і т.д.); також вона глибоко залучена в індивідуальні та соціальні концепції світу [1].

В ісламській традиції релігія зачіпає практично всі аспекти життя людини. У більшості випадків Святе Письмо (Коран) закликає учасників застосовувати саме мирне врегулювання суперечок.

Етичний принцип, закладений в ісламській вірі, закликає пробачати, тим самим заохочуючи мирні способи вирішення спору, що сприяють збереженню відносин в родині, бізнесі, які можуть бути зруйновані в ході судового розгляду. В ісламському праві мирне врегулювання спору може бути досягнуто трьома способами: примирення (sulh) , арбітраж (tahkim) і медіація (wasaatah).

Примирення в ісламській традиції - це контракт, який усуває спір за допомогою згоди сторін.

Арбітраж характеризується призначенням судді сторонами, які визнають певний спір або проблему.

Посередництво з точки зору ісламського закону - це доброзичлива і необов'язкова процедура, яка може привести до закінчення суперечки. Вона здійснюється за участю одного або більше посередників, що вступають в суперечку з ініціативи однієї зі сторін. В цьому випадку незалежний посередник, пропонуючи свої варіанти вирішення спору, повинен шукати умови, при яких сторони побажають оформити мирову угоду [2].

Для вирішення даного завдання в більшості країн, застосовується процедура досудового врегулювання спорів (медіація). Медіація, як самостійний спосіб позасудового вирішення спорів, з'явилася в США в 60 - ті роки ХХ ст. і включала в себе вирішення сімейних і трудових спорів, а потім і більш складних комерційних. Дана практика поширилася в країнах Європи, Австралії і Канади. На даний момент медіація є найбільш поширеним альтернативним методом вирішення конфліктів у світі. Її можна назвати новою формою конструктивної взаємодії сторін. Представляючи собою альтернативну процедуру врегулювання спорів і конфліктів, вона надає певні переваги учасникам цього процесу, а також дозволяє зменшити навантаження на судову систему.

Медіація в ісламі - це добре організований процес врегулювання розбіжностей, в якому бере участь неупереджена третя сторона (медіатор), яка допомагає сторонам знайти взаємоприйнятне вирішення спору.

Медіація в ісламі ґрунтується на наступних принципах:

- 1) процес повинен бути справедливим для всіх сторін з рівним представництвом від кожної сторони ;
- 2) процес повинен бути спрямований на спільне вирішення проблем учасниками спору;
- 3) спрямованість в майбутнє з акцентом на відновленні відносин або визнання того, що незгода також прийнятна, але вона повинна мати цивілізований характер;
- 4) забезпечення сторін інформацією про особливості укладених угод.

У більшості країн Близького Сходу роль посередника, як правило, виконують імам, старійшина громади або професіонал, який має підготовку і досвід в здійсненні посередництва. Він або вона повинні бути неупередженими і мати хорошу спостережливість і вміння слухати. Діяльність посередника заснована на наступних принципах: посередники повинні бути неупередженими в процесі проведення процедури медіації та не зацікавлені в її результаті; посередники повинні полегшити і допомогти сторонам визначити свої потреби, прояснити питання, вивчити рішення і провести переговори про угоду; посередники не дають порад учасникам спору, але намагаються допомогти і полегшити сторонам взаємодія один з одним [3].

На відміну від західної моделі медіації ісламська система медіації відрізняється тим, що закріплює релігійні принципи. Таким чином, медіація заборонена в таких випадках:

- В спорах, пов'язаних з лихварством, яке зазвичай має місце в будь-якій комерційній угоді (riba), де одна або обидві сторони отримують відсотки;
- При вирішенні спорів, пов'язаних з проведенням азартних ігор (gharar);
- В будь-яких комерційних операціях, заснованих на факторі "невизначеності" (наприклад, ф'ючерсному контракті), так як може призвести одну зі сторін до необґрунтованого збагачення.

Примітно, що представники чотирьох мусульманських правових шкіл (Ханафі, Малікі, Ханбалі, Шафії) вважають, що участь в договорах, в яких застосовується лихварство або фігурують азартні ігри, є мізерною в силу ісламського законодавства (шаріату) і становить собою злочин, що підлягає покаранню.

Крім того, медіація повинна застосовуватися при вирішенні спорів тільки в дозволених видах діяльності (halal) і бути корисною (tahir).

Нарешті, ісламський закон (шаріат) ґрунтується на принципі добровільності виконання досягнутої угоди. Деякі закони містять зобов'язання (wajib) і заборони (haram), а інші - рекомендації (mandub) і несхвалювані діяння (mahruh) [4].

Вважається, що обов'язковість мирової угоди забезпечується нормами шаріату, ігнорування якого нерозумно і прирівнюється до правопорушення, що тягне більш суворе покарання в загробному світі.

Розглядаючи медіацію в країнах мусульманського світу, необхідно зробити акцент на її чіткому застосуванні судами в Саудівській Аравії. В правовій системі Саудівської Аравії медіація застосовується в якості основного, а не просто зручного способу вирішення спорів. Примітно, що професійні юристи (наприклад, адвокати) залучаються до участі в медіації тільки у разі відсутності в однієї зі сторін свого посередника і тільки як захисники. Медіація спирається на систему мусульманських суддів - кадї. Їх роль зводиться до того, щоб максимально захистити сторони від можливих недобросовісних дій по відношенню один до одного і провести процедуру медіації в судовому процесі з винесенням рішення.

Кадї в правовій системі Саудівської Аравії є не просто суддею, але в якійсь мірі виступає в якості посередника або примирителя. Наприклад, якщо кадї вважає, що врегулювання або компроміс приведе до справедливого результату, він буде прагнути (іноді навіть насильно) переконати сторони, дійти згоди або врегулювати цей спір мирним шляхом.

Цікава система медіації вибудована також в Малайзії. Суспільство там легко визнає той факт, що суперечки, зокрема сімейні, неминучі, і тому існує система релігійних і культурних засад, що сприяють врегулюванню спору. Рівень громадянської правосвідомості малайзійського суспільства настільки високий, що воно засуджує людей, які не прагнуть уникнути або запобігти конфлікту шляхом досудового врегулювання. У Малайзії акцент при застосуванні медіації робиться на оперативності і згладжування негативних наслідків виниклих суперечок. Сам процес медіації включає в себе три механізми, які послідовно змінюються:

Перший механізм: конфліктуючі сторони вибирають консультанта, який повинен встановити зв'язок між учасниками спору і запропонувати їм варіанти того, яким чином краще врегулювати свої розбіжності в контексті ісламського права або встановлених правових принципів.

Другий механізм: конфліктуючі сторони звертаються до кадї, який, по суті, є арбітром, але часто він відмовляється від одноосібного винесення рішення і замість цього допомагає сторонам, що сперечаються прийти до консенсусу в суперечці. Роблячи таким чином, кадї виступає в якості посередника.

Третій механізм - шаріатський суддя. Незважаючи на формальності і процесуальну суворість, що характеризують судовий розгляд, суддя іноді заохочує позивачів виробити компроміси в залі суду або за його межами, тоді судовий процес перетворюється в посередницькі сесії. Як наслідок, винесене судове рішення в дійсності представляє собою закріплення результату медіації, оприлюдненого в офіційній обстановці [5].

Посередництво займає дуже важливе місце в ісламському праві, оскільки воно є кращим, ніж судові та арбітражні розгляди. Концептуально ісламський закон прагне уникнути можливості конфлікту як наслідку небажаної дії. Саме ця концепція, яка широко практикується в ісламському світі вже просочилася на західний континент, а також в Індію, і застосовується для ефективного вирішення спорів.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Передерій О.С.

Список використаних джерел:

1. Said A.A., Funk N.C. The Role of Faith in Cross-Cultural Conflict Resolution (<http://www.gmu.edu/programs/icar/pcs/ASNC83PCS.htm>).
2. Kemicha F. The Approach to Mediation in the Arab World // Conference on Mediation (March 29, 1996, Geneva, Switzerland) (<http://www.wipo.int/amc/en/events/conferences/1996/kemicha.html>).
3. Karmali A. The Influence of Sharia Norms of Dispute Settlement and International Law: The International Court of Justice, Room for Accommodation // The International Journal of Arbitration, Mediation and Dispute Management. 2009. Vol. 75. No. 3. P. 323.
4. Боголюбов А.С. Фард // Ислам: Энциклопедический словарь / Отв. ред. С.М. Прозоров. М., 1991. С. 252
5. Hassan S.Z.S., Cederroth S. Managing Marital Disputes in Malaysia: Islamic Mediators and Conflict Resolution in the Shariah Courts. Curzon Press, 1997.

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ВЫМОГАТЕЛЬСТВО ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ ТУРКМЕНИСТАН (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)

Аразов Мейлис Тахирович

студент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В. Н. Каразина

E-mail: meylis.berdiew@mail.ru

Ключевые слова: вымогательство, уголовное законодательство, состав преступления, сравнительно-правовой метод

Одним из основных, и в то же время, наиболее уязвимых объектов уголовно-правовой охраны в государствах с рыночной экономикой (либо с признаками рыночной экономики) являются имущественные отношения, отношения собственности. Указанные отношения – особая область экономических связей, в которой находят непосредственное выражение права и интересы не только собственников, но и многих других их участников. При этом в процессе рыночных преобразований количество субъектов имущественных отношений значительно возрастает за счет появления частных компаний и их владельцев, лиц, уполномоченных представлять интересы частного капитала, различных участников договорных отношений, связанных с переходом имущественных благ от одних владельцев к другим с передачей права собственности и без таковой [1, с. 7]. С развитием рыночных реформ появляются и новые объекты имущественных отношений. Этим некоторым образом объясняется значительный рост преступлений против имущественных отношений (преступлений против собственности) на территории государств т.н. «постсоветского пространства». По официальной статистике, доля имущественных преступлений в текущий период составляет и в Украине и в Республике Туркменистан более половины от зарегистрированной преступности.

Как в Украине, так и в Республике Туркменистан защита права собственности осуществляется с помощью различных правовых средств. Его уголовно-правовая защита достигается: 1) путем установления круга отношений собственности, охраняемых уголовным кодексом (далее – УК), установления уголовно-правовых запретов, которые служат юридическим основанием защиты права собственности уголовным законодательством и 2) путем установления в действиях лица, совершившего посягательство на права собственника,

признаков предусмотренного уголовным законом состава преступления, привлечения его к уголовной ответственности, применения к нему уголовного наказания [2, с. 8].

Наиболее опасными видами преступлений против собственности являются посяательства со сложными («смешанными») составами, при совершении которых виновный причиняет вред не только общественным отношениям собственности, но и иным объектам уголовно-правовой охраны. Одним из них является вымогательство, при совершении которого, наряду с причинением вреда собственности, страдают также иные (дополнительные) объекты уголовно-правовой охраны – прежде всего, права и свободы личности. Так, ст. 232 УК Туркменистана «Вымогательство» определяет данное преступление как «требование передачи чужого имущества или права на имущество или совершения каких-либо других действий имущественного характера под угрозой применения насилия над потерпевшим или его близкими либо уничтожения или повреждения чужого имущества, а равно под угрозой распространения сведений, позорящих потерпевшего или его близких». При этом его квалифицирующими признаками являются: совершение группой лиц по предварительному сговору; повторность; применение насилия, а особо квалифицирующими признаками – совершение данного преступления организованной группой или преступным сообществом; с причинением тяжкого вреда здоровью потерпевшего; в целях получения имущества в крупных размерах [3]. В соответствии со ст. 189 УК Украины, вымогательство рассматривается как требование передачи чужого имущества или права на имущество или совершение каких-либо действий имущественного характера с угрозой насилия над потерпевшим либо его близкими родственниками, ограничения прав, свобод или законных интересов этих лиц, уничтожение либо повреждение их имущества или имущества, находящегося в их ведении или под охраной, или разглашение сведений, которые потерпевший либо его близкие родственники желают сохранить в тайне. Его квалифицирующие признаки: совершение повторно, или по предварительному сговору группой лиц, или должностным лицом с использованием служебного положения, или с угрозой убийства либо причинения тяжких телесных повреждений, или с повреждением или уничтожением имущества, или причинившее значительный ущерб потерпевшему, а также вымогательство, соединенное с насилием, опасным для жизни и здоровья лица, или причинившее имущественный ущерб в крупных размерах. Особо квалифицирующие признаки – вымогательство, причинившее имущественный ущерб в особо крупных размерах, или совершенное организованной группой, или соединенное с причинением тяжкого телесного повреждения [4, с. 416].

Представляет интерес сопоставительный (сравнительный) анализ основных составов вымогательства по украинскому и туркменскому уголовным законам. При его осуществлении следует применить метод сравнительного правоведения (сравнительно-правовой анализ). Его использование позволяет обеспечить унификацию права, учесть как позитивный, так и негативный юридический опыт разных стран при решении аналогичных правовых проблем, понять, каким образом в разных странах решается аналогичная проблема, избежать ошибочных решений [5, с. 12].

Применение сравнительно-правового метода позволяет отметить совпадение идей законодателя Республики Туркменистан и Украины в большинстве признаков основного состава преступления «вымогательство». Так, по уголовному законодательству обеих стран вымогательство посягает на два непосредственных объекта: общественные отношения собственности, независимо от ее формы, и общественные отношения, обеспечивающие физические или моральные блага личности (за исключением вымогательства, не соединенного с насилием, угрозой его применения или оглашения позорящих сведений, т. е. когда оно сопряжено только с угрозой уничтожения или повреждения имущества: в этом случае преступление посягает лишь на один объект – отношения собственности). При этом объектом требования передачи чужого имущества или права на имущество или совершения других

действий имущественного характера являются отношения собственности, связанные с порядком распределения материальных благ в государстве, а угрозы уничтожения или повреждения имущества — отношения собственности, не связанные с указанным порядком. В качестве предмета вымогательства может выступать только чужое имущество, т. е. такое, на которое виновный не имеет ни действительного, ни предполагаемого права собственности. С объективной стороны вымогательство и по УК Украины, и по УК Республики Туркменистан всегда выражается в совершении двух различных по содержанию, характеру и направленности действий: 1) требования передачи имущества, права на имущество или совершения других действий имущественного характера и 2) угрозы причинения вреда физическим, имущественным или моральным благам личности, насилия над личностью, или действий, направленных на причинение тяжкого вреда здоровью потерпевшего. Субъект вымогательства – общий (вменяемое физическое лицо, достигшее четырнадцати лет). Субъективная сторона вымогательства характеризуется таким видом вины, как прямой умысел, а также корыстными мотивом и целью [6, с. 118–124].

В то же время, составы вымогательства по указанным уголовным законам имеют ряд отличий. Так, информационное насилие как признак вымогательства по УК Туркменистана – это «угроза распространения сведений, позорящих потерпевшего или его близких», в то время как в УК Украины оно определено несколько шире – как «разглашение сведений, которые потерпевший либо его близкие родственники желают сохранить в тайне». Представляется, что во втором случае этот элемент вымогательства изложен более корректно. В то же время, в УК Туркменистана отсутствует такой известный УК Украины вид вымогательства, который невозможно отграничить от коррупционного преступления – совершение должностным лицом с использованием служебного положения требования передачи чужого имущества или права имущество или совершение каких-либо действий имущественного характера под угрозой насилия над потерпевшим либо его близкими родственниками, ограничения прав, свобод или законных интересов этих лиц. В этой части данный закон изложен более точно. Есть между ними и другие отличительные признаки.

Таким образом, усовершенствование норм об уголовной ответственности за вымогательство по УК Украины и Республики Туркменистан представляется возможным посредством взаимного обмена позитивным правовым опытом.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор Житный А.А.

Список использованных источников:

1. Безверхов А. Г. Имущественные преступления / А. Г. Безверхов. – Самара: Изд-во «Самарский университет», 2002. – 359 с.
2. Емельянов В.П. Защита права собственности уголовным законодательством / В.П. Емельянов. – Х. : Рубикон, 1996. – 128 с.
3. Уголовный кодекс Туркменистана. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.garant.ru>.
4. Уголовный кодекс Украины : Комментарий / Под редакцией Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. – Харьков : ООО «Одиссей», 2001. – 960 с.
5. Зубкова В. И. Уголовное законодательство европейских стран: сравнительно-правовое исследование : монография / В. И. Зубкова. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 328 с.
6. Гаухман Л. Д. Ответственность за преступления против собственности. 2-е изд., испр. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2001. – 310 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЛЬНИХ ЛІЦЕНЗІЙ В УКРАЇНІ

Бартош Микола Ігорович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету

Імені В. Н. Каразіна

E-mail: kolya.bartosh@gmail.com

Ключові слова: ліцензія, ліцензійний договір, вільна ліцензія, open source, creative commons, freeware

Глобальний розвиток та поширення Інтернету став всесвітнім каталізатором розвитку науки та техніки, а вільний та швидкий обмін інформацією став його гаслом. Світова мережа надала людству досі небачені можливості і зайняла одне із провідних місць в системі накопичення та обміну інформації. Одночасно із позитивними новаціями, Інтернет, додав до сучасного світу і негативні віяння у вигляді масового порушення прав інтелектуальної власності, та у досить короткий строк викликав кризу в цивільному законодавстві. Виникнення нових суспільних відносини потребує адекватного законодавчого врегулювання.

Україна, як частина цивілізованого світу приєдналась до світової спільноти швидко зростаючих «ІТ» країн, і дуже швидко набирає обертів на шляху до «ІТ Олімпу», але на шляху до омріяного «Парфенону» зустрічається із світовими проблемами пов'язаними із розвитком Інтернету. Починаючи з 2013 року Торгівельна Палата США віднесла Україну до списку лідерів Інтернет піратства [1]. Досить поширеною причиною порушення авторських прав в Інтернеті є відсутність відомостей про те, кому саме належать права інтелектуальної власності на певний об'єкт та досить складна або зовсім неможлива процедура отримання дозволу, тому все більшої популярності у світі набуває новітній спосіб, за допомогою якого відбувається розповсюдження об'єктів авторського права та суміжних прав у цифровому середовищі – вільні публічні ліцензії. Вивченню питання щодо розуміння та використання вільних публічних ліцензій в Україні присвячували свої роботи такі науковці як О. Жилінкова, К. Зеров, В. Калятін, В. Дмитришин, А. Кирилюк, В. Крижна, К. Мешкова, А. Герасімова, М. Наумко, О. Москаленко, О. Шилохвост та інші.

На сьогоднішній день в Україні визначення вільної публічної ліцензії відсутнє, а питання використання вільних публічних ліцензій взагалі не врегульоване нормами діючого законодавства. Державна служба інтелектуальної власності України (далі – ДСІВУ) випустила інструкції щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права й суміжних прав [2] та рекомендації ДСІВ щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм вільного користування [3], однак вони виступають в ролі лише рекомендацій, та не є нормативно-правовим актом.

Вільні публічні ліцензії мають досить давню історію, вперше принципи і термін були сформульовані в 1970-х Річардом Мет'ю Столманом, засновником проекту GNU, для опису програмного забезпечення, котре можна безперешкодно використовувати, вивчати та змінювати і котре може копіюватись та поширюватись у змінній чи незмінній формі без будь-яких обмежень, з тим щоб наступний користувач також мав всі перелічені права.

Вільні публічні ліцензії поділяються на різні види:

а) за цільовим призначенням: ліцензії вільного програмного забезпечення (open office, indie games), ліцензії вільного контенту(музика, фотографії, відео), ліцензії на бази даних, ліцензії відкритого апаратного забезпечення, ліцензії відкритого патенту;

б) за суб'єктом ліцензування: Apache License 2.0, BSD 3-Clause «New» or «Revised» license, BSD 2-Clause «Simplified» or «FreeBSD» license, GNU General Public License (GPL),

GNU Library or «Lesser» General Public License (LGPL), MIT license, Mozilla Public License 2.0, Common Development and Distribution License, Eclipse Public License, Microsoft Public License, Microsoft Reciprocal License та групи ліцензій Creative Commons [4].

На сьогоднішній день можливість надання ліцензій на використання об'єктів інтелектуальної власності передбачена нормами ЦК України та Закону України «Про авторське право і суміжні права». Так, згідно ч. 1 ст. 1108 ЦК України, особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання об'єкта права інтелектуальної власності в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності). Ліцензії Creative commons спрямовані на виникнення правовідносин щодо об'єктів авторського та суміжних прав між правовласником та невизначеного кола осіб [5]. Таким чином, можна віднести їх до невиключних ліцензій, які не виключають можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у визначеній сфері. Ліцензію Creative commons розглядаємо саме як окремих дозвіл, тобто односторонній правочин, в якому висловлено волю однієї особи на надання дозволу використовувати об'єкт авторського або суміжного права визначеним способом іншій особі або особам. Отже суб'єкт, якому надається такий дозвіл, наділяється відповідними правами із використання об'єктів. Обов'язки за цим правочиним виникають лише у сторони, яка вчинила правочин. Важливою ознакою ліцензій Creative commons є дозвіл саме на безкоштовне використання об'єктів виключних прав у відповідних межах.

Оскільки за своєю сутністю ліцензія відображує тимчасову можливість користувача здійснювати використання результатів творчості, суттєве значення має строк, на який надається такий дозвіл.

В ч. 3 ст. 1110 ЦК України передбачено, що при укладенні ліцензійного договору в разі, якщо в ньому не визначено строк чинності, то вважається, що договір укладено на п'ять років [6]. Зважаючи на те, що дозвіл на використання об'єктів права інтелектуальної власності, який утворює мету укладання ліцензійного договору, може бути оформлений як окрема ліцензія, вбачається, що можна застосувати аналогію закону та керуватися цією нормою стосовно ліцензій Creative commons, які мають природу самостійного юридичного документу.

Суттєве значення для умов ліцензій має визначення території, на яку розповсюджується дозвіл на використання об'єктів авторського та суміжних прав. Беручи до уваги постійний ріст Інтернету як такого, можливості вибору доменів, та неспівпадання мережі інтернет географічним картам потрібно звернути увагу, що територія дії вільних ліцензій є також невизначеною.

Відповідно до вищесказаного та правил Creative commons, ми можемо визначити вільну публічну ліцензію, як особливий вид цивільної ліцензії, який надає право на використання об'єкта авторського права та (або) суміжних прав певними способами, які визначені умовами ліцензії, невизначеному колу осіб без обов'язкової виплати грошової винагороди суб'єкту авторського права та (або) суміжних прав. на невизначеній території [7].

Проведений аналіз юридичної суті ліцензій Creative commons, є базисом для обґрунтування запровадження вільних ліцензій в Україні. Вважаю, що перевагами запровадження вільних ліцензій в Україні є:

- економія коштів.
- економія часу.
- зменшення залежності користувачів від пропріетарних ліцензій.
- можливість вільної модифікації та розповсюдження.
- стимулювання та розвиток вітчизняної ІТ сфери.
- забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.
- універсальність для розуміння в будь якій країні.

- зменшення об'єму тексту ліцензійного договору.
- покращенню міжнародного іміджу України.

Можливість вільної модифікації та розповсюдження – виражається в тому, що накопичена інформація та технології не будуть закриті до розвитку та запровадження в економіку країни. Однією з моделей розвитку вільного програмного забезпечення є розробка нових комп'ютерних програм на базі вже існуючих, що дозволяється умовами вільних публічних ліцензій. При цьому розробник може отримувати кошти за саму послугу, оскільки відповідне право на модифікацію передається за ліцензією безкоштовно.

Стимулювання та розвиток вітчизняної ІТ сфери – виражається в тому, що на основі вільних публічних ліцензій Вітчизняна ІТ індустрія може швидко розвиватися та створювати унікальні програмні продукти, що не мають аналогів у світі й можуть користуватися значним попитом у провідних компаній.

Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності – виражається в тому, що буде імплементовані відомості про те, кому саме належать права інтелектуальної власності на певний об'єкт та буде полегшена процедура отримання дозволу на використання вільної ліцензії та буде реалізована програмне рішення на виявлення порушення інтелектуальної власності.

Універсальність для розуміння в будь якій країні – виражається в запровадженні та використанні загальновідомих знаків охорони вільних публічних ліцензій, використання єдиних символів надасть єдине розуміння сутності явища.

Зменшення об'єму тексту ліцензійного договору – виражається в запровадженні менш об'ємних документів, основні умови якого будуть замінені на використання загальновідомих знаків охорони, що дасть змогу більш чітко розуміти сутність даного виду вільних ліцензій.

Покращення міжнародного іміджу України – виражається в боротьбі з незаконним та без договірним використанням об'єктів інтелектуальної власності. У сучасному світі погана репутація, або взагалі її відсутність є вагомим нестачею для державної політики та для іміджу країни, яка прагне бути конкурентоспроможною на міжнародній арені. На сучасному етапі міжнародний імідж будь-якої держави свідчить про її політичну та економічну силу, процвітання та високий рівень культурного розвитку і є показником авторитетності та успішності дій тої чи іншої країни на світовій арені. Позитивний імідж держави безпосередньо пов'язаний із ставленням до неї як інших країн світу, так і власних громадян. Від іміджу держави залежить і рівень патріотизму та її мешканців. Варто зазначити й те, що особливої уваги репутація набуває для тих країн, які розвиваються, намагаючись при цьому наздогнати тих, які вже давно розвинені.

З урахуванням ситуації, що склалася в сучасному суспільстві стосовно проблем урегульованості суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, неможна ігнорувати потребу у пошуку нових форм розпоряджень суб'єктами своїми цивільними правами. Інститут вільних ліцензій у випадку введення його в законодавство України надасть можливість розповсюджувати комп'ютерні програми, бази даних, фотографічні і музикальні твори Українських правовласників без підписання їх стороною договору. Дозволить вирішити конфлікт неможливості відмови від особистих немайнових права і права на недоторканості твору і майнові права на переробку при створенні і розповсюдженні похідного твору з декількома авторами.

Законодавство Європейського союзу і прецеденте право США довели життєздатність даного інституту , а законодавче впровадження лише відіб'є потреби в у впорядкуванні обороту правами на творчі об'єкти.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Бурлаков С.Ю.

Список використаних джерел:

1. Acting United States Trade Representative Demetrios Marantis Office of the United States Trade Representative [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/05012013%202013%20Special%20301%20Report.pdf>

2. Рекомендації щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sips.gov.ua/ua/recvilnuxpublits.html>.

3. Рекомендації щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм вільного користування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sips.gov.ua/ua/rozcompprogfree.html>.

4. Licenses & Standards [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://opensource.org/licenses>

5. Для чего созданы наши лицензии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://creativecommons.org/about/licenses>

6. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

7. Жилінкова О. Реалізація прав інтелектуальної власності в Інтернеті за допомогою ліцензій Creative commons / О. Жилінкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3634>.

8. Перспективи та можливості впровадження вільного програмного забезпечення в навчальних закладах та державних установах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/15.htm>, 14.06.2011.

ПРАВО ПРИТУЛКУ ЯК ЗАГАЛЬНОВИЗНАНИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Барчук Оксана Вадимівна

студент-бакалавр факультету менеджменту та права
Вінницького національного аграрного університету

E-mail: kbarchuk@mail.ua

Ключові слова: біженці, політичний притулок, Конвенція про статус біженців, громадянство

Постійний ріст локальних і глобальних збройних конфліктів призвів до необхідності не тільки детальної регламентації правового статусу біженців, але і до створення міжнародних структур, профільного характеру. Питання про біженців у глобальному масштабі залишається пріоритетним напрямком у діяльності Організації Об'єднаних Націй. Під її егідою у 1951 р. державами була прийнята Конвенція про статус біженців, яка є основним міжнародно-правовим документом, що регулює правовий статус вказаної категорії осіб та захищає їх основні права й свободи. У 1967 р. був розроблений Протокол, що стосується статусу біженців. Його поява надала Конвенції нової сили, розширивши сферу її дії. Усе частіше зміни у національному законодавстві різних країн встановлюють більш суворі вимоги щодо надання статусу біженця, ніж закріплено в Конвенції, права біженців часто порушуються або не виправдано обмежуються державами. Гострота й невирішеність цих питань, збільшення чисельності біженців, поява нових категорій вимушених мігрантів, ставлять головне питання, яке необхідно вирішувати, – реальне забезпечення становища біженців, як це передбачено міжнародним правом [3, с. 9].

Найвідоміші дослідження з міжнародно-правового статусу біженців серед зарубіжних і вітчизняних вчених проводили: Дж. Вернанта, Л. Горденкера, А. Грал-Мегсена, Г. Гудвіна-Гілла, Я. Макдональдса, Г. Меландера, П. Нобеля, Г. Стенберга, Х. Хаковірти, Л. Холборна, Л.А. Галенську, В.І. Потапова, Д.В. Іванова, А.Ю. Ястребову, М.В. Буроменського, М.О. Баймуратова, О.І. Піскуна, В.І. Новіка, Ю.М. Тодику, О.А. Малиновську та ін.

Право політичного притулку як загально визнаний інститут міжнародного права сформувалося в першій половині ХХ ст. Зокрема, в резолюції сесії Інституту міжнародного права «Правовий статус апатридів і біженців» 1936 р. біженця визначали як індивіда, в якого раптово виник політичний інцидент на території держави його громадянської приналежності і він добровільно або примусово залишив цю територію. Передумовою прийняття такої норми, яка розширила міжнародне поняття біженця, стали політичні протиріччя в 30-х роках минулого століття, у зв'язку з чим необхідно було надати допомогу особам, які стали жертвами політичних переслідувань у країнах свого постійного місцепроживання. Тенденція розвитку поняття політичних біженців спостерігалася і в наступні роки. Так, Загальна Декларація прав людини 1948 р. встановлює, що кожна людина має право шукати притулку від переслідування в інших країнах і користуватися цим притулком. Цей міжнародний нормативний документ виходить із того, що таке переслідування базується на політичних мотивах. Женевська конвенція про статус біженців визначає, що кожна людина має право просити політичного або територіального притулку незалежно від місця проживання і національності [3, с. 57].

Основним міжнародно-правовим документом, який регулює це питання є Конвенція про статус біженців 1951 р. та Протокол до неї 1967 р. крім того, важливе значення має Статут Управління Верховного комісара ООН у справах біженців – спеціального органу, створеного на підставі резолюції генеральної Асамблеї ООН у 1950 р. Крім системи захисту прав біженців у рамках ООН є й інші, перш за все регіональні договори і створені на їх основі організації, що займаються проблемами біженців на постійних чи тимчасових засадах. Прикладом регіональних договорів може бути Угода держав СНД про допомогу біженцям і вимушеним переселенцям 1995 р. На національному рівні статус біженців може визначатися відповідними законами та підзаконними актами конкретної держави, але, як правило, вони є адаптацією міжнародно-правових актів до конкретних національних умов [4, с. 39].

Біженці – це особи, які в силу обґрунтованих побоювань стати жертвами переслідувань за ознакою раси, національності, релігійних переконань, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних переконань знаходяться поза межами країни громадянства або звичайного місця проживання і не можуть або не бажають користуватися захистом цієї країни внаслідок зазначених побоювань чи з інших міркувань, не пов'язаних з мотивами особистої зручності [2, с. 41].

Конвенція 1951 р. передбачає основні права біженців (на працю за наймом, на придбання рухомого і нерухомого майна, на освіту, на соціальне забезпечення, на свободу пересування тощо) і, зокрема, вказує, що їх становище не повинно бути гіршим, ніж те, що передбачено для інших іноземців. Для біженців державами можуть встановлюватися пільгові умови набуття громадянства держави перебування, наприклад, скорочений строк проживання та ін. Ця Конвенція закріплює і специфічні механізми захисту прав біженців, спрямовані перш за все на попередження дискримінації з боку держави, громадянами якої вони є і яку вони з тих чи інших мотивів залишили. Зокрема, держава, яка надала притулок не має права висилати біженців, які законно проживають на її території, окрім як з міркувань державної безпеки або громадського порядку. Вислання таких біженців може здійснюватися лише на виконання рішень, винесених у судовому порядку. Але навіть якщо і буде винесене судове рішення про вислання біженця, держава перебування повинна надати йому достатній строк для отримання законного права (дозволу) на в'їзд до іншої країни [5, с. 27].

Проблема захисту прав біженців, яка набула особливої актуальності для України у зв'язку з історичними подіями, що мали місце під час та після розпаду СРСР, не втрачає своєї гостроти через географічне розташування України. Результатом законодавчої роботи за цим напрямом спочатку став прийнятий 24 грудня 1993 р. Закон України «Про біженців», а потім – прийнятий 21 червня 2001 р. новий Закон України «Про біженців», завдяки якому було загалом досягнуто відповідності норм українського національного законодавства міжнародно-

правовим стандартам у сфері захисту прав біженців, передусім Конвенції про статус біженців 1951 р. та Протоколу щодо статусу біженців 1967 р. 10 січня 2002 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців». Відповідно до цього Закону Україна зобов'язалася виконувати вимоги зазначених міжнародно-правових актів.

Прийняття Конституції України також було важливим етапом у розвитку системи захисту прав біженців в Україні [1, с. 10].

С. Чехович вважає, що в Україні має місце зіткнення права держави надавати притулок і права особи шукати притулку та користуватися ним. На його думку, вирішення цієї правової колізії повинно ґрунтуватися на основоположних принципах Конституції України. Беручи до уваги те, що Україна є демократичною, соціальною та правовою державою (стаття 1 Конституції), у ній визнається та діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції), права людини повинні домінувати над інтересами держави.

О. А. Гончаренко зауважує, що законодавство України про біженців має певні недоліки, оскільки проблема біженців для України досить нова, і за радянських часів жодної правової бази, яка б могла стати основою при розробці українського законодавства про біженців, не існувало. Так, вона зазначає, що «суттєвий недолік містить стаття щодо регулювання правового становища біженця з моменту вилучення у нього довідки про особу, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання про надання їй статусу біженця, у зв'язку з ненаданням йому зазначеного статусу і до видачі відповідної довідки про оскарження даного рішення. Фактично весь час, строк якого також не визначено законом, біженець знаходиться в Україні на нелегальному становищі, тому що не має документів, які легалізують його правове становище». У 2011 році був прийнятий Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». Він визначає порядок регулювання суспільних відносин у сфері визнання особи біженцем, особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, втрати та позбавлення цього статусу, а також встановлення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового захисту і яким надано тимчасовий захист в Україні [1, с. 24].

У Законі недостатньо повно враховані вимоги Конвенції про статус біженців (1951 р.). Зокрема, у ст. 7 Закону, положення якої визначають умови, за яких особа не може бути визнана біженцем або такою, що потребує додаткового захисту не враховані норми пункту «С» ст. 1 зазначеної Конвенції, згідно із якими не може одержати статус біженця особа, яка «1) добровільно повторно скористалася захистом країни своєї громадянської належності; або 2) втративши своє громадянство, знову добровільно набула його; або 3) набула нового громадянства і користується захистом країни своєї нової громадянської належності; або 4) добровільно знову влаштувалася в країні, яку вона залишила або за межами якої вона перебувала через побоювання щодо переслідувань; або 5) більше не може відмовлятися від користування захистом країни своєї громадянської належності, оскільки обставини, за яких вона була визнана біженцем, більше не існують...».

Отже, сформована в останні роки напружена ситуація, пов'язана з масовим припливом вимушених мігрантів, розвивається на тлі складної і несприятливої соціально-економічної обстановки. Українське законодавство потребує внесення відповідних змін, доповнень та уточнень. З метою удосконалення правового статусу біженців в Україні можна запропонувати внести наступні зміни і доповнення у зазначений Закон.

1) пункт 10 ст. 1 Закону викласти в наступній редакції:

«країна національної належності – країна, громадянином (підданим) якої є особа. За умови, якщо особа має понад одне громадянство, вона не вважається такою, що не має захисту країни своєї громадянської належності, якщо без будь-якої поважної причини, що впливає з обґрунтованих побоювань, вона не скористалася захистом однієї з країн, громадянином (підданим) якої вона є»;

2) пункт 24 ст. 1 Закону викласти в наступній редакції:

«члени сім'ї біженця чи особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту: чоловік (дружина); діти віком до вісімнадцяти років за умови, що вони не перебувають у шлюбі і знаходяться на утриманні; повнолітні недієздатні або обмежено дієздатні діти; непрацездатні батьки; інші особи, які перебувають під їх опікою чи піклуванням, як це визначається національним законодавством і звичаями відповідної країни».

Однак багато що залежить також від розумної практики застосування правових норм посадовими та службовими особами, оскільки саме вони зрештою приймають рішення, які здатні суттєво вплинути на подальше життя заявника.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Письменна О.П.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 16, ст. 10, 24)

2. Ковалишин І.Г. Правовий статус біженців в Україні як вид правового статусу іноземців // Право України. – 2001. – № 2. – С. 38-42.

3. Конвенція про статус біженців. Прийнята в Женеві 28 липня 1951 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011.

4. Копиленко О.Л. Закон України «Про біженців»: економічне підґрунтя правових дефініцій / О.Л. Копиленко // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 3. – С. 16-25.

5. Фединак Г.С. Міжнародне приватне право: Підручник / Г.С. Фединак, Л.С. Фединак. – [3-є вид., доп. і перероб.]. – К.: Атіка, 2003. – 544 с.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Бахтіяров Узейір Маїл огли

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Адміністративна відповідальність є одним з видів юридичної відповідальності, яка найбільш часто застосовується і є обслуговуючим видом відповідальності для будь-яких правовідносин. Тому визначення і дотримання принципів її застосування є вкрай важливим моментом як для правопорушника так і при здійсненні своєї діяльності уповноваженими органами.

Принцип (від латинського – початок, основа) – це основне вихідне положення будь-якого вчення науки, світогляду тощо.

Принципи адміністративної відповідальності – це основні положення закріплені в Конституції та інших законах України, на яких базується порядок притягнення осіб до адміністративної відповідальності [1].

Під принципами адміністративної відповідальності слід розуміти її основні правові засади, що характеризують її сутність, зміст і призначення:

- юридичну рівність всіх перед законом і судом;
- настання адміністративної відповідальності тільки за протиправну поведінку, а не за думки;
- настання адміністративної відповідальності лише за наявності вини в діях (бездіяльності) правопорушника;
- законність притягнення до адміністративної відповідальності;

- справедливість адміністративної відповідальності та її індивідуалізація;
- своєчасність відповідальності;
- принцип доцільності залучення до адміністративної відповідальності;
- принцип невідворотності покарання за вчинення адміністративних правопорушень [2].

Перший принцип по своїй суті є продовженням загальноправовий принцип формальної юридичної рівності всіх перед законом і судом. Фізичні особи підлягають адміністративній відповідальності незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового положення, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, належності до громадських об'єднань, а також інших обставин. Юридичні особи підлягають адміністративній відповідальності незалежно від місця знаходження, організаційно-правових форм, підпорядкованості, а також інших обставин.

Принцип відповідальності за протиправне діяння, а не за думки, означає, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності за вчинення того чи іншого адміністративного правопорушення, може бути покарано за думки лише в тому випадку, якщо вони отримали зовнішнє вираження. Іншими словами, підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності можуть служити тільки його протиправні дії (або в ряді випадків - бездіяльність).

Принцип настання відповідальності тільки за наявності вини в діях правопорушника означає, що без неї (провини) взагалі безпредметно говорити про адміністративне правопорушення, а отже, і про відповідальність за нього. Наявність провини фізичної особи означає усвідомлення цією особою неприпустимість (протиправності) своєї поведінки і викликаних ним результатів, а юридична особа визнається винним, коли буде встановлено, що в нього була можливість для дотримання норм і правил, за порушення яких встановлена адміністративна відповідальність, але цією особою не були прийняті всі залежні від нього заходів щодо дотримання цих норм і правил.

Принцип законності притягнення до відповідальності означає, що відповідальність за правопорушення настає лише у випадках, прямо передбачених приписами відповідних правових норм і в суворій відповідності до встановлених для цього вимог. Чинним же законодавством передбачені і спеціальні гарантії законності притягнення до адміністративної відповідальності, що попереджають і всіляко припиняють вихід за рамки закону, зловживання і помилки при застосуванні як матеріально-правових норм, так і норм процесуальних.

Поряд із законністю іноді в якості самостійного принципу юридичної відповідальності виділяють і принцип *non bis in idem* («не двічі за одне»), згідно з яким ніхто не повинен двічі нести кримінальну, адміністративну або іншу відповідальність за одне й те саме правопорушення.

Справедливість як принцип юридичної відповідальності виражається в тому, що захід адміністративної відповідальності повинна бути сумірною з тяжкістю вчиненого адміністративного правопорушення. При залученні особи до відповідальності за вчинення того чи іншого адміністративного правопорушення правоприменитель повинен врахувати всі обставини скоєного правопорушення (час, місце, спосіб вчинення правопорушення, наявність або відсутність в справі обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, тощо) і з урахуванням всіх цих обставин визначити міру відповідальності в межах санкції відповідної правової норми.

Індивідуалізація покарання - неодмінна умова його результативності. Індивідуалізація адміністративної відповідальності є частиною принципу її справедливості і означає, що кожен правопорушник повинен бути підданий примусовому впливу з боку держави лише за ті протиправні діяння, які він безпосередньо скоїв (з урахуванням всіх перелічених вище обставин). Якщо адміністративне правопорушення вчинено у співучасті, то при призначенні адміністративного покарання правоприменителем повинні бути враховані ступінь і характер вини кожного із співучасників у вчиненні даного правопорушення.

Своєчасність як принцип юридичної відповідальності означає можливість притягнення правопорушника до відповідальності лише протягом так званого «терміну давності притягнення до відповідальності», тобто періоду часу, не занадто віддаленого від факту правопорушення. Для адміністративних правопорушень, зокрема, такий термін визначено у КпАП і за загальним правилом становить два місяці з дня вчинення адміністративного правопорушення або при скоєнні тривають проступків - два місяці з їх виявлення.

Доцільність як принцип юридичної відповідальності - це відповідність обирається щодо правопорушника заходів державного примусу його соціальним якостям. Так, зокрема, стосовно до осіб, які залучаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, правоохоронними органами можуть бути використані такі заходи забезпечення провадження у справі, як доставлення та адміністративне затримання правопорушників. Такі заходи можуть бути використані, а можуть використані і не бути. Вибір правоприменителем відповідної міри примусу повинен бути обґрунтований виходячи з доцільності її застосування.

Невідворотність як принцип адміністративної відповідальності означає, що апіорі ні одне адміністративне правопорушення не повинно залишатися безкарним. А реалізація даного принципу є істотним чинником ефективної боротьби з правопорушеннями взагалі і адміністративними правопорушеннями зокрема, а також є одним з основних показників якості всієї правоохоронної та правозастосовної діяльності уповноважених на це державних органів і посадових осіб [3].

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у 2 т. Т.2. Особлива частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов та ін. – К. : Юрид. думка, 2009. – 600 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).

ЗАГАЛЬНООСВІТНЄ І ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВНІ ЗАСОБИ ВИПРАВЛЕННЯ І РЕСОЦІАЛІЗАЦІІ ЗАСУДЖЕНИХ

Березньов Микита Володимирович

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди .

E-mail: bereznev93@list.ru

Ключові слова: загальна середня освіта, професійно-технічне навчання, засуджені, навчання, колонія, праця, освіченість, школа, ресоціалізація, виправлення засуджених

Згідно з кримінально-виконавчим законодавством України загальноосвітнє та професійно-технічне навчання засуджених є одним з основних заходів виправлення та перевиховання засуджених (ст. 6 КВК України).

Загальноосвітнє та професійно-технічне навчання здійснюється з метою сприяння розвитку особи, її виправленню та ресоціалізації і полягає не тільки в тому, що воно дає систему знань про закономірності розвитку природи та суспільства, розширює межі світогляду, сприяє інтелектуальному розвитку засуджених, залучає їх до досягнень науки і

техніки, а й безпосередньо впливає на виховання засуджених, тобто навчання нероздільно пов'язане з вихованням.[1,с.24]

Створення в місцях позбавлення волі умов для навчання засуджених дозволяє їм реалізувати конституційне право кожного громадянина України на освіту та відповідає міжнародним стандартам поводження із в'язнями. Зокрема, Мінімальні стандартні правила ООН, Європейські в'язничні правила встановлюють, що в кожній установі повинні здійснюватись всеосяжні програми освіти, які мають на меті розширення перспектив успішної соціальної реінтеграції в'язнів, поліпшення їх поведінки та підвищення почуття особистої гідності. У Правилах підкреслено, що освіта в'язнів повинна бути інтегрована до системи освіти країни для того, щоб після звільнення вони могли продовжувати навчання, знайти своє місце в суспільстві після звільнення.[2,с.76]

Протягом 2001/2002 навчального року в 11 класі навчалось 1266 осіб, з них отримали атестати про повну загальну середню освіту 587 осіб (46,4%), в установах Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Харківської та Черкаської областей даний показник становить 60-100%. В 9 класі навчалось 1225 осіб, з них отримали свідоцтва про базову загальну середню освіту 350 осіб (28,6%). З 13918 осіб, які не мають повної загальної середньої освіти, віком до 28 років до навчання залучено лише 3738 осіб (26,9%). З 6517 осіб, що не мають повної загальної середньої освіти віком від 28 до 40 років до навчання залучено 17,31%, а віком понад 40 років - 5,7%. Такий стан свідчить про низький рівень зацікавленості засуджених в підвищенні свого загальноосвітнього рівня та, в певній мірі, про низький рівень роз'яснювальної роботи, яка проводиться серед засуджених.

Із загальної кількості засуджених, які не мають повної загальної середньої освіти, 3,6 % не закінчили початкової школи, а 23,82 % засуджених, не мають базової загальної середньої освіти.[3,с.82]

Навчання як активний процес набуття знань, умінь, навичок залежить від трьох чинників: чому навчають; хто і як навчає; кого навчають. З цього всього саме ставлення засудженого до вчення і професійній підготовці є надзвичайно важливим фактором для ресоціалізації та позитивної адаптації після звільнення.

Оскільки навчання розглядається як певна діяльність, тобто реакція індивіда на конкретну реальну ситуацію, то необхідно психологічно обґрунтувати навчальну діяльність засуджених, яка породжується тими чи іншими мотивами і протікає в тих чи інших умовах. Мотиви можуть бути зовнішні і внутрішні. До зовнішніх відносяться всі стимули, які штовхають до мети ззовні: вимоги близьких, похвала вчителів, очікування майбутніх благ. Знання, вміння, навички при цьому служать лише засобом для досягнення основних цілей (особистий успіх, задоволення вимог певних осіб та ін.). Іноді мета навчання може бути байдужою і навіть відразливою.

До внутрішніх мотивів навчання засудженого відносять такі, які служать досягненню певної мети, наприклад, отримання цікавої і добре оплачуваної професії, надходження після звільнення в середній або вищій навчальний заклад, а також інтерес до знань. Такі мотиви є оптимальними з педагогічної точки зору, а їх формування - найважливіше завдання вчителя.

Одержання засудженими освіти у в'язниці треба розглядати як реальний засіб послідуєчої адаптації та ресоціалізації у відкритому суспільстві, а також як один з гарантів попередження повторної злочинності. Величезну роль у залученні засуджених у навчальний процес грає їх інформованість про права і можливості отримання освіти в пенітенціарних установах. Вкрай важливо, щоб з перших днів відбування покарання засуджений мав систематизовану інформацію про доступні курси, освітні програми, які можливості надаються учням засудженим і тим самим міг спланувати своє навчання. Такий підхід дозволяє створити скоординовану з терміном відбування покарання програму навчання, дозволяє максимально використовувати можливості освіти, а значить, сприяти якнайшвидшій подальшій адаптації та ресоціалізації засуджених.

Освітній відділ в'язниць повинен стимулювати інтерес засуджених до продовження навчання і здачі іспиту. Майбутнє засуджених буде більшою мірою забезпечено, якщо засуджені отримають професійні навички в період відбування покарання і продовжать освіту і після звільнення. Отриманий документ про освіту в значній мірі додасть засудженим віру в свої сили і самостійності. У цьому зв'язку важлива підтримка і тісна співпраця різних відділів в'язниць, у тому числі освітнього відділу та відділу, відповідального за зайнятість.

Тільки моральний вплив, якісна освіта допоможе засудженому порвати з колишнім життям і знайти своє місце на волі.

Науковий керівник: д.ю.н, професор В.М. Трубников.

Список використаних джерел:

1. Ивасенко Я.С. Общее и профессиональное образование, профессиональное обучение как средства исправления осужденных к лишению свободы: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 - уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / Я.С. Ивасенко; науч. рук. Н.С. Артемьев. - Рязань, 2014. - 24 с

2. Агранович М.Л. Российское образование в контексте международных показателей: Сопоставительный доклад. 2004 / М.Л. Агранович, А.В. Полетаев, А.В. Фатеева. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 76 с.

3. Полянська Л. Загальноосвітнє навчання засуджених //Аспект. Інформаційний бюлетень № 3 (8), 2002. – Донецьк, «Донецький Меморіал». - 60 с. (С. 5); Калашник Н.Г. Соціально-психологічні аспекти оптимізації навчально-виховного процесу в закладах освіти при виховних колоніях для неповнолітніх засуджених: метод. рек. / Н.Г. Калашник, Н.Ю. Максимова, О.Б. Янчук. – К., 2009. – С. 82, 83

ПРИЧИНЫ ДЕТСКОГО ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНОГО ТРАВМАТИЗМА И МЕРЫ ПРОФИЛАКТИКИ

Береснева Анна Викторовна

студентка юридического факультета
Гродненского государственного университета
имени Янки Купалы
E-mail: 1253593@mail.ru

Ключевые слова: ДТП, детский травматизм, профилактика, родители, дети

Развитие современной культуры находится в постоянной взаимосвязи с проблемами безопасности человечества. Динамическая дорожная ситуация представляет собой источник повышенной опасности и требует изменения существующего состояния. Современные статистические данные свидетельствуют об устрашающих факторах повышения детского дорожно-транспортного травматизма, несмотря на провозглашаемые лозунги об ответственности взрослых и повышении их культуры безопасности на дорогах [1, с.1390].

Актуальность проблемы травматизма в Республике Беларусь определяется аспектами оказания экстренной и специализированной медицинской помощи, а также и его последствиями (инвалидностью и смертностью), имеющими социальное, политическое и экономическое значение. Дорожно-транспортное происшествие – это трагедия XXI века, поэтому очень важно обучение детей правильному поведению на улице, с учётом их психологических и физиологических особенностей.

Количество автомобилей на дорогах Беларуси растет из года в год. Вместе с тем возрастает количество негативных явлений связанных с этим. Одним из таких явлений, обусловленных стремительной автомобилизацией, является дорожное транспортное происшествие.

Каждый год в Европейском регионе в ДТП гибнут более 16 тысяч детей, что составляет почти 6% всей детской смертности в мире. Наша страна занимает 11 место среди 36 стран Европейского региона.

Дорожно-транспортный травматизм (ДТТ) – это ведущая причина смерти в возрастной группе от 5 до 18 лет в Беларуси. Травмы получают более 750 тысяч человек, из них около 150 тысяч или 20% – это дети в возрасте до 18 лет. Ежегодно на дорогах Беларуси происходят сотни ДТП с участием детей, в результате которых погибает от 60 до 100 детей.

Почему дети попадают под машину?

Каждый отвечает на этот вопрос по-своему. И каждый по-своему прав. Но есть и общая правда, которую следует знать всем. Помимо психологических, физиологических особенностей детей и различных сформировавшихся у них привычек с первых лет жизни (безбоязненно выбегать из-за кустов, домов и других предметов, мешающих обзору; пятиться, не посмотрев, что за спиной; двигаться почти, не глядя по сторонам; стремиться к цели, не замечать ничего вокруг себя и др.), следует учитывать обстоятельства, которые предугадать невозможно. Порой привычки эти вполне безобидны вдали от дороги. Но в транспортном мире, среди автомобилей, они оказываются, смертельно опасны[2].

Многие привыкли считать, что в детском дорожно-транспортном травматизме, чаще всего виноваты сами дети из-за своей невнимательности, беспечности, отсутствия чувства опасности, а также неумения прогнозировать трагические последствия, к которым могут привести их действия. Однако как показывает практика это не совсем так.

Участие в дорожном движении всегда накладывает огромную ответственность на ее участников, что не всегда осознают как молодые водители, так и обладающие значительным стажем. Водители, недавно получившие права порой безответственно ведут себя на дорогах: лихачат, не соблюдают скоростной режим и всячески игнорируют ПДД, все это в совокупности с недостатком опыта может привести к печальным последствиям. Что же касается опытных водителей, для которых дорога "второй дом", могут чувствовать себя на дороге свободно, считая, что нет такой ситуации, с которой они бы не справились. Однако появление ребенка на проезжей части чаще всего происходит неожиданно и времени среагировать бывает не всегда достаточно.

Подводя итог можно отметить, что дорога всегда являлась источником повышенной опасности и на чеку стоит быть всем участникам дорожного движения.

Часто одной из основных причин травм в детском возрасте является отсутствие должного надзора за детьми всех возрастных групп, а также недостаточный и неэффективный уровень профилактической работы среди населения.

Рассмотрим самые распространённые причины детского дорожно-транспортного травматизма, а так же меры их профилактики[3, с.16]:

1. Внезапное появление на проезжей части.

1.1. Улица в глазах детей выглядит как площадка для игр: парапет, фонарные столбы, бордюры, на которые хочется взобраться и спрыгнуть. Дети бывают увлечены забавой, погружены в свой собственный мир и часто забывают о том, что им может грозить опасность. Меры профилактики: формируйте устойчивый навык «Переключения на дорогу»: ребенок замедляет движение, останавливается, выдерживает паузу для психологического переключения в связи с переходом в опасную зону. Регулярно объясняйте детям, где можно играть.

1.2. Настоящим бедствием для водителей стали дети на роликовых коньках и скейтбордах. Играя, дети выезжают на проезжую часть, потому что во дворах нет

асфальтированных площадок. Меры профилактики: нужно объяснить детям, что роликовые коньки и роликовые доски – это тоже виды транспорта и для них существуют особые правила. Надо показать, где они могут безопасно кататься.

1.3. За время каникул, особенно летних, дети отвыкают от города. Требуется время, чтобы они адаптировались к новой обстановке на дорогах. Необходимо: напомнить правила дорожного движения, рассказать о том, какие дома входят в микрорайон школы, о близлежащих улицах, о транспорте, который движется по ним и по дворовой территории; назвать наиболее опасные места, места – «ловушки»; показать безопасный путь в школу, магазин, спорт-школу; пройти с ребенком по его ежедневному маршруту.

1.4. Катание детей зимой с гор в сторону проезжей дороги. Меры профилактики: Объяснить о недопустимости катания на лыжах и санках с гор в сторону проезжей части. Необходимо показать безопасные места для катания.

2. Нарушение детьми правил перехода улицы

2.1. Переход перед близко идущим транспортом; переход улицы (дороги) в неустановленном месте; выход на проезжую часть из-за препятствия; переход проезжей части на красный свет; невнимательность при переходе улицы. Необходимо показать места перехода улицы: по подземным переходам; по регулируемым пешеходным переходам (со светофором); в местах, где на проезжей части имеется «зебра» или установлен знак «Пешеходный переход»; если поблизости нет ни знака, ни «зебры», дорогу можно переходить на перекрестках дорог по линии тротуаров или обочин, убедившись в безопасности перехода; вне города дорогу можно переходить только на тех участках, где она хорошо просматривается в обе стороны.

2.2. Прослушивание аудиоплеера, разговор по мобильному телефону. Меры профилактики: рекомендовать выключить аудиоплеер и прервать телефонный разговор при переходе улицы.

3. Поведение взрослых, в том числе родителей, нарушающих правила дорожного движения

3.1. Когда ваш ребенок окажется на дороге один, он будет переходить проезжую часть так, как переходят его родители. Меры профилактики: неукоснительно соблюдать правила дорожного движения самим взрослым, подавать пример детям, останавливать нарушителей.

4. Нарушение правил поведения на проезжей части и в транспорте

4.1. Несоблюдение детьми Правил дорожного движения в группе на выезде, за пределами школы. Меры: при выезде групп детей на экскурсию, в поход дать инструктаж по Правилам дорожного движения, научить ребенка правильно двигаться по загородной дороге, переходить ее. Запрещается: отвлекать водителя во время движения; высовываться из окон, дверей, открывать их без разрешения водителя; препятствовать закрытию дверей; открывать двери во время движения.

4.2. Выход за ограничительную линию в подземном вестибюле метро. Меры: объяснить, что на станции метро много людей ожидает подхода поезда, в том числе с вещами, тележками. Люди передвигаются, могут случайно толкнуть стоящего на самом краю человека, и тот может упасть под колеса прибывающей электрички.

4.3. Несвоевременный выход в образовательное учреждение. Ребенок должен выйти в школу заранее, особенно если ему надо переходить проезжую часть.

4.4. Хождение по проезжей части и игры на ней. Не допускать хождение и игры детей на проезжей части.

4.5. Хождение по железнодорожным путям. Объяснить детям, к чему приводит несоблюдение правил безопасности на железных дорогах. Не допускать хождение детей по железнодорожным путям.

4.6. Выход за ограничительную линию при ожидании подхода поезда. Не разрешать детям в ожидании поезда заходить за ограничительную линию.

4.7. Несоблюдение детьми правил проезда в городском транспорте. Нелишне напомнить детям о том, что необходимо уступать место в транспорте пожилым людям, пассажирам с маленькими детьми, инвалидам.

5. Опасные погодные условия

5.1. Дождь, листопад. Меры: объяснить детям, что в дождливое время года покрытие дорог скользкое, видимость ухудшается, тормозной путь автомобиля увеличивается. Самый опытный водитель не может мгновенно остановить транспорт, особенно на мокрой дороге.

5.2. Туман. Меры: в туман видимость очень плохая, расстояние до предмета воспринимается дальше, а скорость транспорта кажется меньше, чем на самом деле. Прежде чем перейти дорогу, убедитесь, что по ней не движется автомобиль.

5.3. Снегопад, гололед. Меры профилактики: в зимнее время стекла автомобилей покрываются изморозью, и водителям очень трудно наблюдать за дорогой. Сугробы сужают проезжую часть и затрудняют движение, на дорогах появляется ледяная корочка, наледь, которая также значительно увеличивает тормозной путь. В морозную погоду нельзя перебегать дорогу перед движущимся транспортом, нужно подождать, пока пройдет весь транспорт.

5.4. Оттепель. Меры: самая скользкая дорога в оттепель, во время нулевой температуры, когда на ней лежит лед или снег. Тормозной путь транспорта в 10 раз увеличивается и становится самым большим. На дороге появляется вода, а под ней лед, и дети могут упасть. Поэтому каждый шаг надо проверять, следить и за состоянием дороги, чтобы самому не упасть, и за транспортом, чтобы он не наехал на пешехода. Учить детей быть особенно внимательными в ненастные дни. Напоминать, что самая опасная дорога в оттепель.

5.5. Снижение обзора во время непогоды из-за зонтика, капюшона, поднятого воротника. Меры: открывать лицо при переходе улицы.

6. Езда на велосипедах по проезжей части

6.1. Подростки любят «лихачить» на велосипедах, забывая обо всем. А ведь велосипед – это транспортное средство, которым надо уметь управлять почти так же, как автомобилем. Надо знать, как проехать перекресток, подать сигнал о повороте и т.д. На улице некогда раздумывать, решение надо принимать очень быстро, автоматически. Меры профилактики: не разрешать велосипедистам, не достигшим 14 лет, выезжать на проезжую часть. Детям, не достигшим установленного возраста, разрешено кататься только там, где нет автомобильного движения – на закрытых площадках, во дворах, стадионах и т.д. Проверять перед выездом техническое состояние велосипеда[4, с. 239].

Надежное поведение на дорогах обеспечивают только привычки, а их нельзя создать словами предостережения типа «будь осторожен» или «не перебегай проезжую часть». Только систематические, повседневные тренировки с постоянным личным примером родителей, начиная с дошкольного возраста, когда ребенка еще водят по улице за руку, – могут создать у него привычки. Для этого целесообразно создавать у детей четыре вида навыков[5, с.27]:

1. Навык наблюдения. Ребенок должен научиться видеть предметы, закрывающие обзор проезжей части, как «предметы опасные» или «предметы, скрывающие опасность».

2. «Навык сопротивления» волнению и спешке. Когда ребенок спешит или взволнован, больше всего вероятность, что он забудет обо всем и будет действовать, не оглядевшись по сторонам.

3. Навык «переключения на проезжую часть». Тротуар отделен от проезжей части улицы узкой полосой бордюрного камня, являющейся границей между пешеходной зоной и проезжей частью.

4. Навык «переключения на самоконтроль». Ребенок в быту привык двигаться автоматически, на основе привычек: вижу – действую. Мысли в это время могут быть совершенно не связаны с движением. На проезжей части такое доверие навыкам недопустимо.

Ребенок имеет ряд прочных навыков, использование которых на проезжей части смертельно опасно!

Необходимые навыки и полезные привычки правильного поведения на дорогах, нужно неустанно и ежедневно тренировать. Ведь ответственность за жизнь подрастающего поколения на ранних этапах его развития, зависит во многом от родителей.

Помимо вышесказанного, хотелось бы остановиться на травмах детей, которые они получают, находясь в качестве пассажиров автомобилей. Нередко серьезных травм детей в автомобилях можно было бы избежать, если выполнять в должной мере правила дорожного движения, а именно: при перевозке детей в автомобиле использовать детские автомобильные кресла [6, с. 50].

Все мы живем в обществе, где надо соблюдать определенные нормы и правила поведения в дорожно-транспортной обстановке. Однако дети – это особая категория пешеходов и пассажиров. К ним нельзя подходить с той же меркой, как и к взрослым, ведь для них дословная трактовка Правил дорожного движения неприемлема, а нормативное изложение обязанностей пешеходов и пассажиров на недоступной для них дорожной лексике, требует от детишек абстрактного мышления, затрудняет процесс обучения и воспитания. Вот почему с самого раннего возраста необходимо учить детей безопасному поведению на улицах, дорогах, в транспорте и правилам дорожного движения. В этом должны принимать участие прежде всего родители, ведь семья для ребенка – это источник общественного опыта. Именно в семье ребенок получает первый жизненный опыт, делает первые наблюдения и учится как себя вести в различных ситуациях. Ведь только повседневное и неустанное воспитание навыков осмотрительного поведения и разумной осторожности поможет уберечь детей от опасности быть травмированным.

Очевидно, что решение проблемы воспитания детей не только внутрисемейное дело, но и важнейшая государственная задача. Поэтому ответственность за воспитание детей должна быть не абстрактной, а вполне конкретной. Кроме того, помимо вышеизложенного, профилактическую работу с учащимися в школах должны, в первую очередь, осуществлять инспекторы ГАИ, т.е. те люди, которые в силу специфики своей работы лучше других должны знать правила дорожного движения. Подавляющую часть педагогов в школах составляют женщины, и не все из них имеют права на управление транспортным средством и сдали экзамен в ГАИ на знание ПДД. Таким образом, необходимость проведения работ по профилактике дорожно-транспортного детского травматизма должна носить системный и комплексный характер, так как эффективная профилактика возможна только тогда, когда она устраняет криминогенные факторы, вызывающие опасную ситуацию.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Моисеева И.А.

Список использованных источников:

1. Шакирова, З.В. Психолого-педагогические особенности поведения детей на дорогах / З.В. Шакирова // *Фундаментальные исследования*. – 2014. – № 11. – С. 1390–1393.
2. Борисов, А.В. Профилактика детского травматизма в РБ в рамках международного сотрудничества и межведомственного взаимодействия / А.В. Борисов, Л.Н.Ломать // 13-я городская поликлиника [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: http://www.13gp.by/index.php?id=171&Itemid=138&lang=en&option=com_content&view=article. – Дата доступа: 12.04.2016.
3. Козловская, Е.А. Детям о безопасности на дорогах / Е.А. Козловская, С.А. Козловский. – М.: ДРОФА, 2010. – 16 с.
4. Якупов, А.М. Система непрерывного формирования транспортной культуры школьников / А.М. Якупов // *Вестник Южно-Уральского государственного университета*. – 2006. – № 16. – С. 238–342.

5. Равилова, Г.Ф. Вопросы профилактики детского дорожно-транспортного травматизма в казанском педагогическом колледже / Г.Ф. Равилова // Вестник Научного центра безопасности жизнедеятельности детей. – 2010. – № 3. – С. 26–29.

6. Замбон, Ф. Состояние безопасности дорожного движения в Европе. За безопасные дороги и более здоровые транспортные альтернативы / Ф. Замбон // Научный центр безопасности жизнедеятельности детей. – 2010. – № 5. – С. 50–56.

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ШЛЮБНОГО КОНТРАКТУ У СВІТІ

Берлізева Юлія Віталіївна

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

E-mail: berlizeva1994@mail.ru

Ключові слова: шлюбний контракт, правовий режим майна подружжя

Прийнято вважати, що шлюбний контракт виник у сучасній Європі та Америці, однак це не є вірним твердженням. На мою думку, зародився інститут шлюбного договору саме у Стародавньому Римі. Майнові відносини подружжя у давнину визначалися не шлюбом, а переходом жінки під владу чоловіка. Шлюб, як такий, не впливав на майнові права сторін. Однак те майно, яке існувало виключно для цієї родини, отримувало особливий режим, і його приналежність залежала від збереження шлюбу. Таким майном визнавався посаг. Це майно з'являлося в новоствореній сім'ї завдяки дружині, супроводжувало її та слугувало засобом ствердження становища дружини у новій для неї спільноті, психологічно впливаючи на чоловіка та його родичів. На випадок розлучення з ініціативи чоловіка на його боці виникав обов'язок по відношенню до родини знехтуваної ним жінки в обсязі посагу. І часто дружина могла розпоряджатися своїм посагом, в той час як сам посаг вважався майном чоловіка [1, с. 326].

За часів Юстиніана, було передбачено складання письмового документа про встановлення посагу, як обов'язкової умови укладення шлюбу особами сенаторського стану та знаті. Існувало і таке поняття, як передшлюбний дар наречених. У класичний період особливість такого дарування полягала у тому, що шлюб вважався його умовою. Це означало, що якщо шлюб не укладався, то і дарування скасовувалося. Якщо ж шлюб був укладений, то жінка мала право вимагати це майно лише у випадку розлучення. Отже, дарування виконувало роль штрафу на випадок розлучення. Трохи згодом режим цього майна дещо змінюється. Дарування могло бути здійснене і після укладання шлюбу, але незалежно від цього, у разі смерті чоловіка або розлучення з його вини, жінка отримувала спеціальне речове право, тоді як власність на це майно переходила до дітей. Ще пізніше було передбачено отримання вдовою права власності на це майно нарівні з дітьми, якщо вона не уклала іншого шлюбу [1, с. 332]. Так поступово складалася римська система майнових відносин між подружжям, яка ґрунтувалася на принципі юридичної роздільності майна, який, безперечно, ніяким чином не заважав при вдалих шлюбах, але разом з тим був певною гарантією незалежності майна як чоловіка, так і дружини, при невдалих шлюбах. Як не дивно, але цей принцип і на сьогодні визнаний законодавствами багатьох країн, в тому числі й законодавством України – принцип спільності майна подружжя співвідноситься з принципом роздільності певного майна [2, с. 39].

Навіть незважаючи на те, що шлюбні договори подружжя у римські часи не дуже схожі на нинішні шлюбні контракти, можна провести паралель між договорами, які існували за часів

римського права, і тими договорами, які подружжя мають змогу укласти між собою нині. З огляду на це, договірні відносини між чоловіком та дружиною з приводу майна можна вважати основою розвитку подальших договірних відносин подружжя, зокрема, і шлюбного договору.

Пізніше, з виникненням християнства, ця тенденція почала зникати, бо церква визнавала майно подружжя спільним та сама встановлювала правила його розпорядженням. Такий порядок існував майже до кінця ХІХ сторіччя.

Домовленості стосовно майна майбутнього подружжя здавна відомі і в руському праві. Сімейні відносини регулювалися на той час звичаєвим правом, тобто такими правилами поведінки, що склалися внаслідок фактичного їх застосування протягом тривалого часу. Про це свідчать джерела «народного права», тобто юридичні звичаї, що діяли в ті часи [3, с. 215].

У Росії шлюбного контракту як такого не існувало, однак існував принцип розподілу майна подружжя. При цьому чоловік мав право одноособово розпоряджатись своїм майном, проте на нього покладался обов'язок повністю утримувати сім'ю.

І. В. Жилінкова зазначала, що як чинна правова конструкція шлюбний договір (контракт) з'явився у законодавстві України у 1992 р. в структурі Кодексу про шлюб та сім'ю УРСР [4, с. 23]. Ми згодні з цією думкою, адже саме ст. 27 КпШС України вперше було закріплено право подружжя на встановлення відмінного від законного правового режиму майна. Введення інституту шлюбного контракту в КпШС України внесло зміни і в деякі інші положення кодексу. Відтепер правила певних статей КпШС України застосовувались лише у випадку, якщо шлюбним контрактом не були встановлені інші положення.

У чинному Сімейному кодексі України (далі – СК України) змінено підхід до інституту шлюбного контракту. Зокрема, змінено назву – законодавець запропонував ввести взамін поняття «шлюбний контракт» поняття «шлюбний договір». Цьому інституту присвячена гл. 10 СК України. Проте на відміну від ст. 27 КпШС України вона не містить навіть опосередкованого визначення поняття «шлюбного договору». Це у свою чергу створює додаткові труднощі при дослідженні сутності цього правового інституту. Слід зауважити, що в Цивільному кодексі України містяться визначення майже всіх передбачених у ньому видів договорів. У статті 27 КпШС УРСР було зазначено, що «особи, які вступають в шлюб, мають право за власним бажанням вчинити правочин про розв'язання питань життя сім'ї (шлюбний контракт), в якому передбачити майнові права і обов'язки подружжя». У наведеній нормі подано лише загальноправову характеристику шлюбного контракту через категорію правочину, який не розкриває повною мірою змісту та значення шлюбного контракту. Однак чинний СК України не містить і такого надто загального визначення шлюбного договору. У статті 92 СК України наведені вимоги до суб'єктів шлюбного договору, а в ст. 93 СК визначається його зміст. Це свідчить про те, що цю законодавчу прогалину має заповнити юридична наука, виходячи з юридичних ознак, закріплених в різних статтях СК України.

Юридичною підставою застосування певного режиму майна може бути закон держави або шлюбний договір (законний (легальний) та договірний режими майна). Легальний режим спільності майна подружжя передбачається законодавством Іспанії, Франції, деяких штатів США. Проте у Франції, крім легального режиму спільності майна, законодавством передбачено ще декілька варіантів «типових» договірних режимів. Зокрема передбачено, що подружжя має право змінити встановлений законом режим спільності майна, передбачивши у шлюбному контракті будь-які умови, які не суперечать законодавству, а саме: спільність буде включати лише рухоме і нерухоме майно, яке буде набуто подружжям в період шлюбу; із загальних правил режиму спільності майна будуть зроблені винятки; один із подружжя буде мати право отримати певне майно, сплативши за нього відповідну компенсацію; один із подружжя буде мати право у разі розлучення отримати певну частку майна до його поділу; частки майна подружжя не будуть рівними; режим спільності майна подружжя буде універсальним [5, с. 156]. Легальний режим роздільного майна існує в більшості держав так званих «сім'ї загального права», у тому числі у Великобританії;

легальний змішаний режим майна – у Данії, Німеччині, Норвегії, Фінляндії, Швеції та інших державах. За шлюбним договором, подружжю надається можливість врегулювати майнові відносини за своїм бажанням. У ньому може визначатися статус дошлюбного, шлюбного майна подружжя та його поділ у разі розірвання шлюбу. В державах «сім'ї загального права» роль шлюбного договору відіграє інститут довірчої власності (траст). Законодавство багатьох держав передбачає порядок укладення шлюбного договору. Як правило, для цього обов'язковою є присутність обох сторін і нотаріальне посвідчення їхніх підписів (Німеччина). Інколи допускається присутність представників сторін (Франція). Договір про майнові відносини між подружжям найчастіше укладається тільки до шлюбу і може породжувати правові наслідки лише з часу його реєстрації (Франція). У державах, де відсутній легальний режим майна, подружжя обов'язково укладає шлюбний договір.

Отже бачимо, що у кінці ХІХ сторіччя почав поступово створюватись та закріплюватись у правових системах європейських країн інститут шлюбного контракту у тому вигляді, до якого ми звикли. При цьому підходи до визначення поняття та правової природи шлюбного контракту, порядку його укладання різняться в залежності від правової системи, яка панує у тій чи іншій країні.

Однак однозначно можна заявити, що даний інститут надійно закріпився у сімейних законодавствах майже всіх країн і залишається ефективним способом врегулювання майнових відносин подружжя.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бервено С.М.

Список використаних джерел:

1. Дождев Д. В. Римское частное право: учеб. для юрид. вузов и фак. / Под общ. ред. акад. РАН, д-ра юрид. наук, проф. В. С. Нерсисянца. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Изд-во «Норма», 2004. – 784 с.
2. Тімуш І.С. Розвиток інститути шлюбного договору в правовій системі України //Цивільне право, УДК 347.626.2 , 2014. – с. 37 – 43.
3. Пчелинцева Л. М. Семейное право России: учеб. для вузов. – М.: Изд-во «Норма-Инф-ра», 2005. – 664 с.
4. Жилінкова І. Зміст шлюбного договору: проблеми законодавства та практики його за- стосування // Нотаріат для вас. – 2010. – № 9. – С. 23-30.
5. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток. – 2-ге вид. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.

ІНСТИТУТ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПРИВІЛЕЇВ У КОНСТИТУЦІЯХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА БЕЛЬГІЇ

Беззян Катерина Андрониківна
студентка 2 курсу Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
E-mail: katynchik_2121@mail.ru

Ключові слова: Конституція, імунітет, парламент, індемнітет, закон, публікації, парламентська монархія, спікер

Актуальність дослідження парламентських привілеїв у Конституціях Великобританії та Бельгії полягає в тому, що необхідність спеціального захисту депутатів визнана одним із важливих атрибутів сучасних демократичних держав.

Депутатська недоторканість (іmunітет) передбачає неможливість притягнення депутата до юридичної відповідальності за діяння, які містять ознаки злочинів та/або правопорушень, без попереднього санкціонування парламентом (в деяких випадках – після прямої заборони притягнення депутата до відповідальності).

Зазначене питання врегульовується як Конституціями, так і міжнародним правом. Але незважаючи на поширену практику законодавчого закріплення недоторканості депутатів, відповідна норма не є універсальною для всіх країн. Так, наприклад, у Великобританії неписана Конституція, інститут депутатського іmunітету відсутній, але притягнення депутатів до відповідальності відбувається за особливих умов та у визначеному законом порядку і поширюється виключно на цивільні справи [1, с. 16]. У Бельгії для арешту депутата парламенту необхідна згода парламенту, а обшукувати житло члена парламенту можуть правоохоронці виключно в присутності спікера парламенту [2, с. 359].

Аналізуючи зарубіжне законодавство, можна дійти висновку, що в більшості європейських країн депутатський іmunітет має обмежений характер, причому такі обмеження можуть стосуватися певного часового проміжку чи строку повноважень народного обранця, вчинення певних процесуальних дій щодо особи з «іmunітетом», ступеня тяжкості вчиненого ним протиправного діяння.

Щодо строкових обмежень іmunітету, то окремими правовими нормами встановлено досить короткі часові обмеження щодо дії іmunітету парламентаріїв. Такі обмеження можуть стосуватися лише періоду проведення парламентських сесій чи інших аналогічних заходів. Наприклад, Конституцією Бельгії 1994 року (ст. 59), чітко встановлено, що депутатська недоторканість діє «протягом сесії». Окрім того, наприклад, у Великобританії, крім строку сесії, депутат має додатковий іmunітет на період 40 днів до початку сесії та 40 днів після її закінчення [3, с. 463].

Свобода висловлювань (індемнітет) передбачає захист від усіх форм відповідальності за дії, вчинені під час виконання депутатських функцій. Тобто депутатів не можна притягнути до цивільної або кримінальної відповідальності за дії, захищені індемнітетом [1, с. 13].

Свобода слова та індемнітет Великобританії гарантуються статтею 9 «Білля про права» 1689 року де, свобода слова і дебатів під час парламентських засідань не може бути оскаржена або піддана обговоренню в судах чи інших місцях поза парламентом.

Індемнітет набирає чинності в день початку дії мандата і забезпечує захист від судового переслідування за публічні висловлювання у парламенті в ході здійснення мандата і після закінчення його терміну. Ця норма стосується виключно парламентської діяльності депутатів, а також офіційних публікацій парламенту і не поширюється на інші публічні висловлювання та публікації, авторами яких є депутати. Індемнітет не може бути скасовано або призупинено. Водночас, пункт 1 статті 13 Закону про дифамацію (Defamation Act) від 1996 року дозволяє депутатам відмовитися від індемнітету, якщо проти них висунено звинувачення у наклепі [4, с. 24-25].

У Конституції Бельгії 1994 року, індемнітет передбачає захист від усіх видів переслідування, а особливістю його є те, що він поширюється не тільки на депутатів парламенту, а й на міністрів. Індемнітет набирає чинності з моменту обрання депутата, за умови, що вибори не було визнано недійсними [1, с. 13].

Щодо міжнародного закріплення питання парламентських привілеїв, то у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року закріплено, що кожен має право на свободу та особисту недоторканість. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім визначених випадків і відповідно до процедури, встановленої законом (ст.5). Так, відповідно до ч. 2 ст. 30 Конвенції ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 року, встановлено, що кожна держава – учасниця Конвенції вживає такі заходи для того, щоб встановити або забезпечити відповідно до своєї правової системи й конституційних принципів належну збалансованість між будь-якими іmunітетами або юрисдикційними привілеями, наданими публічним

посадовим особам держави у зв'язку з виконанням ними своїх функцій, можливість здійснювати в разі необхідності ефективне розслідування й кримінальне переслідування та виносити судові рішення у зв'язку зі злочинами, визнаними такими відповідно до Конвенції ООН проти корупції [3, с. 462-463].

Отже, Великобританія та Бельгія за формою правління – парламентські монархії, де інститут парламентських привілеїв покликаний гарантувати незалежність членів парламенту від втручання у їхню діяльність з боку інших органів влади та їх представників з метою забезпечення балансу різних гілок влади за умов парламентаризму та захисту представників народу від можливого примусу з боку політичної більшості в державі. Відмінність полягає в тому, що у Великобританії час дії депутатського імунітету більш ширший ніж у Бельгії. А депутатський індемнітет – навпаки, оскільки у Бельгії він поширюється не тільки на депутатів парламенту, а й на міністрів. Для поліпшення статусу Конституції у Великобританії я пропоную систематизувати конституційні акти та прийняти Конституцію в вигляді писаного кодифікованого закону в який потрібно позначити Конституційний статус парламенту, а Конституцію Бельгії більш конкретизувати і застосувати жорсткі заходи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Стець О.М.

Список використаних джерел:

1. Ковриженко Д.С. та ін. Депутатські привілеї: зарубіжний досвід та пропозиції для України : [інформаційно-аналітич– не дослідження]. – Київ: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://parlament.org.ua>.
2. Войтенко Ю.М. Депутатський імунітет як політичний інститут: вітчизняний та світовий досвід /Ю.М. Войтенко// Гілея: науковий вісник. – 2015. – №93. – С.357-361.
3. Шаранич С.С. Депутатський імунітет та кримінальна відповідальність: європейський досвід / С.С. Шаранич// Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – №73. – С.462-467.
4. Конончук С., Ярош О.; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Мандат депутата у сучасних демократіях: права та відповідальність. Дослідження проблеми. – К: [Агентство «Україна»], 2011 – 96 с.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗЛОЧИНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Бігас Аліна Михайлівна

студент факультету менеджменту,
кафедри права

Вінницького національного аграрного університету

E-mail: bigas2016@mail.ru

Ключові слова: неповнолітні, засоби масової інформації, соціальний вплив, криміногенне середовище

Побачивши вперше, почувши перші крики немовля, породілля не задумується над тим, ким її новонароджений буде в майбутньому: лікарем, водієм, політиком, вчителем, а можливо і злочинцем.

Метою даної роботи є визначення основних чинників формування мотивів злочинної поведінки у неповнолітніх.

Дослідженнями злочинності неповнолітніх займалися такі вчені, як: В. Воднік, В. Голіна, В. Ємельянов, Т. Барило, О. Джужа, А. Долгова, В. Єрмаков, Т. Кальченко, В. Скибицький, С. Яценко та інші.

Особу неповнолітнього злочинця визначають як суспільно небезпечного підлітка із соціально-психологічними та морально-правовими дефектами свідомості, який в умовах конкретної життєвої ситуації вчинив злочин, саме так трактують В. Воднік, В. Голіна, В. Смельянов дане визначення.

Психологічний та соціальний вплив розповсюджується винятково на стан, думки, почуття та дії людини. Основними складовими є: переконання, зараження, навіювання, наслідування, мода, чутки. Найбільший психологічний вплив можливий через засоби масової інформації (далі - ЗМІ) адже неповнолітні досить вразливі та емоційні, тому легко піддаються впливу.

ЗМІ створюють своєрідний інформаційний фон, на основі якого людина формує певний світогляд щодо способу, стилю життя, моделей поведінки. Більшість фільмів для підлітків є носіями жорстокості, розпусти та вседозволеності. Розповсюдження в соціальних мережах статусів щодо бандитизму часів «рекетирства, 90-х років».

Згідно статистики 85% неповнолітніх надають перевагу бойовикам з повноцінним кримінальним сюжетом: вбивствами, грошима, дорогими автівками, наркотиками, проституцією, зброєю та іншими речами властивими даному жанру. Переглядаючи той чи інший фільм кожний уявляє саме себе головним героєм і переносить події у реальне життя, тому більшість злочинів і засобів учинення діяння відбувається схожим знярядям, що і в кіно чи серіалі. Інколи підлітки мають схожу ситуацію, наприклад, живе лише з матір'ю чи батьком, опікуном чи в дитячому будинку, має від 2 до 5 братів чи сестер, можливо і в повноцінній сім'ї, але вживання алкоголю та наркотичних засобів прирівняне до хліба чи води, а рукоприкладство є основним засобом вирішення спорів, низький рівень соціального забезпечення. Безнаказаність злочинців у кіно надає більше сміливості та заохочення на вчинення правопорушення.

Проаналізувавши вище сказане, потрібно підкреслити, що окремі види злочинів – зґвалтування (ст. 152 КК України), умисне вбивство (ст. 115 КК України), крадіжка (ст. 185 КК України), грабїж (ст. 186 КК України), розбій (ст. 187 КК України) – вчиняються групами осіб.

Слід звернути увагу і на те, що кожний неповнолітній злочинець вчинював не один, а більше злочинів, про що свідчить високий коефіцієнт криміногенної активності.

Важливою психологічною особливістю злочинності неповнолітніх є тісний її зв'язок з криміногенним середовищем, що являє собою сукупність окремих осіб чи неформальних груп, які дотримуються, поширюють кримінальні норми, традиції, цінності, спосіб життя.

Криміногенне середовище утворює своєрідний психологічний простір, який має тенденцію до самовідтворення. Дане середовище формується з осіб, які повернулися з місць позбавлення волі. Для багатьох неповнолітніх кримінальне середовище виглядає привабливо, адже немає жодних перешкод з боку поліції.

Неповнолітні які вживають алкоголь чи наркотичні засоби прагнуть стати дорослішими, порушуючи цим громадську, медичну чи сімейну заборону. Організм підлітків є більш схильним до звикання, що призводить до алкоголізму. Згідно статистики перший свій злочин неповнолітні вчиняли перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння чи наркотичного.

З огляду на це можна зробити такі висновки: 1) Засоби масової інформації суперечать п. 2 ст. 6 Закону України "Про телебачення й радіомовлення" щодо допущення використання телерадіоорганізацій для трансляції програм або їх відео сюжетів, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися. 2) Батьки приділяють мало часу і любові своїм дітям, змушуючи їх страждати, ставати на злочинний шлях, адже вони вже не можуть уявити своє життя без алкоголю, крадіжок і рукоприкладства. 3) Притягуючи неповнолітнього до відповідальності суд має врахувати положення Конвенції про права дитини ст. 37 щодо гуманного ставлення до кожної позбавленої волі дитини. Неповнолітній не може піддаватись катуванням та нелюдським або принижуючим гідності видам покарання, а довічне тюремне ув'язнення взагалі не може призначатись за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років.

Загалом можна стверджувати, що неповнолітні є плідом зерна яке посіяли дорослі, школа, друзі, засоби масової інформації та держава.

Науковий керівник: к.ю.н., ст. викладач Головчук В.А.

Список використаних джерел:

1. Закону України "Про телебачення й радіомовлення" // Відомості Верховної Ради України від 09.03.1994 — 1994 р., № 10, стаття 43.
2. Конвенції про права дитини, прийняту // Зібрання чинних міжнародних договорів України — 1990 р., № 1, с. 205.
3. Кримінальний кодекс України // Офіційний вісник України від 08.06.2001 — 2001 р., № 21, с. 1, ст. 920, код акту 18825/2001.
4. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження: Монограф. - Х., 2006.
5. Кримінологія, Джужа О., Моїсєєв Є., Василевич В. Навчально – методичний посібник - К., 2003.

ПРАВОВИЙ СТАТУС МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ ПО ВРЕГУЛЮВАННЮ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРІВ (ICSID)

Білошенко Антон Юрійович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: biloshenko@mail.ru

Ключові слова: інвестиції, захист активів, міжнародний інвестиційний арбітраж, ICSID, Договірні держави

Розвиток інвестиційної діяльності, міжнародне походження об'єктів та джерел інвестування викликало появу великої кількості міжнародних інвестиційних спорів. Така ситуація спричинила пошук шляхів вирішення даної проблеми, і як результат – появу інститутів, на які покладалась обов'язки з врегулювання таких спорів. До них можна віднести: Лондонський Міжнародний Третейський Суд, Нью-Йоркський Міжнародний Арбітражний Центр, Арбітражний інститут Торгівельної палати Стокгольму, Міжнародний арбітражний суд в Гаазі, інші арбітражні установи та Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних спорів.

Останній є спеціалізованим інститутом з вирішення саме інвестиційних спорів. Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних спорів (далі – ICSID, Центр) було створено у 1966 році як інструмент реалізації норм Міжнародної Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами, яка була прийнята у 1965 році у Вашингтоні, і на сьогоднішній день ратифікована більш ніж 150 країнами світу (далі – Конвенція). Метою ICSID є забезпечення вирішення інвестиційних спорів через примирення сторін та арбітраж між Договірними державами та особами інших Договірних держав у відповідності з положеннями Конвенції [1, ст. 1]. Центр намагається усунути зовнішньоекономічні перешкоди на шляху приватних інвестицій і розглядається як авторитетна міжнародна арбітражна установа при врегулюванні спорів між державами й приватними інвесторами.

Особливістю та перевагами звернення до ICSID є те, що до нього можуть звернутись усі сторони інвестиційного процесу країн-учасників Конвенції. Тобто, кожна особа будь-якої країни-учасниці Конвенції, яка планує інвестувати свої кошти до економіки іншої країни-

учасниці Конвенції розуміє, що вона підпадає під захист Конвенції, і зможе у разі необхідності відстоювати свої законні права та інтереси у ICSID. Однак при цьому необхідними є дві умови:

1) імплементація положень Конвенції у внутрішнє законодавство країни-учасниці та укладання окремої двосторонньої угоди з країною-учасницею Конвенції;

2) наявність письмової згоди учасників спору про передачу такого спору для вирішення ICSID [1, ст. 25]. Така згода має бути добровільною, без будь-якого втручання третьої сторони.

Вирішення інвестиційних спорів Центром відповідно до Конвенції здійснюється наступними шляхами:

— примирення сторін;

— арбітражне провадження [2].

Вирішення спорів здійснюється компетентними особами, які обираються та узгоджуються сторонами спору, як правило, зі списку, який формується усіма країнами-учасниками Конвенції. Така процедура дає можливість всебічного, компетентного та неупередженого розгляду справи.

До переваг вирішення інвестиційного спору Центром можна також віднести:

— можливість зміни рішення – у випадку, якщо стороні стало відомо про нові факти, які могли б суттєво вплинути на рішення арбітражу, при умові, що ці факти не були відомі арбітражу та заявнику на час прийняття рішення, а також якщо незнання заявником про такі факти не є результатом його необережності;

— можливість відміни рішення – у випадках, коли арбітраж був заснований неналежним чином, або перевищив свої повноваження, або мав місце підкуп одного з арбітрів, або було суттєве відхилення від правил процедури, або рішення арбітражу не було належним чином обґрунтовано.

У всіх інших випадках рішення арбітражу є зобов'язуючим для сторін і не підлягає апеляції або іншому способу оскарження. Кожна з сторін зобов'язана підкоритись та здійснювати дії, що відповідають вимогам рішення Арбітражу [1, ст. 51-53].

На сьогоднішній день у провадженні ICSID перебуває 208 поточних справ, серед яких – 3 справи проти України; по 352 справам прийнято рішення [3]. Така статистика та зазначене вище дозволяє зробити висновок, що ICSID є досить дієвою та авторитетною установою з вирішення міжнародних інвестиційних спорів, правила та процедура діяльності ICSID є прийнятною для сторін, і це все створює сприятливі умови для розвитку інвестиційної діяльності у світі в цілому та в окремих країнах.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_060/para0244#o244.

2. Діяльність Міжнародного центру по урегулюванню інвестиційних спорів // Правовий тиждень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&&newsid=121025>.

3. Офіційна сторінка International Centre for Settlement of Investment Disputes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/Pages/default.aspx>.

РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ПРАВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗМІНУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ: ВІД ПАРТІЙНОЇ ДИКТАТУРИ ДО НАРОДОВЛАДДЯ

Бреус Сергій Михайлович

аспірант кафедри конституційного права
юридичного факультету Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
E-mail: s_breus@ukr.net

Ключові слова: конституційний лад, український народ, право на визначення та зміну конституційного ладу

Право українського народу на визначення та зміну конституційного ладу (далі – право), яке викладене в частині третій статті 5 Конституції України [1], не було чітко сформульовано у текстах Основних законів України, коли вона перебувала у складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Поряд з цим, окремі прояви даного права все ж містилися у українських конституціях попереднього століття.

Так, у статті 1 Конституції Української СРР, затвердженої Всеукраїнським з'їздом Рад 10 березня 1919 року і прийнятої в остаточній редакції Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом 14 березня 1919 року, визначалося, що Українська Соціалістична Радянська Республіка є організацією диктатури трудящих і експлуатованих мас пролетаріату і найбіднішого селянства над їх віковими гнобителями і експлуататорами - капіталістами і поміщиками [2].

У свою чергу, статтею 1 Конституції Української РСР, яка була затверджена Постановою XI Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів 15 травня 1929 року встановлювалося, що Українська республіка є соціалістичною державою робітників та селян. Вся влада в межах Української соціалістичної радянської республіки належить радам робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. Також було передбачено право України вільного виходу з Союзу (стаття 3) [3]. Проте жодних інших актів законодавства, які б запровадили механізм реалізації даного права – так в майбутньому і не було прийнято.

Конституція (Основний закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, затверджена Постановою Надзвичайного XIV Українського З'їзду Рад 30 січня 1937 року, не містила в собі кардинально нових норм щодо питань народовладдя. Так, статтею 3 продекларовано, що вся влада в Українській РСР належить трудящим міста і села в особі Рад депутатів трудящих [4].

Текст останньої «радянської» Конституції Української РСР, який був прийнятий 20 квітня 1978 року на позачерговій сесії Верховної Ради УРСР мав дещо нові положення. У статті 2 вищезгаданої Конституції визначалося, що вся влада в Українській РСР належить народові. Тепер найважливіші питання державного життя повинні були виноситися на всенародне обговорення, а також ставитися на всенародне голосування (референдум) [5].

Отже, радянський період становлення права українського народу на визначення та зміну конституційного ладу характеризувався наступними ознаками: по-перше, радянська правова доктрина не використовувала термін «конституційний лад», віддаючи перевагу «соціалістичному ладу» та «державному ладу»; по-друге, тогочасні конституційні норми носили декларативний характер та не мали реальних законодавчих механізмів їх реалізації; по-третє, радянські конституції еволюціонували – від повного не визнання принципів народовладдя до їх конституційного закріплення.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Марцеляк О.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: станом на 12 берез. 2015 р. – Офіц. текст. – Київ: Правова єдність: Алерта, 2015. – 78 с.
2. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки: затверджена Всеукраїнським з'їздом Рад 10 березня 1919 року; прийнята Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом 14 березня 1919 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/CONST28.html
3. Конституція (Основний закон) Української соціалістичної радянської республіки: затверджена Постановою XI Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів 15 травня 1929 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html>
4. Конституція (Основний закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки: затверджена Постановою Надзвичайного XIV Українського З'їзду Рад 30 січня 1937 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>
5. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки: затверджена Верховною Радою УРСР 20 квітня 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/888-09>

СТРАХ ПЕРЕД ЗЛОЧИННІСТЮ ТА КРИМІНАЛЬНА ВІКТИМІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ м. КИЄВА

Бова Андрій Андрійович

начальник науково-дослідного відділу

Державного науково-дослідного інституту МВС України,

кандидат соціологічних наук,

старший науковий співробітник

E-mail: anagram@ukr.net

Ключові слова: сприйняття безпеки, кримінальна віктимізація, велике місто

Рівень безпеки людини від злочинних посягань включає, поряд з об'єктивними (статистичними) показниками, й громадську думку з цього питання. Вивчення страху населення перед злочинністю є предметом багатьох кримінологічних досліджень, широких дискусій у засобах масової інформації [1, с. 59–75]. За повідомленнями прокуратури м. Києва у 2015 р. порівняно з 2014 р. на 18% збільшилася кількість облікованих кримінальних правопорушень, на 9,1% – кількість очевидних вбивств і замахів на вбивство, на 26,6 % – кількість крадіжок, на 19,4% – кількість шахрайств, на 16,2% – кількість грабежів. Кількість потерпілих від злочинів за цей період зросла на 11,1%. Відповідно до експертної оцінки компанії *Mercer* за 2016 р. Київ визнано найнебезпечнішим містом серед 17 міст Європи. Через наявність у країні постійних акцій протесту, високого рівня злочинності та військового конфлікту Київ увійшов до трійки міст з найнижчим рівнем особистої безпеки для приїжджих іноземних фахівців.

Зважаючи на актуальність моніторингу криміногенної ситуації у столиці, О.А. Беленком (Інститут соціології НАН України) та А.А. Бовою (Державний науково-дослідний інститут МВС України) у липні 2015 року серед 422 студентів чотирьох вищих навчальних закладів м. Києва здійснено пошукове соціологічне опитування «Повсякденне життя студентської молоді». Вивчення громадської думки відбувалося у Національному технічному університеті «Київський політехнічний інститут», Київському національному університеті культури і мистецтв, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному педагогічному

університеті імені М.П. Драгоманова. Вибіркова сукупність містила 44,4% чоловіків та 55,6% жінок. Серед опитаних 20,6% мешкали в м. Києві від народження, 4,5% – більшу частину життя, 1,7% – останні 6–10 років, 49,5% – останні 1–5 років, 16,5% – менше ніж 1 рік та 7,2% мешкали на момент анкетування поза столицею.

Відповідно до результатів дослідження більша частина опитаних студентів (63,7%) почуває себе тією чи іншою мірою у безпеці, коли йде на одинці вночі у районі, де проживає (13,9% – у повній безпеці, 49,8% – у безпеці). Натомість 17,3% молодих людей почувається у небезпеці (14,7% – у небезпеці, а 2,6% – у повній небезпеці). 19% респондентів було важко відповісти на це запитання. Серед юнаків частка осіб, які почуваються вночі у безпеці, вище, ніж серед дівчат – відповідно 77,3% та 52,8%. Зазначимо, що запитання Всесвітнього опитування Геллапа, яке фіксує страх перед злочинністю, включено до Звіту про людський розвиток Програми розвитку ООН. За результатами дослідження Геллапа частка осіб, які відчують себе у безпеці, коли прогулюються на самоті вночі в місті або районі, в якому живуть, становила в Україні у 2014 р. 46%. Середнє значення за всіма країнами світу – 62%, а за групою країн з високим рівнем людського розвитку, до яких належить і Україна, – 65% [2, с. 269].

Столичним студентам пропонувалося позначити кримінальні ситуації, які їх турбували за останні дванадцять місяців (можна було надати при цьому кілька відповідей). Виявилось, що 39,6% опитаних стикалися з галасливими сусідами, 32,1% – агресивною поведінкою молодих людей. Деяко меншу частку опитаних турбували напади агресивних п'яниць чи наркоманів (24,8%), прояви хуліганства (22,6%), поведінка агресивних водіїв (21,8%) і випадки вигулу собак без намордників та повідків (20,1%). 5% опитаних відмітили торгівлю наркотиками, 4,4% – вимагання грошей, 4% – крадіжки зі зломом квартири, 3,3% – пошкодження або знищення майна, 2,5% – грабіж чи розбій. Майже четверту частину опитаних (24,1%) жодна зазначена ситуація не турбувала. Чоловіків більшою мірою, ніж жінок, непокоять бійки та побиття: 16,4% проти 6,3%. Своєю чергою жінки побоюються більше кишенькових крадіжок, ніж чоловіки – відповідно 18% проти 6,2%.

Існують певні закономірності у сприйнятті студентською молоддю різних кримінально-значущих проблем столиці (таблиця 1). Так, наприклад, фіксуються слабкі кореляційні зв'язки між проблемами, які відбивають агресивні прояви небезпечної повсякденності Києва (агресивні п'яници або наркомани, агресивні водії, агресивна поведінка молоді, хуліганства, вигул собак без намордників, вандалізм). Інші проблеми, які фіксуються масовою свідомістю, пов'язані з загрозами майну та здоров'ю особи (побиття, грабіж, вимагання грошей, крадіжка зі зломом помешкання, кишенькові крадіжки) несуть пряму зазнавати шкоди здоров'ю або майну.

За результатами соціологічного опитування побудовано інтегральний індекс інтенсивності кримінально значущих проблем, який складається з простої суми обраних респондентом альтернатив. Виявилось, що кримінальні події міста не турбують 28,2% респондентів (у цю категорію також включено осіб, які не надали відповідь на це запитання); одну альтернативу обирає 21,3% опитаних, дві – 18%, три – 15,9%, чотири – 5,5%, п'ять – 4,7%, а сім та більше – 1,9% (середнє за вибіркою значення становить 1,9 балів).

Матриця коефіцієнтів кореляції Пірсона сприйняття різних кримінально значущих проблем м. Києва

Змінні	Бійки	Вимагання	Галасливі сусіди	Крадіжки зі зламом	Крадіжки (кишенькові)	Агресивні водії	Агресивні п'яниці	Торгівля наркотиками	Вандалізм	Грабіж, розбій	Агресія молоді	Вигул собак	Хуліганства
Бійки, побиття	1												
Вимагання грошей	,29	1											
Галасливі сусіди	,08	,02	1										
Крадіжки зі зламом квартири	,18	,27	,03	1									
Крадіжки (кишенькові)	,02	,03	,03	,00	1								
Агресивні водії	,10	,07	,11	,05	-,08	1							
Агресивні п'яниці та наркомани	,20	,23	,15	,01	,05	,23	1						
Торгівля наркотиками	,29	,12	,08	,07	,05	,11	,19	1					
Пошкодження або знищення майна, нівечення автомобілів	,03	,03	,00	,04	-,07	,11	,06	,09	1				
Грабіж, розбій – заволодіння майном, що поєднане із силою чи її загрозою	,31	,29	-,02	,30	,18	,07	,02	,11	,15	1			

Агресивна поведінка молодих людей	,19	,23	,13	,08	,06	,31	,35	,12	,09	,13	1		
Вигул собак без намордників та повідків	,04	,02	,09	,06	-,09	,28	,19	,03	,09	-,08	,33	1	
Хуліганство – порушення громадського порядку, зневага норм моралі	,19	,16	,09	,05	,02	,25	,34	,16	,07	,15	,35	,21	1

Примітка. Коефіцієнти кореляції, які є значимими принаймні на рівні статистичної значимості $\alpha=0,05$ вияскравлені напівжирним шрифтом. У таблиці нуль перед зап'ятою, що відділяє соті частки числа, не наводиться.

У соціологічному опитуванні ставилося запитання щодо досвіду кримінальної віктимізації за останні дванадцять місяців. 80,3% столичних студентів із сукупності тих, хто відповів, відмітили, що жодного злочину проти них не вчинювалося. Кожен, п'ятий респондент безпосередньо стикнувся хоча б один раз з кримінальними проявами. Зазначимо, що загальний відсоток потерпілих у різних соціологічних опитуваннях може змінюватися в залежності від запропонованого списку кримінальних правопорушень. Так, зокрема, із загальної вибірки 9,2% респондентів зазнали крадіжки речей або одягу на вулиці, з автомобілю, 4,7% – вимагання хабара, 3% – побиття (вдома або на вулиці), 2,5% – шахрайства, крадіжки грошей з платіжної картки, 1,5% вказали на грабіж чи розбій, 1,2% – на крадіжку зі зламом квартири, дачі, гаражу. За даними прокуратури міста кількість потерпілих від злочинів за 2015 р. становила 39885 осіб. При цьому найбільша кількість потерпілих (64,5%) від крадіжок – 21985 та грабежів – 3740 осіб [3, с. 10].

Особи, які зазначили, що були потерпілими від яких-небудь злочинів впродовж року, більшою мірою стурбовані такими видами кримінальних ситуацій: кишенькові крадіжки (коефіцієнт кореляції Пірсона $r=0,36$, $\alpha=0,01$); вимагання грошей ($r=0,2$, $\alpha=0,01$); торгівля наркотиками ($r=0,16$, $\alpha=0,01$); агресивні п'яниці та наркомани ($r=0,13$, $\alpha=0,01$). Загалом особи з досвідом кримінальної віктимізації обирають в середньому більше кримінально занчущих проблем (2,6), ніж особи, що не потерпіли від злочину (1,7).

Одним з найважливіших напрямів забезпечення безпеки міста та його мешканців є діяльність правоохоронних органів щодо попередження та боротьби зі злочинністю. На запитання, чи зверталися респонденти за останні 12 місяців до працівників міліції, лише 2,9% вказали, що зверталися й отримали допомогу, 6,6% зверталися, але це не дало результату. 9,5% київських студентів не зверталися до міліції. Серед категорії осіб, які потерпіли від злочину, до міліції звернулося й отримало допомогу 7,5% (7 осіб у вибірці), звернулося, але безрезультатно – 22,6% (21 особа), не звернулося – 69,9% (65 осіб). Міліція допомогла кожному четвертому респондентові у вирішенні справ, з якими до неї зверталися. Опосередковано зібрані дані можуть свідчити про частку латентної злочинності у місті. Натомість серед категорії студентів, які не зазнали протягом 12 місяців перед опитуванням жодних злочинів, до міліції звернулося та отримало допомогу – 1,6%, звернулося, але безрезультатно – 1,9%, а 96,5% взагалі не зверталися до цього правоохоронного органу.

За інтегральним індексом інтенсивності кримінально значущих проблем вирізняються особи, які зверталися до міліції та не отримали бажаного результату, (обирають в середньому 2,9 альтернативи) та особи, які отримали допомогу (2,7) від тих, хто не звертався до міліції (1,8).

Таким чином, апробовані у пошуковому соціологічному опитуванні запитання анкети у стислому вигляді фіксують різні аспекти безпекової ситуації у місті (страх перед злочинністю, кримінально значущі ситуації, які найбільшою мірою турбують населення, досвід кримінальної віктимізації та результати звернення до правоохоронних органів). Подібні запитання доцільно включати у всеукраїнські соціологічні опитування.

Список використаних джерел:

1. Криминология / Под ред. Дж. Ф. Шели / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003. – 864 с.
2. Доклад о человеческом развитии 2015. Труд во имя человеческого развития / Директор и основной автор С. Джахан. – Нью-Йорк: Программа развития ООН; Издательство «Весь Мир», 2015. – 288 с.
3. Соціально-економічне становище м. Києва за січень–грудень 2015 року. Повідомлення Головного управління статистики у м. Києві – 10 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/Docs/Soc.Ec.Stan.doc>

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОСМЕРТНОГО ДОНОРСТВА В УКРАЇНІ

Брюховецька Марина Сергіївна
аспірант Національної академії
внутрішніх справ кафедри цивільного права і процесу
E-mail: marina_bryuhovetsk@meta.ua

Ключові слова: посмертне донорство, правове регулювання, історичний розвиток

Розвиток трансплантації як галузі медицини спричиняє виникнення нових правовідносин, що потребують чіткої регламентації на законодавчому рівні. На жаль, на сьогоднішній день існуючі нормативно-правові акти не враховують особливості застосування новітніх технологій та джерел отримання донорських органів.

Питання розвитку законодавства щодо посмертного донорства та трансплантології вивчали І.М. Антонян, Я.О. Ковальова, М.П. Комаров, І. Сенюта, А.Н. Хвисюк, В. Шульга, які проводили порівняльну характеристику правового регулювання посмертного донорства між Україною та іншими державами, аналізували проблеми вдосконалення чинного вітчизняного законодавства.

В. Шульга пропонує виокремити періодику розвитку правового регулювання донорства та сформулювати періодизацію історичного розвитку, поділивши її на п'ять періодів: I період – до 1937 р.; II період – 1937-1985 рр. (прийняття 15 вересня 1937 р. першого нормативного акту, що безпосередньо регулював діяльність, пов'язану з трансплантацією, а саме Постанови РНК СРСР «Про порядок проведення медичних операцій»); III період – 1985-1992 рр. (введення в дію у 1985 р. затвердженої Міністерством охорони здоров'я СРСР Тимчасової інструкції зі смерті, що дозволило виконувати трансплантації різних органів людського тіла); IV період – 1992-1999 рр. (прийняття 19 листопада 1992 р. Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», в якому вперше за часів здобуття незалежності України застосування методу пересадки від донора до реципієнта органів та інших анатомічних матеріалів було закріплено саме на законодавчому рівні; V період – з 1999 р. до теперішнього часу (критерієм виокремлення періоду стало прийняття спеціального закону, що регулює дану діяльність, – Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині») [1, с. 158].

В цілому ми погоджуємося з окремими положеннями такої періодизації, проте проаналізувавши зміст нормативно-правової бази та дослідження інших науковців, ми пропонуємо виділяти три етапи історичного розвитку законодавства щодо посмертного донорства: перший – з 1937 р. до 1992 р. (виникнення та розвиток радянського законодавства на території Української Соціалістичної Радянської Республіки). Даний етап характеризувався виникненням правового регулювання щодо посмертного донорства, введення в дію нових інструкцій для застосування його на практиці, джерелом чого була підзаконна нормативна база. Другий етап – з 1992 р. до 1999 р. (визнання трансплантації як методу порятунку людини та закріплення на законодавчому рівні). В межах цього періоду формується основа законодавчого регулювання донорства, були прийняті Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992 р.), Закон України «Про донорство крові та його компонентів» (1995 р.). Третій етап – з 1999 р. по теперішній час. Під час цього етапу був прийнятий у 1999 р. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», внаслідок чого відбулося скорочення операцій від донора-трупа та призупинено розвиток посмертного донорства.

Спробуємо аргументувати свою позицію щодо саме такої періодизації, надавши характеристику кожного із визначених нами етапів.

Першим нормативно-правовим актом щодо посмертного донорства в СРСР стала Інструкція «Про використання очей померлих для операцій з пересадки рогівки ока сліпим», яка була розроблена в 1932 р., а 1 грудня 1937 р. набрала законної сили [2]. Вказувалось, що вона прийнята на основі Постанови РНК СРСР «Про порядок проведення медичних операцій» від 15 вересня 1937 р., якою Народному комісаріату охорони здоров'я було надано «право видавати обов'язкові для всіх закладів, організацій та осіб розпорядження про порядок здійснення лікувальних і хірургічних операцій з пересадки рогівки ока від померлих, переливання крові, пересадки окремих органів». При чому, попередня згода родичів померлого не була потрібна [3].

З часом потреба лікувальних закладів у тканинах з метою пересадки зростала, тому необхідно було для забезпечення можливості здійснення функцій судово-медичною службою визначити порядок надання необхідних тканин і крові для трансплантації тканин і переливання крові. Зокрема, вказані норми містилися в листі Головного судово-медичного експерта Міністерства охорони здоров'я СРСР «Про надання інститутам травматології та інститутам переливання крові деяких тканин від трупів померлих людей» від 12 квітня 1957 р. № 392. В документі було встановлено обов'язки судово-медичних експертів надавати відповідним інстанціям допомогу в отриманні донорського матеріалу [4, с. 215].

Необхідним на той час став ще один наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР від 14 червня 1972 року № 488 «Про покращення забезпечення лікувально-профілактичних закладів та клінік трупними тканинами, кісним мозком, та кров'ю» [5]. Він декларував заготівлю тканин, кісного мозку і крові від трупа. Донорські матеріали мали бути отримані від осіб, які померли від раптової гострої серцевої недостатності, самогубства чи з інших причин, що в результаті призвело до швидкої смерті. Для застосування вищевказаного акту був виданий наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР від 23 березня 1977 р. № 255 «Про роботу Всесоюзного центру консервування та типування органів» [6], що затверджував умови та ознаки визначення біологічної смерті людини і вимог щодо трансплантації нирок. Законність проведення трансплантації забезпечувалась шляхом встановлення переліку установ, що мали право здійснювати такі операції.

17 лютого 1987 р. Міністерство охорони здоров'я СРСР видало Наказ «Про подальший розвиток клінічної трансплантології в країні». Цим документом вводилась у дію на постійній основі «Інструкція з констатації смерті внаслідок повного незворотного припинення функцій головного мозку з доказами незворотності припинення». Діагноз смерті мозку міг поставити лише консиліум, до складу якого входили незалежні лікарі. Мав бути протокол констатації смерті мозку, затверджений наказом міністра охорони здоров'я. Вилучення органів здійснювалось за обов'язкової участі судово-медичного експерта [7, с. 89]. Фактично цей нормативний акт був останнім за часи Радянського Союзу, що регулював питання пересадки органів від донора – трупа.

Таким чином, в межах виокремленого нами першого етапу існував так званий принцип «загального вилучення», тобто, людина після смерті повністю ставала власністю держави і рішення про вилучення органів приймалось залежно від державних потреб та інтересів. Правовідносини, що виникали, регулювалися підзаконними нормативними актами: наказами, інструкціями, тощо. Українське радянське законодавство відзначалося певним рівнем централізації та здійснювалось на основі загальносоюзного.

19 листопада 1992 р. було прийнято Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [8], в положеннях якого було врегульовано не лише питання щодо трансплантації органів, а й можливість особи надавати згоду на донорство після її смерті, що стало характерною ознакою розвитку другого етапу. Тобто, виникає поняття «презумпції

незгоди», яка забезпечує право кожного самостійно вирішувати подальшу долю своїх органів, бути «господарем» свого тіла. Окремі положення знайшли відображення в Законах України «Про донорство крові та його компонентів» (1995р.) та «Про лікарські засоби» (1996р.).

Можна зробити висновок, що законодавче регулювання донорства під час другого етапу повністю відрізнялось від попереднього. Особі надавалось право надавати згоду на втручання до її тіла після смерті, а також гарантувалась її право на недоторканість у разі відсутності такої згоди.

Важливим кроком у розвитку посмертного донорства на початку третього етапу стало прийняття 16 липня 1999 р. Закону «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» [9], який практично заблокував розвиток донорства та утворив безліч колізій в українському законодавстві та, як показує практика, на сьогоднішній день не відповідає європейським стандартам. Закон регулює процес визнання особи померлою, а також умови та порядок взяття анатомічних матеріалів у померлих осіб, передбачає способи захисту прав фізичних осіб. Також передбачає можливість надання згоди або незгоди на використання органів після смерті, проте не вказує, куди подається така згода і в якій формі, що є суттєвим недоліком і потребує визначення. До даного Закону неодноразово вносилися зміни. Останні було внесено в 2014 році, проте головні питання щодо донорського забезпечення так і залишилися невирішеними.

У 2012 р. Міністерством охорони здоров'я України було розроблено законопроект, згідно з яким кожна особа може стати донором органів після смерті, якщо при житті юридично не оформить відмову від такої перспективи, тобто законодавець змінює «презумпцію незгоди» на «презумпцію згоди». Законопроект було передано для вивчення комітету Верховної Ради України з охорони здоров'я, в 2015 р. він був опублікований на сайтах мережі Інтернет для публічного обговорення, але чинності так і не набув. А така редакція закону розширила б можливості лікарів у використанні органів від особи, яка померла, вирішила б питання недостатності донорських органів, була б ефективною для порятунку життя інших осіб, відповідала б міжнародній практиці та європейським стандартам, що, в свою чергу, могло б дати початок четвертому етапу в періодиці розвитку посмертного донорства.

Висновки. Отже, слід зробити висновок, що постійне прийняття нових нормативно-правових актів свідчить про розуміння законодавця проблемних питань посмертного донорства в Україні. Періодика змін, що вносились до законодавства, лише підтверджує його недосконалість, колізійність та невідповідність європейським нормам. На нашу думку, через стрімкий розвиток медичної галузі, слід взагалі відмовитись від правового регулювання законодавчими актами, що були прийняті за радянських часів. Натомість, доцільно було б прийняти єдиний закон, що детально регламентував правовідносини у сфері посмертного донорства.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Демиденко Н.В.

Список використаних джерел:

1. Шульга В. Становлення та розвиток державного регулювання трансплантації в Україні / В. Шульга // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – № 1. – С. 153-160.
2. Постановление Совета Народных Комиссаров СССР «О порядке проведения медицинских операций» от 15.09.1937 г. № 1607 // Собр. Законов и Распоряжений РКП СССР: Справочная правовая система «Гарант». – 1937. – № 61. – С. 274.
3. Богницкая Т. Н., Теряев В. Г., Кузыбаева М. П. К 120-летию со дня рождения Юдина С.С. / Т. Н. Богницкая, В. Г. Теряев, М. П. Кузыбаева // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории медицины. – 2012. – № 2. – С. 59-61.

4. Об организации отделений заготовки трупной крови и тканей: Приказ Министерства здравоохранения СССР от 02.01.1962 г. № 2 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.lawmix.ru/med/18893>.
5. Про роботу Всесоюзного центру консервування та типування органів: Наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР від 23.03.1977 р. № 255 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.businessuchet.ru/pravo/DocumShow_DocumID_33284.html.
6. О дополнениях к «временной инструкции для определения биологической смерти и условий, допускающих изъятие почки для трансплантации: Приказ Министерства СРСР от 21.12.1977 р. № 1129 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=14102>
7. Сальников В. П. Трансплантация органов тканей человека: Проблемы правового регулирования: науч. изд. / В. П. Сальников, С. Г. Стеценко; под ред. В. П. Сальникова. – С.-Петербург: ун-т МВД России; акад. права, экон. и безопасности жизнедеятельности; Фонд "УН-Т", 2000. – 140 с.
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. // ВВР. – 1993 – № 4. – С. 19.
9. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини : Закон України від 16.07.1999 р. // ВВРУ. – 1999 – №41. – Ст. 377.
10. Цивільний кодекс України: Офіційний текст станом на 01.01.2016 р.– К. : Атіка, 2016. – 461с.

PROBLEMS OF LAW REGULATION OF INTELLECTUAL PROPERTY LAW AND COPYRIGHT LAW IN THE INTERNET

Buryak Mykhailo Oleksandrovich
Student of International Economic Relations and
Tourism Business department
V.N. Karazin Kharkiv National University
E-mail: buryakmisha2@gmail.com

Key words: Internet, intellectual property law, copyright law, protection of intellectual property law

В данной статье рассмотрены проблемы права интеллектуальной собственности и авторского права в Украине, с которыми сталкиваются на практике специалисты. Проанализированы особенности хранения данных в Интернете, а так же способы их защиты, использование в процессе написания статьи различных методов юридического анализа. На основе проведенного исследования предлагается предложить новые способы защиты интеллектуальной собственности. Выявлена и обоснована срочная необходимость нормирования прав в украинской сети интернет.

Modern science and technology accumulated the huge scope of information material that caused an urgent need for accelerated handling of knowledge. Information usually is someone's intellectual property. The constant growth of information all over the world causes the rapid decrease in efficient usage of accumulated knowledge in all spheres of people's activity: science, technology, economics, etc., because the traditional means and methods of data processing are not able to cope with so enormous information flow [1, p. 4].

According to the statistics various sectors of the economy have changed in favor of intellectual property over the past decade. So, it leads to the problem of law regulation in the sphere of information relationships to accelerate the process of informatization of Ukrainian community. The Internet is the biggest computer network. It is a huge storage of different information including the information that is intellectual property.

That is why the information requires perfect legal regulation of its functioning in all spheres of public life. New technologies call for new forms of protected works and services, primarily: broadcasting, network communication, digital recording and multimedia works. Take into account the importance of the Internet, the necessity of law regulation of relationships that occur in the global network is inevitable. Thus, this is the aim of my article is to investigate the issue of protection of intellectual property rights on the Internet.

So we need to:

- 1) Define the juridical nature of the Internet;
- 2) research the features of existing intellectual properties on the Internet;
- 3) research the methods of IP protection on the Internet;
- 4) characterize the problem of copyright on the Internet space in Ukraine.

The Juridical Nature of the Internet

Is the Internet the subject of law that enters into a legal relationship with its users, or an object of relations and legal regulation? As we know there is no organizational structure that performs an owner of the computer network [2]. The Internet doesn't have intellectual property and its resources are owned by different subjects: Channels of connection by telecommunication companies; computer equipment by users; technique and software by their owners. The Internet can't have independent law regulation. Every legal relationship arising during work in the Internet involves a particular legal subject. That is why is the Internet is not neither registered organization, nor a legal entity.

In juridical literature the Internet is a new subject of the law. So the Internet is like an organized unity and has a new definition: plurality of subject composition. But we think that the definition of "plural subject" is groundless because organizations entering into a legal relationship, independently exercise their rights and obligations. So, the Internet is neither a member of law relationships nor a subject of law.

But, may be the Internet is the reason of law relationships appear and can be classified as the object of the law. The Internet as a computer network doesn't create any goods or services, they just provide with such an opportunity. Relationships that arise in the Internet as a network of computers relate more to the field of technical standards but not to a law sphere. However, if the Internet is neither a subject nor an object there may not be any juridical sense in its functioning. Juridical feature of relationships on the Internet is its specific way of realization of right and users' rights and responsibilities [3, p. 44].

With the emergence of network services a new way of relationships between people and organizations appeared. The majority of deals in the Internet are fulfilled by different people from different countries and it is not clear which law is applicable. Thus, we can talk about the specific mode of occurrence of relations between individuals and legal entities by means of a computer network.

Internet and Intellectual property

The Internet is full of information that was uploaded without right holders' agreement. That is why the question of copyright law in the internet arises. The thing is that the Internet provides an opportunity for uncontrolled spreading the objects of intellectual property. The law "On Copyright and Related Rights" demands that all users of the Internet get an agreement of right holders when they upload information in net [4]. However, it doesn't happen always and the quantity of conflicts in the Internet is growing rapidly.

The problem is question of legal control in the Internet that propagandizes the absolute freedom. This problem roots to the tradition of free information exchange of information. Due law

collisions the question of perpetuation of evidence arose. In these sphere new methods of intellectual property protection were created. The most popular one is copyright protection by recording Web-pages' information on laser disk and then depositing it in Web-Store. The right holder(owner) applies his authorship and mentions an object of authorship and date and then a certificate of acceptance of the object is issued. Date of depositing will be an evidence that at exact time a right holder had a copy of an object [5].

Another popular way of protection is a method of digital watermarking. The symbols with a hidden code of exact format are integrated to a file with specific software. Coded symbols contain such information as: the author's name, date and authorship mark and they can't be seen with an eye. Watermarks are stable (impervious) for any kind of editing: compressing, resizing, reformatting and color changing. Specific software can prove that information contains additional information and indicates the person who edited the file. Thus, text information can be protected. Methods mentioned before are becoming popular in Ukraine [6, p. 76].

The Internet is a legal problem in the sphere of copyright law that doesn't have an analogy nowadays. On the Internet there are popular methods of hyperlinking in order to address to other sources of information in net, However users should take the right holders into consideration and give the full information and address correctly.

Let's give an example of the argument between Ticketmaster and Microsoft. Microsoft hyperlinked the order forms for the tickets of the company Ticketmaster. It seemed to users that the order form and ticket services were owned by Microsoft. After adjudging, Microsoft eliminated their infringement.

Another scandalous precedent happened between Shetland Times, Dr. Jonathan Wills and Zetnews Ltd. The defendant used plaintiff's references to the resources in such way that it makes impossible for plaintiff to demonstrate advertisement on websites of Shetland Times Ltd. The court invalidated the plaintiff's claim and compelled the defendant to add corresponding descriptions before links [7, p. 32-36].

Moreover, cashless way of payment is becoming more and more popular nowadays. That is why the new definition "electronic money" is introduced. Electronic money is a conditional unit of an account that is equal to "real" money on user's account. In the virtual bank, the calculations are carried out on the deal.

Such calculation methods are applicable only to transactions carried out in the network. Requirements that must be applied to "virtual banks remain open. The essence of money in the net is the same as of the real money and their specific manifests in the form of their realization [8, p. 215].

Methods of protection intellectual property in the Internet.

Copyright laws are also used in the Internet. There are no excuses that copyright law in the Internet is different. There is no difference whether you published somebody's work in magazine or in web-site. The authors of upload works authors reserve all their rights. People upload their works in the Internet in order to give other people an opportunity to get familiarize with it but not to copy it. There is an opinion that it is impossible to provide legal defense of author's rights in the Internet because of the lack of restrictions on copying and the complexity of monitoring of copy-pasting. So, it is obvious that methods of protection in the Internet are the same as traditional ones. The nature of author's right violation in the Internet is the same as its defense which is fulfilled according to the national law, including civil administrative and criminal cases [9]. The difference is that the simplicity of copying and immaterial essence of copyright in the Internet doesn't allow solving the problem of providing evidences of violations. The problem is not that it is impossible to provide the legal protection of copyright because of the lack of restrictions on copying. The burden of copyright protection lies on the author or copyright holder, and they, before uploading the product on the Internet, first to take some additional actions to protect their copyright. Identification of specific copyright infringement involves exact actions, which, in principle, the current legislation is sufficient

[10, p. 88]. Obviously, that some of the actions for the protection of copyright in disorders associated with the use of the Internet is much more difficult. This is due to the providing of evidence of violations of copyright on the Internet, as well as the unavailability of infrastructure of courts and the judiciary on the lawsuit cases for copyright infringement.

Protection of intellectual property in the Internet can be divided in to several kinds. The classification depends on the object of copyright [11, p. 15]:

- Protection of textual content – literary work is the object of copyright.
- Protection of domain name – trade name or trademark is the object.
- Protection of graphic element – graphic work (image) is the object.

But we want to point out the most important.

Protection of textual content can be the following [12, p.67]: obtaining the certificate of copyright registration of copyright in the Internet through the “UkrPatent” The text is deposited in special web-store and then a certificate of deposit of the manuscript should be issued. Actually, carrying out this procedure before publishing a text makes it impossible to copy. The process of depositing is quick (1-2 days). Moreover applications and texts for depositing are accepted online, so there is no need in author personal presence. Then a notary examines the text that was published in the Internet and draws up a protocol. This procedure doesn’t take much time and provides and has an evident force. However, not all notaries follow this procedure and it is expensive. Moreover the text must be uploaded so there is a risk that it can be copied before the procedure is finished.

Publishing in print mass media – doesn’t rule out unauthorized copying but is considered to be a traditional and the most successful way of the copyright approval.

Domain name protection of can be achieved with juridical and technical methods.

Juridical methods of domain protection are registering new trademark or registering juridical person with the name of the same domain name. Trademark Registration can envisage such procedures [13]: registration in “UkrPatent”, international registration (Madrid’s agreement), European registration trademark, spreading for a certain state. This method is the most efficient one and provides the best domain name protection. However, registration of juridical person is preferably to fulfill with the trademark registration . In case of a conflict brand name and trademark are owned by the means of individualization that was before, but according to the juridical practice the court tends to the trademark on the goods and services claimed for protection, except from the brand name parts, connected with a registered trademark.

The problem of copyright law in the Internet space of Ukraine

Unfortunately, Ukrainian legislation still has no law and regulations according to which online activity can be clearly regulate. Moreover, at international level, namely in the treaties of the World Intellectual Property Organization copyright and execution of its phonograms, which entered into force in 2002, the copyright on the Internet is determined indirectly. The law # 2627-III “On copyright related rights” also contains a similar provision under which the author has the right to distribute his works in such a way that the public could have access to them anywhere and at any time [4]. The problem of copyright protection in the Internet remains despite all the international conventions and domestic laws because, the global network has extraterritorial nature, that access to and it is available for any country in the world depending on the government's implementation of the international treaties.

Online text, music and video libraries suffer the most from such violation [14, p. 115]. The majority of Ukrainian mass media have their online counterparts . For example: “Ukrainian truth” (pravda.com. Ua), “Electronic news” (elvisti.com), “ProUA” (proua.com), “Versyy.com” (versii.com) and so on. Unlike the Western countries, Internet content is commercial . In Ukraine the internet is aimed at users and provides free access to information. For national network segment users who connect to it via their have computers, it is much cheaper to use the same resource to get acquainted with the information as they pay only for the access via a certain provider .

So digitization of a newspaper or a magazine is a new form of objective work existence, so the media owner should stimulate the use of the material with the author in each case and to pay the fee. However, because of free access of information in Ukrainian web sites owners often can only provide the author name the, without complying with its property rights without i control the further spread of the work online [15, p. 119-124].

A concept that accepts the author moral rights only online and is based more on ethical rules of behavior on the Internet than on legal regulation, is known as copyleft. It is ,d that the existence of a global network detonated the "time bomb" under copyright related rights. However, the publications sites whose owners do not want to download full versions of material in the Internet, submitted their brief announcements with a reference to a paper counterpart or a proposal to pay-per-view (in Ukraine is "Investgazeta" "Korrespondent" magazine "Ukrainian lawyer" etc.)

We think, that the use of copyleft neglects the author's rights of as the inability of publishing real (paper) media space they are willing to distribute their work in an interactive environment. In this regard, users always expect to find only free materials there [16].

Another problem is that most users at any time may become parties of the communication process, posting messages in forums, newsgroups, blogs and etc. This leads to the fact that certain individuals who have already received the code name cypypasters (by copy & paste – "cut" i "insert") and discuss certain events or phenomena of social life copy materials from their "native" space online and insert where this material is demanded.

In order to avoid copyright violations in the network, it should have a hyperlink to the home page or to the page that contains information about the author of the site. Through direct link to the content on the sites of print media in the Netherlands and Germany were banned search engines on the Internet

Therefore, copyright protection and related rights on the Internet require a fundamentally new development of legislation, not only nationally but also internationally. However, such protection should not become a barrier to the development of education, science, culture and other needs of society.

Conclusion

The formation of Ukraine as a legal state and her entrance into international markets, especially into the market of information resources leads to the creation of new interrelated laws and regulations, laws and structures to solve the complex of problems that are connected with intellectual property and its turnover and especially in the Internet. Accordingly, the new juridical specialization was created – Internet law.

There are a lot of law regulation problems about usage of new information and communication technologies both in international and national legislation including impossibility to control Internet space.

The state has a responsibility to control public relations and protect public interests and human rights and including the Internet. The state has to solve the problems relating to the definition of its sovereignty boundaries and jurisdiction in order to take the proper place in cyberspace. There is no juridical definition of state boundaries in the Internet, because users consider the Internet as a new parallel world.

Nowadays we can see the imperfection of laws and regulations in the sphere of information technologies and existence of intellectual property in the net. The recent definition of the Internet law hasn't achieved legal framework, so that is why all purviews that have a relation to the sphere of regulation of intellectual property are untargeted and uncoordinated.

In this way we can accept that the creation of specialized law that regulates the law of users in the Internet taking into consideration the sphere of intellectual property law will be expedient.

Moreover the actual civil procedure codex of Ukraine needs an addition to the relevant rules, which provide a certain procedure regarding claims on the resumption of copyright infringement, the satisfaction of which may compel the Registrar to close the site offender and to compensate financial and moral damage.

Scientific Supervisor: doctor of juridical sciences, professor Gavrylenko O.A.

References:

1. Mikulnok I.O. Osnovi intelektualnoyi vlasnosti. – K.: Politehnika, 2005. – page 232
2. Sverdlyk H., Malakhov S. Hrazhdanskye pravootnosheniya v Sety // Harant 5.1., 2001.
3. Vachevskui M.V. Socialno-ekonomichni aspekti vykorystannya intelektualnoyi vlasnosti v suchasnix umovakh. – K.: TSUL, 2004. – page 373
4. Zakon Ukrayini “Pro avtorske pravo I sumizhni prava” Vidomosti Verkhovnoi Rady, 1994, N 13, St.64 V redaktsii Zakonu N 2627-III (2627 – 14) from 11.07.2001, VVR, 2001, N 43, St 214 [Electronic Resource]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
5. Zashchita prav intelektualnoi sobstvennosti v seti Internet / U.V. Zinina // Internet-konferentsia “Pravo I Internet”. – 01.10.2012-31.10.2012
6. Koptseva O.V. Gde @ porylas?! Zashchita © prav v Internete. Seria: Noveyshii yuridicheskii spravochnok. – M: Eksmo, 2009 g. – page 208
7. Menyalenko A.S., Chuzhba VA. Pravovyye aspekti vzloma I proniknovenia v IC v razvitykh stranakh mira I Ukraini // Nauka na protyazni novogo tusyacholittya – 2001. - № 54 – p. 32-36
8. Internet dlya sluzhashchikh gosudarstvennix orhanizatsii I kommercheskikh firm: Ucheb. posobie / pod obsh.red. P.D. Reymana. – M., 2001. – 364 p.
9. Zashchita avtorskikh I smezhnix prav I otvetstvennost za ikh narushenie. A. Belousov. – 16.04.2004. [Electronic resource]: www.crime-research.ru
10. Intelektualna vlasnist v Ukrayini. Normativna baza / Uporyadnyk Royina O.M. – K.: KNT. – 2005. – page 400
11. Andreev B.V., Vagonova E.A. Pravo i Internet: Uchebnoe posobie. – M.: IMPE im. A.S.Griboedova, 2001. – page 26.
12. Bilenchuk P. D., Romanyuk B. V., Tsymbalyuk V. S. ta in. Komp'yuterna zlochynnist'. Navchal'nyy posibnyk – K.: Atika, 2002. – page 240.
13. T.V. Kurilo, N.V. Verbova//Nauk. Visn. Lviv. derzh. un-tu vnutrishnikh sprav. – 2008. - #1. – p. 119-124.
14. Pravove rehulyuvanna informatsiynoi diyalnosti v Ukrayini / Uporyad. S.E. Denskyi. – K.: YurinKOM, 2001. – 688 p.

СПОСОБИ ЗАЛУЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКАЗУ ДО СПРАВИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Варакута Карина Вікторівна

студентка 3 курсу

ДВНЗ « Університет митної справи та фінансів»

Господарське судочинство у конкретній справі є процесом, що має свої доказові матеріали, які досліджуються. Успішне вирішення справ безпосередньо залежить від залучення доказів у господарському суді.

Сучасне життя вже неможливо уявити без Інтернету та його переваг - швидко, зручно та надійно можна передати відомості в будь-який куточок нашої Планети. Повсякденне використання глобальної мережі відкрило принципово нові можливості як для приватних осіб так і для держави [1]. Для того, щоб суддя повірив в існування фактичних даних як доказу, стороні в суді доводиться «мати її при собі», а точніше в матеріалах справи. Однак як це зробити з фактичними даними, які були отримані в мережі Інтернет? Сьогодні це вже частина реальності, яка міцно увійшла в життя, а значить неминуче проникла і в конфлікти сучасної людини [2]. Тому актуальним видається проаналізувати чинне законодавство, що стосується

проблем використання електронних доказів у доказуванні в господарському процесі та стосовно його практичного застосування.

Сучасна господарсько-процесуальна наука мало досліджувала особливості доказування і доказів. Спірним в господарсько-процесуальній науці є питання про електронні носії інформації як доказ.

Такий вид доказів не закріплений Господарським процесуальним кодексом України, що створює істотні труднощі при їх застосуванні в господарському суді. У найближчі роки збільшиться потік справ, у яких як докази будуть фігурувати електронні документи, так звані електронні докази.

Водночас у ряді зарубіжних країн електронні докази є допустимими в судових процесах і активно застосовуються [3]. В Господарському процесуальному кодексі України (далі ГПК України) зазначено, що доказами у справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких господарський суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення господарського спору. Ці дані встановлюються такими засобами: письмовими і речовими доказами, висновками судових експертів, поясненнями представників сторін та інших осіб, які беруть участь в судовому процесі. В необхідних випадках на вимогу судді пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь в судовому процесі, мають бути викладені письмово.

Фактичні дані, отримані в мережі Інтернет, не можуть бути засобами доказування. Чи є так насправді, давайте розберемося.

Процесуальні закони (ЦПК, ГПК, КАС України) встановлюють такі суттєві ознаки доказів як належність та допустимість.

Відповідно до ст.34 ГПК України господарський суд приймає тільки ті докази, які мають значення для справи. Обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування.

Судова практика пішла тим шляхом, що якщо електронні докази не передбачені в чинному ГПК як допустимі засоби доказування, то ніякі фактичні дані бути ними підтверджені не можуть. Інакше кажучи: електронні докази відсутні в переліку законних засобів доказування, а тому не долучаються до справи як такі. Між тим у ч. 2 ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. чітко закріплена норма, згідно з якою допустимість електронного документа як доказу не може бути спростована лише на підставі того, що він має електронну форму. На жаль, дане правило не набуло належного поширення в судовій практиці, оскільки, з одного боку, правозастосувачі слабо обізнані про його існування, а з іншого – вказана норма все одно недостатня для формування повноцінного правового режиму використання електронних доказів у господарському та інших процесах [5].

В Україні нерідко у господарські суди матеріали електронного листування надаються в роздрукованому, паперовому вигляді й зовні являють собою не що інше, як письмові джерела інформації. Але в такому випадку суд буде оцінювати вже не електронні, а письмові докази [6, с. 85]. Таке перетворення електронних документів пов'язано ще і з тим, що саме письмові документи є єдино прийнятними для зберігання у справі [7, с. 100].

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 1 листопада 1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» докази повинні визнаватись такими, що одержані незаконним шляхом, наприклад, тоді, коли їх збирання й закріплення здійснено або з порушенням гарантованих Конституцією України прав людини і громадянина, встановленого процесуальним законодавством порядку, або не уповноваженою на це особою чи органом, або за допомогою дій, не передбачених процесуальними нормами.

Тобто, електронні докази не повинні підпадати під незаконно отримані, бо в іншому разі, вони не матимуть юридичної сили в господарському процесі.

Таким чином, судовою практикою вироблені критерії, за допомогою яких можна буде зробити висновок про те, що докази здобуті незаконним шляхом: 1) збирання й закріплення здійснено або з порушенням гарантованих Конституцією України прав людини і громадянина; 2) збирання і закріплення фактичних даних здійснено з порушенням встановленого процесуальним законодавством порядку; 3) збирання і закріплення фактичних даних здійснено не уповноваженою на це особою чи органом; 4) збирання і закріплення фактичних даних здійснено за допомогою дій, не передбачених процесуальними нормами; 5) інші порушення норм матеріального і процесуального права [2].

Основними варіантами закріплення фактичних даних з мережі Інтернет для представлення їх в судовому процесі є: роздруківка сторінки веб-сайту в мережі Інтернет; отримання нотаріального посвідчення веб-сторінок в мережі Інтернет; проведення огляду доказів судом як процесуальна дія; надання в суд висновку експерта; акт огляду веб-сайту з додатком фотографій сайту, який здійснено адвокатом [2].

Питання про електронні докази в господарському процесі, що постало, потребує врегулювання, аби не допустити неточностей та порушень в суді стосовно їх використання як доказів. Тому ще раз наголошуємо, що необхідно розширити перелік засобів доказування у ст.32 ГПК України, шляхом визначення особливостей використання доказів з Інтернету, яким чином вони будуть слугувати доказом і в який спосіб долучатися до справи. Безумовно, ці проблеми слід врегульовувати як на законодавчому рівні, так і шляхом надання відповідних судових роз'яснень.

Науковий керівник: доцент Зуєва О.А.

Список використаних джерел:

1. Заєць В. А. Інформація з сайтів як доказ в господарському процесі / А.Т.Заєць // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://3222.ua/article/nformatsya_z_saytv_yak_dokaz_v_gospodarskomu_protsets.htm
2. Лещенко А.В. Проблема допустимості доказів, отриманих у мережі інтернет / А.В.Лещенко // [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://andrew-rj.livejournal.com/21489.html>.
3. Ліскович В.В. До питання використання електронних доказів у господарському процесі. / В.В. Ліскович // Проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Чернігів, 16-17 травня 2013 р.). – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. – 365 с. - С.197-200.
4. Беяневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України: (із змінами і допов.станом на 22 верес. 2005 р.): Наук. – практ.комент. – Видання друге. – К.: Видавництво «Юстініан», 2006. – 672 с.
5. Присяжнюк О.О., Євсєєв О.П. Електронні докази // [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://nauka.juracademy.kharkov.ua>.
6. Боннер А. Т. Доказательственное значение информации, полученной из Интернета / А. Т. Боннер // Закон. – 2007. –№ 12. – С. 85-98.
7. Булгакова І. В. Електронні докази в господарському процесі: поняття і порядок застосування / І.В.Булгакова // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 2. – С. 98-103.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Вервейко Тетяна Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: lintuatanya@yandex.ru

Ключові слова: конфлікт, державна служба, державне управління, управління конфліктом, медіація, переговори

Сьогодні розвиток державного управління вимагає підвищеної уваги до роботи з кадрами, особливо це стосується керівників та спеціалістів, які є головними суб'єктами системи управління. Взаємовідносини в системі державної служби, зокрема формування основних принципів взаємодії посадових осіб державної служби як між собою, так і з громадянами, представниками різних суспільних інститутів на сучасному рівні підлягають детальному перегляду. Так як на сьогоднішній день у міжособистісних (міжгрупових) відносинах нерідко зустрічається виникнення різноманітних непорозумінь, неузгодженостей, конфліктних ситуацій, то існує потреба у спеціалізованих знаннях, зокрема, з конфліктології – науки про закономірності виникнення і розвитку конфліктів, а також методи їх подолання та управління ними.

Конфлікти в системі державної служби, хоч вони і мають загальну соціальну природу з конфліктами в інших різновидах діяльності, містять у собі специфічні особливості, пов'язані з характером соціально-трудова відносин у галузі державного управління. На думку А.Г. Здравомислова «конфлікт – це найважливіша сторона взаємодії людей в суспільстві, свого роду клітинка соціального буття. Це форма відносин між потенційними або актуальними суб'єктами соціальної дії, мотивація яких обумовлена супротивними цінностями і нормами, інтересами і потребами» [3, с. 41-48].

Загальне визначення поняття «конфлікт» є необхідною передумовою для з'ясування змісту поняття «конфлікт в державному управлінні», оскільки без знання загального важко зрозуміти спеціальне. Саме з цієї причини доцільно також розглянути зміст поняття «державне управління», що, в кінцевому рахунку, дозволить сформулювати поняття «конфлікту в державному управлінні».

В роботі О. Коломосьць зазначено, що державне управління – це вид соціального управління, вид специфічної діяльності держави, що дістає вияв у функціонуванні її органів, які впливають на суспільні відносини з метою її урегулювання відповідно до державних інтересів [1, с. 41].

На думку Войтовича Р.В. стрижневу роль у вирішенні конфлікту відіграє правильне формулювання конфліктної ситуації. Це повинен робити кваліфікований фахівець, який добре обізнаний з причинами конфліктів. Ідентифікація конфлікту є одним із інструментів його профілактики в межах функціонування органу державної влади [2, с. 47].

Керуючись статтею 55 Конституції України можна сказати, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Виходячи з цього, особа, яка вважає, що її права чи свободи порушено, може обирати будь-який спосіб захисту, як судовий, так і позасудовий [4, с.111].

Варто зазначити, що пріоритетним під час діяльності державного службовця з управління конфліктом є процес медіації та ведення переговорів, який являє собою спеціально організовану форму спілкування двох конфліктуючих сторін, що здійснюється за

допомогою третьої, нейтральної сторони (посередника, медіатора) з метою опосередкованого управління процесом розв'язання конфлікту згідно з правилами діалогічної взаємодії.

Медіацію та ведення переговорів, насамперед, слід розуміти як процес, що дозволяє спрямовувати конфлікт у бік його розв'язання, як цілеспрямоване втручання, що має на увазі спочатку послаблення конфлікту, потім підготовку ґрунту для прийняття виважених рішень і, як наслідок, розв'язання певної проблеми [5, с.13].

Медіація хоча і не має поки що законодавчого закріплення в Україні (у Верховній Раді України в червні-липні 2013 року було зареєстровано два законопроекти про медіацію, але на сьогодні не існує чинного закону), але є визнаним на світовому рівні способом пошуку взаємоприйнятних рішень, більш ніж 20-річний досвід застосування у західних країнах та визнаний позитивний ефект [4, с. 112].

Таким чином, на сьогоднішній день існує розмаїття підходів до управління конфліктами в діяльності державних службовців, що спричиняє виникнення ускладнень у виборі дій з управління конфліктом.

На нашу думку, в процесі вирішення конфлікту на державній службі пріоритетним є процес медіації та ведення переговорів, що дозволяє об'єктивніше підійти до ситуації конфлікту, оцінити інтереси та прагнення конфліктуючих державних службовців, знайти можливості налагодження між ними діалогу та шляхи виходу із конфліктної ситуації, які б враховували інтереси всіх конфліктуючих сторін.

Науковий керівник: к.псих.н., доцент Кім К.В.

Список використаних джерел:

- 1.Адміністративне судочинство України: підручник / За заг. ред. проф. Коломоець Т.О. – К.: Істина, 2008. – 256 с.
- 2.Войтович Р.В., Усаченко Л.М. Управління конфліктами в органах державної влади : навч. посібн. / Войтович Р.В., Усаченко Л.М. – К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. – 111 с.
- 3.Здравомыслов А.Г. Социология конфликта: Россия на путях преодоления кризиса: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 317 с
- 4.Кулачок-Тітова Л.В., Кім К.В. До питання врегулювання трудових конфліктів державних службовців позасудовими способами / Л. В. Кулачок-Тітова, К.В. Кім // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2015. – вип. 20. – С. 109-113.
- 5.Тимофієв В.Г. Управління конфліктами в діяльності державних службовців: Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / В.Г. Тимофієв ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Д., 2006. – 20 с.

ВЕНЧУРНІ ФОНДИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Вовк Анна Юрївна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного
інституту Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого
E-mail: annvovk1@rambler.ru

Ключові слова: венчурні інвестиції, венчурні фонди, інноваційна діяльність

Венчурне інвестування в Україні не дуже популярне серед інвесторів, проте останні десятиліття засвідчують, що для ефективного функціонування економічного механізму

Україні необхідна реалізація ланцюга «наука – технології – виробництво – ринок», а досягти цього без використання індустрії венчурного бізнесу, тобто без створення приватних інвестиційних компаній, діяльність яких підтримується державними і суспільними фондами, не уявляється можливим. Венчурні компанії максимально спрямовані на реалізацію інноваційних проектів та креативних ідей, котрі мають відчутний ринковий потенціал. Венчурне підприємництво є важливою формою фінансування, що не лише стимулює інноваційні процеси на окремо взятому підприємстві, а й позитивно впливає на ринок інновацій загалом: підвищує рівень конкуренції, заохочує зростання професіоналізму персоналу та підвищення наукового і виробничо-технічного рівня.

Венчурне фінансування (від англ. «venture» - ризиковане підприємство) – це довгострокові фінансові інвестиції з високим ступенем ризику в акції новостворюваних малих інноваційних фірм, які орієнтовані на розробку і виробництво наукомістких продуктів, задля їх розвитку й розширення з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів.[5]

Особливостями такого виду інвестування є, по-перше, венчурні інвестиції є довгостроковими та ризиковими. За інвестором постійно зберігається право власності на вкладені ним кошти, що підвищує захищеність його вкладу. Кошти вкладаються в капітал акціонерних товариств у обмін на частку або пакет акцій чи надаються у формі інвестиційного кредиту, як правило, на термін від 3 до 7 років. На практиці найчастіше зустрічається комбінована форма венчурного інвестування, при якій частина коштів вноситься до акціонерного капіталу, а інша надається у формі інвестиційного кредиту. Венчурний інвестор не прагне придбати контрольний пакет акцій компанії – і саме це його відрізняє від стратегічного інвестора. Він отримує пакет акцій або його частку, меншу за контрольний пакет. При цьому інвестор розраховує, що перебування контрольного пакету в руках тих хто здійснює безпосередню діяльність стимулюватиме до кращого використання його ж коштів, так як від ефективної роботи керівництва залежить прибутковість підприємства. Тобто кошти надаються під перспективну ідею без гарантованого забезпечення наявним майном, заощадженнями чи іншими активами. Єдиною гарантією є спеціально обумовлена частка акцій підприємства.

По-друге, інвестиція здійснюється у підприємство, акції якого не обертаються у вільному продажі на фондовому ринку, а повністю розподілені між акціонерами – фізичними та юридичними особами або скоро мають стати такими.

По-третє, до ухвалення остаточного рішення про участь у венчурному фінансуванні конкретних ідей і розробок підприємство і відповідно ідея проходять попередню перевірку і оцінку з вивчення рівня підготовки і особистих якостей підприємця, аналізу представленого бізнес-плану, оцінки супутніх ризиків та можливих шляхів їхнього зменшення. Венчурний капітал має бути спрямованих до підприємств на етапі їх функціонування «start-up» і мають впроваджувати інновації на ринок. Переважна більшість науковців наголошує, що венчурні фонди в Україні не відповідають ознаці «венчурності» та фактично виступають звичайними інститутами спільного інвестування, що фінансують не високотехнологічні, а традиційно надійні види діяльності або проекти, які швидко окупаються. Багато в чому це пояснюється і нерозвиненістю українського ринку цінних паперів та неможливістю венчурних фондів залучати кошти у населення або зацікавити майбутніми проектами іноземних інвесторів.

По-четверте, інвестор по суті несе лише ризик втратити вкладені кошти і не беруть на себе ніякого іншого ризику (технічного, ринкового, управлінського, цінового та ін., за які несуть відповідальність підприємство і його менеджери).

По-п'яте, венчурні інвестори не зацікавлені в розподілі прибутку у вигляді дивідендів, а інвестують кошти, щоб через 5-7 років після вкладення інвестор зможе продати пакет акцій, який належить йому, за ціною, що у декілька разів перевищує первинну вартість [2].

Світовий досвід наглядно демонструє ряд переваг венчурного інвестування. Підприємства з венчурною підтримкою, які розробляють та впроваджують нові технології, володіють наступними безперечними перевагами [1]: створюється більше робочих місць і чим забезпечуються передумови для більшої зайнятості висококваліфікованих кадрів, виробництво здійснюється з урахуванням сучасних наукових досягнень, збільшують конкурентоспроможність наукомістких товарів, одночасно суттєво підвищуючи рівень культури виробництва на фірмах-суміжниках, стимулюють інноваційний напрямок розвитку промисловості, сприяють підвищенню в експорті частки більш дорогої наукомісткої готової продукції і забезпечують збільшення обсягу національного сегмента на світовому ринку високих технологій, створюють умови для розвитку великих фірм і корпорацій за рахунок використання технологій, розроблених малими фірмами, сприяють оперативному задоволенню попиту населення на нові товари та послуги, підвищують економічну, енергетичну, продовольчу, інформаційну, екологічну та інші види національної безпеки, а також обороноздатності країни[1].

Тобто, як бачимо, розвиток саме такого виду інвестування крайнє необхідний для України на сучасному етапі, так як це може стати одним із чинників, які виведуть економіку з кризового стану. Але розвиток венчурної індустрії стримують негативні чинники. Першопричиною є слабка законодавча база, яка майже ніяким чином це питання не регулює. Лише в окремих законодавчих актах вживається «венчурний фонд» і в загальному окреслюється діяльність. Так, згідно Закону України «Про інститути спільного інвестування» № 5080-VI від 05.07.2012 венчурний фонд – це недиверсифікований інститут спільного інвестування закритого типу, який здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування серед юридичних та фізичних осіб [3]. Проте ще й досі не надано визначення суті, функцій та принципів венчурних фондів і венчурних фірм, значна плутанина з понятійним апаратом і в наукових працях. Це породжує низку наукових дискусій і пропозицій щодо визначення основних понять. Зокрема, Ковалишин П.В. визначає венчурне фінансування як довгострокові фінансові інвестиції з високим ступенем ризику в акції новостворюваних малих інноваційних фірм, які орієнтовані на розробку і виробництво наукомістких продуктів, задля їх розвитку й розширення з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів [1].

Беліков О. надає схоже визначення, венчурне фінансування – це довгострокові (5–7 років) високоризикові інвестиції приватного капіталу в акціонерний капітал новостворюваних малих високотехнологічних перспективних компаній (чи венчурних підприємств, що вже зарекомендували себе), орієнтованих на розробку і виробництво наукомістких продуктів, для їх розвитку і розширення, з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів [4]. Венчурний капітал, він визначає як, капітал, використовуваний для здійснення прямих приватних інвестицій, який зазвичай надається зовнішніми інвесторами для фінансування нових, зростаючих компаній, або компаній на межі банкрутства. Венчурні інвестиції – це, як правило, ризикові інвестиції, що мають прибутковість вище середнього рівня. Також вони є інструментом для отримання частки у володінні компанією. Венчурний фонд – це механізм інвестування з утворенням загального фонду (зазвичай партнерства), для інвестування фінансового капіталу, в основному, сторонніх інвесторів в підприємства, які для звичайних ринків капіталу і банківських позик представляють занадто великий ризик.

Б. Г. Федоров дає наступне визначення «венчурний капітал – капітал, що вкладається в проекти з підвищеним рівнем ризику: в основному вкладається в нові або реорганізовані компанії, в т.ч. малі підприємства з високим потенціалом розвитку, або просто в ризиковані акції; постачальниками ризикового капіталу є інвестиційні фонди, банки, індивідуальні інвестори, спеціальні державні інститути; прибуток від ризикового фінансування заробляється перш за все від швидкого зростання вартості акцій».

Видно, що єдиного науково обґрунтованого визначення поняття «венчурне інвестування», «венчурний капітал», «венчурні підприємства» немає. Всі визначення, акцентують увагу на таких основних характеристиках венчурного капіталу.

Наступною причиною є брак якісних проєктів, яким притаманні потужна маркетингова стратегія та істотна потенційна місткість ринку, відсутність у сфері венчурного менеджменту досвідчених фахівців, що володіють технологіями виявлення та селективного добору перспективних інноваційних проєктів, оцінки їх майбутньої ефективності з достатнім ступенем вірогідності.

Основними перешкодами у розвитку венчурного інвестування також є нестабільне середовище, слабкість венчурної інфраструктури, низька ліквідність венчурних інноваційних інвестицій у зв'язку з нерозвиненістю фондового ринку, в основному іноземне походження венчурного капіталу, недостатня інформаційну підтримку та високий рівень тіньової економіки.

Усунення всіх цих негативних факторів може бути покладено лише на державу, яка повинна активно впливати на процеси венчурного інвестування взявши на себе організаційні, регулюючі та контролюючі функції, як це відбувається в інших країнах (Китай, Японія, Туреччина). Світовий досвід венчурної діяльності свідчить про доцільність вибору і використання форм і механізмів підтримки та стимулювання венчурного підприємництва залежно від рівня й особливостей розвитку країни та інноваційного процесу. Потрібно всіляко розширювати методи опосередкованого впливу, зокрема через оподаткування, кредитування, митні тарифи, цінову політику тощо[5].

Необхідно також мінімізувати можливості адміністративного тиску на венчурний бізнес, що перешкоджає надходженню іноземних інвестицій, звільнити інвестора від подвійного оподаткування й забезпечити більш привабливі, ніж у інших країн світу, умови інвестування.

Отже, венчурні інвестиції є безумовно позитивним явищем для функціонування і розвитку господарства в Україні, але зараз він перебуває на початковому етапі становлення. Власники фінансових ресурсів, які можуть бути залучені до венчурних компаній, тільки починають розуміти, що вкладання коштів на декілька років є нормою і може бути ефективним. Законодавство України з питань розвитку венчурного інвестування має наступні недоліки: немає чіткого визначення юридичного статусу суб'єктів венчурного підприємництва; законодавчі акти, які регламентують відносини щодо використанням наукових відкриттів та результатів науково-технічної діяльності; законодавство про інноваційну діяльність також не врегульовує питання належним чином, немає чітко сформульованих вимог до уставних документів при створенні небанківських кредитно-фінансових організацій, немає положень, які регламентують можливість використання венчурного капіталу для фінансування інноваційних проєктів. Питання може бути врегульовано лише злагодженою і продуманою роботою держави в особі органів державної влади.

Науковий керівник: к.ю.н. Олефір А.О.

Список використаних джерел:

1. Ковалишин П.В. Формування та розвиток ринку венчурного інвестування України: монографія / П.В. Ковалишин. – Миколаїв: МДАУ, 2009. – 302 с.
2. Мартякова О.В. Венчурне інвестування в системі фінансування інноваційної діяльності у сфері охорони здоров'я/ О.В. Мартякова, І.В. Трикоз // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – №2. – С. 36–41.
3. Про інститути спільного інвестування: Закон №5080-VI від 05.07.2012// Офіційний вісник України, –2012,– N 63 (27.08.2012), –ст. 2569.

4. Савченко В. Ф. Проблеми венчурного інвестування в Україні / В. Ф. Савченко, Д. В. Шатирко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – №2(18). – С. 7-13.

5. Янченко З.Б. Сучасні особливості та перспективи розвитку венчурного фінансування в Україні [Електронний ресурс]/ З.Б. Янченко// Ефективна економіка. - 2010. - №10. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=361>.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Вовченко Сергій Петрович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

E-mail: vsp05@yandex.ru

Ключові слова: засади адміністрування, електронне адміністрування, податок на додану вартість, податковий контроль, бюджетне відшкодування

ПДВ посідає чільне місце у формуванні доходів бюджетів багатьох країн. Податкове законодавство понад 40 країн світу (в тому числі 17 європейських) міцно закріпило ПДВ як один із основних джерел надходжень до дохідної частини державного бюджету. За рахунок ПДВ 80 відсотків суми непрямих податків надходять у Франції, понад 50 відсотків – у Великобританії та Німеччині, та понад 60 відсотків в Україні.

Комісія Європейського союзу оголосила наявність ПДВ у податковій системі країни однією з обов'язкових передумов її членства в Європейському союзі, що помітно впливає на країни, які прагнуть такого членства, та сприяє підтримці цього податку в інших державах.

Україна проголосила курс на інтеграцію до Європейського союзу з набуттям статусу асоційованого, а в майбутньому – повноправного члена Європейського Союзу. Прийняв статус асоційованого члена Європейського союзу Україна повинна провести велику роботу з адаптації свого податкового законодавства до законодавства країн ЄС.

Податок на додану вартість має високу ефективність із фіскальної позиції, оскільки споживання є більш сталою величиною, на відміну від доходів чи прибутку. Широка база оподаткування, яка охоплює не тільки товари, але й роботи та послуги, забезпечує надійність і стабільність бюджетних надходжень, оскільки зміна в уподобаннях споживачів не відображається на зменшенні доходів бюджету (що є проблемою для податків на споживання з обмеженим переліком оподатковуваних товарів). Універсальні ставки полегшують як обчислення податку для його платників, так і контроль податкових органів за правильністю сплати останнього, а крім того, забезпечують нейтральний вплив на процеси ринкового ціноутворення. Стягнення ПДВ на всіх етапах руху товарів, робіт, послуг має наслідком рівномірний розподіл податкового тягаря між усіма суб'єктами підприємницької діяльності. До того ж відсутній кумулятивний ефект у ціноутворенні, коли податок нараховується на податок. Від податку на додану вартість набагато важче ухилитись у порівнянні з прибутковими податками, оскільки база оподаткування підраховується набагато простіше, а його стягнення на всіх етапах руху товару чи послуг вводить «механізм автоматичного контролю» за правильністю нарахування суми податку на попередній стадії реалізації.

Недоліками ПДВ є значний його вплив на загальний рівень цін та регресивність, особливо щодо малозабезпечених верств населення, а також відволікання оборотних коштів підприємств.

Формування і впровадження якісно нового механізму адміністрування ПДВ, а також обліку і контролю за його надходженням і відшкодуванням з боку контролюючих органів, дозволить підвищити його ефективність і створити умови для легального функціонування реального сектора економіки та сприятливого податкового клімату.

За дослідженнями А. М. Новицького, електронне оподаткування – це «нормативно врегульована, динамічна, економічно обґрунтована й доцільна синтезована система автоматизованого встановлення податкового зобов'язання, визначення податкової бази, обліку платників податків, підготовки і подачі електронної звітності та інших складових адміністрування податків з метою його упорядкування та вдосконалення, створення умов для подальшого перспективного розвитку інформаційних відносин у сфері оподаткування» [2, с. 251].

Л. О. Матвейчук пропонує електронне оподаткування розглядати як «складну систему з такими напрямками розвитку: електронна реєстрація СПД, електронні податкові сервіси, електронна звітність, електронний аудит, електронна комерція, автоматизація процесів адміністрування податків і зборів (електронне відшкодування ПДВ), інформаційно-аналітична система ДПС, єдина інформаційно-комунікаційна платформа органів державної влади» [3, с. 23].

Законом України від 28 грудня 2014 р № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», який набрав чинності з 1 січня 2015, запроваджено нові правила електронного адміністрування ПДВ. Система електронного адміністрування ПДВ забезпечує автоматичний облік у розрізі платників податку: сум податку, що містяться у виданих та отриманих податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН), та розрахунках коригування до них: сум податку, сплачених платниками при ввезенні товарів на митну територію України, сум поповнення та залишку коштів на рахунках у системі електронного адміністрування ПДВ, сум податку, на яку платники мають право зареєструвати податкові накладні в ЄРПН.

Система електронного адміністрування ПДВ призведе до значного зменшення обсягу тіньової економіки. Запровадження такої системи є необхідним для держави, бізнесу та країни в цілому. Наслідком запровадження електронного адміністрування стане зниження тиску на бізнес, зменшення впливу людського фактору та зменшення рівня корупції. Система значно збільшить надходження податку на додану вартість до державного бюджету. Це підвищить прогнозованість процесу мобілізації податку на додану вартість до державного бюджету. Надходження ПДВ вже сягає майже 40 відсотків від усіх податкових надходжень і потенціал цього податку для наповнення бюджету ще не вичерпано. Про що свідчать статистичні данні про перерахування з рахунків в системі електронного адміністрування податку сум податку на додану вартість до бюджету, так станом на 06.04.2016 року перераховано до бюджету 34 684 484,68 тис.грн., що становить 47,1% від надходжень за 2015 рік (73 627 924,88 тис.грн.). [8]

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Солошкіна І.В.

Список використаних джерел:

1. Податковий Кодекс України. № 2755-17, в редакції від 19.01.2012.
2. Новицький А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні : монографія / А. М. Новицький. – Ірпінь : НУДПС України, 2011. – 444 с.
3. Матвейчук Л. О. Державне управління оподаткуванням у процесі розвитку інформаційного суспільства: теоретичні аспекти // Вісник НАДУ. – 2014. – № 1. – С. 18 – 24
4. Довгань О.В. Переваги та недоліки податку на додану вартість // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2010. №3. – С. 72-73.
5. Метелиця В. Актуальні питання обліку ПДВ. - [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/551.html?ed=45>
6. Калінеску Т.В. Адміністрування податків. Навч. посіб. / Т.В. Калінеску, В.О. Корецька –Гармаш, В.В. Демидович. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 290 с

7. Проскура К.П. Податкове адміністрування в Україні в посткризовий період: ефективність та напрями модернізації – К.: ТОВ «Емкон», 2014. – 376 с.

8. Державна казначейська служба України. <http://www.treasury.gov.ua/main/doccatalog/document?id=294498>.

НЕДІЙСНІСТЬ ПРАВОЧИНІВ ПРИ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ОБМАНУ

Войчук Таміла Валеріївна

студент 2-го курсу Криворізького факультету

Національного університету

«Одеська юридична академія»

E-mail: satanikamiyuki@mail.ru

Ключові слова: нерухомість, правочин, недійсний правочин, договір, обман

В даній науковій статті йдеться про проблеми виникнення правовідносин на підставі здійснення правочину купівлі–продажу нерухомості. Досліджуються особливості купівлі–продажу нерухомості, проаналізовано недійсність правочинів під впливом обману, його види та певні елементарні заходи уникнення цієї помилки.

В умовах ринкової економіки нерухомість є об'єктом цивільно-правового обігу, і тому дана тема є актуальною. Нові види обману випереджають законодавство і притягнути до відповідальності правопорушників іноді неможливо.

Питання недійсності правочинів у різний час було дослідженням М. А. Блінової, Д. М. Генкіна, В. І. Жекова, І. П. Калаура, О. О. Кота, Н. В. Рабинович, К. Л. Разумова, М. М. Сібільова, В. Д. Фролова, та інших науковців. Думка І. С. Перетерського і М. М. Агаркова про те, що недійсні правочини, як юридичні факти, не є правочинами, знайшла підтримку у Ю. К. Толстого, який вважав, що термін «правочин» повинен бути збережений тільки для правомірних дій, які приводять до того правового ефекту, на досягнення якого вони спрямовані, і я погоджуюсь з думкою науковців, але хочу додати, недійсний правочин дуже близький до правопорушення, і його можна віднести до так званих дефектних юридичних фактів, тому що дефектна ситуація, є такою коли не має необхідних ознак. Цивільний кодекс України чітко дає визначення правочину, як дія особи, яка спрямована на виникнення, зміну, чи припинення цивільних прав та обов'язків, але на сьогодні виникло багато проблем, які пов'язані з терміном “недійсність” правочину [1, с.76].

Однією з підстав виникнення цивільних прав та обов'язків є правочини, тобто договори між юридичними та фізичними особами. Правочини є правомірними діями і залежать від волі учасників правовідносин. Сторони договірних правовідносин мають суб'єктивні права і обов'язки, порушення яких несе за собою появу охоронюваного правовідношення, [2, 4,с.215].

Договорами, які передають нерухомість в користування, є договори оренди, позики. У разі передання прав власності договірною формою можуть бути договори довічного утримання, дарування та ін. Але актуальнішим є договір купівлі–продажу, він має головне місце в системі договірних відносин. Відповідно до ст. 655 Цивільного кодексу України за договором купівлі-продажу одна сторона передає майно у власність другій стороні, а друга сторона в свою чергу приймає майно і сплачує за нього певну грошову суму, [1, с.208]. Нерухомість і відносини, пов'язані з нею, входять в ризиковану сферу взаємодії людей. Вступаючи у відносини купівлі-продажу будинку, квартири, землі, люди часто не усвідомлюють усієї серйозності можливих для себе негативних наслідків. Статистика

говорить, що багато операцій, здійснюваних ріелтором, проходять зі збоями. Велика кількість зберігається і у разі самостійної ініціативи купівлі-продажу нерухомості. Часто це пов'язано з елементарною юридичною неосвіченістю [3].

Схем обману на ринку нерухомості як і раніше залишається дуже багато. При придбанні нерухомості найчастіше стикаються з такими видами обману:

1. Продаж нерухомості за підробленими документами. Підробленими можуть бути як документи, що підтверджують особу, так і документи на об'єкт нерухомості.

2. Продаж "проблемної" нерухомості. Тобто за документами фізична особа є власником квартири і на момент укладання угоди відсутні будь-які видимі юридичні перешкоди для здійснення угоди. Насправді ж на цю нерухомість може претендувати одночасно багато фізичних осіб, в тому числі і банк. У результаті, замість вільного права користування і розпорядження своєю нерухомістю, з'являються тільки судові позови;

3. Оренда нерухомості. Нерухомість, при цьому може бути передана в суборенду, без наявності на те правових підстав або ж нерухомість може бути просто фізично захоплена;

4. Обман з задатками. Самою вразливою ланкою, звичайно, є покупець, який дає суму завдатку. Краще, оформляти факт передачі грошей саме нотаріально. Нерідкі також випадки, навмисної провокації юридичного зриву угоди, як з боку однієї сторони, так і з боку іншої. Метою в таких випадках буде отримання суми задатку або його подвійного розміру, але вже в судовому порядку за дієвою схемою.

Правочин може бути визнаний вчиненим під впливом обману лише у тому випадку, коли, одну із сторін цілеспрямовано ввели в оману щодо фактів, які впливають на укладення цього правочину. Обман, завжди, має умисел: особа знає про наявність чи відсутність певних обставин і про те, що інша сторона, якби володіла цією інформацією, не вступила б у правовідносини, не вигідні для неї та які б нанесли збиток. Обман також має місце, якщо сторона заперечує наявність певних обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування [3].

Різні думки існують також в юридичній літературі щодо вибору конкретного способу захисту прав осіб у сфері нерухомості. Пропоную розглянути деякі. По-перше, перед укладенням правочину, треба звернутися за консультацією до досвідченого юриста. По-друге, потрібно перевірити все самостійно. По-третє, не потрібно економити на податках і треба вписувати реальну вартість майна в договір. По-четверте, треба, щоб договір купівлі-продажу був завірений у приміщенні знайомого вам нотаріуса [5].

Отже під час вчинення правочину, тобто укладання договору під впливом обману немає бути протиправної поведінки жодної із сторін договору. Адже обман полягає в протиправних винних діях однієї із сторін, які спрямовані на введення в оману іншої сторони з метою досягнення результату у вигляді виникнення, зміни чи припинення цивільних прав та обов'язків. У нашому ж випадку припинення права власності і набуття цього права іншою особою на об'єкт нерухомості. Особливістю договорів купівлі-продажу нерухомості є те, що досить часто відчуження об'єкта нерухомості здійснюється з порушенням прав інших осіб, наприклад, з участю співвласників або в наслідок протиправного заволодіння нерухомим майном. Цивільний Кодекс України не передбачає конкретної підстави для визнання таких правочинів недійсними, але судова практика говорить, що якщо недійсність правочину прямо не впливає з закону, але одна з сторін заперечує його дійсність, то даний правочин може бути визнаний судом недійсним.

Отже, робимо висновок, що вчинення правочину під впливом обману обумовлене деформацією волі, на яку вплинула протиправна поведінка іншої особи, яка спрямована на формування наміру в іншій особі вчинити правочин, тобто укласти договір. В укладенні угод з нерухомістю, краще звертатися до професіоналів, які мають відповідну кваліфікацію та досвід роботи в сфері нерухомості.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент Олюха В.Г.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2015 р.: (ОФЦ.ТЕКСТ).-К.: ПАЛИВОДА А.В., 2015.-408 с.-(Кодекси України).
2. Радник Український юридичний портал [Електронний ресурс]/Я. Романюк “Недійсність ” та “нікчемність” правочину//Наукові статті. —Режим доступу до статті : <http://radnuk.info/statti/230-tsuv-pravo/15417-2011-01-23-02-59-26.html>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9«Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними[Електронний ресурс].Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.
4. В. І. Борисова Цивільне право: т.1 /В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького -Харків: «Право», 2011.- 656 с.
5. Радник Український юридичний портал [Електронний ресурс] / К. Поляник Визнання правочину купівлі-продажу нерухомості недійсним //Наукові статті. —Режим доступу до статті : <http://radnuk.info/home/24204-2013-05-11-15-20-31.html>.

ЩОДО ОЗНАК ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Волковський Микита Анатолійович

студент-спеціаліст юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

E-mail: ntvolkovskij@mail.ru

Ключові слова: співучасть, форми співучасті, злочинна організація, ієрархічність, стійкість

Кримінально-правове поняття «злочинної організації» дає ч. 4 ст. 28 Загальної частини Кримінального кодексу України. Відтак, злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп [1].

Злочинна організація за своєю юридичною природою є однією з форм співучасті, а тому їй притаманні всі об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті, які передбачені у ст. 26 КК України.

Виходячи з законодавчого визначення ч. 4 ст. 28 КК України, Л. М. Демидова виділяє такі обов'язкові ознаки злочинної організації:

- 1) кількісна ознака - кількість учасників, що об'єдналися;
- 2) якісні ознаки:
 - 2.1) об'єктивна: ієрархічність об'єднання;
 - 2.2) суб'єктивна: мета створення злочинної організації;
 - 2.3) об'єктивно-суб'єктивна: стійкість об'єднання [2, с. 175-178].

У ч. 4 ст. 28 КК України зазначено, що злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше). Ковальчук В.П. зробив висновок, що законодавець мав навести й інші, кількісні

показники (щодо численності структурних одиниць) злочинної організації, оскільки, продовжуючи перелік її специфічних ознак, наголошує на тому, що члени такого об'єднання або її структурні частини за попередньою змовою зорганізувалися для спільної злочинної діяльності [7, с. 45-46].

Цей нормативний недолік ліквідований (на рівні тлумачення норми) Пленумом Верховного Суду України. У постанові Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 (п. 10) роз'яснюється, що злочинною організацією визнається внутрішньо й зовнішньо стійке ієрархічне об'єднання п'яти і більше осіб або двох і більше організованих груп (структурних частин), метою діяльності якого є вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів тощо [3].

Аналізуючи таку якісну ознаку, як ієрархічність об'єднання слід зазначити, що злочинна організація має щонайменше трирівневу ієрархічну структуру: верхній - керівники всієї злочинної організації, середній - керівники структурних частин, нижній - рядові учасники (виконавці) та дворівневу систему управління (управління всією злочинною організацією та управління її структурними частинами).

При цьому ієрархічність злочинної організації передбачає наявність відповідної структурної побудови об'єднання, яка включає в себе наявність загального керівництва (лідерів), чітко визначену підпорядкованість рядових членів об'єднання його керівникам, вертикальні зв'язки між вищими та нижчими структурами об'єднання [4, с. 48].

Окрім підпорядкованості до рис ієрархічності злочинної організації також відносять наявність певних правил поведінки. Відтак, ознакою ієрархічності злочинної організації М. Й. Коржанський називає також підзвітність і дисципліну [5, с.94].

Підсумовуючи аналіз такої якісної ознаки злочинної організації, як ієрархічність, можна сказати, що ієрархічність злочинної організації - це такий розподіл функцій і ролей між учасниками (структурними частинами) злочинної організації, що забезпечує підпорядкованість і підзвітність рядових учасників останньої (виконавців, підбурювачів, пособників) організаторам: керівнику (керівному органу) злочинної організації та керівникам структурних частин. Вона передбачає:

- 1) наявність організаторів (керівників злочинної організації та її структурних частин) і виконавців (рядових учасників);
- 2) поділ злочинної організації на структурні частини;
- 3) наявність правил поведінки, побудованих на субординації, підпорядкованості, підзвітності та дисципліні її учасників;
- 4) розподіл функцій і ролей в об'єднанні.

Проаналізуємо наступну ознаку злочинної організації, що має суб'єктивний характер, а саме мету створення злочинної організації. З урахуванням мети утворення злочинної організації передбачено такі її різновиди:

- 1) злочинна організація, утворена з метою безпосереднього вчинення її учасниками тяжких або особливо тяжких злочинів. Такі групи, як правило, вчиняють крадіжки, грабежі, розбої, вимагання;
- 2) злочинна організація, утворена з метою керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб. Характеризується наявністю корумпованих зв'язків з представниками органів влади, більш чіткою внутрішньою структурою з виділенням окремих підрозділів - бойовиків, розвідників, виконавців, охоронців. При цьому проявляється спеціалізація окремих видів злочинної діяльності (розбої, наркобізнес);
- 3) злочинна організація, утворена з метою забезпечення функціонування як самої організації, так і інших злочинних груп.

Розглядаючи дану суб'єктивну ознаку злочинної організації Демидова Л.М. виділяє:

- первісну мету: створення злочинної організації, забезпечення її функціонування, наявності структури, визначення керівника, встановлення правил координації учасників об'єднання;

- кінцеву мету: вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, при цьому підкреслюється, що така мета може бути досягнута тільки тоді, коли досягнута первісна мета. Це є злочинна організація з усіма її обов'язковими ознаками.[2, с. 198].

Як зазначається у п. 4 ст. 28 ККУ злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб.

Стійкість об'єднання осіб є визначальною рисою злочинної організації.

Стійкість організованої групи та злочинної організації полягає в їх здатності забезпечити стабільність і безпеку свого функціонування, тобто ефективно протидіяти факторам, що можуть їх дезорганізувати, як внутрішнім (наприклад, невизнання авторитету або наказів керівника, намагання окремих членів об'єднання відокремитись чи вийти з нього), так і зовнішнім (недотримання правил безпеки щодо дій правоохоронних органів, діяльність конкурентів по злочинному середовищу тощо) [2].

Вознюк А.А. до обов'язкових ознак стійкості відносить попередню злочинну діяльність (спільну діяльність, що передуює початку вчинення першого злочину, готування до злочину, різні організаційні заходи), тривалість функціонування об'єднання. Злочинне об'єднання слід визнавати стійким, якщо його учасники вчинили два і більше злочини. Об'єднання можна визнавати стійким, якщо воно проіснувало певний період після вчинення першого злочину і його учасники здійснюють підготування до іншого (інших) злочину (злочинів) [6, с. 20].

Л.М. Демидова зазначає, що стійкість в деяких злочинних організаціях, може характеризуватися і додатковими ознаками: наявністю ретельної конспірації, системи захисних заходів, твердими правилами поведінки, наявністю «загальної каси» тощо [2, с.61].

Підсумовуючи, можна сказати, що обов'язковими ознаками злочинної організації, визначених у ч.4 ст. 28 КК є:

1) кількість учасників - п'ять і більше учасників або дві і більше організовані групи (структурні частини);

2) ієрархічне об'єднання, що свідчить про більш високий рівень зорганізованості такого об'єднання;

3) мета створення злочинної організації;

4) стійкість об'єднання.

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Храпцов О.М.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : станом на 04.04.2016 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2016. – 231 с. – (Бібліотека офіційних видань)

2. Демидова Л.М. Про кримінальну відповідальність за участь у злочинній організації / Л. М. Демидова // Питання боротьби зі злочинністю. -Вип. 6. -Х.:Право, 2002.- с.175-178

3. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. – К: ПАЛИВОДА А. В. ,2010.

4. Александров Ю.В., Клименко В.А. Кримінальне право України: Загальна частина: Підруч. для студентів вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2004.-328 с.

5. Коржанський М. Й. Кримінальне право і законодавство України. Загальна частина: курс лекцій / М. Й. Коржанський.–К.:Атіка, 2001

6. Вознюк А. А. Стійкість у системі ознак організованих злочинних об'єднань / А. А. Вознюк // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів : зб. наук. праць за

матеріалами наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 18–23.

7. Ковальчук В.П. Кримінально-правові засоби протидії створенню злочинної організації: монографія / В. П. Ковальчук. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 224 с. ISBN 978-617-511-146-8

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ

Воронятніков С.В.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

E-mail: dyhpravednuj@gmail.com

Ключові слова: праця, засуджені, правове регулювання, кримінально-виконавчий кодекс України, кодекс законів про працю

Суспільно корисна праця є одним з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. Праця, крім усього іншого, є також і важливим засобом зміни світобачення кожної людини, в тому числі і засуджених до позбавлення волі, а ставлення до роботи визначає соціальну значимість особистості.

Указом Президента України від 8 листопада 2012 р. № 631/2012 було схвалено Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, в якій зазначено, що критичний стан підприємств установ виконання покарань не дає можливості забезпечити залучення всіх засуджених до праці, що є одним із засобів виправлення та ресоціалізації.

Умови праці засуджених до позбавлення волі закріплені в ст. 119 КВК України, в якій зазначено, що робочий тиждень та звільнення від роботи у вихідні, святкові та неробочі дні, додержання правил охорони праці, технічної безпеки і виробничої санітарії визначаються законодавством про працю, а час початку і закінчення роботи (зміни) визначається адміністрацією колонії. Згідно з ч. 1 ст. 120 КВК України праця оплачується відповідно до її кількості та якості. В цій частині зазначеної статті законодавець не вказує хто, і на якій підставі визначає параметри кількості та якості праці (адміністрація установи виконання покарання чи хтось інший) і керуючись якими критеріями – власними чи критеріями, встановленими законодавством про працю, що в реалії призводить до корупційних дій адміністрації установи виконання покарання, оскільки, сама влада не в змозі контролювати працю й ефективність засуджених, а єдиний хто перебуває поруч з самими засудженими – службовці установи виконання покарань. Згідно Закону України «Про запобігання корупції», корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі. З визначення умовно виділимо «використання особою службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди».

Отже, особа з службовими повноваженнями в нас є і її дії можуть бути класифіковані як корупційні. Виникає питання, де ж ці дії можуть бути? З вище вказаного можна зробити висновок, що засуджений до позбавлення волі, працюючи на підприємстві і виконуючи в повному обсязі покладені на нього обов'язки на виробництві може отримувати заробітну

платню, але вона може бути не в повному обсязі, а зменшена за так звані «недоліки на виробництві», а от чи насправді були ці недоліки знатиме тільки адміністрація установи виконання покарань, яка корупційними діями може отримати незаконну матеріальну вигоду.

Для працюючих засуджених саме заробітна плата виступає найважливішою категорією трудових відносин, тому що їй відведена стимулююча роль. Вона повинна бути достатньою для нормального відтворення робочої сили і вчасно виплаченою. Її розмір не повинен бути меншим за мінімальну заробітну плату. Мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може проводитися оплата за виконану засудженими місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт). Ця заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності і господарств та фізичних осіб [1].

Як вище було вказано, суспільно корисна праця є одним з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. А коли праця матиме винагороду меншу ніж їй передбачалось і буде меншою завдяки незаконним діям адміністрації, чи буде в даному випадку виправлення і ресоціалізація засуджених? Відповідь однозначна – ні. Не можуть дії, які вийшли за правові і законні межі призвести до виправлення осіб, які засуджені за ті самі ж дії, особливо коли адміністрація лишається непокараною.

Отже, з всього викладеного стає зрозуміло, що суспільно корисна праця є одним з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, але цей важливий процес в житті засуджених до позбавлення волі державою майже не контролюється, крім цього, він належно не контролюється нормативно-правовими приписами, які не встановлюють параметри кількості та якості праці, а віддають ці норми в руки адміністрації виконання покарань, що може призвести і на мою думку призводить до корупційних дій адміністрації установи виконання покарань і саме ці дії є однією із перешкод до виправлення і ресоціалізації засуджених. Також держава реально не забезпечує всіх засуджених робочим місцем в установі виконання покарань, що теж негативно впливає на засуджених.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Трубников В.М.

Список використаних жерел:

1. Законодавство України про працю : зб. норм.-прав. актів / упоряд. Г. І. Чанишева. – Х. : Одісей, 2006. – 948 с. – Сер. Законодавство України.
2. Указом Президента України від 8 листопада 2012 р. № 631/2012
3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII
5. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОЇ МЕДІАЦІЇ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Гамаюнова Вікторія Олександрівна
студент-бакалавр Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: vg11@i.ua

Ключові слова: медіація, судова медіація, медіація у цивільних справах

Останнім часом процедура медіації набуває дедалі більшого поширення. Зокрема слід згадати наступні міжнародні акти: Директиву № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) у цивільних та комерційних справах від 21.05.2008, Європейський Кодекс (European Code of Conduct for Mediators) медіаторів, розроблений при підтримці Європейської Комісії і затверджений на конференції у Брюсселі 02.06.2004., Рекомендацію Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах, Рекомендацію № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах [4, с.68]. Хоча в Україні закон про медіацію не був прийнятий Верховною Радою, практичне впровадження інституту медіації і посередництва наводиться як один із шляхів розширення способів альтернативного вирішення спорів у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленою Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 [5].

Термін «медіація» доволі часто згадується у науковій літературі, і важливим є вирізнити його два різні значення: як традиційне посередництво, що з'явилося як суспільне явище раніше за суд і передбачало вирішення спору авторитетною особою, і як самостійний спосіб вирішення спору між сторонами спірних правовідносин нейтральною особою медіатором («сучасна медіація»)[1, с.83].

Судова медіація («court-related mediation») є процедурою врегулювання конфліктів, що проводиться після відкриття провадження у справі та за пропозицією судді, який веде справу [2, с.47]. Застосування судової медіації має низку позитивних моментів для судової системи: скорочення строку розгляду справи; зменшення кількості справ, які розглядаються по суті судами; зниження витрат на утримання суддів та адміністрації; покращення виконання судових актів.

Виділяють німецьку та голландську моделі судової медіації в залежності від взаємодії суду та медіатора. Німецька модель передбачає проведення процедури медіації суддею-медіатором або іншим працівником суду, який крім своєї основної діяльності, проводить процедури медіації, приймаючи справи від суддів-колег. Спочатку суддя, що веде справу пропонує врегулювати її шляхом медіації, якщо на його думку, це є доцільним в даній справі. Якщо сторони погоджуються, їх справа передається медіатору, який особисто домовляється зі сторонами про дати та час проведення медіаційної сесії, яка складається з зустрічей у неформальній обстановці. У випадках успішної процедури медіації, рішення сторін протоколюється медіатором та передається на утвердження судді, який веде справу. Якщо ж сторони не дійшли згоди, суддя, що веде справу, повідомляється про це і продовжує розгляд справи у звичайному порядку. Процедура медіації є безкоштовною і передбачає лише затрати, що здійснюються у ході судового розгляду, виконання рішення забезпечується судом. Така економічна вигода іноді спонукає сторони розпочинати судовий процес задля процесу медіації, який є значно дешевшим, ніж послуги приватного медіатора. Виконання рішення забезпечується судом.

Голландська модель передбачає взаємодію суду із незалежним органом, що виконує функції самоврядної організації медіаторів. За даної моделі розгляд справи у суді призупиняється на час медіації, яка поводитьсь приватним медіатором, професійний рівень якого забезпечується самоврядною організацією. Міністерство юстиції оплачує певну кількість годин медіації, якщо сторонам не вистачило час, щоб дійти згоди, вони мають змогу домовитися з медіатором про самостійну сплату його послуг до врегулювання конфлікту. Рішення, яке було досягнуто при процедурі медіації, передається до суду і оформлюється як мирова угода, а у випадку недосягнення згоди – поновлюється розгляд справи судом у звичайному порядку [6].

Можна спостерігати певні національні особливості судової медіації. Зокрема, у Китаї судова медіація регулюється окремою главою цивільного процесуального кодексу і здійснюється народними судами. Примирення протоколюється і підписується сторонами, суддею і секретарем судового засідання. Медіація не проводиться щодо справ про сплату аліментів, про розлучення та в інших справах, де законодавство Китаю не передбачає укладення мирової угоди [3, с.129].

Законодавство Грузії регулює також процедуру судової медіації в межах окремої глави Цивільно-процесуального кодексу. Проведення процедури медіації можливо щодо спорів між сусідами, сімейно-майнові спорів (крім тих, що стосуються всиновлення, визнання його незаконним, позбавлення чи обмеження батьківських прав), спадкових спорів, будь-яких інших приватно-правових спорів за згодою сторін. Правові норми передбачають 45 днів для процедури медіації, цей строк може бути подовжений ще на 45 днів за бажанням сторін. Кодекс передбачає санкції щодо сторін, які були відсутні на процедурі медіації без поважних причин.

У Фінляндії діє окремий «Закон про судову медіацію і призначення мирової угоди в судах загальної юрисдикції». Як правило, справа передається медіатору після відкриття провадження у справі, лише третина процедур медіації проводиться до подання позову за клопотанням сторін. Найбільш поширеною є медіація в сімейних справах.

Правові норми Нового Південного Уельсу (штат Австралії) не передбачають обмежень щодо категорії цивільних спорів, які можуть бути винесені для вирішення в порядку медіації [2, с.48]. Запроваджена обов'язкова досудова медіація для спорів щодо заповіту та клопотань про виділення долей з майна спадкоємців; сторони зобов'язані спробувати вирішити свій спір в порядку медіації, лише у випадках недосягнення згоди спір передається для вирішення її у судовому порядку. Закріплений обов'язок щодо «сумлінної співпраці сторін», яке тлумачиться як позиція, що не перешкоджає співробітництву. Виконання цього обов'язку контролюється медіатором і наділений правом припинити медіаційний процес, якщо обов'язок сумлінної співпраці сторін не виконується. Запроваджені санкції щодо сторін, які використовують процес медіації для розцінки сил протилежної сторони у суді (розцінюється як зловживання правом).

Як висновок можна зазначити, що судова медіація не може розцінюватися як альтернатива вирішення цивільної справи у судовому порядку, адже категорія спорів для вирішення яких медіація є обмеженою, велике значення мають також відносини сторін та їх готовність до врегулювання спору. Проте важливо підкреслити, що основною перевагою медіації поряд з економією часу і фінансових ресурсів є зосередження на вирішенні існуючих конфліктів і проблем, які можуть виникнути у майбутньому в порівнянні з традиційним правосуддям, яке вирішує справи щодо подій, які відбулися в минулому.

Науковий керівник: к.ю.н. Юревич І. В.

Список використаних джерел:

1. Запара С.І. Поняття медіації і особливості її становлення в Україні та світі. Запара С.І. / Порівняльно-аналітичне право // 2015. - №2. С.83 -87.
2. Запара С.І. Окремі особливості запровадження медіації під час судового розгляду трудових спорів. / Порівняльно-аналітичне право // 2015. - №4. С.46 - 49.
3. Каткова Т.Г. Примирення як традиційний метод вирішення спорів в КНР. Каткова Т.Г. / Право і суспільство // 2015. - №5. С.127 – 131.
4. Кузьменко С.Г. Медіація, або 15 років законодавчих ініціатив. Кузьменко С.Г. / Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету // 2015. - №15.- том 2. С. 67-68.
5. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

6. Утепова А.Б. Формирование казахстанской модели судебной медиации. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.zakon.kz/4632683-na-ljubojj-stadii-sudo>

МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОГРАМ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Гамова Дарія Олегівна

студентка-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: альтернативні способи вирішення спорів, відновне правосуддя, медіація, примирення сторін, винний, потерпілий, кримінальне законодавство, кримінальне процесуальне законодавство

Однією з характерних особливостей відомих нам правових систем багатьох країн світу стало законодавче закріплення певних альтернативних форм розв'язання кримінально-правових конфліктів, зокрема шляхом звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям і примиренням винного з потерпілим.

Заслужують уваги праці таких сучасних українських вчених, як Х. Д. Алікперов, Ю. В. Баулін, Л. М. Володіна, І. А. Войтюк, А. О. Горова, Л. В. Головка, О. А. Губська, В. В. Землянська, В. В. Степанов. Ці роботи, як правило, досліджують проблеми відновного правосуддя.

Пріоритетним визнано застосування диференційованого підходу до вирішення кримінально-правових конфліктів стосовно осіб, які вчинили злочини, що не становлять великої суспільної небезпеки. До таких правопорушників, за наявності закріплених законом умов (підстав), доцільніше застосовувати інститути альтернативного (відновного) правосуддя, у тому числі звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям і примиренням винного з потерпілим з подальшим закриттям кримінального провадження.

Ґрунтуючись на законодавстві про кримінальну відповідальність, можна виокремити декілька груп норм, що допускають компроміс у боротьбі зі злочинністю: 1) норми, які виключають кримінальну відповідальність у разі наявності передбачених ними умов та підстав; 2) норми, які спрямовані на пом'якшення покарання винного в обмін на вчинення ним певних позитивних посткримінальних поступків; 3) норми, що гарантують фіксоване зниження покарання винному в обмін на його позитивні посткримінальні поступки. Тож закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності через дійове каяття та примирення винного з потерпілим є одним з видів компромісного вирішення кримінально-правового конфлікту. У свою чергу, кримінально-правовий конфлікт являє собою суперечність між інтересами особи, яка вчинила злочин, з одного боку, та потерпілого (фізичної або юридичної особи), суспільства й держави, з іншого – у сфері гарантування та реалізації суспільних відносин, що охороняються законодавством про кримінальну відповідальність. Як зазначає Х. Д. Алікперов, проблеми компромісу у сфері протидії злочинності останніми роками стають предметом прискіпливої уваги з боку кримінально-правової та кримінально- процесуальної науки. Суто каральний підхід до вирішення кримінально-правового конфлікту не сприяє повною мірою захисту прав потерпілих, інтересів суспільства й держави. При такому підході потерпілим рідко

відшкодовується завдана шкода, крім того, виникають проблеми соціалізації засуджених після відбування ними покарання [1, с. 9].

Аналіз Кримінального кодексу України показує, що у матеріальному праві України фактично відсутні перешкоди до впровадження відновного правосуддя. Кримінальний кодекс України передбачає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим лише на підставах, вказаних у статті 46 КК України. Статтею 46 КК передбачається звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Ця стаття є закріпленням примирення лише як елементу медіації, яка в зарубіжному законодавстві є альтернативним способом врегулювання кримінально-правових конфліктів, в основу якого покладено посередництво у примиренні сторін. При цьому особа має бути такою, що вчинила злочин вперше, а злочин має бути невеликої тяжкості. Крім того, винний обов'язково повинен примиритися з потерпілим та відшкодувати завдані збитки або усунути заподіяну шкоду. Під примиренням розуміється досягнення угоди, яка фіксує примирення потерпілого та обвинуваченого (підсудного) і ту обставину, що потерпілий не заперечує проти звільнення винного від кримінальної відповідальності. Очевидно, що факт примирення та відшкодування шкоди потребує відповідного процесуального закріплення у матеріалах справи.

Отже, необхідно констатувати, що запроваджені способи реагування на злочин не вирішують існуючих проблем, і ті каральні підходи, які передбачені чинним законодавством, не спроможні досягти основної мети кримінального судочинства – виправлення засуджених та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а так само не в повній мірі враховують інтереси потерпілих. У зв'язку з цим, існує необхідність у заснуванні нового підходу реагування на злочин – запровадженні процедури примирення (медіації) у кримінальних справах, який базується на принципах примирення конфлікуючих сторін, припинення самого конфлікту шляхом взаємного вибачення, каяття у вчиненому, усунення завданої потерпілому емоційної, матеріальної та фізичної шкоди, та прийнятті правопорушником відповідальності за скоєне, що особливо актуально для неповнолітніх.

Застосування медіації у кримінальному судочинстві має багато переваг як для сторін, так і для суду. Для сторін медіація є перевагою в тому, що правопорушник сприймає відповідальність за свої вчинки; вона безпосередньо впливає на розв'язання проблеми відшкодування кривди у матеріальній або моральній формі; дає можливість сторонам вплинути на рішення, що ухвалюється по справі, а також допомагає зняти емоційне напруження сторін. Для суду медіація є перевагою, оскільки частково звільняє суддів від навантаження у справах невеликої тяжкості і дає можливість зосередитися на більш серйозних справах; звільняє суддів від роботи з емоціями сторін і дає можливість сконцентруватися на розгляді справи; прискорює процес розгляду справи у суді та економить час суддів.

При звільненні від відповідальності до винної особи не застосовується покарання, вона не обмежується у правах та свободах і вважається такою, яка не має судимості. Вчинення ж особою нового злочину після звільнення її від кримінальної відповідальності за перший не створює юридичної повторності та рецидиву злочинів. Звільнення від кримінальної відповідальності й закриття кримінальної справи стосується лише нереабілітуючих підстав. Виправдувальний вирок або закриття кримінальної справи з інших підстав є не звільненням від кримінальної відповідальності, а є реабілітацією особи як незаконно притягнутої до кримінальної відповідальності [2, с. 50–51]. Деякі вчені під звільненням від кримінальної відповідальності розуміють звільнення судом від імені держави особи, яка вчинила злочин, від правових наслідків цього злочину – кримінально-процесуального впливу та осуду. Воно має на меті більш диференційований підхід до осіб, які вчинили злочин, не становлять значної суспільної небезпеки та можуть виправитись без застосування до них кримінального покарання [3, с. 57]. Зазначений фактор може спонукати особу до вчинення позитивних

посткримінальних дій, унаслідок яких вона буде звільнена від кримінальної відповідальності [4, с. 13].

На підставі вищевикладеного потрібно сформулювати такі основні положення тез доповідей:

1. Стосовно можливого органу підготовки, сертифікації та контролю за медіаторами може бути запропоновано, що це може бути асоціація медіаторів, при цьому реєстрація медіаторів також може здійснюватись Міністерством юстиції України в окремому реєстрі.

2. З приводу шляхів фінансування можуть розглядатися різні варіанти починаючи з пропозиції фінансування із держбюджету, спеціального фонду для фінансування організацій з відновного правосуддя до пропозиції наслідувати приклад Казахстану, де з винуватої сторони утримують матеріальну шкоду втричі більше, ніж є реально, і витрачають залишок від відшкодованого потерпілому на покриття судових (а в нашому випадку - медіаційних) витрат.

3. Стосовно того, які вимоги мають ставитися до медіатора у кримінальних справах: наприклад, можна запропоновано варіант, у якому «медіатором може бути громадянин України, що досяг віку 21 рік (з цим віком можна пов'язувати певний життєвий досвід, який сприятиме проведенню медіації), пройшов відповідне навчання, був внесений до загальнодержавного та/або місцевого реєстру медіаторів та володіє відповідними морально-діловими якостями (зокрема, дотримується етичного кодексу медіатора та поділяє цінності відновного правосуддя)».

4. Сприяти формуванню місцевих політик, що передбачатимуть підтримку діяльності громадських центрів ВП органами місцевого самоврядування. Це дасть змогу активно залучати фінансування програм ВП з муніципальних бюджетів, використання можливостей соціального замовлення на місцях.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Слінько Д.С.

Список використаних джерел:

1. Аликперов Х. Д. Актуальные проблемы допустимости компромисса в борьбе с преступностью / Х. Д. Аликперов // Актуальные проблемы прокурорского надзора. – М., 2009. – № 4. – С. 7–35

2. Михайленко О. Удосконалення системи підстав і порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності / О. Михайленко // Вісник прокуратури. – 2003. – № 2. – С. 51–53.

3. Сокира Л. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності / Л. Сокира // Вісник прокуратури. – 2002. – № 1(13). – С. 57–59

4. Магомедов А. А. Правовые последствия освобождения от уголовной ответственности: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 „Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / А. А. Магомедов. – М., 1990. – 24 с.

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ВВЕДЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

Гахович Денис Олександрович
студент 4 курсу, факультету Правознавство
Полтавський юридичний інститут
НЮУ імені Ярослава Мудрого
E-mail: denisgahovich@gmail.com

Ключові слова: криміналістика, кримінальна реєстрація, дактилоскопія, експертиза

Дактилоскопія, тобто вчення про відбитки пальців рук та подальше їх використання в боротьбі зі злочинністю є невід'ємною складовою частиною сучасної криміналістики. За допомогою дактилоскопії з високою достовірністю можна встановити особу за слідами її долоней чи пальців рук, що виявлені на досліджуваному об'єкті.

Останнім часом в Україні висловлюються пропозиції науковцями, зокрема В. П. Бахіним, В. І. Бояровим, В. І. Галаганом, В. К. Лисиченком, А.В.Іщенко, М. Я. Сегаєм, А. В. Старушкевичем, щодо необхідності введення системи загального дактилоскопіювання та створення відповідної бази даних.

Система загального, обов'язкового дактилоскопіювання населення України могла би бути корисною не лише при розслідуванні злочинів, але й в інших життєвих ситуаціях: при організації розшуку безвісти зниклих громадян; встановленні осіб невідомих трупів, які раптово померли чи стали жертвою катастрофи або стихійного лиха; встановленні осіб, які раптово захворіли (наприклад, осіб у стані амнезії), або дітей, які не можуть себе назвати; вирішенні юридично значимих питань у цивільно-правових відносинах (наприклад, ідентифікація особи при страхуванні чи спадкуванні) тощо [1, с. 295].

Аналізуючи законодавство України, що регулює дактилоскопічну реєстрацію, можна прийти до висновку, що це питання залишається не достатньо врегульованим.

В. Г. Хохановський вважає, що на даний момент виникла нагальна потреба створення Концепції дактилоскопічної реєстрації, яка серед інших розділів має наукове обґрунтування і розробку проекту Закону України «Про загальну дактилоскопізацію» [2, с. 1083].

В Україні питання дактилоскопічної реєстрації залишається дискусійним. Противники цієї ініціативи обґрунтовують свою позицію тим, що якщо дактилоскопічна інформація може потрапити до осіб, які можуть її використати проти інтересів особи, а законотворчі громадяни побоюються, що відбитки рук влада може використати для запровадження тотального контролю та зміцнення «міліцейської держави». Навіть Київська митрополія Української Православної Церкви звертається з проханням до глави держави щодо захисту прав людей і можливості повноцінного життя без ідентифікаторів. Втім, певна загроза, в тому числі й національній безпеці України, може з'явитися, якщо комерційна компанія-монополіст отримає дактилоскопічні відомості про всіх без винятку громадян нашої країни [3, с. 72].

Можна погодитись з думкою Ю. В. Полонської, про те, що ті громадяни, які з релігійних переконань не бажають надавати таку інформацію про себе, можуть відмовитися від цієї процедури, написавши відповідну письмову заяву, а також думку, що цілком виправданим буде запровадження обов'язкової дактилоскопічної реєстрації стосовно: громадян України, чия професійна діяльність пов'язана з підвищеною небезпекою для їхнього життя (громадяни України, які проходять службу в Збройних силах України, в органах внутрішніх справ України, в органах Служби безпеки України, в органах Державної податкової служби України, у військах цивільної оборони, аварійно-рятувальних та інших спеціалізованих формуваннях); іноземців, які звернулися за наданням притулку чи наданням статусу біженця в Україні; іноземців, які незаконно перетнули державний кордон; іноземців, які незаконно перебувають на території України; іноземців, які підлягають видворенню (депортації) за межі України; громадян України та іноземців, яких підозрюють у вчиненні злочину, звинувачених у вчиненні злочину, взятих під варту, підданих адміністративному арешту; осіб, які через стан здоров'я чи за віком не в змозі повідомити дані про свою особу, якщо встановити зазначені дані іншим шляхом неможливо [3, с. 73].

Задля надійного забезпечення, охорони даних, необхідно обов'язково здійснити належний захист дактилоскопічної інформації від втрати, зміни та несанкціонованого доступу до неї за допомогою таких заходів, як: забезпечення належного зберігання цієї інформації; заборона використання інформації не за призначенням; заборона незаконного передання цієї інформації іншим особам тощо.

Убачається за необхідне зробити такий висновок, запровадження дактилоскопічної реєстрації окремих категорій осіб є доцільним та необхідним, натомість введення обов'язкової загальнодержавної дактилоскопічної реєстрації на даний момент не є актуальним.

Отже, проблема збирання, дослідження і використання дактилоскопічної інформації зумовлює необхідність подальшої наукової розробки останньої.

Науковий керівник: асистент Панасюк О.А.

Список використаних джерел:

1. Рогатюк І. В. Напрями удосконалення використання дактилоскопічної інформації в діяльності органів досудового розслідування та прокуратури / І. В. Рогатюк // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 1. - С. 292-296. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_1_69.

2. Хахановський В. Г. Автоматизація експертних дактилоскопічних досліджень / В. Г. Хахановський // Форум права. - 2011. - № 1. - С. 1078-1084. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

3. Полонська Ю. В. Теоретико-правові аспекти вдосконалення дактилоскопічної реєстрації / Ю. В. Полонська // Криміналістичний вісник. - 2014. - № 1. - С. 70-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krvis_2014_1_11.

ЗАПОВІДАЛЬНИЙ ВІДКАЗ ЯК ОСОБЛИВЕ РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Герасимова Юлія Сергіївна

студентка V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

У сучасних умовах розвитку правової держави та громадянського суспільства зростає значення спадкування, у тому числі і спадкування за заповітом. Зміст заповіту становлять розпорядження заповідача відносно його майнових прав та обов'язків. До особливих заповідальних розпоряджень за Цивільним кодексом України належить заповідальний відказ.

Дослідженням проблеми становлення інституту заповідального відказу займалося багато українських та зарубіжних вчених: М. В. Гордон, О. А. Красавчиков, Є. О. Харитонов, Ю. О. Заїка, Є. І. Фурса, З. В. Ромовська, Є. О. Рябоконь, В. В. Васильченко, Л. В. Шевчук та багато інших.

Метою дослідження виступає сутнісна характеристика одного з видів розпоряджень за заповітом, а саме заповідального відказу в Україні.

Законодавець передбачає можливість установлювати в заповіті заповідальний відказ, передбачений ч. 1 ст. 1237 Цивільного кодексу України. Це положення передбачене й у абз. 1 п.п. 4 п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 «Про судову практику у справах про спадкування», в якому вказується право заповідача зробити в заповіті заповідальний відказ [3].

Відповідно до ст. 1237 Цивільного кодексу України заповідальний відказ — це право заповідача на надання визначеним безпосередньо ним особам певних прав у зв'язку з відкриттям спадщини, щодо якої складено заповіт. Коло осіб, які можуть бути відказоодержувачами, законом не обмежується, і ці особи можуть як входити, так і не входити до числа спадкоємців за законом [5].

Заповідальний відказ є окремою складовою заповіту та є одним із розпоряджень заповідача на випадок його смерті. У випадку, коли відказоодержувачем є спадкоємець, який прийняв спадщину, то заповідальним відказом на нього покладається конкретно визначений обов'язок. В частині виконання цього обов'язку спадкоємець, який прийняв спадщину, не має права змінювати волю заповідача своїм рішенням спадкувати не за заповітом, а за законом [1]. Суттєве значення в цьому випадку має заповідальний відказ саме щодо надання права проживання в успадкованому житлі особі, яка не є спадкоємцем, але для заповідача було важливо забезпечити її житлом хоча б на праві користування.

Заповідальний відказ за своїм характером є одностороннім фідучіарним (довірчим) правочином. Його довірчий характер підкреслює та обставина, що за змістом відказ може бути невизначеним і цілком залежати від добросовісності спадкоємця. Жодна норма закону щодо заповідального відказу не зазначає, що обов'язок виконання заповідального відказу, зробленого заповідачем у заповіті, стосується лише спадкоємця за заповітом.

Варто відзначити, що часто виникають непорозуміння щодо розмежування понять «заповідального відказу» та «заповіту з умовою». Звернемося до думки фахівців. Зокрема, О. Кухарев, аналізуючи заповідальний відказ, порівнює його з умовою в заповіті та вважає, що їх слід відрізнити. На його думку, заповідальний відказ (легат) — вид заповідального розпорядження, за яким на спадкоємця покладається обов'язок вчинити певні дії майнового характеру на користь третьої особи — відказоодержувача. Різниця між ними полягає в тому, що заповідальний відказ, на відміну від умови заповіту, не впливає на виникнення у спадкоємця права на спадкування, а лише породжує зобов'язальне правовідношення між відказоодержувачем (кредитором) і спадкоємцем (боржником). Отже, умову заповіту можна розглядати як вид заповідального розпорядження та одночасно як одну з підстав виникнення відповідного правовідношення (юридичний факт) [2].

Заповідач, складаючи заповіт і покладаючи певні зобов'язання шляхом заповідального розпорядження, повинен зробити вказівку про це, вказавши це в заповіті.

Таким чином, по-перше, суб'єктом, який може вчинити заповідальний відказ, є тільки заповідач, оскільки він цим розпорядженням вказує свою волю. Відповідно суд не може включити подібне розпорядження. По-друге, заповідальний відказ повинен бути тільки частиною заповіту, а будь-які розпорядження про відказ, які не включені в текст заповіту, не є «заповідальним відказом» (легатом) [4].

Виходячи зі змісту норм ст. 1238 Цивільного кодексу України, в яких безпосередньо йдеться про предмет заповідального відказу, можна зробити висновок, що заповідач має право покласти обов'язок на конкретного спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше майно, надати право користування ними іншій особі [5]. І одночасно з цим зазначає, що таке визначене у заповіті право користування зберігає чинність у разі наступної зміни їх власника.

Як зазначено в п. 3 ст. 1238 Цивільного кодексу України, спадкоємець, на якого заповідачем покладено заповідальний відказ, зобов'язаний виконати його лише у межах реальної вартості майна, яке перейшло до нього, з вирахуванням частки боргів спадкодавця, що припадають на це майно [5].

Підставою для втрати чинності заповідального відказу за законодавством України слугує факт смерті відказоодержувача, яка настала до відкриття спадщини.

Висновки. Категорія заповідального відказу займає чільне місце в системі спадкового права України. Через це прогалини в законодавстві стосовно даного поняття призводять до невизначеності в практичних сферах його застосування. Неврегульованість окремих питань, зокрема щодо строків прийняття заповідального відказу, створюють низку проблем при оформленні спадкових прав за заповітами.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бервено С.М.

Список використаних джерел:

1. Дячук О.М. Окремі думки щодо реалізації заповіту із заповідальним відказом / О.М. Дячук // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2012. – № 1 (61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua/stati/>
2. Кухарев О. Заповіт з умовою: окремі питання правозастосування // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2015. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://yurradnik.com.ua/stati/zapovit-z-umovoyu-okremi-pitannya-pravozastosuvannya>
3. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного України. – 2008. – № 6. – С. 17
4. Розгон О.В. Невиконання заповідального відказу / О.В. Розгон // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2015. – № 6 (84) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua/stati/nevikonannya-zapovidalnogo-vidkazu/>
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page20>

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНСТИТУТУ СПОЖИВЧОГО БАНКРУТСТВА В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Герман Денис Олександрович

студент 4 курсу

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

E-mail: denisherman13@gmail.com

Ключові слова: банкрутство, кредитор, боржник, неплатоспроможність

Обговорення необхідності запровадження процедури банкрутства фізичних осіб набуває особливого значення під час кризових ситуацій у суспільстві. За умов погіршення стану економіки загострюється питання захисту майнових інтересів як кредиторів, так і боржників, за зобов'язаннями фізичних осіб, не пов'язаними із здійсненням підприємницької діяльності.

Відповідно до абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 №2343-ХІІ (далі ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»), боржником для цілей цього Закону визначається юридична особа - суб'єкт підприємницької діяльності або фізична особа за зобов'язаннями, які виникли у фізичної особи у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності [1]. При цьому варто зазначити, що вказана норма була змінена згідно із Законом № 1258-VII від 13.05.2014, оскільки первісне формулювання передбачало визначення боржника як суб'єкта підприємницької діяльності (юридичну особу або фізичну особу - підприємця). Хоча вказані зміни не внесли докорінно нового підходу до правового регулювання питання, що досліджується, вважаємо їх першим кроком на шляху запровадження в Україні інституту банкрутства фізичних осіб за зобов'язаннями, не пов'язаними із здійсненням підприємницької діяльності (споживчого банкрутства).

Звертаючись до міжнародного досвіду, спостерігаємо дві моделі інституту споживчого банкрутства. У США (та значною мірою у Канаді) підхід є сприятливішим для споживачів; процедури банкрутства менш суворі та тривалі; за певних обставин фізичні особи можуть позбавитися боргу протягом кількох місяців, а у європейських країнах регулювання

неплатоспроможності надає перевагу правам кредитора, дозволяючи задовольняти більшу частку позовів на його користь, часто шляхом суворіших правил та довшого періоду добросовісної поведінки для споживачів [2, с. 1].

Цікавим для порівняння є досвід Російської Федерації, де інститут споживчого банкрутства було запроваджено з 1 жовтня 2015 року відповідно до Федерального закону від 29.06.2015 №154-ФЗ, яким Федеральний закон «Про неплатоспроможність (банкрутство)» від 26.10.2002 №127-ФЗ (далі – ФЗ №127-ФЗ) було доповнено параграфом 1.1 глави 10 «Реструктуризація боргів громадянина та реалізація майна громадянина» [3]

Умовами відкриття провадження у справі про банкрутство громадянина є, по-перше, сума заборгованості, яка має становити не менш, ніж 500.000 рублів, по-друге, строк виконання зобов'язання має бути порушений не менше, ніж на три місяці. Порівнявши вказані норми з ч. 3 ст. 10 ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», приходимо до висновку про ідентичність строку, в той же час, цікавими є вимоги щодо розміру заборгованості. Так, п. 2 ст. 6 ФЗ №127-ФЗ встановлює суму заборгованості у 300.000 рублів як підставу відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи, тобто показник для фізичних осіб є збільшеним на 66%. По-перше, жодна з цих сум не є співмірною із передбаченою українським законодавством (триста мінімальних заробітних плат в Україні становить приблизно 1.075.050 рублів). По-друге, слідуючи логіці зарубіжного законодавця, сума заборгованості фізичної особи, достатня для відкриття провадження у справі про банкрутство в Україні, має становити 500 мінімальних заробітних плат. На нашу думку, не є доцільним запровадження збільшеної ставки суми заборгованості для фізичних осіб порівняно із юридичними особами.

Особливістю також є можливість, а у певних випадках – обов'язок, звернення фізичної особи до господарського суду із заявою про визнання його банкрутом. Не зупиняючись на процедурних аспектах провадження у справі про банкрутство фізичної особи за законодавством Російської Федерації, варто звернути увагу на ст. 213.30 ФЗ №127-ФЗ, яка передбачає такі наслідки визнання громадянина банкрутом: протягом п'яти років громадянин не має права брати на себе зобов'язання за кредитними договорами та договорами позики без вказівки на факт свого банкрутства, протягом п'яти років провадження у справі про банкрутство не може бути відкрито за заявою громадянина, протягом трьох років громадянин не має права займати посади в органах управління юридичної особи чи брати участь в управлінні нею іншим чином. Вважаємо такі наслідки недостатньо жорсткими та такими, що можуть призвести до зловживання громадянами правом на визнання їх банкрутами.

Також варто наголосити на тому, що російським законодавством не передбачено «періоду добросовісної поведінки» перед звільненням від зобов'язань, яке відбувається після завершення розрахунків за умов, що громадянин не порушував законодавство під час провадження у справі про банкрутство. На нашу думку, введення такого періоду допоможе стимулювати правомірну поведінку осіб, щодо яких відкрите провадження у справі про банкрутство та зменшить можливості зловживань.

Є. Ю. Попов наголошує на такому аспекті запровадження інституту споживчого банкрутства як значущість розробки концепції запобігання банкрутству фізичної особи, що має передбачати систему правових заходів, які базуватимуться на принципах розумності та обачності, стимулювання розвитку асоціацій позичальників та їх державної підтримки. Такі заходи, на думку вченого, мають супроводжуватися інфраструктурою для страхування ризиків настання неплатоспроможності та державною ініціативою щодо організації асоціацій позичальників [4, с. 8]. Погоджуючись із необхідністю заохочення страхування ризиків, вважаємо сумнівним заходом створення асоціацій позичальників, а втручання держави у цей процес, на нашу думку, призведе до дисбалансу у економіці.

Цілком поділяємо думку О. М. Бірюкова, який зазначає, що споживче банкрутство є не тільки і не стільки правовим механізмом розв'язання проблем заборгованості, а й засобом підтримки економіки, який виконує важливі завдання у соціальній сфері [5, с. 5]. Саме тому вважаємо важливим віднайти оптимальну модель інституту споживчого банкрутства для України та втілити її у національному законодавстві.

Отже, приходимо до висновку, що запровадження інституту споживчого банкрутства в Україні має стати позитивним явищем для національної економіки, оскільки з одного боку надасть змогу кредиторам забезпечити свої інтереси за допомогою процедур, що передують визнанню фізичної особи банкрутом, а з іншого забезпечить інтереси боржників, оскільки кінцевим результатом процедури банкрутства фізичної особи є звільнення її від зобов'язань. Головним ефектом для економіки в цілому вважаємо обмеження, які покладаються на особу, визнану банкрутом, що мають в перспективі зменшити кількість зобов'язань, що не виконуються. На нашу думку, доцільним є імплементація вказаного правового інституту через зміни до чинного ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» без необхідності прийняття окремого нормативно-правового акта.

Науковий керівник: к.ю.н. Олефір А.О.

Список використаних джерел:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст.440.

2. M. Gerhardt. Consumer Bankruptcy Regimes and Credit Default in the US and Europe/ A comparative study. CEPS Working Document No. 318/ July 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aei.pitt.edu/11336/1/1887.pdf>

3. Федеральный закон Российской Федерации от 26.10.2002 № 127-ФЗ «О несостоятельности (банкротстве)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39331/

4. Попов Е. Ю. Формирование гражданско-правового института банкротства физического лица в Российской Федерации : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.03 - гражданское право ; предпринимательское право ; семейное право ; международное частное право / Е. Ю. Попов ; науч. рук. А. И. Гончаров. - Волгоград, 2012. - 30 с.

5. Бірюков О. М. Банкрутство громадян: за і проти. / О. М. Бірюков // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 11. - С. 60-65.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗМІСТУ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Гнатенко В.С.

здобувач кафедри цивільного, господарського
та кримінального права

інституту права та суспільних відносин
університету розвитку людини «Україна»

E-mail: vista0028@gmail.com

Ключові слова: змагальність сторін, процесуальні повноваження, докази у кримінальному провадженні, кримінальне судочинство, елементи допустимості, доказування, недопустимість доказів

Кримінальний процес України побудовано на засадах змагальності сторін. Сторона обвинувачення має повноваження щодо збирання, оцінки доказів відносно обставин кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила. Процесуальні повноваження сторони захисту у КПК України визначено на підставі встановлення доказів неупередженими, достатніми, допустимими відносно головного факту доказування обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Таким чином сторони мають процесуальні повноваження щодо встановлення, процесуального закріплення, оцінка доказів. Однак, теоретичні розбіжності чинного законодавства вказують на прогалини, які необхідно узгодити.

По-перше, ст. 84 КПК України вказує, що доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Аналіз літератури, Р.С. Белкіна, Г.Ф. Горського, Л.Д. Кокарева, П.С. Єлькінд, М.М. Міхесенко та інших вчених дає підстави для визначення фактичних даних, як об'єктивно наявних або уявних слідів, фактів дійсності вчиненого кримінального правопорушення [1; 3; 4].

Тобто фактичні дані є фактом дійсності, доказовим фактом обставин кримінального правопорушення. За допомогою фактичних даних слідчий встановлює наявність кримінального правопорушення, аналізує обставини його вчинення на підставі своїх практичних навиків або за допомогою логічного викладення та формулює правову позицію відносно факту вчинення діяння, яке мало місце у минулому. Отже фактичні дані можуть розглядатися як емпірична складова доказу, його серцевиною.

По-друге, ст. 88 КПК України вказує, що докази є відомості, які повинні мати елементи допустимості у кримінальному провадженні. Розбіжність між доказами та відомостями повинна бути визначена у наступному, зокрема відомості тісно пов'язані з поняттям знань, які виникають у слідчого, прокурора та суду під час досудового розслідування або судового розгляду кримінального провадження. На підставі відомості формулюється особливий тип знань, який передбачає фіксування, отримання, процесуальне закріплення, передачу та оцінку їх під час досудового розслідування. Відомості повинні бути істинними у кримінальному провадженні бо суд може ухвалити вирок тільки на підставі перевірених відомостей, які не мають суперечливості між собою під час судового розгляду та знайшли своє відображення у формі судових доказів.

Теоретичне визначення доказів було предметом наукової суперечки. Одні автори вважали, що докази є факти, інші – фактичні дані, треті – відомості про факти.

А.Я. Вишинський одним з перших вчених визначив поняття доказів у кримінальному процесі та вказував, що докази – фактичні дані [2]. Дане формулювання доказів була визначена у КПК України 1961 року. Однак, автори чинного КПК вказують, що докази це фактичні дані та відомості.

Вважаємо, що визначення доказів повинно бути засновано на фактичних даних, які суд перевіряє шляхом проведення судових дій та встановлює їх або спростовує. Тільки на підставі фактичних даних суддя ухвалює вирок.

По-третє, класифікація доказів у чинному законодавстві побудована на підставі класичного визначення, яке було запропоновано Статутом Кримінального судочинства 1864 року, зокрема докази визначені як допустимі та недопустимі.

Пропонуємо визначити класифікацію доказів на підставі процесуального статусу сторін, зокрема сторони обвинувачення та сторони захисту. Сторона обвинувачення має процесуальні повноваження щодо збирання фактичних даних, їх перевірки, оцінки на підставі всієї сукупності та надає їх до суду. Суддя пов'язаний обвинувальним актом у якому слідчий,

прокурор вказують на обставини кримінального правопорушення, визначають вину підозрюваного. Тому дана класифікація включає до себе як допустимість так недопустимість доказів, їх визначення прямих, обвинувальних відносно головного факту доказування обставин кримінального правопорушення.

Сторона захисту має процесуальні повноваження щодо збирання, перевірки, а в окремих випадках під час досудового розслідування приймає участь в оцінці доказів, а під час судового розгляду оцінює докази. Сторона обвинувачення надає фактичні дані, які слідчий повинен процесуально закріпити та оцінити у сукупності. Під час судового розслідування процесуальна участь сторони захисту має навидь більшого значення ніж сторони обвинувачення бо виходить з завдань кримінального процесу, зокрема встановлення вини обвинуваченого таким чином, щоб невинувий не був притягнутий до кримінальної відповідальності та не обґрунтовано засуджений.

Надані аспекти доказів у кримінальному провадженні мають теоретичне обґрунтування та вказують на проблемні елементи визначення доказів, які постійно мають місце у теорії кримінального процесу.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Слінько Д.С.

Список використаних джерел:

1. Белкин Р.С. Собрание, исследование и оценка доказательств /Р.С. Белкин/ - М. Юрид. лит. 1966.- 245 с.
2. Вышинский А.Я. Теория судебных доказательств в советском праве / А.Я. Вышинский / - М. Госюриздат. 1946. – 327 с.
3. Горский Г.Ф. Проблемы доказательств в советском уголовном процессе / Г.Ф. Горский, Л.Д. Кокарев, П.С. Элькин / - Воронеж, ВГУ, 1973, -121 с.
4. Міхеєнко М.М. Науков-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / М.М. Міхеєнко, В.П. Шибіко, А.Я. Дубінський / - К. Наукова думка, 1997, - 410 с.

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА ФОРМИ ПРОЯВУ

Гнідунець Анастасія Віталіївна
студент-бакалавр юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
E-mail: nastya.gnidunets13@gmail.com

Ключові слова: нетрадиційні форми правління, теократична монархія, квазіпарламентська монархія, суперпрезидентська республіка, теократична (ісламська) республіка

Форма правління є складовою категорії форма держави. Існують класичні форми правління, такі як республіка та монархія та їх різновиди. Однак, поряд із ними, внаслідок ряду причин утворюються держави з нетрадиційними формами правління. Метою цієї публікації є аналіз основних загальних і матеріальних причин формування нетрадиційних форм державного правління у сучасній практиці державного будівництва та характеристика основних із них.

Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність обґрунтування поняття “*нетрадиційна форма правління*”. На нашу думку, це модифіковані форми правління, які поєднують в собі головні ознаки декількох «класичних» форм правління. Таким чином, вони

являють собою спосіб організації та реалізації державної влади, що є відмінним від традиційно встановленої теорією держави та права. Важливого значення для їх розуміння має аналіз причин і факторів, що впливають на їх виокремлення та функціонування.

Деякі дослідники пропонують виокремити три групи причин утворення нетрадиційних форм держави:

– історичні, що мають форму історичних традицій народу, відтворюють його культурний рівень, характер релігійних світоглядів, національні особливості, природні умови проживання тощо. Це такі причини, які формуються протягом досить тривалого часу і є незмінними;

– соціальні, що пов'язані з певними революційними подіями, зміною поглядів у суспільстві, політичною ситуацією в країні;

– юридичні, що відображають процес пошуку державою шляхів вдосконалення існуючої форми держави за допомогою поєднання тих чи інших характерних рис інших форм (для більш ефективного функціонування держави як такої) [1, с.2].

На нашу думку, справедливим є виокремлення факторів, що впливають на появу нетрадиційних форм правління в залежності від ступеню їх дії на загальні пов'язані з тенденціями у сучасному світі та відображають інтерес держав до розвитку демократії, що виявляється з підвищенням ролі представницьких органів влади та інститутів громадянського суспільства в процесі функціонування держави. Іншу групу факторів складають спеціальні, покликані відображати особливості розвитку конкретної держави, її історичні, культурні, духовні, геополітичні та правові традиції.

Таким чином, на нашу думку, поява держав з нетрадиційними формами правління є закономірним результатом еволюції сучасних держав та відповідає викликам часу. _

В сучасній літературі розрізняють такі види нетрадиційних форм правління як “гібридні” або “змішані” та “атипові”. Оскільки “гібридна” форма правління передбачає змішування ознак різних форм, то можливо зробити висновок, що “гібридна” та “змішана” форми правління є тотожними. Отже, “гібридна” форма правління, як зазначає Д.М. Худолей, є такою, що поєднує в собі більшість ознак різних видів республік або монархій. Наприклад, парламентарна монархія з ознаками дуалістичної; дуалістична монархія з ознаками абсолютної монархії [2, с.58]. «Атипові» формами правління вчений визначає, що це симбіози різних форм правління, наприклад, монархії та республіки [2, с.64].

Визначивши поняття та причини формування держав з нетрадиційною формою правління, перейдемо до їх характеристики.

Теократична монархія — форма правління, в якій політична і духовна влада зосереджена в руках церкви. Найбільш розповсюджений шлях набуття верховної влади — це вибори [3; с.1]. Прикладом такої форми правління є Ватикан.

Головою виконавчої влади є Державний секретар. Ватиканом керує адміністративний орган - призначувана на 5-річний термін Святим Престолом Папська Комісія на чолі з губернатором. Головним адміністративним органом Святого який, котрий здійснює практичне керівництво релігійною, політичною та господарською діяльністю, є Римська курія. Адміністрація католицької церкви і Ватикану складається з кількох відомств. Виконання рішень Папи і координацією діяльності Римської курії забезпечує Державний секретаріат. Державному секретарю – надані всі повноваження у сфері світського суверенітету; фактично він виконує обов'язки прем'єр-міністра. Іншими органами католицької церкви і Ватикану є дев'ять конгрегацій або дикастерій (міністерств), 11 папських комісій, бюро, Апостольська бібліотека та інші установи. Юридичні інстанції складають Вищий церковний суд, Вищий трибунал Апостольського суду і місцевий трибунал. Порядок підтримує папська гвардія, що складається зі швейцарських гвардійців [3, с.1].

В квазіпарламентській монархії глава держави обмежений у здійсненні влади представницьким органом, виконує функції глави уряду. Наприклад, в Кувейті законодавча влада належить еміру (главі держави) і Національним зборам. Однопалатні Національні збори (парламент) по конституції складається з 75 депутатів (50 членів обираються прямим таємним голосуванням терміном на 4 роки і 25 призначаються еміром).

Глава держави — спадковий емір, який фактично володіє всією повнотою влади в країні. Емір сам призначає спадкоємця трону. Це призначення затверджується парламентом. В період між сесіями Національних зборів він може видавати декрети, що мають силу закону, які потім мають бути внесені до парламенту на затвердження.

Виконавча влада належить еміру і Раді міністрів. Згідно Конституції Кувейту, емір після традиційних консультацій призначає прем'єр-міністра і звільняє його з посади, він же призначає і звільняє міністрів за рекомендацією прем'єр-міністра [4,с.182].

Щодо **нетрадиційних форм республіканського правління**, то на сьогодні, найбільш популярною є **суперпрезидентська республіка**. Прикладом даної форми правління можуть бути країни Латинської Америки, Африки та Азії, а також і країн – членів СНД. Це приклади взаємодії політичних інститутів, що не відповідають традиційному президентського режиму. При цьому, як зазначає С.Паречина, не слід змішувати поняття «форма правління» та «система правління», оскільки перше визначає виборні чи спадкові засади формування вищої державної влади, а друге – тип співвідношення повноважень і взаємовідносин між вищими виконавчими та законодавчими органами, як зазначає С. Паречина[5,с.2].

Для аналізу процесів на повсякденному просторі в сучасній літературі використовується поняття „суперпрезидентська система правління”. Прикладом є ідея про те, що «в Росії відбулося формування авторитарно-олігархічного режиму у вигляді суперпрезидентської республіки».[6,с.22–28] «Суперпрезидентство» полягає в юридичному і фактичному зосередженні всіх важелів державної влади в руках президента та підконтрольних йому інституцій. У цьому випадку президент зазвичай є не тільки главою держави і виконавчої влади, а й лідером правлячої партії. Його влада необмежена і принцип поділу гілок влади діє формально. При цьому в суперпрезидентській республіці діапазон можливого використання президентом його надзвичайних повноважень, що передбачений національною конституцією, є значно ширшим, ніж у звичайній президентській республіці. Це виявляється у необмеженому праві розпуску парламенту; впровадженні надзвичайного стану; виданні указів і декретів, які не потребують затвердження парламентом. Для такої республіки характерна відсутність конституційних механізмів усунення президента з посади, адже тут немає властивої для «класичної» президентської республіки системи стримувань і противаг.

Іншою нетиповою формою республіки є **теократична (ісламська) республіка**. Ця форма правління поширена на Близькому сході та полягає у тому, що державне управління здійснює духовенство. Наприклад, в Ірані, фактичним главою держави є вищий за рангом ісламський релігійний діяч. На сьогодні, до ісламських республік належать Іран, Пакистан, Мавританія та Афганістан [7;с.1].

Термін «ісламська республіка» означає теократичну форму державності, в якій кодекс законів базується на релігійному праві шаріату з однієї сторони, а з іншої – на європейських принципах республіканської системи з трьома гілками влади: законотворчою, виконавчою та судовою[8,с.1].

Отже, нетрадиційна форма правління – це модифікована форма правління, яка поєднує в собі ознаки декількох «класичних» форм. Таким чином, організація та реалізація влади є відмінною від традиційно встановленої теорією держави та права. Це обумовлено історичними, соціальними та юридичними причинами утворення нетрадиційних форм правління.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бобровник С.В.

Список використаних джерел:

1. Чиркін В.С. Нетипичные формы правления в современном государстве// Государство и право.— 1994— № 1. [електронний ресурс] режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/461268/>
2. Худолей, Д. М. Основные, гибридные и атипичные формы правления /Д. М. Худолей. // Вестник Пермского университета : Серия "Юридические науки". - 2010. - № 4. - С. 53 — 65
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/Теократична_монархія
4. Сюнияйнен Л. Мусульманское право. Вопросы теории и практики. - М.: Изд-во «Наука», 1986. - 237 с.
5. <http://soskin.info/ea/2010/7-8/201049zmist.html>
6. Россия политическая : [сб. науч. раб.]; под общ. ред. Л. Шевцовой Холодковского К.Г. – М. : Москов-ский Центр Карнеги, 1998. – 379 с.
7. https://uk.wikipedia.org/wiki/Ісламська_республіка
8. Толстенко В. Л. Методологічні основи аналізу форми держави й розвиток сучасної теорії держави та права / В. Л. Толстенко // Філософські та методологічні проблеми права. - 2014. - № 1. - С. 24-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fmpp_2014_1_5.pdf

СУДОВА ВЛАДА ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ КОНТРОЛЬ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Голубкова Елла Олегівна

студентка 2 курсу Криворізького факультету

Національного університету

«Одеська юридична академія»

E-mail: ellagol96@mail.ru

Ключові слова: судова влада, конституція, держава, конституційний контроль

Актуальність дослідження полягає в тому, що судова влада є одним із елементів системи державної влади, у відповідності до принципу розділу влад судова влада є однією із її гілок. Судова влада – це система судових органів держави, які здійснюють правосуддя. На відміну від законодавчої влади, судова влада має розгалужену систему органів (судів), кожний з яких є носієм судової влади у рамках своєї компетенції.

Сукупність судів та їх діяльність називаються в науці конституційного права зарубіжних країн юстицією.

Соціальна роль судової влади полягає в тому, щоб забезпечувати верховенство права (справедливості) під час розгляду конфліктів. При цьому розгляд конфліктів здійснюється між різними суб'єктами правовідносин між громадянами (фізичними особами), між юридичними особами, між юридичними і фізичними особами, в тому числі державними органами.

Особливий інтерес в конституційному праві зарубіжних країн являє розгляд конфліктів між державою і громадянином (об'єднанням громадян). Так, при розгляді конфліктів між сторонами, однією з яких не є держава, в демократичних країнах суди намагаються виносити законне, об'єктивне, усебічне, справедливе рішення. В тих випадках, коли однією з сторін при судовому розгляді є держава – результат залежить від багатьох неконституційних факторів. Це перш за все залежить від політичного режиму в країні, від рівня правосвідомості посадових осіб, законності і правопорядку в цілому, що може вплинути на принцип незалежності судів або конкретного суду (судді) й на законність та справедливість прийнятого рішення.

У зв'язку з викладеним вище постає питання про вплив політичного фактору на діяльність судів. Судова влада повинна бути повністю деполітизована. Конституції зарубіжних країн в більшості випадків забороняють для своїх громадян суміщення судової діяльності з політичною (ст. 98 Конституції Республіки Вірменія, ст. 86 Конституції Грузії тощо) [1, с.328]. На практиці, звичайно, повна деполітизація судової влади неможлива. Судді, особливо при вирішенні справ у сфері публічного права, не можуть не передбачувати політичних наслідків тих чи інших своїх рішень, й виносячи рішення, не можуть не враховувати ці наслідки. Вирішуючи справи, що мають політичний зміст, суд повинен застосовувати до них саме право. Політичні симпатії й партійні упередження суд взагалі виражати не вправі, бо інакше це не суд.

Однією з проблем судової влади, є проблеми вартості правосуддя. Мова йдеться про ціну звернення до суду. Ціна ця виражається, як у грошах, що необхідні для діяльності суду й які має платити позивач, так і у часі, що необхідне для винесення рішення.

Обсяг конституційного регулювання судової влади є різним. Можна відмітити тенденції щодо збільшення місця, яке відводиться цій гілці влади в конституціях.

Структура судової влади охоплює самі суди. Кожен з судових органів розглядає і вирішує конкретні справи абсолютно самостійно, керуючись виключно законом. Носієм судової влади є всі судові органи, а не тільки верховний суд.

У країнах англосаксонської правової системи часто вони являють єдину систему, в якій різні гілки замикаються на єдиний верховний суд.

В той же час в більшій кількості країн континентальної системи права спостерігається тенденція до полісистемності. Це означає, що в країні утворюється декілька незалежних один від одного систем спеціалізованих судів на чолі з своїми вищими судами.

В країнах з романською правовою системою і деяких інших поряд з системою судів загальної юрисдикції (тобто які розглядають головним чином цивільні й кримінальні справи) утворюється окрема система адміністративної юстиції, на чолі з органом, який часто має назву державна рада й виконує також деякі інші функції (Франція, Італія, Болгарія, Чехія), або верховним адміністративним судом (Швеція, Польща).

Особливе місце в країнах континентальної Європи займають конституційні суди [2, с.316]. В деяких країнах (Франція, Польща) утворюються суди для розгляду справ про конституційну відповідальність вищих посадових осіб. У державах з романською системою права та деяких інших до судової влади відносяться й рахункові палати (Італія).

У мусульманських країнах поряд з державними судами діють шаріатські суди.

Структурою судової влади охоплюються, крім судів, деякі інші види державних органів і установ, що обслуговують судову владу. Серед них:

- 1) органи попереднього розслідування;
- 2) органи прокуратури (в деяких країнах вони являють собою систему);
- 3) адвокатура;
- 4) судова поліція тощо.

Прокуратура. Це орган, функції якого полягають у:

- 1) кримінальному переслідуванні осіб, які здійснили злочинні діяння;
- 2) підтримці публічного обвинувачення в суді;
- 3) нагляді за законністю попереднього розслідування злочинів і утримання осіб у місцях позбавлення свободи;
- 4) загальному нагляді за дотриманням законності в державі.

В переважній більшості країн прокуратури до складу конституційних інститутів не входять, однак основні елементи їх статусу як правило закріплюються в конституціях. Більш детально їх статус регулюється спеціальними законами і судово-процесуальним законодавством.

Виходячи з місця прокуратури в системі державних органів, можна виділити чотири групи країн:

1. Країни, де прокуратура знаходиться у складі міністерства юстиції (США, Франція, Польща, Японія), а міністр юстиції - це генеральний прокурор.

2. Країни, де прокуратура включена до складу суддівського корпусу (магістратури) і знаходиться при судах (Іспанія, Італія).

3. Країни, де прокуратура виділена в окрему систему і підзвітна парламенту (це колишні соціалістичні країни) за схемою: Парламент - генеральний прокурор - прокурори нижчої ланки.

4. Країни, де прокуратура відсутня взагалі (Великобританія). Генеральний атторней очолює адвокатський корпус, представники якого в необхідних випадках виступають на судових процесах як обвинувачі. Коли ж розглядаються особливо важливі кримінальні справи, обвинувачення підтримує спеціальна посадова особа - директор публічних слухань.

Адвокатура. Це об'єднання висококваліфікованих юристів, що професійно надають юридичну допомогу фізичним і юридичним особам.

Конституції дуже рідко згадують про адвокатуру. У переважній більшості країн статус адвокатури, як правило, регулюється законами. Але є і виключення. Прикладом є одна з двох адвокатських корпорацій у Великобританії - корпорація баристерів [1, с.341]. У Великобританії на будь-яку судову посаду можна потрапити тільки через адвокатуру.

У США найбільш впливовим загальнонаціональним об'єднанням адвокатів є Американська асоціація юристів. Єдиного законодавства щодо адвокатури немає, але є законодавство штатів, судові правила, а в ряді штатів - статuti адвокатських об'єднань. У Франції, Німеччині та інших європейських країнах статус адвокатури регулюється Законами про адвокатуру.

Інші допоміжні органи і установи. Вони також рідко знаходять своє регулювання в Конституціях, але окремі приклади такого регулювання є Конституція Румунії (ст.129) передбачає судову поліцію, що знаходиться на службі судових інстанцій. Конституція Болгарії встановлює, що слідчі органи знаходяться в системі судової влади і здійснюють попереднє слідство з кримінальних справ.

В усіх конституціях закріплюється принцип конституційної законності, що впливає з положення про найвищу юридичну силу конституції по відношенню до всіх інших нормативно-правових актів [1, с.352]. Функція щодо встановлення відповідності таких актів основному закону покладається на органи конституційного контролю (нагляду). Ці органи мають різні назви: Конституційний Суд (РФ, Україна, Грузія), Федеральний Конституційний Суд (Німеччина), Конституційна рада (Франція), Конституційний трибунал (Польща).

Конституційний контроль в широкому розумінні розглядають будь-яку форму перевірки на відповідність до конституції актів і дій органів публічної влади, громадських об'єднань, що беруть участь у здійсненні публічної влади. Сюди відносять і діяльність парламенту, глави держави, судів та інших органів, а також у деяких випадках самим народом шляхом референдуму [1, с.358]. У вузькому розумінні конституційний контроль – оцінка судами загальної або спеціальної юрисдикції нормативно-правових актів на предмет їхньої відповідності конституції.

У співвідношенні законодавчої, виконавчої та судової влади конституційний контроль найчастіше відносять до судової влади незалежно від того, чи здійснюють його загальні суди, чи спеціальні органи. Проте в більшості країн (Республіка Білорусь, Республіка Болгарія, Франція, Іспанія та ін.) конституційний контроль виділяється у самостійний інститут, що не належить до судової влади з огляду на юрисдикційні повноваження, наприклад, у спорах про розподіл компетенції між органами держави.

Загальними органами конституційного контролю є: глава держави, парламент, уряд, омбудсман, генеральний контролер, контрольна (лічильна) палата, уповноважений з прав людини (народний захисник), прокуратура та інші. Спеціалізованими органами конституційного контролю є: суди загальної юрисдикції, спеціальні суди чи квазісудові органи [2, с.327].

Судовий конституційний контроль поділяють умовно на американський та європейський. За американською системою конституційність нормативно-правових актів перевіряють суди загальної юрисдикції. У деяких країнах (США, Аргентині, Бразилії, Японії, Норвегії) конституційність законів має право перевіряти будь-який суд, а в інших це може здійснювати тільки Верховний Суд після розгляду конкретної справи нижчими судами (в Австралії, Індії, на Мальті). Європейська система конституційного контролю передбачає заснування спеціальних судових або квазісудових органів (РФ, Болгарія, Угорщина, Словаччина, Чехія, Румунія, Німеччина, Італія, Іспанія тощо).

Отже, трактування поняття судової влади та її конституційне регулювання в різних країнах різне. Законодавці розглянутих держав додержуються своїх конституційних традицій. І все ж порівняльний аналіз відповідних положень дає підставу відзначити деякі загальні риси. До них, насамперед, можна віднести:

- 1) заборона на запровадження надзвичайних судів;
- 2) в окремих державах (США, Японія та ін.) повноваженнями конституційного контролю володіють суди загальної юрисдикції на чолі з Верховним судом;
- 3) конституційне регулювання діяльності судів значно повніше відображене у писаних конституціях;
- 4) важливим принципом, що гарантує незалежність носіїв судової влади, є їх незмінність: вони не можуть бути усунуті або переміщені без своєї згоди інакше, як за рішенням вищої влади, їм гарантуються особливі можливості захисту.

У цілому слід зазначити, що конституційний контроль у зарубіжних країнах визнаний як одна з реалій їх державно-політичного життя. Він покликаний забезпечити виконання приписів основного закону. При цьому найсуттєвішого значення набувають якості самої конституції, зокрема чіткість і визначеність її положень.

Науковий керівник: к.ю.н. доцент Стець О.М.

Список використаних джерел:

1. Баглай В. У конституційному праві розвинених країн. – К., – 2010. – с. 327-361.
2. Ріак В. Конституційне право зарубіжних країн. – К., – 2006. – с. 310-346.
3. Шаповал В. Конституційне право зарубіжних країн. – К., – 2008. – с. 219-234.

ЩОДО МЕХАНІЗМУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Горбатова Дар'я Ігорівна
студентка IV курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: dashagorbatova@gmail.com

Ключові слова: злочин, трансплантація, криміналістика, спосіб вчинення злочину, методика розслідування

Актуальність та проблематика дослідження полягає в тому, що на сьогодні впровадження в медичну діяльність новітніх технологій, зокрема трансплантації органів або тканин людини, спричинило появу злочинів, пов'язаних з цією діяльністю. Трансплантація органів і тканин людини на теперішній час не має альтернативи та є вкрай необхідною для врятування життя та здоров'я особи. Одночасно, зловживання, які спостерігаються у цій сфері, спричиняють суспільно небезпечні наслідки, що полягають у необґрунтованому вилученні органів і тканин у людини шляхом примушування або обману, торгівлі органами чи тканинами та ін. [1, с. 110].

Викриття та запобігання злочинам у сфері трансплантації органів або і тканин людини виключно важливе з огляду на те, що цей вид є одним з найбільш небезпечних, спрямованих проти життя та здоров'я особи. Крім того, практика свідчить про їх високу латентність, що зумовлює підвищений ступінь їх суспільної небезпеки [6, с. 52]. Відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини встановлена ст. ст. 143, 144 Кримінального кодексу України [4].

Аналіз соціальних, кримінально-правових і медичних чинників дає підставу для прогнозу високого рівня латентній злочинності у сфері трансплантології і значних негативних соціальних наслідків у зв'язку з цим. Це зумовлює виключну важливість ефективного розкриття, розслідування і запобігання таким злочинам [8, с. 5]. Тому, з положень криміналістики, на перший план виступають ознаки способу вчинення злочину, які дозволяють зорієнтуватись у вчиненому діянні та виявити найоптимальніші методи розкриття.

На сьогодні в Україні відсутня окрема сучасна всебічна та науково обґрунтована самостійна криміналістична методика розслідування злочинів у сфері трансплантації. Саме ця явище негативно відображається на можливостях досудового розслідування, а саме: призводить до невмотивованої відмови або несвоєчасного порушення такого виду кримінальних проваджень; неякісному їх розслідуванню чи неповному збору доказів; комплексної побудові слідчих версій та ін.

Отже, відповідно до ст. 1 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», трансплантація – це спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини [3]. Особливістю вчинення злочинів у сфері трансплантації органів або тканин людини є участь, як правило, не менше трьох осіб - донора, реципієнта та особи (осіб), яка здійснює трансплантацію або вилучення органів або тканин людини. Ці посягання вчиняються медичними працівниками - лікарями. Реципієнт у таких випадках дає згоду на проведення операції (як правило, це трансплантація фетальних матеріалів), а лікар проводить хірургічне втручання. При цьому реципієнт може навіть не знати, що дії лікаря протиправні. Вважається, що такі злочини можуть вчинятися тільки сертифікованим хірургом-трансплантологом і на прийняття рішення про вчинення такого злочину та його реалізацію впливають об'єктивні фактори - лікар може здійснити операцію тільки у відповідних умовах (спеціальна медична апаратура, участь великої групи фахівців тощо) [2, с. 69].

Основним елементом злочинного прояву у цій групі злочинів є метод злочинної діяльності, що може набувати п'яти основних форм:

1.Видалення органів за допомогою насильства або примушування - коли орган видаляють у донора-жертви силоміць або ж коли донора примушують погодитись на видалення за допомогою фізичного чи психологічного насильства.

2.Видалення органів обманним шляхом за допомогою фальшивого свідчення про смерть головного мозку - коли органи видаляють у тяжко хворих або непритомних пацієнтів на підставі виданого лікарем фальшивого свідчення про смерть головного мозку.

3.Видалення органів обманним шляхом під час хірургічного втручання - коли нирку видаляють у хворого без його відома під час необхідного хірургічного втручання через реальну хворобу.

4.Видалення органів обманним шляхом під час непотрібного хірургічного втручання - коли лікарі обманним шляхом переконують жертву-донора в існуванні вигаданої (або насправді несуттєвої) хвороби та користуються цим для проведення операції, під час якої видаляють нирку.

5.Видалення за гроші - коли з донором домовляються про видалення однієї з його нирок за винагороду.

У випадках продажу органів, донори часто виїждять для цього за межі України, оскільки тут мало спеціальних медичних установ та кваліфікованого персоналу, а в сертифікованих трансплантологічних клініках існує суворий режим контролю, тому за таких умов без ризику викриття здійснити нелегальну трансплантацію на території України практично неможливо [7, с. 16-17].

Злочини, пов'язані з вилученням органів і (або) тканин для трансплантації, вчиняються тільки організованими злочинними групами, до складу яких входять: члени бригад швидкої медичної допомоги, які у разі кримінальної події або нещасного випадку, що пов'язані здебільшого з черепно-мозковою травмою, здійснюють оперативне транспортування донора до ліцензованої медичної установи; анестезіолог-реаніматолог, хірург-трансплантолог та дві операційні сестри, які або не надають реанімаційну допомогу потерпілому або здійснюють трансплантацію органів потерпілого, що перебуває у стані клінічної смерті, на підставі сфабрикованих результатів смерті; судово-медичний експерт, який надає висновок про смерть донора, не згадуючи у ньому про відсутній орган, що трансплантується; особи, що не входять до числа медичних працівників, та належать до кримінальних структур. На підтвердження цього є слідча практика. Так, у 2012 р. співробітники Управління СБУ в Чернігівській області викрили протиправну діяльність організованої злочинної групи з числа працівників Чернігівського обласного бюро судово-медичної експертизи (ОБСМЕ) та комунального закладу «Чернігівське обласне патологоанатомічне бюро», які незаконно вилучали в померлих осіб анатомічні фрагменти, тканини та їх компоненти з метою подальшого продажу. Злочинці, використовуючи важкий морально-психологічний стан родичів померлих, шляхом обману отримували від них згоду на вилучення органів і частин тіла. Родичам повідомлялося про те, що буде вилучено один-два незначних фрагменти анатомічних матеріалів для використання в наукових цілях або надання медичної допомоги хворим дітям. Натомість, фактично, судмедексперти вилучали до 30 фрагментів. Щоб приховати реальні обсяги протиправної діяльності, працівники моргів не додавали акти про вилучення анатомічних компонентів і фрагментів у донорів-трупів до медичних документів померлих осіб [1, с 112].

У криміналістичній літературі виділяють три варіанти основного етапу формування механізму даного злочину, а саме:

1.Донор, якого шукають, через певні причини, що пов'язані з сильними травмами (наприклад, внаслідок дорожньо-транспортної події, хуліганських дій, замаху на вбивство тощо), вже перебуває у реанімаційному відділенні ліцензованої медичної установи. У зв'язку з цим незаконна операція по трансплантації органу робиться після ненадання реанімаційної допомоги або сфабрикованих документів, що констатують смерть мозку людини.

2.Донор, якого шукають, знайдений поза реанімаційним відділенням. При цьому здійснюються різні способи нанесення йому черепно-мозкових травм (наприклад, організується дорожньо-транспортна подія, застосовується зброя різного типу та ін.) або застосовується медичний наркоз. Потім донор транспортується до медичної установи. У першому випадку - до ліцензованої медичної установи, а у другому - до неліцензованої медичної установи, після чого у неліцензованій медичній установі безпосередньо робиться пряма пересадка необхідного органу, а у ліцензованій медичній установі незаконна операція по трансплантації робиться після ненадання медичної допомоги або фальсифікації документів, які констатують смерть головного мозку.

3. Донора, якого шукають, примушують до операції по вилученню у нього органу або тканин для трансплантації шляхом застосування фізичного насильства (нанесення побоїв, катування, незаконне позбавлення волі, навмисне заподіяння легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень); психічного насильства (погроза застосування насильства, яка здатна вплинути на його волю і призвести до невідповідності волевиявлення особи її справжній волі); використання безпорадного стану (через нездатність усвідомлювати, що відбувається через психічні або фізичні вади); матеріальної або іншої залежності (службові, родинні, навчальні або ситуаційні стосунки).

Для завершального етапу формування механізму такого злочину характерно: домовленість між усіма учасниками незаконної трансплантації органу або тканин про замовчування цього факту; знищення або фальсифікація медичних документів, в яких є відомості про необхідність операції, її хід та завершення; знищення трупа при проведенні операції у неліцензованій медичній установі [5, с.18].

Злочинці активно використовують комп'ютерні технології. Швидкий розвиток мережі Інтернет є ще одним чинником, що сприяє розширенню незаконної торгівлі органами, оскільки Інтернет дає можливість діяти анонімно, що полегшує продаж і покупку органів або інших анатомічних матеріалів людини.

Отже, виходячи з вищенаведеного, слід сказати, що незаконна трансплантація органів або тканин людини має своє особливе місце у проблематиці протидії злочинності в Україні у сучасних умовах розвитку науково-технічного прогресу, а механізм вчинення даного виду злочинів належить до найбільш суспільно-небезпечних та важко розслідуваних. Щоб сприяти ретельному розслідуванню таких злочинів, треба оновити положення Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини», ст. 143 КК України, створити особливу методику або алгоритм розслідування злочинів, пов'язаних з незаконною трансплантацією органів або тканин людини в Україні.

Наковий керівник: д.ю.н., професор Даньшин М.В.

Список використаних джерел:

1. Азаров М. Ю. Щодо діяльності організованої злочинності у сфері трансплантації органів або тканин людини / М. Ю. Азаров // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2013. - № 2. – с. 110-116
2. Вилкс А. Торговля людьми и их органами: криминологические, политические и социальные аспекты проблемы. Взгляд на криминальные реалии XXI века / А. Вилкс. - Рига, 2005. - 114 с.
3. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» 16.07.1999 № 1007-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кустова О.А. Методика расследования преступлений, связанных с изъятием органов и (или) тканей человека для трансплантации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О.А. Кустова; Акад. управления МВД России. - М., 2004. - 26 с.
6. Мусієнко А. В. Деякі елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері трансплантації органів або тканин людини / А. Мусієнко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. - 2010. - Вип. 84. – с. 52-54

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Грабар Аліна Сергіївна

студентка факультету менеджменту та права
Вінницького національного аграрного університету

E-mail: alina.hrabar.0506@gmail.com

Ключові слова: міжнародне право, Угода про асоціацію, європейська інтеграція, зона вільної торгівлі, Європейський Союз, Україна

На шляху до здобуття незалежності Україна пройшла досить тривалий та жорсткий шлях. І порівняно з країнами заходу «відстає» як у сфері економіки, так і необхідного рівня суспільного життя. Тому інтеграція до Європейського Союзу стала для неї одним з головних політичних пріоритетів. Оскільки саме інтеграція в Європу відкриває для нашої держави нові перспективи для співробітництва з розвиненими країнами світу, економічного розвитку, поліпшення соціального благополуччя населення, а також зміцнення позицій на міжнародній арені.

У сучасній історичній науці існує доволі значна кількість досліджень, присвячених діалогу Україна – ЄС. Дослідженню проблем та перспектив європейської інтеграції України присвячено наукові праці таких українських вчених: Л.Михайлова, Н.Волченко, Т.Зінчук, С.Кваша, В.Копійка, П.Буряк, Л.Миргородська, А.Бредіхин, М.Чабанна, В.Воронкова, О.Шнирков, К.Гайліоні, Г.Меліоні, К.Волчук, Дж.Шерр, К.Капусняк, А.Новак, Р.Петров, Т.Сидорук, О.Сушко, Р.Хорольський та інші.

Переговорний процес щодо Угоди про асоціацію Україна – ЄС був розпочатий 5 березня 2007 р. Попередня робоча назва Угоди про асоціацію до затвердження офіційної назви - «нова посилена угода», але за наполяганням української сторони вона була названа угодою про асоціацію, що відповідає її справжньому змісту[1, с.336].

За структурою Угода про асоціацію складається з таких розділів: преамбула; (I) загальні принципи; (II) політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики; (III) юстиція, свобода та безпека; (IV) торгівля і питання, пов'язані з торгівлею; (V) економічне та галузеве співробітництво; (VI) фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством; (VII) інституційні, загальні та прикінцеві положення.[5]

У тексті Спільної заяви за результатами Дванадцятого саміту Україна – ЄС (9 вересня 2008 р., м. Париж) лідери України та ЄС закріпили домовленість про те, що нова базова угода буде угодою про асоціацію, яка залишає відкритим шлях для подальшого прогресивного розвитку у відносинах між Україною та ЄС. Було також визнано, що «...Україна як європейська держава поділяє з країнами Європейського Союзу спільну історію та спільні цінності...». А лідери ЄС підтвердили визнання європейських устремлінь України і привітали її європейський вибір [3, с.6].

Аналізуючи положення Угоди про асоціацію можна виокремити такі потенційні вигоди для України:

Європа готова скасувати майже всі мита (98%) для українських товарів, зокрема: від ввізних мит звільняється 83% всієї сільськогосподарської продукції, яка постачається до країн-членів ЄС, а також майже всі промислові товари (94,7%). За оцінками Європейської Комісії, угода про вільну торгівлю може заощадити Україні близько 500 млн. євро в рік на митах. Українські експортери отримають конкурентну перевагу, оскільки зможуть запропонувати свою продукцію європейцям дешевше, ніж на даний час.

Полегшений доступ до зовнішніх ринків (якомога легший доступ до якомога більшої кількості ринків). Однак «дорога до Європи» відкриється лише тим виробникам, які виготовляють продукцію європейської якості, вже модернізували виробництво, збудували необхідні лабораторії та отримали європейський сертифікат якості.

Великим позитивним моментом для громадян України буде спрощення візових правил для подорожування до Європейського Союзу. Вже функціонує Угода про спрощення візового режиму між Україною та Європейським Союзом. Вона вже призвела до значного ослаблення обмежень на поїздки для певних груп в українському суспільстві.

Більші обсяги торгівлі, результатом яких стануть вищі темпи економічного зростання, стимулюватимуть інвестиції. Це створить нові джерела працевлаштування та доходу для населення України.

Спільним бажанням громадян України є досягнення «європейських стандартів» у різних сферах громадського життя. З моменту підписання Угоди вводиться європейські стандарти контролю якості продукції. Впровадження санітарних і фітосанітарних стандартів ЄС у сільському господарстві. Україна вже перебуває у процесі впровадження цих стандартів, які не лише дозволять українським виробникам експортувати більше своєї продукції до ЄС, а також підвищать якість сільськогосподарської продукції, яка продається на українському ринку. Отже, українські товари стануть максимально безпечними, високоякісними та продаватимуться на європейських ринках. [7, с. 16].

Також вводиться нові стандарти щодо якості повітря та води, зміняться методи контролю стану довкілля, управління сміттєзвалищами та переробкою сміття.

Надання переваг для малого та середнього бізнесу. В Україні знову стане вигідно розширювати виробництво товарів. Безпечна продукція не буде сертифікуватися взагалі. Скасовуються ГОСТи і технічні умови. Імпортери зможуть легше оформляти товари на митниці, а митна вартість визначатиметься за контрактом.

Сфера соціальних питань та політика у сфері зайнятості. Держави-члени ЄС мають великий досвід у заходах зі створення робочих місць, підвищення якості зайнятості, покращення стосунків між роботодавцями та працівниками, а також створення безпечних умов, у яких люди можуть працювати. Деякі з цих заходів запроваджуватимуться в Україні на основі угод про наближення законодавства України до законодавства ЄС. Угода про асоціацію гарантує, що освіта відповідатиме європейським стандартам. Продовжуватиметься впровадження Болонського процесу. Навчальні програми у вузах та ПТУ України будуть співмірними з програмами у вузах ЄС. Українські дипломи і кваліфікації для допуску до роботи визнаватимуться у ЄС. Вдосконалюватиметься система первинної медичної допомоги тощо.

Посилення науково-технічного співробітництва. Спільні проекти щодо створення європейської навігаційної системи – конкурента GPS. ЄС користуватиметься нашими технологіями ракетобудування. Українські вчені будуть залучені до європейського дослідницького простору.

Ключовий компонент Угоди про асоціацію – це наближення законодавства та адміністративних процедур України до відповідних норм та процедур ЄС. Також Угода передбачає, що ЄС і Україна застосовуватимуть ефективні заходи для недопущення шахрайства, корупції та будь-яких інших незаконних дій, а також боротьбу з ними. Зокрема зміни відбудуться в управлінні державними фінансами та плануванні державного бюджету, зміняться функції КРУ та Рахункової палати. Угода містить перелік з понад 350 директив та інших нормативних актів ЄС, з якими має бути поступово гармонізоване законодавство України. [8, с. 268].

Відсутність політичного чинника у відносинах Україна – ЄС, що надасть можливість подальшого співробітництва з країнами СНД, в тому числі з Російською Федерацією.

Отже, для України європейська інтеграція – це шлях модернізації національної економіки, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на внутрішній ринок ЄС. У політичному аспекті – модернізація правового поля української держави, демократизація політичної та інституціональної систем (демократизація суспільних відносин, розбудова громадянського суспільства, боротьба з корупцією). Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищення рівня життя і добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською і західноєвропейською культурами, одночасне становлення України і як інтегрованої частини глобального суспільства, і як національної держави. Членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій [2, с. 136].

Проте в існуючій Угоді про асоціацію між Україною та ЄС існують також і можливі ризики. Потенційні небезпеки інтеграції України з країнами ЄС практично однакові, з тими, що й з країнами СНД чи Євразійським Економічним Союзом, оскільки визначаються не стільки стороною інтеграції, скільки внутрішніми проблемами України [4, с. 84].

Спрощення чи повне скасування митних режимів зовсім не гарантують розширення масштабів експорту українських товарів/послуг. Українські виробники можуть виявитися об'єктивно неконкурентоспроможними, що цілком вірогідно з огляду на структуру національної економіки, технологічну відсталість підприємств та нерозвинутість інфраструктури. Водночас імпортні товари/послуги стануть дешевшими та доступнішими, тобто національні виробники можуть втратити позиції навіть на вітчизняному ринку.

Низький рівень бізнесової культури, викривлені стандарти ділової етики, поширення корупційних практик серед українських підприємців та чиновників здатні звести нанівець найкращі міжнародні проекти.

Розглянувши усі недоліки та переваги від Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, можна зробити висновок, що для України це шанс виграти у боротьбі за економічне виживання, завоювати своє місце на європейському ринку. Масштаб переваг, які принесе Угода про асоціацію громадянам України, залежатиме, основному від її повного впровадження Україною та ЄС. Припускаючи, що впровадження здійснюватиметься так, як це передбачено в угоді, нові правила і широкі можливості для співробітництва будуть лежати в основі цілей реформи, що здійснюється урядом, і призведуть до значного підвищення рівня життя більшості українців. Важливо відмітити, що поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі з ЄС дозволить нам вийти на якісно новий рівень економічного розвитку — підвищення якості життя громадян, модернізацію усіх сфер життя держави і суспільства, підвищення конкурентноздатності українських виробників тощо. Успішне виконання Угоди – це важливий крок для України з метою подальшого інтегрування в ЄС.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Письменна О.П.

Список використаних джерел:

1. Буряк П. Ю. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. / П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало. – К. : Хай-Тек Прес, 2007. – С.336
2. Михайлова Л.І. Євроекономічна інтеграція: навчальний посібник / Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчук, С.М. Кваша – К.: Центр учбової літератури, 2013. – С.136
3. Сушко О. Угода про асоціацію Україна - ЄС: дороговказ реформ [Текст]/ О.Сушко, О.Зелінська, Р.Хорольський [та ін]. – К.: Фонд Конрада Аденацера; Інститут Євроатлантичного співробітництва, 2012. – С.6
4. Східне партнерство ЄС : додаткові можливості для євроінтеграції України / за ред. В. Мартинюка ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : [Агентство Україна], 2009. – С.84

5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом № 1678-VII від 16.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print1455561545604497

6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: особливі взаємини, засновані на цінностях. – К. : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2012. – С. 40

7. Шаповалова О. Від слів до справи: здобутки та проблеми європейської інтеграції України / Олександра Шаповалова // Зовнішні справи. – 2012. – № 1. – С. 15–19

8. Шнирков О. І. Україна-Європейський Союз : економіка, політика, право : монографія / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. – К. : Видавн.- полігр. центр «Київський університет», 2006. – С. 268

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ» В ЧАСТИНІ СОЦІАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Григорян Мері Рубенівна

здобувач кафедри державно-правових дисциплін

юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В.Н.Каразіна

E-mail:merig@mail.ua

Ключові слова: державна служба, соціально-матеріальне забезпечення державних службовців, новий закон «Про державну службу», реформування системи органів державної влади

Дієва та продуктивна діяльність державних службовців є визначальним фактором розвитку державної служби та перетворення України на розвинуту демократичну європейську державу. На сьогоднішній день єдиний шлях до цього – комплексне реформування органів державної влади. Угода про асоціацію з Європейським Союзом передбачає реформування системи державної служби в Україні. Однак, без кваліфікованих, мотивованих та чесних чиновників реформувати державну службу буде неможливо. Таким чином, для створення державної служби, яка відповідає європейським стандартам необхідні високопрофесійні кадри. Державні службовці, мають бути носіями таких якостей, як патріотизм, професіоналізм, порядність, на професійній основі виконувати завдання та реалізовувати функції держави, безпосередньо втілювати у життя владні рішення[5]. Так, першочерговим для залучення таких кадрів є створення престижного інституту державної служби. Оскільки, престижність державної служби безпосередньо залежить від рівня соціального забезпечення державних службовців, з цього можемо зробити висновок про вагоме значення вивчення та аналізу соціального забезпечення державних службовців в умовах сьогодення, тому Стратегією реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року, до одних із проблем, які потребують розв'язання, віднесено соціальний захист державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Так, 10 грудня 2015 року у стінах Верховної ради прийняли новий закон «Про державну службу», який набуває чинності 1 травня 2016 року. Законом передбачено розмежування політичних та адміністративних посад, гармонізацію державної служби та органів місцевого самоврядування, тотальні відкриті конкурси при призначенні на державну службу, оптимізація функцій, скорочення чисельності, підвищення професіоналізму, компетентнісна модель

управління людськими ресурсами, встановлення прозорої моделі оплати праці відповідно до професіоналізму. Можемо зазначити, що перевагами для громадян відповідно до Закону є забезпечення політичної нейтральності державної служби, виключення корупційних складових, запровадження об'єктивного добору кадрів та просування по службі, встановлення вимог до професійної компетентності та високих етичних стандартів, підвищення мотивації державного службовця, рівня його соціального забезпечення[3].

Проте, закон має як плюси, так і мінуси. Адже наперекір очікуванням щодо визначення та закріплення в законі гідного посадового окладу державним службовцям, була встановлена норма про визначення посадових окладів на посадах державної служби на рівні двох мінімальних заробітних плат, що вступає в силу з 2019 року. Тобто навіть після набранням законом чинності, матеріальне забезпечення державних службовців залишається на рівні однієї мінімальної заробітної плати.

17 вересня 2015 року Верховною Радою України було прийнято Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2015 рік", відповідно до якого, у тому числі, збільшено розмір мінімальної заробітної плати з 01 вересня 2015 року до 1 378 гривень.

Згідно ст. 3 Закону України "Про оплату праці" мінімальна заробітна плата - це законодавчо встановлений мінімальний розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт)[7]. Як ми знаємо, проста праця - праця некваліфікованого робітника, яка не вимагає спеціальної підготовки і є витрачанням простої робочої сили. Проста праця існує навіть у найрозвинутіших країнах світу у формі некваліфікованих і малокваліфікованих видів праці[1]. Тобто, на сьогоднішній день праця державного службовця, громадянина з вищою освітою, оцінюється як праця некваліфікованого робітника, тим самим принижуючи його досягнення та результати. Такий підхід не враховує позицію європейських інституцій щодо оплати праці державних службовців, яка має розглядатись як засіб досягнення бажаних цілей організації та повинна бути достатньою для того, щоб уникати загрози корупції або їх участі у діяльності, несумісній з їх обов'язками.

З урахуванням того, що умови (системи та розміри) оплати праці або соціально-побутового забезпечення державних службовців віднесені до істотних умов праці (стаття 42 ЗУ), вважаємо, що у цьому Законі мають бути встановлені більш чіткі норми про розміри їх посадових окладів, як це передбачено чинними законами для суддів, що дозволить побудувати відкриту систему оплати праці в усіх напрямках державної служби, уникнути суб'єктивних підходів при її формуванні. Адже неспіврозмірність заробітної плати окремих категорій працівників держави в окремих службах не сприятиме їх заохоченню до чесного і ефективного виконання службових обов'язків.

На сьогоднішній день реформування державної служби включає в себе ряд реформ органів державної влади: органів внутрішніх справ, прокуратури, судової влади, органів місцевого самоврядування.

З часу здобуття незалежності Україна отримувала значну політичну, фінансову та експертну підтримку у реформуванні системи правосуддя від США, Канади, Європейського Союзу, Ради Європи та окремих європейських держав. Однак будь-які спроби реформувати суди впродовж двадцяти чотирьох років незалежності у кінцевому підсумку не дали успіху. Тож сьогодні дуже гостро постає питання реформи судової системи. Щоб повернути довіру громадян до судів, необхідні комплексні реформи, які б покращили професійність, справедливість, об'єктивність та законність діяльності судів. Коаліційна угода містить прямі зобов'язання виконати щонайменше 19 рекомендацій органів Ради Європи у судовій сфері. Угодою передбачено, зокрема: добір на суддівські посади лише за конкурсом, на основі об'єктивних критеріїв; запровадження участі громадськості в процесі добору на посаду судді;

усунення політичних органів від вирішення питань щодо кар'єри судді; запровадження критеріїв доброчесності, відповідність яким буде обов'язковою умовою для зайняття посади судді; встановлення чіткої процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, розширення переліку дисциплінарних санкцій щодо судді; формування Верховного Суду та Конституційного Суду з визнаних фахівців в галузі права на основі обговорення кандидатур; формування та роботу Вищої ради юстиції та кваліфікаційної комісії суддів на основі європейських стандартів[10].

Поряд з проблемою недовіри до судової влади, дуже гостро постала проблема знову ж таки соціального забезпечення працівників апарату судів.

На відміну від вищезазначених нових законів, стаття 144 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" доповнена абзацом 2, згідно із яким встановлено мінімальний посадовий оклад працівника апарату суду у розмірі 30 % посадового окладу судді та зобов'язано Кабінет Міністрів України забезпечити збільшення видатків Держбюджету України на оплату праці працівників апаратів судів.

Одночасно, ч.1 ст. 147 Закону України "Про забезпечення права на справедливий суд", який набрав чинності 28.03.2015 р., розмір посадового окладу працівника апарату суду, посада якого віднесена до шостої категорії посад державних службовців, установлюється в розмірі 30 відсотків посадового окладу судді місцевого суду, посадові оклади працівників апарату суду, посади яких віднесені до кожної наступної категорії посад державних службовців, установлюються з коефіцієнтом 1,3 пропорційно посадовим окладам працівників апарату суду, посади яких віднесені до попередньої категорії посад державних службовців.[4] Аналогічна норма міститься також в Законі України «Про судоустрій та статус суддів» (ст. 147)[9].

Однак, відповідно п.18 Прикінцевих та Перехідних положень нового закону «Про державну службу» з 01.05.2016 р. виключається ця норма з Закону України «Про судоустрій та статус суддів», що значно звужує права працівників апарату суду та погіршує їхнє становище.

Щодо реформи прокуратури, то на сьогоднішній день прийнято новий закон «Про прокуратуру»[8], відповідно до якого повністю оновлюється кадровий склад службовців. Так, зміни почалися з оптимізації, а точніше, із скорочення кількості районних прокуратур. З 638 - залишать 208. На їх базі створено місцеві прокуратури. Керівників таких нових відомств призначали через відкритий конкурс.

Заступник генерального прокурора Д.Сакварелідзе обіцяє, що оновленими будуть і зарплати прокуратури. «Ми зробимо все можливе, щоб заробітна плата прокурора та слідчого була високою. І ми не боїмося цього сказати. Тому що у нас нульова толерантність проти корупції. І буде нульова толерантність проти корупції в самій системі», - запевнив Давид Сакварелідзе[2].

Прийнято Закон України «Про національну поліцію», набрання чинності якого відбулося 07.11.2015 р., яким створено новий центральний орган виконавчої влади — Національну поліцію[7]. Підпорядковується вона Міністерству внутрішніх справ. До розробки закону «Про Національну поліцію» долучилися українські та міжнародні фахівці, що дозволило прописати докорінну реформу, а не формальне перейменування «міліції» на «поліцію». Закон передбачає створення Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, діяльність якого координує міністр внутрішніх справ. Тепер поліція є самостійним державним органом, а Міністерство внутрішніх справ опікується формуванням державної політики у цій сфері.

Новим законом піднімається також питання оплати праці службовців, однак Міністерство внутрішніх справ та Кабінет Міністрів України відмовилися чітко встановити норму в законі «Про національну поліцію», яка б зазначала розмір зарплати для кожної посадової особи в поліції, або принаймні посадовий оклад службовця. Законом не передбачена

така норма, тож зарплата буде визначатися Кабінетом міністрів України окремою постановою. Так, постановою КМУ № 988 від 11.11.2015 р. визначені схеми посадових окладів поліцейських за спеціальними званнями, згідно якої оклад поліцейського патрульної поліції 2470 грн., однак фактично сьогодні їхня заробітна плата досягає 8 – 10 тисяч гривень за рахунок різноманітних надбавок. Вважаємо, це вагомим кроком в напрямку створення професійної державної служби, з залученням незалежних, вмотивованих спеціалістів до лав патрульної поліції. Однак для уникнення усіх можливих нівелювань з приводу матеріального забезпечення поліцейських, необхідним вбачаємо встановлення посадового окладу на рівні фактично отриманих заробітних плат патрульною поліцією.

Однією з нововведень закону «Про державну службу» є відмова від спеціальних пенсій державним службовцям з нараховуванням пенсії на загальних засадах. Однак, у зв'язку з відсутністю норми про визначеність посадового окладу, є недоцільним позбавлення спеціальних пенсій. Адже не створено жодних спеціальних умов для залучення професіональних кадрів до лав державної служби, а позбавлення спеціальних пенсій може привести до відтоку службовців з великим досвідом роботи, які розраховували на матеріально забезпечену старість.

Отже, як бачимо новий закон «Про державну службу» не виправдовує сподівання в частині соціально-матеріального забезпечення державних службовців, не створює дійсно такі умови служби, які б мали позитивний вплив на якість та ефективність державної служби, що призвели б до стабільності в країні. На сьогодні єдиний прорив в покращенні умов соціально-матеріального забезпечення службовців, ми спостерігаємо на прикладі нової патрульної поліції, які отримують конкурентоспроможну заробітну плату, яка також є і антикорупційним засобом. Тож беручи до уваги позитивний результат соціального забезпечення патрульних, маємо сподівання на позитивні наслідки реформи державної служби в цілому та зокрема в частині соціального забезпечення усіх категорій державних службовців та посадових осіб органів державної влади.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Економічний словник – довідник [електронний ресурс] режим доступу: <http://www.sesia.org.ua/650.html>
2. Європейська правда: Куди піде судова реформа в Україні? Радикальний проект спрямований у Венеціанку [електронний ресурс] режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/09/6/7037878/>
3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII Відомості Верховної ради, 2016, №4, ст.43
4. Про забезпечення права на справедливий суд: Закону України від 12.02.2015 №192-VIII Відомості Верховної ради, 2015, № 18, № 19-20, ст.132
5. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу в Україні: Указ Президента// Офіційний вісник України. – 2006. - №8.-Ст.421
6. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII
7. Про оплату праці: Закону України від 24.03.1995 № 108/95-ВР Відомості Верховної ради, 1995, № 17, ст. 121
8. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII Відомості Верховної ради, 2015, № 2-3, ст. 12
9. Про судоустрій і статус суддів Закону України: Закон України від 07.07. 2010 № 2453-VI

10. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» від 27.11.2014 [електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15>

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СОСТАВА ПРЕСТУПЛЕНИЯ «КОНТРАБАНДА» (СТ. 201 УК УКРАИНЫ)

Гурбанов А.И.

студент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина

E-mail: kozyrev_aman@mail.ru

Ключевые слова: противодействия контрабанде, таможенные органы, общественная безопасность, таможенный контроль, таможенная граница, внешнеторговый оборот, внешнеэкономическая деятельность, сокрытие

Перемещение предметов через государственную границу и контроль за таким перемещением является важной функцией государства, ведь таким образом обеспечивается, прежде всего, экономическая и политическая безопасность по всей стране, формируется политика единого рынка товаров и их учета, устраняется угроза проникновения на территорию государства опасных предметов, которые могут использоваться для преступных целей. Кроме того контроль за перемещением предметов служит сохранению культурных ценностей государства и обеспечению информационной безопасности. В свою очередь, нарушение такого порядка перемещения предметов в уголовном праве получила название «контрабанда» (от итал. Против правительства). Ст. 201 Уголовного кодекса Украины (далее - УК) закрепляет соответствующий состав преступления, формулируя понятие контрабанды как «перемещение через таможенную границу Украины вне таможенного контроля или с сокрытием от таможенного контроля культурных ценностей, ядовитых, сильнодействующих, взрывчатых веществ, радиоактивных материалов, оружия и боеприпасов (кроме гладкоствольного охотничьего оружия и боеприпасов к нему), а также специальных технических средств негласного получения информации» [1].

Стоит отметить, что общественная опасность контрабанды заключается в том, что ею причиняется вред правам и интересам отечественных и зарубежных товаропроизводителей, а также интересам государства. По основному непосредственному объекту контрабанды в науке уголовного права сложился ряд позиций [2, с. 23]. Б.В. Волженкин определил непосредственный объект контрабанды как «общественные отношения, регулирующие установленный порядок осуществления внешнеэкономической деятельности» [3, с. 386]. А.А. Аслаханов считает, что «непосредственным объектом контрабанды выступает сфера обмена материальными ценностями» [4, с. 27-28]. На мой взгляд, следует согласиться с мнением М.И. Хавронюка, что «основным непосредственным объектом преступления является установленный порядок перемещения соответствующих предметов через таможенную границу Украины, является необходимым условием нормальной деятельности таможенных органов по взысканию предусмотренных законодательством платежей, осуществлению таможенного контроля и таможенного оформления предметов» [5, с. 560].

В свою очередь, предметы контрабанды можно разделить на две группы: 1) предметы, которым присущи специальные признаки, дающих основания для квалификации их незаконного перемещения через таможенную границу Украины по ст. 201 УК независимо от размера контрабанды: а) исторические и культурные ценности; б) ядовитые,

сильнодействующие, взрывчатые вещества и радиоактивные материалы; в) оружие и боеприпасы (кроме гладкоствольного охотничьего оружия и боеприпасов к нему) г) стратегически важные сырьевые товары, в отношении которых законодательством установлено соответствующие правила вывоза за пределы Украины, их свободный оборот, согласно действующему законодательству, может существенно ограничиваться и для перемещения их через таможенную границу, как правило, требуется специальное разрешение; 2) товары, которые свободно вращаются в Украине и незаконное перемещение которых через таможенную границу Украины образует состав преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 201, только при наличии указанных в УК специальных признаков - больших размеров и определенного способа перемещения через таможенную границу (с сокрытием от таможенного контроля либо вне таможенного контроля). Следует отметить, что не является предметом контрабанды личные вещи. Это предметы первой необходимости, которые являются собственностью гражданина и предназначены исключительно для его собственного пользования, не является товаром и не предназначены для отчуждения или передачи другим лицам, соответствуют целям пребывания за границей.

Преступлением перемещения указанных предметов становится при выполнении всех условий объективной стороны. С.В. Максимов систематизировал признаки объективной стороны контрабанды: 1) деяние в форме действия, то есть перемещение товара или иного предмета; 2) место совершения действия - таможенную границу или таможенная территория; 3) альтернативные способы перемещения: помимо таможенного контроля; с сокрытием от таможенного контроля; с обманом использованием документов или средств таможенной идентификации; соединенное с не декларированием; соединенное с недостоверным декларированием [6, с. 269-270]. Кроме того, в теории уголовного права остро стоит вопрос о моменте, с которого контрабанда считается окончательным преступлением. Справедливой позиция того же С.В. Максимова, который указывает, что «при контрабанде будет фактически два вида перемещения товаров и других предметов: 1) фактическое пересечение таможенной границы; 2) подача таможенной декларации или иное действие, непосредственно направленное на реализацию намерения вывезти предмет контрабанды» [6, с. 270]. В свою очередь, перемещение через таможенную границу Украины вне таможенного контроля или с сокрытием от таможенного контроля поддельной национальной валюты Украины, иностранной валюты, государственных ценных бумаг или билетов государственной лотереи, осуществляемое с целью их сбыта на территории Украины или за границей, надо квалифицировать как контрабанду, а как приготовление к их сбыта по статьям 14, 199 УК.

Что же касается субъективных признаков контрабанды, то данный состав преступления указывает только на один обязательный элемент субъективной стороны состава преступления - вину. В литературе не исключено позиция, согласно которой «для контрабанды характерна вина в форме прямого умысла и при этом вина невозможна в форме косвенного умысла» [7, с. 171], то есть лицо при совершении контрабанды осознает общественную опасность своих действий: понимает, что незаконно перемещает предмет через границу и желает этого. Итак, субъективная сторона контрабанды - прямой умысел. Лицо осознает, что незаконно перемещает предметы или товары через таможенную границу Украины, и желает сделать эти действия. Относительно субъективной стороны также следует заметить, что не может быть привлечен к уголовной ответственности за контрабанду лицо, добросовестно заблуждается относительно того, является ли данный предмет культурной ценностью или ядовитым веществом (например, если это культурная ценность длительное время хранилась в семье лица или если это вещество было свободно приобретена лицом в магазине другой страны) [5, с. 568]. Также нельзя рассматривать как контрабанду действия лица, которое осуществляя транзит товаров через территорию Украины, предоставила таможенным органам сопроводительные документы со сведениями, не

соответствующими действительности, без умысла нарушить таможенные правила, предусмотренные действующим законодательством Украины.

Необходимо отметить, что по общему правилу состав контрабанды не содержит каких-либо особых признаков, относящихся к субъекту контрабанды. Поэтому субъектом контрабанды является вменяемое физическое лицо, достигшее 16 лет. Однако в число квалифицирующих признаков контрабанды входит должностным лицом с использованием служебного положения, выделяет специального субъекта этого преступления по квалифицирующим признакам. Кроме того, квалифицирующими признаками контрабанды по ч. 2 ст. 201 УК является «совершение этого преступления по предварительному сговору группой лиц или лицом, ранее судимым за преступление, предусмотренное этой статьей» [1].

Таким образом, юридический анализ состава преступления «контрабанда», предусмотренное ст. 201 УК, позволил четко установить все необходимые признаками данного состава преступления и определить его квалифицирующие признаки, является необходимым условием, как для развития науки уголовного права, так и для эффективной квалификации данного преступления правоохранительными органами.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Слинько Д.С.

Список использованных источников:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131 Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кирсанов А.Ю. Контрабанда и уклонение от уплаты таможенных платежей: Монография. – М.: ООО «Издательство «Элит», 2008. – 160 с.
3. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности. – СПб., Юрид. центр Пресс, 2002. – 639 с.
4. Аслаханов А.А. Проблемы борьбы с преступностью в сфере экономики (криминологический и уголовно-правовой аспекты). Автореф. дисс... доктора юридических наук. – М., 1997. – 40 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка – 7-ме вид., переробл. та допов – К.: Юридична думка, 2010 – 1288 с.
6. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Преступления в сфере экономической деятельности. – М.: Учебно-консультационный центр ЮрИнфоР, 1997. – 310 с.
7. Бойко А.И., Родина Л.Ю. Контрабанда: история, социально-экономическое содержание и ответственность. – С.-Пб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 229 с.
8. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / [В.М. Трубников, В.І. Борисов, Я.О. Лантінов, та ін.]; за заг. ред. Проф. В. М. Трубникова. – Х : Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 336 с.

СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Демченко Ксенія Олександрівна
студент-магістр

Донецького юридичного інституту МВС України

E-mail: Leksy-93@mail.ru

Ключові слова: суд, судова система, судова реформа, Верховний Суд України

В процесі розбудови правової держави проведення судової реформи є нагальною потребою. Дана реформа буде сприяти встановленню чесної та ефективної судової влади, забезпеченню захисту прав і свобод громадян. Актуальність теми зумовлена тим, що наразі необхідні докорінні зміни існуючої судової системи та реформування окремих її інститутів, створення судової системи, яка буде відповідати європейським стандартам правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст.125 Конституції України [1] та ч. 2 ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2] в Україні функціонує чотириланкова судова система, побудована за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

В умовах євроінтеграції та імплементації норм міжнародного права у національне законодавство є доцільним створення судів трьох «автономних» юрисдикцій, які б у своїй діяльності функціонували на засадах публічності та гласності.

Аналізуючи сучасні тенденції розвитку існуючої судової системи в Україні можна виявити певні недоліки:

1) Доступність суду. Один із принципів вільного доступу до правосуддя – територіально зручне місцезнаходження судів. Вітчизняна практика показує, що розташування місцевих і апеляційних судів має відповідати адміністративно-територіальному поділу України. В такому разі ці суди будуть доступними для населення за транспортним сполученням та відстанню.

Тобто сторони, які мешкають (знаходяться) за межами обласного центру, у якому знаходиться спеціалізований місцевий суд, мають витратити додатковий час і кошти задля участі в судових процесах.

2) Суперечки про підсудність. Особливістю української судової системи є те, що держава повинна мати єдиний найвищий судовий орган, а саме Верховний Суд України, який би дієво уніфікував судову практику матеріального і процесуального права.

3) Забезпечення єдності судового корпусу. Функціонування окремих судів різних спеціалізацій та окремих вищих судів є недоцільним, адже в Україні немає того судового органу, який би представляв усю судову систему. Ці повноваження повинні належати Верховному Суду України.

4) Неоднаково розподілене навантаження суддів. Чотириланкова судова система має розгалужену мережу місцевих, апеляційних та вищих судів. Для її функціонування необхідні видатки не лише на здійснення правосуддя окремими судами, а й на утримання цих судів як окремих установ, що є великим тягарем для державного бюджету України.

З метою забезпечення незалежності судової влади пропонується на конституційному та законодавчому рівнях:

- повністю виключити участь Верховної Ради України, Президента України та органів виконавчої влади у процесах призначення, переведення, притягнення до дисциплінарної відповідальності та звільнення суддів;

- передбачити принцип незмінності суддів і призначення суддів на посаду безстроково, відмовившись, таким чином, від процедури першого призначення на п'ятирічний термін;

- встановити виключно конкурсні засади добору суддів, їх переведення до інших, у тому числі вищого рівня, судів, на основі прозорих та об'єктивних критеріїв і процедур;

- закріпити ключову роль зборів суддів у процедурі призначення суддів на адміністративні посади;

- посилити юридичну, у тому числі кримінальну, відповідальність за незаконний вплив на суддів у будь-який спосіб;

- гарантувати фінансову незалежність суддів: підвищити рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності судів, встановити високий рівень заробітної плати для суддів [3].

Головною метою проведення судово-правової реформи в Україні має стати створення законодавчих та організаційних умов для утвердження в Україні незалежної, ефективної та відповідальної судової влади, якій довірятиме суспільство. Судово-правова реформа в Україні повинна мати комплексний характер і передбачати внесення змін до Конституції України, законодавства з питань судоустрою та статусу суддів, реформування суміжних інститутів (прокуратури, адвокатури, правоохоронних органів), вдосконалення процесуального законодавства та законодавства, що регулює порядок виконання судових рішень [4, с.72].

Пропонується реформувати судову систему в триланкову, яка діятиме на принципах територіальності, інстанційності та спеціалізації суддів (а не судів), а саме:

1) Перша інстанція – місцеві суди.

Знаходяться в містах, районах міста, районних центрах, містах обласного значення. Юрисдикція поширюється на відповідну територію (місто, район, район у місті).

Складаються з професійних суддів чотирьох спеціалізацій – кримінальної, цивільної, господарської та адміністративної. Залежно від кількісного складу суддів можливе утворення відповідних спеціалізованих колегій у кожному місцевому суді.

2) Апеляційна інстанція – апеляційні суди.

Знаходяться в кожному обласному центрі, місті Києві. Юрисдикція поширюється на відповідний регіон (область, місто Київ).

Діють у складі судових колегій (або палат) чотирьох спеціалізацій – кримінальної, цивільної, господарської та адміністративної.

3) Касаційна інстанція – Верховний Суд України.

Знаходиться в місті Києві. Юрисдикція поширюється на всю територію України. Діє в складі судових палат чотирьох спеціалізацій – кримінальної, цивільної, господарської та адміністративної [5].

Судова система, яка функціонує в Україні протягом останніх років свідчить про те, що вона є неефективною. Натомість триланкова судова система, структура якої вказана вище, відповідатиме європейським стандартам правосуддя. Саме така система гарантуватиме юридичний захист для громадянина та право на справедливий суд.

Оптимальний варіант вирішення цієї проблеми – надання Верховному Суду України касаційних повноважень шляхом внесення змін до Конституції України. Саме цей найвищий судовий орган буде забезпечувати уніфікацію судової практики, виконуючи касаційну функцію.

Здійснення уніфікації значно спростить доступ до суду та судових процедур передусім для громадян, оскільки до суду першої інстанції за вирішенням спору звертаються особи, переважна більшість яких юридичними знаннями не володіють, відповідно й не бачать і не розуміють різниці між процедурами в окремих судових юрисдикціях.

Таким чином, Верховний Суд України повинен переглядати справи в касаційному порядку з метою забезпечення єдності правозастосування, усунення істотних судових помилок та недоліків судочинства.

Висновки. Отже, необхідність реформування судової системи в Україні є одним із головних завдань, які на сьогодні стоять перед державою. Шляхами вирішення цих завдань є закріплення нових засад судоустрою та статусу суддів на законодавчому рівні, забезпечення вільного доступу до правосуддя, запровадження справедливого судового розгляду справи, підвищення ефективності системи виконання судових рішень тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Буга В.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Редакція від 15 берез. 2016 р.

2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–45. – Ст. 529. – Редакція від 01 січ. 2016 р.

3. Концепція реформування судової системи України: затверджена рішенням Правничої Асамблеї Асоціації правників України від 19 вересня 2014 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uba.ua/ukr/projects/15/>

4. Квасневська Н.Д. Реформування судової системи України: адміністративно-правові засади / Н.Д. Квасневська // Юридичний вісник. – 2015. – № 4 (37). – С. 71–74.

5. Побудова триланкової судової системи в Україні на принципах територіальності, інстанційності та внутрішньої спеціалізації суддів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/fcad4712aaa4ac30c2257e530044bb11/\\$FILE/ПРЕЗЕНТАЦІЯ_триланкова_судова_система.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/fcad4712aaa4ac30c2257e530044bb11/$FILE/ПРЕЗЕНТАЦІЯ_триланкова_судова_система.pdf)

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ (ПРАВОВИХ) ГАРАНТІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ МАЛОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Денисенко Юлія Миколаївна
аспірант Навчально-наукового Юридичного інституту
Національного авіаційного університету
E-mail: julialulichka@gmail.com

Ключові слова: гарантії, юридичні (правові) гарантії, права та законні інтереси, захист

Створення та функціонування по справжньому самостійної, демократичної, незалежної держави Україна автоматично означає адаптацію національного законодавства відповідно до норм міжнародного у сфері захисту прав та законних інтересів людини і громадянина. Так, на керуючих основоположними принципами, позиціями та приписами міжнародного законодавства, українськими правниками сформульовано загальновідомий вислів, закріпленого у ст.3 Конституції України, а саме: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Разом з тим, зачасти в літературі зустрічаємо ще одне широко застосований вислів: «інтереси особи, які не суперечать інтересам держави, суспільства, інших громадян», який за своєю суттю та значенням автоматично наголошує на віднесенні гарантій захисту прав та законних інтересів громадянина України (в тому числі й малолітнього) до числа другорядних за ознакою «важливості» по відношенню до державних [3].

Звертаючись знову ж таки до положень, які містяться у значній кількості джерел нормативно-правового та наукового характерів, спостерігаємо за тенденцією становлення завдання охороняти, захищати права та законні інтереси людини й громадянина в суспільстві з боку держави на першочерговий рівень.

Так, сприймаючи людину як найвищу біологічну, соціальну цінність, дослідженням проблем та особливостей гарантій прав та свобод людини та громадянина займалися велика кількість вчених-науковців, публіцистів й, навіть, філософів. Основні витоки гарантування прав та свобод людини беруть свої початки у працях Гегеля, Платона, Арістотеля, відомого для правників Ш. Монтеск'є та інших. Ймовірно, що такий масив уваги до поставленої проблематики спричинений необхідністю встановлення законності та порядку в суспільстві. Саме таке завдання ставлять перед собою юридичні (правові) гарантії прав та законних інтересів людини та громадянина. Погоджуємося з думкою Магновського І.Й. про те, що юридичні гарантії являють собою сукупність умов та спеціальних правових способів і засобів,

які визначають умови і порядок реалізації безперечного здійснення прав і свобод особи, а також їх охорону, захист [2, С.151].

Класифікатор поділу всієї сукупності гарантій прав та законних інтересів людини та громадянина на види повинен базуватися не тільки на сферах їх застосування: економічні, політичні, культурні, юридичні (правові) гарантії тощо, а й залежно від суб'єктів, права, свободи та законні інтереси яких захищаються. Так, особливої уваги та процедури застосування спеціальних заходів захисту прав потребують жінки, люди похилого віку, військовослужбовці, діти тощо. Особливе місце серед вказаних категорії осіб займають діти до досягнення ними 14 річного віку. Справа в тому, що людина у межах цього вікового періоду вважається найбільше вразливим для впливу негативних явищ, що відбуваються у суспільстві. Беручи таку обставину до уваги, в незалежній Україні створено систему нормативно-правових та підзаконних актів, які закладають базові положення щодо захисту прав та законних інтересів малолітніх в Україні: Конституція України, ЗУ «Про охорону дитинства», ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про Національну поліцію», ЗУ «Про адвокатуру», ЗУ «Про загальну середню освіту» тощо, функціонують органи державної влади та органи місцевого самоврядування: Президент України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений Президента України з прав дитини, різноманітні заклади освіти, органи внутрішніх справ, адвокатура, прокуратура, Національна поліція, сільський, селищний, міський голова, служби у справах дітей. Ще одним, не менш важливим елементом який також необхідно включити до переліку правових гарантій прав та законних інтересів малолітніх в Україні, є інститут відповідальності як посадових осіб, так і громадян України за порушення процесу реалізації прав та законних інтересів вказаної верстви населення. Такого висновку ми дійшли взявши до уваги те, що правові норми покликані не тільки врегульовувати відносини в державі та попереджати виникнення різноманітних правопорушень, а й можливістю притягнути до юридичної відповідальності осіб-правопорушників. Тому цілком доречним буде включити інститут юридичної відповідальності до системи гарантій прав та законних інтересів малолітніх в Україні.

Отож, держава, піклуючись про майбутнє підростаючого покоління застосовує різноманітні заходи, які, в ідеалі, повинні гарантувати захист та непорушність їх прав та законних інтересів. Всебічно розвинений механізм забезпечення захисту в Україні не виключає можливості створення новітніх чи вдосконалення функціонуючих правових гарантій прав та законних інтересів малолітніх в Україні.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бородін І.Л.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141.
2. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Магновський Ігор Йосифович. – К., 2003. – 221 с.
3. Адміністративно-правовий захист: окремі питання прав, свобод та законних інтересів громадян [Електронний ресурс] / Г. Ткач // Вісник Львівського університету. – 2001. - №36. – 629 с. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?d=282&i=6&w=r>.

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Джос Дар'я Олександрівна
студент юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
М.Дніпропетровськ
E-mail: [_d.djos@yandex.ru](mailto:d.djos@yandex.ru)

Ліпинський Владислав Віталійович
К.н.ю. доцент кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів

Ключові слова: юридична відповідальність, адміністративна відповідальність

Адміністративна відповідальність – це одне з фундаментальних понять сучасного адміністративного права. Проте, чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) не дає визначення адміністративної відповідальності, незважаючи на те, що глава II має назву «Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність». У ст. 23 КУпАП йдеться лише про те, що адміністративне стягнення є мірою адміністративної відповідальності і застосовується з метою виховання особи, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень, як самим правопорушником, так і іншими особами [1].

Для визначення поняття адміністративної відповідальності необхідно розглянути її ознаки. Адміністративна відповідальність характеризується двома видами ознак: 1) загальні ознаки, що характерні юридичній відповідальності в цілому; 2) спеціальні ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності [2].

Адміністративній відповідальності притаманні такі загальні ознаки: має зовнішній характер; застосовується лише за вчинення правопорушення; пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; визначена у нормах права; притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку; притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; винна у вчиненні правопорушення особа несе певні втрати матеріального та побутового характеру, які передбачені законом.

Крім загальних ознак, юридичній відповідальності властиві і спеціальні ознаки, що відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності. До цих ознак слід віднести наступне: адміністративною відповідальністю є адміністративне правопорушенням (проступок, дія чи бездіяльність); має публічний державно-обов'язковий характер; широке коло суб'єктів; виявляється в накладенні на порушників певних видів адміністративних стягнень; особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності [3].

Вказані специфічні ознаки адміністративної відповідальності є обов'язковими і відсутність хоча б однієї з них, може свідчити про відсутність адміністративної відповідальності.

Отже, можна зробити висновок, що зміст поняття адміністративної відповідальності невпинно розвивається і досі залишається предметом для дослідження з боку вітчизняних та зарубіжних науковців. Використовуючи розглянуті вище теоретичні підходи до визначення юридичної відповідальності в цілому, і адміністративної зокрема, а також проаналізувавши загальні та спеціальні ознаки адміністративної відповідальності, слід зазначити, що адміністративна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, що має публічний державно-обов'язковий характер та полягає в застосуванні органами

адміністративної юрисдикції до осіб, що вчинили адміністративне правопорушення адміністративних стягнень у порядку, встановленому нормами адміністративного права.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – ст. 1122.
2. Адміністративна відповідальність в Україні: Навчальний посібник / За заг. ред. доц. А.Т.Комзюка. 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.
3. Літошенко О.С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності. – Автореферат дисертації к.ю.н. за спеціальністю 12.00.07 – Київ, 2004. – 16 с.

УСВІДОМЛЕННЯ ТЯЖКОСТІ ЗЛОЧИНУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ ВИНИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Дзюба Анастасія Олександрівна
студентка 3 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: cayen100@gmail.com

Ключові слова: вина, зміст вини, тяжкість злочину, усвідомлення тяжкості злочину

1. Злочин є формою людської поведінки, найбільш відхиленої від наявних на певному етапі суспільно-історичного розвитку держави й суспільства норм. Цю поведінку можна оцінювати з різних позицій (соціальних, правових, психологічних, моральних, релігійних тощо). Водночас, визначаючи зміст злочинної поведінки особи крізь призму законодавчо встановлених ознак злочину (згідно яких злочин – це, серед іншого, винне діяння), здійснюючи кримінально-правову кваліфікацію вчиненого посягання, найскладніше зрозуміти, «виміряти» й оцінити її внутрішній зміст.

Вирішальним моментом психологічного аспекту злочину є вина. Саме ця ознака, за неодноразовими підрахунками фахівців, провокує найбільшу кількість помилок в кримінально-правовій оцінці суспільно небезпечних діянь. Тому до проблем вини, її форм та видів у своїх роботах зверталось чимало вчених (Р. В. Вереша, П. А. Воробей, П. С. Дагель, Д. П.Котов, М. Й. Коржанський, О. І. Рарог, А. А. Пінаєв, М. І. Хавронюк та інші).

2. Проблема вини можна визначити як проблему філософську, психологічну та етико-правову. Вина – це складне і багатоаспектне соціально-правове явище з різнобічними зв'язками і опосередкуваннями. В європейській юридичній науці сутність, зміст і форми вини протягом багатьох років є предметом дискусій. При цьому найбільш відомими є три концепції вини: оціночна (за якою вина є оціночною характеристикою, яку надає вчинку суд), небезпечного стану (який нібито проявляється у вчиненому особою злочині) та психологічна (за якою вина розглядається як внутрішнє, психологічне ставлення особи до юридично значущих об'єктивних ознак вчинюваного злочину). Саме остання з названих теорій є більш поширеною [1]. Зміст ст. 23 «Вина» Кримінального кодексу (далі – КК) України (згідно якої виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [2]) дозволяє вважати, що саме психологічну теорію вини було використано й українським законодавцем.

3. Основними категоріями, що характеризують вину, є її зміст та форми. Під змістом філософія розуміє єдність всіх складових елементів об'єкта, його властивостей, внутрішніх

процесів, зв'язків, суперечностей і тенденцій, що являють собою визначальну сторону явищ або об'єктів. Вина як кримінально-правова категорія – це психічне ставлення, що знайшло вияв у конкретному злочині. Складовими елементами цього ставлення є свідомість та воля. Різні комбінації свідомості та волі як окремих елементів даного ставлення утворюють різні модифікації вини. Тому інтелект та воля у певному, передбаченому кримінальним законом їх поєднанні, утворюють зміст вини.

Оскільки у філософії формою визнається внутрішня структура сталих зв'язків і взаємодій елементів, властивостей та процесів, що утворюють предмет або явище, а також спосіб існування і виразу змісту, то форми вини визначаються закріпленням у законі співвідношенням психічних елементів (свідомості і волі), що утворюють зміст вини, тобто відмінністю в інтенсивності і визначеності інтелектуальних та вольових процесів, що відбувається в психіці суб'єкта злочину. Ці форми вказують на спосіб інтелектуальної і вольової взаємодії суб'єкта з об'єктивними обставинами, які становлять юридичну характеристику даного виду злочинів [3, с. 126–128].

4. Із зазначених теоретичних положень випливає, що вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого складу злочину нерозривно пов'язана з іншими його ознаками. Власне, її зміст відображають об'єктивні ознаки злочину, що характеризують його об'єкт, предмет, потерпілого, об'єктивну сторону, тобто конкретне діяння становить предметний зміст вини, її матеріальне наповнення. При цьому зміст вини як соціальної категорії визначають характер і тяжкість злочинного діяння, та сама його наявність як такого. Отже, вина та тяжкість злочину – це взаємопов'язані категорії. Водночас, теоретичний і практичний інтерес становить питання охоплення суб'єктивним ставленням особи тяжкості вчинюваного злочину, тобто усвідомлення правопорушником цієї властивості вчинюваного ним діяння. Слід зазначити, що від вирішення цього питання залежать висновки по ряду інших проблем, адже з тяжкістю злочину пов'язане широке коло кримінально-правових наслідків.

5. Згідно зі ст. 12 КК України злочини поділено залежно від ступеня їх тяжкості на чотири види: невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. При цьому формальним критерієм цієї класифікації є вид і розміри покарання, встановлених за вчинення злочину у санкції відповідної кримінально-правової норми.

У зв'язку з викладеним вище слід звернути увагу на те, що законодавець, конструюючи деякі диспозиції статей законодавства України про кримінальну відповідальність, вводить до змісту ряду злочинів таку ознаку, як усвідомлення суб'єктом злочину тяжкості вчинюваного (або такого, що готується, або вже вчиненого) кримінального правопорушення. Як приклад цього може бути розглянуто ст. 255 КК України, в якій йде мова про створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину. З опису цього злочину випливає, що законодавець передбачає наявність у суб'єкта злочину, передбаченого ст. 255 КК України, глибоких знань в галузі кримінального права. Іншими словами, особа, створюючи злочинну організацію, заздалегідь має знати критерії розмежування злочинів за їх тяжкістю, і її умисел при цьому спрямовано на вчинення злочинною спільнотою саме тяжких та особливо тяжких злочинів. Отже, для кваліфікації злочину за ст. 255 КК України вимагається установити, щонайменше, що: 1) суб'єкт злочину достатньою мірою обізнаний з кримінально-правовою класифікацією злочинів, закріпленою в ст. 12 КК України; 2) суб'єкт злочину точно знає, для вчинення яких злочинів ним створюється стійке злочинне об'єднання; 3) суб'єкт злочину достатньою мірою обізнаний із санкціями, встановленими в КК України за ці злочини. Отже, законодавець заздалегідь презюмує той факт, що у свідомості особи відображаються не лише об'єктивні (фактичні) ознаки злочину, але і його юридичні (кримінально-правові) властивості, що злочинець напевне усвідомлює: він вчиняє (готується вчиняти) саме тяжкий чи особливо тяжкий злочин і ніякий інший.

6. Не можна заперечити, що створення злочинних організацій як найбільш небезпечних проявів групової злочинності, справді, в більшості випадків, пов'язане з учиненням тяжких та особливо тяжких злочинів. Тому законодавча позиція стосовно визнання об'єднання злочинною організацією за умови його створення задля вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, безумовно, найбільш повно відповідає соціально негативній природі цих об'єднань. Однак вона не є бездоганною, а тому має як своїх прихильників, так і противників. Так, значна кількість учених пропонує не вказувати на ступінь тяжкості злочину у визначенні мети злочинної організації. Так, І. К. Туркевич обґрунтовує необхідність виключити посилання на мету як обов'язкову ознаку злочинної організації. Це значно обмежує визнання того чи іншого угруповання злочинною організацією. Особливо негативно це впливає на боротьбу з організованою злочинністю у сфері економіки, оскільки значна кількість економічних злочинів не відноситься до тяжких або особливо тяжких. Г. П. Жаровська зазначає, що, оскільки вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів є видом злочинної діяльності й відповідно звужує мету створення злочинної організації, то для ширшого тлумачення даного поняття метою створення злочинної організації слід вважати заняття злочинною діяльністю [4, с. 7]. На думку М. Й. Коржанського, метою злочинної організації є вчинення невизначеної кількості злочинів. Невизначена кількість злочинів може охоплювати як одне, так і декілька суспільно небезпечних протиправних діянь, які за ступенем своєї тяжкості можуть бути різними. [5, с.16]. Неоднозначною, на думку І. В. Іваненка, щодо свого кримінально-правового розуміння є «прив'язка» криміналізації такого діяння, як створення злочинної організації, до мети вчинення саме тяжкого чи особливо тяжкого злочину, оскільки, з точки зору створення потенційної загрози для стану громадської безпеки вирішальну роль має власне створення та існування у певний період такого надзвичайно серйозного джерела небезпеки, як злочинна організація, незважаючи на ступінь тяжкості попередньо запланованих її членами злочинів. У цьому аспекті принципове теоретичне значення має те, чи існували на момент утворення певної злочинної організації чіткі плани щодо вчинення конкретного злочину або ряду злочинів, чи, можливо, певна злочинна організація могла створюватися як потенційна колективна злочинна одиниця без чіткого визначення на момент створення конкретного злочинного спрямування її діяльності або конкретних злочинів. На думку автора, цілком можлива ситуація, коли члени злочинної організації, які, наприклад, відокремились від іншого більш складного злочинного об'єднання, успадкувавши ієрархічність підпорядкування, внутрішню і зовнішню стійкість, мають на певний момент лише приблизне уявлення про зміст подальшої спільної злочинної діяльності. Втім, ця колективна злочинна одиниця вже існує і готова до вчинення злочинів. Більше того, на думку І. В. Іваненка, варто досить критично віднестися до самої прив'язки факту створення та існування злочинної організації до обов'язкового її спрямування на вчинення саме тяжких чи особливо тяжких злочинів, бо злочинні організації не завжди вчиняють тільки зазначені злочини [6, с.118]. Як бачимо, існує низка теоретичних і практичних аргументів проти вказівки на тяжкість злочину в описі ознак злочинної організації.

7. Конструкція суб'єктивної сторони злочину, за якої виною особи охоплюється кримінально-правова оцінка вчиненого злочину (його місце у законодавчій класифікації злочинів), законодавчо закріплена й у ст. 396 КК України, яка передбачає відповідальність за заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Як бачимо, і в цій нормі законодавець пов'язує наявність вин особи з усвідомленням нею тяжкості злочину.

Як зазначає Г. І. Баймурзін, за своїм змістом умисел приховувача дещо ширший, ніж при інших формах злочинної діяльності. Якщо при інших формах умисної злочинної діяльності зміст суб'єктивної сторони в основному обмежується усвідомленням характеру лише власної дії чи бездіяльності і можливості настання злочинних наслідків, то при приховуванні суб'єктивна сторона, крім зазначених моментів, включає також усвідомлення

суб'єктом характеру злочину, вчиненого іншими особами [7, с. 83]. Для кваліфікації злочину за ст. 396 КК України особа, серед іншого, повинна усвідомлювати (розуміти), що діяння, яке вчинила інша особа, належить саме до злочинів визначених ч. 4 та/або ч. 5 ст. 12 КК України. Проте, з точки зору практичної реалізації кримінальної відповідальності за заздальгідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину, досить проблемним стає встановлення того, яким чином винний має усвідомлювати зазначені обставини без наявності в нього спеціальних знань в галузі кримінального права.

8. Підсумовуючи викладене слід наголосити на тому, що деякі положення Особливої частини КК України в частині опису злочинів і їх суб'єктивних ознак (маються на увазі ст.ст. 255, 396 КК) сформульовано таким чином, що вони суперечать загальним положенням щодо вини, її змісту і форм. У зв'язку з цим доцільно у вищезазначених статтях КК України виключити посилання на категорію злочинів за їх тяжкістю, а ому й вилучити з предмету суб'єктивної оцінки особи тяжкості вчинюваного (або вчиненого) злочину.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Житний О. О.

Список використаних джерел:

1. Вереша Р. В. Сучасні теорії (концепції) вини в науці кримінального права / Р. В. Вереша // Вісник Академії адвокатури України. – 2015. – Т.12. – № 1. – С. 79–94.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України / Р. В. Вереша. – К. : Атіка, 2005. – 224 с.
4. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Г. П. Жаровська. – К., 2004. – 20 с.
5. Коржанський М. Й. Уголовний Закон України (наукова модель) : монографія / М. Й. Коржанський. – Д. : Юрид. акад. М-ва внутр. справ, 2004. – 200 с. .
6. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій : монографія / А. А. Вознюк. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 192 с.
7. Баймурзин Г. И. Ответственность за прикосновенность к преступлению / Г. И. Баймурзин – Алма-Ата : «Наука» Казахской ССР, 1968. – 103 с.

ФУНКЦІЇ ПРОКУРАТУРИ У КРАЇНАХ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Дзюбенко Вікторія Олегівна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

E-mail: vikatoria26@gmail.com

Ключові слова: функції прокуратури, європейські стандарти, євроінтеграція

Прокуратура є одним із важливих елементів державного механізму, який сприяє забезпеченню правопорядку, захищає права і свободи особистості, суспільства, держави. Євроінтеграційні процеси, які відбуваються у нашій країні, зумовлюють необхідність реформування органів прокуратури і приведення їх до стандартів Європейського союзу. У зв'язку з цим існує потреба в дослідженні особливостей інституту прокуратури в зарубіжних країнах, приділивши особливу увагу функціям органів прокуратури.

Питанням дослідження функціонування органів прокуратури займалися такі вчені як І. В. Плахіна, В. В. Сухонос, О. Михайленко, А. В. Скрипнюк та ін.

Функції прокуратури – це основні напрями діяльності прокуратури, що безпосередньо виражають її сутність і призначення, передбачають особливі форми, методи і тактику здійснення повноважень. Для кожної країни характерний свій перелік функцій прокуратури, який залежить від соціальних і правових умов розвитку суспільства і держави, особливостей і традицій національної правової культури, інших факторів.

Зокрема, слід звернути увагу на функціонування органів прокуратури Італії. Відповідно до ст. 73 Укладення про судоустрій Італії від 20.01.1941 р. прокуратура здійснює нагляд за дотриманням законів, ефективним і правильним відправленням правосуддя, охороною прав держави, юридичних осіб і недієздатних, вимагаючи в разі необхідності застосування тимчасових заходів; сприяє припиненню правопорушень; здійснює підтримання державного обвинувачення в суді. Крім того, вищезазначеною статтею передбачається, що прокуратура має вплив при виконанні чи дотриманні законів, невиконання яких зачіпає права держави, якщо такого роду дії не відносяться законом до компетенції інших органів. За своєю суттю відповідне положення втілює функцію загального нагляду, яка є нехарактерною для європейських країн. Це пов'язано з тим, що формування демократичної системи державного устрою вимагає передання функцій загального нагляду органам виконавчої влади. А діяльність прокуратури повинна зосереджуватися у сфері кримінального переслідування та підтримання державного обвинувачення. Однак і для прокуратури Італії ця функція є другорядною та виконується лише в тих випадках, в яких вона не віднесена до компетенції інших органів влади. На думку В. В. Сухоноса, наділення італійської прокуратури обмеженими повноваженнями у сфері загального нагляду може бути пояснено тим, що централізована державна влада, так само як і громадянське суспільство в Італії, починає формуватися значно пізніше ніж у інших європейських країнах, а функціонування італійського державного механізму тривалий час характеризувалося сильними тенденціями авторитаризму, що і призвело до наділення прокуратури контрольно-наглядовими повноваженнями [1, с. 198].

Щодо прокуратури Французької Республіки, то вона виконує наступні функції: порушує кримінальні справи, здійснює нагляд за органами розслідування, підтримує обвинувачення в суді, контролює законність судових рішень та забезпечує їх виконання, бере участь у цивільному процесі в якості основної або залученої сторони. Щодо останньої функції, то у Франції вона має доволі широку сферу реалізації. Згідно ст. 422 Цивільного процесуального кодексу Франції прокурор здійснює повноваження, які визначені законом. Однак, відповідно до ст. 423 ЦПК Франції прокурор крім випадків, передбачених законом, може захищати громадський правопорядок у випадках його порушення. Вказане свідчить про можливість прокуратури Франції втручатися в ті чи інші сфери суспільного життя.

Натомість, у Федеративній Республіці Німеччина функції прокуратури головним чином спрямовані на кримінальне переслідування: керівництво здійсненням кримінального розслідування, підтримання державного обвинувачення, виконання кримінальних покарань. Участь у цивільних справах обмежується лише небагатьма випадками. Наприклад, відповідно до § 16 закону ФРН «Про зникнення» прокурор має право подавати до суду запит про визнання особи померлою.

Отже, проаналізувавши функції декількох держав континентальної Європи, можна зробити висновок, що незважаючи на подібність виконуваних функцій, обсяг їх реалізації є різним у кожній країні. Це пояснюється тим, що відповідні функції можуть реалізовуватись через різні правові інститути і механізми відповідно до національних правових традицій. На мою думку, Україні не слід бездумно переймати жодну з моделей, але разом з цим необхідно

взяти до уваги загальний напрям і концентрацію функцій прокуратури європейських країн на забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.

Науковий керівник: к. ю. н., Новак О.Д.

Список використаних джерел:

1. Сухонос В. В. Особливості формування інституту прокуратури у країнах континентальної Європи / В. В. Сухонос // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : зб. тез доповідей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції 21–22 грудня 2007 р. (м. Суми). – Суми, 2007. – С. 197-200.

ОЗНАКИ ТУРИСТИЧНОЇ ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Дроніна Христина Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: christinadronina@gmail.com

Ключові слова: характерні ознаки, правовідносини, інститут послуг, туристична послуга

Інститут послуг займає окреме положення у системі об'єктів цивільного права. Об'єктом цивільних правовідносин у цьому випадку виступає результат діяльності – послуга. У законодавстві та Цивільному кодексі України врегульовано та систематизовано питання інституту послуг, серед яких окремо можна виділити туристичну послугу.

Узагальнюючим критерієм, який об'єднує різні види трудової діяльності з надання послуг, є виробництво таких споживчих вартостей, які переважно не набувають речової форми [4]. Туристичній послугі характерні типові ознаки послуг, але в свою чергу туристична послуга наділена рядом специфічних ознак. Так, до типових ознак можна віднести ті, що чітко зазначені у Цивільному кодексі: особистий характер надання послуги (ч.1 ст. 902), оплатність послуги, якщо це передбачено договором (ч.1 ст. 903), строкова обумовленість договору (с. 905) тощо [1].

Туристична послуга надається споживачеві особисто і являє собою результат діяльності організації чи індивідуального підприємця. Туристична послуга надається на підставі документів, які завіряють виникнення взаємин. У процесі створення, надання та споживання туристичних послуг усі правовідносини повинні оформлюватися юридично, тобто спеціальними цивільно-правовими договорами. Реалізація туристичної послуги згідно Закону України «Про туризм» здійснюється на підставі укладеного договору на туристичне обслуговування [2]. До договору на туристичне обслуговування застосовуються загальні положення договору про надання послуг, якщо інше не передбачено законом та не суперечить суті зобов'язання. Туристична послуга є платною та надається у встановлені строки.

На основі аналізу фахової літератури та спостережень сучасного ринку туризму можна виокремити специфічні ознаки надання туристичних послуг. Основними ознаками туристичної послуги є їх нематеріальний характер, нерозривність виробництва та споживання та неможливість збереження туристичної послуги.

Нематеріальний характер послуги полягає у неможливості оцінки у момент замовлення послуги. Туристичні послуги визначаються діяльністю виконавця послуги по задоволенню потреб споживача, які носять інтелектуальний, духовний, фізичний характер. До моменту, коли турист прибув на місце, що передбачене туристичною послугою, він має тільки опис місцевості чи маршруту, а також документи на реалізацію туристичних послуг. Корисний ефект туристичної послуги завжди носить нематеріальний характер і споживається лише в момент перебування на туристичному об'єкті, саме в момент надання туристичних послуг. Зазначене дає підставу вважати, що туристичним послугам характерна мета, що завжди має нематеріальний характер, який виражається у внутрішніх відчуттях під час споживання туристичних послуг [5].

Оскільки туристична послуга є результатом безпосередньої взаємодії виконавця і споживача, то процес надання туристичної послуги відбувається паралельно зі споживанням. Туристична послуга може бути спожита тільки коли споживач прибув к місцю її виробництва. Споживач долає відстань, яка відділяє його від туристичної послуги та місця її споживання, що обумовлює нерозривність процесів виробництва та споживання послуги. Туристична послуга залежить від таких змінних, як час, простір та сезонність надання.

Неможливість збереження туристичної послуги проявляється в тому, що туристичні послуги не можуть зберігатися на складі, поки знову виникне попит. Туристична послуга надається у рамках встановленого періоду, який оплачено та на визначеному місці [3]. Крім того, в залежності від об'єкта, до якого відноситься туристична послуга, її вартість і комплектація можуть значно змінюватися в залежності від періоду.

До специфічних та притаманних туристичній послугі ознак також відноситься комплексність туристичної послуги. Кожна з окремих туристичних послуг доповнює інші. Мінливість якості туристичних послуг проявляється в тому, що їх якість залежить від того, хто надає такі послуги і за яких умов. Залежність якості туристичних послуг від виконавця проявляється в тому, що сукупність корисних властивостей туристичного продукту - це результат тісної взаємодії елементів матеріальної і кадрової бази. Необхідною умовою споживання туристичної послуги є особиста участь споживача в процесі надання туристичної послуги.

Процес формування та надання туристичної послуги потребує залучення спеціалізованих суб'єктів туристичної діяльності, статус яких регулюється нормами законодавства та умовами ліцензування діяльності.

Тож основні ознаки туристичних послуг певною мірою включають характерні ознаки усіх послуг. Проте кожний окремий різновид послуг має набір своїх специфічних характерних ознак, що обумовлює особливий характер та відмінні риси туристичної послуги як об'єкта цивільних правових відносин. Туристична послуга має ряд особливостей, основним з яких є нематеріальний характер, нездатність до накопичення, одночасність виробництва та споживання, споживач бере участь в процесі виробництва туристичної послуги, комплексність, непостійність рівня якості послуги. Проведена характеристика окреслює специфічні ознаки туристичної послуги та може бути підґрунтям для подальшого більш глибокого дослідження.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Єпіфанова Ю.С.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Закон України «Про туризм» [Текст]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
3. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: підручник / В.К. Кіптенко. - К.: Знання, 2010. - 502 с.

4. Менеджмент туристичного підприємства: Підручник. Затверджено МОН / Кудла Н.Є. – К.: Знання, 2012. – 343 с.

5. Савченко В.О., Савченко В.А. Характерні правові ознаки послуг: на прикладі медичних та туристичних послуг // науковий фаховий журнал «Право і суспільство» № 4 ч.4. – 2015. – с. 102-106.

ЩОДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЯ» ЯК НЕГАТИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Дядечко Вячеслав Володимирович
студент V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: корупція, корупційні правопорушення

На сьогодні українське суспільство зіштовхнулося з низкою глибоких і важко переборних проблем, серед яких особливе місце займає факт поширеності корупційних правопорушень.

Наслідки корупції поширюються на всі сфери суспільного життя, створюючи соціальну напруженість, породжуючи зневіру населення у здатність влади подолати системну кризу, підриваючи довіру суспільства й верховенство права, що провокує створення аномальної економіки, в якій перестають діяти фундаментальні економічні закони. Слушно відзначив Сташис В.В., що корупція – це вкрай небезпечне для держави негативне соціально-правове явище, тому що вона підриває авторитет державного апарату, дискредитує його діяльність, завдає економічній й політичній шкоди, гальмує розвиток реформ, практично знижує ефективність розроблених програм [1, с. 167].

Про деградаційну складову корупції в державному секторі свого часу зазначав філософ Т. Гоббс, який вбачав у ній коріння, з якого «проростає зневага до всіх законів» [2, с. 442].

Погоджуючись із думкою, що корупція зачіпає інтереси всіх соціальних груп і прошарків соціуму, уражує політику, економіку, соціальну сферу, культуру [3, с. 30], а також підкреслюючи фактор поширеності і стійкості цього явища, «можливість бути виявленим на всіх рівнях управління суспільством, а також у системах, які забезпечують його саморегулювання», (як неодноразово зазначав С. В. Страхів) [4, с. 13, 14], вбачаємо суттєвою причиною цього як недостатнє дослідження проблеми корупційного правопорушення, так і наявність недієвого механізму протидії корупції. Можна констатувати, що корупція «стала основною політичною проблемою кінця ХХ – початку ХХІ ст.» [5, с. 191].

Етимологічне значення поняття корупції бере свій початок від об'єднання в одне ціле двох латинських слів, першим є «corrupti» – яке означає участь декількох учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета, другим є «impere» – діяльність щодо пошкодження, порушення чи скасування чогось. При поєднанні виникає термін "corruptere", тобто порушення декількома особами нормального процесу управління справами в суспільстві. Звертаючись до енциклопедичних словників можна побачити тлумачення латинського слова «corruptio» ще й як псування, зловживання, розбещування [6, с.104].

Такий варіант тлумачення підкреслює глибокий аспект корупції, як соціального явища, яке свідчить про розбещення владою та зловживаннями працівників державних органів, що призводить до ослаблення та порушення функціонування системи державної влади. Словник іншомовних слів надає визначення поняття терміну «корупція» як – підкупу.

Підкуп хабарами, продажність серед державних, політичних і громадських діячів, а також урядовців і службовців державного апарату [7, с.301].

Згідно з великим тлумачним словником сучасної української мови під корупцією розуміється діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Пряме використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення; підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [8, с.457].

У юридичній енциклопедії вказано, що латинський термін «corruptio» – це підкуп державних, політичних, громадських діячів, посадових осіб державного апарату, вчинений особою в певних вузькокорпоративних (кланових) інтересах [9, с.76].

Словник юридичних термінів відносить до корупції такі дії як підкуп та зловживання службових осіб владою з метою особистої наживи [10, с.138].

Як бачимо, термін «корупція» в різних джерелах формулюється та розкривається по різному. Якщо відмітити спільне, то можна визначити її протиправний, негативний та антисоціальний характер.

Слід зазначити, що Україна на сучасному етапі більш результативно підходить у своїй державній антикорупційній стратегії до подолання такого негативного явища, як «корупція». Тільки з часом можна буде зрозуміти, чи «корупція» залишиться в такому стані як зараз, чи це явище перейде у якісно нову форму, чи буде подолано, а також оцінити результати антикорупційних реформ та їх соціальну ефективність.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Сташис В. В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні / В. В. Сташис // Вісн. Акад. прав. наук України : зб. наук. пр. – Х.: 2001. – Вип. 2. – С. 163–168.
2. Гоббс Т. Человеческая природа / Т. Гоббс // Избранные произведения: в 2 т. / Т. Гоббс. – М. : Мысль, 1964. – Т. 1. – 583 с. – (Философское наследие).
3. Соловйов В. М. Корупція в державному управлінні як феномен глобалізованого світу / В. М. Соловйов // Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2012. – Вип. 4. – С. 29–37.
4. Страхов С. В. Политико-экономические аспекты коррупции в странах с формирующейся рыночной экономикой : автореф. дис. на стиск. учен. степ. канд. экон. наук : 08.00.14 / С. В. Страхов ; Ин-т экон. РАН. – М., 2007. – 27 с.
5. Пірен М. Запобігання корупції в системі політико-владних відносин сучасного українського суспільства / М. Пірен, В. Ребало // Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2011/2. – № 4. – С. 191–200.
6. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: [Монографія] / Микола Іванович Мельник – К.: Атіка, 2001. – 304 с.
7. Словник іншомовних слів / [Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута]. – К.: Наук. думка, 2000.– (Словники України). – 680 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. Бусел В.Т.] – К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2003. – 1440 с.
9. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко... В.С. Ковальський (кер) та ін. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 528 с.
10. Юридичні терміни. Тлумачний словник / [В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін]; за ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Либідь, 2003. – 320 с.

СУТНІСТЬ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Дядечко Олексій Володимирович
студент V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: прокурорський нагляд, процесуальне керівництво, корупційні злочини

«Саме головне при всякому державному устрої – за допомогою законів та інших засобів забезпечення порядку налаштувати справу так, щоб посадовим особам не було можливості наживатися»

Арістотель

В умовах сучасної дійсності прокурорський нагляд повинен бути дієвим важелем захисту прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів юридичних осіб і держави. Українське суспільство потребує ефективної та незаангажованої прокуратури, яка стане запорукою правопорядку в державі. З цією метою в Україні проводиться масштабне реформування прокуратури, після завершення якого ключовою характеристикою роботи прокуратури буде довіра людей і ефективна боротьба з корупцією [7].

Традиційно, прокуратура вважається наглядовим органом, але бачення меж прокурорського нагляду зазнає суттєвих перетворень. Прокурорський нагляд розглядається у різних аспектах.

Для розуміння сутності прокурорського нагляду за додержанням законів при розслідуванні корупційних злочинів необхідно визначити та осмислити сутність самого прокурорського нагляду та його місця у системі кримінальної юстиції.

Ні для кого не є таємницею те, що розмах корупційної злочинності з кожним роком в нашій країні зростає і піддається системній критиці з боку міжнародних організацій та представників багатьох розвинутих країн.

За результатами вимірювання Transparency International світового Індексу сприйняття корупції у 2015 році індекс України складає 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, ніж минулого року. У всесвітньому рейтингу Україна посідає 130 місце зі 168 позицій. У минулому році країна була на 142-му місці зі 175 позицій [19].

Офіційна статистика по виявленню та розслідуванню корупційних злочинів, як показує практика, в цілому, характеризується нарощуванням своїх показників. Розслідування корупційних злочинів у останні роки набуло підвищеного суспільного інтересу з боку громадськості. Також, якщо прослідкувати за нормотворчою діяльністю, законодавцем не так давно були прийняті відповідні нормативно-правові акти та створені спеціалізовані антикорупційні інституції в сфері боротьби з корупцією: Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції та ін.. Позитивним також являється просування у створенні Державного бюро розслідувань України, хоча б на законодавчому рівні.

В 2016 році антикорупційні органи відзвітують про основні результати роботи, після чого можна буде говорити про фактичну їх ефективність у вказаному напрямку та наближення України до міжнародних стандартів по протидії та розслідуванню корупційних злочинів.

Конституція України (ч. 3 ст. 121) покладе на прокуратуру нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство [1].

Проте визначення даного поняття законодавець не сформулював ні в Основному законі, ні у новому Законі України «Про прокуратуру» (від 14.10.2014 р.).

У скасованому Законі України «Про прокуратуру» (від 05.11.1991 року) законодавець принаймні визначав предмет та завдання прокурорського нагляду за діяльністю різних суб'єктів. Аналіз відповідних норм дозволяє скласти уявлення про сутність прокурорського нагляду загалом. Таке уявлення вже неодноразово намагалися скласти науковці. При цьому, часто, поняття прокурорського нагляду пропонувалися щодо певних видів діяльності (досудового розслідування; оперативно-розшукової діяльності; діяльності правоохоронних органів).

Поняття «прокурорський нагляд» нині не має свого законодавчого визначення, не існує і єдиного підходу щодо сутності цього поняття серед учених та практиків. Відтак, спостерігається велика кількість доктринальних визначень цього безперечно складного та багатоаспектного поняття. Численні визначення умовно можна розподілити на дві групи: ті, що характеризують прокурорський нагляд як загальну специфічну та основну функцію прокуратури та ті, що характеризують його як форму діяльності держави. Так, одні науковці під прокурорським наглядом розуміють врегульовану нормами права діяльність органів прокуратури, спрямовану на реалізацію завдань і функцій прокуратури [8, с. 9]. Подібний підхід також демонструють автори юридичної енциклопедії: «прокурорський нагляд – вид діяльності прокуратури» [9, с. 162]. К.Ф. Гупенко зазначає, що прокурорський нагляд – головний напрямок діяльності прокуратури» [10, с. 369].

Так, передбачена у ст. 10 Закону України «Про прокуратуру» 1991 року координація діяльності у сфері протидії злочинності та корупції [2] цілком логічно могла розглядатися, як складова частина функції нагляду за додержанням законів органами, які проводять ОРД, дізнання, досудове слідство. Невипадково у чинному Законі України «Про прокуратуру» координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, що здійснюється прокурорами, передбачена саме у ст. 25 «Нагляд за додержанням законів органами, що провадять ОРД, дізнання, досудове слідство» [3].

Досліджуючи таке загальне поняття, як «прокурорський нагляд» необхідно визначитися із однією з його складових, а саме – прокурорським наглядом за додержанням законів органами, які проводять ОРД, дізнання, досудове слідство. Як правило, науковці обмежуються загальними тезами про те, що прокурорський нагляд за додержанням законів органами, які проводять ОРД, дізнання, досудове слідство, є однією з форм прокурорського нагляду і одразу переходять до дослідження предмета, об'єктів, завдань цього нагляду та повноважень прокурора при його здійсненні [11, с. 112; 16].

Як зазначає О. Р. Михайленко, прокурорський нагляд за своєю суттю є комплексною конституційною функцією, що покладена на прокуратуру. Комплексною вона вважається тому, що включає нагляд за виконанням законів трьома органами – тими, що проводять ОРД, дізнання, досудове слідство [12, с. 158].

Більш детальне, хоча й подібне визначення дає І. Є. Марочкін: «Прокурорський нагляд за додержанням законів органами дізнання та досудового слідства є одним із галузевих напрямів наглядової діяльності прокуратури. В той же час здійснення такого нагляду становить основний зміст діяльності прокурора у досудових стадіях кримінального процесу, де прокурор зобов'язаний забезпечити постійний нагляд за додержанням законів всіма органами дізнання і досудового слідства, незалежно від їх відомчого підпорядкування» [13, с. 162].

М. А. Погорєцький, Д. Й. Никифорчук, В. В. Поливода та інші характеризують таку складову цього нагляду як діяльність прокуратури з нагляду за додержанням законності органами, що проводять ОРД, як вид діяльності працівників прокуратури в межах їх

компетенції, з використанням ними визначених законом методів перевірки та засобів реагування для забезпечення виконання на території України законів усіма оперативно-розшуковими органами [14, с. 147].

Видається незаперечним, що нагляд за додержанням законів органами, які проводять ОРД, дізнання, досудове слідство, є основною функцією органів прокуратури України та саме в цій сфері здійснює свою діяльність переважна більшість прокурорів. Основним завданням прокурорської діяльності є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, який в кримінальному процесі проявляється найповніше, тому що саме прокурору закон надав право ініціювання перед судом обмеження закріплених Конституцією прав та свобод людини і громадянина: права на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла; таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції тощо.

Прокурор є тією першою ланкою, яка наділена правом нагляду за законністю і доцільністю ініціювання перед слідчим суддею обмеження прав і свобод громадян, що піддаються кримінальному переслідуванню. Наглядова функція прокуратури у сфері додержання законів органами, які проводять ОРД, дізнання, досудове слідство, закріплена в п. 3 ст. 121 Конституції України, ст.ст. 5, 29, 30, 32 Закону України «Про прокуратуру» 1991 року, ст.ст. 2, 25 Закону України «Про прокуратуру», ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року, ст. 36 КПК України та інших законодавчих актах [16].

КПК України декларує процесуальну незалежність прокурора, який, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється (ч. 1 ст. 36 КПК України) та проголошує, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (ч. 2 ст. 36 КПК України). У ч. 2 ст. 30 Закону України «Про прокуратуру» 1991 року (в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13 квітня 2012 року № 4652–VI [4]) існувало положення, відповідно до якого прокурор здійснював нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування (дізнання та досудового слідства) у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [2].

Новела КПК України про здійснення такого нагляду у формі процесуального керівництва підвела ризику під багаторічною дискусією про природу та межі прокурорського нагляду за розслідуванням злочинів, чітко задекларувавши її спрямованість [16].

Слід зазначити і про лаконічність положень щодо прокурорського нагляду за додержанням законів органами, що провадять ОРД, дізнання, досудове слідство, у присвяченій йому ст. 25 Закону України «Про прокуратуру». Зокрема, у ч. 1 міститься відсилання до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України; визначається обов'язковість письмових вказівок прокурора та заборона видавати розпорядження поза межами повноважень, у ч. 2 окреслюються загальні засади координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності.

Також зауважимо, що на даному етапі досліджуваний напрям прокурорського нагляду складається фактично з двох окремих видів діяльності правоохоронних органів: оперативно-розшукової та кримінальної процесуальної [15, с. 112; 16].

Слід підкреслити, що у чинному Законі України «Про прокуратуру» об'єкти нагляду можна виокремити виключно зі статей, що встановлюють відповідні повноваження прокурора, такою нормою є ст. 25 Закону [16].

Відповідно до ст. 38 КПК України до органів досудового розслідування відносяться: слідчі підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, органів державного бюро розслідувань, підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Слід зазначити, що в Генеральній прокуратурі України створена (на правах структурного підрозділу) Спеціалізована антикорупційна прокуратура, на яку покладаються такі функції: здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, яке здійснюється Національним бюро; підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями. Особливості організації та діяльності вказаної прокуратури передбачені статтею 8-1 Закону України «Про прокуратуру».

Як бачимо, органам, що виявляють, розслідують та здійснюють нагляд за додержанням законів при розслідуванні корупційних злочинів на сучасному етапі займають дуже важливе місце і потребують ефективних наглядових дій для досягнення позитивного результату для протидії такому негативному явищу, як корупційні злочини.

Обов'язок із виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень покладається, перш за все, не на прокуратуру, а на інші правоохоронні органи (НАБ України, НАЗК, СБУ, Нацполіцію України, ДБР). Слід зазначити, що кримінально-правова наука та законодавець вважають корупційними ті злочини, які передбачені у примітці до ст. 45 КК України, тобто злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу. Іншими словами, під корупційним злочином у літературі розуміють передбачене Особливою частиною КК України суспільне небезпечне діяння, яке містить ознаки корупційного правопорушення.

У свою чергу, на прокуратуру покладено обов'язок зі здійснення нагляду за додержанням законів не в усій сфері протидії та запобігання корупції загалом (як це було раніше), а лише при проведенні ОРД, дізнання та досудового слідства, зокрема слідчими підрозділами. Саме завдяки цьому можна визначити завдання прокурорського нагляду, які полягають у забезпеченні швидкого, повного та неупередженого розслідування для того, щоб кожний, хто вчинив корупційний злочин, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден не винуватий не був обвинувачений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника корупційного кримінального провадження було застосовано належну правову процедуру [18].

Таким чином, в ході проведеного аналізу було показано сутність прокурорського нагляду за додержанням законів при розслідуванні корупційних злочинів шляхом визначення його місця в системі нагляду в цілому в розрізі його об'єктів, напрямів та функціонального призначення, зважаючи на те, що реформування органів прокуратури, досудового слідства та спеціалізованих антикорупційних інституцій перебуває на шляху адаптації до норм міжнародних європейських стандартів, що потребує додаткового теоретичного та практичного дослідження.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Руденко М.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254 // Відомості Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про прокуратуру : Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789–ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
3. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4652-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 21. – Ст. 208
5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2051.
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
7. Ключовою характеристикою роботи нової прокуратури буде довіра людей і ефективна боротьба з корупцією – Президент (ВІДЕО) // Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=161724
8. Прокурорський нагляд в Україні : підруч. / І. І. Когутич, В. Т. Нора, А. А. Павлишин, В. В. Луцик ; за ред. В. Т. Нора. – К. : Ін Юре, 2011. – 592 с.
9. Юридична енциклопедія : [в 6 т.] / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голов. ред.) та ін.] ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – Т. 5. – 1998. – 736 с.
10. Конституционное право. Энциклопедический словарь / С. А. Авакьян, К. Ф. Гуценко, А. И. Ковлер, М. Н. Марченко ; отв. ред. С. А. Авакьян. – М. : НОРМА-ИНФРА, 2001. – 688 с.
11. Прокурорський нагляд в Україні : курс лекцій для студентів юридичних вищих навчальних закладів / І. І. Когутич, В. Т. Нора, А. А. Павлишин ; за ред. проф. В. Т. Нора. – К. : Атіка, 2004. – 352 с.
12. Михайленко О. Р. Прокуратура України : підруч. / О. Р. Михайленко. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 336 с.
13. Прокурорський нагляд в Україні : підруч. для студентів юрид. спеціальностей вищ. навч. закладів / [І. Є. Марочкін, П. М. Каркач, Ю. М. Грошевий та ін.] ; за ред. проф. І. Є. Марочкіна, П. М. Каркача. – 2-ге вид. – Х. : ТОВ „Одіссей”, 2008. – 240 с.
14. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. / [Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін.] ; за ред. проф. О. М. Джужі. – К. : Правова єдність, 2009. – 310 с.
15. Прокурорський нагляд в Україні : курс лекцій для студентів юридичних вищих навчальних закладів / І. І. Когутич, В. Т. Нора, А. А. Павлишин ; за ред. проф. В. Т. Нора. – К. : Атіка, 2004. – 352 с.
16. Вигівська, Л. В. Прокурорський нагляд за додержанням законів при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів [Текст] : автореферат... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.10 - судоустрій; прокуратура та адвокатура / Л. В. Вигівська. - К. : Генеральна прокуратура Укр. Нац. акад. прокуратури Укр., 2016. - 20 с.
17. Руденко М. Нові антикорупційні інституції та прокуратура: питання понятійної визначеності // Вісник прокуратури. – 2015. - № 9. – С.16-25.
18. Руденко М. Органи прокуратури України як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції: теорія, новації, шляхи оптимізації // Право України. - 2015. - № 6. - С. 70-76.
19. Індекс корупції CPI-2015: Офіційний сайт Transparency International Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/%D0%A1PI-2015>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСКАРЖЕННЯ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Ейбатов З.М.

Здобувач кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: lawyer3229@mail.ru

Ключові слова: право на оскарження, процесуальні рішення, правоохоронні органи, реалізація прав на практиці, скарга

Реформування кримінальної юстиції встановила нові положення кримінального та кримінально-процесуального законодавства, яка у тому числі повинна була бути направлена на вирішення питань щодо забезпечення права на оскарження у кримінальному провадженні України. Ці права закріплені на рівні процесуального закону, але в деяких аспектах, і по теперішній час, не дуже успішно реалізуються на практиці. Проблема забезпечення права на оскарження знаходиться у площині дослідження та аналізу сучасних проблем у кримінальному провадженні України, у зв'язку з чим перебуває у просторі підвищеної уваги. Це питання є очевидним і постійним, оскільки суттєві зміни, що відбуваються в українському законодавстві останніми роками істотно впливають на забезпечення права на оскарження у кримінальному провадженні України.

Питання забезпечення права на оскарження знаходиться в центрі уваги, ця проблематика у різних аспектах, у різний час та під різним кутом зору була досліджена такими науковцями, як: І.І. Ємельянова, О. Ю. Костюченко, В.М. Коваль, Н.Р. Бобечко, Д.О. Захарова, В.М. Беднарська, Є.Г. Коваленко, О.Ю. Костюченко, В.Т. Маляренко, Л. О. Богословська, Т. В. Варфоломеева, Т. Б. Вільчик, М. М. Гродзінський, Л. М. Лобойка, І. Ю. Мірошникова, Г. М. Омеляненко, П. П. Пилипчук, В.І. Сліпченко, В.І. Теремецький та інші.

Загальні засади забезпечення права на оскарження, закріплені Конституцією України та знаходять свій розвиток у відповідних положеннях КПК України.

Так, у відповідність із частиною 1 та 2 статті 24 КПК України кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому цим Кодексом. Гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому цим Кодексом, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого є однією з найважливіших гарантій захисту особою своїх прав і свобод від їх порушення як із боку органів, що здійснюють кримінальне провадження, так і з боку інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Свобода оскарження будь-яких дій (бездіяльності) зазначених органів і посадових осіб, з одного боку, дозволяє учасникам кримінального провадження повною мірою реалізувати свої процесуальні права й забезпечити захист власних інтересів, а з іншого - сприяє виявленню й усуненню порушень і помилок, допущених при здійсненні кримінального провадження.

Засада забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності органів та службових осіб, які ведуть провадження, є конкретизацією конституційної норми, зокрема ст. 55 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади..., посадових і службових осіб.

Рівно ж і Пакт про громадянські та політичні права містить норму (ч. 5 ст. 14), за якою кожний, хто засуджений за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищою судовою інстанцією.

Конституційний Суд України у правовій позиції, сформульованій у Рішенні від 25 листопада 1997 р. у справі Дзюби Г. П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи, вказав, що ч. 2 ст. 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або зачіпають права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді. Таким чином, у Конституції України, Кримінально-процесуальному кодексі України, міжнародних нормативно-правових актах зазначається про можливість реалізувати свої порушені права шляхом оскарження незаконних процесуальних рішень.

Скарга - це звернення учасника кримінального провадження до уповноваженої особи з приводу порушення його прав та охоронюваних законом інтересів з проханням про їх поновлення. Однак на практиці це, на теперішній час, в деяких аспектах, не дуже успішно реалізовується. Це стосується насамперед права на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня. Виходячи з досвіду адвокатської діяльності, на даний час можна зіткнутися з тим що, по-перше судді у своїх ухвалях у резолютивній частині занадто часто зазначають про неможливість подання відповідної скарги на ухвалу у вищу інстанцію, при цьому не зазначають у зв'язку з чим вони обмежують це право на оскарження. По-друге також в практиці є випадки коли судді задовольняють будь-які клопотання представників правоохоронних органів, які складені з порушенням норм кримінально-процесуального кодексу та ігнорують доводи сторони захисту, тим самим приймаючи незаконні рішення, які у подальшому не можна оскаржити. Однак на даний час дуже розповсюджена саме проблематика зазначення в ухвалях про неможливість їх оскарження, тому більше хотілося б звернути увагу саме на цю проблему. Це далеко не весь перелік проблемних питань реалізації на практиці забезпечення права на оскарження.

Отже, навіть наявність у держави розумно сформованої, функціональної та діючої правової системи для захисту законних прав та інтересів людини і громадянина, жодним чином не заважає людям, які наділені можливістю здійснювати правореалізаційний процес її безсистемно та алогічно реалізовувати на практиці всупереч вищезазначеним нормативно-правовим актам. Реалізацією права на оскарження є подання відповідної скарги до вищої інстанції, однак коли у рішеннях зазначається, що воно не може бути оскаржено, це право автоматично втрачається. Виходячи з цього є необхідним та доцільним на законодавчому рівні заборонити органам правосуддя зазначати у своїх рішеннях про відсутність можливості їх оскарження та реалізувати для громадянина це право у повному обсязі з метою з'ясування законності таких рішень. Для цього призначити слідчого суддю, якого наділити повноваженнями скасовувати рішення в яких вказувалося про неможливість їх оскарження у вищу інстанцію. Тобто, у теорії право на оскарження гарантується законом, однак реалізація цього права на практиці деколи обмежується з підстав не визначених законом.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Слінько Д.С.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОBOB'ЯЗКОВОЇ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Єрохін Віталій Володимирович
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
E-mail: u-kafedra@mail.ru

Ключові слова: захисник, адвокат, підозрюваний, обвинувачений, примирення

В сучасних реаліях досягнення ефективного захисту особу, належної охорони її прав, свобод та законних інтересів у кримінальному провадженні можливо лише з допомогою професійного захисника-адвоката. Саме він є учасником кримінального провадження, уповноважений реалізувати право на захист, яке кожній особі забезпечується Конституцією України, і деталізується у відповідних положеннях КПК України. Зокрема, особа має право використати всі законні засоби захисту своїх прав і законних інтересів, одним з яких є обов'язкове залучення захисника у кримінальному провадженні. З приводу цього Н.З. Рогатинська доречно зазначила, що випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні встановлено законодавцем з метою реалізації таких засад, як забезпечення права на захист та доступу до правосуддя. На її думку, це зумовлено тим, що особи, які є неповнодієздатними або недієздатними, найменш захищені в міру свого стану. Порушення форми кримінального процесу найчастіше здійснюється саме у кримінальному провадженні стосовно таких осіб. Що ж стосується обов'язкової участі захисника при розслідуванні особливо тяжких злочинів, то вона зумовлена покарання, яке є особливо великим, зокрема аж до довічного позбавлення волі. На захисника тут покладається особливе завдання, адже якщо вирок буде винесено з порушенням законодавства, зокрема прав та свобод людини, то це призведе до невиконання завдань кримінального судочинства, знівечення людської долі та зменшить віру у справедливе правосуддя [1, с. 114], що ми підтримуємо. Це також пояснюється наявністю ряду закріплених у КПК України загальноновизнаних засад, а саме верховенство права, законності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, доступ до правосуддя, які взаємопов'язані та є базисом кримінальної процесуальної діяльності. Визнавши їх фундаментальними, і закріпивши на законодавчому рівні, перед державою постав обов'язок передбачити й відповідний правовий механізм їх реалізації. Однією з гарантій ефективної реалізації такого механізму саме і є обов'язкова участь захисника в кримінальному провадженні.

На сьогодні такі випадки закріплено у положеннях ст. 52 КПК України [2]. Слід відмітити, що особливість цього правового інституту проявляється в тому, що участь захисника у кримінальному провадженні не залежить від волі підозрюваного чи обвинуваченого, а призначається згідно національного законодавства. Так, участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні під час розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного і незалежно від його бажання.

Відповідно до ч. 4 ст. 12 КК України тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років. У свою чергу, згідно ч. 5 цієї ж статті, особливо тяжким є злочин, за який передбачено основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі. Тобто, ними є злочини, що становлять особливу небезпеку для інших осіб, суспільства і

держави в цілому, а також завдають суттєвої шкоди охоронюваним законом України про кримінальну відповідальність об'єктам. Здебільшого це умисні злочини, зокрема умисне вбивство (ст. 115 КПК України), зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, а також зґвалтування малолітньої чи малолітнього (ч. 4 ст. 152 КК України), грабїж, вчинений в особливо великих розмірах або організованою групою (ч. 5 ст. 186 КК України), терористичний акт (ст. 258 КК України), застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України) тощо. Відтак, зважаючи на санкції статей таких злочинів, а також з метою забезпечення захисту прав і свобод осіб, які їх вчинили, законодавцем передбачена обов'язкова участь захисника. У таких кримінальних провадженнях завданням захисника є недопущення необґрунтованого обмеження прав і свобод підозрюваного, обвинуваченого. Також на захисника-адвоката покладено обов'язок домогтися призначення найбільш гуманного покарання, адже довічне позбавлення волі позбавляє особу надії на подальше виправлення та можливості змінити життя на краще. У даному випадку захисник залучається з моменту письмового повідомлення особі про підозру (ст. 278 КПК України), тобто з часу набуття особою процесуального статусу підозрюваного.

В інших випадках, згідно ч. 2 ст. 52 КПК України обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні, зокрема: 1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, - з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою; 2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, - з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою; 3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, - з моменту встановлення цих вад; 4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, - з моменту встановлення цього факту; 5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, - з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності; 6) щодо реабілітації померлої особи - з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи; 7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, - з моменту прийняття відповідного процесуального рішення; 8) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості - з моменту ініціювання укладення такої угоди.

Відповідно до пунктів 1,2 вказаної статті суб'єктом отримання права на захист є неповнолітня особа (до 18 років) та особа, щодо якої передбачається застосування заходів виховного характеру (параграф 2 глави 38). Відповідно до постанови Пленуму Верховного суду України від 16 квітня 2004 р. № 5 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» вік неповнолітньої особи встановлюється за документами, в яких вказана дата його народження (наприклад, паспорт чи свідоцтво про народження). Якщо ж такі документи відсутні, то вік можна встановити із книги реєстрації актів цивільного стану, довідок підрозділів поліції за місцем реєстрації громадян, журналу обліку новонароджених та ін. У випадку відсутності таких документів та неможливості їх отримання, вік встановлюється в ході проведення судово-медичної експертизи. Оскільки за результатами експертизи неможливо визначити точний вік, то днем народження вважається останній день року, вказаного експертом, а кількістю років вважається мінімальний вік, вказаний у висновку [3]. Таким чином, якщо у слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду з'являються сумніви щодо повноліття особи, то вони зобов'язані негайно залучити захисника та призначити судово-медичну експертизу.

Згідно положень ст. 498 КПК України кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, здійснюється внаслідок вчинення особою, яка після досягнення одинадцятирічного віку до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого КК України.

Щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, у постанові Пленуму Верховного суду України від 24 жовтня 2003 р. № 8 «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» зазначено, що під такими особами слід розуміти не лише німих, глухих, сліпих осіб, а й осіб, які хоч і визнані осудними, але мають психічні вади, що перешкоджають самостійно захищатися від обвинувачення [4]. Фізичні вади можуть бути встановлені висновком чи довідкою медичної установи, а психічні - лікарським висновком чи довідкою медичної установи або ж висновком судово-психіатричної експертизи щодо психічного стану підозрюваного, обвинуваченого. Факт наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності, встановлюється висновком судово-психіатричної експертизи, яка проводиться у порядку ст. 509 КПК України [5, с. 164-165].

Стосовно забезпечення участі захисника у разі, якщо особа не володіє мовою кримінального провадження, то це здійснюється відповідно до вимог положень ст. 29 КПК України. Зокрема, згідно ч. 3 цієї статті, слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому КПК України. У практичній площині такий факт встановлюється під час затримання, допиту особи або ж при проведенні інших процесуальних дій, де до переліку роз'яснювальних прав особи входить залучення перекладача. Поряд із цим, з метою гарантування ефективного захисту їх прав, свобод та законних інтересів обов'язково залучається захисник-адвокат. Разом із тим слідчому, прокурору слід пам'ятати, що захисту прав і законних інтересів особи здійснюється не тільки у разі повного незнання мови, а й при недостатньому об'ємі її знання. Це забезпечить можливість особі бути активним учасником кримінального провадження.

Обов'язкова участь захисника також забезпечується у випадку застосування до особи примусових заходів медичного характеру або коли вирішується питання про їх застосування. Встановлення такого факту може здійснюватися шляхом витребування відповідної медичної документації, що підтверджує у особи наявність психічного розладу чи захворювання, або якщо поведінка особи під час вчинення нею правопорушення чи після нього була і є неадекватною. У цьому разі обов'язково призначається медична експертиза і при встановленні факту психічної хвороби до кримінального провадження вже залучається захисник.

У контексті піднятого питання варто зазначити, що за загальним правилом у разі смерті підозрюваного, обвинуваченого кримінальне провадження закривається за постановою прокурора (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України). У той же час, з метою відновлення справедливого ім'я померлого підозрюваного, обвинуваченого, близькі родичі мають право заперечувати проти закриття провадження за такою нереабілітуючою підставою. З приводу цього у пункті 12 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [6] встановлено, що право на безоплатну вторинну правову допомогу мають особи, які реабілітовані відповідно до законодавства України. Для подальшого проведення досудового розслідування близьким родичам необхідно подати до суду завірені документи, що підтверджують факт смерті особи,

щодо якої подано заяву про реабілітацію, а також документ, який підтверджує родинний зв'язок заявника з померлою особою. У такому випадку участь захисника є обов'язковою.

Якщо ж підозра чи обвинувачення не підтвердилися і судом було ухвалено виправдувальний вирок (ч. 1 ст. 373 КПК України), або прокурор закрит провадження за однією з реабілітуючих підстав (ч. 1 ст. 284 КПК України), то слідчий, прокурор або суд зобов'язані на прохання близьких родичів померлого підозрюваного, обвинуваченого у місячний строк письмово повідомити про своє рішення трудовий колектив, в якому працювала померла особа, або за її колишнім місцем проживання. Крім того, згідно зі ст. 11 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» [7] якщо відомості про засудження або про притягнення до кримінальної відповідальності, застосування до неї як запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою були поширені в засобах масової інформації, то на вимогу його родичів чи слідчого, прокурора або суду засоби масової інформації протягом одного місяця роблять повідомлення про рішення, що реабілітує громадянина, відповідно до чинного законодавства України.

У випадку здійснення спеціального досудового розслідування або спеціального судового провадження участь захисника також є обов'язковою. Підстави і процесуальний порядок такого розслідування регламентується главою 24-1 КПК України. Враховуючи те, що спеціальне досудове розслідування здійснюється лише на підставі ухвали слідчого судді, то він зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів для залучення захисника (ч. 1 ст. 297-3 КПК України).

Обов'язкова участь захисника також повинна бути забезпечена у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. Слід звернути увагу на те, що вказаний процесуальний інститут є новелою чинного КПК України і відноситься до особливих порядків кримінального провадження. У зв'язку з цим саме на слідчого і прокурора покладено обов'язок проінформувати підозрюваного про його право на примирення, при цьому роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні такої угоди (ч. 7 ст. 469 КПК України).

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України у більшій мірі гарантує захист прав підозрюваного, обвинуваченого. Зокрема, у порівнянні з КПК України 1960 р., чинний КПК України значно розширив випадки обов'язкової участі захисника-адвоката, і тому сьогодні він залучається на всіх стадіях кримінального провадження. У той же час, відповідно до ст. 45 КПК України 1960 р., обов'язкова участь захисника була можлива лише у суді першої інстанції або ж якщо в апеляційній інстанції ставилось питання про погіршення становища засудженого чи виправданого. У той же час, підняті питання не вичерпними і потребують окремого комплексного наукового вивчення.

Науковий керівник д.ю.н., професор Юхно О.О.

Список використаних джерел:

1. Рогатинська Н.З. Випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні / Н.З. Рогатинська, М.Б. Колосівська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 1. – Т. 4. – С. 12-116.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04>.

4. Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві : постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-03>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

6. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 51.– Ст. 577.

7. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 1. – Ст. 1.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАЦІ ВАГІТНИХ

Захарченко Марія Володимирівна

студентка 3 курсу економіко-правового факультету

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

E-mail: zmarya@ua.ru

Ключові слова: договір, вагітні, гарантії, праця, права, обов'язки

В Україні рівність прав і свобод людини незалежно від статі визначається і гарантується Конституцією України [1, ст.24], Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [2] та іншими законодавчими актами. Визначення в Основному Законі принципу рівноправності статей свідчить про вихід української держави на європейський і світовий рівні врегулювання відносин між жінками й чоловіками.

Україна приєдналася до Конвенції ООН з елімінації всіх форм дискримінації щодо жінок та Пекінської платформи дій, що була прийнята в 1995 році. Країною ратифіковано ряд конвенцій Міжнародної Організації Праці, серед яких Конвенція № 100 «Про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності» (1951 р.), Конвенція № 111 «Про дискримінацію в галузі праці та занять» (1958 р.), Конвенція № 103 «Про охорону материнства» (переглянута у 1952 р.), Конвенція № 156 «Про рівне ставлення й рівні можливості для працівників чоловіків і жінок: працівники з сімейними обов'язками» (1981 р.), що належать до засадничих міжнародних документів з питань забезпечення рівності населення.

Разом з тим, на тлі загальних соціально-економічних ускладнень, що торкнулися більшості населення України впродовж останніх років, жінки виявилися чи не найуразливішою групою. Вони стикаються з багатьма труднощами перехідного процесу в Україні. Незважаючи на те, що питома вага жінок у складі сукупної робочої сили України перевищує 50%, за даними проекту Європейського Союзу «Права жінок та дітей в Україні» лише 39% компаній готові запросити на роботу жінок, які мають дітей і лише 25% підприємств в Україні підтримує своїх працівників у виконанні ними обов'язків по догляду за дітьми [3].

Слід відзначити, що чинне законодавство України про працю містить норми, які надають певну перевагу трудовим правам жінок, особливо вагітних.

Так, згідно Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП): забороняється відмовляти жінкам у прийнятті на роботу і знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з вагітністю або наявністю дітей віком до трьох років, а одиноким матерям – за наявністю дитини віком до чотирнадцяти років або дитини-інваліда. Звільнення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (до шести років – частина шоста статті 179), одиноких

матерів при наявності дитини віком до чотирнадцяти років або дитини-інваліда з ініціативи роботодавця не допускається, крім випадків повної ліквідації підприємства, установи, організації, коли допускається звільнення з обов'язковим працевлаштуванням. Обов'язкове працевлаштування зазначених жінок здійснюється також у випадках їх звільнення після закінчення строкового трудового договору. На період працевлаштування за ними зберігається середня заробітна плата, але не більше трьох місяців з дня закінчення строкового трудового договору (ст.184); забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт по санітарному та побутовому обслуговуванню), а також забороняється залучення жінок до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми (ст. 174 КЗпП); обмежується праця жінок на роботах у нічний час (ст.175 КЗпП); забороняється залучення вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років, до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні і направлення їх у відрядження та обмежується залучення жінок, що мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дітей-інвалідів, до надурочних робіт і направлення їх у відрядження (ст. 176-177 КЗпП); вагітним жінкам відповідно до медичного висновку знижуються норми виробітку, норми обслуговування або вони переводяться на іншу роботу, яка є легшою і виключає вплив несприятливих виробничих факторів, із збереженням середнього заробітку за попередньою роботою (ст. 178) тощо [4].

Ці переваги покращують трудові права жінок в Україні у порівнянні з іншими країнами. Так, згідно Європейської соціальної хартії (переглянутої) (ратифікована Україною 14.09.2005 р. [5]), тривалість відпустки жінкам до і після пологів збільшено з 12 до 14 тижнів (98 календарних днів)[6, ст. 8]. Разом з тим, згідно ст. 179 КЗпП на підставі медичного висновку жінкам надається оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів – 70) календарних днів після пологів, починаючи з дня пологів. Тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами обчислюється сумарно і становить 126 календарних днів (140 календарних днів – у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів)[4]. Тобто, тривалість такої відпустки складає 18 (20) тижнів!

Проект Трудового кодексу України (далі – проект ТКУ), внесений народними депутатами В.Б. Гройсманом, Л.Л. Денисовою та М.М. Папієвим (доопрацьований реєстр. №1658) зберіг ці переваги [7]. Слід відзначити, що за проектом ТКУ вагітним жінкам та працівникам із сімейними обов'язками, які мають дітей віком до трьох років не можна встановлювати випробування при прийнятті на роботу [7, ст. 40]. Це є дуже важливим, тому що усуває протиріччя, які виникли з цього приводу за чинним законодавством, яке не забороняє цій категорії жінок встановлювати випробування при прийнятті на роботу. Таке протиріччя виникло після прийняття Закону України «Про внесення змін і доповнень, що стосуються розгляду індивідуальних трудових спорів, до Кодексу законів про працю Української РСР та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів» від 18.02.1992 р. [8], яким КЗпП був доповнений статтею 43-1 «Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу без попередньої згоди профспілкового органу». Згідно цієї норми така згода непотрібна у разі незадовільного результату випробування, обумовленого при прийнятті на роботу (ст.28 КЗпП), у зв'язку з чим, враховуючи назву норми «Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу без попередньої згоди профспілкового органу» та вимоги ст. 184 КЗпП щодо заборони звільняти вагітних жінок за ініціативою власника або уповноваженого ним органу, Мінсоцполітики України у своєму листі від 04.04.2012 р. № 54/06/187-12 роз'яснив, що названі категорії жінок не можуть бути звільнені з підстав, передбачених статтями 40 і 41 КЗпП, й за іншими підставами, які кваліфікуються як звільнення (розірвання

трудового договору) з ініціативи власника. Відповідно до статті 431 КЗпП розірвання трудового договору у випадку незадовільного результату випробування, обумовленого при прийнятті на роботу, прямо віднесене до звільнення з ініціативи власника або уповноваженого ним органу [9]. Разом з тим, є Ухвала колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 23.01.2008 р. (справа № 6-6627св07), згідно якої розірвання трудового договору відповідно до ст. 28 КЗпП під час строку випробування не можна вважати таким, що провадиться лише з ініціативи власника або уповноваженого ним органу, оскільки працівник при прийнятті на роботу, даючи згоду на випробування, фактично дає згоду і на можливе розірвання з ним трудового договору, якщо протягом строку випробування буде встановлена невідповідність його роботі, на яку його запросили [10].

Отже, підсумовуючи аспекти праці вагітних, варто звернути увагу на юридичну і фактичну захищеність вагітних жінок. Законодавець досить чітко встановлює обмеження для цієї особливої категорії працівників, оскільки чим більш детальною є регламентація даного питання, тим більше гарантій захисту свого права на працю і пільги. Більш того, хотілося б зазначити, що вагітність не означає непрацездатність, і сучасним роботодавцям необхідно переосмислити роль вагітних в організації праці, а також дати поштовх для підвищення зайнятості серед вагітних, що по-перше, дасть змогу цій категорії почуватись більш захищено, а по-друге, реалізувати себе в праці максимально раціонально.

Науковий керівник: ст. викладач Комаренко А.М.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 52. – Ст. 561
3. Стельмашук Д. Трудові гарантії вагітних жінок [Електронний ресурс] / Д. Стельмашук. – Режим доступу : <http://stelmashchuk.info/482>. – Назва з екрана.
4. Кодекс законів про працю (зі змінами та доповненнями) від 24.12.1999 р. № 1356-XIV [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. – Назва з екрана.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 51
6. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - №43. – Ст. 418
7. Проект Трудового кодексу України від 27.12.2014 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/project/747.html>. – Назва з екрана.
8. Про внесення змін і доповнень, що стосуються розгляду індивідуальних трудових спорів, до Кодексу законів про працю Української РСР та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів: Закон України від 18.02. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 302
9. Щодо звільнення працівника, який не витримав випробування: Лист Мінсоцполітики України від 04.04.2012 р. № 54/06/187-12 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.kadrovik.ua/content/shchodo-zv-lnennya-prats-vnika-yakii-ne-vitrimav-viprobuvannya>. – Назва з екрана.
10. Застосування законодавства про працю: судові рішення Верховного Суду України (2001-2010), роз'яснення судової практики /за заг. ред. А.Г. Яреми. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 752 с.

ІДЕЇ Г. КЕЛЬЗЕНА У РОБОТІ «ЧИСТЕ ПРАВОЗНАВСТВО» ТА СУЧАСНІСТЬ

Зражевська Вікторія Ігорівна

студент-бакалавр юридичного факультету
Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

E-mail: Wikazr@gmail.com

Ключові слова: Чисте правознавство, норма, санкція, право

Ганс Кельзен - австрійський юрист, один з засновників нормативістської школи права, який вважав, що юридична наука має розглядатись в чистому вигляді, без соціально-економічних обумовленостей та без політичних, моральних і інших оцінок, щоб не втратити об'єктивний характер та не стати ідеологією [1, с. 25]. Учений вивчає право поза комплексом соціальних явищ та зводить його до сукупності норм абстрактних зобов'язань [2, с. 79].

Особливого значення для уявлення про наукове сприйняття права Г.Кельзеном має аналіз його праці "Чисте Правознавство".

Ганс Кельзен, працюючи над працею «Чисте правознавство», намагався не лише утвердити вже поширені позитивістами у XIX столітті ідеї, а і продовжити їх обґрунтування. Вчений розуміє що є таке право, відокремивши його від всіх елементів, які не належать до предмета, а також бажає з'ясувати правові аспекти справедливості і природного права з наукової точки зору. Значної уваги вчений приділяє розумінню поняття «норма». Ця категорія охарактеризована через якісь дії чи обставини, які відповідають чи не відповідають певній чинній нормі. Вона виступає і як частина змісту акту мислення, норма не завжди є встановленою, вона може просто існувати в людському мисленні. Пропонується вбачати різницю між чинністю норми і її дієвістю. Дієвість означає її реальність, реалізацію, що, в свою чергу, є підставою для її чинності. Адже чинною норма вважається лиш тоді, коли людська поведінка, врегульована цією нормою, відповідає їй. Вченим виокремлюється два способи регулювання: позитивний і негативний. Позитивне регулювання передбачає вчинення чи утримання від вчинення певної поведінки (в сучасній юридичній науці обґрунтовано як спеціально дозвільний метод: дозволено лише те, що передбачено), негативне регулювання має місце у випадку, коли має місце поведінка, яка не позначена як заборонена, проте і не прописана як дозволена (в сучасній науці має місце загально дозвільний метод: дозволено все, що не заборонено), що обумовлює свободу людини у правовій сфері.

У аналізованій роботі розкривається значення суспільного устрою в сенсі збереження певної поведінки людини відносно інших суб'єктів. Цей аспект тісно пов'язаний з питанням санкцій. Суспільний устрій, частиною якого є нормативний устрій, спрямовує поведінку людини, поки така поведінка прямо чи опосередковано стосується інших людей, може вимагати певної людської поведінки, недотримання чи навпаки дотримання якої тягне за собою застосування санкцій (як зазначає Г. Кельзен, санкції не лише є засобом покарання, а і засобом винагороди) [3, с. 37]. Також обґрунтовується можливість безсанкційного суспільного устрою, прикладом якого є мораль, проте, як зазначається, санкціями у цьому випадку є схвалення чи засудження дій певного індивіда з боку інших громадян, що по суті можливо вважати санкціями. Отже, відмінністю між аспектами суспільного устрою не є те, що одні встановлюють санкції, а інші їх не передбачають.

Відносини людей в межах певного суспільного устрою регулюються нормами правового порядку, які є основою примусу, які, в свою чергу, реагують на небажані для суспільства обставини. Такими обставинами є протиправні діяння, які спричиняють шкоду

суспільству. Тобто, в результаті здійснення примусу як фізичного насильства, захищаються особи, які можуть потерпати від насильства. Тут постає саме той мінімум, який необхідний для забезпечення колективної безпеки, яка зорієнтована на загальний світ. Він може бути досягнутий лише тоді, коли правовий порядок забезпечує монополію на примус [3, с. 51].

Правові норми не є єдиними в процесі регулювання взаємодії людей. Такими є соціальні норми, які в цілому називають мораллю. Різниця між правом і мораллю полягає не в тому, що дозволяють чи забороняють ці соціальні норми, а в тому, як вони це роблять. На відміну від права, що передбачає можливість застосування примусу та жорстких санкцій, у сфері моралі санкції залишаються на рівні схвалення чи засудження поведінки, а застосування фізичного насильства взагалі не розглядається. В аналізованій роботі обґрунтована формула взаємодії права і моралі, у відповідності до якої право характеризується як частина моралі і ототожнюється зі справедливістю [3, с. 78].

Цікавим є визначення Г.Кельзенем взаємодії права та науки, адже предметом правознавства вважаються правові норми, а людська поведінка включається до його предмету доти, доки вона визначена відповідно до змісту правових норм [3, с. 86].

Чинне місце в «Чистому правознавстві» посідає поняття санкції. Санкції, на думку вченого, це акти примусу, які встановлюються у відповідь на вчинок чи бездіяльність, передбачені правовим порядком [3, с. 129]. Загалом, вони є одним із методів забезпечення правового порядку примусовим шляхом. Санкції визначаються в двох значеннях – у вузькому як кара та у більш ширшому – як винагорода. Загалом, щоб не допустити застосування санкцій як кари, індивід має дотримуватись визначеного порядку, слідує правовому обов'язку. Правовий обов'язок, подібно до правової норми, є засобом визначення поведінки суб'єкта і конкретизації санкції у випадку її недотримання [3, с. 137]. Тісно пов'язаною з правовим обов'язком є категорія відповідальності, що передбачає обов'язок індивіда, що скоїв протиправний акт, нести за нього відповідальність з точки зору права. Не виключається й можливість колективної відповідальності як елементу первісного правопорядку. Розрізняється відповідальність за вину і за наслідок. Відповідальність за вину індивід несе у випадку, якщо скоїв протиправне діяння навмисно, з наміром, а відповідальність за наслідок – якщо з необережності, без наміру [3, с. 144].

Особливого значення для розуміння права має поведінка особи, на яку вона отримала юридичне право. Важливим є делікт, дієздатність відрізняється від здатності на делікт, адже вона (дієздатність) визначається як спроможність людини спричинити певні наслідки [3, с. 170]. Варто уточнити значення «правомочності», яке полягає в наділеніх повноваженнях індивіда. Правоздатність, в свою чергу, позначається як здатність людини мати права і правові обов'язки чи бути суб'єктом прав та обов'язків. В тісному зв'язку з цими поняттями перебуває поняття правових відносин, які визначаються як відносини між суб'єктом одного правового обов'язку та суб'єктом відповідної наділеності прав [3, с. 186]. Це надає можливість визначити поняття «суб'єкта права». Згідно з ідеями, обґрунтованими у «Чистому правознавстві», суб'єктом права, а саме фізичною особою є сукупність правових норм, що зобов'язують і уповноважують одну і ту ж особу [2, с. 196].

Г. Кельзен наголошував на ідеї, що для чинності правової норми, вона має бути виведена з іншої, засадничої норми. Не дивлячись на існуюче визнання протиріч, що існують між нормами, в роботі ця ідея заперечується, оскільки норма нижчого рівня має основу своєї чинності в нормі вищого ступеня (якщо говорити саме про ці норми). Практичне значення має обґрунтована вченим багаторівнева будова правового порядку як ступіневої системи різних рівнів норм. З огляду на державний правовий порядок найвищою сходинкою позитивного права є конституція як позитивна норма чи норми, які регулюють встановлення загальних правових норм. Після конституції своє місце знаходять загальні правові норми, що створені

законодавством чи звичаєм, далі знаходяться норми, що вироблені судовими органами і виконавчою владою [3, с. 248].

На думку Г.Кельзена, держава є відносно централізованим(централізованою правовою спільнотою, де устрій цілком і повністю складається з правових норм, що є чинними на всьому правовому просторі, тим часом як децентралізована правова спільнота за цією ідеєю є такою, чий устрій складається з норм, чинних лише на певних територіях) правовим порядком, з населенням, територією та державною владою[3, с. 338] .

Цікавим є визначення міжнародного права. Воно постає як суверенно обумовлений примусовий порядок людської поведінки [2, с. 343]. Тобто міжнародне право унормовує поведінку людини через унормування поведінки держави. Як і будь-який інший примусовий порядок, міжнародне право вміщає власні санкції, такі як репресалії чи війна, і як і будь-який інший порядок зобов'язує людей і надає їм прав, проте не безпосередньо, а через покладання обов'язків спершу державі.

На мій погляд, деякі ідеї, які Г.Кельзен заперечує, є все ж доцільними. Прикладом може бути заперечення зв'язку правознавства з іншими науками. Неможливо не погодитись, що для розуміння права в «чистому вигляді» це є важливим, проте загалом в юридичній науці цей аспект відкидати не можна. Варто зазначити, що певні ідеї цієї наукової праці доцільно було б переосмислити. На мою думку, до таких належить відокремлення права від моралі

Отже, проаналізувавши наукову працю Г.Кельзена, можливо зробити висновок, що ідеї вченого є важливими і для сучасної науки. Наукові положення, що містяться в ній, заслуговують на більш докладний аналіз та узагальнення. Наукова праця хоч і була піддана критиці та не сприймалась багатьма вченими, проте зробила значний внесок у розвиток правової думки.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бобровник С.В.

Список використаних джерел:

1. Большая советская энциклопедия/ гол. ред. А. М. Прохоров – Москва. Видавництво «Советская энциклопедия». 1973
2. Юридична енциклопедія в 6-ти томах/Відпов. ред. Шемшученко Ю.С. – т.3 –Київ: Видавництво «Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 2001. – 789 с.
3. Ганс Кельзен. Чисте правознавство з додатком : проблема справедливості/ Київ. Видавництво «Юніверс» 2004.

ЕТИЧНО - МОРАЛЬНІ ВИМОГИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Ієвлева Людмила Ігорівна

здобувач кафедри державно – правових дисциплін

юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

E-mail: luda@e-mail.ua

Ключові слова: етично - моральні вимоги, публічний службовець, добросесність, корупція, конфлікт інтересів, публічне управління і влада

Питання моралі й етики управлінської діяльності в їх практичному втіленні є однією із головних засад публічного управління. Ці проблемні аспекти є важливими не лише для управління, а для політики, культури, науки, [1].

Етика - це норми поведінки, сукупність моральних правил суспільної організації, професії, тощо. Водночас, мораллю є система норм, принципів поведінки людей у ставленні один до одного і до суспільства [2, с. 357, 690]. В цілому ж, етика і мораль є регулятором суспільних відносин, нормами належної поведінки людини в соціумі. Етично - моральні норми містять в собі фундаментальні цінності, принципи і вимоги, якими має діяти і керуватися особистість, незалежно від її професійної діяльності, посади, становища в суспільстві. Ці принципи та вимоги в деякій мірі закладають основи щодо правильності життєдіяльності особи, суспільства і держави в цілому.

Водночас, етично - моральні норми є регулятором поведінки в межах певної сфери. Як і кожна професія, публічна служба має специфічні етично - моральні вимоги і принципи, які є цілком правомірними. Етикою публічного службовця є сукупність морально - правових вимог, які ставляться до посадової особи як при прийнятті на її посаду, так і в процесі виконання нею завдань і функцій держави, її органів [3, с. 15]. Правове врегулювання морально - етичних засад публічної служби спрямоване на зміцнення внутрішньої службової дисципліни і підвищення культури службовців у взаємовідносинах між службовцями, та у взаємовідносинах службовців із громадянами та юридичними особами [4, с. 194].

Етично - моральні основи поведінки службовців визнанні міжнародними актами, зокрема, нормами «Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб», «Модельного кодексу поведінки для державних службовців», згідно яких визначаються вимоги щодо поведінки в професійній діяльності службовців, такі як: законність виконання повноважень, добросовісність, неприпустимість зловживання посадовими повноваженнями; і які вимагають відповідно принципам національної правової системи застосовувати стандарти поведінки правильного, добросовісного і належного виконання державних функцій [5; 6; 7 с. 7]. Зазначенні міжнародні стандарти професійної етики впроваджені в більшості європейських державах, в тому числі і ратифіковані Верховною Радою України. Вимоги щодо етичної поведінки, добросовісності, інших моральних цінностей врегульовані положеннями нових Законів України: «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про запобігання корупції» [8; 9; 10], іншими законодавчими актами.

Поведінка і діяльність службовців повинні відповідати закону і моральним вимогам суспільства. Вони пов'язані із реалізацією владних повноважень, мають здійснюватися у межах законності, неприпустимості порушення меж компетенції при виконанні своїх обов'язків. Вимоги поведінки є загальними для всіх службовців, це зокрема: відданість народові України; пріоритет інтересів держави, прав і свобод людини перед особистими чи корпоративними; добросовісність, ввічливість, шанобливе ставлення до громадян, підлеглих і керівників, висока загальна, правова і моральна культура, уникнення конфліктних ситуацій, а в разі виникнення сприяти їх усуненню [11, с. 33 - 34]. Специфічними етично - моральними вимогами щодо діяльності службовців є ті, що пов'язані із управлінською та політико - правовою культурою, такі як політична нейтральність, чесність і непідкупність, дотримання законності, професіоналізм, патріотизм і відстоювання національних інтересів [12].

Ключовими вимогами щодо діяльності службовців є патріотизм і відстоювання національних інтересів, тобто віддане служіння українському народові та пріоритетне ставлення до забезпечення загального інтересу при виконанні обов'язків [13, с. 26]. Тому, вся діяльність служби повинна бути спрямована на служіння інтересам і кожного громадянина, і всього народу. Служіння має бути не конкретним державним органам, не особі, що займає керівну державну посаду, та не своїй корпоративній групі, а тільки Конституції, державі та через неї народу [14, с. 81 - 82].

Дотримання правила служіння і відстоювання національних інтересів є так само і передумовою щодо забезпечення політичної нейтральності, так як при виконанні обов'язків і повноважень службовець зобов'язаний утримуватися від політичних поглядів, переконань, чи

діяти на користь особистих або групових інтересів партії, соціальної спільноти [13]. Поведінка щодо втілення особистих (групових) інтересів є неприпустимою і неетичною для публічного службовця, оскільки передбачає пряме порушення принципу пріоритету інтересів держави, прав і свобод людини перед особистими чи корпоративними.

Однією із важливих засад діяльності публічних службовців є дотримання ними вимог щодо доброчесної поведінки. Доброчесність розуміється у дослідженнях як найкраща морально - етична якість людини, загальнолюдська цінність і чеснота [15, с. 23]. У контексті діяльності публічної служби доброчесність розглядається як принцип, що спрямовує дії посадовця на захист публічного інтересу та відмова від керівництва приватним інтересом при здійсненні наданих йому повноважень [11, с. 28]. Принцип доброчесності має бути одним із базових при здійсненні функцій управління державою, суспільством і тому є закріпленим у законодавстві України, і насамперед у вищевказаних чинних Законах. Забезпечення доброчесності уповноважених на виконання функцій держави, місцевого самоврядування передбачає вимоги щодо забезпечення патріотизму, порядності, відповідальності, гідності і поваги до інших, і є основою для недопущення деяких негативних явищ [16, с. 31].

В цілому, доброчесність по відношенню є протилежністю корупції. Якщо людина є доброчесною, тобто чесно і правильно дотримується вимог етично - моральної поведінки, то вона здатна протистояти таким явищам в суспільстві та державі як корупція, конфлікт інтересів, іншим взаємопов'язаним корупційним явищам [15; 16]. Корупція та всі службові зловживання в органах влади України вказують на недостатній рівень доброчесності, а нерідко на недоброчесність уповноважених осіб. Недоброчесною є й така поведінка, за якою владні особи демонструють нестриманість в словах і діях; неввічливість і неповажливе ставлення до громадян; видимість роботи і конфліктність; та загалом низький рівень культури [17, с. 68].

Водночас, недотримання вимог доброчесної поведінки, невиконання обов'язків чи перевищення повноважень окремими керівними особами, групами осіб або ж в цілому публічними структурами в державі і суспільстві, як правило, є суттєвими передумовами для виникнення конфлікту інтересів в органах публічної влади. Тому такі дії мають бути попереджені, так як будь які приватні інтереси не повинні будь - яким способом впливати на прийняття рішень, виконання службових обов'язків, реалізації і захисту публічного інтересу. Насамперед, ефективна політика з урегулювання конфлікту інтересів має підтримувати рівновагу між державними інтересами, захищаючи доброчесність рішень на державному рівні, та приватними інтересами посадовців [18, с.12].

Поведінка публічного службовця має бути не лише етичною, а й оцінюватися із позицій моралі та соціальної справедливості. Так, у разі порушення службовцем етичних правил, які втілені у правових нормах відразу з'являється реакція громадськості, що свідчить про нетерпимість до моральних відхилень особи і державних інституцій, тому державне і громадське життя залежить від моральних цінностей що утвердилися в суспільстві [19, с. 59].

В умовах політичних реалій сьогодення необхідно виробляти і впроваджувати нові морально - етичні стандарти суспільної поведінки [1]. Так, міжнародною установою GRECO неодноразово наголошується на розробці і ухваленні спеціального модельного кодексу поведінки, етики для службовців публічної сфери, аби покращити їхню обізнаність з відповідними обов'язками та належною поведінкою стосовно їхньої служби [20]. Вченими та практиками пропонується доопрацювати і прийняти вже існуючі спеціальні законопроекти «Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування» чи «Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів» [21, с. 221], ухвалення яких в подальшому сприятиме впорядкуванню і впровадженню загальнообов'язкових стандартів професійної поведінки публічних службовців.

Таким чином, все вищезазначене свідчить про надважливу необхідність правового врегулювання і належного дотримання етично - моральних вимог в професійній діяльності публічних службовців.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Барабошкіна О. В. Морально - етичні засади професійної діяльності державних службовців - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://shev.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=3158&Itemid=171
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. - К.; Ірпінь: ВТФ. «Перун». - 2005. - 1728 с.
3. Професійна етика публічної служби та запобігання конфлікту інтересів. - Навчальний посібник. Видавець - Школа вищого корпусу державної служби, за ред. Я. Березовського. - 2010. - 67 с.
4. Янюк Н. В. Актуальні проблеми у регулюванні питань професійної етики публічних службовців // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. - 2014. - Вип. 59. - с. 194 - 199 - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2014_59_29
5. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб. Резолюція 51/59 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 12 грудня 1996 року - [Електронний ресурс]. - режим доступу: http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article;jsessionid=ED915F3E826D5F5FB28FAFDE5517823C?art_id=48065&cat_id=46352
6. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам - членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року) - [Електронний ресурс]. - режим доступу: http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article;jsessionid=C75D14A4396DDB62F4F196E8FD76B58E?art_id=48082&cat_id=46352.
7. Позняк Н. На шляху до доброчесності або Вимоги до поведінки державного службовця в розрізі антикорупційного законодавства // Фінансовий контроль. - 2013/ 2. - № 8. - с. 7 - 10
8. Про державну службу. Закон України від 10. 12. 2015 № 889 - VII // - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
9. Про службу в органах місцевого самоврядування. Закон України від 07. 06. 2001р. № 2493 - III - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
10. Про запобігання корупції. Закон України від 14. 10. 2014 № 1700-VII - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/>.
11. Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф. Законодавче регулювання державної служби у світлі завдань упередження та протидії корупції в Україні // Право України: Юридичний журнал. - 2008. - N 5. - с. 29 - 36.
12. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Монографія. - Т.: Вид-во АСТОН, 2007. - 400 с.
13. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України/ За заг. ред. Тимошука В.П., Школика А.М. - К.: Конус-Ю. - 2007. - 735 с.
14. Гришина Н. В. Основні та моральні принципи діяльності державних службовців // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. - 2013. - № 1082, вип. 16. - с. 81-83 - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1082_16_20
15. Суспільно - демократичні цінності - основа формування еліти в державному

управлінні: навч. - метод. матеріали / В. А. Гошовська, І. Г. Сурай; уклад. Ю. В. Стрілецька. - К.: НАДУ.- 2013. - 56 с.

16. Концептуальні засади управління суспільним розвитком в умовах трансформацій: наук. розробка / авт. кол. :А. М. Михненко (кер. авт. кол.), С. О. Кравченко, Е. М. Макаренко та ін. - К.: НАДУ. - 2012. - 52 с.

17. Томкіна О. Принцип доброчесності державної влади: постановка проблеми // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 1 (76). - с. 65 - 74

18. Токар - Остапенко О. В. Врегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливості застосування європейського досвіду в Україні - К. : НІСД. - 2013. - 57 с.

19. Кагановська Т. Є. Правові і морально - етичні засади регулювання поведінки державних службовців [Електронний ресурс]. // Наше право. - 2013. - № 6. - с. 58 - 63 - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_6_13

20. Другий додатковий звіт про стан виконання рекомендацій GRECO за результатами 1-го і 2-го раундів оцінювання України; прийнятий GRECO на 54-му пленарному засіданні (Страсбург, 20 - 23 березня 2012 року) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/anti_corruption_grecorep

21. Розвиток публічного права в Україні (доповідь за 2009 - 2010 роки) // За заг. ред. Н. В. Александрової, І. Б. Коліушка. - К.: Вид. Конус - Ю. - 2011. - 726 с.

ПРАВИЛА ПРИЗНАЧЕННЯ, ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Кабанов Олексій Миколайович

студент-магістр юридичного факультету

Харківського національного педагогічного університету

імені Г. С. Сковороди

E-mail: Alexeykabanov07@gmail.com

Ключові слова: довічне позбавлення волі, покарання як міра державного примусу, особливо тяжкі злочини, приміщення камерного типу, одяг спеціального зразка, система покарань, попереднього ув'язнення, позбавлення волі на певний строк

Довічне позбавлення волі - один із видів кримінального покарання, найвища міра покарання в Україні, що прийшла на заміну смертній карі, призначається лише у виняткових випадках, встановлюється лише за особливо тяжкі злочини, пов'язані з умисним позбавленням життя і лише у випадках, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк. У КК не приводиться поняття довічного позбавлення волі. Аналіз змісту ст.ст. 50, 63, 64 і тих статей Особливої частини КК, котрі передбачають це покарання, показує, що воно є заходом примусу, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні умисного особливо тяжкого злочину, і полягає у безстроковій (до кінця життя, пожиттєвій) ізоляції засудженого від суспільства шляхом тримання його у спеціально призначених для цього в установах виконання покарань. Мабуть не випадково у літературі пропонується переимувати цей вид покарання і назвати, як це зроблено в багатій країнах, «бестроковим покаранням».

Треба відмітити, що на сьогодні стан дослідження у літературі цього покарання не можна визнати задовільним. Є кілька кандидатських дисертацій, спеціально присвячених довічному позбавленню волі. У підручниках і коментарях до КК воно розглядається фрагментарно і у загальних рисах, без необхідної глибини і повноти, що, зрозуміло, не може сприяти

правильному його застосуванню. З огляду на це до питань, що потребують першочергового з'ясування, належать, зокрема, такі: формулювання самого поняття довічного позбавлення волі; розкриття змісту підстав та умов його встановлення і застосування; виявлення й аналіз ознак, що визначають дане покарання як найсуворіше з передбачених чинним КК; вироблення пропозицій щодо вдосконалення ст. 64 КК, присвяченій цьому виду покарання. Розв'язання зазначених проблем, як видається, сприятиме правильному і ефективному використанню довічного позбавлення волі та підвищенню якості законодавчої регламентації питань, пов'язаних з його встановленням і застосуванням.

Щодо кола осіб, яким може призначатися довічне позбавлення волі, то воно значно обмежене у порівнянні з минулим законодавством. Відповідно до ч. 2 ст. 64 КК, це покарання не застосовується: 1) до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років, навіть якщо на момент постановлення вироку вони досягли повноліття; 2) до осіб, що вчинили злочини у віці понад 65 років. Якщо ж особа вчинила злочин до досягнення нею 65 років, вона підлягає довічному позбавленню волі і тоді, коли на момент постановлення вироку їй було понад 65 років; 3) до жінок, що були у стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку незалежно від строку вагітності.

Трохи історії. За КК України 1960 р. довічне позбавлення волі встановлювалося за 5 загально-кримінальних злочинів, пов'язаних, як правило, з умисним посяганням на життя особи, і за 18 військових злочинів, вчинюваних у воєнний час або у бойовій обстановці, чи зв'язаних з умисним вбивством.

До них належали: посягання на життя державного діяча (ст.58); посягання на життя представника іноземної держави (ст.59); диверсія (ст.60); умисне вбивство при обтяжуючих обставинах (ст.93); посягання на життя судді, працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також члена громадського формування з охорони громадського порядку або військовослужбовця у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з охороною громадського порядку (ст.190-1 КК); непокора, вчинена у воєнний час або в бойовій обстановці (п."в" ст.232 КК); опір начальникові, а також іншій особі, що виконує покладені на неї обов'язки по військовій службі, або примушення їх до порушення цих обов'язків, вчинені групою осіб або з застосуванням зброї, або коли вони спричинили тяжкі наслідки, якщо вони зв'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, що виконує обов'язки по військовій службі, або коли вони були вчинені у воєнний час чи у бойовій обстановці (п."в" ст.234 КК); насильницькі дії щодо начальника, вчинені у воєнний час або у бойовій обстановці, якщо вони спричинили тяжкі наслідки (п."б" ст.236 КК); дезертирство, вчинене у воєнний час (п."б" і п."г" ст.241 КК); самовільне залишення частини в бойовій обстановці (ст.242 КК); ухилення від військової служби шляхом членушкодження або іншим способом, вчинене у воєнний час або в бойовій обстановці (п."б" ст.243 КК); умисне знищення або пошкодження військового майна, що спричинило тяжкі наслідки, вчинене у воєнний час або в бойовій обстановці (п."в" ст.245 КК); порушення статутних правил караульної служби, що спричинило шкідливі наслідки, для запобігання яких призначено даний караул (вахту), вчинене у воєнний час або в бойовій обстановці (п."е" ст.249 КК); порушення правил несення бойового дежурства, вчинене у воєнний час (п."г" ст.251 КК); зловживання військовою посадовою особою владою чи посадовим становищем, вчинене у воєнний час або в бойовій обстановці (п."в" ст.254); перевищення військовою посадовою особою влади чи посадових повноважень, вчинене у воєнний час чи в бойовій обстановці (п."г" ст.254-2); бездіяльність військової влади, вчинена у воєнний час або в бойовій обстановці (п."в" ст.2543); здача або залишення ворогові засобів ведення війни (ст.255); залишення гинучого військового корабля, вчинене у воєнний час або в бойовій обстановці (п."б" ст.256); самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю (ст.257); добровільна здача в полон (ст.258); мародерство (ст.260); насильство над населенням у районі воєнних дій (ст.261). Слід відзначити, що в усіх названих вище кримінально-правових нормах

довічне позбавлення волі передбачалось як альтернативне покарання з позбавленням волі на певний строк.

Що стосується КК України 2001 р., то перелік злочинів, за які може бути призначено довічне позбавлення волі зовсім інший: ст. 112 КК України (посягання на життя державного чи громадського діяча України) карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років; ч. 2 ст. 115 (умисне вбивство з обставинами, які обтяжують покарання) карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років; ч. 3 ст. 258 (терористичний акт, що призвів до смерті) карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років; ст. 348 (посягання на життя працівника правоохоронного органу) карається позбавленням волі на строк від дев'яти до п'ятнадцяти років; ст. 379 (посягання на життя судді, народного засідателя) карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років; ст. 400 (посягання на життя захисника чи представника особи) карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років; ч. 4 ст. 404 (опір начальнику (військовий злочин), пов'язаний зі вбивством) карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років; ч. 2 ст. 438 (порушення законів та звичаїв війни, пов'язане з умисним вбивством) карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років; ч. 2 ст. 439 (застосування зброї масового знищення, що потягло за собою загибель людей чи інші тяжкі наслідки) карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років; ст. 442 (геноцид) карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років; ст. 443 (посягання на життя представника іноземної держави) карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. Як бачимо, порівняно з попереднім чинний КК більш як наполовину зменшив кількість видів злочинів, за які встановлене довічне позбавлення волі, обмеживши їх коло лише діяннями, пов'язаними з умисним посяганням на життя особи або спрямованими проти миру та безпеки людства.

Згідно з ч. 1 ст. 64 КК України довічне позбавлення волі застосовується лише у випадках, спеціально передбачених КК України, коли суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк. В усіх санкціях, які встановлюють довічне позбавлення волі, воно передбачене в альтернативі з позбавленням волі на певний строк (максимальний строк - п'ятнадцять років), причому останній вид покарання завжди вказаний перед довічним позбавленням волі. Така їх конструкція означає, що закон розглядає як типові (звичні) покарання за відповідні злочини саме позбавлення волі на певний строк, вважаючи довічне позбавлення волі крайнім (винятковим) заходом впливу на винного (як це у свій час стосувалося і смертної кари). Це, своєю чергою, зобов'язує суд у кожному випадку призначення покарання за вчинення такого злочину спочатку вирішити питання про можливість застосування до засудженого позбавлення волі на певний строк.

Довічне позбавлення волі має свою специфіку, яка позначається перш за все у суворому характеру призначення, порядку і умовах його виконання і відбування. На суворий характер цього виду покарання свідчить його місце у встановленій ст. 51 КК системі покарань, де, як відомо, окремі види покарань розташовані від найменш суворого до найбільш суворого і цю систему замикає саме довічне позбавлення волі.

Засуджені до довічного позбавлення волі чоловіки відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки та в секторах максимального рівня безпеки у виправних колоніях середнього рівня безпеки. Засуджені тримаються окремо від засуджених, що відбувають покарання у виді позбавлення волі на строк у таких само колоніях. Засуджені розміщуються в приміщеннях камерного типу по дві особи в камері та носять одяг спеціального зразка. За певних умов, відповідно до заяви засудженого та в інших необхідних випадках з метою захисту засудженого від можливих посягань на його життя з боку інших засуджених чи запобігання вчиненню ним злочину або при наявності медичного висновку за постановою начальника колонії його можуть тримати в одиночній камері.

На осіб, які відбувають довічне позбавлення волі, поширюються права та обов'язки, а також заходи заохочення та стягнення засуджених до позбавлення волі на строк. Вони залучаються до праці лише на території колонії з урахуванням вимог тримання їх у приміщеннях камерного типу. Самодіяльні організації засуджені до довічного позбавлення волі створювати не можуть. Для тих, хто не має загальної середньої освіти, створюються консультаційні центри. Засуджені до довічного позбавлення волі мають право на щоденну прогулянку тривалістю одна година.

Що стосується жінок, засуджених до довічного позбавлення волі, то вони тримаються у секторах середньої безпеки виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Для жінок встановлюється режим, передбачений для тримання засуджених у виправній колонії середнього рівня безпеки.

Не дивлячись на те, що покарання називається довічним позбавленням волі, закон передбачає певні умови, за яких особа, засуджена до довічного позбавлення волі, може звільнитися. Після відбуття 20 років позбавлення волі засуджений при сумлінній поведінці і ставленні до праці може подати клопотання про його помилування Президентом України. В разі задоволення клопотання Президент України видає указ, відповідно до якого заміняє засудженому подальше відбування покарання у виді довічного позбавлення волі позбавленням волі на строк не менше 25 років. При цьому особа отримує новий правовий статус і може бути звільнена умовно-достроково після відбуття не менше трьох чвертей новопризначеного строку покарання. Тобто особа, засуджена до довічного позбавлення волі, може стати вільною після фактичного відбуття тридцяти восьми років дев'яти місяців за ґратами. В разі відхилення Президентом клопотання про помилування наступне клопотання можливе лише через 5 років.

Сам по собі вплив передбаченого ст. 49 КК п'ятнадцятирічного строку давності притягнення до кримінальної відповідальності особи, що вчинила злочин, за який може бути призначено довічне позбавлення волі, як і встановленого ст. 80 КК п'ятнадцятирічного строку давності виконання обвинувального вироку, котрим особа була засуджена до довічного позбавлення волі, не тягне за собою звільнення її відповідно від кримінальної відповідальності чи від відбування цього покарання. Питання про застосування обох видів давності до такої особи вирішується судом.

Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі замінюється позбавленням волі на певний строк. Але у випадку ж вчинення злочинів, передбачених ч. 2 ст. 438, ч. 2 ст. 439 і ч. 1 ст. 442 КК, ні давність притягнення до кримінальної відповідальності, ні давність виконання обвинувального вироку аж до призначення і відбування довічного позбавлення волі взагалі не застосовується (ч. 5 ст. 49, ч. 6 ст. 80 КК).

Невдала редакція ч. 2 ст. 64 КК України, де вказано, що цей вид покарання не застосовується до осіб віком понад 65 років, викликає у деяких вчених сумнів про можливість подальшого відбування цього виду покарання після досягнення особою 65 років. На наш погляд, як і на погляд значної більшості вчених, немає ніяких підстав для звільнення особи від відбування довічного позбавлення волі по досягненню нею 65 років, для засудженого до довічного позбавлення волі не може бути ніяких обмежень, кордонів, не передбачених діючим законодавством.

Кримінальні справи про злочини, за вчинення яких передбачене довічне позбавлення волі, підсудні апеляційному суду як першій інстанції. Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд (ч. 3 ст. 31 КПК України). Такий порядок розгляду цих справ покликаний виключити

необґрунтоване застосування даного покарання. Згідно ч. 2 ст. 33 КПК України кримінальне провадження в апеляційній інстанції здійснюють Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційні суди областей, міст Києва і Севастополя.

У справах про злочини, за які передбачене довічне позбавлення волі, участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного (ч. 1 ст. 52 КПК України).

Аналіз спірних питань, а також висловлені пропозиції щодо вдосконалення порядку призначення, виконання та відбування довічного позбавлення волі, думається, відкриють професійну дискусію і сприятиме правильному і ефективному застосуванню довічного позбавлення волі на практиці.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Трубников В.М.

ДО ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ВІРТУАЛЬНОЇ МЕРЕЖЕВОЇ ДЕРЖАВИ

Кагановська Тетяна Євгенівна
доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
Заслужений юрист України

*Рятуючись від бюрократичного свавілля
або в ім'я створення "справедливої" держави
з особливими правилами
хтось заснував власний світ,
відмінний від вже існуючих держав*

«9 самопроголошених держав»

Правові аспекти питання створення віртуальних держав у вітчизняній науці на сьогодні є недослідженими. Перші віртуальні держави виникли в кінці XIX століття. У 1990-х роках, з розвитком Інтернету та комунікацій, ідея створення подібних утворень отримала новий розвиток. Тоді було сформовано уявлення про можливий просторовий образ структурованості мережі Інтернет, згідно з яким вона буде тривимірним містом із вулицями, кожен із кварталів якого визначатиметься тематикою інформаційних ресурсів, матиме населення – реальних і віртуальних суб'єктів взаємодії в інформаційному потоці. Водночас її структуру визначатиме також соціально-політична система сучасної побудови світу [1].

Віртуальна держава (від англ. Virtual state – загальна назва для будь-яких утворень, які заявляють про свою державність, але не є державами, а лише імітують ті чи інші їхні риси. Віртуальні держави не приймаються всерйоз країнами, на території яких вони проголошені, і не визнаються світовою спільнотою. Деякі з них можуть називатися кібердержавами або фентезійними державами, а також віртуальними націями, з використанням аббревіатур MN або μM (від англ. micronation, нім. Mikronation і т. п.) [2].

Подекуди увага науковців концентрується на з'ясуванні таких аспектів, як-от: сутність складного і багатогранного поняття віртуальної реальності з точки зору її культурницьких ознак [3]; питання удосконалення адміністративно-правового регулювання контролю

віртуального простору в Україні у контексті досвіду країн Європейського Союзу та шляхів підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади у зазначеній сфері [4]; проблема ефективного використання інформаційних систем та технологій, які надають можливість ведення дипломатичних переговорів із застосуванням інноваційних підходів на прикладі віртуальної дипломатії [5]; роль інтернет-мережових спільнот у становленні інформаційного суспільства в Україні [1]; виникнення та розвиток віртуальних співтовариств в контексті національної безпеки [6] тощо.

Крім того в електронній мережі можна знайти практичні посібники зі створення віртуальної держави, а саме М. Овчинников «5 кроків зі створення власної мікронації» [7]; А. Олійник «Посібник зі створення віртуальної держави для чайників» [8].

Наукові дослідження феноменів мережевого права, мережевого суспільства, мережевої держави, що проводилися на кафедрах «Конституційного та муніципального права», «Теорія та історія держави і права» Фінансового університету при Уряді Російської Федерації, привели до розробки «Доктрини віртуального мережевого інноваційного держави» (автор - доктор юридичних наук, професор Л.В. Голоскоков). У межах цієї доктрини пропонується перейти від наукової теорії розвитку доктрини до практики: створити значно спрощену, але реально діючу модель держави, в якій не буде більшості традиційних інститутів, органів і функцій держави, але залишаться лише ті з них, які можна відтворити в діючій моделі без таких атрибутів держави як територія, кордони, митниця, армія та ін. Це, на думку прибічників такої ідеї, функція інвестицій в інновації для прискорення модернізації держави в технологічному та інших аспектах [9].

Держава ж як головний інститут політичної системи суспільства, характеризується такими ознаками: всезагальність (компетенція держави поширюється на всіх суб'єктів правовідносин (людей, організації тощо), які знаходяться на її території; на громадян інших держав, які знаходяться на її території); суверенітет (верховенство, повнота, самостійність і формальна незалежність влади від будь-якого іншого суб'єкта суспільного життя чи елемента політичної системи); територіальність (територія є матеріальною базою існування держави); офіційний статус (держави є єдиним представником всього населення, яке проживає на певній території); універсальність (діяльність держави охоплює всі сфери суспільно-політичного життя, які вимагають державно-правового регулювання, і тільки держава може приймати загальнообов'язкові норми, які їх регулюють); централізованість (усі державні органи побудовані за ієрархічною системою); структуралізація (зокрема, поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, і наявність інших органів (військо, поліція тощо), які виконують її завдання). На певній, окресленій державними кордонами території може існувати тільки одна держава, у той час коли інших організацій може існувати багато.

Тільки держава може виступати від імені всього суспільства, інші організації можуть виступати тільки від імені своїх членів, які складають тільки частину суспільства;

Наявність особливої групи людей, які зайняті тільки управлінням суспільством і охороною його політичної, економічної та соціальної структури, тобто специфічного апарату, який володіє владними повноваженнями;

Тільки держава встановлює загальнообов'язкові правила, які регулюють суспільно-політичні відносини, тобто формує право, видаючи закони та інші нормативні акти;

Держава володіє монополічним правом на встановлення податків і формування загальнонаціонального бюджету... [10].

На сьогодні у світі не існує жодного суспільства, в якому не було б держави. Вона може бути світською або теократичною. Більшість держав світу світські, тобто такі, в яких розмежовані сфери діяльності держави і церкви. У теократичних державах влада належить церковній ієрархії (сучасний Ватикан).

Отже, держава є соціальним явищем, обмеженим певними історичними межами, та має сукупність зазначених ознак, проте, навіть за відсутності деяких із них державність не втрачається [11].

Віртуальна держава імітує, як правило, лише деякі з цих ознак, володіючи, наприклад, населенням в 4 людини або несuverенною територією, розміром з дачну ділянку або маленьким островом. Такими прикладами можуть служити відділення від Естонії двох хуторів і відтворення на їх території «радянської влади» або проголошення незалежної республіки Малу-Венту на маленькому острові Маль-ді-Вентре близько Сардинії. Багато віртуальних держав взагалі не володіють територією і розташовуються в Інтернеті або в уяві своїх засновників. Деякі віртуальні держави заявляють про приналежність їм тих чи інших територій, проте при цьому не мають над ними реального контролю [2].

Таким чином, за рахунок глобальної віртуалізації, розширення форм соціалізації, зміни поглядів на формування ідентичності та створення моделей суб'єктивності, у простір віртуальних мереж перейшло багато видів професійної та соціокультурної діяльності, зокрема й ідея виникнення віртуальних держав як спроби створити більш досконалу модель світу. Такі явища супроводжуються переглядом цінностей і норм, що спонукає вчених до вивчення проблем, пов'язаних з осмисленням сучасного стану культури та особливостей існування людини в цій культурі.

То ж одним з актуальних питань є з'ясування сутності складного і багатогранного поняття віртуальної дійсності (на прикладі віртуальної держави). Однак, оскільки мова йде про віртуальне існування моделі держави, то було б доцільно з'ясувати до якої правової категорії належить термін «віртуальна держава», чи можна говорити про «право віртуального простору»; проаналізувати сутність, зміст та види суспільних відносин, що виникають у віртуальних державах, як відбувається правове регулювання суспільних відносин у віртуальних державах, з'ясувати, які загалом цілі правового регулювання цих суспільних відносин, як закріплюється правовий статус мешканців віртуальних держав, які риси і які цілі правовідносин і правозастосування між ними тощо, що має стати предметом глибоких наукових розвідок у подальшому.

Список використаних джерел:

1. Роль інтернет-мережєвих спільнот у становленні інформаційного суспільства в Україні // Віче. – 2010. – № 2. – січень.
2. Віртуальное государство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Виртуальное_государство.
3. Волинець В.О. Віртуальна реальність: поняття та сутність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/Pkl_2014_30_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Pkl_2014_30_6%20(1).pdf).
4. Єсімов С.С. Деякі аспекти контролю віртуального простору в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/vnulpurn_2014_801_7.pdf\$.
5. Нечет О.С. Розвиток віртуальної демократії в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2205/1/Nechet.pdf>; Піпченко Наталія Олександрівна. Концептуальні та структурно-політичні виміри віртуальної дипломатії : Дис... канд. наук: 23.00.03 – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/content/341381.html>.
6. Дзюндзюк В.Б. Віртуальні співтовариства: потенційна загроза для національної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/1/02.pdf>.
7. Овчинников М. «5 кроків зі створення власної мікронації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ar25.org/article/5-kroktiv-zi-stvorenniya-vlasnoyi-mikronacii.html>.

8. Олійник А. Посібник зі створення віртуальної держави для чайників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/virtualna-derzhava/>.

9. Международная научно-практическая конференция «Реализация доктрины виртуального сетевого инновационного государства: переход от теории к практике государственного и конституционного строительства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-community.org/ru/content/75012>.

10. Андрусяк Т.Г. Теорія держави і права // Інтернет-видання «Юриспруденція on-line» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?i=168>.

11. Теорія держави і права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12810419/pravo/ponyattya_oznaki_derzhavi.

ПЕРСПЕКТИВИ КОДИФІКАЦІ ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАЛІЗНИЦЬ

Кадала Віталій Віталійович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного та господарського права

Донецького юридичного інституту МВС України

E-mail: kadala@i.ua

Ключові слова: кодифікація, залізниця, реформування, законодавство, перевізник

Транспортна система України, як і будь-якої іншої держави являє собою складний механізм, який включає в себе транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний транспорт; шляхи сполучення загального користування. Відповідного регулювання потребують всі окреслені складові системи. Окреме місце серед перелічених видів транспорту займає залізничний. Увага до цього виду транспорту не випадкова, адже, саме цим видом транспорту здійснюється лівова частка перевезень вантажів та пасажирів в країні, в залізничній та суміжних галузях зайнята велика кількість осіб.

Питанням правового регулювання діяльності залізничного транспорту присвятили свої праці такі українські та закордонні науковці, як Г. Анцелевич, І. Булгакова, М. Брагинський, В. Вітрянський, В. Гіжевський, Е. Демський, В. Єгізаров, Д. Зеркалов, О. Клепікова, Є. Харитонов, М. Шелухін та ін. Проте, їх праці присвячені діяльності закордонного залізничного транспорту або фіксують стан речей в галузі, який поступово втрачає свою актуальність.

З огляду на реформування залізничної галузі, а саме, зміни в структурі та організаційно-правовій формі підприємств залізничного транспорту, прийняття зобов'язань державою щодо впровадження директив ЄС, які суттєвим чином вплинуть на всю систему роботи залізниць, відповідної переробки потребує і законодавство, присвячене врегулюванню діяльності залізниць.

Тим більше, що господарсько-правове забезпечення діяльності залізниць потребує оновлення та удосконалення: починаючи від Статуту Залізниць, Закону України «Про залізничний транспорт» та закінчуючи відомчими нормативними актами. Існує також окрема потреба в аналізі впливу на галузь такої переробки законодавства. Питання про шляхи такого оновлення та удосконалення на цей час є відкритими.

Множинність шляхів оновлення відповідного законодавства має місце з огляду на невизначеність перспектив України щодо інтеграції до ЄС. Так, з одного боку Україна взяла на себе зобов'язання відносно виконання певних директив, які передбачають реформування

законодавства, що регулює діяльність залізниць та зміну низки технічних регламентів, але з іншого боку, окреслені зобов'язання не завжди відповідають інтересам нашої країни, або можливість їх втілення обмежена з огляду на брак коштів для здійснення такого впровадження.

В свою чергу, серед вітчизняних науковців, законодавців та учасників ринку також не має одностайної відповіді яким чином здійснювати реформування галузі в цілому та законодавства зокрема. Висловлювалися думки щодо приватизації перевізника і здійснення відповідної перебудови законодавства або внесення змін в чинне законодавство, яке б більшою мірою враховувало інтереси вантажовідправників, вантажоодержувачів, пасажирів та інших перевізників під час взаємодії з залізницями.

На нашу думку оновлення законодавства, що регулює діяльність залізниць має відбутися шляхом прийняття окремого законодавчого акту – Кодексу Залізниць України. Така позиція обґрунтовується наступним.

Під кодифікацією у правовій доктрині розуміється докорінне перероблення чинних нормативних актів в певній сфері відносин, спосіб якісного упорядкування законодавства, забезпечення його узгодженості й компактності, звільнення нормативного масиву від застарілих норм, що не виправдали себе. При цьому, поєднання в кодифікації упорядкування і оновлення законодавства дозволяє розглядати її як найбільш досконалу, вищу форму правотворчості [1, с. 254].

Сучасна нормативно-правова база, що регламентує діяльність залізниць представлена великою кількістю актів, основні серед яких: Закон України «Про транспорт», Закон України «Про залізничний транспорт», Закон України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», Статут залізниць України, який затверджується Кабінетом Міністрів України, та інших актів законодавства України.

Нами вже наголошувалося на окремих вадах Закону України «Про залізничний транспорт» [2, с. 163], крім того, не дивлячись на об'ємність цього закону він не охоплює всі правовідносини, які виникають на залізничному транспорті, що потребує регулювання додатковими нормативними актами. Серед цих актів Господарський кодекс України та Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів», які врегульовують умови перевезення вибухових речовин, зброї, отруйних, легкозаймистих, радіоактивних та інших небезпечних речовин тощо; та транспортні кодекси, статuti, які врегульовують питання взаємодії залізниць з іншими видами транспорту, з вантажовідправниками та вантажоодержувачами; Цивільний кодекс України, який регламентує частину відносин з перевезення залізницями пасажирів та багажу.

Наявна кількість нормативно-правових актів призводить до низької ефективності при врегулюванні відносин на залізничному транспорті. Також певних складнощів додає відсутність чіткої державної політики в залізничній галузі. Програма реформування залізничного транспорту передбачає розробку нормативно-правової бази для реформування, утворення ПАТ «Українська залізниця», розділення функцій господарського та державного управління галуззю, розділення фінансових потоків по видах діяльності, початок реформи тарифної системи; формування вертикально-інтегрованої системи управління (за видами діяльності) в ПАТ «Українська залізниця», формування єдиних правил діяльності для всіх суб'єктів ринку залізничних перевезень, удосконалення тарифної політики, забезпечення вільного ціноутворення у конкурентних секторах ринку транспортних послуг; продовження структурних змін, ліквідація перехресного субсидування пасажирських перевезень за рахунок вантажних, розвиток конкуренції на ринку залізничних перевезень [3].

Як вбачається з наведеного в передбачуваних етапах реформування приділено увагу розробці нормативно-правової бази для реформування ПАТ «Українська залізниця», розділенню функцій господарського та державного управління галуззю та початку реформи тарифної

системи. Проте, на цей час відбувається лише розробка нової редакції Закону України «Про залізничний транспорт». Разом з тим, з урахуванням змін, що відбуваються в галузі, переробки потребує вся система нормативно-правового забезпечення діяльності залізниць, адже її неефективність негативним чином відбивається на загальному господарському порядку в країні. Точкове оновлення окремих нормативних актів не дасть очікуваних результатів від реформування. Тому є нагальна потреба у комплексній переробці чинних нормативних актів, їх якісному упорядкуванні, забезпечення узгодженості й компактності, звільненні нормативного масиву від застарілих норм, що не виправдали себе, тобто у запровадженні найбільш досконалої, вищої форми правотворчості – а саме – кодифікації.

Здійснення кодифікації має відбуватися за різними напрямками: загальним, галузевим, спеціальним, комплексним. Погодимось з думкою О.В. Клепікової, що кодифікаційні акти транспортного законодавства спеціальної дії сьогодні мають різні форми (види): транспортний кодекс, транспортний статут, транспортний закон, правила перевезень. При цьому автор займає позицію предметної (спеціальної) кодифікації як способу систематизації законодавства про різні види транспорту [4, с. 253 – 254].

На загальному предметі правового регулювання наголошує В. Гіжевський, визначаючи кодифікацію як спосіб систематизації транспортних нормативно-правових актів [5, с. 30].

Дещо інший погляд щодо систематизації транспортного законодавства має Є.В. Довженко, яка пропонує розробити єдиний для всіх галузей транспорту кодифікований акт – Основи транспортного законодавства, і відповідно до Основ прийняти нові кодекси [6, с. 85 – 86].

Узагальнюючи наведені погляди щодо здійснення оновлення транспортного законодавства, пропонуємо реформування нормативно-правового забезпечення діяльності залізничної галузі здійснити шляхом прийняття Кодексу залізниць України.

Доцільність його прийняття обґрунтовується тим, що наявне законодавство, яке регулює діяльність залізниць містить кодифікований акт – Статут залізниць України. Тобто цій сфері притаманна дія кодифікаційних актів, і за допомогою Статуту доволі тривалий час здійснюються регулювання відносин між залізницями та споживачами їх послуг, але назріла потреба його оновлення, з огляду на здійснення реформування галузі та запит з боку учасників ринку на забезпечення балансу інтересів перевізника із споживачами його послуг.

До того ж, оновлена редакція Закону України «Про залізничний транспорт» разом із положеннями Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» також мала б увійти до пропонованого Кодексу залізниць оскільки ці акти врегульовують відносини, пов'язані із залізничним транспортом. Що стосується включення до нього положень про перевезення небезпечних вантажів, відображення умов директив ЄС та ін., то ці питання потребують додаткової проробки.

Отже, найбільш оптимальною формою оновлення законодавства, що регулює діяльність залізниць є його кодифікація. Результатом такої кодифікації має бути прийняття Кодексу Залізниць України. Перспективи подальших наукових розробок в цьому напрямі полягають в дослідженні змісту та структури майбутнього Кодексу.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права : (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції) : навч. посіб. / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 400 с.
2. Кадала В.В. До визначення поняття господарської діяльності на залізничному транспорті. С. 160 – 163. // Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право», 2015. – № 4. – 436 с. Режим доступу: http://pap.in.ua/4_2015/49.pdf

3. Реформи залізничного транспорту. сайт Міністерства інфраструктури України. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/content/reformi-zaliznichnogo-transportu.html>

4. Клепікова О.В. Спеціальна (предметна) кодифікація як передумова модернізації транспортного законодавства. С. 253 – 255. // Міжнародна науково-практична конференція «Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів» м. Братислава, Словацька Республіка 27-28 листопада 2015 р. – м. Братислава, Словацька Республіка, 2015. – 263 с.

5. Гіжевський В. К. Транспортне право України : підруч. / Гіжевський В. К., Демський Е. Ф., Мілашевич А. В. – К. : Атіка, 2010. – С. 30.

6. Довженко Є. В. Загальнотеоретичні проблеми систематизації транспортного законодавства : Дис. ... канд. юрид наук : 12.00.01 / Євгенія Володимирівна Довженко. — Київ, 2011. — 235 с.

ЩОДО ПИТАННЯ УТОЧНЕННЯ ТЕРМІНУ «ПОСЛУГА ЗВ'ЯЗКУ»

Калаченкова Катерина Олександрівна
доцент кафедри господарського права
Донецького національного університету
доцент, кандидат юридичних наук,
E-mail: k.kalachenkova@donnu.edu.ua

Ключові слова: послуга зв'язку, телекомунікація, послуги телекомунікації, послуги поштового зв'язку

Послуги зв'язку є особливо важливими у забезпеченні функціонування економічної, соціальної та іншої сфер суспільства, що обумовлює його особливу економічну і соціальну значимість. Діяльність з надання послуг зв'язку забезпечує життєдіяльність суспільства, задовольняються потреби різних суб'єктів в передачі інформації, яка необхідна для вирішення економічних, політичних, соціальних, культурних, наукових, освітніх та інших завдань. Діяльність з надання послуг зв'язку дозволяє реалізувати конституційні права (стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції) [1].

За останній час діяльність з надання послуг зв'язку зазнала суттєвих змін. Згідно звіту про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2015 р. у 2015 році доходи ринку зв'язку зросли у порівнянні з минулим періодом на 3,5 млрд. грн. до 55,9 млрд. грн. Зокрема, доходи від надання послуг мобільного зв'язку склали – 33,2 млрд. грн., фіксованого зв'язку – 7,8 млрд. грн., Інтернет – 6,1 млрд. грн., інші послуги (IP телефонія, телеграф, поштові послуги, кур'єрські, радіо та ТВ послуги, провідне мовлення, спеціальний і фельдзв'язок, нагляд та технічний контроль за використанням РЧР, а також інші телекомунікаційні сервіси) склали 8,8 млрд. грн. [2].

Сучасне законодавство про послуги зв'язку в Україні не має тривалої історії розвитку. Воно почало формуватися на початку 1990-х років. За минулий час Закон України «Про телекомунікації» змінив Закон України «Про зв'язок», змінювалися правила надання окремих видів послуг зв'язку. Згідно Закону України «Про зв'язок» (втратив чинність) послуга зв'язку – це продукт (результат) діяльності оператора зв'язку, спрямований на задоволення потреб споживачів (ст. 1) [3]. Однак, Закон України «Про телекомунікації» не містить такого терміну.

Отже, складність у визначенні поняття «послуга зв'язку», відсутність чіткого визначення даного поняття, відмінність в підходах до нього в доктрині призводять до виникнення деяких проблем у правозастосовчій практиці. Зокрема, виникають труднощі при класифікації послуг зв'язку, їх відмежування від суміжних послуг, що вимагає відповідного наукового дослідження.

За останні роки проведено ряд досліджень, присвячених діяльності з надання послуг зв'язку. Однак вони в основному стосуються економічних питань [4,5] або окремих видів послуг (послуг мобільного зв'язку [6], сфери телекомунікацій [7, 8,9], Інтернет послуг [10]). Існує об'єктивна потреба в систематизації знань, їх інтеграції для відновлення загальної картини правового регулювання діяльності з надання послуг зв'язку.

Слід визнати, що стосунки у сфері послуг зв'язку є комплексними, проте зазначеним відносинам притаманний цивільно-правовий характер, оскільки надані види послуг надаються на платній основі.

Вищевикладене вказує на актуальність даної теми. Мета дослідження полягає конкретизації поняття послуги зв'язку.

В існуючій науковій літературі послугою прийнято називати безпосередній результат праці у формі корисного ефекту (який не має речовинної форми). У найбільш загальному вигляді існує наступне визначення цього поняття, наведене Ф. Котлером: «Послуга – це будь-який захід або користь, які одна сторона може запропонувати іншій та які в основному невловимі й не призводять до оволодіння чимось. Виробництво послуг може бути пов'язано, а може й не бути пов'язано з товаром у його матеріальному виді».

Найбільш поширеним тлумаченням терміну послуги зв'язку є кінцевий корисний результат виробничої діяльності операторів (організацій) зв'язку передачі інформації (наприклад, що відбулися міжміські телефонні розмови, передані і дійшли до адресата телеграми або поштової відправлення). Також, зустрічається визначення послуги зв'язку як діяльність, пов'язана з встановленням і функціонуванням телефонного зв'язку, радіоточок, вуличних гучномовців, обслуговуванням мереж проводового мовлення, наданням в оренду трактів, каналів, ліній зв'язку та абонентських пристроїв.

На даний час в Україні діє Класифікатор видів економічної діяльності (далі – КВЕД) ДК 009:2010 [11], де об'єктами класифікації є усі види економічної діяльності суб'єктів господарювання (фізичних і юридичних осіб). КВЕД є складовою частиною державної системи класифікації і кодування техніко-економічної та соціальної інформації. У цьому КВЕД діяльність в галузі зв'язку поділена на 2 секції: секція Н – Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність та секція J – Інформація та телекомунікації, які, у свою чергу, поділено на розділи та групи.

Так, розділ 53 «Поштова та кур'єрська діяльність» секції Н «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» *включає* поштову та кур'єрську діяльність, таку як виймання, перевезення та доставка листів і посилок на різних умовах. У цей розділ також включені місцеві доставки та послуги розсильних.

Розділ 60 «Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення» секції J *включає* діяльність зі створення радіо- і телевізійних програм або придбання прав на поширення контенту на наступну трансляцію цих матеріалів, таких як розважальні програми, а також новини, ток-шоу тощо.; розділ 61 «Телекомунікації (електрозв'язок)» *включає* діяльність із надання телекомунікаційних та інших супутніх послуг, таких як передавання голосових, текстових, звукових або відеоданих. Поділ діяльності у цьому розділі залежить від типу задіяної інфраструктури

Конвенція, яка ґрунтується Європейську Організацію Супутникового Зв'язку «EUTELSAT» від 15 липня 1982 р. і до якої Україна приєдналася 6 грудня 1993 р. виділяє послуги зв'язку загального користування та спеціалізовані послуги зв'язку. Послуги зв'язку

загального користування означає послуги зв'язку зі стаціонарними або рухомими об'єктами, які можуть надаватися за допомогою супутників, і які доступні для загального користування, такі як телефонія, телеграфія, телексна зв'язок, факсимільний зв'язок, передача даних, ви́детекст, передача радіо- і телевізійних програм між затвердженими земними станціями, що мають доступ до космічного сегменту EUTELSAT, для подальшої передачі для загального користування; в будь-який з цих служб можуть використовуватися багатofункціональні передачі і орендовані канали (п. к ст. І).

Спеціалізовані послуги зв'язку означають послуги зв'язку, які можуть надаватися за допомогою супутника, відмінного від супутників, визначених у п. к) ст. І, включаючи, але не обмежуючись цим, радіонавігаційні служби, служби супутникового мовлення, служби космічних досліджень, метеорологічні служби та дистанційне розвідки земних ресурсів (п. І ст. І) [12].

У структурі зв'язку країни потрібно, насамперед виділяти дві головні складові, однією є телекомунікації, включаючи радіомовлення і телебачення, а другою – поштовий зв'язок. Відповідно до зазначених видів зв'язку можна виділити: телекомунікаційну послугу – продукт діяльності оператора та/або провайдера телекомунікацій, спрямований на задоволення потреб споживачів у сфері телекомунікацій (ст. 1 Закону України «Про телекомунікації»); послугу поштового зв'язку – продукт діяльності оператора поштового зв'язку з приймання, обробки, перевезення та доставки (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій, спрямований на задоволення потреб користувачів (ст. 1 Закону України «Про поштовий зв'язок»);

На підставі вищенаведеного можна виявити наступні ознаки послуги зв'язку: являє собою сукупність дій оператора зв'язку, що полягають у передачі інформації; об'єктом впливу послуги зв'язку виступає інформація у вигляді повідомлення; адресний характер повідомлення; мережевий характер послуги; потреба замовника послуги зв'язку виражається в передачі повідомлення незмінного змісту і зі збереженням таємниці зв'язку.

На підставі вищевикладеного запропоновано визначення послуги зв'язку як дії оператора (провайдера) зв'язку по задоволенню потреби конкретної особи в передачі адресованого повідомлення (інформації) через мережі зв'язку без зміни його змісту зі збереженням таємниці зв'язку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2015 р. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nkrz.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=1009&language=uk> (Дата останнього візиту 10.04.2016).
3. Про зв'язок: Закон України від 16 травня 1995 г. // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 20. – Ст.143. – (Втратив чинність)
4. Мельник Дмитро Стефанович. Стратегічні засади розвитку телекомунікаційних послуг (на прикладі Львівської області): дис... канд. екон. наук: 08.07.04 «Економіка транспорту і зв'язку» / НАН України; Ін-т регіональних досліджень. – Л., 2003. – 187 с.
5. Рейман Л.Д. Совершенствование системы государственного регулирования отрасли телекоммуникаций: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 05.13.10 «Управление в социальных и экономических системах» / Л.Д. Рейман; Санкт-Петербург. гос. инженерно-экономический ун-т. – СПб.; 2000. – 18 с.
6. Віхров О. Правове регулювання відносин на ринку послуг мобільного зв'язку / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 11. – С. 6 – 9.

7. Рейман Л.Д. Совершенствование системы государственного регулирования отрасли телекоммуникаций: дис. ... канд. экон. наук: спец. 05.13.10 «Управление в социальных и экономических системах» / Л.Д. Рейман. – СПб., 2000. – 180с.

8. Калаченкова К.О. Правове регулювання господарської діяльності у сфері телекомунікацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право / НАН України Інститут економік правових досліджень. – Донецьк, 2012. – 20 с.

9. Богуцький О.А. Договори про надання телекомунікаційних послуг: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.А. Богуцький. – К., 2010. – 20 с.

10. Козлов В. Правовое регулирование Интернет: ответственность провайдеров [Электронный ресурс] / В. Козлов. – Режим доступа: <http://www.crime-research.ru/news/05.05.2004/118>.

11. Класифікація видів економічної діяльності: Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/buh/kved.htm>

12. Конвенція, що засновує Європейську Організацію Супутникового Зв'язку «EUTELSAT»: Конвенція від 15 липня 1982 р., дата підписання 6 грудня 1993 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 9. – Ст. 588.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ

Каленіченко Лідія Іванівна

доцент кафедри теорії та історії держави і права
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент
E-mail: lida_uvd1@mail.ru

Ключові поняття: соціальна відповідальність, соціальні норми, юридична відповідальність

Соціальна відповідальність є окремим явищем суспільного життя і її особливості полягає у тому, що вона «входить» до складу будь-якого виду діяльності людини. Показник відповідальності може застосовуватися до всіх, явищ соціального життя. Відповідальність існує у всіх сферах життєдіяльності суспільства: економіці, політиці, праві, моралі, культурі і т. ін. Відповідальність є важливою складовою виробництва, управління, повсякденного життя та відпочинку.

Соціальну відповідальність необхідно аналізувати з двох сторін: як відповідальність суспільства, так і як відповідальність особистості за свої діяння. І саме остання правова категорія, «соціальна відповідальність особистості», на наш погляд, є ключовою категорією у розумінні сучасних соціальних процесів.

У юридичній науковій літературі немає єдиної точки зору щодо змісту та сутності поняття «соціальна відповідальність». Аналіз поглядів щодо змісту поняття «соціальна відповідальність» у юридичній науковій літературі дає підстави виокремити три основні підходи до розуміння сутності останньої.

Перший підхід, на нашу думку, слід репрезентувати як «широке» розуміння соціальної відповідальності. Прихильники цього підходу під соціальною відповідальністю

розуміють соціальний механізм контролю, за допомогою якого суспільство існує у злагоді. На їх думку, соціальна відповідальність має дуалістичний характер, з однієї сторони, на терезах правопорядку «лежить» соціальна відповідальність соціуму (суспільства), а з іншої, - соціальна відповідальність особистості [1, с. 14].

Другий підхід припускає розуміння соціальної відповідальності як ставлення суб'єкта до норм суспільства (соціальних норм). При цьому прихильники даного підходу визначають, що саме характер ставлення індивіда до вимог норм соціуму визначає суспільну корисність або протиправність його майбутньої поведінки [2, с. 74; 3, с. 46].

Третій підхід робить наголос на тому, що соціальна відповідальність є кооперативною відповідальністю, відповідальністю фірм, коопорацій, організацій за свої рішення, дії перед суспільством і своїми членами. Прихильники даного підходу вважають, що соціальна відповідальність – це відповідальність лише корпорацій, організацій, фірм, а не соціуму перед індивідом та особи перед суспільством [4; 5, с. 128].

Соціальній відповідальності як окремому правовому явищу притаманні наступні ознаки:

- об'єктивний характер (соціальна відповідальність виникає і розвивається разом із суспільством);

- соціальна відповідальність має певні форми реалізації і може бути представлена через сукупність двох підсистем відносин (ретроспективні відносини і відносини засновані на свідомому виконання вимог суспільства);

- соціальна відповідальність є родовим складним системним поняттям (проявами соціальної відповідальності є моральна, політична, професійна, юридична та ін. види соціальної відповідальності);

- соціальна відповідальність має наступні структурні компоненти: 1) суб'єкт соціальної відповідальності, 2) об'єкт соціальної відповідальності, 3) інстанція, яка здійснює оцінку, регулювання, контроль за діянням суб'єкта соціальної відповідальності;

- соціальна відповідальність може бути представлена як на особистому, так і на суспільному (колективному) рівні;

- соціальна відповідальність має нормативний характер.

Соціальна відповідальність – це діалектичний взаємозв'язок між особою та суспільством, який знаходить своє відображення у добровільній реалізації соціальних норм, котра тягне за собою схвалення та заохочення, а у випадках поведінки, яка не відповідає приписам цих норм, - обов'язок зазнати та притерпіти несприятливі наслідки.

Основними видами соціальної відповідальності є наступні:

Залежно від суб'єкту: 1) індивідуальна; 2) колективна або групова (до даного виду, на нашу думку, слід відносити відповідальність соціальних груп, колективів, державних і недержавних організацій); 3) суспільна відповідальність.

Залежно від сфери суспільного життя: 1) політична; 2) економічна; 3) духовно-культурна; 4) екологічна; 5) освітньо-наукова; 6) технологічна; 7) відповідальність у сфері сімейно-побутових відносин.

Залежно від часового виміру: 1) ретроспективна; 2) перспективна відповідальність.

Залежно від виду соціальної норми, що містить вимоги суспільства до поведінки особи, групи людей, суспільства в цілому: 1) моральна (відповідальність, яка настає за порушення норми моралі); 2) релігійна (відповідальність, яка настає за порушення релігійної норми); 3) юридична відповідальність (відповідальність, яка настає за порушення норми права).

Спираючись на проаналізовані класифікації соціальної відповідальності, на наш погляд, слід окремо відмітити, що класифікація є логічною операцією, яка за своєю природою не є сталою та незмінною. Будь-яка класифікація з часом постійно уточнюється шляхом використання одночасно двох шляхів: дедуктивного (з однієї сторони, класифікація – це

розділення) та індуктивного (з іншої, – класифікація є групуванням досліджуваного явища). У зв'язку з цим, надати вичерпну, незмінну класифікацію соціальної відповідальності у межах одного дослідження практично не можливо.

Список використаних джерел:

1. Хачатуров Р.Л. Юридическая ответственность / Р.Л. Хачатуров, Р.Г. Ягутян. – Тольяти, 1995. – 126 с.
2. Плахотный А.Ф. Проблемы социальной ответственности / А.Ф. Плахотный. – К. : Вища шк., 1981. – 191 с.
3. Плахотный А.Ф. Свобода и ответственность (социальный аспект) / Плахотный А.Ф. – Харьков: Изд-во Харьковского ун-та, 1972. – 158 с.
4. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі. – К.: Агенція „Стандарт”, 2005. – 302 с.
5. Ткаченко Н.О. Аналіз визначення поняття «соціальна відповідальність» та його інтегроване розуміння у фармації / Н.О. Ткаченко // Запорожский медицинский журнал. – №3 (78). – 2013. – С. 125–128.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИННОГО ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ОТРИМАННЯ ОСВІТИ (СТ. 183 КК УКРАЇНИ)

Калініченко Богдан Вадимович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: bogdan-kalinichenko@rambler.ru

Ключові слова: кримінальна відповідальність, злочин, право на освіту, склад злочину, об'єкт злочину

1. Відповідно до ст. 53 Конституції України, право на освіту належить до основоположних прав і свобод людини й громадянина. Так, Основний закон проголошує з цього приводу, що: 1) кожен має право на освіту; 2) повна загальна середня освіта є обов'язковою; 3) держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам; 4) громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі; 5) громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства [1].

2. Порядок реалізації цього права визначає національне законодавство про освіту, а гарантії його правової охорони від найбільш суспільно небезпечних посягань встановлює Кримінальний кодекс (далі – КК) України [2]. Так, ст. 183 КК України «Порушення права на отримання освіти» загрожує покаранням (штраф до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років) за незаконну відмову у прийнятті до навчального закладу будь-якої форми власності, а також за незаконну вимогу оплати за навчання у державних чи комунальних

навчальних закладах (цей злочин карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років). Таким чином, забезпечення кримінально-правової охорони права на освіту в Україні безпосередньо залежить від якості зазначеної норми кримінального закону та від глибини й повноти юридичної характеристики складу злочину, передбаченого ст. 183 КК України. Зазначені обставини вимагають продовження наукових розвідок, спрямованих на поглиблення знань про елементи й ознаки злочинного порушення права на отримання освіти. Одним з таких елементів, від правильного розуміння якого залежить оптимальність розміщення кримінально-правової норми, розуміння соціально-політичної сутності певного злочину, а також правильна його кваліфікація, є об'єкт злочину.

3. Як зазначає В.Я. Тацій, «Саме об'єкт злочину дозволяє визначити соціальну сутність злочину, з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно небезпечних посягань» [18, с. 100]. Згідно із основними положеннями вчення про склад злочину в теорії кримінального права, зазначений елементів складу злочину формується з ознак, що характеризують: 1) загальний; 2) родовий; 3) безпосередній об'єкти певного злочинного посягання. Крім того, самостійною ознакою, що належить до об'єкта, вважається предмет злочину, а в посяганнях, які пов'язані із заподіянням шкоди (загрозою заподіяння шкоди) правам, благам чи інтересам конкретних соціальних суб'єктів, в структуру об'єкта включається потерпілий від злочину. Отже, вивчення об'єкта злочинного порушення права на отримання освіти (ст. 183 КК України) вимагає з'ясування змісту зазначених вище «компонентів», що має забезпечити повноту та всебічність аналізу кримінально-правової характеристики вказаного посягання на основоположні права громадян, розуміння сутності суспільних відносин, які охороняє зазначена норма та вирішення ряду інших важливих питань кримінальної відповідальності за вказане діяння.

4. Загальним об'єктом злочину є сукупність усіх суспільних відносин, які охороняються чинним законодавством про кримінальну відповідальність [3, С. 82–83]. Вважається, що всі діяння, визнані злочинними на теперішній час (у тому числі й передбачені ст. 183 КК України), посягають на цей об'єкт. Тому він є спільним для всіх злочинів (фактично представляючи собою об'єкт кримінально-правової охорони).

5. Наступний рівень узагальнення об'єкта злочину – родовий об'єкт, яким є певне коло тотожних або однорідних за соціально-політичною й економічною сутністю суспільних відносин, котрі охороняються єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм [3, С. 83; 4, С. 102]. Вказівки на родові об'єкти злочинних посягань представлені в заголовках розділів Особливої частини КК України [4, С. 34]. Розмістивши норму ст. 183 КК у розділі «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» законодавець, як бачимо, визнає таким об'єктом відносини, які забезпечують громадянські (особисті), політичні, соціально-економічні та культурні права та свободи людини і громадянина [5, С. 103], або, за визначенням інших авторів – суспільні відносини, що забезпечують дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина [6, С. 12]. Послідовність розміщення норм в Особливій частині КК України ґрунтується на принципі розділення суспільних відносин за їх важливістю, тобто вона вказує на ступінь суспільної небезпеки посягань з точки зору законодавця. Оскільки стаття про відповідальність за порушення права на отримання освіти міститься в розділі V Особливої частини «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» (а Особлива частина чинного КК України містить 20 розділів), це вказує на те, що законодавець визнав високий ступінь важливості цього об'єкта кримінально-правового захисту для людини, держави й суспільства [7, С. 57–58].

6. Досконалість зазначеного родового об'єкта викликає численні зауваження фахівців, зокрема, у зв'язку із наявними у ньому багатьма несумісними посяганнями («від перешкоджання здійсненню виборчих прав до несплати аліментів»). Зважаючи на це, в кримінально-правовій літературі положення цього розділу нерідко аналізуються з урахуванням наявних під його охороною менш високого рівня узагальнення груп однорідних суспільних відносин (видових, або групових об'єктів злочинів), які існують в рамках родового об'єкта[8, с. 222–225].

7. Виходячи із назви розділу V Особливої частини КК України, родовим об'єктом усіх злочинів, що передбачені в ньому, є суспільні відносини, у яких забезпечується можливість нормальної реалізації особами своїх виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. У той саме час, із аналізу змісту норм, що закріплені в даному розділі, можна зробити висновок, що у рамках тих суспільних відносин, які підлягають кримінально-правовому захисту нормами даного розділу, суб'єкти мають можливість реалізувати досить широкий перелік прав, до яких відносяться: а) політичні (право пасивної участі у виборах, право на участь у референдумі, право на свободу об'єднань у політичні партії та громадські організації); б) особисті (право на свободу совісті та віросповідання, право на недоторканність особистого життя і житла); в) соціальні (право на гідний рівень життя, право на безкоштовну медичну допомогу, право на отримання освіти); г) трудові (право на вільний вибір місця роботи, право на отримання винагороди за працю, право на безпечні умови праці); д) культурні (авторські та суміжні права) [7, С. 58]. Отже, суспільні відносини щодо створення можливості для реалізації фізичними особами їх права на отримання освіти, забезпечують соціальні права людини. Вони утворюють видовий об'єкт злочину, передбаченого ст. 183 КК України.

8. Торкаючись змісту безпосереднього об'єкта порушення права на отримання освіти, слід зазначити, що диспозиція ст. 183 чинного КК України сформульована таким чином, що дає таке розуміння охоплованих кримінально-правовою нормою відносин. Стаття передбачає відповідальність: 1) за незаконну відмову у прийнятті до навчального закладу будь-якої форми власності; 2) за незаконну вимогу оплати за навчання у державних чи комунальних навчальних закладах. Слід звернути увагу на те, що ч. 1 ст. 3 Закону України «Про освіту» передбачає право громадян України на безоплатну освіту у всіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, соціального та майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин, а також що іноземні громадяни, особи без громадянства здобувають освіту в навчальних закладах України відповідно до чинного законодавства та міжнародних договорів [9]. При цьому іноземці та особи без громадянства в Україні мають ті ж права і свободи та виконують ті ж обов'язки, що й громадяни України, якщо інше не передбачено Конституцією, законами України чи міжнародними договорами України. Ці обставини необхідно згадати для обґрунтування того, що передбачений ст. 183 КК України злочин посягає на визначені Конституцією України, нормами міжнародних договорів та національним законодавством в сфері освіти правовідносини щодо реалізації на території України права на освіту її громадянам, іноземцям та особам без громадянства. Однак, з урахуванням відмінностей у політико-територіальному зв'язку потерпілого з Українською державою, слід уточнити, що об'єктом порушення прав на отримання освіти є: 1) правовідносини щодо забезпечення всім без обмеження громадянам України доступу до отримання в Україні освіти всіх видів у навчальних закладах державної, комунальної та приватної власності за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів, а також за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб; правовідносини щодо забезпечення всім без обмеження іноземцям та особам без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах права на доступ до отримання всіх видів освіти на умовах, передбачених законодавством України[7, с. 63].

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний О.О.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В. Я. Таций. – Х. : Вища шк., изд-во при Харьк. гос. ун-те, 1988. – 198 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник / В. М. Трубников, М. В. Даньшин, О. О. Житний та ін.; за заг. ред. В. М. Трубникова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 444 с.
5. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2010. – 608 с.
6. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Аналіз законодавства і судової практики : монографія / І. О. Зінченко. – Х. : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 320 с.
7. Залеська А. С. Кримінально-правова охорона права на отримання освіти : монографія / А. С. Залеська. – Х. : НікаНова, 2015. – 198 с.
8. Кримінальне право. Загальна частина : підручник / А. С. Беніцький, В. О. Гацелюк, М. К. Гнетнев та ін. ; за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. – К. : Істина, 2011. – 1112 с.
9. Про освіту [Електронний ресурс] : закон України від 25 травня 1991 року № 1060-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1060-12>.

ODR ЯК ОНЛАЙН – ЕКВІВАЛЕНТ МЕТОДІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

Карпенко Оксана Іванівна

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: o.i.karpenko@karazin.ua

Ключові слова: Інтернет, Інтернет-послуга, юрисдикція, арбітраж, онлайн-врегулювання спорів, ODR

Проблема з встановленням юрисдикції виникає тоді, коли конфлікт набуває екстериторіальний характер (наприклад, при участі в конфлікті громадян різних держав або реалізації міжнародної транзакції). При розміщенні інформації в мережі Інтернет вкрай складно з'ясувати, чи порушується при цьому законодавство якої-небудь країни. Будь-який матеріал, поширюваний в Інтернеті, стає доступний в кожній країні. Звідси випливає, що будь-який вид діяльності в мережі Інтернет носить міжнародний характер і може стати причиною застосування різних юрисдикцій.

Для вирішення проблеми безлічі (відмінностей) юрисдикцій в мережі Інтернет, Р. Ш. Махмудов пропонує наступні варіанти: 1) модернізація міжнародного приватного права; 2) уніфікація національних законів; 3) використання арбітражу; 4) використання технічних можливостей для ідентифікації особи і місця розташування користувачів мережі Інтернет [3].

Теоретична конструкція «електронна форма вирішення спорів» знаходить свій прояв з кінця минулого століття в глобальній інформаційній мережі Інтернет явищі так званого електронного вирішення спорів (Electronic Dispute Resolution). На сьогоднішній день в іноземній науковій літературі електронному вирішенню спорів відповідають декілька термінологічних позначень: «Electronic Dispute Resolution» («електронне вирішення спорів», скорочено – EDR), «Internet Dispute Resolution» («Інтернет-вирішення спорів», скорочено – IDR або iDR), «Online Dispute Resolution» («онлайн-врегулювання спорів», скорочено – ODR), «Electronic Alternative Dispute Resolution» («електронне альтернативне вирішення спорів», скорочено – EADR або eADR), «Alternative Internet Dispute Resolution» («альтернативне Інтернет-врегулювання спорів», скорочено – IADR або iADR), «Online Alternative Dispute Resolution» («альтернативне вирішення спорів онлайн», скорочено – OADR), «Alternative ADR» («альтернативне APC», скорочено – AADR), «virtual ADR» («віртуальне APC») та ін. Слід зазначити, що на початковому етапі становлення досліджуваного явища переважно використовувалися терміни «Electronic Dispute Resolution» («електронне вирішення спорів») і «Internet Dispute Resolution» («Інтернет-вирішення спорів»). В даний час найбільш поширеною є категорія «Online Dispute Resolution» («онлайн-врегулювання спорів») [4].

Онлайн-врегулювання спорів – сукупність методів врегулювання спорів (конфліктів) із застосуванням Інтернет-технологій. Західними юристами і практиками ODR розглядається як онлайн – еквівалент методів альтернативного врегулювання спорів (ADR), що включають в себе переговори, медіацію, Третейський суд, або поєднання цих трьох підходів. Впровадження інноваційних технологій, включаючи Інтернет-технології, дозволяє значно розширити можливості цих традиційних процедур [5].

На сьогоднішній день представляється можливим говорити про наступні види процедур онлайн-врегулювання спорів: прямі переговори, автоматизовані переговори, системи забезпечення проведення переговорів, вирішення претензій, попередня незалежна оцінка обставин справи, віртуальні суди присяжних, електронне посередництво, електронний арбітраж, електронне судовий розгляд [4].

На нашу думку, ефективним варіантом вирішення проблеми юрисдикції буде арбітраж. Арбітраж зазвичай являє собою альтернативний механізм вирішення спорів, застосовуваний замість зазвичай затягуються і складних судових процедур. При використанні арбітражного механізму рішення приймається одним або декількома незалежними особами, які призначаються сторонами. Міжнародний комерційний арбітраж налічує сторіччя. Розслідування арбітрів звичайно ґрунтується на особистій угоді сторін. Існують різні варіанти угод про арбітраж. Арбітраж вирішує питання місця і часу його проведення, встановлює застосовувані правові норми та інші питання.

Одним з основних переваг арбітражу є рішення їм проблеми вибору процедур і матеріальної юрисдикції. Ті чи інші питання, сторони суперечки визначають заздалегідь. Онлайн-арбітраж використовується не тільки при вирішенні спорів, пов'язаних з використанням мережі Інтернет, а також для залагодження звичайних комерційних непорозумінь. Дана форма арбітражу може повністю здійснюватися в мережі Інтернет, включаючи свідчення свідків та винесення рішень.

С. Н. Миронова говорить, що Інтернет-арбітраж, так само як і його не віртуальний аналог, являє собою процедуру вирішення розбіжностей нейтральною особою, уповноваженою на винесення обов'язкового для сторін рішення, яке в разі невиконання сторонами добровільно підлягає примусовому виконанню за допомогою державних механізмів [4, с. 101]. Послуги електронного арбітражу на сьогоднішній день надають понад чотирьох десятків сайтів, в числі яких eNeutral, Nova Forum, e@dr, MARS, JAMS, Square Trade, ODR WORLD, Online Resolution, Online Confidance, Resolution Forum, Private Judge, Web Mediate, Web Assured і Word & Bond.

Арбітраж має особливі переваги при виконанні рішень, пов'язаних з найскладнішими судовими справами. Виконання арбітражних рішень регулюється Нью-Йоркської Конвенції 1958 р. «Про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень», підписаної більшістю країн [2]. Згідно даної конвенції, національні суди зобов'язані виконувати рішення арбітражу. Виконання даних рішень у порівнянні з виконанням рішень закордонних судів набагато простіше. Даний метод широко використовується для заповнення пробілу в питаннях існуючого міжнародного приватного права, пов'язаних з використанням мережі Інтернет. Унікальність арбітражу полягає в тому, що його рішення застосовуються без участі національних судів, шляхом внесення безпосередніх змін до системи доменних імен [3].

Отже, у зв'язку з великою кількістю спорів щодо надання та отримання Інтернет-послуг вважаємо, що найперспективнішими шляхами вирішення проблеми юрисдикції використання мережі Інтернет для надання послуг є: а) впровадження інституту електронного арбітражу, який належить до онлайн-врегулювання спорів (ODR); б) використання технічних можливостей для ідентифікації особи і місця розташування користувачів мережі Інтернет. Проміжним способом як превентивним заходом врегулювання даної категорії спорів можна вважати договірне регулювання шляхом включення умов про арбітраж та способи ідентифікації осіб та місця розташування користувачів мережі Інтернет до договору про надання Інтернет-послуг [1, с. 101].

Таким чином, треба зазначити, що для ефективного вирішення проблеми юрисдикції необхідні спільні зусилля, співробітництво всіх країн світу. Інтернет не вміщається в територіальні рамки однієї держави, і його можливостями користується все людство.

Список використаних джерел:

1. Карпенко О. І. Інтернет-послуга як об'єкт цивільно-правових відносин [Текст] : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. І. Карпенко; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Х., 2015. – 207 с.
2. Конвенция о признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений (Нью-Йорк, 1958 год) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.uncitral.org/uncitral/ru/uncitral_texts/arbitration/NYConvention.html
3. Махмудов, Расим Шариф оглы. Вопросы определения юрисдикции как важный аспект регулирования интернета [Текст] / Махмудов Расим Шариф оглы // Информационное общество. – 2010. – № 6. – С. 52-57.
4. Миронова С. Н. Использование возможностей сети Интернет при разрешении гражданско-правовых споров: монография [Текст] /С.Н. Миронова – М.: Волтерс Клувер, 2010. – 256 с.
5. Онлайн-врегулювання спорів [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.wikipage.com.ua/Internet/onlayn-vregulyuvannya_sporv.html

КОНЦЕПТ «Правова держава» у сучасному науковому дискурсі

Кваша Андрій Сергійович
аспірант кафедри державного управління
Харківського регіонального інституту
Національної академії державного управління
при Президентові України
E-mail: kvasha.info@ukr.net

Ключові слова: правова держава, державне управління, дискурс, концепт

Сучасний етап розвитку науки характеризується інтересом до проблем тексту взагалі та, зокрема, наукового дискурсу. Це обумовлено як складною, багатоаспектною природою самого об'єкта дослідження, так і появою нових методів вивчення об'єкта та процесами глобалізації, які охопили всі сторони суспільного життя, в тому числі і науку.

Словник іншомовних слів тлумачить «дискурс» як «логічні міркування з метою встановлення істини» та «сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики, розглядається у зв'язку з цією проблематикою, а також у зв'язках між собою» [3, с. 184].

Від інших типів дискурсу науковий відрізняється тим, що рівень підготовки аудиторії цілком співставний з рівнем підготовки автора тексту, автору не потрібно зацікавлювати адресата, так як він сам мотивований до сприйняття в силу своєї професійної належності. Важливим аспектом взаємодії концепту і дискурсу є роль дискурсу як середовища і основного чинника формування концептуального змісту. Становлення дискурсу і формування дискурсоутворюючих концептів супроводжують один одного і доповнюють один одного.

Перш за все, концепт – це не тільки конструкт, який зберігає знання, а й явище, що володіє комунікативними функціями. Зміст концепту реалізується тільки в комунікації і проявляється на рівні дискурсивної практики. У сучасних лінгвістичних дослідженнях концепт визначається не просто як одиниця рівня ментальних репрезентацій, а як феномен, що представляє взаємодію свідомості, мови, тексту і культури.

Концепт «правова держава» не такий простий, як видається на перший погляд. Здебільшого, «правова держава» – це одна з важливих характеристик «ідеальної» держави. Якщо перелічити необхідні атрибути «правової держави», то жодна, навіть сучасна, держава не зможе відповідати таким високим критеріям. У масовій свідомості «правова держава» сприймається як держава, в якій влада заснована на праві, тобто ним обмежується і через нього реалізується. Однак таке розуміння, по суті вірне, недостатнє для розкриття феномена правової держави, що представляє собою складну, багатогранну систему.

Духовним батьком концепту «правова держава» вважають І. Канта, хоча він не вживав терміна «правова держава», а використовував такі близькі за змістом поняття, як «правове громадянське суспільство» (*das Recht verwaltenden bürgerlichen Gesellschaft*), «міцний в правовому відношенні державний устрій» (*Recht beständige Staatsverfassung*), «цивільно-правовий стан» (*bürgerlich-gesetzlichen Zustände*) [6, с. 115–116].

У наші дні в сучасній мові слова *право* і *держава* майже завжди знаходяться поруч. Однак так було не завжди і не скрізь. Існує очевидне семантичне розходження термінів *верховенством права* (в англійській мові *rule of law*) і *правовою державою*, існуючими в багатьох європейських мовах:

німецьке – *Rechtsstaat*,
французьке – *état de droit*,
італійське – *stato di diritto*,
іспанське – *estado de derecho*,
польське – *państwo prawa*,
українське – *правова держава*.

В терміні *rule of law* (верховенство права) держава як така не згадується. Натомість в англійській мові використовуються синоніми *legal state*, *state of law*, *state of justice*, *state of rights*, *state based on justice and integrity* і под.

В англійській правовій теорії класичним вважається визначення правової держави (*rule of law*) дане А. Дайсі в 1885 р.: «абсолютний авторитет і верховенство чинного законодавства, протиставлені довільним розпорядженням влади, що виключають не тільки свавілля з боку уряду, а й саму можливість діяти в якихось ситуаціях на власний розсуд». До того ж, крім вказаного словосполучення Дайсі використовував *supremacy of law* (панування

права) та *predominance of law* (переважання права) [9]. Схоже визначення правової держави дає Ф. Хайек, знаходячи його там, де «уряд обмежений у своїх діях задалегідь встановленими публічними правилами, що дають можливість передбачити з великою точністю, які заходи примусу будуть застосовувати представники влади в тій чи іншій ситуації» [7, с. 90].

У франкомовній літературі більш чітко виражений якісний елемент змісту правової держави: вимога доброго або належного (*фр.* – *bonne*) управління. Французькі дослідники конституціоналізму Жан Жіккель і Жан-Ерік Жіккель вважають, що із загальної волі і поваги до конституції виникає «належне управління або правова держава», під протекцією якої громадяни отримують захист від свавілля [10].

Довідкова література з державного управління визначає правову державу як: «правову форму організації і діяльності публічної політичної влади» [4, с. 146], «державу, в якій всі суб'єкти права діють відповідно, на підставі та на вимогу законів» [8, с. 147], «форму організації влади в державі, за якої верховенство в усіх сферах життя належить закону» [5, с. 140].

М. Антонов вважає, що існуючі варіанти визначення поняття «правова держава» ґрунтуються переважно на ідеології класичного лібералізму, який, спирається на раціоналістичну ілюзію про людську істоту як автономну, самодостатню особистість, що розумно використовує свою свободу для отримання благ. Правова держава в цьому контексті розуміється як засіб захисту індивідуальної свободи за рахунок підпорядкування індивідів єдиним правовим нормам [1, с. 15].

Каліфорнійський професор права Уго Маттей пропонує відмовитися від змістовної дефініції «правова держава» і вважає за краще детермінувати це поняття від супротивного, тобто від поняття «неправова держава», яке визначає правові реалії, що існують в недемократичних країнах (слабка, політично ангажована судова система, висока корумпованість і бюрократизація влади). З цієї точки зору, саме відсутність ознак неправової держави дає можливість визначити ту чи іншу державу як правову [11].

Заслугує на увагу погляд авторів колективної монографії «Безпека людського розвитку в правовій, соціальній державі», які відстоюють думку про те, що «сучасна правова держава – це такий політико-правовий режим функціонування суспільства, де держава у сукупності своїх складових і механізмів є середовищем, засобом і гарантом захисту прав людини і громадянина» [2, с. 147].

У підсумку зазначимо, що доки концепту «правова держава» не буде встановлено «остаточний діагноз» у науковому дискурсі й надалі існуватиме плюралізм думок, який породжуватиме неоднозначні уявлення про досліджуване явище.

Науковий керівник: д.держ.упр., професор Мартиненко В. М.

Список використаних джерел:

1. Антонов М.В. К вопросу о содержании понятия «правовое государство» / М.В. Антонов // Вопросы экономики и права. – 2010. – № 1. – С. 14–18.
2. Безпека людського розвитку в правовій, соціальній державі: монографія / Л.С. Шевченко, О.А. Гриценко, Т.М. Камінська та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. – Харків : НУ «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого», 2013. – 850 с.
3. Бибик С.П., Сютя Г.М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С.Я. Єрмоленко; Худож.-оформлювач Б.П. Бублик. – Харків : Фоліо, 2006. – 623 с. – (Б-ка держ. мови).
4. Державне управління: Словн.-довід. / Уклад.: В.Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д.О. Безносенко, І.М. Варзар, В.М. Князев, С.О. Кравченко, Л.Г. Штика; За заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
5. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011.

- Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В.М. Князєв (співголова), І.В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.
6. Политология. Курс лекций / Под ред. М.Н. Марченко 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2003. – 683 с.
7. Хайек Ф.А. Дорога к рабству / Пер. с англ. М. : Новое издательство, 2005. – 264 с.
8. Энциклопедия государственного управления в России: В 2 т. / Под общ. ред. В.К. Егорова. Отв. ред. И.Н. Барциц / Том II. Отв. ред. И.Н. Барциц. – М. : Изд-во РАГС, 2008. – 520 с.
9. Dicey A.V. Introduction to the study of the law of the constitution, 3 ed. / A.V. Dicey [Електронний ресурс]. – London, 1889. – 463 p. – Режим доступу : <https://ia802701.us.archive.org/11/items/introductiontos04dicegoog/introductiontos04dicegoog.pdf>.
10. Gicquel J., Gicquel J.-É. Droit constitutionnel et institutions politiques. 28 éd. Paris : LGDJ, 2014. – 830 p.
11. Mattei U. Three Patterns of Law: Taxonomy and Change in the World's Legal System / U. Mattei // American Journal of Comparative Law. – 1997. – Vol. 45. – P. 5–44.

ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ ЯК ЗАСОБИ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ

Кім Катерина Володимирівна

доцент кафедри державно-правових дисциплін

юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

кандидат психологічних наук, доцент

Під професією державного службовця розуміється сукупність знань, умінь, навичок, а також ділових, індивідуально-психологічних і моральних якостей людини, що дозволяють їй успішно виконувати трудові функції на певних посадах державної служби. Державний службовець повинен бути професіоналом.

Зміни, що відбуваються з особистістю в процесі підготовки, оволодіння професійною діяльністю і її самостійним виконанням, призводять до становлення особистості як фахівця і професіонала.

Професіонал – це фахівець, який опанував високий рівень професійної діяльності, свідомо, цілеспрямовано змінює і розвиває себе під час здійснення праці, здійснює свій індивідуальний творчий внесок у професію, такий, що знайшов своє індивідуальне призначення, стимулюючий у суспільстві інтерес до результатів своєї професії [1, с. 41].

Одним з основоположних принципів державної служби є принцип професіоналізму, визначений ст. 3 Закону України «Про державну службу» [2].

Професіоналізм – це глибокі знання і володіння практичними навичками в певній галузі...

Сходження людини до професіоналізму називається професіоналізацією. Саме на цьому етапі передбачається розвиток професійно важливих особистісних якостей, їхнє структурування в систему, формування професійної придатності як системної організації суб'єкта у специфічному професійному середовищі, що проявляється у сполученні успішності навчально-професійної та трудової діяльності із задоволеністю обраним шляхом. Період навчання у вищому навчальному закладі є найбільш сензитивним періодом для розвитку і формування професійно необхідних якостей. Від змісту цього періоду залежить подальший

розвиток життєвих і професійних орієнтирів, норм поведінки, звичок, установок, здібностей майбутнього фахівця.

Крім того, варто з'ясувати значення інших понять, таких як компетенція і компетентність.

Підхід, заснований на компетентності, розроблявся у 1980 – 1990 роках у Великій Британії як засіб оцінки рівня кваліфікованості людей за певними критеріями. Це було зумовлено потребою підвищення професіоналізму працівників та ефективності роботи організацій: інтеграція в рамках ЄС та рухливість робочої сили змусили знаходити критерії та порівняльні орієнтири для різних країн. Агентство стандартів тренінгу ввело термін компетентність (competence, множина competences) та визначило її як «дію, поведінку або результат роботи, які людина повинна продемонструвати» [3, с. 7]. При такому підході компетентність розглядається не лише як ознака професіоналізму, а стає своєрідним стандартом професійної діяльності.

Отже, компетентність є «високоякісним виконанням роботи» (Б. Менсфілд), а компетенція – знання і навички, що забезпечують це виконання.

Кількість та характер компетенцій визначається завданнями, які має вирішувати фахівець у своїй професійній діяльності та які дозволяють бути успішними на конкретній посаді. Аналізуючи організацію, характер, зміст та вітчизняний досвід державної служби можна відмітити її яскраво виражену специфіку у порівнянні з іншими видами професійної діяльності. Це стосується, перш за все, нормативно-правового, управлінсько – комунікативного та публічного характеру державної служби. Форма професійної діяльності державних службовців передбачає виконання численних функцій управління, планування, організації, регулювання, аналізу і контролю за станом справ у тій чи іншій сфері державного управління та вимагає від фахівця наявності глибоких знань у конкретній предметній області, що відповідає функціям, завданням, напрямкам діяльності певного органу влади чи його підрозділу [4].

Професійна компетентність державного службовця – це система професійних компетенцій відповідно до повноважень, передбачених посадою. Компетенції – особистісні риси людини, що зумовлюють рівень управлінських, економічних, політологічних, етичних, соціально-психологічних та інших знань та вмінь державного службовця, включаючи його здатність творчо мислити, готовність брати на себе відповідальність, передбачати результати своєї діяльності й критично оцінювати її наслідки, грамотне володіння інноваційними управлінськими технологіями в умовах ринкових відносин, готовність до самоосвіти, людинознавську освіченість, які працівник може ефективно застосовувати в різних ситуаціях та адаптувати до змінюваних умов роботи [5].

Таким чином, поняття «професіоналізм», «компетентність» та «компетенція» взаємопов'язані, а перспектива подальших наукових досліджень цього взаємозв'язку визначається можливістю удосконалення теоретико-методологічних конструктів вивчення професійно-компетентної особистості державного службовця та прикладних аспектів конструктивної гармонізації процесу його професіоналізації [6].

Список використаних джерел:

1. Маркова А.К. Психология профессионализма. М., 1996.) 312 с.
2. Закон України «Про державну службу» № 3723-ХІІ від 16.12.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.
3. Гарет Робертс. Рекрутмент и отбор. Подход, основанный на компетенциях / Л. Зайко (пер.) – М.: НИРО, 2005. – 288 с.
4. Болюбаш Н.М. Формування професійної компетентності державних службовців у вищих навчальних закладах // Наукові праці. Державне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Npchdu_2012_194_182_7.pdf.

5. Недашківська Т. Є. Професійність державних службовців: компетентнісний підхід // Вісник НАДУ. – 2008. – №. 1.

6. Мудрик А.Б. Професійна компетентність державних службовців: теоретико-емпіричний аналіз феномену [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/603/1.pdf>.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ УМОВ І ОПЛАТИ ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Коваль Тимур Олександрович

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
E-mail: timurkval@gmail.com

Ключевые слова: оплата праці засуджених до позбавлення волі, форма і система оплати праці, працівник, заробітна плата, суспільно корисна праця засуджених до позбавлення волі

Із великої кількості прав людини, передбачених міжнародними договорами і угодами, в Конституції України (далі – КУ) знайшли своє вираження основні соціально-економічні права, одним із яких є право на працю, що закріплене у ст. 43 Основного закону. Так, зі змісту статті випливає, що кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Сьогодні, в умовах офіційно проголошеного курсу інтеграції до Європи, українська держава, яка визнала, що права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, повинна виступати гарантом реалізації цих прав і забезпечити адекватну сучасним умовам нормативно-правову базу регулювання умов і оплати праці. Хоча питання умов і оплати праці стосуються, у більшій мірі, роботодавця і працівника воно також має відношення до осіб, засуджених до позбавлення волі, що залучаються до суспільно-корисної праці.

Право на працю – невідчужуване, невід’ємне, непорушне право, яке належить кожній людині від народження, в тому числі і засудженій особі. Право на працю – одне із фундаментальних прав людини, встановлених міжнародно-правовими актами і визнане усіма державами світу. Так, Загальна декларація прав людини, ч. 1 ст. 23 закріплює положення, згідно з яким кожна людина має право на працю, вільний вибір, справедливі умови праці та захист від безробіття.

Зміст ч. 1 ст. 120 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) визначає, що праця оплачується відповідно до її кількості та якості. В зазначеній статті законодавець не вказує хто, і на якій підставі визначає параметри кількості та якості праці (адміністрація УВП чи хтось інший) і керуючись якими критеріями – власними чи критеріями, встановленими законодавством про працю. Форми і системи оплати праці, норми праці та розцінки встановлюються наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі» від 7 березня 2013 р. № 396/51, що суперечить ч. 6 ст. 92 Конституції України, згідно з якою виключно законами України визначаються основи соціального захисту, види пенсійного забезпечення, засади регулювання праці і зайнятості.[6]

Прикладом належного виконання вищевказаної норми конституції є трудове законодавство, де Кодексом законів про працю (далі – КЗпП) та ЗУ «Про оплату праці»

визначено форми і систему оплати праці, сформульовано поняття «заробітна плата». Що ж стосується кримінально-виконавчого законодавства, то в ньому таке поняття відсутнє, а ототожнювати заробітну плату працівників за трудовим законодавством з оплатою праці осіб, засуджених до позбавлення волі, на нашу думку є недоцільним. Хоча і ст. 118 КВК України містить положення про те, що праця засуджених регламентується КЗпП, одразу ж виникає ряд суперечностей. Це, наприклад, підтверджується відсутністю правової підстави ототожнення поняття «працівник» і «засуджений до позбавлення волі залучений до суспільно корисної праці». Вказане судження підтверджується тим, що до теперішнього часу чинний КЗпП України не містить офіційного визначення поняття «працівник», що в свою чергу є істотним недоліком трудового законодавства і як наслідок – кримінально-виконавчого. А якщо нам не відомі ознаки, за якими ту чи іншу особу можна віднести, до категорії працівників, ми не можемо говорити про ототожнення цього поняття з подібними.

Якщо звертатися до інших нормативно правових актів, то можемо спостерігати такі визначення: Закон України «Про професійні союзи, їх права і гарантії їх діяльності» визначає працівника як фізичну особу, яка працює за трудовим договором на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи, яка використовує найману працю; ЗУ «Про охорону праці» – містить схожу дефініцію: працівник – це «особа, яка працює на підприємстві, в установі, організації і виконує обов'язки або функції відповідно до трудового договору (контракту)». На останнє тлумачення слід звернути особливу увагу, так, як ст. 43 КУ і п.3 ст. 119 КВК України встановлено, що праця засуджених організовується з додержанням правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, встановлених законодавством про працю. Якщо звернутися до зарубіжного законодавства, то там можемо знайти що, згідно з білоруським Трудовим кодексом працівник – це особа, яка перебуває у трудових відносинах з наймачем на підставі укладеного трудового договору; Трудовий кодекс Канади визначає працівника як особу, яка застосовує свої спеціальні знання і навички для здійснення трудової діяльності на підставі договору з роботодавцем.[8]

З вищевказаного можна зробити висновок, що однією з ознак, за якими ту чи іншу особу можна назвати працівником є наявність трудового договору, як правової основи виконання праці. Трудові правовідносини породжує низка юридичних фактів, серед яких, за визначенням К. Ю. Мельника, особливе місце посідає трудовий договір. Так, відповідно до ст. 21 КЗпП України та ст. 38 проекту Трудового кодексу України він є підставою для виникнення трудових відносин.[5] Засуджені до позбавлення волі, реалізуючи своє право на працю передбачене ст. 43 КУ та ст. 8 КВК України працюють на основі закону, а не договору, що на нашу думку надає яскравій специфіки і виключного характеру їхній праці і як наслідок специфіку її оплати. Одразу ж виникає питання, чи можна регулювати порядок оплати праці осіб, що працюють на підставі закону подібно до оплати праці працюючих за трудовим договором? На нашу думку це явище є недопустимим. І взагалі, вважається, що праця засуджених до позбавлення волі не входить у повному обсязі до сфери трудового права, оскільки вона не є найманою, договірною працею. Свобода трудового договору на засудженого не поширюється, але тривалість робочого дня, підсумковий облік робочого часу, охорона праці й надання щотижневих днів відпочинку у кримінально-виконавчих установах регулюються законодавством про працю.[6] Як наслідок, це є ще одним підтвердженням суперечності частини ст. 118 КВК України, яка проголошує, що «праця засуджених регламентується КЗпП».

З вищевказаного можна зробити висновок, що задля реалізації Конституційних положень законодавець має розробити і прийняти закон, в якому б містилися норми, що регулювали б порядок і умови праці засуджених до позбавлення волі, містили в собі визначення понять заробітної плати працюючих засуджених до позбавлення волі, а також систему і форми оплати праці з врахуванням специфіки трудових відносин, що виникають на

підставі закону. Подібні зміни до законодавства вирішили б негативну практику з оплатою праці засуджених, що, на жаль, процвітає в Україні за висновками правозахисних організацій: «Мають місце факти порушення законодавства стосовно працевлаштування засуджених. Нерідко факт роботи адміністрацією не оформлюється, що часом породжує конфлікти. Заробітна платня часто вельми низька, іноді на місяць 100-200 грн., з яких у розпорядженні засудженого залишається 15-25 грн. Відомі випадки, коли за місяць роботи засуджений за 27 виходів на роботу заробив 15,18 грн., а після відрахувань на особовий рахунок йому зараховано за місяць праці 2 грн. 28 коп.» [7]

Науковий керівник: д.ю.н, професор Трубников В.М.

Список використаних джерел:

1. Конституція України станом на 5 березня 2016р. [Електронний ресурс].–Режим доступу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України [Електронний ресурс] .–Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
3. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] .–Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі» [Електронний ресурс] .–Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13>
5. Мельник К. Ю. Передумови виникнення трудових правовідносин / К. Ю. Мельник // Право і безпека. – 2010. – № 5 (37). – С. 234.
6. Правове регулювання праці засуджених до позбавлення волі як засіб їх виправлення: сучасність і перспективи / О. І. Опанасенков // Питання боротьби зі злочинністю. - 2014. - Вип. 27. - С. 258-266. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2014_27_27
7. Дотримання прав ув'язнених в Україні-2012. Доповідь. – «Донецький Меморіал». – Донецьк, 2013. – 32 с. (С. 20).
8. Поняття та зміст правової категорії "працівник" в умовах ринкових відносин / Л. В. Котова // Актуальні проблеми права: теорія і практика. - 2010. - № 18. - С. 65-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2010_18_9

СПІВВІДНОШЕННЯ ДОКУМЕНТІВ-ДОКАЗІВ І ДОКУМЕНТІВ-РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ковальчук Сергій Олександрович

заступник директора Прикарпатського юридичного інституту

Національного університету «Одеська юридична академія»,

кандидат юридичних наук, доцент

E-mail: kovalchuk_serhii@i.ua

Ключові слова: докази, процесуальні джерела доказів, документи, речові докази, кримінальне провадження

Визначення кола матеріальних об'єктів, які виступають речовими доказами у кримінальному провадженні, зумовлює необхідність відмежування документів-речових доказів від документів як процесуального джерела доказів.

Закріплюючи речові докази і документи як самостійні процесуальні джерела доказів (ч. 2 ст. 84 КПК України), законодавець визначає, що документом є спеціально створений з

метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження (ч. 1 ст. 99 КПК України), та визнає документи речовими доказами за умови, що вони містять ознаки останніх, зазначені у ч. 1 ст. 98 КПК України (ч. 2 ст. 98 КПК України). Аналіз ч. 1 ст. 98 КПК України свідчить про те, що законодавець визначає у ній, по суті, дві ознаки речових доказів – їх матеріальний характер і зв'язок з подією кримінального правопорушення: перша закріплюється шляхом прямої вказівки на речові докази як матеріальні об'єкти, а друга виводиться із закріпленого даною нормою казуїстичного переліку речових доказів залежно від їх зв'язку з подією кримінального правопорушення.

Співвідносячи документи-докази і документи-речові докази, вчені по-різному підходять до визначення критеріїв їх розмежування. Так, одні вчені відмежовують документи-докази як самостійне процесуальне джерело доказів шляхом встановлення їх відповідності ознакам речових доказів. Зокрема, Ю.М. Грошевий і С.М. Стахівський вказують, що «документи стають речовими доказами, якщо вони мають одну з ознак речових доказів і можуть бути засобом для встановлення обставин справи» [3, с. 134].

Водночас, по-перше, речові докази, як і документи, виступають матеріальними об'єктами, на що містяться прямі вказівки у їх визначеннях, закріплених ч. 1 ст. 98 і ч. 1 ст. 99 КПК України, у зв'язку з чим матеріальний характер притаманний обом вказаним процесуальним джерелам доказів, що не дозволяє чітко їх розмежувати. У зв'язку з цим обґрунтованою є позиція Н.З. Рогатинської, на думку якої «не слід поняття документа – джерела доказової інформації – формулювати як матеріальний носій, який містить відомості, що мають значення для справи, через те, що таке розуміння документа заздалегідь надає йому статус речового доказу» [6, с. 350].

По-друге, зв'язок з подією кримінального правопорушення, притаманний речовим доказам, повною мірою вказує на їх відмінність від документів як самостійного процесуального джерела доказів. З огляду на норми ч. ч. 1 і 2 ст. 98 КПК України, документи виступають речовими доказами, якщо вони: 1) були знаряддям вчинення кримінального правопорушення; 2) зберегли на собі його сліди; 3) містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

По-третє, нормативно закріплене коло ознак речових доказів не може розглядатися як вичерпне, у зв'язку з чим встановити можливо лише відповідність документів ознакам, визначеним ч. 1 ст. 98 КПК України.

Інші вчені підходять до відмежування документів-доказів як самостійного процесуального джерела доказів не лише з урахуванням їх відповідності ознакам речових доказів, але й шляхом встановлення притаманності документам властивостей речових доказів. Зокрема, С.Й. Гонгало відзначає, що «розмежування документів як самостійного виду джерел доказів і документів-речових доказів необхідно проводити не за якоюсь окремо взятою ознакою, а за сукупністю їх характерних властивостей» [2, с. 579].

Не вдаючись до детального дослідження позицій вчених, які поділяють наведену позицію, потрібно вказати, що спроба здійснити вичерпне визначення критеріїв розмежування документів-доказів і документів-речових доказів здійснена А.П. Запотоцьким, який до їх числа відносить: 1) відомості, які зафіксовані в документах-речових доказах, відрізняються від інформації, що міститься в «документах», за своїм процесуальним статусом; 2) доказове значення в документах-джерелах доказів має лише зміст, а їх форма носить допоміжне значення. На відміну від них, документи-речові докази значимі у справі не тільки за змістом, а й за своїм зовнішнім виглядом, місцем, часом їх виявлення тощо; 3) документи-джерела доказів можуть бути замінними, у той час як документи-речові докази внаслідок того, що

зміни, які відбулися з ними, пов'язані з подією злочину, не можуть бути замінені на інші, оскільки сліди, відображені у них, є унікальними та існують в однині; 4) документи як джерела доказів можуть копіюватися, що не зменшує їх доказового значення, а речові докази практично завжди унікальні і неповторювані; 5) документ-джерело доказів містить відомості, які складаються з опису події злочину чи фактів його вчинення за допомогою письма або інших умовних знакових кодів тощо, на відміну від документа-речового доказу, що закріплює не опис матеріальних слідів злочину чи факту його скоєння, а самі сліди злочину, які на ньому збереглися; 6) речовий доказ – завжди первинний доказ. Документ може бути як первинним, так і похідним джерелом доказів. Первинним він буде у випадку його складання особою, що безпосередньо сприйняла факти, або коли його складання взагалі не передувало отримання фактів чи відомостей про них (розпорядчі акти); похідним – у разі його складання особою, яка безпосередньо не сприймала факти, але мала відомості про них (із слів інших осіб, з інших документів) [4, с. 67-68].

Безперечно, наведена позиція деталізовано розкриває критерії розмежування документів-доказів і документів-речових доказів та враховує відповідність перших ознакам других і притаманність документам властивостей речових доказів. Водночас, виділення такої кількості критеріїв є достатньо умовним, оскільки у разі відсутності зв'язку з подією кримінального правопорушення документи не можуть розглядатися в якості речових доказів незалежно від притаманності їм інших ознак та властивостей останніх і виступають самостійним процесуальним джерелом доказів. У зв'язку з цим обґрунтовано є позиція К.Б. Калиновського та Т.Ю. Маркелової, які пропонують визнавати документи речовими доказами при виконанні двох умов: 1) зафіксована у документі інформація повинна вказувати на злочин як «головний факт» у предметі доказування, а не на причини та умови, які сприяли вчиненню злочину, характеристику особи обвинуваченого, розмір шкоди, що підлягає відшкодуванню; 2) інформація у документі-речовому доказі повинна бути об'єктивною, тобто такою, що напряду відображає злочин, і не повинна бути наслідком відтворення з пам'яті [5, с. 18].

Такий підхід дозволяє врахувати дві основні ознаки речових доказів, пропонувані В.В. Вапнярчуком: 1) ознаку об'єктивності (яка передбачає, що інформація, яка міститься в речовому доказі й має значення для провадження, формується не для доведення її до відома органів розслідування, суду, інших учасників кримінального провадження, а з іншими (інколи протилежними) цілями або взагалі незалежно від волі та бажання людей); 2) ознаку незамінності (яка полягає у тому, що вони створюються фактом та обстановкою вчиненого кримінального правопорушення) [1, с. 124]. Встановлення відповідності документів вказаним ознакам речових доказів виступає достатнім критерієм для розмежування документів-речових доказів і документів-процесуального джерела доказів.

Список використаних джерел:

1. Вапнярчук В.В. Щодо сутності речових доказів і впливу їх специфіки на забезпечення допустимості в кримінальному процесуальному доказуванні / В.В. Вапнярчук // *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. – August, 2015. – Кишинев. – С. 120-124.

2. Гонгало С.Й. Про співвідношення документів-доказів та речових доказів / С.Й. Гонгало // *Актуальні питання реформування правової системи України: Збірник наукових статей за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 4-5 червня 2010 р.)* / укладачі: Н.І. Вознюк, Т.Д. Климчик, Ю.П. Крисяк та ін. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. – С. 579-581.

3. Грошевий Ю.М. Докази і доказування у кримінальному процесі: Науково-практичний посібник / Ю.М. Грошевий, С.М. Стахівський. К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я, 2006. – 272 с.

4. Запотоцький А.П. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Андрій Петрович Запотоцький. – К., 2009. – 228 с.

5. Калиновский К.Б. Доказательственное значение «электронной» информации в российском уголовном процессе / К.Б. Калиновский, Т.Ю. Маркелова // Российский следователь. – 2001. – № 6. – С. 18-19.

6. Рогатинська Н.З. Значення документа як джерела доказів у кримінальному судочинстві / Н.З. Рогатинська // Університетські наукові записки. – 2012. – № 3 (43). – С. 349-354.

РІВНІСТЬ ТА СВОБОДА ЯК ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРИНЦИПИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Кожем'яко Тетяна Олегівна
студентка I курсу

Інституту підготовки юридичних кадрів
для органів СБ України НЮУ ім. Ярослава Мудрого
E-mail: tatjana.kozhemyako@yandex.ru

Ключові слова: право, рівність, свобода, дискримінація, суспільство

Одним із головних питань теорії держави і права як фундаментальної юридичної науки виступає співвідношення таких понять як «рівність» та «свобода». Такі важливі категорії як «рівність» та «свобода» є взаємозалежними та взаємодоповнюючими. Якщо перша з них вказує на одно статусність усіх членів суспільства у певній галузі та відсутність будь-якої дискримінації, то друга дозволяє за рівних умов чинити власний вибір відповідно до своїх інтересів, бажань, об'єктивної дійсності та інших факторів. Тому без перебільшення можна вважати, що вищенаведені поняття не являються різновекторними, а тісно співпрацюють в єдиній площині.

Рівність, яка гарантується державою та відповідає встановленим правовим нормам, забезпечує певну свободу дій членів суспільства. Найкращою ілюстрацією такого розуміння є еволюція та розвиток одного з різновидів рівності - гендерної рівності. Так, стаття 24 Конституції України гарантує рівність жінки і чоловіка, що забезпечується рівними можливостями у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї і т.д. Нині жінки складають 30% підприємців, входять до органів державної влади, представляють собою активну гілку сучасного суспільства, незважаючи на те, що порівняно недавно вони були безправними. Така еволюція гендерної рівності дала змогу обом половинам людства відчувати себе вільно в усіх сферах діяльності.

Повертаючись до думки, що свобода та рівність тісно взаємопов'язані між собою та плідно співпрацюють у сучасному суспільстві, важливо навести такий аргумент. Існує думка, що свобода - це особлива розкіш, яку не кожен може собі дозволити. Саме тому правова держава зобов'язана її гарантувати. Право на свободу світогляду, думки і слова, вільне вираження своїх переконань, віросповідання вже давно нормативно визнані та гарантовані на міжнародному та національному рівнях світовою спільнотою. Але порушення вищезазначених свобод, що, безумовно, збільшує дискримінацію та знижує авторитет принципу рівності серед суспільства, є достатньо поширеним явищем. Прикладів, які наочно підтверджують запропонований аргумент, безліч. Судова практика пам'ятає справу «Дарбі проти Швеції» 1990 року. Суд визнав порушення статті 9 Конвенції у зв'язку з тим, що

заявника змушували сплачувати податок на користь лютеранської церкви, до якої він не належав, що є явним порушенням права на свободу віросповідання.

Отже, обмеження свободи тягне за собою звуження обсягу рівності у певній сфері діяльності. Кожне право включає елемент свободи та не вичерпує його сутності. Рівність усіх членів суспільства певним чином обмежує їхню свободу, оскільки правове регулювання робить акцент на існування спільноти, а не на існування окремої особи. Таким чином, рівність та свобода не виступають один проти одного, а доповнюють сутність кожного з них, що є рушійною силою подальшого розвитку громадянського суспільства.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Дашковська О.Р.

ПРИВАТНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПРАВАМИ НА ПАТЕНТИ, ЩО НЕОБХІДНІ ДЛЯ ПРИВАТНИХ СТАНДАРТІВ

Козачук Наталія Олександрівна
аспірант Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
E-mail: kozachukn@gmail.com

Ключові слова: зловживання, приватне, право, патент, міжнародний, стандарт

До загальних положень цивільного права України, які регламентують заборону зловживання правом, належить п. 3 ст. 13 ЦК України, який закріплює, що “Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах” [1, с. 22]. Ідея протидії зловживанню правом, закріплена у п. 3. ст. 13 ЦК України, може застосовуватися для протидії випадкам шикани, коли єдиним наміром особи є завдання шкоди іншій особі. Однак проблематичним є застосування цього положення у випадках, коли намір завдати шкоди іншій особі є не єдиною мотивацією патентовласника.

Як правило, патентовласник здійснює зловживання правами на патенти у стандартах, переслідуючи якісь корисливі мотиви, хоча намір завдати шкоди конкуренту може бути присутнім. Відтак, на практиці, важко собі уявити, коли, здійснюючи зловживання правами на патенти у стандартах, єдиним наміром патентовласника буде завдання шкоди потенційному користувачу стандарту. Це можливо у випадку заборони у наданні ліцензії, яка здійснюється із наміром витіснення конкурента із ринку або суттєвого погіршення конкурентних можливостей потенційного ліцензіата.

Застосовуючи п. 3 ст. 13 ЦК України до зловживання правом у сфері корпоративних відносин, С. Серьогін зазначає, що “зазначена норма не визначає поняття «зловживання правом», а також не розкриває ознак, за наявності яких можна одноманітно кваліфікувати «інші форми» зловживання правом, що створює істотні труднощі в ході її застосування на практиці регулювання корпоративних відносин ...” [2, с. 2]. Ми погоджуємось із таким висновком і вважаємо, що відсутність законодавчого закріплення поняття зловживання правом та форм його втілення ускладнює можливість правової протидії явищу зловживання правом і щодо відносин у сфері права інтелектуальної власності.

Серьогін С. доходить обґрунтованого висновку, що “... шикана є не єдиною формою зловживання правом та не може монополізувати собою законодавче втілення дії принципів добросовісності, розумності та справедливості, зокрема, у сфері корпоративних відносин” [2, с. 13]. Дійсно, хибно звужувати концепцію зловживання правом до випадків шикани, оскільки, на прикладі практики зловживань правами на патенти у стандартах можна простежити, що

патентовласник, здійснюючи зловживання, керується іншими мотивами, окрім завдання шкоди потенційному ліцензіату.

Аналіз судової практики підкріплює висновок, що шикана монополізувала практичне втілення концепції зловживання правом. Відповідно до судової практики України, діяння кваліфікується як зловживання, коли воно “вчиняється з наміром завдати шкоди іншій особі”. Для прикладу, колегія Львівського апеляційного господарського суду у справі № 18/157 від 15.03.11 дійшла висновку “що матеріали справи беззаперечно свідчать про зловживання відповідачем 2 наявним у нього правом участі у товаристві” [3]. При цьому судом не роз’яснюється, “намір завдати шкоди іншій особі”, чи зловживання правом в “інших формах” є підставою обвинувачення. Оскільки не пояснюється, яка “інша форма” призвела до втілення зловживання, доходимо висновку, що свідчення про зловживання з боку відповідача постали з “наміру завдати шкоди іншій особі”.

На увагу заслуговує постанова Київського апеляційного господарського суду у справі № 5011-58/15304-2012 від 10.07.2013, залишена без змін Постановою Вищого господарського суду від 13.09.2013. У цій справі за позовом «Укрферротрейду» йшлося про визнання недійсним деклараційного патенту та корисну модель на підставі того, що корисна модель не відповідала вимогам патентоздатності, оскільки не задовольнялась вимога щодо новизни [4]. На підставі цього “недійсного” деклараційного патенту відповідач заборонив імпорту товарів позивачем через порушення прав інтелектуальної власності. У своїй постанові суд задовольнив апеляційну скаргу позивача і деклараційний патент було визнано недійсним.

Хоча у рішенні не зазначено, що відповідач вчинив зловживання правом, обґрунтовуючи протиправність дій відповідача у мотивувальній частині суд посилається на положення п. 3 ст. 13 ЦКУ, яке закріплює заборону щодо зловживання правом. Втім, не уточнюється, чи відповідач здійснив зловживання правом у формі шикани, чи у іншій формі.

У судовій практиці України зустрічалися випадки визнання зловживань процесуальними правами. Прикладами цього слугують справи за позовами ПрАТ “Страхова компанія “Брокбізнесбанк”” [5] та ПАТ “Сумське машинобудівельне науково-виробниче об’єднання ім. М. В. Фрунзе” [6]. Ці справи стосувалися зловживання процесуальними правами, тому п. 3 ст. 13 ЦК України не застосовується. Однак заслуговує на увагу той факт, що суд у справі за позовом машинобудівного заводу ім. Фрунзе, обґрунтовуючи існування зловживання правом, послався на ЄКЗПЛОС, яка забороняє особі зловживання наданими їй правами. Отже, керуючись обов’язком добросовісно користуватися належними особі процесуальними правами [7, ст. 22] та загальною заборонаю зловживання правом, закріпленою у ЄКЗПЛОС: “... зловживання процесуальними правами, спрямоване на свідоме невинуватне затягування судового процесу, порушує права інших учасників цього процесу та вимоги названих Конвенції і Кодексу” [6], суд визнав, що відповідач зловживав правом на апеляційне оскарження.

Ці рішення є цікавими, адже вони демонструють як застосування загальних принципів національного та міжнародного права може використовуватися для протидії зловживанню правами на патенти у стандартах для припинення такого зловживання. Схожим чином, можна припустити застосування загальних принципів цивільного права, зокрема, справедливості, добросовісності та розумності, а також обов’язку не допускати зловживання правом в інших, окрім шикани, формах, для протидії судами зловживанню правами на патенти у стандартах.

Слід зауважити, що, в Україні проблема зловживань правами інтелектуальної власності обговорювалась в контексті промислових зразків. Проект ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» був покликаний вдосконалити норми, які регулюють порядок набуття прав на промислові зразки, з урахуванням особливостей проведення експертизи на цей об’єкт інтелектуальної власності [8, с. 4].

Наявність цього законопроекту свідчить про актуальність проблеми зловживань правами інтелектуальної власності в Україні.

Цей законопроект мав на меті “створення додаткового механізму попередження надання виключних прав на промислові зразки, які не відповідають умовам надання правової охорони, або попередження надання зазначених прав недобросовісним заявникам” [8, с. 4]. Іншими словами, цей законопроект було розроблено для впровадження механізмів протидії діяльності “тролів” у контексті прав на промислові зразки. На противагу цьому, увага нашого дослідження зосереджена на пошуку механізмів протидії зловживанням правами на патенти.

Судова практика України у справах щодо зловживань правами інтелектуальної власності незначна, а у випадках зловживань правами на патенти у стандартах вона відсутня.

У контексті пошуку правових механізмів протидії зловживанням правами на патенти у стандартах, важливою є справа за позовом “Укрферротрейду”. Важливо, що положення щодо заборони зловживання правом застосовується разом із ст. 1 ЗУ “Про захист від недобросовісної конкуренції”, відповідно до якої, недобросовісною конкуренцією є “будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності” [9, ст. 1]. У рішенні суду відсутній аналіз того, чи займав відповідач монополіне становище на ринку. Однак відповідача було звинувачено у тому, що, використовуючи деклараційний патент, він обмежує господарську діяльність позивача на території України.

Важливість цієї справи пояснюється тим, що, фактично, визнається зловживання правами на деклараційний патент на підставі п. 3 ст. 13 ЦКУ, однак це положення застосовується разом із положеннями антимонопольного законодавства. Таким чином, справа за позовом “Укрферротрейду” підтверджує, що найефективнішим механізмом протидії зловживанням правами на патенти у стандартах є застосування антимонопольного права. Як бачимо, відповідні норми можуть застосовуватися навіть за відсутності монополіста, але при здійсненні антиконкурентних дій. Правовим механізмом протидії цьому зловживанням стало визнання недійсним деклараційного патенту.

У справі за позовом “Укрферротрейду” підставою звинувачення у зловживанні правами інтелектуальної власності, у даному випадку правами на корисну модель, було визнання недійсним деклараційного патенту. Втім, розглядаючи проблему зловживань правами на патенти у контексті стандартизації, визнання недійсності патенту не є механізмом протидії відповідним зловживанням, адже саме зловживання імовірно не виникне, якщо патент не відповідає вимогам патентоздатності.

Враховуючи, що в Україні немає усталеної судової практики щодо зловживань правами на патенти, слід звернутися до практики Російської Федерації, де у ст. 10 ЦК РФ закріплюється, що “Не допускаються дії громадян і юридичних осіб, здійснювані з наміром завдання шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах” [1, с. 22]. Це формулювання найбільш наближене до п. 3 ст. 13 ЦК України.

У судовій практиці Росії немає досвіду вирішення спорів щодо зловживань правами на патенту у стандартах. Однак на увагу заслуговують спори щодо зловживань правами на патенти та товарні знаки.

Критику з боку науковців викликала низка справ, ініційованих компанією «БАСФ Агро Б.В., Аріхем (НЛ), Вендсвіл-Бранч» щодо захисту прав на патент на хімічну сполуку «Фіпроніл» з датою пріоритету 12 червня 1987 р [10, с. 221-223]. У 2007 та 2008 роках було подано позови щодо порушення патентних прав на «Фіпроніл» у 3-х справах (ТОВ Біокор [11], ТОВ Хіммед [10, с. 221], ТОВ АПІ-САН [12] та ТОВ Інтерфарм плюс [10, с. 222]). У всіх 3-х справах вимоги позивача було задоволено. Критику викликав той аспект, що захист прав на патент з пріоритетом від 1987 р. мав сплинути через 20 років, тобто станом на 2007 р. Хоча існують обставини, за яких можна продовжити охорону патенту до 25 років, про них не було заявлено у суді. Окрім того, ТОВ Біокор, ТОВ АПІ-САН та ТОВ Інтерфарм плюс

використовували хімічну сполуку як складову частину їх препаратів. Однак суди не брали до уваги цю обставину. Також при винесенні рішення на користь прав патентовласника судами на розглядався вплив заборони використання відповідного патенту на інтереси відповідача та суспільні інтереси. Таким чином, у судовій практиці РФ простежується тенденція не визнання зловживання правом із боку патентовласника.

Відмінною є ситуація щодо товарних знаків. Постанова Вищого арбітражного суду РФ у справі № а42-5522/2011 проілюструвала можливість визнання зловживання правами на товарний знак на підставі загальних положень ст. 10 ЦК РФ. У цій Постанові зазначалося, що порушення прав на товарний знак «могло бути спричинено недобросовісними діями самого споживача або із наміром завдати шкоду відповідачу» [13]. Підкріпленням цього припущення є той факт, що вимоги позивача перевищували річний прибуток та вартість активів відповідача. Визнання зловживання правами на товарні знаки свідчить про те, що російські суди готові застосовувати гнучкі підходи для припинення зловживання правами інтелектуальної власності.

Пояснення того, чому судова практика РФ визнала зловживання правами на товарні знаки, проте не визнала зловживання правами на патенти може полягати у різниці між патентами та товарними знаками. По-перше, неможливе ефективне та незалежне використання товарного знаку різними особами. У такому разі неможливе застосування інституту подібного до надання примусових ліцензій. По-друге, при розгляді зловживань товарними знаками не виникає необхідності вирішення конфлікту між приватними інтересами патентовласника та суспільними інтересами [10, с. 227].

Остання проблема особливо гостро постає у випадку взаємодії патентів та стандартів, зокрема при виникненні зловживань правами на відповідні патенти. Виникає необхідність оцінки впливу заборони використання стандарту певним виробником на інтереси споживачів, галузі, суспільства в цілому.

Аналіз нещодавньої судової практики Росії свідчить про відхід від доктрини застосування принципу заборони зловживання правом лише у випадках, коли єдиною метою такого застосування є завдання шкоди інтересам іншої особи, та про зростання впливу цієї норми при прийнятті рішень про припинення зловживань [13]. У російській доктрині ст. 10 ЦК РФ називають “новим механізмом забезпечення справедливих рішень у сфері взаємодії патентів та стандартів” [10, с. 227]. Для нас важливо зрозуміти, чи можуть положення п. 3 ст. 13 ЦК України стати таким механізмом забезпечення справедливих рішень для припинення зловживань правами на патенти, що необхідні для міжнародних приватних стандартів у спорах, що розглядатимуться в судах України.

Враховуючи, що в Україні немає достатньої судової практики розгляду зловживань правами на патенти у стандартах, вважаємо за необхідне запропонувати механізми, які можуть застосовуватися для протидії відповідним зловживанням.

Спираючись на практику російських судів можна дійти висновку, що навіть таке загальне положення цивільного права як п. 3 ст. 13 ЦК України створює підґрунтя для протидії зловживанню правом, зокрема, правами на патенти у стандартах. Однак перспектива використання цих загальних положень цивільного права для протидії відповідним зловживанням є сумнівною. Хоча п. 3 ст. 13 ЦК України і забороняє зловживання правом в інших, ніж шикана формах, що може включати зловживання правами на патенти у стандартах, виникають сумніви щодо перспективи застосування цього положення судами.

На прикладі корпоративних відносин можна простежити, що суди неохоче сприймають застосування відповідного положення для протидії зловживанням. Це може пояснюватися тим, що загальний характер цієї норми створює труднощі для її застосування на практиці [2, с. 2]. Більше того, за умови її застосування для протидії зловживанню правом можуть виникати звинувачення щодо свавільного тлумачення меж цієї норми.

Підсумовуючи, загальний приватно-правовий інструмент протидії зловживанню правами на патенти у стандартах, закріплений у ст. 13 ЦК України, може бути використано, коли достатньо припинити зловживання правом. Наприклад, у випадках протидії зловживанню правами на патенти у формі вимоги застосування судової заборони на користування патентом, коли така вимога буде відхилена. Однак малоімовірне його застосування до випадків нагромадження роялті або відмови у наданні ліцензії. Адже, у зазначених випадках, для протидії зловживанню суду необхідно застосувати активні дії, а не просто припинити зловживання. Так, протидією зловживанню правами на патенти у стандартах при відмові у наданні ліцензії буде рішення про надання примусової ліцензії. У випадку протидії нагромадженню роялті суду необхідно визначити, яка ставка роялті відповідає умовам ФРЕНД та має застосовуватися. Відтак, загальні приватно-правові механізми протидії зловживанню правами на патенти у стандартах хоч і можуть застосовуватися, але стосуватимуться обмеженого кола випадків.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент Виговський О. І.

Список використаних джерел:

1. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування. – 155 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intellect21.cdu.edu.ua/wp-content/uploads/2011/12/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.pdf>.
2. Сergygin S. Yu. Зловживання правом у сфері корпоративних відносин (порівняльно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / С. Ю. Сergygin. – Київ, 2015. – 20 с.
3. Справа № 18/157: Постанова Львівського апеляційного господарського суду від 15.03.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/14290670>.
4. Справа № 5011-58/15304-2012: Постанова Київського апеляційного господарського суду від 10.07.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/32354970>.
5. Справа № 910/11641/13: Ухвала господарського суду м. Києва від 09.07.13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/32444410>.
6. Справа № 910/13548/14: Ухвала Київського апеляційного господарського суду від 17.11.14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41437241>.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №40 – 44. - ст. 356.
8. Аналіз регуляторного впливу проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України Про охорону прав на промислові зразки». 2014. – 4 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/analiz-06062014>.
9. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №36. - ст.164.
10. Ворожевич. А. С. Пределы Осуществления и Защиты Исключительного Права Патентообладателя: дис. кандидата юр. наук: 12.00.03 / Ворожевич Арина Сергеевна. – М., 2015. – 301 с.

11. Дело No А56-26529/2007: Решение Арбитражного Суда г. Санкт-Петербурга и Ленинградской области от 22.11.07 г [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/642767651>.

12. Дело No А40-49851/07-93-507: Постановление федерального арбитражного суда г. Москвы от 20.12.2007 г [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.lawmix.ru/moscow-sydu/88283>.

13. Постановление Президиума Высшего арбитражного суда от 2 апреля 2013 года по делу No а42-5522/2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.arbitr.ru/bras.net/f.aspx?id_casedoc=1_1_75bed7ff-3447-49f0-a767-fa91b5a8813a.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙНОВИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Колесник Анна Володимирівна
студент-магістр ННІЗН
Національної академії внутрішніх справ
спеціальність «Правознавство»
E-mail: anna_kolesnik2106@mail.ru

Ключові слова: нотаріат, правочини, спільна сумісна власність подружжя

Реформа (лат. *reformo*) - зміна в якій-небудь сфері життя, що не зачіпає функціональних основ, або перетворення, що вводиться законодавчим шляхом. Зокрема, процес перетворення держави починається владою в разі потреби. Кінцева мета будь-якої реформи - зміцнення та оновлення державних засад, що, однак, не завжди несе за собою поліпшення рівня життя, скорочення державних витрат і навпаки - збільшення доходів [1; с. 217].

На нашу думку, вищезазначене тлумачення цього терміну найбільш чітко вказує на певну проблематику даного процесу та найбільш повно розкриває питання даної статті.

На сьогоднішній день ми всі є свідками перетворень, певних змін або взагалі ліквідації усталених механізмів у різних сферах взаємодії держави та громадян. Ці процеси є звичайно явищем позитивним, але їх недосконалість має місце та несе певні наслідки для суспільства.

18 листопада 2015 року в ході засідання уряду Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков закликав Кабмін скасувати довідки-рахунку при здійсненні продажу автотранспортних засобів. На той момент вже відбулась ліквідація таких органів як ДАІ, МРЕВ, тому, уряд підтримав ініціативу та скасування довідки-рахунку, щоб повністю змінити механізм.

Тому постановою Кабінету міністрів України № 941 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань реєстрації транспортних засобів» від 18 листопада 2015 року, уряд скасував довідки-рахунки для оформлення придбання транспортних засобів.

Відтепер документами, що підтверджують правомірність придбання транспортних засобів, їх складових частин, що мають ідентифікаційні номери, є оформлені та засвідчені в установленому порядку:

- договори, укладені на товарних біржах на зареєстрованих в уповноваженому органі МВС бланках;

- укладені та оформлені безпосередньо в сервісних центрах МВС у присутності адміністраторів таких органів договори купівлі-продажу (міни, поставки), дарування

транспортних засобів, а також інші договори, на підставі яких здійснюється набуття права власності на транспортний засіб;

- нотаріально посвідчені договори купівлі-продажу (міни, поставки), дарування транспортних засобів, а також інші договори, на підставі яких здійснюється набуття права власності на транспортний засіб;

- договори купівлі-продажу нових транспортних засобів, що підлягають першій державній реєстрації в сервісних центрах МВС, за якими продавцями виступають суб'єкти господарювання, що здійснюють оптову та/або роздрібну торгівлю транспортними засобами, і які підписані від імені таких суб'єктів уповноваженою особою і скріплені печаткою;

- свідоцтва про право на спадщину, видані нотаріусом або консульською установою, чи їх дублікати;

- рішення про закріплення транспортних засобів на праві оперативного управління чи господарського відання, прийняті власниками транспортних засобів чи особами, уповноваженими управляти таким майном;

- рішення власників майна, уповноважених ними органів про передачу транспортних засобів з державної в комунальну власність чи з комунальної власності в державну власність [2].

На наступний день після скасування довідки-рахунку, сервісні центри МВС були не готові надавати будь-які послуги, тому громадянам довелося звертатися до нотаріусів, оскільки договори купівлі-продажу транспортних засобів посвідчувалися і в них до цього, але раніше просто не було потреби звертатись за нотаріальним посвідченням договору.

На сьогоднішній день практика показує, що найчастіше громадяни укладають договори купівлі-продажу в новостворених сервісних центрах МВС. Це нібито спрощує саму процедуру, але займає немало часу, хоча до початку реформи обіцяли якісне та швидке надання послуг, без черг та незручностей.

На нашу думку, у населення України низький рівень правової обізнаності. Незнання закону не звільняє від відповідальності, нам всім це відомо, але ми бачимо порушення закону та законних інтересів громадян саме організаціями, які нам надають послуги на державному рівні.

Юридична допомога полягає у забезпеченні умов для виникнення, зміни або припинення суб'єктивних прав громадян та юридичних осіб; сприяння та ефективної реалізації прав і обов'язків суб'єктами правових відносин. А це можуть зробити в даній ситуації тільки нотаріуси.

Нотаріат виник з розвитком цивільного обороту як інститут цивільного права, як гарант в забезпеченні суб'єктам цивільного обороту виконання угод, юридичне закріплення та охорона набутих прав. Нотаріат є частиною правової системи як України, так і інших країн світу, так як функції, що здійснюються нотаріусом, об'єктивно необхідні і затребувані суспільством.

Забезпечуючи захист прав, свобод і законних інтересів громадян і юридичних осіб, інститут нотаріату реалізує конституційне право на отримання кваліфікованої юридичної допомоги. Ця функція здійснюється нотаріатом за допомогою нотаріальної діяльності, при вчиненні встановлених законодавством нотаріальних дій.

В організації роботи нових сервісних центрів МВС є значні проблеми і вони лежать саме на юридичній площині.

В деяких містах України є сервісні центри МВС, які дуже серйозно відносяться до укладання таких договорів, як купівля-продаж транспортних засобів, і виконують всі умови для підписання цього договору, важливою складовою яких є згода подружжя.

В статті 65 Сімейного кодексу України (далі СК) **«Право подружжя на розпоряджання майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя»**, зазначено наступне:

1. Дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою.

2. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового.

3. Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена.

4. Договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї [3].

Але не всі сервісні центри цього дотримуються, внаслідок чого виникають спори, а також визнання договорів недійсними у судовому порядку, що несе за собою збитки або конфіскацію придбаного майна для сторін, які залишаються незахищеними.

Стаття 68 СК «Здійснення права спільної сумісної власності після розірвання шлюбу», чітко встановлює:

1. Розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу.

2. Розпоряджання майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками виключно за взаємною згодою, відповідно до Цивільного кодексу України [3].

Нажаль, є випадки, коли громадяни впевнені, що навіть після реєстрації розірвання шлюбу з чоловіком або дружиною, на майно, що придбали в зареєстрованому шлюбі, під час відчуження, згоди на продаж вже не потрібно. А це говорить також про відсутність правової, юридичної, кваліфікованої допомоги громадянам.

Підводячи підсумок вище викладеному, хочемо зазначити, що в умовах розвитку суспільства будь-якої країни, в тому числі і України, використовуються засоби, спрямовані на зміни, стабільність у всіх сферах життя. Знаючи історію різних держав, для країни, яка перебуває у процесі реформації, необхідна перебудова усталених сторін суспільного життя. Але влада повинна намагатись захищати країну від потрясінь, зміни проводити поступово, щоб забезпечити подальшу демократизацію та розширення можливостей для захисту своїх прав. Щоб громадяни відчували впевненість, довіру і гарантію захисту своїх законних прав та інтересів.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Шаповал Л.І.

Список використаних джерел:

1. Луков В. А. Реформи освіти // Знання. Розуміння. Вміння. — 2005. — № 3. — С. 217-219.

2. Постанова Кабінету міністрів України № 941 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань реєстрації транспортних засобів» від 18.11.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248640874>

3. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДТП

Колесник І. І.

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Знання іменуються «спеціальними» для їхнього розрізнення від юридичних (правових) знань, якими зобов'язаний володіти слідчий. Законодавець під спеціальними має на увазі знання в галузі техніки, науки, мистецтв й ін. До процесуального належать форми використання спеціальних знань, що прямо зазначені в Кримінальному процесуальному кодексі. Найважливішими з них є провадження криміналістичних і інших судових експертиз, а також залучення спеціаліста при проведенні слідчих дій. При розслідуванні злочинів, пов'язаних з дорожньою транспортною пригодою (ДТП), доказування в більшості випадків будується на можливостях інших не правових сучасних наук.

Розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту відрізняється від інших кримінальних проваджень, зокрема спектром різноманітних судових експертиз та їх значимістю в доказуванні. Ця особливість обумовлена тією обставиною, що початковим безпосереднім об'єктом дослідження виступає не злочин (статті 286-288, 291 КК України), а дорожньо-транспортна пригода (ДТП) з суспільно-небезпечними наслідками, яка стала, у свою чергу, наслідком протиправних діянь певної особи. Тобто дослідженню підлягає досить складний комплекс факторів у їх взаємодії в перебігу ДТП, який виражається у системі «водій – транспортний засіб – дорога – навколишнє середовище». Для встановлення особи, чії діяння призвели до ДТП і суспільно небезпечних наслідків, дослідженню підлягає кожен із факторів в наведеній системі, але не окремо сам по собі, а у взаємодії з іншими факторами. Це досить складне правове завдання, для вирішення якого потрібна низка різноманітних спеціальних знань у формі експертиз.

Аналіз матеріалів ДТП у справах з тяжкими наслідками та результатів опитувань фахівців показує, що завершення розслідування і визначення винної особи фактично завжди пов'язано з проведенням ситуаційної (ситуалогічної) інженерно-транспортної експертизи обставин ДТП, для можливості проведення якої потрібна ціла низка даних, у тому числі висновки інших експертиз. Важливим у даному аспекті є послідовність розгляду експертиз. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень показує, що типовими для даної категорії справ є такі класи судових експертиз: медичні, криміналістичні, інженерно-технічні експертизи. З урахуванням поділу названих класів судових експертиз на роди і види в залежності від характеру досліджуваного об'єкта розглянемо типові завдання цих експертиз та їх вплив на зміст слідчих (розшукових) дій та їх послідовність.

Судово-медичні експертизи при розслідуванні злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту – це науково-практичне дослідження судово-медичним експертом тіла людини, його частин (відділень) і виділень з метою вирішення питань медико-біологічного характеру, які мають юридичне значення для встановлення обставин ДТП та винних в ньому осіб. Об'єкти дослідження пов'язані з людською складовою системи «водій – транспортний засіб – дорога – навколишнє середовище», зокрема це учасники дорожнього руху (водій, пасажери, пішоходи), які отримали тілесні ушкодження або загинули. Тілесні ушкодження розглядаються як біологічні наслідки (сліди) ДТП, дослідження яких дозволяє встановити механізм ДТП. Судово-медична експертиза, як великий клас, включає в себе кілька родів і видів експертиз: судово-медична експертиза живих осіб, судово-медична

експертиза трупа, судово-медична експертиза слідів – речових доказів, судово-геномна експертиза біологічних слідів людського походження (ДНК-аналіз) [1, с. 877-1226].

Криміналістичні експертизи при розслідуванні злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту – це науково-практичне дослідження експертом-криміналістом об'єктів системи «водій – транспортний засіб – дорога – навколишнє середовище», які відобразили на собі наслідки (сліди) ДТП, є носіями інформації про механізм ДТП і для свого дослідження потребують криміналістичних знань. Криміналістичні експертизи накладають суттєвий відбиток на проведення оглядів місця події і транспортних засобів, зумовлюючи надзвичайно широкий спектр завдань даної слідчої дії. Їх успішне вирішення можливе лише при їх чіткому визначенні з урахуванням конкретних обставин ДТП і при належній взаємодії слідчого та експерта-криміналіста. Криміналістична експертиза є досить великим класом і включає в себе кілька родів і видів експертиз: трасологічна експертиза, експертиза лакофарбових матеріалів та покриттів, експертиза нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів, експертиза волокнистих матеріалів і виробів з них, експертиза скла та виробів з нього, експертиза полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них.

При розслідуванні злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту дослідженню підлягає технічний стан дороги і транспортного засобу, який взаємодіє з дорогою і навколишнім середовищем (у т. ч. з іншими транспортними засобами). Ця обставина робить необхідним використання спеціальних інженерно-технічних знань, у формі судових дорожньо-технічної та інженерно-транспортної експертиз. Для їх проведення у розпорядження експертів повинна бути надана досить велика кількість об'єктів дослідження [2, с. 8], до яких відносяться різноманітні джерела інформації (транспортна техніка, вузли, агрегати, системи, деталі, дорога, місце ДТП, сліди, учасники ДТП, а також протоколи слідчих (розшукових) дій). Таким чином у проведенні оглядів, допитів, слідчих експериментів потрібно виділяти інженерно-технічний аспект, що накладає суттєвий відбиток на підготовку і проведення названих слідчих дій.

Відповідно до класифікатора судових експертиз Міністерства юстиції України судова інженерно-транспортна експертиза є родовою експертизою, яка охоплює проведення: досліджень технічного стану і деталей транспортних засобів; транспортно-трасологічні дослідження; досліджень обставин дорожньо-транспортної пригоди [3; 4].

Такий широкий спектр завдань інженерно-транспортної експертизи обставин ДТП вимагає врахування великої кількості факторів, які впливають на ДТП, що обумовлює її найменування як ситуаційної (ситуалогічної). Тому, як правило, з усіх названих експертиз вона проводиться останньою, оскільки повинна спиратися на фактичні дані, встановлені різними слідчими (розшуковими) діями, в т. ч. іншими експертизами. Безумовно, необхідність її проведення на завершальному етапі досудового розслідування ставить її в особливе положення, коли всі попередні слідчі (розшукові) дії повинні бути спрямовані на її забезпечення вихідними даними, які є обов'язковими для аналізу обставин ДТП.

Таким чином, вважаємо за доцільне констатувати той факт, що експертизи виступають системоутворюючим фактором в розслідуванні злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Слідчий повинен знати увесь спектр можливостей інших наук з урахуванням світового процесу інтеграції досягнень науково-технічного прогресу у суспільну діяльність та вміти використовувати їх на ланці протидії злочинності у вигляді призначення тієї чи іншої експертизи. Особливе це стосується розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з ДТП.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Даньшин М.В.

Список використаних джерел:

1. Тагаев Н. Н. Судебная медицина: Учебник / Н. Н. Тагаев / Под общ. ред. проф. А. М. Бандурки. – Х. : «Факт», 2003. – 1253 с.

2. Балакин В. Д. Экспертиза дорожно-транспортных происшествий: учебное пособие /В.Д. Балакин. – 2-е изд., перераб. и доп. – Омск: СибАДИ, 2010. – 136 с.

3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

4. Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Колеснік Галина Ростиславівна
магістр права, помічник адвоката

Природне оточення людини – земля, повітря, вода, рослинний і тваринний світ – утворює середовище її проживання, елементи якого пов'язані біологічними закономірностями розвитку та існування людини. Порушення цих закономірностей, природних взаємозв'язків призводить до розбалансованості системи «людина - природа», порушення екологічної рівноваги в природі. Тому встановлені правила користування природними ресурсами і правила, що забороняють їх пошкодження і знищення.

Проблема охорони навколишнього природного середовища формувалась на протязі багатьох десятиріч. Вона обумовлена нестримним розвитком науково-технічного прогресу, а також загальним зростанням кількості населення планети Земля. На всіх етапах свого розвитку людина була тісно пов'язана із оточуючим її світом – довкіллям. Останнім часом у зв'язку з формуванням високоіндустріального суспільства різко посилився негативний вплив людини на навколишнє природне середовище, значно зріс обсяг такого втручання. Воно стало більш різноманітним за формами і вже зараз загрожує стати глобальною небезпекою для самої людини. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українською народу є обов'язком держави (ст. 16 Конституції України). Але успішна реалізація зазначених конституційних положень можлива лише за умови адекватних зусиль як окремої людини, так і всього суспільства в цілому.

У статті 3 Конституції України зазначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Таким чином, захист людини, охорона її життя і здоров'я від негативного впливу навколишнього середовища є пріоритетним напрямком державної політики, в тому числі і в галузі екологічної безпеки та охорони довкілля. Ці проблеми сьогодні стали найважливішими, оскільки набули глобального характеру. Від їхнього розв'язання залежить подальше існування людства, причому вони сьогодні актуальні для всіх країн світу, в тому числі й для України.

Здоров'я нації відображає соціально – економічний стан суспільства і його довкілля. Антропогенне забруднення природи призвело до порушення рівноваги в біосфері й спричинило суттєві демографічні проблеми. Встановлено, що населення багатьох міст і сіл України зазнає впливу негативних факторів навколишнього середовища в рівнях, що перевищують граничнодопустимі величини. Зміни довкілля в низці регіонів спричинили несприятливі тенденції у стані здоров'я людей – хронізацію патологій, зростання онкологічних захворювань тощо.

Здоров'я нації – один із показників цивілізованості держави, що відображає соціально – економічний стан суспільства та його сталий розвиток. Тому в наукових дослідженнях і

освітянській роботі в галузі екології та права розглядаються питання екологічного права громадян України на використання та охорону природних ресурсів і довкілля, відповідальності за порушення природоохоронного законодавства, міжнародного екологічного права. Важливим є питання екологічної злочинності. Узагальнення лише наведених даних дає підстави для висновку про складну екологічну обстановку, значною мірою спричинену масштабною екологічною злочинністю в Україні.

Неабияку роль у забезпеченні безпечного для людини довкілля відіграє його правова охорона. Проблема охорони довкілля від погіршення його якісного стану, в тому числі і юридичної відповідальності за забруднення або псування навколишнього природного середовища, значно загострилася та почала набувати загального характеру в середині ХХ століття. Охорона навколишнього природного середовища і раціональне використання природних ресурсів, у тому числі попередження злочинів у цій сфері, - одна з найактуальніших проблем сучасності, вирішення якої значною мірою залежить від знання стану довкілля.

Таким чином, складна екологічна обстановка значною мірою зумовлена постійним зростанням кількості і високою латентністю екологічних злочинів. Рівень латентності цих злочинів складає 95%. Водночас суспільно небезпечні наслідки: захворювання і загибель людей, забруднення значних територій, масове знищення об'єктів тваринного і рослинного світу, небезпека тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф створюють реальну загрозу національній і екологічній безпеці України. У зв'язку з цим пріоритетним напрямком у природоохоронній діяльності є удосконалення діяльності правоохоронних органів, забезпечення практичних працівників криміналістичними засобами, прийомами й методами, спеціально призначеними для вирішення завдань виявлення, розслідування екологічних злочинів та їх запобігання. Слід зазначити, що істотні зміни у стані, структурі та динаміці екологічних злочинів, виділення їх у окремому розділі Кримінального кодексу України, норми якого встановлюють відповідальність за злочини проти довкілля, вимагають проведення комплексного наукового дослідження криміналістично значущої інформації про способи та обстановку вчинення екологічних злочинів, предмет злочинного посягання, специфічні сліди і суспільно небезпечні наслідки діяльності та бездіяльності службових, спеціально уповноважених, інших осіб та розробки системи елементів криміналістичної характеристики екологічних злочинів, наукових методів, тактичних прийомів і рекомендацій, спрямованих на виявлення, розслідування зазначених злочинів та їх запобігання.

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ПРАВООХОРОННИХ ВІДНОСИН

Колінько Роман Сергійович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Правоохоронні органи є основними суб'єктами правоохоронних відносин в державі. В сучасній юридичній науці існує багато інтерпретацій поняття «правоохоронні органи». Узагальнено, *правоохоронними органами доцільно називати органи державної влади, які входять до структури механізму держави, і які функціонують як складова частина державного апарату з метою виконання правоохоронної функції держави на благо суспільству*. Оскільки правоохоронна функція держави дуже багатоманітна, її здійснює низка правоохоронних органів, які, здебільшого, належать до виконавчої гілки влади. Це є

характерним для більшості країни світу. До кола правоохоронних органів зазвичай відносять: поліцію, прокуратуру, органи державної безпеки, органи державної податкової служби, нотаріат, органи юстиції, органи контрольно-ревізійної служби, органи лісової та рибоохорони [2, с. 8]. В Україні перелік органів, котрі відносяться до правоохоронних закріплюються у ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 року [1].

Правоохоронні відносини формуються у багатьох секторах функціонування правоохоронних органів: захист національної безпеки, забезпечення стану законності й правопорядку, захист прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави, протидія злочинності [3, с. 11]. Відповідно, правові відносини, які формуються у процесі виконання правоохоронними органами завдань є правоохоронними за характером. У межах реалізації правоохоронної функції, правоохоронні відносини реалізуються у таких юридичних конструкціях як здійснення досудового слідства і оперативно-розшукової діяльності; проведення дозвільної діяльності щодо придбання, зберігання і перевезення зброї, боєприпасів, вибухових речовин; забезпечення правил перебування на території держави іноземних громадян та осіб без громадянства; проведення в життя правил еміграції та паспортної системи, охорона природних ресурсів та навколишнього середовища, боротьба зі злочинністю.

Слід зазначити, що реальний характер правоохоронних відносин визначається ступенем дотримання прав і свобод людини і існуючою формою політичного режиму. В демократичних країнах правоохоронні органи покликані створювати належні умови для нормального функціонування органів державної влади, державних та громадських інститутів, а також охорони суспільних відносин від протиправних посягань. Крім того, як суб'єкти правоохоронних відносин правоохоронні органи покликані створювати у суспільстві атмосферу стабільного функціонування всієї системи державних органів. Відповідно, від гнучкості та компетентності правоохоронних інституцій в процесі участі в правоохоронних відносинах багато у чому залежить рівень ефективності діяльності державного апарату.

З точки зору правової характеристики, правоохоронні органи як суб'єкти правоохоронних відносин, використовують два основних методи – переконання і примус. Методи переконання розраховані на свідоме виконання приписів державної влади, а методи примусу передбачають, в разі необхідності, можливість застосування насильства. При цьому можливість здійснення примусу є головним в характеристиці суб'єктів правоохоронних відносин. Надане правоохоронним органам право застосовувати силу для виконання своїх обов'язків є головною їх рисою як державно-владних інститутів, що обумовлює особливість їх становища у процесі протікання правоохоронних відносин. Примус у даному контексті розуміється широко, як використання беззастережних односторонніх приписів, що включає в себе не тільки прямі (фізичні), але й опосередковані його форми, в тому числі різні перевірки, заборони, обмеження, стягнення. Фактично, застосування примусу свідчить про функціональну складність поліції та різноманітність методів, які треба враховувати при аналізі динаміки правоохоронних відносин. Однак слід зазначити, що примусовий силовий вплив характеризується як найважливіший аспект діяльності поліції, котрий визначає функціональний критерій відмінності поліцейської функції від функцій інших ланок державного механізму.

Певної специфіки при характеристиці суб'єктів правових відносин надає та обставина, що при виконанні своїх функцій правоохоронні органи часто є заполітизованими. Це пояснюється їх інституціональною природою. Дотримання інтересів і вимог політиків та одночасно — інтересів і потреб суспільства та населення ставить правоохоронні інституції в особливе становище. Тому статус правоохоронних органів як суб'єктів правовідносин слід розглядати саме з позицій, коли юридично вони підлеглі уряду і в той же час функціонують на благо суспільству. Відповідно, дотримуючись у своїй діяльності вимог політичного

керівництва держави, правоохоронні інституції можуть стати засобом захисту групових (класових) інтересів панівної частини суспільства. В той же час зазначені інституції зобов'язані функціонувати на благо суспільства, забезпечуючи у ньому спокій та порядок. Поєднання даних аспектів у функціонуванні правоохоронних органів, впливає на характер правоохоронних відносин, адже припускає можливість їх політичної заангажованості і, таким чином, певної дискредитації самої сутності правоохоронних відносин.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Передерій О.С.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 року // Відомості Верховної Ради України. — 1994 р. — № 11. — ст. 50
2. Судебные и правоохранительные органы Украины: учебник / [Бессмертный А.К., Иваненко В.И., Тяпкин А.С. и др.]; Под ред. А.М. Бандурки. — Х.: Ун — т внутр. дел, 1999. — 350 с.
3. Юзікова Н.С. Судові та правоохоронні органи України: навч. посібник / Юзікова Н.С. — К.; Істина, 2006.— 320 с.

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

Кончич А.Л.

студентка 5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університета
імені В.Н. Каразіна

E-mail: anastasiako1@gmail.com

Ключові слова: виховна функція, держава, правова поведінка, правова культура, функції держави

Актуальність дослідження виховної функції держави обумовлена перш за все тим, що даний напрям державної діяльності справляє значний вплив на поведінку людей, формування їх правосвідомості, правової культури, що має своє відображення у соціально значимій поведінці. Виховна функція держави — це напрямок діяльності держави, в якій відображається та конкретизується її завдання і цілі, виявляється сутність та соціальне призначення держави у суспільстві [1].

Виховна функція держави спрямована на створення умов для задоволення формування високої духовності, моральності та особистості людини, формується певна позитивна правова поведінка. Велике значення, в даному контексті, має правове виховання. Кожен громадянин зобов'язаний знати закони своєї держави та суворо дотримуватись їх. Реалізується виховна функція через діяльність культурно-освітніх закладів, законодавче встановлення вимог до освітньої підготовки, підтримку розвитку мистецтва тощо [2].

Задля сприяння зростанню правової культури населення держава повинна вживати відповідних заходів: допомагати знаходити вірні орієнтири у сфері державно-правового життя, виховувати повагу до права, правосуддя, законодавства .

Певне відображення виховна функція знаходить у правовій культурі. Найважливішим елементом правової культури є правосвідомість, що є сукупністю ідей, уявлень, поглядів, які виражаються у законності. Завдяки правосвідомості особа усвідомлює, що є правопорушенням, а що ні. В правовій культурі особи розрізняють окремі структурні елементи, серед яких виділяють правову свідомість, що формується на ґрунті правової

ідеології та правової психології, елементи поведінки та безпосередньо правомірну поведінку, яка є формою зовнішнього прояву правової культури особи.

Взаємозв'язок виховної функції з іншими функціями важливий та тісний. Так, наприклад, виховна функція держави пов'язана з охоронною. Виховання громадянина державою формує її правову поведінку, яка саме й проявляється в охоронній функції держави, змістом якої є охорона і захист конституційного ладу, законності та правопорядку, забезпечення громадського миру, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Усі функції держави так чи інакше пов'язані із виховною функцією, без належної правової поведінки громадянина, його свідомості, яка направлена на виконання закону, не можлива й реалізація інших функцій держави. Виховна функція дуже тісно пов'язана з культурною функцією держави. Їх можна інтегрувати, як такі, що мають одну й ту саму мету. А саме організація освіти, виховання, підтримка і розвиток науки, культури, що й формує свідомість людини, яка виражається в інших функціях. Індикатором ефективності виховної функції держави є правомірна поведінка особи як члена соціуму.

Список використаних джерел:

- 1) Кириченко В.М., Куракін О.М. Теорія держави і права: модульний курс.: навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2010 - 264с.
- 2) Шляхтун П.П. Політологія. Теорія та історія політичної науки. / . К.: Либідь, 2002.- 576 с.

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ : СТАН ТА МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ

Копил Ярослав Володимирович

студент – магістр Інституту інтелектуальної власності
Національного університету «Одеська юридична академія»

E-mail: yaroslavkopyl@gmail.com

Ключові слова: інформаційна війна, протидія, Україна

З приходом нового тисячоліття значення інформації для суспільства активно зростає, саме завдяки цьому і відбувся перехід від звичайної зброї до нової – інформаційної, зброї з штучним інтелектом. Все частіше у засобах масової інформації (ЗМІ), лексиконі політиків та науковців можна почути термін «гібридна війна» та «інформаційна війна» як складову попереднього.

Як зазначає академік НАН України В.П. Горбулін зростання ролі інформаційного протистояння призводить до піднесення останнього до військового за значенням та можливим наслідкам. Науковець дає класифікацію інформаційного фронту «гібридної війни» за суб'єктивним принципом: « (1) серед населення в зоні конфлікту, (2) серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія якої не охоплена конфліктом, (3) серед громадян країни агресора і (4) серед міжнародного співтовариства»[1, с. 5- 9].

Термін «інформаційна війна» було запропоновано в 1990 році американською військовою корпорацією RAND. Комплексне наукове обґрунтування цього явища вперше зроблено провідним фахівцем корпорації Мартіном Лібіцкі в книзі «Що таке інформаційна війна?». Разом з тим, навіть сьогодні не всі розрізняють терміни «кібервійна» та «інформаційна війна», незважаючи на діаметрально протилежну сутність цих понять.

Інформаційні війни - це протистояння засобів масової інформації, які завдяки своїм повідомленням намагаються змінити масову, групову та індивідуальну свідомості. В процесі ведення інформаційної війни, сторони намагаються впливати на уми та моральні цінності людей, нав'язувати ті чи інші моделі поведінки, які будуть набутою реакцією на інформацію. Інформаційні війни велися задовго до появи Інтернету, а світова павутина просто перевела ці війни на якісно інший рівень інтенсивності, масштабності та ефективності. Що ж стосується кібервійни, то це цілеспрямований деструктивний вплив інформаційних потоків у вигляді програмних кодів на матеріальні об'єкти і їх системи, який здійснюється з метою нанесення шкоди інфраструктурі, військовим та державним інституціям [3].

Інформаційна війна не завжди велася в тих формах, до яких ми звикли (вплив через радіо, телебачення, Інтернет). Це поняття еволюціонувало, і фактично можна говорити про існування трьох поколінь вищезгаданого явища. Так, до першого покоління можна віднести власне засоби радіоелектронної боротьби, до другого – засоби радіоелектронної боротьби в сукупності з партизанською та контрпартизанською пропагандою (наприклад, наявність у чеченських повстанців власних сайтів та надання ними інтерв'ю для західних журналістів, котрі надавали їм підтримку), до третього (сучасного) можна віднести засоби впливу на населення за допомогою прийомів нейролінгвістичного програмування шляхом трансляції останніх через засоби масової інформації.

На зламі другого та третього тисячоліть відбулася низка міжнародних військових конфліктів, і в кожному більшою чи меншою мірою можна прослідкувати вплив на хід подій інформаційного протистояння. Але найбільш виражені викривлення свідомості, здійснювані ЗМІ, мали місце під час подій у Персидській затоці, Югославської кризи, «чеченських кампаній», «п'ятиденної війни» та російської агресії проти України. В ході цих кампаній перевагу отримувала та сторона, яка краще здійснювала пропаганду серед населення та пояснювала події, з вигідної їй точки зору.

В контексті ведення інформаційної війни важливе місце займає психологічна війна, завданням якої є здійснення маніпулювання масами. Мета такої маніпуляції - переконування супротивника в його слабкості та неповноцінності, стимулювання відректися від власних переконань та перейняти чужі, поширення страху та інформації щодо можливих негативних наслідків у разі виявлення непокори.

Відомий український фахівець з теорії інформаційних війн Г.Г. Почепцов зазначає, що інформаційно – психологічне протистояння може мати деструктивний або конструктивний вияв. Перший варіант передбачає руйнування загальної стабільної ситуації, та створення окремих центрів по розхитуванню становища. Другий має за мету посилення психологічної, політичної та інших складових життя суспільства [4].

Пропаганда у руках інформаційного агресора виступає дієвим інструментом для досягнення його мети. Під пропагандою слід розуміти «поширення різних політичних, філософських, наукових, художніх, інших мистецьких ідей з метою упровадження їх у громадську думку та активізації і тим самим використання цих ідей у масовій практичній діяльності населення» [5, с.138].

США, передбачивши важливість інформації як основного ресурсу цифрової епохи, вже 21 грудня 1992 р. затвердили директиву Міністерства оборони під назвою «Інформаційна війна». Директива комітету начальників штабів № 30 1993 р. та Статут ВС США FM 100-6 «Інформаційні операції» 1995р. містили сформульовані основні принципи ведення інформаційних воєн.

Доктрина інформаційних операцій США виокремлює «чотири основні категорії використання інформації проти людського інтелекту: проти волі нації; проти командування суперника; проти ворожих військ; проти національних культур» [6, с.111]. Вважається, що

саме маніпулювання свідомістю дозволило США та союзникам по НАТО сформулювати образ сербів як жорстоких вбивць і почати операцію в колишній Югославії.

Особливо виразно інформаційну війну можна спостерігати під час російської агресії проти України, що стало передумовою ведення безпосереднього військового протистояння. У суспільній свідомості росіян роками формувалися стереотипи «бандерівців» та «западенців» як людей, які ненавидять росіян та російськомовних зокрема. Центральні телеканали переконували, що насправді українська мова – діалект російської та польської, а існування України – лише прикра історична помилка.

Російські ЗМІ здійснюють маніпулювання українською аудиторією і дезорієнтують суспільство. Російські журналісти показують новини та власні передачі, які або є неправдивими стосовно України, або просто показують життя в Україні в сірих тонах, застосовуючи прийоми дезінформації. На жаль, «населення Сходу України піддається цій пропаганді, оскільки не може критично і далекоглядно аналізувати ситуацію. Йому простіше змиритись з думкою, яку нав'язують «пропутінські» ЗМІ та псевдочесні журналісти» [7, с.167].

Основними перевагами інформаційної зброї є її низька собівартість та прихований характер. Водночас за співвідношенням ефективності/вартість вона значно виграє в інших видів озброєння. «Багато жертв даного виду зброї, навіть володіючи теорією та відповідною матеріально – технічною базою, усвідомили себе жертвами тільки тоді, коли було вже занадто пізно (наприклад, СРСР)» [8, с. 333].

Інформаційна війна, як складне комплексне явище та чітко продумана воєнна операція, теоретично за основу використовує конкретні принципи: визначальної ролі політичних цілей; всебічної завчасної підготовки сил і засобів; узгодженого спільного застосування різних видів і типів сил та засобів; постійної готовності сил і засобів інформаційної війни до захисту власної інформації і руйнівного впливу на інформаційне середовище конфронтуючої сторони; ведення інформаційної війни з напругою, необхідною для виконання поставлених завдань; своєчасного маневру сил і засобів ведення інформаційної війни; урахування духовного чинника в інтересах виконання поставлених завдань; твердості і безперервності управління силами і засобами ведення інформаційної війни [9, с. 191 - 196].

Незважаючи на відсутність бойових дій в їхньому класичному розумінні, інформаційне протистояння є надзвичайно ефективним. Політичні та військові аналітики давно стверджують, що війну виграє той, хто захопить розум та душу населення власної держави, а також зможе окурити ідеологічним димом громадян країни – противника.

З огляду на фактично російсько – українську війну, нашій державі варто звернути особливу увагу на способи забезпечення охорони власного інформаційного простору.

По – перше, слід вести активну державну політику щодо формування патріотичних почуттів у громадян України. Мається на увазі не лише проведення традиційних культурних заходів і прийняття програмних документів щодо патріотичного виховання молоді, але й реальне демонстрування людям покращень – проведення антикорупційної реформи, перемоги на Сході України, покращення економічної ситуації та інші успіхи.

По – друге, державотворцю слід вести роз'яснювальну роботу з громадянами, формуючи в них правильні цінності та інформувати про реальний хід подій. На жаль, «влада не вміє робити основного – вона не розмовляє зі своїм власним населенням, громадянським суспільством. Усі її комунікації спрямовані за межі країни – через те, що влада не відчуває своєї залежності від населення, про яке починають думати, тільки коли наближаються вибори.» [10]. Ймовірно, саме демонстрування зацікавленості з боку органів управління надасть нашому народу віру в свої сили та можливості.

По – третє, існуючі положення Закону України «Про основи національної безпеки» та Стратегія національної безпеки України не відображають механізму захисту інформаційного простору. Неприпустимою є ситуація, коли фактично перебуваючи два роки

у стані війни, не прийнято Концепцію інформаційної безпеки України, хоча існує її проект. Прийняття відповідного законодавчого акту дасть можливість нарешті визначити єдиний орган у системі влади, відповідальний за медіапростір, та почати працювати на випередження, а не сидіти в глухій обороні.

По – четверте, слід серйозно ставитись до існуючої інформаційної війни. Адже задекларувавши своє прагнення повернути АР Крим та окуповані райони Донецької та Луганської областей, українська влада не здійснює активних дій стосовно поширення свого теле – та радіомовлення на вищезазначені території. Вражають повідомлення ЗМІ, про відсутність українського телебачення в деяких районах Чернігівської, Сумської та Полтавської областей, що свідчить про нестачу коштів або небажання на місцях вирішувати цю проблему. Водночас, Міністерство інформаційної політики України започаткувало Інформаційні війська України, метою яких є подолання фейків супротивників та донесення до населення правдивої ситуації. Слід також диференціювати та збільшити кількість українських англомовних каналів, адже Ukraine Today та 1 + 1 International не можуть задовольнити повністю потреби в об'єктивному відображенні існуючої в Україні реальності за кордоном. Водночас, прийнятий Закон України «Про Суспільне телебачення та радіомовлення» та заборона на трансляцію телепередач, що прославляють військову потугу агресора свідчить про курс на якісний контент у вітчизняних ЗМІ.

По – п'яте, потребує вирішення проблема відсутності вітчизняних незалежних ЗМІ. Журналісти мають об'єктивно висвітлювати ситуацію, не займаючи жодну зі сторін конфлікту, звертатися за допомогою до незаінтересованих експертів та завжди дарувати глядачеві надію на краще.

По – шосте, раціональним та обґрунтованим видається підхід, запропонований В.М. Панченком стосовно протидії інформаційній кампанії Росії на трьох основних напрямках, а саме: 1. Україна – окуповані території (роз'яснювальна робота з населенням окупованих територій та дискредитація діяльності незаконних терористичних угруповань, їх ватажків); 2. Україна – Росія (дискредитація російської системи влади та розвінчання міфів російського телебачення); 3. На транснаціональному рівні : Росія – Західний світ (об'єктивне висвітлення подій, які відбуваються в Україні та формування нетерпимості до порушення міжнародного безпекового порядку) [11, с.15-16].

По – сьоме, варто більш активно співпрацювати з міжнародними партнерами, які володіють кращим науково – технічним потенціалом та відповідними напрацюваннями в цій сфері. Важливою є взаємодія з Центром стратегічних комунікацій НАТО в Ризі шляхом обміну досвідом, залучення українських фахівців на навчання. Доволі влучним є формулювання Джона Маккейна, що «цей центр допоможе поширити правду, а правда завжди перемагає.» [12]. Слід також звернути увагу на можливість діалогу з приводу не лише власне інформаційного простору, як способу поширення об'єктивної інформації, але й технічних засобів трансляції. В цьому Україні можуть допомогти Японія та «далекосхідні тигри».

Підсумовуючи, варто усвідомлювати, що інформаційні війни та їх дія стосується усіх сфер життя суспільства. Наслідки таких воєн є надзвичайно небезпечними, вони знищують духовні цінності суспільства, що призводить до руйнації соціуму як такого. Виграш війни інформаційної є дуже складним та амбітним завданням для кожної із країн світу, а особливо для України за сучасної ситуації. Інформаційну війну, зважаючи на ґрунтовні напрацювання в царині нейролінгвістичного програмування та величезну роль ЗМІ у формуванні масової свідомості, можна виграти лише застосувавши комплекс заходів, та маючи нерозривний зв'язок правової держави – громадянського суспільства – незалежних та об'єктивних ЗМІ. Отримавши стратегічну перевагу на інформаційному полі, Україна зможе зосередити сили та ресурси для військової перемоги на Сході України та повернення Криму.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Андросук Г.О.

Список використаних джерел:

1. Горбулін В.П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. П. Горбулін // Стратегічні пріоритети. — К.: НІСД, 2014. — 4. — с. 5- 9.
2. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської – К. : НІСД, 2016. – с.4.
3. Костенко А., Киселев В. Кибервойна как основа гибридной операции./А.Костенко, В. Киселев // Армейский сборник. Научный практико – методический журнал. №11. 2015. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sc.mil.ru/files/morf/military/archive/AS_11_2015.pdf.
4. Почепцов, Г.Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований [Текст] / Г. Г. Почепцов. – Москва – Киев: «Рефл-бук» – «Ваклер», 2000. – 576 с.
5. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. /Ю.О.Горбань// Вісник НАДУ №1. – 2015р. – с. 138.
6. Кондратюк М. О. Інформаційна війна та роль мас-медіа в міжнародних конфліктах / М. О. Кондратюк // Вісник Харківської державної академії культури. - 2013. - Вип. 41. – с. 111.
7. Еляшевська Н. Вразливість України до інформаційної війни / Н. Еляшевська // Теле - та радіожурналістика. - 2015. - Вип. 14. – с. 167.
8. Шпига П. С. Основні технології та закономірності інформаційної війни / П. С. Шпига, Р. М. Рудник // Проблеми міжнародних відносин. - 2014. - Вип. 8. – с. 333.
9. Требін М. П. Феномен інформаційної війни у світі, що глобалізується / М. П. Требін // Вісн. Нац. ун-ту юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – 2013. – Вип. 2 (16). – (Філософія, філософія права, політологія, соціологія). – с. 191 – 196.
10. Георгій Почепцов: «Інструменти інформаційно-психологічних воєн прийшли з бізнесу». Forbes Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1411311-georgij-pochepcov-instrumenti-informacijno-psihologichnih-voen-prijshli-z-biznesu>.
11. Панченко В. М. Інформаційні операції в асиметричній війні Росії проти України: підходи до моделювання / В. М. Панченко // Інформація і право. - 2014. - № 3. – с. 15-16.
12. НАТО в Риге начинает борьбу с российской пропагандой. Русская служба ВВС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/russian/international/2015/08/150821_nato_propaganda_measures_latvia.

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПРАВОУТВОРЕННЯ

Корольова Юлія Володимирівна
здобувач кафедри теорії держави і права
Київського університету туризму,
економіки і права

В сучасній юридичній науці потреба у переосмисленні правоутворення в контексті пізнання джерел права лише посилюється, що підтверджується і відповідними поглядами вчених. Зокрема вказується на те, що правоутворення потребує вироблення широкого підходу до розуміння як особливого засобу, механізму або форми переходу від джерел права до їх формального виразу у вигляді різноманітних нормативно-правових актів, врахування так званих витоків формування права, які походять від соціуму, колективних потреб, інтересів [1,

с. 20]. Також вченими зазначається на необхідності посилення роботи із винайдення балансу між об'єктивними потребами правового регулювання та реальним правовим регулюванням, що реалізується в межах правоутворення [2, с. 240], а винайдення такого балансу потребує відповідного оформлення у вигляді форм (джерел) права.

В юридичній літературі питання взаємозв'язку джерел права та правоутворення розкривається епізодично, переважно в межах характеристики окремих теоретико-правових аспектів або джерел права, або правоутворення. У той же час комплексних досліджень питань взаємозв'язку джерел права та правоутворення не проводилось, правова наука представлена переважно окремими поглядами вчених, в яких безпосередньо або опосередковано піднімалось питання розуміння джерел права та правоутворення, а також змісту їх взаємозв'язку. Вважаємо, що доцільним в науковому плані є узагальнення та здійснення аналізу поглядів вчених на питання взаємозв'язку джерел права і правоутворення, результати якого можливо буде взяти за основу подальшої характеристики джерел права як елементу правоутворення.

В кінці ХХ ст. в юридичній науці переважаючими є розуміння поняття «джерело права» як правового явища, що характеризує походження або вираз права, надає змогу усвідомити його витоки, а також його сутність. Так, джерело права характеризується як:

- офіційні документальні способи виразу і закріплення норм права, що походять від держави або визнані нею, до яких належать нормативні юридичні акти, санкціоновані звичаї, судовий або адміністративний прецедент, а також нормативний договір [3, с. 77-78];

- те, чим керується практика у вирішенні юридичних справ або способи закріплення та існування норм права [4, с. 318];

- сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених конституційних, законодавчих, підзаконних та локальних нормативно-правових актів, що є зовнішньою волею Українського народу і політики держави [5, с. 15];

- сукупність всіх форм юридичного закріплення та організаційного забезпечення інформації про загальнообов'язкові правила поведінки (юридичні норми) в сукупності їх взаємозв'язків (генетичних, структурних і функціональних), через які об'єктивуються нормативні приписи галузі права, нормативні складові національної або регіональної правової системи чи міжнародного правопорядку [6, с. 94].

В науковому плані цінними є ідеї М. М. Марченка, який у авторському навчальному посібнику «Джерела права» розкриває розуміння джерел права з точки зору їх «різних сторін та різних аспектів» [7, с. 45-46]. Виокремлюючи вказані аспекти і сторони джерел права, вчений засновується на понятті правоутворення як системи об'єктивно зумовлених факторів, які впливають на еволюцію виникнення, розвитку та вдосконалення права, або процесу такого виникнення, розвитку та вдосконалення. Продовжуючи вказану думку, М. М. Марченко в якості таких сторін та аспектів джерел права виокремлює:

- 1) етимологічний аспект, який розкриває з точки зору енциклопедичного та словникового визначення слів, які складають словосполучення «джерела права» і в результаті робить висновок про те, що таке розуміння є загальним та всеохоплюючим, в той же час дозволяє зрозуміти джерела права як певні вихідні засади, які зумовлюють або обумовлені правом. Вказане положення в подальшому визначатиме напрямок процесу пізнання досліджуваної матерії у вигляді джерел взагалі та джерел конкретного явища – права;

- 2) природний аспект, до якого належать система факторів географічного, кліматичного, біологічного та іншого характеру, що безпосередньо впливають на процес правоутворення та опосередковано - на процес правотворчості і на саме право. Фактично мова, на переконання вченого, іде про природне право;

- 3) соціальний аспект, згідно з яким розуміння джерел права пов'язується із соціальним, політичним, ідеологічним, культурологічним або іншим фактором, що здійснює безпосередній вплив на процес правотворчості та на саме право;

4) матеріальний аспект, згідно з яким в якості джерел права розуміється система економічних факторів, що існують у будь-якому суспільстві та здійснюють вплив на процес правоутворення поряд з іншими факторами, що визначають правоутворення [7, с. 46-47].

Ж.-Л. Бержель у своїх дослідженнях приходять до висновку про те, що джерела права мають розглядатися на основі ідей соціоцентричного підходу, відповідно до якого джерела права акумулюють в собі факти соціальної дійсності та ситуаційні життєві обставини (потреби), які і визначають в подальшому потребу у правовому регулюванні. Формалізуються джерела вже за допомогою правил і прийомів юридичної техніки, які забезпечують його виразу, закріплення та подальше сприйняття суспільством, а також за допомогою так званих творчих сил, які реалізують свою правоутворюючу волю та втілюють ці правила і прийоми у вигляді відповідних приписів [8, с. 97].

По відношенню до правоутворення джерела права доктринально запропоновано структурувати на окремі самостійні рівні, до яких віднесено:

- соціально-правові джерела, які породжують юридичний мотив, обумовлений станом розвитку суспільних відносин, котрі потребують запровадження, зміни або скасування правового регулювання;

- юридичні джерела, що відображаються в якості нормативних положень, юридичної практики, результатів (досягнень) юридичної науки [9, с.162-163].

Окрім того, вченими пропонується в якості підходів до розуміння джерел права виокремити: широкий та вузький підхід, які охарактеризовані в залежності від ролі джерел права в процесі правоутворення. За широкого розуміння під джерелами права пропонується вбачати сукупність причин та закономірностей, що обумовлюють виникнення і зміст права. Тобто мова іде про їх ініціативну роль щодо виникнення права, а також про змістовну роль, оскільки вони безпосередньо впливають і на зміст права. Розглядаючи джерела права у вузькому розумінні, вченими вказується виключно на інструментальну роль джерел права, які виступаються виключно в якості способу закріплення й існування норм права в позитивних приписах, надання праву властивостей офіційності [10, с. 44; 12].

В той же час Р. Б. Тополевський не відкидає можливості розуміння джерел права як результату правоутворення, які містять юридичні норми і є формами виразу права шляхом його формулювання. Таке формулювання вчений поділяє на види в залежності від конкретної форми права, а саме у:

- нормативно-правовому акті норми права формулюються уповноваженими органами держави;

- правовому прецеденті вони формулюються як обґрунтування рішення, прийнятого в результаті розгляду судом чи адміністративним органом конкретної справи;

- нормативно-правовому договорі норми права є результатом згоди сторін з питань, котрі зачіпають їхні інтереси, і закріплюють права і обов'язки учасників договору;

- положеннях правового звичаю норми набувають правового характеру в силу визнання чи санкціонування державою (а точніше законодавчим чи судовим органом) існуючого звичаю [6, с. 78-79].

Таким чином категорії «правоутворення» та «джерело права» можливо співвіднести як категорії загального та особливого, де категорія правоутворення має більш загальний характер, визначає особливості зародження, формування і формального виразу права, а категорія «джерело права» в залежності від підходів до її розуміння включає в себе фактори та/або процес, та/або результат правоутворення.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бобровник С.В.

Список використаних джерел:

1. Дмитриевцев К. Н. Процесс правотворчества в Российской Федерации: Автореф. дисс....канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нижегород. высш. школа. – Нижний Новгород, 1994. – 26 с.
2. Демин А. В. Децентрализация и деформализация правообразования – стратегическое направление развития законодательства в условиях постмодерна / А. В. Демин // Юридическая техника. – 2015. – № 9. – С. 236-240.
3. Алексеев С.С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. - М.: Статут, 1999. - 712 с.
4. Теория государства и права: Учебник / Под ред. А. Г. Хабибулина, В. В. Лазарева. [3-е изд. перераб. и доп.]. – М.: ИД «ФОРУМ»: ИНФРА-М, 2009. – 624 с.
5. Погорілко В. Ф. Джерела конституційного права України: поняття, види і система / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко // Право України. – 2002. – № 3. – С. 12-17.
6. Тополевський Р. Б. Системні зв'язки юридичних джерел права: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Тополевський Руслан Богданович. – Х.: НУВС, 2004. – 204 с.
7. Марченко М. Н. Источники права: Учеб. пособие / М. Н. Марченко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 760 с.
8. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Пер. с франц. – М.: NOTA BENE, 2000. – 576 с.
9. Загальна теорія держави і права / За ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 320 с.
10. Нерсесянц В.С. Наш путь к праву. От социализма к цивилизму / В. С. Нерсесянц. - М.: Рос. право, 1992. - 352 с., с. 286;

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Коросташова Ірина Миколаївна

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Університету митної справи та фінансів

кандидат юридичних наук, доцент

E-mail: irynakorostashova@ukr.net

Ключові слова: права інтелектуальної власності; господарсько-правовий захист; порушення прав; господарсько-правова відповідальність; господарські санкції; відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції

Загальні засади захисту прав інтелектуальної власності від порушень встановлені ст.ст.41,54 Конституції України [1] та ч.3 ст.418 ЦК України [2], котрі наголошують, що ці права є непорушними. Вони належать його володільцю як природне право, внаслідок чого ніхто не може бути позбавлений прав інтелектуальної власності чи обмежений у їх здійсненні, крім випадків, передбачених законом. Порушення прав інтелектуальної власності, сьогодні, найчастіше виникають у господарському секторі, де сторонами правовідносин є саме суб'єкти господарської діяльності (юридичні особи – підприємства, а також фізичні особи-підприємці без створення юридичної особи). З огляду на це важко переоцінити актуальність вказаної теми.

Проблемам захисту прав інтелектуальної власності присвячено праці: Г.Андрощука, І.Власенко, В.Дроб'язко, В. Жарова, Ю. Капіци, О. Тропіної, Т.Шевельової та ін. Однак, питання, що стосуються господарсько-правового захисту прав інтелектуальної власності поки не

знайшло належного місця у наукових дослідженнях. З огляду на вказане, автором й обрано тему вказаного дослідження.

Захист прав інтелектуальної власності – це передбачена законодавством діяльність уповноважених державою органів виконавчої, судової влади та правоохоронних органів із визнання, поновлення та усунення перешкод, що заважають суб'єктам права інтелектуальної власності реалізації їх прав та законних інтересів. У загальному вигляді право на захист можна визначити як надану правомочній особі можливість застосовувати заходи правоохоронного характеру для відновлення її порушених прав чи таких, що оспорується. Право на захист являє собою самостійне суб'єктивне право. Воно з'являється у суб'єкта права лише в момент порушення або оспорування його прав та інтересів, що охороняються законом, і реалізується це право в рамках охоронних цивільних, адміністративних та кримінальних правовідносин, які виникли при цьому [3, с.97-98].

Господарські правовідносини, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності регулюються нормами Господарського кодексу України [4] (далі – ГК України) та Господарсько-процесуального кодексу України [5] (далі – ГПК України), а також Законами України: «Про захист від недобросовісної конкуренції» [6], «Про захист економічної конкуренції» [7] тощо. Однак, господарсько-правовий захист патентних прав регулюється виключно ГК України та ГПК України.

Так, відповідно ст.20 ГК України, держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів. Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів.

Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом: визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативно-господарських санкцій; застосування адміністративно-господарських санкцій; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом [8, с.362].

Порядок захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначається ГК України та іншими законами.

До основних видів порушення прав інтелектуальної власності відносять: контрафакцію, піратство, плагіат [9, с.75-82], недобросовісну конкуренцію і патентний тролінг (як різновид недобросовісної конкуренції) [10, с.27], [11] та промислове (економічне) шпигунство. Однак, в основі будь-якого з вищевказаних порушень лежить незаконне використання (використання без дозволу право власника) об'єкта права інтелектуальної власності. Щодо господарських порушень прав інтелектуальної власності, то до них треба віднести саме ті порушення, що стосуються використання об'єкта права інтелектуальної власності з порушенням умов господарського договору (з урахуванням специфіки договорів, що стосуються використання об'єктів права інтелектуальної власності) [12]. Наприклад, перевищення обсягів використання чи строків використання об'єктів права інтелектуальної власності; надання інформації про ноу-хау третім особам без дозволу правовласника; недодержання умов щодо збереження інформації про секрети виробництва (ноу-хау), внаслідок чого вона стала відомою третім особам; продаж товарів, що виготовлені з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, які належать іншим суб'єктам третім особам або в треті країни (якщо це не передбачено господарським договором) тощо.

Учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених Господарським Кодексом, іншими законами та господарським договором. Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання.

Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими: а) потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; б) сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі; в) у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Господарські санкції – є правовим засобом відповідальності у сфері господарювання. Ними визнаються – заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки.

Як вже зазначалось, у сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції. Крім вищевказаних господарських санкцій, до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності застосовуються адміністративно-господарські санкції. Особливістю господарських санкцій є те, що вони застосовуються за ініціативою учасників господарських відносин [13, с.174-175].

Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. У разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності. Не вважаються такими обставинами, зокрема, порушення зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів.

Слід зазначити, що за невиконання або неналежне виконання господарських зобов'язань чи порушення правил здійснення господарської діяльності правопорушник відповідає належним йому на праві власності або закріпленім за ним на праві господарського відання чи оперативного управління майном, якщо інше не передбачено ГК України та іншими законами.

Засновники суб'єкта господарювання не відповідають за зобов'язаннями цього суб'єкта, крім випадків, передбачених законом або установчими документами про створення даного суб'єкта. У випадку, якщо правопорушенню сприяли неправомірні дії (бездіяльність) другої сторони зобов'язання, суд має право зменшити розмір відповідальності або звільнити відповідача від відповідальності.

Сторони зобов'язання можуть передбачити певні обставини, які через надзвичайний характер цих обставин є підставою для звільнення їх від господарської відповідальності у випадку порушення зобов'язання через дані обставини, а також порядок засвідчення факту виникнення таких обставин.

При реалізації в судовому порядку відповідальності за правопорушення у сфері господарювання застосовуються загальний та скорочені строки позовної давності,

передбачені Цивільним кодексом України, якщо інші строки не встановлено ГК України. Строки застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання встановлюються ГК України.

Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.

Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються: а) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; б) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; в) неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; г) матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

При визначенні розміру збитків, якщо інше не передбачено законом або договором, враховуються ціни, що існували за місцем виконання зобов'язання на день задоволення боржником у добровільному порядку вимоги сторони, яка зазнала збитків, а у разі якщо вимогу не задоволено у добровільному порядку, – на день подання до суду відповідного позову про стягнення збитків. Виходячи з конкретних обставин, суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ціни на день винесення рішення суду.

Штрафними санкціями у ГК України визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Суб'єктами права застосування штрафних санкцій є учасники відносин у сфері господарювання, зазначені у статті 2 ГК України, а саме: суб'єкти господарювання; споживачі; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни; громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [4].

У разі недосягнення згоди між сторонами щодо встановлення та розміру штрафних санкцій за порушення зобов'язання спір може бути вирішений в судовому порядку за заявою заінтересованої сторони відповідно до вимог ГК України.

За порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції (заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку). До суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачено договором. Оперативно-господарські санкції застосовуються незалежно від вини суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання [8, с.365].

Згідно ст.236 ГК України, у господарських договорах сторони можуть передбачати використання таких видів оперативно-господарських санкцій: а) одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це – у разі порушення зобов'язання другою стороною; відмова від оплати за зобов'язанням, яке

виконано неналежним чином або достроково виконано боржником без згоди другої сторони; відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення акредитива платником, припинення видачі банківських позичок тощо; б) відмова управленої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо); в) встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки їх якості тощо; г) відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання.

Слід зазначити, що перелік оперативно-господарських санкцій, встановлений вказаною статтею ГК України не є вичерпним, тому сторони можуть передбачити у договорі також інші оперативно-господарські санкції.

Підставою для застосування оперативно-господарських санкцій є факт порушення господарського зобов'язання другою стороною. Оперативно-господарські санкції застосовуються стороною, яка потерпіла від правопорушення, у позасудовому порядку та без попереднього пред'явлення претензії порушнику зобов'язання. Порядок застосування сторонами конкретних оперативно-господарських санкцій визначається договором.

У разі незгоди з застосуванням оперативно-господарської санкції заінтересована сторона може звернутися до суду з заявою про скасування такої санкції та відшкодування збитків, завданих її застосуванням. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій.

Підсумовуючи, слід сказати, що в умовах сьогодення захист прав інтелектуальної власності набув особливого значення. Зазначене пов'язане із швидким розвитком технологій, внаслідок чого з'явилася можливість порушення прав інтелектуальної власності у таких обсягах, що були неможливі раніше. Зазначене обумовило глобалізацію проблеми порушення прав інтелектуальної власності. Одним із способів захисту прав інтелектуальної власності є господарсько-равовий захист вищевказаних прав. Оскільки, у разі невиконання умов договору однією з його сторін, інша сторона отримує низу господарсько-правових інструментів захисту, що передбачені угодою між зазначеними сторонами. Зокрема такими інструментами є господарські санкції у виді: відшкодування збитків, штрафних санкцій та оперативно-господарських санкцій.

Крім того, слід звернути увагу на те, що господарсько-правовий захист прав інтелектуальної власності має певну специфіку. Зокрема, слід звернути увагу на те, що для забезпечення прав інтелектуальної власності у договірних правовідносинах, суб'єктам господарювання під час укладання господарських договорів (предметом яких є в т.ч. права інтелектуальної власності), слід приділяти більше уваги умовам господарського договору, що стосуються саме захисту таких прав і визначення господарських санкцій, що мають бути застосовані у разі порушення прав інтелектуальної власності. Отже господарський договір (з необхідними його умовами) є не тільки засобом захисту, а і заходом профілактики порушення прав інтелектуальної власності стороною господарського договору.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - № 30, ст. 141;
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356;
3. Інтелектуальна власність [Текст]: підручник / Кірін Р.С , Хоменко В.Л., Коросташова І.М. - Дніпропетровськ, НГУ, 2012.– 320с.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144;
5. Господарсько-процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56;
6. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996р.№236/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
7. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-ІІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64
8. Патентологія: монографія / Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Коросташова І.М.; М-во освіти і науки України, Нац. Гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – 424с.;
9. Коросташова І.М. Види порушень у сфері інтелектуальної власності: питання застосування термінології і класифікація // Матеріали міжнародного круглого столу «Актуальні проблеми екологічного права 22-23 квітня 2010 р.- Д.: Національний гірничий Університет, 2010. – Ч.1.;
10. Коросташова І.М. Патентний тролінг як прояв недобросовісної конкуренції: поняття, ознаки, причини // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право», №1(14), 2015, Дніпропетровськ, АМСУ, С.23-28;
11. Коросташова І.М. Проблеми адміністративно-правової охорони патентних прав (патентний тролінг – причини поширення та заходи протидії) // РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: Збірник наукових статей за матеріалами VII Міжнародної науково - практичної конференції. – К.: ІВ НУ «ОНЮА», 2015. – 226с., С.119-126.
12. Коросташова І.М. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: питання класифікації // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ // Збірник наукових праць. - Дніпропетровськ: вип.№4 (40). – 2008. – С.70-79.
13. Коросташова І.М. Господарсько-правовий спосіб захисту патентних прав та прав на ноу-хау (правовий аналіз) // Екологічне право України: система та межі правового регулювання: матеріали Всеукраїн. наук.- практи. круглого столу, 25 вересня 2015 р., м.Дніпропетровськ /ред. кол.: В.І.Андрейцев [та ін.]; М-во освіти і науки і науки України; Нац. Гірн. Ун-т, Євраз. Асоц. Правничих шкіл і правників. – Д.: НГУ, 2015. – 247с., С.170-179.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ АМНІСТІЇ ТА ПОМИЛУВАННЯ

Корчагіна Валентина Павлівна
студентка-бакалавр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: korchagina_v_p@mail.ru

Ключові слова: інститут помилування, амністія, Закон України, вирок суду, кримінальне законодавство, звільнення від відбування покарання

1. Дослідження права суб'єкта кримінально-правових відносин на повне або часткове дострокове звільнення від реальної кримінальної відповідальності (у т. ч. й звільнення від покарання та його відбування вже засудженої особи) на підставі амністії є актуальним

завданням, яке пов'язане із забезпеченням засад гуманності, раціональності й доцільності у кримінально-правовій політиці України, у тому числі й у такому її напрямку, як депеналізація злочинів. Специфічною для української кримінально-правової політики рисою депеналізації є передбачена Конституцією України та законами нашої держави можливість здійснення її шляхом ухвалення органами влади рішень, які не включаються до кримінального закону (Кримінального кодексу України) – шляхом здійснення амністії та помилування.

2. Згідно ч. 1 ст. 1 Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 01.10.1996 р. № 392/96-ВР (з наступними змінами) амністією є повне або часткове звільнення від відбування покарання осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили. Визначення терміну «помилування» у законах України не міститься. Водночас, у ч.ч. 2, 6 ст. 4 зазначеного вище Закону помилування розглядається як захід, кримінально-правові наслідки якого рівноцінні амністії: амністія не може бути застосована до осіб, яким смертну кару в порядку помилування замінено на позбавлення волі, і до осіб, яких засуджено до довічного позбавлення волі; та до осіб, стосовно яких протягом останніх десяти років було застосовано амністію або помилування незалежно від зняття чи погашення судимості та які знову вчинили умисний злочин.[2]

3. Досить зрозумілі рекомендації щодо розмежування амністії й помилування надано деякими вітчизняними криміналістами. Так, М. Й. Коржанський зазначає, що амністія – це юридичний акт кримінально-правового характеру, котрий стосується певної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів, або певної категорії злочинців. Акт про помилування фахівець визначав як акт про звільнення від покарання, який видається вищим органом державної влади щодо одного або кількох засуджених [3, с. 329–330]. Дещо іншої думки з цього питання додержуються М. І. Мельник та М. І. Хавронюк, на думку яких амністія – це вид звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання та його відбування, який на підставі закону про амністію застосовується щодо індивідуально невизначеної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів, а помилування – це індивідуальне державно-владне веління у формі пробачення особі, яка вчинила злочин будь-якої тяжкості[4, с. 183].

4. Слід зазначити, що інститут амністії та інститут помилування, незважаючи на поєднання у них положень різних галузей права (кримінального й конституційного) та схожість їх кримінально-правових наслідків, мають відмінності за багатьма ознаками. Тому обидва акти доцільно визнати самостійними міжгалузевими правовими інститутами, що складаються з групи взаємопов'язаних юридичних норм, які регулюють окремі види суспільних відносин у сфері звільнення від кримінальної відповідальності і покарання осіб, винних у вчиненні злочинів. Основні відмінності амністії та помилування полягають в наступному: по-перше, амністія може застосовуватись як до певної групи осіб, так і мати індивідуальний характер, помилування ж – лише до певної особи; по-друге, за суб'єктом прийняття рішення про застосування чи не застосування одного з вищенаведених юридичних актів: у випадку амністії це парламент і суд, помилування ж здійснює Президент України; по-третє, при застосуванні амністії враховується особа винного, ступінь вчиненого злочину, вид і міра покарання, призначеного судом, форма вини злочину, кваліфікація вчиненого діяння, розмір відбутої частини покарання, вчинення злочину вперше чи повторно, в той час як для здійснення помилування не враховується ні ступінь небезпечності особи засудженого, ні тяжкість вчиненого ним злочину та суворість призначеного покарання; по-четверте, амністія може бути застосована на будь-якій стадії судового слідства, тобто до моменту вступу в законну силу обвинувального вироку суду та після нього, а помилування – лише після винесення вироку судом; по-п'яте, за амністії певна група осіб чи конкретна особа можуть бути звільнені чи від кримінальної відповідальності, чи від покарання, а помилування є підставою для звільнення лише від кримінального покарання; по-шосте, за тривалістю у часі:

перша форма депеналізації діє безперервно, а друга має однократне застосування; по-сьоме, амністія містить юридичні норми загального характеру, а помилування – індивідуальні владні приписи; по-восьме, при застосуванні амністії винувата особа звільняється в залежності від «міри» покарання, а помилування – від певного «виду» покарання; по-дев'яте, амністія здійснюється судом на підставі відповідного акта (Закону «Про застосування амністії»), прийнятого Верховною Радою України, а помилування – на підставі акта іншої юридичної природи – Указу про помилування, прийнятого Президентом України. Нарешті, амністія є підставою для повного або часткового звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання, а помилування – є підставою для заміни покарання або невідбутої його частини більш м'яким покаранням або для заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на певний строк[1, с. 68–71].

5. Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на схожість певних рис амністії та помилування, обидва акти мають значні відмінності. Слід додати також, що акт про амністію є значно ширшим за сферою застосування, аніж акт про помилування, що зумовлює їх значні відмінності.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний О.О.

Список використаних джерел:

1. Ніколаєнко Т. Амністія та помилування як підстави звільнення від кримінальної відповідальності та покарання / Т. Ніколаєнко // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 10. — С. 68-71.
2. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01.10.1996 р. № 392/96-ВР. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Коржанський М.Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна / М. Й. Коржанський : Курс лекцій. — К. : «Атака», 2001. — 432 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. — К. : Атіка, 2003. — 1056 с.

ПРАВА ДЕТЕЙ В США

Костенко А.С.

студентка 2 курса Криворожского факультета
Национального университета

«Одесская юридическая академия»

E-mail: anastasiya.kostenko2016@yandex.ru

Ключевые слова: права детей, Конвенция США, усыновления, развод, общее образование

В США основные права детей зафиксированы в Конституции. Ребенок считается полноправной личностью. Он «...имеет право на жизнь, на полноценное развитие, на защиту от пагубных влияний, жестокого обращения и эксплуатации, а также право на полноценное участие в семейных, культурных и общественных делах».

Еще в 1912 году в США была создана федеральная структура “Детское Бюро”(Children’s Bureau), перед которым была поставлена задача защиты интересов детей, в частности, предотвращение жестокого с ними обращения.

В разных штатах США действуют различные законы и правила по защите детей. Соответственно, различаются и методы применения этих законов. Однако во всех штатах США любой человек имеет право сообщить соответствующим органам (как правило, полиции) о своих подозрениях в отношении дурного обращения с детьми, в 18-ти штатах подобные действия являются обязательными.

Сегодня, 191 страна мира ратифицировали Конвенцию о правах детей, превратив ее в первый Всемирно признанный межгосударственный договор. США и Сомали являются единственными государствами, которые не примкнули к Конвенции.

Сомали не в состоянии подписать и ратифицировать Конвенцию о правах детей, так как у этого государства нет международно-признанного правительства. Конвенцию США подписали, но не ратифицировали. Основной причиной этого является юридическая нестыковка: в Конвенции указано, что детьми считаются люди, не достигшие восемнадцатилетнего возраста, которым не позволено служить в армии. В США юноши и девушки, с согласия родителей, могут идти на военную службу уже по достижении 17-ти лет. [2]

Основные положения Конвенции. Согласно Конвенции, основным принципом защиты прав детей является признание приоритета интересов детей. Особенно выделяется требование особой заботы общества о социально уязвимых группах детей: сиротах, инвалидах, беженцах, и т.п.

В США основные права детей зафиксированы в Конституции. Высший закон США дает детям все фундаментальные права личности. В Конституции ребенок провозглашен как полноправная личность, а не лицо, полностью зависящее от своих родителей. Гражданские права детей подтверждают, что ребенок имеет право на жизнь, на полноценное развитие, на защиту от пагубных влияний, жестокого обращения и эксплуатации, а также право на полноценное участие в семейных, культурных и общественных делах.

В США защита прав ребенка начинается еще в утробе матери. 21 октября 2003 года Сенат США утвердил запрет на так называемый “частичный аборт” на поздних сроках беременности. Несмотря на яростные протесты, президент Буш обещал подписать этот законопроект и, тем самым, превратить его в полноценный закон.

Права детей серьезно учитываются также во время процесса усыновления (удочерения). Ныне в США более 600 тыс. детей находятся или под опекой, или в детдомах. Как утверждает Американская Академия Адвокатов по Усыновлению, американская судебная система признает, что в основных случаях права детей более важны, чем права взрослых. Если ребенок находится под опекой какой-то семьи и проходит через процесс усыновления, то в этом процессе семья, которая опекала его на протяжении всего времени, в большинстве случаев, получает преимущество, так как ребенок уже привык к этому окружению и очагу. В случаях, когда права родителей конфликтуют с правами ребенка, то предпочтение отдается правам ребенка. При этом в США разрешено усыновлять детей однополым парам. Три штата - Калифорния, Коннектикут и Вермонт – разрешают однополному партнеру усыновить ребенка своего партнера. Это же, с некоторыми ограничениями, разрешено делать еще в 20-ти штатах.

В случаях развода, ребенок имеет право на общение с обоими родителями. Во время процесса развода ни один из родителей не имеет права влиять на ребенка, настраивая его против своего бывшего супруга. Более того, ребенку должно быть популярно объяснено, что развод происходит не по его вине. Однако, во многих случаях родитель, который получает права на опеку над ребенком, не допускает бывшего мужа (жену) к каким-либо контактам с ним, опираясь на такие законные меры как судебный запрет.

В большинстве бракоразводных процессов право на опеку выигрывают матери. Как показывают данные Бюро по переписи населения США на 2014 год, более 16 млн. детей живут со своими матерями, и только 3 млн. – с отцами. Министерство Здравоохранения США, на основе анализа многолетней статистики, пришло к выводу, что девочки, которые растут

без отца, в два с половиной раза чаще беременеют вне брака и на 53% чаще совершают попытки самоубийства, чем их сверстницы, живущие в полных семьях. Мальчики, растущие без отцов, на 63% чаще убегают из дома и на 37% чаще употребляют наркотики. Кроме того, дети, живущие в отрыве от отцов, в два раза чаще бросают школу и оказываются в тюрьме. У таких детей в четыре раза чаще обнаруживаются различные психические отклонения.[1]

В США ребенок имеет право “развестись” со своими родителями или опекунами. Эмансипация ребенка происходит в случае его женитьбы (замужества), начала службы в вооруженных силах или тогда, когда суд приходит к выводу, что развод с родителями необходим для защиты интересов ребенка. Если несовершеннолетний женится или идет в армию, ему необходимо получить официальное согласие родителей. Если ребенок не доволен своей семейной ситуацией и обращается в суд, то ему достаточно проинформировать своих родителей или опекуна, что они обязаны явиться в суд. Для того чтобы начать судебный процесс против своих родителей, ребенок должен быть не моложе 14 лет. Ребенок также должен доказать, что у него есть собственный заработок, и он может о себе заботиться самостоятельно.

Права детей защищены также в американских школах. Главной правовой нормой считается право ребенка на интеллектуальное развитие и обучение, вне зависимости от его способностей. Эта норма дает неопровержимые права детям-инвалидам, особенно умственно отсталым. Дети-инвалиды, в возрасте от 3 до 21 года, имеют право на бесплатное образование. Каждый подобный ребенок должен обучаться по особой, индивидуально составленной программе. Более того, во время периода, который больной ребенок проводит в школе, образовательное учреждение, учителя и директор обязаны обеспечивать максимальный уход за ним и гарантировать его безопасность. Например, дети, больные диабетом, должны регулярно получать инъекции инсулина, а школьные власти должны особо следить за их питанием.

Право на общее образование распространяется также на детей иммигрантов. Многие дети из семей “новых американцев” испытывают трудности в общении на английском языке. Школа обязана предоставить детям иммигрантов отдельные курсы английского языка. Только в Нью-Йорке в 2011 году такие занятия посещали более 150 тыс. детей – 14% всех учащихся.

В американских школах также запрещены притеснения детей и подростков, которые принадлежат к расовым, религиозным или сексуальными меньшинствам. Девять штатов США и федеральный округ Колумбия, на территории которого находится город Вашингтон, полностью запрещают какие либо оскорбления детей нестандартной сексуальной ориентации. Учителям запрещено применять в отношении детей какие-либо методы физического насилия, даже если это делается “во имя образования и блага ребенка”. [3, с.158-159]

Многочисленные законы, направленные на защиту прав ребенка, нередко работают в диаметрально противоположном направлении.

Дело в том, что по сегодняшний день непонятно, где находятся границы автономии, которой должен обладать несовершеннолетний американец.

Судите сами: с одной стороны, дети в США имеют право на труд, причем практически с любого возраста. В каждом штате приняты свои законы, регулирующие правила найма несовершеннолетних.

С другой стороны, американские дети далеко не всегда имеют право распоряжаться заработанными ими деньгами. Общепринято, что родители имеют право на заработок своего ребенка.

Рассмотрев данную тему, можно предложить такие решения проблем в ней. Для лучшего воспитания родители должны лучше следить за детьми, пресекать их, что бы дети не употребляли алкоголь и наркотики. Так же можно предложить создать специальные лагеря,

что бы дети в любом возрасте не были предоставлены улице. Это их шанс проявить свою самостоятельность, стать взрослее.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Стец О.Н.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини // [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Права детей, женщин и семьи в странах НАТО и Европейского Союза // [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.rodkom.org.ua/index.php/izdaniya/263-prava-o-sembe>
3. Шнекендорф З. К. Путеводитель по Конвенции о правах ребёнка. — М., 1997. — с.158-159.

РЕФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ВІЙСЬКОВУ ПОЛІЦІЮ – СПРАВА НЕВІДКЛАДНА

Котляренко Олександр Петрович

ад'юнкт Військового інституту Київського

Національного університету імені Тараса Шевченка

підполковник юстиції

E-mail: lida_oleg@rambler.ru

Ключові слова: Військова служба правопорядку, військова поліція, Збройні Сили України, досудове розслідування

За час мирного існування України в суспільстві сформувалась небезпечна ілюзія щодо непотрібності збройних сил, органів військової юстиції, військової підготовки громадян. Знадобилась війна на Донбасі та в Криму, щоб зрозуміти необхідність функціонування всіх державних інститутів «війни та миру».

Воєнний конфлікт сприяє неконтрольованому доступу до зброї, бойових припасів, що нелегально вивозиться за межі зони антитерористичної операції, як військовослужбовцями, так й іншими особами, а в подальшому обумовлює її використання як знаряддя для вчинення особливо тяжких злочинів. Відтак в державі загострюється криміногенна ситуація, поширеними стають прояви шпигунства, тероризму, організованої злочинності, мародерства, катування, кричущі порушення прав і свобод людини та інші протиправні дії. Запобігання цьому можливе лише за умови функціонування дієвої системи органів охорони правопорядку, зокрема військової поліції.

Збройні сили – окремих і специфічний інститут держави, їх стан є найвагомим показником внутрішньої стійкості будь-якої держави. Тому дуже важлива наявність спеціальних органів (військової поліції), адже цивільним слідчим і прокурорам досить важко здійснювати досудові розслідування кримінальних проваджень, які стосуються Збройних Сил України, тим більше, коли в умовах особливого періоду їх підрозділи вже майже два роки залучаються до участі в широкомасштабній антитерористичній операції. Тут є своя специфіка, яка вимагає особливої підготовки і спеціальних знань, а також системного та постійного їх удосконалення, адже військово-службовим правовідносинам притаманні багато особливостей, які визначені в статутах Збройних Сил України та інших нормативно-правових актах.

Окупація частини території України, військова агресія з боку Російської Федерації, активна діяльність терористичних організацій поставили на перший план питання підвищення

обороздатності країни, реформування усього сектору безпеки і оборони. Одним з визначальних факторів ефективної діяльності Збройних Сил України є забезпечення належного рівня правопорядку та військової дисципліни. Дисципліна необхідна будь-яким збройним силам не лише для забезпечення надійного виконання покладених на них завдань, а й для того, щоб не допустити зловживання військовою силою. Щоб утримувати збройні сили у стані бойової готовності, військове командування повинне мати засоби ефективного та дієвого підтримання військової дисципліни. Звідси випливає необхідність удосконалення організаційних та правових засад правоохоронної діяльності у Збройних Силах України.

Вперше в Україні наміри про створення військової поліції (міліції) були започатковані ще в 1993 році у розробленому Кабінетом Міністрів України проекті Закону України «Про військову міліцію в складі Збройних Сил України», який був повернутий на доопрацювання з урахуванням зауважень і пропозицій комісії Верховної Ради України [1].

У подальшому в своєму виступі на розширеній колегії Генеральної прокуратури України 9 липня 1996 року другий Президент України наголосив, що «враховуючи складну криміногенну ситуацію, вважаю, що Генеральній прокуратурі разом з Міністерством оборони необхідно повернутися до питання про створення військової поліції» [2, с. 3].

Лише через шість років, після повторного розгляду згаданого питання, 7 березня 2002 року був прийнятий Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», який поклав початок діяльності єдиного в Україні відомчого спеціального правоохоронного формування у складі Збройних Сил України, призначеного для забезпечення правопорядку і військової дисципліни у Збройних Силах України.

У контексті порушеного питання надзвичайно важливою є Директива Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 28 жовтня 2002 року № 1-1/1384, якою Кабінету Міністрів України було доручено до 1 березня 2003 року розробити і подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» з метою поширення повноважень цієї служби на всі військові формування України [3, с. 156].

Також варто згадати й позицію колишнього Генерального прокурора України О. І. Медведька, який розглядаючи проблеми реформування системи досудового слідства ще у 2005 році акцентував увагу на необхідності створення спеціального правоохоронного органу, який був би спроможний ефективно вести боротьбу зі злочинністю та корупцією у Збройних Силах України й інших військових формуваннях держави. При цьому він запропонував надати Військовій службі правопорядку повноваження щодо проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування в усіх справах про військові злочини та службові злочини, вчинені військовослужбовцями [4, с. 24-26].

Враховуючи досвід із забезпечення правопорядку в арміях найбільш розвинутих країн Європи та світу, в яких функціонують військові поліцейські сили, Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311 була затверджена Концепція реформування кримінальної юстиції України, якою передбачено перетворення Військової служби правопорядку у Військову поліцію та віднесення до її компетенції розслідування військових злочинів.

Велика кількість загиблих військовослужбовців по причині недбалості спричинила значний резонанс у суспільстві. Тому на початку 2015 року Президент України доручив Кабінету Міністрів України впродовж тижня внести до Верховної Ради проект Закону України «Про військову поліцію». З огляду на це 21 січня народні депутати України М. П. Паламарчук та В. М. Король зареєстрували відповідний законопроект (№ 1805), який мав на меті створення військової поліції. Проте за результатами розгляду законопроект відхилено.

Після цього було ще кілька спроб надати Військовій службі правопорядку повноваження на здійснення досудового розслідування та проведення оперативно-розшукової діяльності шляхом внесення змін до статусного закону та деяких інших законів України,

зокрема, проекти законів (від 12 травня 2015 року № 2804 та від 9 червня 2015 року № 2047-а, № 2048-а). Однак, не зважаючи на підтримку в цілому ідеї законопроектів, вони були відхилені. Тут доречно згадати думку народного депутата України П. М. Кишкаря, який під час обговорення в сесійній залі проекту закону № 2804 зазначив, що ми запізнилися із законом «Про військову поліцію» рівно настільки наскільки існує наша держава.

Разом з тим нині в державі склалась ситуація, коли фактично в бойових умовах, під час виконання завдань в районі проведення антитерористичної операції діюча система органів досудового розслідування не забезпечує ефективне та оперативне розслідування масових військових злочинів, що негативно впливає на стан боєготовності підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань держави.

Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287 затверджено Стратегія національної безпеки України, у якій передбачено створення військової поліції, однак на сьогодні питання залишається відкритим. При цьому, Військова служба правопорядку немає повноважень на здійснення досудового розслідування військових злочинів та, фактично, залишається «декоративним» правоохоронним формуванням.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 184-р затверджено план дій Кабінету Міністрів України на 2016 рік. Відповідно до пункту 16 цього плану, передбачено поетапне реформування Військової служби правопорядку у Військову поліцію з наданням права здійснювати досудове розслідування та ведення оперативно-розшукової діяльності.

Враховуючи прагнення України щодо інтеграції до Європейського Союзу та майбутнього її вступу в НАТО, вважаємо за доцільне використати позитивний міжнародний досвід, який до речі є співзвучний з анонсованими вище документами. В даному контексті на особливу увагу заслуговує позиція заступника Секретаря Ради національної безпеки і оборони України О.В. Литвиненка, за словами якого Україна зможе стати частиною НАТО лише якщо вона додасть безпеки його членам, а не буде вимагати від них захисту [5].

На думку європейських експертів історична практика показує, що військовий сектор держави має бути закритий від усіх цивільних органів в інтересах державної безпеки. Одночасно вони наголошують, що у важкій ситуації, в якій перебуває зараз Україна і, на жаль, яка має довгу перспективу, буде дуже доцільно спромогтися створити поліцію саме військового типу. В наступні декілька десятиліть саме цей тип правоохоронних органів буде найбільш ефективним в умовах постійної загрози, що виникає, особливо у зв'язку з військовим конфліктом, дією незаконних збройних формувань та активізацією організованої злочинності. Жодна цивільна поліцейська сила не може замінити військову поліцейську силу в такій політичній і соціальній ситуації [6].

Враховуючи пріоритетність реформування системи національної безпеки та оборони, а також правоохоронної системи, пропонуємо невідкладно створити в Україні військову поліцію, яка здійснюватиме досудове розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), а також у межах наданих повноважень проводитиме оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до її підслідності.

Вказані пропозиції обговорені на засіданні робочої групи та схвалені у Комітеті Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони [7]. Для їх реалізації підготовлений законопроект «Про Військову поліцію України», який сподіваємося буде ухвалений найближчим часом.

На наш погляд, створення військової поліції сприятиме зміцненню законності і правопорядку у Збройних Силах України, інших військових формуваннях. Уніфікація організаційної структури військової поліції покликана забезпечити адекватне реагування на вчинення правопорушень у військовій сфері. Запровадження цих ініціатив створить також

сприятливі умови для реалізації ключових пріоритетів державної політики національної безпеки, визначених у Стратегії національної безпеки України, зокрема щодо підвищення рівня обороноздатності держави, створення ефективного сектору безпеки і оборони України та приведення його складових у відповідність із стандартами держав-членів НАТО та ЄС.

Науковий керівник: к. ю.н., доцент Коротатнік І.М.

Список використаних джерел:

1. Про проект Закону України «Про військову міліцію в складі Збройних Сил України»: постанова Президії Верховної Ради України від 15 листопада 1993 року № 3587-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3587-12>.

2. Кучма Л.Д. Роль і завдання органів прокуратури в реалізації положень нової Конституції держави / Л.Д. Кучма // Урядовий кур'єр. – 1996, 13 липня.

3. Про додаткові заходи щодо поліпшення дисципліни у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Директива Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 28 жовтня 2002 року № 1-1/1384 / Законодавство України з питань військової сфери: збірник законів та інших нормативно-правових актів. – К.: «Азимут-Україна». – 2005. – Кн. 3. – 560 с.

4. Медведько О.І. Проблеми реформування досудового слідства в Україні / О.І. Медведько // Реформування системи правоохоронних органів України та міжнародний досвід трансформації поліції в країнах Центральної та Східної Європи: матеріали міжнародного круглого столу; Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБОУ; за заг. ред. О.С. Бодрука. – К.: НІПМБ, 2006. – 190 с.

5. Литвиненко О.В. Подолання перешкод в секторі безпеки України – справа рук самих долаючих О.В. Литвиненко // Сценарії реформування сектору безпеки України. Словацький досвід: тренінг організований Центром Європейських та Північноатлантичних Справ (Словацька республіка), (Київ, 24-28 лютого 2015 року). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=44420>.

6. Досвід країн Європейського Союзу у сфері організації миротворчих операцій та забезпечення підтримання громадської безпеки у зоні їх проведення: семінар за міжнародною участю у Національній академії державного управління при Президентові України (Київ, 11 листопада 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nationalsecurity.org.ua/2015/11/18/4024>.

7. Засідання робочої групи з опрацювання розділу II «Реформа системи національної безпеки та оборони» Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні щодо розробки узгодженого проекту закону «Про військову поліцію», 21 січня 2016 року; Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://komnbo.rada.gov.ua/komnbo/control/uk/index>.

КАТЕГОРІЯ «БІЗНЕС-КОНФЛІКТ» В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ДЛЯ ЙОГО ВИРІШЕННЯ

Куденко Тетяна Юрївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: kysloid@mail.ru

Ключові слова: медіація, комерційна медіація, конфлікт, бізнес-конфлікт

Медіація – це сучасний спосіб альтернативного врегулювання спорів, що представляє собою гнучкий переговорний процес, який проводиться конфіденційно та в якому нейтральна особа (медіатор) професійно допомагає сторонам досягти згоди (взаємовигідного рішення) щодо вирішення спору, що виник між сторонами. При цьому сторони мають повний контроль над процесом прийняття рішення та самі визначають умови вирішення спору.

Даний спосіб врегулювання спорів вже укорінився у бізнес-середовищі і користується дедалі більшим попитом при вирішенні бізнес-конфліктів. Медіація збільшує вплив на розвиток культури ведення спорів шляхом наголошення на власній відповідальності кожного за прийняте рішення, на протигагу тим випадкам, коли відповідальність за прийняте рішення несуть треті особи, наприклад, судді. Тому на сьогоднішній день застосування медіації, а саме такого її різновиду як комерційна медіація, при вирішенні бізнес-конфліктів є актуальним та таким, що відповідає вимогам сучасності.

Способи вирішення бізнес-конфліктів виступають предметом дослідження багатьох вчених, у тому числі таких як О. А. Беяневич, В. М. Горшенєв, П. П. Заворотко, О. В. Кудрявцев, Д. Д. Луспеник, Д. М. Притика, В. І. Тертишніков, Н. А. Чечин, Д. М. Чечот, М. Й. Штефан, В. Н. Щеглов, К. С. Юдельсон та ін. Серед зарубіжних вчених проблематику комерційної медіації вивчали нідерландський вчений Р. Яхтенбер, англійський науковець Н. Ендрюс та ін.

Що стосується визначення бізнес-конфлікту як такого, то під ним зазвичай розуміється конфлікт, що виникає між двома господарюючими суб'єктами, які мають налагоджені бізнес-зв'язки один з одним, але не погоджуються з певними умовами договору, що був укладений між ними, чи взагалі відмовляються від його виконання.

Для розуміння суті категорії «бізнес-конфлікт» слід виділити його характерні ознаки:

1) бізнес-конфлікт порушує або перешкоджає суб'єктам реалізовувати свої інтереси.

Бізнес-конфлікти можуть стосуватись розбіжностей щодо нерухомості, розрахунків, послуг, що надаються, обмін інформацією, виконання умов контракту, постачання товарів та інших суперечок, що можуть виникнути між партнерами по бізнесу.

2) передумовою виникнення бізнес-конфлікту є соціальне протиріччя (порушення заборон, невиконання зобов'язань, зловживання правами, відсутність взаємоповаги до іншої сторони; недобросовісна конкуренція тощо).

Підставами виникнення бізнес-конфлікту також можуть виступати:

- розподіл ресурсів та їх обмеженість. Кожна зі сторін як при укладанні договору, так і при його виконанні, прагне отримати якомога більшу вигоду, але це не завжди відповідає реальним можливостям суб'єктів бізнес-конфлікту.

- взаємозалежність завдань. Можливість конфлікту наявна завжди, де суб'єкти бізнес-відносин залежать у виконанні умов договору від інших осіб, що й має місце при налагоджених бізнес-стосунках.

- розбіжність у цілях або несхожість цілей. Наприклад, якщо сторони не мають на меті добросовісне співробітництво, одна зі сторін прагне задовольнити свої потреби за рахунок обману іншої.

- відмінності в уявленнях про конкретну ситуацію. Уявлення про певну ситуацію залежить від бажання досягти певної цілі, які можуть бути діаметрально протилежними.

- відмінності в манері поведінки та життєвому досвіді.

- наявність неправильної інформації. Неefективне передавання інформації, що може полягати у помилковому тлумаченні умов договору є як причиною, так і наслідком конфлікту. Це заважає сторонам правильно оцінювати ситуацію або погляди один одного [1; с. 279].

3) залежно від походження та змістовно-функціональних особливостей бізнес-конфлікт може сприяти стабілізації суспільства, розвитку нових суспільних відносин або призводити до дестабілізації чи деструкції;

4) бізнес-конфлікт є процесом, що має суб'єктивно-об'єктивний характер, де суб'єктивною складовою є поведінка суб'єктів, а об'єктивною – соціальне протиріччя;

5) багатостадійність бізнес-конфлікту [2; с. 29].

В літературі виокремлюють чотири стадії бізнес-конфлікту, на яких, у числі інших способів вирішення конфлікту, може бути застосована комерційна медіація:

- передконфліктна стадія. На означеній стадії відбувається визначення суб'єктів, які перешкоджають досягненню мети, вважаються винними тощо, а також формується стратегія та тактика розвитку конфлікту. На цій стадії застосування медіації угод, що є видом комерційної медіації, допомагає розкрити справжні мотиви та цілі сторін, і таким чином допомогти їм краще зрозуміти один одного для відвернення подальшого розвитку конфлікту.

- стадія виникнення інциденту. На цій стадії сторони починають здійснювати певні дії для зміни поведінки суперника. Зазвичай в доктрині ці дії поділяють на ті, які мають відкритий характер, тобто безпосередньо спостерігаються, усвідомлюються, оцінюються як ворожі, агресивні, шкідливі тощо, та приховані (латентні, таємні), які включають маскування власних дій, провокування необхідних дій супротивників, їх дезінформацію тощо. Застосування комерційної медіації на вказаній стадії дає сторонам можливість оцінити їх дії з точки зору доцільності, доречності, ефективності та самостійно прийти до висновку щодо того, чи потрібна їм подальша співпраця з партнером по бізнесу, та щодо способів досягнення взаємної вигоди.

- стадія ескалації конфлікту, тобто досягнення у розвитку конфлікту критичної точки. Застосування комерційної медіації на даній стадії допомагає сторонам абстрагуватись від особистих образ та протистоянь між сторонами та налагодити між ними конструктивний діалог.

- стадія розв'язання конфлікту внаслідок зміни умов конфліктної ситуації, установок суперників, одно- або двосторонніх поступок. На означеній заключній стадії комерційна медіація дає сторонам окреслити межі їх подальшої співпраці, повернути їм довіру до партнера [3; с. 306].

б) суб'єктами бізнес-конфлікту виступають, як правило, суб'єкти господарювання. Відповідно до ст. 55 Господарського Кодексу України, суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [4].

Таким чином, слід зазначити, що застосування комерційної медіації виступає ефективним засобом врегулювання бізнес-конфліктів, що обумовлюється не тільки можливістю її застосування на будь-якій стадії бізнес-конфлікту, а також наявністю низки переваг, таких як конфіденційність, оперативність, гнучкість, економність, узгодження інтересів кожної зі сторін та ін. Наявність даних переваг, порівняно із захистом прав суб'єктів господарювання в судовому порядку, має сприяти, з одного боку, розширенню практики її застосування, з іншого – зменшенню навантаження на суди [5; с. 13].

Науковий керівник: к.ю.н. Устименко О.А.

Список використаних джерел:

1. Кулініч І. О. Психологія управління [Текст] : навч. посіб. / І. О. Кулініч. – К. : Знання, 2008. – 292 с.
2. Бобровник С. Правовий конфлікт: поняття, ознаки, природа та різновиди / С. Бобровник // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1(64). – С. 26–33.

3. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 655 с.

4. Господарський Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21–22. – Ст.144.

5. Резнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів / В. Резнікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2012. – Вип. 90. – С. 10–15.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ У ЧАСТИНІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Купчак Мар'яна Ярославівна

старший викладач

Львівського державного університету

безпеки життєдіяльності

E-mail: maryana_kupchak@ukr.net

Ключові слова: децентралізація, Конституційна реформа, місцеве самоврядування

Децентралізації громади чекають більше двох десятиріччів. Це те, що їм обіцяють, і це те, на що не вистачало рішучості наблизити владу до народу та скоротити ту відстань, яка є між громадянином України і містом, де приймаються найважливіші рішення, для того, щоб забезпечити ефективне і комфортне існування української громади.

Ефективність та динаміка продовження реформи в значній мірі залежить від прийняття змін до Конституції України в частині децентралізації повноважень органів виконавчої влади.

Децентралізація наблизить нашу політичну систему до європейської. Цілком природно, що саме з європейськими стандартами місцевого самоврядування ми зв'язуємо нашу концепцію змін до Конституції в частині децентралізації.

Ми неодноразово казали, що орієнтуємося на польський досвід і Венеціанська комісія визнала цю модель такою, яка є сумісною з Європейською хартією місцевого самоврядування. Однак, у Польщі базовий рівень для адміністративно-територіальної реформи заклали ще у 70-х роках ХХ століття. Тоді сформували гміни - волості з населенням у 2,5 тисячі людей. Об'єднання населених пунктів відбувалось примусово, за таким принципом, коли об'єднували чотири села, щоб там була школа і амбулаторія. У 90-х роках ХХ ст. і в Польщі і в Україні було прийнято закони про місцеве самоврядування. Проте в них уже була готова просторова база. Гміни могли виконати всі повноваження, які на них покладались. Тому, в Польщі реформа вдалась одразу [1, с. 10].

Якщо говорити про Україну, то децентралізація влади дасть нам необхідні підстави для формування базового законодавства, як одного із основних завдань визначених Концепцією реформи місцевого самоврядування.

1 липня 2015 року на розгляд до Верховної Ради України був внесений проект закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» (реєстр. №2217а) Президентом України, в якому аналізуються положення на предмет відповідності основним положенням Європейської хартії про місцеве самоврядування (прийнятою Радою Європи у 1985р.), а також порівнюють їх з відповідними положеннями конституцій окремих європейських держав з унітарною формою державного устрою. Низка змін до Конституції мають забезпечити децентралізацію державної влади та удосконалити окремі аспекти конституційно-правового статусу Президента, Кабінету Міністрів України, судових та

правоохоронних органів, а також сприяти ефективності системи протидії і стримувань у відносинах суб'єктів влади [2, с. 8]. Закріплено вимогу регулювання законом умов та порядку утворення, ліквідації та зміни меж, найменування та перейменування адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів в межах районів. Запропоновано докорінно змінити засади організації і функціонування органів місцевого самоврядування шляхом закріплення його розуміння, як права і спроможності жителів громад, в межах чинного законодавства. Самостійно вирішувати питання місцевого значення в інтересах місцевого населення, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. А розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування різних рівнів повинне здійснюватись за принципом субсидіарності [3, с.3].

Зміни до Конституції першочергово мають вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи префектурного типу, чітко визначити адміністративно-територіальні одиниці – громади і закріпити ряд інших гарантій для розвитку місцевого самоврядування.

Результати аналізу чинного законодавства свідчать про необхідність реформування та децентралізації повноважень у понад двадцяти сферах діяльності центральних органів виконавчої влади.

Особливо чутливими для територіальних громад є передача їм повноважень у сфері освіти, охорони здоров'я, соціальної сфері, у сфері використання природних ресурсів - водних, лісових, надр.

У контекст змін до Конституції України потрібно врахувати концептуальні засади до проектів законів України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про адміністративно-територіальний устрій», «Про префектів». Адже, жодна реформа не відбудеться, якщо нема впорядкованого простору для досягнення мети, цілей та завдань її реалізації.

Конституційний процес у будь-якій країні – це, насамперед, за своїм змістом та якістю робота високопрофесійних експертів. І з метою виявлення ставлення експертного середовища і громадян України до шляхів впровадження конституційної реформи соціологічна служба Центру Разумкова 5-10 червня 2015 р. провела експертне опитування щодо оцінки необхідності внесення змін до Конституції України. Було опитано 95 експертів з числа науковців, представників аналітичних центрів та неурядових організацій, народних депутатів України, членів Конституційної Комісії, працівників апарату Президента України, Ради Національної безпеки і оборони, працівників місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Результати опитування показали, що 80% експертів вважають, що в чинну Конституцію України потрібно внести зміни в питаннях децентралізації влади, тоді як серед громадян України в цьому переконані 41 %, противників - 23% і тих, хто не визначився 36 %. Більшість експертів (74%) дотримуються думки щоб до Конституції України внесли лише часткові зміни і лише 22% обґрунтовують необхідність прийняття нової Конституції. Серед опитаних громадян України, які підтримують думку про внесення змін до Конституції, 60% вважають за необхідне внести лише часткові зміни. З числа тих, які вважають, що потрібно вносити зміни до Конституції, 66% підтримують думку, що зміни потрібно внести як найшвидше, 25% - що конституційний процес може тривати декілька років, 7% - що зміни потрібно внести лише після завершення АТО. Серед громадян – 42%, 30% і 20% відповідно [2, с. 33].

Таким чином, процес впровадження Конституційної реформи у частині децентралізації влади триває. Без сумніву органи місцевої влади матимуть певні адміністративні складнощі. Однак, не зважаючи на них головне завдання реформи – покращення якості життя. Кожен повинен зрозуміти і усвідомити, що головні рішення в облаштуванні свого життєвого простору приймаються на місцевому рівні, де повинні сконцентруватись повноваження, ресурси і відповідальність – три обов'язкові складові ефективної влади [1, с. 16]. Децентралізація державної влади полягає у спрощенні і прозорості процесу прийняття рішень,

покращенні якості розгляду звернень громадян до органів влади, розвитку місцевої економіки та стратегічного планування, використанні видатків бюджету на місцеві першочергові потреби.

Науковий керівник: к.ю.н., ст. викладач Саміло А.В.

Список використаної літератури:

1. Внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади. Інформаційно-аналітичні матеріали. Програма «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво». – Київ. – 2015р.

2. Конституційний процес в Україні: нові реалії, нові виклики, нові підходи. Інформаційно-аналітичні матеріали. Програма USAID «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво». – Київ. – 2015р.

3. Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» (реєстр. №2217а).

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ГРУПИ ПРОКУРОРІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Лапкін Андрій Васильович

кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

E-mail: an.lapkin@gmail.com

Ключові слова: прокурор, кримінальне провадження, група прокурорів, керівник органу прокуратури

Практика застосування положень КПК України щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням групою прокурорів показує чимало проблемних моментів, пов'язаних, зокрема, із тим, за чийм рішенням може створюватися така група, змінюватися її персональний склад тощо.

В кожному випадку рішення про створення групи прокурорів має прийматися на основі положень відповідних нормативних актів, які регламентують участь прокурорів у кримінальному провадженні, а саме Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), Закону України «Про прокуратуру», а також Наказу Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». При цьому основним джерелом нормативного врегулювання вказаних питань є КПК України, оскільки ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» відсилає до його положень з приводу повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство. Крім того, п. 2.4. Наказу Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» зобов'язує керівників органів прокуратури у разі необхідності створювати групи прокурорів і призначати старшого прокурора групи відповідною постановою, проте не конкретизує, у яких випадках це можливо, і хто має приймати рішення про створення групи прокурорів. Отже, у вирішенні цього питання необхідно керуватися нормами КПК України.

Так, питання призначення та заміни прокурора регламентується ст. 37 КПК України. Згідно із ч. 1 цієї статті, прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у

конкретному кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування. У разі необхідності керівник органу прокуратури може визначити групу прокурорів, які здійснюватимуть повноваження прокурорів у конкретному кримінальному провадженні, а також старшого прокурора такої групи, який керуватиме діями інших прокурорів.

З наведених положень можна зробити висновок, що за загальним правилом повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні здійснюється одним прокурором, однак у разі необхідності ці повноваження може здійснювати група прокурорів. Відповідне рішення про призначення конкретного прокурора або визначення групи прокурорів приймається керівником органу прокуратури.

Саме керівник органу прокуратури приймає рішення і про заміну членів групи прокурорів у випадках, визначених КПК України. Так, наприклад, згідно із ч. 3 ст. 37 КПК України, якщо прокурор, який у відповідному кримінальному провадженні здійснює повноваження прокурора, не може їх здійснювати через задоволення заяви про його відвід, тяжку хворобу, звільнення з органу прокуратури або з іншої поважної причини, що унеможливує його участь у кримінальному провадженні, повноваження прокурора покладаються на іншого прокурора керівником відповідного органу прокуратури. У виняткових випадках повноваження прокурора можуть бути покладені керівником органу прокуратури на іншого прокурора цього органу прокуратури через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування.

У разі, коли група прокурорів створюється із числа прокурорів однієї прокуратури, якій «піднаглядне» відповідне кримінальне провадження, проблем у створенні групи прокурорів або заміні її членів не виникає, оскільки це вирішується керівником відповідної прокуратури. Однак складнощі мають місце у ситуаціях, коли до складу групи прокурорів необхідно включити прокурорів різних місцевих прокуратур, або, приміром, місцевої прокуратури і регіональної прокуратури.

Практика йде шляхом, коли відповідні рішення приймає керівник регіональної прокуратури або його заступник. Однак нормативні підстави саме такого варіанту розв'язання проблеми не є очевидними. Так, прокурор області або його заступник є керівниками органу прокуратури лише відносно прокурорів регіональної прокуратури, тобто можуть створювати групу лише із числа цих прокурорів. Однак відносно прокурорів місцевих прокуратур вони не є їх керівниками.

Приміром, у кримінальному провадженні № «...» заступник прокурора Волинської області своєю постановою включив до складу групи прокурорів у цьому кримінальному провадженні заступника керівника Луцької місцевої прокуратури, прокурора Луцької місцевої прокуратури та прокурора Володимир-Волинської місцевої прокуратури. Таке рішення викликало заперечення з боку сторони захисту, оскільки відповідний прокурор не являвся керівником органу прокуратури щодо жодного із членів створеної ним групи прокурорів.

Зауважимо, що ані КПК України, ані Наказ Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» не регламентують подібних ситуацій. Тобто в такій ситуації слід керуватися положеннями ст. 37 КПК України, які надають відповідне повноваження керівникові органу прокуратури, але з практичного боку керівник однієї з прокуратур, прокурори яких були визначені членами групи прокурорів, не може одноосібно вирішувати це питання, включаючи або виключаючи зі складу групи прокурорів іншої прокуратури. Тож вирішення даного питання потребує участі керівників обох прокуратур. Однак яким чином вони можуть його вирішити (шляхом прийняття спільної постанови, чи окремих постанов тощо) не є зрозумілим.

Логічним (на думку практиків) шляхом виходу із цієї ситуації є прийняття відповідного рішення прокурором вищого рівня: керівником або заступником керівника

регіональної прокуратури. Однак слід враховувати, що такий варіант суперечить не лише положенням ст. 37 КПК України, а й правилам підпорядкування прокурорів, встановленим ст. 17 Закону України «Про прокуратуру». Так, відповідно до ч. 3 цієї статті, під час здійснення повноважень, пов'язаних з реалізацією функцій прокуратури, прокурори є незалежними, самостійно приймають рішення про порядок здійснення таких повноважень, керуючись при цьому положеннями закону, а також зобов'язані виконувати лише такі вказівки прокурора вищого рівня, що були надані з дотриманням вимог цієї статті. Прокурори вищого рівня мають право давати вказівки прокурору нижчого рівня, погоджувати прийняття ним певних рішень та здійснювати інші дії, що безпосередньо стосуються реалізації цим прокурором функцій прокуратури, виключно в межах та порядку, визначених законом.

Згідно із п. 1 ч. 3 ст. 17 Закону України «Про прокуратуру» прокурором вищого рівня для прокурорів, керівників та заступників керівників підрозділів місцевої прокуратури є керівник місцевої прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків. Тобто прокурор області або його заступник не можуть безпосередньо приймати процесуальні рішення, обов'язкові для прокурорів місцевих прокуратур, оскільки прокурором вищого рівня для них є керівник місцевої прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків. В той же час, згідно із п. 3 ч. 3 ст. 17 Закону України «Про прокуратуру», для керівників або заступників керівника місцевої прокуратури прокурором вищого рівня є керівник відповідної регіональної прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків. Таким чином, відповідний прокурор області може приймати рішення про включення до складу групи прокурорів лише керівника або заступника керівника місцевої прокуратури, хоча зрозуміло, що прокурори, які займають адміністративні посади, не будуть виконувати свої процесуальні обов'язки у тому ж обсязі, що «рядові» прокурори прокуратури.

На наш погляд, практичне вирішення такої ситуації має бути таким: у разі необхідності створення групи прокурорів з числа прокурорів різних прокуратур, які знаходяться у межах територіальної юрисдикції регіональної прокуратури, рішення про створення групи прокурорів має приймати керівник регіональної прокуратури (його заступник), який як прокурор вищого рівня доводить його до керівників відповідних місцевих прокуратур. А вже ті своїми наказами призначають конкретних членів групи у межах визначеної прокурором вищого рівня квоти.

Разом з тим, дане питання уявляється необхідним вирішити на законодавчому рівні (шляхом надання відповідного повноваження керівнику прокуратури вищого рівня), а до моменту внесення відповідних доповнень до КПК України – регламентувати його на рівні галузевого наказу Генерального прокурора України № 4 гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні».

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄС

Левченко Артем Олександрович
студент 4 курсу факультету менеджменту та права
Вінницького національного аграрного університету
E-mail: artemsome@rambler.ru

Ключові слова: асоціація, законодавство, адаптація, ЄС, гармонізація

Угода про асоціацію України з ЄС (повна назва — Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) (далі – Угода). Політичну частину угоди було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину — 27 червня 2014 рік [1].

Для набрання чинності Угоди про Асоціацію, сторони повинні її ратифікувати або затвердити відповідно до власних процедур. У більшості країн-членів ЄС процес ратифікації полягає у затвердженні угоди парламентом та подальшому підписанні главою держави. Ратифікаційні грамоти або документи про затвердження здаються на зберігання до Генерального секретаріату Ради ЄС, після чого відповідна інформація з'являється на офіційному сайті Ради ЄС.

Станом на 2 лютого 2016 року 28 (з 31) сторін повідомили про ратифікацію. Не ратифіковано Угоду Радою ЄС, Європейською спільнотою атомної енергії та Нідерландами [2].

Слід зазначити, що зміст угода між Україною та Європейським Союзом про асоціацію розроблено конкретно для України і яка замінює Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною. Крім того угода про асоціацію між Україною та ЄС дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції, а також забезпечить нашій країні найближче майбутнє в ЄС за умови ефективного виконання визначених в Асоціації усіх цілей, умов та завдань.

Так, структура угоди «Про асоціацію між Україною та європейським союзом» складається з преамбули та семи розділів, 43 додатків та 3 протоколів, додатки і протоколи до цієї Угоди є її невід'ємною частиною, весь обсяг Угоди становить до тисячі сторінок [1].

Преамбула та Розділ I «Загальні цілі та принципи» в цій частині окреслюється підґрунтя, яке існує сьогодні для укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема визнання з боку ЄС європейського вибору та європейських прагнень України як європейської країни, що поділяє з ЄС спільну історію і спільні цінності, а також визначені цілі Угоди, серед яких — створення асоціації, поступове зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, поглиблення економічних та торговельних відносин, зокрема шляхом створення зони вільної торгівлі, посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи і безпеки. Закріплюються основні принципи, які лежатимуть в основі асоціації, передусім забезпечення прав людини та основоположних свобод, повага до принципу верховенства права, дотримання принципів суверенітету і територіальної цілісності, непорушності кордонів і незалежності. Підкреслюється, що подальші відносини між Україною та ЄС базуватимуться також на принципах вільної ринкової економіки, верховенства права, ефективному урядуванні тощо [1].

Важливого значення для України є виконання визначених в Угоді цілей. Так положення ч. 2 ст. 1 Угоди визначає наступні цілі асоціації:

а) сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах;

б) забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес;

в) сприяти, зберігати й зміцнювати мир та стабільність у регіональному та міжнародному вимірах відповідно до принципів Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року;

г) запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») Угоди, та підтримувати зусилля України

стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до ЄС;

е) посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод;

ф) запровадити умови для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес.

Важливого значення виконання поставлених цілей є поступова адаптація Українського законодавства до ЄС. Відповідно адаптація українського законодавства об'єктивно прискорює інтеграцію України до Європейського Союзу, водночас цей процес має враховувати характер відносин сторін, що визначає особливі способи та принципи його здійснення.

По суті, процес адаптації українського законодавства з правом Євросоюзу розпочався ще до набуття чинності Угоди про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами та їхніми державами-членами, торкнувшись регулювання конкуренції, трудових та соціальних відносин. Цей період можна вважати етапом добровільної гармонізації. Його характерними рисами є відсутність конкретних зобов'язань сторін у цій сфері, а також односторонність діяльності України в гармонізації свого законодавства з правом Євросоюзу (за відсутності погодження з європейськими інтеграційними організаціями) [3, с. 5-7].

Угода про асоціацію приділяє особливу увагу адаптації не тільки чинного, а й майбутнього законодавства України з правом ЄС, розглядаючи цей процес як важливу умову зміцнення економічних зв'язків між сторонами; поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС; завершення переходу країни до функціонування ринкової економіки.

На кожному із рівнів адаптації можна виокремити кілька способів адаптації законодавства. По-перше, це – приєднання України до правових актів, які закріплюють міжнародні стандарти у тій чи іншій галузі. Другий спосіб передбачає узгодження положень національної нормативної бази з приписами постанов інститутів Євросоюзу, взаємне визнання національних стандартів Україною та ЄС.

Серед основних сфер, в яких гармонізація здійснюється шляхом приєднання до міжнародних зобов'язань у певній галузі, Угода визначає захист права на інтелектуальну власність, енергетику, статистику, транспорт, промислову й підприємницьку політику, фінансові послуги, трудові та соціальні відносини, комунікації, охорону навколишнього середовища, боротьбу проти відмивання грошей і фінансування тероризму, протидію незаконному обігові наркотиків, боротьбу зі злочинністю та корупцією, боротьбу з тероризмом, правову співпрацю, митну справу, заснування компаній, інвестиції, управління державними фінансами [3, с. 4].

Важливо, що адаптація українського законодавства з правом Євросоюзу шляхом приєднання до міжнародних стандартів може поширюватися також на сектори, співпраця в яких не передбачається положеннями Угоди. Це стосується насамперед сфери трудових та соціальних відносин, міжнародного приватного права тощо. Зокрема, держави—члени Євросоюзу регулюють своє співробітництво у сфері трудових та соціальних відносин не тільки на основі створення норм права ЄС, а й за допомогою міжнародних конвенцій, що їх приймають у рамках Міжнародної організації праці.

Більшого поширення у відносинах між Україною та Євросоюзом набув інший спосіб адаптації – прийняття національних правових актів, положення яких мають відповідати нормам права ЄС. Правові засади для здійснення такої гармонізації визначені і в Угоді, і в українському законодавстві. Ще одним способом адаптації законодавства, передбаченим Угодою є взаємне визнання сторонами правил іншої сторони. В Угоді цей спосіб гармонізації передбачено для процедур сертифікації продукції, визнання кваліфікацій, електронної комерції [3, с. 5].

Здійснюючи адаптацію до законодавства ЄС, Україна зобов'язана враховувати, що цей процес має переважно односторонній характер, бо не передбачає здійснення взаємних

кроків сторін з узгодження їхніх правових норм, а стосується тільки змін в українському законодавстві для його гармонізації з нормами права Євросоюзу. Фактично Україна жодним чином не може впливати на процес нормо утворення в системі ЄС, виступаючи лише в ролі «визнавача» правових приписів організації.

З другого боку, під час адаптації законодавства України з правом ЄС обов'язково потрібно усвідомлювати те, що акти інститутів організації діють у відповідному правовому середовищі, адже вони є частиною правової системи Євросоюзу. Адаптація практично призводить до перенесення положень певних актів ЄС до правової системи іншої країни, яка функціонує за своїми, відмінними від усталених у межах Євросоюзу, закономірностями. Зокрема, українські правники не завжди можуть урахувати всі юридичні тонкощі відповідного документа ЄС, зокрема чітке розуміння використаної в ньому юридичної технології, причин його ухвалення та особливостей реалізації. Усе це може призвести до перекручування змісту національних норм, запроваджених на основі процесу адаптації законодавства [3, 7-9].

Крім того зважаючи на обраний курс України до ЄС, а також з метою виконання взятих на себе зобов'язань перед Радою Європи та реалізації визначених цілей в Угоди, одним із найважливіших аспектів сучасної державної правової політики України є реформування системи запобігання і протидії корупції та не менш важливим є досягнення успіху у цьому процесі котрий забезпечить формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращить добробут громадян України.

З метою адаптації законодавства України до ЄС та виконання визначених цілей Угоди в 2014 році було прийнято Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» котрими вміщено та визначено основну сутність антикорупційного законодавства та сформовано дієві засоби боротьби з корупцією.

Проте, враховуючи дослідження міжнародної організації «Transparency International» за минулий рік Україні вдалося заробити лише один додатковий бал за результатами світового індексу сприйняття корупції СРІ 2015 року. На сьогоднішній день індекс СРІ України складає 27 балів зі 100 можливих, що лише на один бал більше, ніж у минулому році. У всесвітньому рейтингу Україна посідає 130 місце зі 168 позицій. У минулому році Україна була на 142-му місці зі 175 позицій [4].

Тому зважаючи на вищезазначене не менш важливим значенням для виконання поставлених цілей в Угоді є запобігання корупції та подолання її в цілому в нашій державі.

Отже, підписання Угоди, безумовно, важливим знаком солідарності Європейського Союзу з Україною. Незважаючи на тривалі терміни, необхідні для ратифікації Угоди Європейським Союзом та його державами-членами, її послідовна та ефективна імплементація може стати дієвим механізмом подальшого сталого економічного розвитку та модернізації нашої держави, оновленою стратегією реформування усіх ключових сфер і впровадження європейських стандартів з метою дійсного підвищення рівня життя населення України та реалізації нашої стратегічної мети - набуття повноправного членства в Європейському Союзі.

Також слід зазначити про те, що Угода не є кінцевою метою нашого співробітництва з ЄС, а являє собою лише необхідний інструментарій наближення до ЄС.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Письменна О.П.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 27.06.2014// Відомості Верховної Ради України - (Бібліотека офіційних видань).

2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2016 – Режим доступу до ресурсу: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_між_Україною_та_Європейським_Союзом.

3. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека. – 2015. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.viche.info/journal/3616/>.

4. Індекс корупції CPI-2015 [Електронний ресурс] // Transparency International Ukraine. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://ti-ukraine.org/CPI-2015>.

5. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12 лютого 2005 р. – [Електронний ресурс]. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693

ОСОБЛИВОСТІ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Леженко Маргарита Володимирівна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

E-mail - lezhenko.rita@mail.ru

Ключові слова : інвестиції, господарське право, партнерство, інвестор

Наразі події які відбуваються в країні і світі наочно свідчать про стійку нестабільність економічної, правової та соціальної структури України. На сучасному етапі розвитку господарських відносин, інвестиції, є одним із найдієвіших засобів які ладні забезпечити вихід країни з кризи та досягти реальних структурних зрушень в економіці та якісно підвищити показники господарської діяльності на мікро- та макрорівнях. Тому дослідження правового стану іноземних інвестицій в Україні є одним із найактуальніших завдань правової та економічної науки бо економічна система нашої держави неладна забезпечити достатній рівень інвестування. Внутрішні інвестиції які спрямовані на підвищення економічної стабільності країни гальмуються нерозвинутістю вітчизняного фондового ринку, та банківської системи України. Через це, правовідні науковці вважають, що саме іноземне інвестування покликане вирішити цю проблему.

На сучасному етапі дослідженням іноземних інвестицій займалися такі вчені: Федоренко В. Г., Вишняков А. К., Шишка Р. Б., Медведчук В. В., Богуславський М. М., Богатирьов А. Г., Вознесенська Н. Н., Бершеда Є. Р., Купагин М. М

Правове регулювання даного питання висвітлено і в українському законодавстві. Так згідно з Законом України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.[2с.65]

Вчені виділяють такі основні об'єктивні й суб'єктивні чинники, які негативно впливають на процес іноземного інвестування, а саме: нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів. Темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США, низька купівельна спроможність значної частини населення зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, що могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих із допомогою іноземного капіталу підприємствах. Також переважає питання невирішеності

щодо надання в приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються. Невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями.[1,с.19]

Але дослідивши законодавство України можна зробити висновок, що нині в напрямку іноземного інвестування вже зроблено ряд суттєвих змін. По-перше на території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Такі вчені як Євтушенко Г.І., Левківський вважають, що у випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міждержавні угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій понад 70 країн світу.[3,с.65]

Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. Усунуто адміністративний бар'єр для входження іноземного капіталу в Україну щодо обов'язковості реєстрації іноземних інвестицій, який був запроваджений наприкінці 2009 року. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування» знято обов'язковість реєстрації іноземної інвестиції і необхідність реєстрації інвестиції за двома різними процедурами.[4,с.656]

З 1 січня 2012 року набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна». Цей Закон визначає правові та організаційні засади відносин, пов'язаних з підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна». Прийнято Закон України «Про державно-приватне партнерство», що визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні, зокрема для регулювання відносин, які виникають при реалізації проектів у окремих (стратегічно важливих) сферах економічної діяльності. Закон визначає основною ознакою державно-приватного партнерства забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж при здійсненні такої діяльності державним партнером без залучення приватного.[3,с.65]

На нашу думку, Україна потенційно може бути однією з провідних країн із залучення іноземних інвестицій, оскільки цьому сприяє її величезний природно-ресурсний потенціал, вигідне економіко-географічне положення, наявність кваліфікованої робочої сили, значний внутрішній ринок тощо. Також провідні вчені вважають, що треба створити єдину цілісну систему державного регулювання інвестиційних процесів. Ця система повинна мати необхідну інформацію про підприємства і проекти, які потребують інвестицій, про інвесторів, про проведення міжнародних тендерів; повинна забезпечувати співпрацю інвестиційних фондів і компаній зі страховими, аудиторськими компаніями, фондовими біржами. Але для того, щоб така система ефективно функціонувала, необхідно створити відповідну законодавчу базу, здійснювати ефективну амортизаційну політику, вигідну для обох сторін кредитну та податкову політику, визначити певні умови користування природними ресурсами тощо. У таких випадках вирішальна роль належить саме державі яка має налагодити співпрацю з іноземними інвесторами, сприяти залученню капіталу, а також контролювати стан ринків.

Науковий керівник: к.ю.н. Задохайло Д.Д.

Список використаних джерел:

1. Гладких Д. Проблеми і перспективи залучення іноземних інвестицій у банківську систему України // Вісник Національного Банку України. - 2005. - № 10. - С. 13-15
2. Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19.03.96 р. // Відомості Верховної Ради. — 1996. — №19.
3. Кулієв Р. Проблеми і особливості реалізації іноземних інвестицій в країнах з перехідною економікою // Банківська справа. - 2004. - № 2. - С. 65-70
4. Мочерний С. В. Економічна теорія / С. В. Мочерний. — К. : Видавничий центр "Академія", 2009.— 656 с.

ЗАСТОСУВАННЯ САНАЦІЇ ЯК ЗАСОБУ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВТВОМ

Лизун А.В.

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: anze5lika@meta.ua

Ключові слова: санація, банкрутство, відновлення платоспроможності, господарська діяльність

Іноді, господарська діяльність підприємства зазнає негативних змін, наслідком яких є висока вірогідність визнання юридичної особи банкрутом. Як зазначає Ліснічук О. А., Державний комітет статистики України надає таку статистику: зі 100 підприємств, які зареєструвалися, «виживають» тільки близько 15, інші в період до п'яти років ліквідовуються. Але в умовах невизначеності економічної ситуації та недосконалої законодавчої бази щодо антикризового управління будь-яке підприємство, навіть велике, може опинитись у стані банкрутства. Насамперед це пов'язано з тим, що окремо взяте підприємство не є ізольованим від економіки. Воно співпрацює з іншими суб'єктами підприємницької діяльності, державою, споживачами, що, у свою чергу, впливає на стан підприємства [1, с.340].

Законодавство України визначає безліч способів для запобігання встановлення неплатоспроможності боржника і, в подальшому, визнання його банкрутом. Одним із таких способів є процедура санації. Ретельне вивчення цієї дії дозволить детально ознайомитися із санацією, як однією із «заходів порятунку» підприємства.

Дослідженням цього питання займалися безліч вітчизняних науковців, серед яких: Грешко Р. І., Моторна Я.В., Ліснічук О. А., Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В., Федорова В.О., В.В. Джунь, В.В. Радзивілюк та інші.

Відповідно до ч.5 ст.5 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі - Закон), санація боржника до порушення справи про банкрутство - система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство [2].

Деякі українські дослідники пропонують визначати санацію як реабілітацію (В.В. Радзивілюк), реструктуризацію, яка включає мирову угоду (В.В. Джунь) [3, с.325].

Як зазначає Р.І. Грешко, механізм санації направлений на досягнення її мети. Він має функціонально-цільову структуру, складовими якої є нормативно-правове, інформаційне та фінансове забезпечення, а також рівнозначні методи і важелі, що реалізують послідовні і взаємопов'язані фінансові операції, результатами яких є мобілізація резервів фінансового забезпечення відновлення платоспроможності та досягнення прибутковості промислових підприємств [4].

Варто зазначити, що існує два види санації: досудова і судова. Так от, правове регулювання досудової санації знаходиться у Господарському кодексі [5], де у ч.2 ст.211 вказано, що суб'єкти, внесені до переліку вказаної статті можуть подати йому фінансову допомогу в визначених розмірах, яких буде достатньо для погашення його несплачених зобов'язань та відновлення платоспроможності цього суб'єкта (досудова санація).

Детальне ж регулювання процедури санації наведене у ст. 6 Закону. Так, ініціатором санації можуть бути як боржник, так і кредитор, але, при цьому, повинна бути їх взаємна згода на проведення вказаної процедури.

Ч.2 ст.6 Закону визначає умови, за наявності яких може бути введено процедуру санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство.

Такими умовами є: письмова згода власника майна боржника; письмова згода кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує п'ятдесят відсотків кредиторської заборгованості боржника згідно з даними його бухгалтерського обліку; план санації, який повинен бути письмово погоджений усіма забезпеченими кредиторами та схвалений загальними зборами кредиторів боржника [2].

Після проведення засідання загальних зборів кредиторів і вирішення окремих питань, пов'язаних із процедурою санації, боржник або представник кредиторів протягом п'яти днів з дня схвалення кредиторами плану санації боржника зобов'язаний подати до господарського суду за місцезнаходженням боржника заяву про його затвердження. Перелік документів, які подаються разом із заявою про затвердження плану санації наведений у ч.5 ст. 6 Закону. Після отримання вказаних документів Господарський суд протягом п'яти днів виносить ухвалу про прийняття заяви про затвердження плану санації до розгляду, яка не підлягає оскарженню. Ухвала має містити інформацію щодо часу та місця проведення судового засідання. Також, копія ухвали обов'язково має бути надіслана суб'єктам, що зазначалися у заяві.

Процедура санації триває не більше 12 місяців з дня затвердження плану санації. Важливим є те, що під час процедури санації діє мораторій на задоволення вимог кредиторів, тобто на майно боржника, щодо якого здійснюється санація не може бути звернено стягнення.

Також, до боржника можуть застосовуватися судові процедури, правова регламентація яких міститься у ст.7 Закону. Відповідно до цього Закону щодо боржника застосовуються такі судові процедури банкрутства: розпорядження майном боржника; мирова угода; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута [2].

Щодо самої процедури санації варто зазначити її певні особливості. Так, відповідно до ч.4 ст.28 Закону, після винесення ухвали про здійснення процедури санації керівник боржника звільняється з посади, відбувається зупинення повноважень органів управління суб'єкта, які протягом трьох днів після призначення керуючого санацією здійснюють передачу керуючому санацією документації боржника, пов'язаної з його господарською діяльністю, а також передають печатки, штампи тощо.

Стаття 36 Закону регламентує порядок закінчення процедури санації шляхом подання звіту керуючого санацією про результати її проведення. Так, за п'ятнадцять днів до закінчення строку або за наявності підстав для дострокового припинення процедури санації керуючий санацією надає комітету кредиторів письмовий звіт і організовує засідання комітету кредиторів.

Разом із звітом керуючий санацією пропонує комітету кредиторів одне з рішень: дострокове припинення процедури санації у зв'язку з відновленням платоспроможності

боржника; припинення процедури санації і укладення мирової угоди; звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури або про продовження процедури санації [2]. Після розгляду звіту комітетом кредиторів, вони мають право підтримати одне із запропонованих варіантів керуючого санацією і своє рішення надіслати, разом із іншими визначеними законом документами, до Господарського суду. На основі документів, що надійшли від комітету кредиторів, Господарський суд постановляє ухвалу, копії якої надсилаються сторонам у справі, а також іншим суб'єктам.

Таким чином, проаналізувавши процедуру санації та її етапи можна зробити висновок, що вказана процедура детально регламентована законодавством України, чітко визначеними є етапи її проведення, суб'єктний склад та інші складові. Процедура санації займає важливе місце у правовому полі щодо відновлення платоспроможності боржника, адже є однією з найбільш влучних і ефективних процедур на етапі врегулювання процедури визнання боржника неплатоспроможним. Тим більше, процедура санації перш за все спрямована не на ліквідацію підприємства, а навпаки на його «захист» і відновлення платоспроможності для здійснення подальшої господарської діяльності.

Науковий керівник: к.ю.н. Задихайло Д.Д.

Список використаних джерел:

1. Ліснічук О. А. Основні складові механізму санації підприємств України // Бізнесінформ. – 2013. - №4. – 339 -345.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. – 440.
3. Господарське право: підручник / Д.В.Задихайло, В.М. Пашков, Р.П.Бойчук та ін.; за заг.ред. Д.В.Задихайла, В.М. Пашкова. – Х.: Право, 2012. – 696 с.
4. Грешко Роман Ігорович. Фінансова санація промислових підприємств. : Дис... канд. наук: 08.00.08 – 2008.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст.462.

КЛАСИФІКАЦІЯ НАСИЛЬСТВА СЕРЕД ШКОЛЯРІВ

Лубенець І.Г.
науковий співробітник лабораторії
кримінологічних досліджень та
проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного
інституту МВС України,
E-mail: Iradndi@ukr.net

Ключові слова: насильство серед школярів, булінг, форми та види насильства

Жорстокість, агресія в учнівському середовищі на сьогоднішній день стала досить серйозною соціальною проблемою. Нажаль, статистика щодо таких фактів в Україні не ведеться, але про окремі випадки насильства серед учнів шкіл можна дізнатися із засобів масової інформації та окремих досліджень. Наприклад, за даними Всеукраїнської громадської організації «Жіночий консорціум України», від 24% до 37% дітей в школах потерпають від

насильства і найвищий цей показник серед підлітків віком від 12-ти до 14-ти років [1]. З початку поточного року в реєстр досудових розслідувань було внесень 29 випадків: нанесення тілесних ушкоджень, насильство, знущання [2, с. 7]. Зважаючи на вищевикладене, актуальність даної проблематики не викликає сумнівів.

Проблема насильства серед школярів до цього часу вивчалась виключно психологами, соціологами та педагогами. Зазначимо, що в роботі ми будемо використовувати термін «булінг» як синонім насильства, оскільки такий підхід є загальноприйнятим у зарубіжній літературі.

Одним з перших вагомих досліджень булінгу вважаються роботи норвезького психолога-клініциста Д.Олвеуса, який розкриває сутність терміна «булінг» як ситуацію, в якій учень неодноразово піддається негативним діям з боку одного чи кількох інших учнів [3, с. 11].

Явищу третирування були присвячені роботи зарубіжних учених, таких як В. Бесаг, І. Конн, Х. Лейманн, Д. Лейн, Д. Ольвеус, М. Сольберг, М. Шафер та ін. Проблеми насильства в освітньому середовищі на сучасному етапі присвятили роботи такі вітчизняні вчені як О. Барліт, С. Бурова, М. Дмитренко, О. Лавриненко, В. Панок, В. Синьов, Я. Сухенко, О. Дроздов, В. Ролінський, С. Стельмах, А. Чернякова й ін.

Слід зазначити, що існує багато відтінків шкільного насильства. Д. Ольвеус виділяв прямий та непрямий булінг і зазначав, що прямі знущання часто приймають форму явного, фізичного контакту, в якому на жертву відкрито напали. Непрямі знущання часто приймають форму соціальної ізоляції і навмисного виключення з діяльності [4, с. 2]. Д. Лейн розрізняє фізичне та психологічне насильство [5], І. Бердишев згадує про словесне (коли дитину, дражнять, знущаються, обзивають), поведінкове (створення болісних, образливих ситуацій) та фізичне насильство [6, с. 3]. Т. Мерцалова наголошує, що в шкільному середовищі присутні наступні види насильницьких проявів: фізичне, емоційне, вербальне, психологічне та сексуальне [7, с. 26]. І. Кон розрізняє два типи булінгу: безпосередній (фізичний) та непрямий (так звана, соціальна агресія) [8].

Як бачимо, більшість вчених однастайні у існуванні двох форм насильства – фізичному та психологічному, а всі інші види насильства різняться лише тому, на наш погляд, що вчені застосовують різні критерії класифікації. Тому, доцільно закріпити наступну схему класифікації шкільного насильства:

За характером дій (формою впливу на дитину) насильство можна розподілити на 2 форми:

1) **фізичне** – полягає систематичному нанесенні ударів, побоїв, стусанів, підніжках, поштовхах та інших дій, що можуть призвести до порушення здоров'я учня, спричинити шкоду його честі чи гідності;

2) **психологічне** – насильство, пов'язане з впливом на психіку учня шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, що характеризуються створенням ворожої, принизливої або образливої обстановки в шкільному середовищі та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю учня.

Всі інші види насильства є лише похідними від вищевказаних, або їхнім симбіозом.

Тому, в свою чергу психологічне насильство можна розподілити на вербальне та соціальне. *Вербальне* насильство – це знущання або залякування, що відбувається за допомогою образливих слів, образливих коментарів про кого-небудь (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, інвалідність та ін.). Щодо *соціального* насильства, то це насильство із застосуванням тактики ізоляції, бойкоту, ігнорування, неприйняття до певної соціальної групи, створення психологічно напруженої, ворожої атмосфери у колективі для жертви.

За ступенем відкритості психологічне насильство можна поділити на: відкрите та приховане. На наш погляд, останнє характеризується високим рівнем латентності, тому що відкрите цькування помітне, а приховане важко діагностувати. Складності додає небажання

дітей звертатися за допомогою до дорослих. Від такого виду насильства дитина може страждати доволі довго, а наслідки можуть «відгукнутися» і в дорослому житті.

Залежно від порушених прав і свобод дитини шкільне насильство можна розподілити (окрім перелічених фізичного та психологічного), ще на:

- сексуальне насильство серед школярів (Т. Мерцалова) – складається з типових проявів булінгу з елементами сексуального насильства: вербальні (погрози сексуального насильства, жарти, принизливі коментарі щодо сексуальної активності жертви), фізичні (торкання, обійми сексуального характеру, смикання нижньої білизни, сексуальні напади) та емоційні приниження (поширення чуток, написання поміток сексуального характеру – наприклад, в роздягальнях, вульгарні жести);

- економічне – це систематичне відбирання речей, грошей, одягу, їжі, їх псування.

За ознакою усвідомленості власних дій шкільний булінг можна розподілити на:

- усвідомлений – тобто дитина, яка чинить насильство розуміє всю серйозність своїх дій та їх наслідків;

- неусвідомлений – коли дитина не сприймає свої дії як насильницькі, а вважає їх жартами.

За кількістю учасників шкільне насильство можна розподілити на:

індивідуальне (одноособове) – коли переслідувачем є один учень;

групове – коли акти насильства здійснюються колективно.

Залежно від середовища, де відбувається насильство, можна розподілити на *реальне та віртуальне*.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет, особливої актуальності набуває поява такого виду шкільного насильства як «кібербулінг» (cyberbullying) – форма поведінки, яка полягає у розсиланні повідомлень, фотографій та відео агресивного та образливого характеру з використанням нових інформаційних та комунікаційних технологій.

Прикладами кібербулінгу можуть бути: показ або відправлення на електронну пошту жертви грубих, образливих текстових повідомлень; передражнювання жертви в режимі он-лайн або розміщення особистої інформації, фото або відео, спрямованих на заподіяння шкоди або приниження іншої дитини; ведення блогів або форумів в соціальних мережах, метою яких є дискредитація жертви, заподіяння їй психологічних страждань; відсилення образливих повідомлень від імені жертви та ін. Слід зазначити, що такого роду повідомлення створюють ворожу, агресивну атмосферу, навіть у тих випадках, коли вони не спрямовані безпосередньо на дитину. На думку багатьох дослідників, саме цей вид булінгу стає домінуючою формою залякування, що часто поєднується з іншими видами насильства.

Слід зазначити, що наведений перелік критеріїв класифікації насильства за видами не є вичерпним, тому їх може бути багато на відміну від форм впливу на дитину, де насильство розподіляється лише на фізичне та психологічне [9].

На нашу думку, подальше вивчення проблеми булінгу серед учнів, його видів та форм прояву необхідно для вироблення методів боротьби та попередження цього явища, щоб жоден випадок шкільного насильства не залишився без уваги.

Науковий керівник: д.ю.н. Кулик О.Г.

Список використаних джерел:

1. Насильство в школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні / Дубровська Є., Ясеновська М., Алексеєнко М. – К. : ВГО «Жіночий консорціум України», 2009. – 34 с.

2. Ольга Байвидович. В школах Києва вошли в моду издевательства над одноклассниками // Вести. – 2016.– 8 апреля. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://vesti-ukr.com/kiev/143436-v-shkolah-kieva-voshli-v-modu-izdevatelstva-nad-odnoklassnikami>

3. Превенція агресивності та насилля в освітньому середовищі: [методичні рекомендації] / [Дроздов О. Ю., Живолуп Л. В., Ніжинська О. В., Сухенко Я. В.]; за ред. Я. В. Сухенко. – Полтава : ПОШПО, 2011. – 80 с.

4. Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен [Електронний ресурс] / А. А. Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - с. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_12

5. Лэйн Д. Школьная травля (буллинг) / Д. Лэйн // Детская и подростковая психотерапия / под ред. Д. Лэйна, Э. Миллера. – СПб. : Питер, 2001. – С. 240–276.

6. Бердышев И. Лекарство против ненависти / Илья Бердышев ; семинар записала Е.Куценко // Первое сент. – 2005. – 15 марта (№ 18).

7. Мерцалова Т. Насилие в школе: что противопоставит жестокости и агрессии? / Т.Мерцалова // Директор школы. – 2000. – № 3. – с. 25–32.

8. Кон И.С. Что такое буллинг и как с ним бороться? / И.С. Кон. // Семья и школа, 2006, – № 11. – с.15-18.– [Электронный ресурс] Режим доступа: http://valery-159.narod.ru/mnd/bullying_kon.htm

9. Шевченко О.В. Поняття «насильство над дитиною» в міжнародному на європейському праві // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 1. – с. 227-230.

ВЗАЄМОДІЯ МІЖ МІЖНАРОДНИМИ МОРСЬКИМИ АРБІТРАЖАМИ ТА ДЕРЖАВНИМИ СУДАМИ

Лунгул О.В.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: міжнародний морський арбітраж, національні суди, морське право, морські спори

Міжнародний морський арбітраж, так само як і державні суди, здійснює юрисдикційну діяльність щодо захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання. Мається на увазі, що даний вид арбітражів наділений правом вирішувати підвідомчі йому спори, а саме ті, що виникають в галузі торгівельного мореплавства. Міжнародний морський арбітраж - це третейський суд, спеціально призначений для вирішення приватноправових спорів між учасниками торгового мореплавства, з приводу проведення комерційної діяльності в галузі торгового мореплавства. Як впливає з визначення, це третейський суд, а отже не є органом державного судочинства. Проте, цей суд може вирішувати спори, які виникають між суб'єктами господарювання, не входячи при цьому до системи національних судів. І хоча морські арбітражі не входять до національних судових систем, їх діяльність, із захисту прав та інтересів із захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, є неможливою без участі з боку національних судів.

Взаємодія морських арбітражних інституцій з державними судами зумовлена, насамперед, положеннями міжнародного та національного законодавства, а також міжнародних договорів. До переліку таких угод входять, перш за все, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року (Гамбурзькі правила),

Конвенція ООН з морського права, Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йоркська конвенція 10.06.1958 року) від 10.06.1958, Європейська конвенція про зовнішньоторгівельний арбітраж від 21.04.1961 року, закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж», кодекс торговельного мореплавства України, митне законодавство України, тощо.

Взаємодія арбітражу та національних судів є тісною, як в країні винесення арбітражного рішення, так і в тій країні, де його виконують. Цей зв'язок на практиці виявляється в участі судів у відносинах, які пов'язані з арбітражним розглядом спору сторін, а також виконанням рішень арбітражу. Оскільки третейські суди, взагалі, не володіють владними повноваженнями, вони не можуть здійснювати примусове виконання винесених ними рішень. Арбітражі та державні суди мають взаємодіяти ефективно, і багато в чому ця ефективність залежить саме від державних судів. Реалізація цієї ефективності стає можливою в наслідок здійснення судами своїх повноважень щодо нагляду та сприяння розгляду справ в арбітражах. І тоді коли ця діяльність здійснюється розумно, національна судова система і арбітраж досягнуть намічених цілей в здійсненні та забезпеченні справедливого, неупередженого та ефективного порядку вирішення комерційних спорів. Відповідно, взаємодія державних судів та морських арбітражів відбувається у певних формах, також, в наслідок такої взаємодії, виробились певні механізми її реалізації.

Традиційно, під формою взаємодії, розуміють вид діяльності національного суду по відношенню до арбітражного, а точніше контроль арбітражного розгляду та сприяння в його проведенні [1].

Проявом механізму такої форми взаємодії, як сприяння проведення арбітражного розгляду, є здійснення судами функцій передбачених законодавством відносно міжнародного морського арбітражу. Таке сприяння виражається, насамперед, у вжитті забезпечувальних заходів щодо позову, заявленого в міжнародному морському арбітражу. Арбітражне рішення має бути виконано. Таке сприяння виражається в отриманні, забезпеченні та збереженні доказів. Також, в наслідок сприяння, формується правозастосовна практика в галузі арбітражу, що є надзвичайно важливим процесом.

Існує безліч класифікацій основних напрямів (форм) участі державних судів у зв'язку з арбітражним розглядом спору сторін. Прийнятною є класифікація основних напрямів, здійснена М. Богословським:

- визначення компетенції третейського суду;
- визначення дійсності арбітражної угоди;
- участь державних судів у формуванні складу арбітражного суду;
- забезпечувальні заходи;
- скасування та примусове виконання рішень арбітражних судів [2, с. 253].

Привертає увагу також визначення форм взаємодії державних і третейських судів, викладені М. Морозовим:

- судовий контроль прийнятих третейським судом рішень;
- сприяння держави у виконанні третейським судом функції захисту прав;
- формування законодавчої бази та правозастосовної практики в руслі загальноприйнятих концепцій третейського розгляду;
- формування в суспільстві ставлення до третейського суду як до нормального способу захисту прав [3, с. 53].

Підводячи підсумок, можна сказати, що хоча морські арбітражі є доволі незалежними інституціями із широким спектром повноважень, проте вони зазнають певного впливу від національних судів. Найбільш яскраво такий вплив виражається тоді, коли йде мова про примусове виконання рішення арбітражу. В такому випадку державний суд повинен видати

виконавчий лист, що, відповідно, робить його участь обов'язковою у виконанні рішення арбітражу.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова І.В.

Список використаних джерел

1. Шик Ю.О., Ямковий В.І. «Особливості взаємодії судів і міжнародного комерційного арбітражу при вирішенні господарських спорів» [Текст] : стаття / Шик Ю.О., Ямковий В.І., [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Pravo/10_153278.doc.htm
2. Курочкин С. А. Государственные суды в третейском разбирательстве и международном коммерческом арбитраже [Текст] / С. А. Курочкин. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 296 с. – ISBN 978-5-466-00371-0.
3. Морозов М. З. Взаимодействие третейских и государственных судов : прошлое, настоящее и будущее // Третейский суд. — 2009 — № 3. — 204 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Луцук Сергій Михайлович

студент Інституту цивільного захисту
Львівського державного університету

безпеки життєдіяльності

E-mail: juniorrs@i.ua

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, інформаційна війна, дезінформація, інформаційно-психологічна операція

Протягом усієї історії людства інформація розглядалася як важливий політичний, військовий, економічний та соціальний чинник, що значною мірою зумовлював розвиток держави, суспільства та особистості. Володіти певною інформацією означало володіти певною цінністю суспільного характеру. «Хто володіє інформацією, той володіє світом» - сказав колись письменник і прем'єр-міністр Великобританії Уїнстон Черчілль. Прикладів для пояснення цих слів можна наводити безліч, але хто задумується над їх реальним значенням та які наслідки можуть вони становити?

Здатність людей збирати, накопичувати й поширювати інформацію стала одним із головних чинників формування її як соціальної істоти, що дозволив поширювати досвід і знання з покоління в покоління, ставши основою суспільного прогресу. Соціальна взаємодія окремих індивідуумів, соціальних груп та суспільства загалом ґрунтується передусім на процесі обміну інформацією. Так само й соціальне управління в будь-якому масштабі пов'язане процесами збирання, оброблення та передавання інформації [1].

Високий розвиток інформаційних технологій, їх використання у повсякденному житті та в управлінні державою - характерна ознака сучасного науково-технічного прогресу. Становлення інформаційного суспільства кардинально вносить зміни в геополітичну ситуацію у світі, здійснює вплив на створення нових аспектів життєдіяльності людей, і як наслідок - національної безпеки.

Відтак, забезпечення інформаційної безпеки держави, як невід'ємної складової національної безпеки стає одним із найважливіших завдань [2]. Крім того, в умовах військової

агресії на Сході України, наша держава має бути готовою адекватно відповідати на всі виклики та небезпеки, пов'язані із веденням проти нас інформаційної війни. На сьогодні саме інформаційні війни становлять одну з найбільших небезпек для нормального функціонування системи національної безпеки держави [3].

Інформаційна війна полягає у рішучій і небезпечній діяльності, яка пов'язана із реальними бойовими діями; це дії, які здійснюються для досягнення інформаційної переваги та підтримки національної воєнної стратегії через вплив на інформацію та інформаційні системи супротивника. При цьому одночасно здійснюється забезпечення безпеки власної інформації та інформаційних систем.

Цілі інформаційної війни відрізняються від цілей війни у традиційному розумінні. Інформаційна війна спрямована на розпалення суспільно-політичної, ідеологічної, а також національної, територіальної та іншої ворожнечі між країнами, народами, націями, класами та соціальними групами шляхом реалізації засобів і методів інформаційного насильства.

Інформаційна війна, розпочата Росією проти нашої держави проявляється у масштабному поширенні ідеї, яка виправдовує та пропагує посягання на територіальну цілісність і конституційний лад України, заперечує право українського багатонаціонального народу на державність, ставить під сумнів можливість існування України як самостійної держави. Ведення антиукраїнської інформаційної війни стало масованим посяганням на інформаційний суверенітет України. Зараз основна форма ведення такої інформаційної війни є психологічна агресія, що здійснюється шляхом керованого інформаційного впливу на індивідуальну, групову або масову свідомість, волю громадян, їхні почуття, дезінформування суб'єктів прийняття політичних, економічних та інших рішень, підлив інформаційної інфраструктури супротивника. Інформаційно-психологічні операції – це така форма ведення психологічної боротьби, яка передбачає використання різноманітних видів, способів та методів інформаційно-психологічного впливу, тобто маніпулювання інформацією.

Головні завдання таких інформаційно-психологічних операцій є деморалізувати населення України, особовий склад Збройних Сил України та інших військових формувань, а також спонукати їх до державної зради й переходу на бік ворожої сторони; формування у громадян України та Росії викривленого бачення подій; створення вигляду масової підтримки дій Російської Федерації з боку населення Південно-Східних регіонів нашої країни; психологічна підтримка українських прихильників радикального зближення регіонів Сходу й Півдня України з Росією [4].

Науковий керівник: к.т.н., доцент Яковчук Р.С.

Список використаних джерел:

1. Кормич Б.А. Інформаційне право. Підручник. – Харків: БУРУН і К, 2011. – 334 с.
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.351.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015.
4. Костицький В.В. Інформаційна війна проти України - виклик світовому порядку [Електронний ресурс] / В.В. Костицький – Режим доступу: <http://www.oksamyt.org/publik/zhit-krain/882-0202201511>.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ІСНУВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ

Людькова Інна Іванівна

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

E-mail: i.ludkova@gmail.com

Серед проблем, з якими зіткнулася Україна після вибору незалежного шляху розвитку, була і є до сьогодні проблема недосконалої владної організації і неефективної діяльності влади. Система органів виконавчої влади є найважливішим елементом механізму державного управління, тому і виступає провідним об'єктом трансформаційних перетворень у ході проведення в Україні адміністративної реформи [2, с.28].

Саме недосконала і неефективна діяльність влади, а не економічна криза є головною проблемою українського суспільства і держави. З цього приводу В. А. Ющенко зазначив: «Маємо визнати, що державне управління в країні вкрай неефективне. Зробити його високоефективним зобов'язана адміністративна реформа. Центр її вже розпочав, слово за областями» [7]. Її успішне вирішення — запорука і необхідна передумова розв'язання й інших проблем. Саме тому одним із реальних способів створити високоефективну систему управління державою є адміністративна реформа.

Про необхідність проведення в Україні адміністративної реформи провідні політики і науковці заговорили відразу ж після проголошення незалежності. Очевидним було те, що новоутворена держава мусить мати свою (а не успадковану від попередньої держави, заснованої на принципово інших засадах) організацію державної влади[3].

Основою для реформування українського суспільства і держави стала прийнята 28 червня 1996 року Конституція України[4], яка на найвищому законодавчому рівні закріпила демократичні принципи функціонування суспільства і держави.

В. Авер'янов наголошував, що адміністративна реформа в Україні має на меті побудову такої системи державного управління, яка відповідатиме стандартам демократичної, соціальної, правової держави і має бути спрямована на служіння потребам й інтересам людей, забезпечення ефективного реалізації прав і свобод громадян, доступності та якості широкого кола державних і громадських послуг населенню[1, с.43].

Концепція адміністративної реформи розрізняє дві групи центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом:

- органи, існування яких вже передбачено Конституцією України;
- органи, створення яких може передбачатися спеціальними законами.

Конституція України зазначені органи не відносить ні до центральних органів виконавчої влади, ні взагалі до органів виконавчої влади. У Конституції України міститься спеціальний розділ, присвячений органам виконавчої влади, – розділ VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади». У ньому ці органи не згадуються.

Основні ознаки центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом які дозволяли б відмежувати цю групу від інших центральних органів виконавчої влади були сформульовані указами Президента України від 15 грудня 1999 р. «Про систему центральних органів виконавчої влади» № 1672[8] та «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» № 1573[9]. В них вказано, що зазначений орган має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження, щодо нього може встановлюватися спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності, а також призначення і звільнення керівників та вирішення

інших питань. Таким чином, на першому місці серед основних ознак ЦОВВ зі спеціальним статусом визначено особливі завдання та повноваження такого органу.

Основною відмінною ознакою органів зі спеціальним статусом є їх особлива компетенція, для забезпечення належної реалізації якої і наділені всіма іншими особливими ознаками. Саме невизначеність у розмежуванні їх статусу, дублювання їх функцій і повноважень, невідповідність їх діяльності встановленій компетенції перешкоджають ефективній діяльності центральних органів виконавчої влади сьогодні[5,с. 50].

Варто зауважити що законодавством України не визначено чіткого критерію (критеріїв) віднесення органу державної влади до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом.

І. Коліушко справедливо зазначає, «...неодноразово окремі ідеї Концепції адміністративної реформи в Україні використовуються для вирішення зовсім інших цілей. Фактично саме так сталося з пропозицією щодо виділення в системі центральних органів виконавчої влади такого виду органів, як «центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом». Сьогодні ж надання спеціального статусу використовується для виведення окремих органів виконавчої влади з-під безпосереднього підпорядкування уряду...» [6].

О. Совгіря обґрунтовано вважає регулювання центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом особливо «слабким місцем» Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. Науковець звертає увагу, що в переліку інших центральних органів виконавчої влади (окрім міністерств), який міститься у ст.16 Закону, відсутнє згадування про зазначені органи. Критерій виділення центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом з поміж інших центральних органів виконавчої влади за Законом відсутній[11].

В Указі Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010[10] визначено п'ять центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, а саме крім Антимонопольного комітету України, Фонду державного майна України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України до цієї групи органів віднесено також Національне агентство України з питань державної служби та Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Існує серйозна проблема яка породжується існуванням специфічної групи ЦОВВ — зі спеціальним статусом. Як відомо, концептуальним підґрунтям утворення такого виду центральних органів виконавчої влади став визначений Конституцією України особливий порядок призначення на посади та звільнення з посад керівників Антимонопольного комітету, Фонду державного майна і Державного комітету телебачення і радіомовлення України (п. 24 частини першої ст. 85, п. 14 частини першої ст. 106). Але останнім часом створення ЦОВВ зі спеціальним статусом набуло неконтрольованого характеру[2]. Доцільним є ліквідування загалом такого виду органів, як ЦОВВ зі спеціальним статусом. Що ж до існуючих на цей час таких органів, то їх — після суттєвого скорочення кількості — треба було б перетворити в окремий вид органів виконавчої влади, але без віднесення їх до категорії «центральних». Водночас для підтвердження їх належності до виконавчої гілки влади можна було б запропонувати таку їх назву — «спеціальні органи виконавчої влади» (скорочено — СОВВ).

У подальшому з наданням органам виконавчої влади «спеціального статусу» необхідно бути дуже обережним. А саме — кількість СОВВ не повинна бути настільки значною, щоб це послаблювало керованість у самій системі органів виконавчої влади. Принаймні, на цей час фактичне існування трьох СОВВ передбачено згаданими положеннями Конституції України, де йдеться про особливий порядок призначення на посаду та звільнення з посади голів Антимонопольного комітету, Фонду державного майна, Державного комітету телебачення і радіомовлення України[2].

Ми частково погоджуємося з думкою В. Авер'янова, в частині доцільності існування такої значної кількості центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Але певний перелік зазначених органів повинен знайти своє законодавче відображення як у Конституції України та і у спеціальних нормативно-правових актах, а саме:

1. Антимонопольний комітет України;
2. Фонд державного майна України;
3. Державний комітет телебачення і радіомовлення України;
4. Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації;
5. Національне агентство України з питань державної служби.

Питання віднесення їх до групи центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом повинні відображатися в особливих елементах адміністративно-правового статусу, оскільки саме вони виділяють вказаних вид органів з поміж інших.

Адміністративно-правовий статус вказаних центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом повністю підтверджується притаманними до них спеціальними особливостями та вказує на особливе місце серед інших центральних органів виконавчої влади України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Б. Адміністративна реформа в Україні – стан та очікування / Авер'янов В. Б. // Адміністративна реформа – історія, очікування та перспективи / упоряд. В. П. Тимошук. – К.: Факт, 2002 – 100 с.
2. Авер'янов, В. Система органів виконавчої влади: Проблеми реформування у світлі конституційних вимог / В. Авер'янов // Право України : Респ.юрид. журнал . – 09/2003 . – №9 . – С.24-30 .
3. Гладун З. С. Проблеми адміністративної реформи в Україні / З. С. Гладун // Наукова доповідь. – 2001. Стр18
4. Конституція України від 26 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – ст. 141.
5. Крупчан О. Компетенція центральних органів виконавчої влади / О. Крупчан // Вісник Академії правових наук України. – 2002. – № 2(29). – С. 47–59.
6. Коліушко І. Адміністративна реформа в Україні як крок до НАТО [Електронний ресурс] / Коліушко І. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/publicna-administratsiia/administratyvna-reforma/1016-administrative-reform-in-ukraine-as-a-step-towards-nato-ua.html>.
7. Нагребецька І. Віктор Ющенко: “Ми повинні повернути віру у владу” // Урядовий кур'єр. — 2000. — 19 січня
8. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 грудня 1999 р. № 1672 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – С. 8.
9. Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України № 1573 від 15 грудня 1999 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – С. 11.
10. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 // Офіційний вісник Президента України. – 2010. – № 32. – С. 3. – Ст.1026.
11. Совгіря О. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади: перспективи вдосконалення змісту» / О. Совгіря // Юридичний вісник України. – 2011. – № 17(825)., с. 7

ОСОБЛИВІСТЬ РЕЄСТРАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Людькова Катерина Іванівна

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

E-mail: k.lyudkova@gmail.com

Реєстраційне провадження – це регламентована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених органів публічної адміністрації, в ході якої вирішуються питання про офіційне визнання законності правових актів; законності дій юридичних та фізичних осіб; наділення суб'єктів права відповідними правами або обов'язками, а також про облік або фіксацію юридичних фактів шляхом закріплення їх у реєстраційних документах.

Державна реєстрація – це процес, необхідний для виникнення, зміни, переходу, обмеження і припинення прав власності або інших прав; це певне «правове регулювання» якому підлягають різні об'єкти власності.

Вітчизняний адміністративіст О. Кузьменко, на підставі вивчення чинного законодавства виділяє десять груп об'єктів державної реєстрації, зокрема до яких відніс і нерухомість, тобто споруди, земельні ділянки тощо.

Нерухомість займає основоположне місце в країні, з нею пов'язане як повсякденне життя так і різні види діяльності людини. Саме тому і виступає як об'єкт довгострокового інвестування. Особливістю правового статусу нерухомого майна полягає в тому, що у процесі створення воно може набувати два статуси - незавершене будівництвом нерухоме майно і завершене нерухоме майно - і обов'язковою умовою виникнення речових прав на нерухоме майно є їх державна реєстрація.

Нерухомість у будь-якому суспільному устрої є об'єктом економічних і державних інтересів, тому для цієї категорії майна обов'язкова державна реєстрація прав на неї, що дає змогу ідентифікувати об'єкт нерухомості та суб'єкта, який має права на нього. Як вбачається із діючого законодавства України, нерухомість — земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на них, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Режим нерухомого майна поширюється також на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

Розкривають зміст поняття «нерухома річ» також наступні законодавчі акти, зокрема:

- Закон України «Про іпотеку» - нерухоме майно (нерухомість) – це земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці і невід'ємно пов'язані з нею, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення [1];

- Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» - нерухомим майном визнає жилий будинок або його частина, квартира, садовий будинок, дача, гараж, інша постійно розташована будівля, а також інший об'єкт, що підпадає під визначення першої групи основних фондів згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» [2];

- Закон України «Про охорону культурної спадщини» - нерухомий об'єкт культурної спадщини – це об'єкт культурної спадщини, який не може бути перенесений на інше місце без втрати його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності [3];

- Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» - нерухоме майно (нерухомість) – це об'єкти майна, які розташовуються на землі і не можуть бути переміщені в

інше місце без втрати їх якісних або функціональних характеристик (властивостей), а також земля [4];

- Закон України «Про інвестиційну діяльність» поділяє нерухоме майно на будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності [5], а Закон України «Про оренду державного та комунального майна» - на будівлі, споруди, приміщення [6].

Державна реєстрація прав на нерухоме майно здійснюється поетапно та складається із системи дій, які умовно можна поділити на стадії (етапи). Кожна стадія закінчується тим, що державний реєстратор приймає рішення про продовження проведення державної реєстрації і задоволення відповідної заяви, чи зупинення або відмову в проведенні державної реєстрації, і відповідно, відмову у задоволенні заявленого права.

Стосовно стадій в юридичній літературі не існує єдиної точки зору. В юридичній літературі визначається чотири стадії реєстраційного провадження, які змінюють одна одну: порушення реєстраційного провадження; розгляд реєстраційної справи і прийняття рішення; оскарження рішення і його перегляд; виконання рішення [7, с. 312].

В свою чергу, Д. В. Мовчан виділяє п'ять стадій реєстраційного провадження: порушення реєстраційного провадження; розгляд заяви по суті та здійснення перевірки поданих документів; прийняття реєстратором рішення про реєстрацію прав або відмову в такій реєстрації; оскарження дій реєстратора щодо відмови у вчиненні державної реєстрації (факультативна стадія); виконання прийнятого рішення шляхом внесення відповідних даних до державного реєстру [8].

Розгляд вищенаведених стадій дозволяє стверджувати, що пропозиція Д.В.Мовчана стосовно стадій реєстраційного провадження є більш виправданою, оскільки розкриває зміст у повній мірі. Таким чином, наведений аналіз дає змогу надати висновок, що кожне реєстраційне провадження супроводжується стадіями, реєстрація прав на нерухоме майно не стало виключенням, але все ж таки можливо стверджувати з приводу того що основною ознакою нерухомого майна є обов'язковість власника зареєструвати його, тобто провести процедуру реєстраційного провадження з боку уповноважених на те органів.

Список використаних джерел:

1. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
2. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80>
3. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-15>
5. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
6. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2269-12>
7. Бахрах Д. Н., Хазанов С. Д., Демин А. В. Административное право России. Учебник / Д. Н. Бахрах, С. Д. Хазанов, А. В. Демин. – М.: Норма-Инфра-М, 2002. – 620 с., с. 312
8. Мовчан Д. В. Стадії реєстраційного провадження органів державної виконавчої влади / Д. В. Мовчан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>

ПРАВОВА НОРМАТИВНІСТЬ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Магновський Ігор Йосифович
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри теорії та історії
держави і права
доктор юридичних наук, доцент
E-mail: magn.igor@ukr.net

Ключові слова: право, нормативність, правове нормування, нормативний характер

На сучасному етапі феномен правової нормативності досліджується з традиційних позицій. При розгляді питання правової нормативності, особливої уваги приділено трансформаційним процесам, що тривають у сучасному українському суспільстві. Тому, зважаючи на іманентність правової нормативності самого права, нагальним є питання дослідження особливостей її вираження в умовах перехідного суспільства.

Окремим аспектам прояву правової нормативності та її розуміння присвятили свої праці такі вчені, як: С.Д. Гусарев, Л.І. Заморська, М.С. Кельман, Н.М. Крестовська, Л.А. Луць, О.Г. Мурашин, Ю.М. Оборотов, Н.М. Оніщенко, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, Ю.А. Тихомиров, О.Ф. Фрицький, В.Н. Хропанюк, Я.М. Шевченко та інші.

Зауважимо, що ціллю права (будь-якого без винятку) є саме реалізація його соціальної цінності як для суспільства в цілому, так і в житті кожної людини зокрема.

Як підкреслює В.П. Плавич, право є явищем, котре динамічно розвивається під впливом соціальних, політичних, ідеологічних та інших чинників відповідно до рівня соціально-економічних відносин і потреб суспільного розвитку. А взаємодія даних чинників створює основу формування права. Право їх не лише уособлює, але й відображає [1, с. 24].

І саме нормативний підхід до права, указує Д.Є. Петров, дозволяє найадекватніше і логічно чітко охарактеризувати інші правові явища та процеси, які існують у життєдіяльності суспільства [2, с. 8].

Відомий теоретик права ближнього зарубіжжя С.С. Алексєєв зазначав, що нормативність у праві, зберігаючи всі особливості нормативного суспільного регулювання, набуває певних особливих рис, які й наділяють його характером правової властивості [3, с. 75]. А на особливе місце права в системі соціальної нормативності вчений звертав свою увагу, що право характеризується як нормативна система регулювання суспільних відносин (загальний характер норм) [3, с. 69].

Г.А. Гаджиев наголошує, що юридичні норми, які входять до структури права являють собою один із різновидів соціальних норм [4, с. 243]. Тому, яке значення відіграють дані норми в життєдіяльності людини, від того й походить особливий зміст нормативності у праві.

Саме праву, як констатує Л.І Заморська, відводиться головна роль у регулюванні суспільних відносин в рамках держави. Воно формує, приводить у відповідність до єдиних вимог поведінку окремих суб'єктів. Право регламентує дії з налагодження взаємозв'язків між людьми, об'єднує їх для спільної реалізації цілей і завдань держави. Правове нормування – це спосіб упорядкування дій груп та індивідів на основі загальноприйнятих норм і цінностей – політичних, правових, моральних, релігійних тощо. І в цьому сенсі правове нормування є процесом, який забезпечує управління. Створення тих чи інших об'єднань людей як автономних, орієнтованих на здійснення конкретних цілей і завдань, – складова частина управлінського процесу [5, с. 38].

Є.О. Біржакова зауважує, що право як соціальне явище розкриває своє значення саме через основні властивості, серед яких специфічне (особливе) місце належить загальній нормативності права, котра визнається його невід'ємною рисою практично усіма вітчизняними та зарубіжними науковцями у сфері юриспруденції [6, с. 32].

Як стверджує Ю.Є. Пермяков, нормативність, з якої починається обговорення права, і вказівкою на яку існує багато суджень завершуються для науки: її можна постулювати, але не констатувати як певну ознаку чи факт [7, с. 64].

На думку вітчизняних дослідників, визначити сутність правової нормативності означає визначити сферу дії права з огляду на його роль та соціальне призначення. Суть останнього полягає у тому, що право має бути соціальним регулятором, перетворюючись таким чином на нормативний [8, с. 177].

У свою чергу О.В. Зайчук указує, що державно-вольовий характер права органічно пов'язаний з його нормативністю. Право складається з норм – загальних правил поведінки, спрямованих на регулювання й охорону суспільних відносин. Нормативний характер права відображає об'єктивну потребу охопити загальним правилом повторювані кожного дня акти виробництва, розподілу і обміну продуктів та намагання зробити так, щоб окрема людина підкорялася загальним законам виробництва й обміну. Нормативність – універсальна й глибинна якість права. Норма є і в стародавньому звичаї, і в сучасному законі [9, с. 282].

Як стверджує М.В. Цвік, нормативними явищами, що становлять зміст права слід вважати всі прояви (складові частини) права, до яких, окрім правових норм, належать правовідносини, законодавство, судова практика, природне право, прецедентне право, звичаєве право, договірне право і правосвідомість [10, с. 6–7].

Нормативний характер права дає можливість виразити типові для певного суспільства протиріччя, а також способи вирішення можливих конфліктів і спорів. Зазвичай право орієнтоване на майбутнє, адресоване учасникам суспільних відносин і має значення лише там, де в адресата норми присутній вибір варіантів поведінки [10, с. 35–36].

Під нормативним характером права П.С. Пацурківський розуміє, що право як воля суспільства проявляється у реальному житті, як система офіційно визнаних і чинних у даній державі юридичних норм [11, с. 52–53].

Нормативний характер права дає можливість виразити типові для певного суспільства протиріччя, а також способи вирішення можливих конфліктів і спорів. Зазвичай право орієнтоване на майбутнє, адресоване учасникам суспільних відносин і має значення лише там, де в адресата норми присутній вибір варіантів поведінки [12, с. 35–36].

Тому, на основі відповідного аналізу юридичної літератури сучасні вітчизняні вчені виокремлюють три головні аспекти у розумінні самої природи нормативності права, а саме: 1) нормативність права як визначальна властивість, що є способом об'єктивації, тобто формою вираження правових цінностей, яка зорієнтована на виникнення «належної» моделі поведінки у соціальних суб'єктів; 2) це функція правової системи, яка полягає в упорядкуванні її структурних елементів, зокрема суспільних відносин; нормативність характеризується поєднанням загальнообов'язковості та загальнозначущості права для необмеженого кола суб'єктів [8, с. 179].

Таким чином, нормативність виступає особливою властивістю сучасного права і є основоположним інструментом у затвердженні та забезпеченні нормативної бази національного права української держави і визначає право як явище соціальної дійсності суспільства. Правова нормативність є однією з базових властивостей, котра наділяє право належним змістом, що виявляється у нормах права спрямованих на регулювання суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Плавич В.П. Логіко-лінгвістичний аналіз право розуміння на сучасному етапі розвитку правової науки / В.П. Плавич, С.В. Плавич // Право і лінгвістика : матеріали між нар.

наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 23–26 вересня 2004 року). – Сімферополь, 2004. – С. 24–28.

2. Петров Д.Е. Отрасль права : автореф. дисс. на соиск. науч. степени кандидата юрид. наук со специальности 12.00.01. – теория и история государства и права ; история политических и правовых учений / Д.Е. Петров. – Саратов, 2001. – 22 с.

3. Алексеев С.С. Социальная ценность права в советском обществе / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1971. – 223 с.

4. Гаджиев Г.А. Онтология права: (критическое исследование юридического концепта действительности) : монографія / Г.А. Гаджиев. – М. : Норма ИНФРА-М, 2013. – 320 с.

5. Заморська Л.І. Теоретичні основи правового нормування / Л.І. Заморська // Людина і закон: публічно-правовий вимір : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 25–26 листопада 2011 р.). – С. 36–38.

6. Біржакова Є.О. Властивості права: поняття, значення, співвідношення з ознаками права та якістю права / Є.О. Біржакова // Держава ф право. – 2011. – Вип. 54. – С. 28–32.

7. Неклассическая философия права : вопросы и ответы / [С.И. Максимов, Ю.Е. Пермяков, А.В. Поляков и др.] – Х., 2013. – 272 с.

8. Національні тенденції та міжнародний досвід сучасного праворозуміння: монографія / [Ю.С. Шемшученко, Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчук та ін.]; за заг. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2013. – 480 с.

9. Теорія держави і права. Академ. курс: підруч. / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

10. Цвік М.В. Про сучасне праворозуміння / М.В. Цвік // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2001. – № 4 (27). – С. 3–13.

11. Пацурківський П.С. Сучасні проблеми право пізнання : навч. посіб. / П.С. Пацурківський. – Чернівці : Вид-во «Рута», 2001. – 340 с.

12. Александров Н.Г. Сущность права / Н.Г. Александров. – М. : Юрид. лит., 1969. – 108 с.

ПРАВОВЕ ВИЗНАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕЛІТИ В СЕРЕДОВИЩІ РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА У ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Макарчук Віталій Володимирович

аспірант кафедри історії права та держави
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

E-mail: pvz_kv@mail.ru

Ключові слова: реєстрове козацтво, рядове козацтво, урядова старшина, значне військове товариство

Формування цієї нової генерації соціальної еліти почалося вже з перших років Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. Водночас, тривалі військові дії і соціальні конфлікти загальмували кристалізацію соціальної структури Гетьманщини аж до початку XVIII ст. Однак і в цей період соціальна структура Гетьманщини нагадувала, до певної міри, європейське корпоративне суспільство, оскільки мала вертикальну ієрархію, в якій політичний, правовий і соціальний статус особи визначався належністю до певної соціальної групи. На верхівці суспільства знаходилася українська еліта, що поєднувала в собі елементи старого нобілітету – козацької старшини. Її ядро становили тогочасні урядовці

– гетьман, генеральна старшина (генеральній обозній, писар, два осавули, хорунжий, бунчужний, два судді, підскарбій), полковники і полкова старшина (обозні, писарі, осавули, хорунжі), а також сотники і сотенна старшина. У науковій літературі цей соціальний прошарок отримав назву – «урядова старшина» [1, с. 11].

Протягом другої половини 40-х – 50-х рр. XVII ст. лави козацької старшини поповнилися за рахунок старшин реєстрових полків, які перейшли на сторону гетьмана і користувалися великим авторитетом серед козацтва завдяки своїм здібностям та військовим заслугам. Власне із цього кола вийшов Богдан Хмельницький і його найближчі соратники, які стали на чолі війська буквально на початку війни: Кіндрат Бурлай (Бурляй), Федір Вешняк, Матвій Гладкий, Філон Джеджалій, Лаврін Капуста, Роман Катіржний, Яцько Клиша, Федір Лобода, Лук'ян Мозиря, Тиміш Носач, Мартин Пушкар, Семен Савич, Василь Томиленко та багато інших. За свідченням сучасників, багато полковників і «знатних осіб» були «сопряжені с ним близким свойством й любовию» [1, с. 145].

Важливу роль у становленні нового соціального прошарку відіграли представники православних шляхетських родин, які за висловом тогочасного польського хроніста, – «вроджену цноту шляхетську покинувши, до не приятеля пристали». Вихідці з шляхетських родин обіймали різноманітні посади генеральної та полкової старшини [3, с. 165-166].

Поповнення лав козацької старшини, хоча і дуже рідко, відбувалося і з середовища інших верств населення: міщанства, селянства, духовенства.

Джерелом поповнення нового старшинського прошарку стало і духовенство. У перші роки Національно-визвольної війни чимала кількість вихідців із православних родин обіймали урядові посади у Війську Запорізькому. Наприклад, І. Грабовський, П. Коритко, М. Чевага, Г. Яцкович, маючи духовний сан, перебували довгий час на посаді полковників та сотників [4, с. 56]. Подібна тенденція щодо переходу вихідців із духовного стану до лав козацької старшини збереглася і в наступні періоди.

Проте, реальна можливість потрапити до старшинського кола вихідцям із нижчих прошарків суспільства – рядовим козакам, міщанам, селянам була дуже низькою. Про це може свідчити такий факт. У середині 90-х рр. XX ст. професор Ю. Гаєцький опублікував невелику статтю, присвячену історії походження старшинських родів у Гетьманщині. Загалом, ним було наведено дані по 60 родинам, представники яких обіймали ті чи інші посади в Гетьманщині – від сотника до гетьмана. Математичний аналіз даних, які були наведені дослідником, свідчить, що 27 родин, або 45% від загальної кількості, мали шляхетське походження, 18 родин, або 30% – козацьке, 7 родин, або 12% – міщанське, і по 4 родини, або по 6% – селянське або духівницьке походження [5, с. 32-33].

За висновками сучасних українських дослідників, ця урядова старшина з другої половини XVII ст. починає виокремлюватися з поміж рядового козацтва і перетворюватися на окремий привілейований прошарок. Фактично, можна говорити, про початок не просто внутрішньої диференціації козацького стану, а про формування у його надрах нового привілейованого стану, остаточне виділення якого і закріплення юридичного статусу відбудуться вже в наступному столітті.

Сприяв цьому процес стабілізації життя у Гетьманщині з 80-х років XVII ст., який посилив автономістські тенденції козацького стану. Як слушно зазначають історики, наступні десятиліття стали часом економічного благополуччя та культурного розвитку країни [6, арк.14]. Вихід з воєн, що точилися третю чверть XVII ст., сприяв виникненню уявлень та ідей, що підсилювали традиційні тенденції у суспільному житті. У межах цих тенденцій формувалася українська ранньомодерна еліта, що прагнула до панування у власному краї.

Важливо, що саме у цей період старшина почала називати себе «шляхетством Малоросії». У Московській державі дворянство також послуговувалося терміном «шляхетство», але на відміну від Гетьманщини, воно не вкладало у це слово «шляхетського»

змісту, притаманного центральноєвропейським елітам. Козацька старшина, подібно до центральноєвропейських еліт, усвідомлювала власне суспільно-політичне становище як реалізацію «прав», «привілеїв», «свобод», «вольностей». Маючи багатство, яке давало реальну владу, козацька старшина прагнула легітимізувати свій статус. У таких умовах, для знатного товариства було вкрай важливим не опинитися на узбіччі цього процесу і також закріпити за собою право на отримання місця у державному апараті, що гарантувало у подальшому підвищення особистого соціального статусу, тим паче, що на той час для реалізації цього завдання склалися достатньо сприятливі умови.

Бюрократизація та централізація державного апарату Гетьманщини призвела до виникнення проблеми дефіциту кадрів, оскільки урядова старшина не могла вже справитись із вирішенням усіх проблемних питань, які виникали у сфері державного управління. Значний потенціал у цьому відношенні спостерігався в середовищі представників знатного військового товариства, яке, маючи матеріальні ресурси для забезпечення власних потреб і виконання покладених на них завдань, водночас не було значною мірою залучено до виконання суспільно важливих функцій. Саме цей прошарок реєстрового козацтва отримав офіційну назву «Значне військо товариство».

У добу І. Мазепи відбувається утвердження інституту Значного військового товариства – бунчукового, значного/значкового та військового. Ці звання надавалися родичам генеральної, полкової та сотенної старшини й особам, які це заслужили з погляду гетьманської адміністрації. Носії цих звань урівнювалися із старшиною і могли при нагоді заміщати відповідні посади. Ця ієрархія долучених до влади людей закріпила існування спадкової знаті, що відмежовувалася від решти козацтва шляхом здобуття «привілеїв» [7, с. 405].

Представники Значного військового товариства долучалися до влади наступним чином: товариш виконував різні обов'язки (кур'єрська служба, судові розслідування тощо), коли займав військову або адміністративну посаду, його викреслювали з реєстру «товариства». Таким чином, існувала верства долучених до влади людей [8, с. 47–48]. Саме на 20–30-ті роки XVIII ст. Значне військо товариство, що складалося із бунчукових, військових та значкових товаришів, перетворилося на ієрархічну структуру.

За представниками найзаможніших і найвпливовіших родин Гетьманщини закріпилася назва «бунчукові товариші». Після смерті І. Скоропадського, коли «під бунчук» почала брати Генеральна військова канцелярія, статус бунчукових товаришів став найвищим серед рангів Значного військового товариства. Вони підпорядковувалися безпосередньо гетьману, не підлягали місцевій адміністрації та були звільненими від виконання військових повинностей. Переважна більшість найвищих службовців (генеральна старшина, полковники, полкова старшина) діставали дані посади з лав бунчукових товаришів. Володарі цього рангу були потенційними претендентами на посаду полковника [9, с. 33].

На середньому шаблі ієрархії перебували військові товариші, які підкорялися Генеральній військовій канцелярії. Військові товариші – ті, хто побував на урядах полкових старшин, сотників, сотенної старшини. Вони займали другу позицію у Значному військовому товаристві після бунчукових товаришів. До іншого шляху здобуття рангу військового товариша належали зв'язки у козацькій адміністрації, освіта та особисті якості кандидата. Саме цим шляхом вихідці з низів досягали чинів сотника та службовців Генеральної військової канцелярії, яких набирали з середовища військових товаришів [10, с. 166-174].

Найчисельніший щабель становили значкові товариші, які підлягали владі полковника і займали посади нижчої полкової старшини та канцеляристів. Значкові товариші з диференціацією Значного військового товариства зайняли найнижчий ранг у структурі останнього. Значковими товаришами зазвичай ставали через успадкування цього рангу Значного військового товариства. Але суспільство Гетьманщини до нобілітації малоросійського шляхетства було відкритим. Тому гарні відносини з вищими представниками

козацької старшини, високий освітній рівень, тривала та сумлінна служба давали можливість здобути цей ранг представникам низів козацького суспільства. Значкові товариші відігравали помітну, а інколи й виключну роль на сотенному рівні [11, арк. 5].

Перелічені ранги передбачали певні права та обов'язки [12, с. 33]. В обмін за різні види державних служб значне військово-товариство мало привілеї. Найбільшим з них було право володіти маєтками на яких селяни несли «тягlostь», «послушенство». Ця еліта мала правові прерогативи: справи бунчукових і військових товаришів розглядалися у найвищому судовому органі – Генеральному військовому суді. Усі представники еліти мали імунітет від будь-яких позовів судів нижчого рангу. Крім того, бунчукові та військові товариші могли впливати на політичні рішення через Раду старшин.

Характерно, що будь-яка група, яка виконувала певну функцію в управлінні Гетьманщиною, набувала пільг стосовно оподаткування і судовий імунітет. У період гетьманства Д. Апостола набула поширення практика отримання військовими канцеляристами гетьманської протекції, що піднімало цю освічену групу у соціальній ієрархії Гетьманщини [13, с. 347].

Окремі представники козацької еліти у період гетьманування І. Скоропадського намагалися відстояти традиційне суспільно-політичне життя. Так, переяславська старшина в серпні 1721 р. легально у дусі інтелектуального обґрунтування традиційного життя військовими канцеляристами обстоювала свої «права та вольності». Козацькі старшини хотіли бачити полковником «кого мы, полчане, похочем, вольными голосами», «з наших же малороссийских людей», «тутешних родимцо... свои власние и грунта и достатки мающих», «иноземцам бы в том благопризрительном на нас Вашего Царского Величества повелением отказывать понеже они, як в інших полках... делается, обидливе в непоздешнем обыкновению с полчанами своими поступают» [12, с. 255-256].

Таким чином, поданий вище матеріал дозволяє говорити про складну еволюцію, яку переживав козацький стан протягом другої половини XVII – першої половини XVIII ст. На початку Національно-визвольної війни, цей стан являв собою соціальний прошарок з фактично відсутніми становими перегородками, доступ до якої був відкритий представникам усіх без виключення тогочасних верств населення. Однак, у процесі соціально-економічного розвитку та відновлення феодальних відносин всередині країни поступово відбувається відмежування козацького стану, і старшинського у тому числі, від непривілейованих верств населення. Випадки отримання старшинських звань стають дедалі більш рідкісним явищем, а окремі категорії «посполитих» взагалі втрачають право на перехід до лав козацтва. Натомість, паралельно зі скороченням випадків залучення до формування старшинських кадрів вихідців з низів, домінуючою стає тенденція до збереження старшинських звань у межах тих родин, представники яких обіймали ті чи інші старшинські уряди. Починає формуватися інша ознака станової організації суспільства – спадковість.

Водночас, суспільство Гетьманщини до набуття українською елітою статусу російського дворянства було відкритим. Представники українського суспільства при бажанні могли переміщуватися з одного стану в інший, причому високою була як горизонтальна, так і вертикальна мобільність населення. У свідомості козацького стану закріпилося правове визнання української соціальної реальності відмінної від російської. Як впливає з судової справи між ієромонахом Ананієм та доктором Ломаном початку 50-х років XVIII ст., «Малороссийскій народъ от крестьянской должности хотя свободенъ, но только в переходе на жительство къ малороссийским владельцамъ, за ведомомъ прежнихъ владельцовъ, буди какой за нимъ претенсій нетъ. А что оного народа великороссийскихъ чинамъ, а паче своей собственной оседлости не имеющей, безъ ведома владельческого самовольно отъ родителей отлучившихся свободно принимать къ держанію и работамъ своихъ...» [11, арк. 151].

Отож, фактично було розірвано станову замкнутість українського суспільства, яка завжди була характерною ознакою всіх суспільств середньовіччя. Так, шляхту було позбавлено виняткового права на політичну репрезентацію суспільства, адже цю функцію до своїх рук перебрало реєстрове козацтво.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Захарченко П.П.

Список використаних джерел:

1. Кривошея І. Козацька старшина Переяславського полку (1648-1782) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. Іст. наук : спец. 07.00.01 / І.І. Кривошея. – К., 1998. – 16 с.
2. Самійло Величко. Літопис: у 2 т. / Самійло Величко. – К. : Дніпро, 1993. – Т. 2. – 642 с.
3. Липинський В. Україна на переломі (1657–1659) / В. Липинський. – К., 1997. – 305 с.
4. Смолій В. Українська національна революція середини XVII ст. / В. Смолій, В. Степанков. – Київ, 1999. – 107 с.
5. Гаецький Ю. Походження старшинських родів в Гетьманщині / Ю. Гаецький // Українська культура. – 1995. – № 4. – С. 32-34.
6. Акты, относящиеся к истории Южной и западной России. – Т. X. – СПб., 1878. – 838 с.
7. Яковенко Н. Нарис середньовічної та ранньомодерної історії України / Н. Яковенко. – К.: Критика, 2006. – 470 с.
8. Когут З.Є. Коріння ідентичності: Студії з ранньомодерної та модерної історії України / З.Є. Когут; пер. з англ. С. Грачової. – К.: Критика, 2004. – 351 с.
9. Панашенко В.В. Військові товариші / В.В. Панашенко // Київська старовина. – 1998. – № 3. – С. 166-174.
10. Панашенко В.В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII–XVIII ст.) / В.В. Панашенко. – К., 1995. – 211 с.
11. Центральний державний історичний архів України в м. Києві Фонд 51 Опис 3 справа 5125. Справа про виплату грошей на утримання членів Комісії по переводу і своду правних книг в м. Москви. 21 грудня 1735 р. – 4 жовтня 1736 р. – 40 арк.
12. Кривошея В.В. Гнесеологія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків / В.В. Кривошея. – [вид. 2-е, доп.] – К.: Видавничий дім «Стилос», 2004. – 302 с.
13. Пархоменко В. Конец Старой Малороссии (1733-1786 годы в истории левобережной Украины) / В. Пархоменко // Киевская Старина, 1905. – Т. ХСІ. – ноябрь-декабрь. – 1905. – С. 342-349.
14. Институт рукописів національної бібліотеки ім. В.Вернадського Фонд Всеукраїнської академії наук (1918-1934) справа 11608. З життя м. Василькова у XVIII ст. (Стаття). (20 пр. XX ст.) Рукопис та копія (уривок). – 83 арк.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Малазонія Нателла Годердзіївна
студентка-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: відновне правосуддя, впровадження, медіація, відшкодування, потерпілий

Зважаючи на те, що Україна ступила на шлях до євроінтеграції, а це передбачає наближення не тільки законодавства а й практики його застосування та реалізації, то вивчення досвіду впровадження відновної системи правосуддя у європейських країнах здається актуальним та цікавим.

Обираючи країни, досвід впровадження відновного правосуддя який був би актуальним для дослідження, слід звернути увагу на ті країни, де впровадження завершилось нещодавно, а також ті країни, які можна було б назвати класичними представниками своїх правових систем.

Заслужують уваги праці таких сучасних українських вчених, як: Х.Д. Алікперова, Х. Бесемера, Р. Буша, Л.В. Головка, В.В. Землянської, Х. Зера, Л.М. Карнозової, Г. Мате, Р. Максудова, М. Райта, Ю. Микитин та ін. Дослідження цих авторів мають велике наукове і практичне значення.

Англія, як країна, яка одна з перших почала застосовувати відновне правосуддя заслуговує на особливу увагу.

Протягом 80-х– 90-х років ХХ ст. програми відновного правосуддя застосовувались на рівні місцевих громад і не регулювались жодними нормативно-правовими актами. Тоді сформувався один з основних механізмів застосування програм відновного правосуддя як альтернативи кримінальному процесу, який використовується і нині. Ось в чому полягає його суть. Головним і найбільш поширеним реагуванням поліції на злочин, вчинений неповнолітнім, було винесення попередження (caution). Спільно з соціальними службами поліція розробила механізм так званий «попередження плюс», який мав на меті сприяти попередженню вчинення злочинів неповнолітнім у майбутньому. Цей механізм полягав в тому, що неповнолітній злочинець одержував від поліції попередження, в якому зазначалися певні дії, яких він мав вчинити. Наприклад, це могло бути лікування від алко- або наркозалежності, відшкодування шкоди потерпілому і т. д. [1, С. 54-56].

Отже, на прикладі Англії ми бачимо, що відновне правосуддя почало впроваджуватись не штучними засобами, а навпаки, воно досить органічно формувалось в середині англійського суспільства і властивій йому правовій системі.

Згодом, вже на національному рівні були прийняті закони: Акт «Про злочини і безпорядки» (Crime and Disorder Act) 1998 року та Акт «Про правосуддя у справах неповнолітніх та свідчення у карних справах» (Youth Justice and Criminal Evidence Act) 1999 року. Вони запровадили п'ять нових заходів з елементами відновного підходу для неповнолітніх: остаточне попередження (final warning), наказ про відшкодування шкоди (reparation order), наказ про план дій (action plan order), наказ про нагляд (supervision order) та наказ про передання справи (referral order) [1, С. 54-56].

Також, слід звернути увагу на те, що "при народженні" відновне правосуддя було спрямовано на вирішення справ неповнолітніх і за своєю суттю, воно передбачало вирішення справ невеликої тяжкості.

У червні 2003 року Міністерство внутрішніх справ Великобританії опублікувало консультаційний документ щодо стратегії подальшого впровадження відновного правосуддя, а навесні 2005 року уряд Великобританії прийняв інструкції з відновного правосуддя для Служб по роботі з неповнолітніми правопорушниками з метою заохочення їх використовувати відновне правосуддя у своїй роботі. В Англії та Уелсі акт «Про правосуддя в кримінальних справах » (Criminal Justice Act) 2003 року надав Королівській прокурорській службі вперше право розглядати можливість альтернативи переслідування у справах дорослих злочинців. Це право реалізується шляхом винесення умовного попередження (conditional caution). В акті визначається, що умовне попередження – це попередження, що виноситься правопорушнику відносно вчиненого злочину і містить певні умови, які додаються до нього. Якщо правопорушник не виконує поставлених йому умов, тоді кримінальна справа буде поновлена і попередження скасовано [1, С. 54-56].

Із цього ми бачимо, що процес впровадження альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів, як і саме відновне правосуддя поступово але упевнено набував визнання і у кінцевому рахунку набув законодавчого закріплення, як логічна необхідність сучасного демократичного суспільства.

Що стосується Німеччини, то медіація між потерпілими та правопорушниками існувала як відшкодування шкоди або вибачення ще у законі "Про ювенальну юстицію", прийнятого ще в 1953р. У 1990 році законодавець посилив вплив медіації на підставі доповнень до вищесказаного закону і з тих пір суддям ювенального суду та прокурорам надано право офіційно передавати відповідні справи на медіацію та закривати кримінальні справи в разі успішного завершення медіації. Що стосується дорослих правопорушників, то основні положення Кримінально-процесуального кодексу Німеччини схожі до положень щодо неповнолітніх. Головна відмінність - злочин вчинений дорослим має бути або нетяжким або середньої тяжкості (справи, у яких покарання може призначатися у вигляді штрафу або ув'язнення від 1 місяця до 5 років), у той час, як медіація між потерпілим і неповнолітнім правопорушником може проводитись і по тяжким злочинам [1, С. 61-63].

Тобто, у Німеччині також існували зародки відновного правосуддя, які потребували оформлення, і згодом, сформувавшись у суспільстві вони отримали законодавче закріплення.

Процес зародження відновного правосуддя у Польщі, в сучасному його розумінні і формах, розпочався з 1994р. на основі досвіду Німеччини. Провідну роль у його запровадженні відіграв Польський центр медіації та особисто його президент Я. Валюк. Інститут медіації у Польщі на законодавчому рівні було закріплено 6 червня 1997р. з прийняттям нових КК і КПК, а також відображено у Законі "Про судочинство у справах щодо неповнолітніх" у редакції від 15 вересня 2000р. [2]. 10 січня 2003р. було реформовано норми КПК Польщі, а інститут медіації знайшов своє закріплення у розділі "Загальні положення"[3, С. 219].

У переважній більшості випадків медіація є складовим елементом, доповненням кримінального процесу вказаних країн, але у виняткових випадках може бути його альтернативою. Зокрема, в Польщі у справах приватного обвинувачення медіація може замінити "примирне судове засідання" [3, С. 219].

Отже, концепція відновного правосуддя виникла і була закріплена законодавчо у багатьох країнах як механізм, у якому існувала суспільна необхідність.

Також, можна зробити висновок, що вектор відновного правосуддя більш спрямований на справи щодо неповнолітніх, і вже потім на злочини невеликої чи середньої тяжкості, що вчиняють повнолітні.

Щодо законодавчого закріплення, то як правило відновне правосуддя закріплене в основному кримінально-процесуальному законі, а також, деталізовано у спеціальних законодавчих актах.

Що стосується форми відновного правосуддя, можна зробити висновок, що в Англії, Німеччині і Польщі основною формою є медіація.

Щодо України, то зважаючи на європейський досвід впровадження, було б доцільно прийняти закон, який би регулював відновне правосуддя, а саме, закон "про медіацію", як основну програму відновного правосуддя із окресленням меж, у яких доцільно її проводити, а також, у зв'язку з цим, внести певні зміни в існуючий кримінальний та кримінально-процесуальний кодекси, в залежності від того, у якому вигляді законодавець вирішить впровадити дану концепцію.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Слінько Д.С.

Список використаних джерел:

1. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України. Посібник. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2008. – 200 с.

2. Закон Польщі "Про судочинство у справах щодо неповнолітніх" в редакції від 15 вересня 2000р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.commonground.org.ua/ukr/lib_law.shtml.

3. Микитин Ю. І. Європейський досвід впровадження відновного правосуддя / Ю. І. Микитин // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2010. – №22 – С. 217–226.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Маліборська Ганна Юрївна
студентка 5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: anechkamaliborskaya@mail.ru

Ключові слова: торговельна марка, інтелектуальна власність, знак для товарів і послуг

Одним з найпріоритетніших напрямків розвитку сучасного суспільства, а також напрямків діяльності нашої держави є підвищення ефективності використання та захисту результатів інтелектуальної власності. І мова йде не лише про твори, а й про наукові розробки, концепції, що оптимізують виробництво, товарні знаки, бренди, бізнес-моделі та багато іншого.

Бабенко В. А. зазначає, що «нині торговельні марки – дуже важливий стратегічний актив будь-якої держави, що створює передумови для успішного розвитку країни, розширення міжнародних торговельно-економічних відносин, використання інтелектуального потенціалу в інноваційному процесі [1, с. 91].

Торговельна марка – це необхідний і важливий елемент товарообміну, своєрідний правовий інструмент, який певним способом регулює товарообіг. Однак перш ніж розглядати історію виникнення цього поняття слід визначитись з тим, що саме розуміється під торговельною маркою. Різні вчені дають різні визначення поняттю «торговельна марка». Законодавець у Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» надає таке визначення: «знак - позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб» [2]. Відповідно до ст. 492 Цивільного кодексу України (далі за текстом – ЦК України): «торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів» [3].

У законодавстві багатьох країн світу, а також в економічній літературі для визначення поняття, яким позначають товари та послуги, застосовуються терміни: “торговельна марка”, “торгова марка”, “виробнича марка”, “торговельний знак”, “фабричний знак”, “знак обслуговування”, “знак для товарів і послуг”, “бренд” тощо. У сучасній літературі з маркетингу терміни “trade mark” і “бренд” трактуються по-різному. Найчастіше бренд визначається як торговельна марка, під якою розуміють ім’я, знак або символ, чи їх поєднання, котре використовують для того, щоб відрізнити товари або послуги, вироблені однією фірмою, від аналогічних товарів інших фірм. При цьому в низці книг одні автори використовують термін “торговельна марка”, другі – “товарна”, треті – просто “марка” [4]. Товарний знак (trade mark) визначається як зареєстрована та юридично захищена марка або її частина. Але існують

інші визначення. Зокрема, Великий тлумачний словник української мови подає такі: “товарний знак – позначення, здатне відповідно відрізнити товари і послуги одних юридичних або фізичних осіб від однорідних товарів і послуг інших юридичних чи фізичних осіб” [5].

Обмін, купівля і продаж товарів відомі нам ще з тих часів, коли людство звільнилось від первіснообщинного ладу. Відомо, що ще в кам'яному віці, понад 5 тис. років до н. е., маркували посуд, про що свідчать археологічні знахідки у різних регіонах світу. Люди ще з тих давніх часів використовували різні спеціальні символи для позначення вироблених товарів. Товарні знаки мають дійсно тисячолітню історію.

Товарні знаки як знаки походження товарів застосовували виробники шкіри, цегли, зброї, книжок, кухонного посуду та інших речей ще у давніх культурах. Вони ставили клеймо у вигляді літер, зазвичай ініціалів, або інших символічних позначень для зазначення виробника продукції. Спочатку такі знаки у вигляді певних символів зображувалися ремісниками на товарах, які вони виготовляли, або ставилися скотарями як тавро на тваринах. У часи стародавніх цивілізацій знаки не виконували нинішню функцію полегшення розпізнавання товару в умовах їх розмаїття, але вже тоді створювали зв'язок між товаром та його виробником, який не втратив значення дотепер. Маркування використовували і для позначення володіння. Англійське слово *brend* (тавро), яке часто вживають навіть зараз як синонім товарного знаку, засвідчує цю практику.

Наступним етапом розвитку маркування товарів стали середні віки, часи ремісничого виробництва. Але міське життя вже зазнало перетворень, пов'язаних із виникненням професій та об'єднань, цехових організацій та гільдій. У цей період товарні знаки почали вживати і для того, щоб засвідчити, що професійна організація дотримується правил виробництва та своїх професійних завдань. У XI ст., у період раннього Середньовіччя, на світовій арені з'явилися європейські купці. Простір для їхньої діяльності був досить великий. Незважаючи на натуральне господарство, все більше людей потребували різних виробів і товарів, що завозилися здалеку. Знаки ставилися на різних предметах: на зброї, меблях, одязі тощо. Знаками ремісників стали користуватися і купці. У цей час товарні знаки суттєво видозмінювалися. Цьому значною мірою сприяла поява дворянських гербів, що були родовими позначеннями. Услід за дворянськими гербами з'явилися цехові позначення. Замість клейма майстра на виробі почали проставляти герб цеху, його окремий елемент. Було встановлено суворий контроль за тим, щоб клеймо не було поставлено на неякісному виробі. У такий спосіб дохід ремісників залежав від збуту виробленої ними продукції, а збут, у свою чергу, зумовлювався її якістю. Ці знаки, вживані, аби поглибити в ремісників почуття відповідальності, здебільшого були обов'язковими. Братства-цехи розцінюють дослідниками як специфічне для середньовіччя явище корпоративності, що знаменує етап у розвитку людської індивідуальності майже в усіх країнах Західної Європи. Так, зокрема, цехове право в Україні будувалося за німецькими взірцями. Використання марок-клейм на цих територіях почалося ще з часів Київської Русі. Цехові братства мали свої символи-клейноди. Центрами цехової організації ремесла в Україні були Львів, Краків, Кам'янець-Подільський [6, с. 151].

У кінці XI – на початку XII ст. в Англії, Німеччині, Фландрії, Франції широкого розвитку набули гільдії. Гільдіями стали називати купецькі союзи у містах Західної Європи, що були дуже схожі на ремісничі цехи. Гільдії, як і окремі майстри, користувалися різними позначеннями для вирізнення своїх виробів. Ці позначення часто були у формі печаток, що прикріплювалися до матеріалу, а також пробірних клейм для виробів із дорогоцінних металів. Статути середньовічних гільдій містили приписи, які зобов'язували майстрів золотих та олов'яних справ застосовувати особисті клейма, які заносилися до спеціальних реєстрів. Позначення не тільки відрізняли вироби одного майстра від виробів іншого, але й покладали на виробників сувору відповідальність за якість продукції. Так, перший законодавчий акт про торговельні марки був прийнятий у 1266 р. англійським парламентом і містився у Статуті, який вимагав, щоб пекарі маркували виготовлений ними хліб [7]. Едиктом короля Карла П'ятого від

1544 р. за підробку маркування передбачалося виключення з професії чи гільдії, відсікання правої руки, а французький Королівський едикт 1564 р. установив за це смертну кару.

Із поширенням виробництва паперу виникла потреба також певним чином позначити виробника. У XIII ст. уже з'являються перші позначення виробників паперу. Ними стали водяні знаки, які, між іншим, застосовуються й нині. У Франції існувала значна кількість різних міток, знаків, релігійних символів, масонських, грошових, геральдичних знаків, особистих знаків друкарів. Уже у XV ст., з розвитком друкарства, перші друкарі, усвідомлюючи необхідність захисту своїх видань від підробок, створювали власні знаки.

У XV ст. розвиток торговельної марки був тісно пов'язаний з появою гербів країн і міст (геральдикою). На цей час склалася більшість сучасних державних гербів. У період бурхливого розвитку міст, що мали магдебурзьке право, в Європі з'явилося багато міських гербів. Більшість із них промовляли самі за себе, тобто пояснювали назву міста: на гербі міста Берліна був зображений ведмідь (від західнослов'янського “берл” – ведмідь), на гербі міста Гранаді – гранат.

Із занепадом гільдії порушення правил частішали, тому заборонялося використовувати знак, що належить іншому, за це вводились суворі покарання. У Франції гільдії скасував закон від 17 березня 1791 р., а привілеї англійських гільдій було відмінено у 1835 р. Порушення правил гільдій призвело до зникнення їхньої символіки, яку замінили сучасніші типи товарних знаків.

У XVIII ст. у містах різних країн ще функціонували цехи, вулиці, прилеглі до торгу, на свята прикрашалися різнобарвними цеховими знаками та прапорами. Кожна область мала свої неповторні товари, тобто своєрідний товарний знак, відомий у країні та за її межами. Тут їхня функція збігалася з географічним зазначенням походження товару. Зокрема, українські міста Євсуг та Опішня славилися керамічним розписним посудом, Харків – килимками (“коцями”), Охтирка – кольоровими гарусними тканинами, Богодухів – вишиваними кожухами, Лохвиця – сап'янцями і прикрасами [6, с. 263].

Свою сучасну функцію товарні знаки отримали у XIX ст., коли розпочалося їх широке практичне використання, що знайшло відображення у Паризькій конвенції про охорону промислової власності, підписаній у 1883 р. В оригінальному тексті цієї Конвенції використовується термін “фабрична марка”. Саме у XIX ст. почали вживати і термін “торговельні марки” (або торгові марки, товарні знаки, знаки для товарів і послуг). Як відомо, першим зареєстрованим товарним знаком вважається знак товарів «Червоний трикутник «Бесс», зареєстрований в Англії 1876 р. А в 1880 р. Вільям Проктор і Джеймс Гембл створили нову технологію, що забезпечила постійну якість мила. Після цього американська компанія “Проктер енд Гембл” зареєструвала “IVORY” як товарний знак, що дав змогу широко рекламувати її продукцію. З того часу торговельні марки виконують сучасну роль у поширенні товарів, доведенні їх до покупця та поширенні торгівлі.

Серед європейських країн, які прийняли закони про товарні знаки, однією з передових була Франція. Тут закон, що проіснував понад 100 років, було прийнято у 1857 р. Такі ж закони прийняли у другій половині XIX ст.: в Італії – 1868 р., у Бельгії – 1879 р., у Великій Британії – 1883 р., у Німеччині – 1884 р. У царській Росії у 1667 р. було прийнято “Новоторговий статут”, де повелівалося позначати певні товари клеймом для відмежування їх від іноземних. Пізніше, 1830 р., прийнято закон “Про товарні клейма”. За цим законом власники певних виробництв (суконних, капелюшних, паперових та інших фабрик) зобов'язані були мати спеціальні клейма, щоб позначати свої вироби. 1838 р. у Росії прийнято закон, який установлював кримінальну відповідальність за підробку товарного знаку.

У 1896 р. прийнято закон “Про товарні знаки”, що діяв у Російській імперії аж до Жовтневої революції.

Нині, коли товар є об'єктом як господарського, так і цивільно-правового обігу, в сучасному праві інтелектуальної власності торговельна марка разом із комерційним

найменуванням розглядається як засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг. На думку деяких дослідників, сучасні товарні знаки вже не розглядаються у контексті «теорії джерел», що вказують споживачеві на фізичне джерело або походження товару чи послуги. Починаючи з 30-х рр. ХХ ст. використання товарних знаків базується на «теорії якості». Товарні знаки виступають як індикатори якості не залежно від джерела їхнього походження, тобто товари, промарковані однаковим товарним знаком, мають бути однакової якості [1, с. 93].

Згідно із «Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», затвердженою Законом України від 18 березня 2004 р., інтелектуальну власність визначено однією з пріоритетних сфер цієї адаптації. Це зазначено також у ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським співтовариством і Україною. З 26 квітня 1970 р. Україна є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), приєднавшись до неї ще у складі СРСР. Участь у ній вона підтвердила 25 грудня 1991 р. як самостійна держава. З цього часу Україна приєдналася до міжнародних договорів ВОІВ, що стосуються засобів індивідуалізації, зокрема торговельних марок.

Як бачимо, в умовах ринкової економіки товарні знаки виконують важливі функції, спрямовані на повне правове забезпечення ефективності товарного ринку. Нові шляхи використання торгових марок у новітній глобальній економіці підвищують їхню стратегічну роль для бізнесу та міжнародної торгівлі. Дослідження права інтелектуальної власності та історії окремих його об'єктів, таких як торговельна марка, має неабияке значення у питаннях доведення цього права до рівня міжнародних стандартів.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бервено С.М.

Список використаних джерел:

1. Бабенко В.А. Торговельна марка: еволюція, історія, сучасність // Історія торгівлі, податків та мита, № 1(9), 2014 – с. 91 – 97.
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689 – 12 [Текст] // ВВР. – 1994. - № 7. – ст. 36.
3. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435-IV [Текст] // ВВР. – 2003. - №№ 40-44. – ст. 356.
4. Амблер Т. Практический маркетинг. – СПб. : Питер, 1999 ; Батра Р., Майерс Дж., Аакер Д. Рекламный менеджмент. – М. ; СПб. ; К. : Вильямс, 1999.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. Бусел В.Т. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1457 с.
6. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К. : АртЕк, 1999. – 596 с.
7. Тараненко С.С. Історичні періоди розвитку поняття торговельна марка [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://intellect21.cdu.edu.ua/?p=495>.

ВТОРИЧНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ ОСУЖДЕННЫХ К ЛИШЕНИЮ СВОБОДЫ

Мамєтназяр Алп-Арслан Ямузак
студент-магістр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина
E-mail: alp-arslan13@mail.ru

Ключевые слова: психологический критерий, типы характеров, характер человека, типология характеров, темперамент, индивидуальность

Необходимым условием эффективного достижения целей наказания является индивидуализация наказания не только при его назначении, но и при его исполнении, предусматривает изменение объема наказания в зависимости от поведения осужденного, то есть - на стадии исполнения наказания имеет место индивидуализация карательно-воспитательного процесса, то есть определения оптимальных средств воспитательного характера для достижения позитивных изменений в личности осужденного, разработке современных научно обоснованных программ комплексной психолого-педагогической переориентации лиц, отбывающих наказание, для дальнейшей их ресоциализации.

Лица, совершившие преступления и осужденные к лишению свободы, должны отбывать назначенный судом срок наказания в учреждениях исполнения наказаний. За это время с ними должен быть проведен сложный комплекс различных мер воспитательного характера. Процесс воспитания и особенно исправления взрослых людей сложен сам по себе, однако большая сложность этого процесса оказывается в условиях мест лишения свободы, который происходит при отрицательном окружении, в условиях межгрупповых и личностных конфликтов.

Различный возраст осужденных, разный уровень их социально-нравственной испорченности, различия в характере, степени общественной опасности совершенных преступлений, длительности преступного образа жизни и иные факторы требуют различных подходов к разным группам осужденных на основании индивидуальных программ социально-психологической работы в процессе организации всей деятельности в учреждениях исполнения наказаний. Вместе с тем, определенным группам осужденных свойственны общие, наиболее существенные признаки, согласно которым они могут распределяться на относительно однородные категории. Необходимость соблюдения требований дифференцированного исполнения наказания в виде лишения свободы обусловила классификацию осужденных [1].

Значение классификации осужденных заключается в том, что она обеспечивает: 1) изоляцию различных категорий осужденных, уменьшает вредное взаимовлияние; 2) индивидуализацию исполнения наказания, учитывая при этом личностные различия разных категорий осужденных, обеспечение карательно-воспитательного воздействия, необходимого с точки зрения его характера и степени интенсивности непосредственно для данной категории осужденных (классификационной группы); 3) создание условий для надлежащего исполнения наказания при его отбывания осужденными; 4) создание рациональной системы учреждений исполнения наказаний (УИН), на которую влияет характер и состояние преступности в стране, следовательно, и состав осужденных к лишению свободы.

Таким образом, классификация осужденных к лишению свободы – это распределение их на относительно однородные категории по определенным признакам для создания наиболее эффективных условий в достижении целей наказания. Классификация - один из основных приемов, применяемых психологами для описания различий между людьми.

В науке уголовно-исполнительного права принято классифицировать осужденных к лишению свободы по таким четырем критериям: юридическому, социально-демографическому, педагогическому и психологическому.

Классификацию осужденных к лишению свободы по юридическому и социально-демографическому критериям называют классификацией первичной, а по другим двум – вторичной.

Для нас представляет наибольший интерес для анализа именно классификация осужденных к лишению свободы по психологическому критерию.

Классификация осужденных к лишению свободы по психологическому критерию – это разделение их на группы в зависимости от личностных свойств. Здесь используются категории и приемы, разработанные и внедренные в практику наукой психологии при классификации типов характеров [2; 3; 4].

Типы характера человека. «Сколько людей – столько и характеров», – очень часто можно услышать. И это на самом деле так, двух абсолютно одинаковых людей на земле нет. Люди имеют различные системы мировоззрения, принципы, увлечения и ценностей, по-разному реагируют на определенные внешние раздражители и события [5; 6]. Характер человека обуславливает его личные поступки, из которых как раз таки складывается вся жизнь. Ученые и психологи называют характером человека индивидуальное сочетание определенных свойств личности, которые определяют отношение его ко всей окружающей среде и проявляются в его поступках. **Характер** (греч. χαρακτήρ - знак, отличительная черта, примета) - это структура стойких, сравнительно постоянных психических свойств, которые определяют особенности поведения личности и отношений. В научной литературе по психологии существует несколько критериев, за которыми определяют типы характера человека. Мы лишь рассмотрим основные из них. Наиболее популярна типология характеров, предложенная известным немецким психологом Э. Кречмером, в соответствии с которой **характер человека** зависит от его телосложения. Кречмер описал основных три типа телосложения человека и соответствующие им типы характеров: 1) пикники (от греч. πικνός - толстый, плотный) - склонные к ожирению или полноватые люди среднего роста с большой головой, короткой шеей и широким лицом с весьма мелкими чертами. Пикникам соответствует тип характера - циклотимики - эмоциональные, контактные, общительные люди, легко приспосабливаются к разным новым условиям. Пикники при расстройствах психики как правило склонны к маниакально-депрессивному психозу; 2) атлетики (от греч. ἀθλητικός - свойственный борцам) - широкоплечие, высокие люди, с развитой мускулатурой, крепким скелетом и мощной грудной клеткой. Атлетикам соответствует тип характера - иксотимики - властные, практичные, невпечатлительные, спокойные люди, сдержанные в мимике и жестах; не любят никаких перемен и очень плохо приспосабливаются к ним. Атлетики при каких-либо расстройствах психики как правило склонны к эпилепсии; 3) астеники (от греч. ἀσθενής - слабый) - это худые люди, со слабой мускулатурой, плоской грудной клеткой, длинными ногами и руками, а также удлинённым лицом. Астеникам соответствует тип характера - шизотимики - упрямые, серьёзные, замкнутые люди, которые трудно приспосабливаются к разным новым условиям. Астеники при каких-либо расстройствах психики как правило склонны к шизофрении.

Швейцарский психиатр и психолог Карл Густав Юнг разработал свою типологию характеров, в основе которой лежат доминирующие психические функции (ощущения, интуиция, чувство и мышление) [7; 8; 9]. Он классифицировал всех людей по преобладанию внутреннего или внешнего мира (интровертивный и экстравертивный типы): 1) интроверт — замкнутый, внутренне сосредоточенный мыслитель, обращённый в себя, человек отгороженный от всего окружающего мира, тщательным образом анализирующий все события, при этом всех подозревая в противоречивых действиях. У него очень мало друзей, поскольку ему очень сложно даются новые контакты, ему ближе одиночество, он не меняет собственные привычки. Интроверт - весьма мнительный человек с завышенной степенью тревожности, он прислушивается к ощущениям в себе и дорожит своим здоровьем; 2) экстраверт - прямой, открытый человек, чрезвычайно общительный, активный и всем понятный, он имеет много знакомых и друзей, он не переносит одиночества, мало интересуется собственным здоровьем, любит путешествовать, старается взять от жизни по-максимуму. Он становится душой компании, является инициатором разных встреч и вечеринок, любит рассказывать анекдоты, в повседневной жизни ориентируется не на субъективное мнение, а на обстоятельства.

Особенности разных темпераментов может помочь человеку разобраться в чертах характера, если они ярко выражены, однако люди с ярко выраженными определенными темпераментами встречаются достаточно редко, чаще всего встречается смешанный

темперамент в разной степени выраженности. Но преобладание какого-либо типа темперамента может помочь определить **тип характера человека**[10; 11].

Холерик - порывистый, страстный, быстрый, однако совершенно неуравновешенный человек, с резко меняющимся настроением с всевозможными эмоциональными вспышками и быстро истощаемый. У него нет никакого равновесия нервных процессов. Холерик, сильно увлекаясь, быстро истощается и безалаберно растрчивает собственные силы.

Флегматик - невозмутим, неспешен, имеет устойчивое настроение и стремления, внешне очень скуп на проявление чувств и эмоций. Он проявляет настойчивость и упорство в работе, оставаясь уравновешенным и спокойным. В работе флегматик производителен, при этом компенсируя прилежанием свою неспешность.

Меланхолик - легко ранимый человек, склонный к постоянному сильному переживанию разнообразных событий, он очень остро реагирует на любые внешние факторы. Все свои астенические переживания меланхолик часто не может сдерживать лишь усилием воли, он легко эмоционально раним, сильно впечатлителен.

Сангвиник - подвижный, горячий, живой человек, с очень частой сменой впечатлений, настроения, с быстрой реакцией на абсолютно все события, которые происходят вокруг него, достаточно легко примеряется с собственными неприятностями и неудачами. Сангвиник, как правило, обладает весьма выразительной мимикой. Он чересчур продуктивен в работе, когда она ему интересна, а если работа ему не интересна, то он относится к ней абсолютно безразлично, ему просто становится очень скучно.

Существует огромное количество **классификаций типов характера** человека, даже лучше сказать, попыток систематизировать все знания о жизни человека и психологии его поведения, однако никакая из них не может являться столь глубокой и столь эффективной[12; 13; 14]. Поскольку каждый человек, проходя периоды закладки тех или иных характеров в своей жизни, собирает их все в себе для того, чтобы всю оставшуюся жизнь проживать индивидуальностью. Если вы затрудняетесь в определении своего типа характера, тогда вам могут помочь различные психологические тесты, которые разработаны как раз для этого. Безусловно, связь характера с темпераментом есть, но волевой человек сам формирует свой характер и может скорректировать негативные стороны своего темперамента.

Виктор Гюго полагал, что у каждого из нас имеются сразу три характера, один мы приписываем себе сами, второй нам приписывают знающие нас люди, и лишь третий является истинным. Свойства характера человека формируют и его личность, и его жизнь в целом[15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22].

Основные свойства характера в психологии

Характером личности называют ее индивидуальные особенности психического плана, которые диктуют способ поведения личности и ее взаимодействие с миром и другими людьми. Характер состоит из темперамента, качеств характера и свойств характера («коллективист», «эгоист», «индивидуалист», «добрый», «злой», «слабохарактерный», «решительный», «самостоятельный», «несамостоятельный», «скромный», «хвастливый», «лгун», «честный» и т.д.). Черт свойств характера множество, перечислить все их очень сложно, но можно выделить общие, основные свойства темперамента и характера: **сила** – очень важная составляющая характера, личность с сильным характером выживет во что бы то ни стало, сумеет стать лидером, осуществить задуманное, преодолеть успешно преграды; **слабость** проявляется совсем иначе – человек со слабым характером сдается без боя, ему свойственно малодушие, нерешительность и даже трусость; **любопытность** – черта характера, заставляющая учиться, больше узнавать, получать новую информацию; **цельность характера** – согласованность принципов, отношений, действий личности в разных аспектах жизни; **оригинальность** – неповторимость, необычность человека, своеобразие его вкусов, мнений; **твердость** – упорство, неотступность, последовательность, постоянство взглядов и мнений.

Свойства и черты характера человека принято в психологии объединять в группы: моральные (чувство долга, ответственность, честность, чуткость, внимательность); эмоциональные (нежность, чувствительность, обидчивость, подавленность, страстность); волевые (мужество, выдержка, смелость, энергичность, уверенность, инициативность). Свойства характера личности не являются постоянными факторами, они могут меняться, исчезать и появляться. Необходимые свойства можно воспитать в себе, а от мешающих, можно избавиться усилием воли.

В целях наиболее успешной социально-воспитательной работы целесообразно классифицировать осужденных в зависимости от свойств характера, приведших данное лицо к совершению преступления. Разумеется, учитываются и иные личностные свойства, характеризующие данное лицо в целом.

Руководствуясь психологическим критерием, целесообразно различать:

- осужденных за преступления против основ национальной безопасности Украины и осужденных за все иные преступления;
- осужденных за умышленные преступления и преступления, совершенные по неосторожности;
- осужденных за преступления против жизни и здоровья личности;
- осужденных за корыстные преступления;
- осужденных за хулиганство;
- осужденных за некорыстные преступления, совершенные в связи с исполнением служебных и профессиональных функций;
- осужденных за все иные преступления.

Направленность личности - это система устойчиво характеризующих побуждений человека (что человек хочет, к чему стремится, так или иначе понимая мир, общество; чего избегает, против чего готов бороться). При этом она достаточно динамична, то есть составляющие её побуждения (мотивы) не остаются постоянными, они взаимосвязаны, влияют друг на друга, изменяются и развиваются. При этом одни из компонентов являются доминирующими, в то время как другие выполняют второстепенную роль. Доминирующие побуждения определяют основную линию поведения личности. Она определяет избирательность отношений и активности человека и как подструктура личности включает в себя различные побуждения (интересы, желания, склонности и т. д.). Все эти побуждения взаимосвязаны в мотивационной сфере личности, то есть представляют собой систему. Данная система является индивидуальной, она формируется в процессе формирования и развития личности.

Направленность является сложным личностным образованием, определяющим все поведение личности, отношение к себе и окружающим. Различают общую направленность личности и профессиональную направленность.

Уровень направленности - это общественная значимость направленности человека (его убеждений и мировоззрения).

Широта направленности характеризует круг интересов личности. Следует помнить, что широкая направленность - это не разбросанность и дилетантство во всех видах деятельности, которыми занимается человек. Среди большого круга интересов должен быть центральный, главный интерес, направленный на профессиональную деятельность, выполняемую личностью.

Интенсивность направленности связана с её эмоциональной окраской. Она может иметь большой диапазон выраженности, колеблясь от смутных, нечётких влечений через осознанные желания и активные стремления до глубоких убеждений.

Устойчивость направленности характеризуется длительностью и сохранностью побуждений в течение жизни. Это качество направленности личности связано, в первую очередь, с волевыми характеристиками личности: настойчивостью, целеустремленностью.

Действенность направленности личности определяет активность реализации целей направленности в деятельности. Направленность как система отношений личности к действительности представляет собой следующую триаду: отношение к другим людям как членам коллектива; отношение к труду и результатам, продуктам труда; отношение к самому себе, своей личности. Она включает в себя влечения, желания, интересы, склонности, идеалы, взгляды, убеждения человека, его мировоззрение, особенности характера и самооценки.

Иными словами, направленность личности человека - это совокупность устойчивых мотивов, ориентирующих деятельность личности и относительно независимых от наличных ситуаций[23]. В соответствии с этим различают направленность на взаимодействие (ВД), деловую направленность на задачу (НЗ) и личную направленность, или направленность на себя (НС). Определение направленности личности того или иного работника имеет важнейшее значение для практики кадровой работы, поскольку от этого зависит эффективность подбора, расстановки и дальнейшего использования кадров на производстве. Данное положение станет понятным после ознакомления с характеристиками различных видов направленности.

Направленность на взаимодействие имеет место, когда поступки работника определяются его потребностью в общении, стремлением поддерживать хорошие отношения с товарищами по работе. Как правило, лица с направленностью на взаимодействие уступают давлению группы, не принимают на себя руководства. Такой работник проявляет интерес к совместной деятельности, даже если это не способствует успешному выполнению задания, и его фактическая помощь — минимальная. Его интересует не столько конечный результат деятельности, сколько сама совместная деятельность.

Деловая направленность отражает преобладание мотивов, связанных с достижением группой поставленной цели. Осужденный с такой направленностью берет руководство в свои руки. Когда речь идет о выборе задачи, старается обоснованно доказать свою точку зрения, которая считается полезной для выполнения задания. Обычно такое лицо стремится сотрудничать с коллективом и добиваться наибольшей продуктивности работы подчиненных. Для него характерны увлеченность в овладении новыми навыками и умениями, самим процессом деятельности, стремление к познанию.

Личная направленность создает преобладание мотивов собственного благополучия, стремление к личному первенству и престижу. Такой человек чаще всего бывает занят самим собой, своими чувствами, переживаниями и мало реагирует на потребности окружающих его людей, игнорирует сотрудников или работу, которую должен выполнять. В работе видит, прежде всего, возможность удовлетворить свои притязания вне зависимости от интересов других работников и коллег.

В основе направленности человека лежат потребности, то есть состояния, отражающие нужды в чём-либо. Потребности бывают биологические (отражающие нужду организма в пище, воздухе, движении, отдыхе и т. п.) и социальные, исторически сложившиеся в человеческом обществе. Социальные потребности подразделяют на материальные (в одежде, жилье и т. п.) и духовные (познавательные, моральные, эстетические, творческие, а также потребность в общении). Неудовлетворённые потребности, выступая в качестве мотивов поведения, могут приобретать различные формы в зависимости от степени осознания цели и содержания: установки, влечения, желания, склонности, стремления, убеждения, мировоззрения.

В процессе совершения поведенческих актов **мотивы**, будучи динамическими образованиями, могут изменяться, что возможно на всех фазах совершения поступка и поведенческий акт нередко завершается не по первоначальной, а по преобразованной мотивации. За любыми поступками человека всегда кроются определённые причины. Мотив поведения человека и цели поведения могут не совпадать: одну и ту же цель можно ставить перед собой, руководствуясь разными мотивами. Цель показывает, к чему стремится человек,

а мотив — почему он к этому стремится. Мотив может быть неосознанным, если осознание потребности не вполне соответствует подлинной нужде, вызывающей неудовлетворение, то есть человек не знает подлинной причины своего поведения. К неосознанным мотивам относятся установки и влечения.

Установка - это не осознаваемое личностью состояние готовности к определённой деятельности, с помощью которой может быть удовлетворена та или иная потребность. Установка чаще всего складывается в результате повторения установочных ситуаций, в которых человек реагирует на внешние воздействия определённым образом, то есть естественным путём. Однажды выработанная, она остаётся на более или менее длительное время. Скорость образования и затухание установок, их подвижность разная у разных людей. Установки по отношению к различным фактам общественной жизни (событиям, людям и др.) могут быть позитивными и негативными, принимающими характер предубеждения.

Установка как не осознаваемая готовность воспринимать окружающий мир под определённым углом зрения и реагировать определённым образом, без полного объективного анализа конкретной ситуации, формируется как на основе личного прошлого опыта человека, так и под влиянием других людей. Установка может быть направлена на различные объекты или даже на разные стороны одного и того же объекта, например в беседе отрицательная установка может быть направлена: лично на самого собеседника; на суть беседы; на обстоятельства разговора и т.д. Явлению психологической установки посвящено большое число экспериментальных исследований, которые позволили выделить три составляющие (подструктуры) установки: когнитивную (познавательную) - образ того, что готов познать и воспринять человек; эмоционально-оценочную - комплекс симпатий и антипатий к объекту установки; поведенческую - готовность определённым образом действовать в отношении объекта установки, осуществлять волевые усилия.

Влечение - недостаточно чётко осознанная потребность, когда человеку не ясно, что влечёт его, каковы его цели, что он хочет. Влечение — это этап формирования осознанного мотива. Неосознанность влечения преходяща, временна, то есть потребность, в нем представленная, либо угасает, либо осознаётся.

Некоторые авторы к неосознанным мотивам относят также гипнотические внушения, но они носят искусственный характер, сформированный «извне», в то время как установки и влечения формируются естественным путём в течение жизни человека. К осознанным мотивам поведения относятся: интересы, склонности, желания, стремления, намерения, убеждения и мировоззрения.

Интерес - это избирательное отношение личности к объекту в силу его жизненного значения и (или) эмоциональной привлекательности. Интересы являются эмоциональным проявлением познавательной потребности человека, они дают о себе знать как положительный эмоциональный фон, который окрашивает процесс познания. Интересы человека определяются общественно-историческими и индивидуальными условиями его жизни. Интересы людей чрезвычайно разнообразны, как разнообразна человеческая деятельность. Их можно различать по содержанию, объёму, глубине, степени устойчивости, направленности на цели деятельности или на ее процесс, уровню действенности, кроме того, интересы могут быть непосредственными и опосредованными[24]. Первые определяются эмоциональной привлекательностью объекта (внешними признаками), вторые — его значением для личности (содержанием) [25].

Склонность - это мотив, в котором ярко выражена потребность личности в определённой деятельности. Довольно часто постоянный, устойчивый и действенный интерес перерастает в склонность.

Желание - это мотив, в основе которого лежит осознанная по содержанию потребность, но она не выступает ещё в качестве сильного побуждения к действию. Этот

мотив часто направлен на объект, в возможности достижения которого человек не очень уверен, или необходимость в котором у него не очень сильна.

Стремление - это побуждение, где выражена потребность в таких условиях существования, которые в данный момент отсутствуют, но могут быть созданы в результате специально организованной деятельности личности. Стремления могут приобретать различные психологические формы, такие как мечта - созданный фантазией образ желаемого; страсть - мотив, в котором выражена потребность, обладающая непреодолимой силой; идеал - мотив, в котором выражена потребность подражать или следовать примеру, принятому личностью за образец.

Намерение - это стремление, при котором осознаются условия, в которых человек испытывает потребность, и средства их достижения.

Убеждения - это система осознанных потребностей личности, побуждающих её поступать в соответствии со своими взглядами, принципами, мировоззрением. Содержание потребностей, выступающих в форме убеждений — это знания о мире, определённое его понимание.

Мировоззрение - это система взглядов человека на мир, его закономерности. Мировоззрение личности, прежде всего, отражает общественное бытие. Это отражение совершается в процессе жизни, в реальных отношениях людей, в их деятельности. Мировоззрение служит высшим регулятором поведения. Придавая стойкость и твёрдость характеру, оно сказывается на всём облике человека, на всей совокупности особенностей поведения, действий, привычек и склонностей.

Осмысление и уяснения смысла всех перечисленных выше психологических терминов и понятий персоналом учреждений исполнения наказаний, и, прежде всего, психологами колоний, использование их на практике, поможет, безусловно, поднять на более высокий уровень результативность вторичной классификации осужденных к лишению свободы и, в конечном результате, повысить эффективность исправления и ресоциализации осужденных.

Научный руководитель: д.ю.н, проф. Трубников В.М.

Список использованных источников:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. - Екатеринбург: "Деловая книга", 2011. - 368 с.
2. Выготский Л.С. Психология. - М.: ЭКСМО - Пресс, 2010. - 1008 с.
3. Маклаков П.А. Общая психология: Учеб. пособие. - М.: Наука, 2010. - 547 с.
4. Немов Р.С. Психология: Учебник для студентов высш. пед. уч. заведений: В 3-х кн. Кн. 1: Общие основы психологии. - 5-е изд. - М.: Владос., 2010. - 585 с.
5. Пономаренко В.В. Технологии скрытого управления людьми. - М.: АСТ; Олимп, 2008. - 506 с.
6. Симонов П.В., Ершов П.М. Темперамент. Характер. Личность. - М.: Наука, 2011. - 376 с.
7. Юнг К.Г. Психология бессознательного / Пер. с нем. – М.: ООО “Издательство АСТ - ЛТД”, “Канон +”, 1998. – 400 с.
8. Юнг К.Г. Психологія / Вибрані твори з аналітичної психології. Т.1. – Цюрих, 1939. – 267 с.
9. Юнг К.Г. Сознание и бессознательное.- М.: Университетская книга, Астм 1997. – 544 с.
10. Обозов Н.Н. Типы личности, темперамент и характер. - СПб.: ЛНПП "Облик", 2011. - 44 с.
11. Барташев А.В. Диагностика темперамента и характера. - К.: PSYLIB, 2011. - 368 с.

12. Практическая психология: Учебник / Под ред. М.К. Тутушкиной. - М.: Издательство АСВ, 2012. - 336 с.
13. Психология. / Под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. - М.: Академ-А, 2009. - 512 с.
14. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии - СПб: Питер, 2010. - 490 с.
15. Евнина Е.М. Виктор Гюго / Е.М. Евнина. - М.: Наука, 1976. - 215 с.
16. Карасев Л.В. Лики смеха // Человек. - 1993. - Вып. 4. - С. 168-180.
17. Муравьева Н.И. Гюго / Н.И. Муравьева. - М. : Молодая гвардия, 1961. - 383 с.
18. Николаев В.Н. В. Гюго. Критико-биограф. очерк / В.Н. Николаев. - 2-е изд. - М.: Худож. лит., 1955. - 407 с.
19. Сафронова Н.Н. Виктор Гюго / Н.Н. Сафронова. - М.: Просвещение, 1989. - 175 с.
20. Трескунов М. Виктор Гюго: очерк творчества / М. Трескунов. - М.: Худож. лит., 1954. - 422 с.
21. Фемелиди А.М. В. Гюго, его литературная эпоха, жизнь, труды и мысли / А.М. Фемелиди. - Одесса: Тип. Акц. южно-рус. о-ва печ. дела, 1911. - 535 с.
22. Мелешенко О.К. Публіцистика Віктора Гюго (1802-1885): навч.-метод. комплекс: Навч. посібник; Хрестоматія; Темі рефератів, тести: Для студ.-журналістів і філологів / О.К. Мелешенко. - К. : ПВП "Задруга", 2003. - 216 с.
23. Райгородский Д.Я. Психология и психоанализ характера. Хрестоматия по психологии и типологии характеров. - Самара: Издательский Дом "Бахрах - М", 2011. - 640 с.
24. Лефрансуа Г. Прикладная психология общения. - СПб.: Еврознак, 2009. - 416 с.
25. Варій М.Й. Психологія особистості: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ (НА ПРИКЛАДІ НЮРНБЕРЗЬКОГО ТРИБУНАЛУ)

Маркова Єлизавета Миколаївна

студентка факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

e-mail: liza_markova_1998@mail.ru

Ключові слова: міжнародне право, міжнародне кримінальне право, міжнародно-правова відповідальність, фізична особа, злочин, Нюрнберзький трибунал

Метою міжнародного права ще на етапі його зародження було регулювання відносин між учасниками міжнародних процесів задля досягнення ефективної співпраці у різних аспектах існування, а також забезпечення миру на території кожної із держав. Проте підтримання та втілення у життя вищесказаних положень на практиці є неможливим, якщо учасниками відносин не виконуються навіть такі основні принципи міжнародного права як недоторканність кордонів держави, забезпечення прав людини, заборона погрози силою та її застосування тощо. Тобто можна стверджувати, що міжнародне право є цілісною системою, покликаною не лише на виконання своїх базових принципів та положень, а також надання гарантії стабільного забезпечення світового миру та безпеки у тому разі, коли цих базових принципів все ж таки дотримуються [1, с. 3].

Виконання завдань даної правової сфери значно ускладнюється тим, що порушення засад міжнародного права вже стало систематичним явищем з боку деяких держав. Однак, не слід забувати також про те, що злочинні діяння стосовно встановлених принципів виконуються і фізичними особами. Із метою забезпечення міжнародного миру та безпеки було встановлено інститут міжнародно-правової відповідальності фізичних осіб. Нині він базується на принципах міжнародного кримінального права, яке отримало свою сучасну форму після Другої світової війни, а саме після такого гучного процесу як Нюрнберзький трибунал.

Дослідженню міжнародно-правової відповідальності фізичних осіб присвятили свої численні праці як зарубіжні (Г. В. Ігнатенко, М. Б. Кудайбергенов, А. Г. Волеводз, Е. Греппі), так і українські вчені (Л. І. Фесечко, О. В. Сенаторова, О. А. Делінський). Проте дана тема не втратила своєї актуальності через постійне зростаючого рівня міжнародно-правової злочинності, що вже перестала розрізняти такі поняття як «кордон» чи «перепона», а також через інтерес світової спільноти до одного з наймасштабніших судових процесів в історії – Нюрнберзького трибуналу.

Друга світова війна залишила після себе глибоку криваву рану на кожній із країн-учасниць. Вщент зруйновані міста та села, економічна, демографічна та промислова криза – це далеко неповний перелік тяжких наслідків. Цілком логічним є те, що після очевидного краху Третього рейху постало питання про якнайбільш справедливе та повне покарання винуватців. Для цього, по суті, і було створено Нюрнберзький трибунал.

8 серпня 1945 р. у Лондоні представниками Великобританії, Радянського Союзу, Сполучених Штатів та Франції було підписано Угоду про створення Міжнародного військового трибуналу і прийнято Статут, яким було визначено порядок організації трибуналу і принципи його роботи [2, с. 38].

До відповідальності було притягнуто керівників, організаторів, підбурювачів та посібників, які були задіяні у складанні чи здійсненні плану або змови, спрямованих на здійснення будь-яких злочинів, закріплених у Статуті трибуналу [3, с. 889]. Статтею 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн вісі було визнано злочинними та такими, що тягнуть за собою індивідуальну відповідальність, наступні дії:

1) злочини проти миру, а саме: планування, підготовка, розв'язання чи ведення агресивної війни або війни, що порушує укладені міжнародні договори, угоди чи завірення, участь у загальному плані чи змові, які спрямовані на здійснення будь-яких із вищесказаних дій;

2) військові злочини, а саме: порушення законів чи звичаїв ведення війни. До цих порушень відносяться вбивство, катування чи звернення у рабство чи з іншою метою цивільного населення окупованої території; вбивство та катування військовополонених та осіб, що знаходяться у морі; вбивство заручників; пограбування як суспільної, так і приватної власності; безглузде руйнування міст та сіл; розорення, що не виправдано військовою необхідністю, а також інші злочини;

3) злочини проти людяності, а саме: вбивство, винищення, звернення у рабство, депортація чи інші акти жорстокості, які скоєні відносно цивільного населення до чи під час війни; переслідування за політичними, расовими чи релігійними мотивами з метою здійснення чи у зв'язку з будь-яким іншим злочином, що знаходиться під юрисдикцією трибуналу, незалежно від того, чи були дані дії порушенням національного права країни, де вони були скоєні, чи ні.

За Статутом, керівники, організатори, підбурювачі та посібники, які брали участь в організації чи повномасштабному здійсненні загального плану або змови, які мали на меті втілення будь-якого з вищезгаданих злочинів, мають нести відповідальність за усі дії, що були скоєні усіма особами у рамках виконання таких плану чи змови [4].

До відповідальності за зазначені вище злочини на безпрецедентному процесі у Нюрнберзі із 20.11.1945 по 10.11.1946 було притягнуто 24 особи, із яких дванадцятьох 1

жовтня 1946 року було засуджено до смертної кари (Герінг, Ріббентроп, Кейтель, Йодль та ін.), троє підсудних отримали довічне ув'язнення (Гесс, Функ, Редер). До 20 років тюремного ув'язнення було засуджено Шираха та Шпеєра, до 15 років – Нейрата, до 10 років – Денніца, а Фріче, Папен та Шахт рішенням Трибуналу були виправдані. СС, СД, СА та Гестапо визнавалися злочинними організаціями, а їх керівники та члени – злочинцями.

Правові ідеї, що зародилися під час цього масштабного судового процесу, були сприйняті світовою спільнотою як сигнал до подальшого вдосконалення інституту відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві. Через розвиток системи міжнародного співробітництва держав, а також усвідомлення їх представниками необхідності якнайефективнішої боротьби та протидії міжнародній злочинності, протягом наступних років було розроблено величезну кількість міждержавних договорів, якими регулюються відносини із приводу класифікації злочинів проти міжнародного права, а також закріплення основ дії механізму покарання, що має бути застосовано у разі скоєння злочину не лише для держав, а у окремих випадках і для осіб, якими було скоєно злочин проти підвалин міжнародного права. До таких документів відносяться: Резолюція 56/83 ООН про відповідальність держав за міжнародні протиправні діяння, Конвенція про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього 1948 року, Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 року та інших. Важливими угодами, що містять положення, у яких вказано про притягнення фізичних осіб до відповідальності за скоєння міжнародних злочинів, є: Угода про судове переслідування і покарання головних військових злочинців в Європі від 8 серпня 1945 року, Статут Токійського міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу від 19 січня 1946 року, Статут Міжнародного трибуналу, створеного згідно з резолюцією Ради Безпеки ООН 827 від 25 травня 1993 року з метою судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права на території колишньої Югославії, Статут Міжнародного трибуналу по Руанді, створеного відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН 995 від 8 листопада 1994 р., Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р і додаткові протоколи до них 1977 р., а також Римський статут 1998 року.

Конвенцією про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року та Женевськими конвенціями про захист жертв війни 1949 року передбачено міжнародну відповідальність фізичних осіб в двох формах: у формі відповідальності перед міжнародним кримінальним судом, створюваним *ad hoc*, як це було на Нюрнберзькому процесі, і у формі відповідальності перед національним судом, що встановлено нормами міжнародного права.

Відповідальність фізичної особи за міжнародно-правові злочини і зараз розрізняється як особливий різновид кримінальної відповідальності і за своєю природою відрізняється від відповідальності інших суб'єктів міжнародного права. Найчастіше фізична особа може бути притягнена до міжнародно-правової відповідальності за умови, що скоєні нею злочинні діяння пов'язані зі злочинною діяльністю держави. При цьому держави, винні у вчиненні злочину, несуть міжнародну відповідальність, а фізичні особи - міжнародну кримінальну відповідальність.

Через безпрецедентний розвиток міжнародної злочинності окрім поняття міжнародного злочину (особливо небезпечних для людської цивілізації порушень норм міжнародного права), що було детально описано у Статуті Нюрнберзького трибуналу, розрізняють і такий вид серйозного правопорушення як злочин міжнародного характеру, за скоєння якого фізична особа також може нести міжнародно-правову відповідальність.

Загалом, найбільшу небезпеку становлять діяння осіб, які користуючись своїми владними повноваженнями втілюють таку злочинну політику держави, що ніби персоніфікує її міжнародні злочини [5, с. 263]. Такі протиправні діяння зачіпають інтереси міжнародного співтовариства в цілому. Вони визначаються як злочини проти миру і безпеки людства. За їх скоєння передбачено як відповідальність держави, так і посадових осіб, керівників та інших співучасників, незалежно від того, чи вважаються відповідні дії злочинними в державі, де вони

були скоєні. До міжнародних злочинів відносяться агресія, геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини, тобто, простежується закріплення та вдосконалення положень Статуту Нюрнберзького трибуналу 1945 року [6, с. 222].

За Римським статутом, геноцид визначається як вбивство членів національної, расової чи релігійної групи, заподіяння серйозних тілесних ушкоджень членам таких груп, навмисне створення для таких групи життєвих умов, які розраховані на повне або часткове їх знищення та інші злочинні діяння, спрямовані на повне або часткове винищення таких груп населення за різними мотивами [7].

На жаль, геноцид має місце і після закінчення Другої світової війни. Одними з яскравих прикладів цього слугують геноцид камбоджійців під час режиму червоних кхмерів 1975-1979, геноцид у Руанді 1994, що спричинив створення прототипу Нюрнберзького трибуналу у державі, а також геноцид у Сребрениці 1995.

Положення Статуту Нюрнберзького трибуналу про геноцид було уточнено і Конвенцією про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року, де геноцид було визначено як міжнародний злочин. Відповідальність за його скоєння чи заклик до геноциду передбачено законодавством України (Кримінальний кодекс України, ст. 442) [8].

Іншим злочином, що підриває основи мирного співіснування держав, за скоєння якого індивіди можуть нести міжнародно-правову відповідальність, є агресія. У Статуті Нюрнберзького трибуналу не було деталізовано, у чому саме виявляється такий вид злочину. Загальне визначення агресії надано у статті 1 резолюції 3314 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року, що має рекомендаційний характер.

Згідно з резолюцією, агресією є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним зі Статутом Організації Об'єднаних Націй [9]. У Статуті Нюрнберзького трибуналу мова йде саме про агресивну війну, а не про окремі акти застосування сили.

Відповідальність за скоєння актів агресії несуть особи, наділені відповідними владними повноваженнями. Відповідно до Статуту Міжнародного кримінального суду 1998, Рада Безпеки може ініціювати розгляд справи в суді для притягнення до кримінальної відповідальності фізичних осіб – учасників збройних дій однієї держави проти іншої.

Відповідальність за заклик чи ведення агресивної війни, про яку згадувалася у Статуті Нюрнберзького трибуналу, міститься у ст. 436 та 437 XX Розділу Кримінального Кодексу України.

Злочини проти людяності, що були вказані у ст. 6 Статуту Нюрнберзького трибуналу, нині також відносяться до категорії злочинів, за які фізична особа нестиме міжнародну відповідальність. За визначенням, наданим у статті 7 Римського статуту 1998 року, під злочином проти людства варто розуміти будь-яке із наступних діянь, що здійснюється у рамках широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільних осіб, якщо такий напад здійснюється свідомо: вбивство, винищення, згвалтування, звернення у рабство, злочин апартейду, катування, а також інші діяння аналогічного характеру.

Кримінальним Кодексом України, а також більшості сучасних держав, передбачено покарання за усі чи частину видів злочинів, що є злочинами проти людства.

Фізична особа також може нести міжнародну відповідальність за скоєння воєнних злочинів. До них відносять такі систематичні порушення міжнародного гуманітарного права як серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а умисне вбивство, тортури або нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти, незаконне, безглузде і великомасштабне знищення і привласнення майна, яке не викликане військовою необхідністю, умисне позбавлення військовополоненого або іншого об'єкту, що охороняється особи права на справедливий і нормальне судочинство, навмисні напади на цивільне

населення та цивільні об'єкти, а також ряд інших положень. Вказане Статутом Нюрнберзького трибуналу визначення воєнного злочину було не лише підтверджено та внесено до загальної кодифікації злочинів проти міжнародного права [10], а і було значно розширене за рахунок прийняття численних конвенцій у Женеві 1949 року, що стали фундаментом для створення такої сфери міжнародного права як міжнародне гуманітарне право.

За скоєння воєнних злочинів, злочину агресії, актів геноциду, злочинів проти людяності у ХХІ столітті було покарано Ж. Камбанде (довічне ув'язнення за пропаганду геноциду та скоєння низки воєнних злочинів у Руанді 1994 року), Р. Караджича (40 років ув'язнення за скоєння воєнних злочинів та актів геноциду у колишній Югославії), Д. Ніколича (35 років ув'язнення за скоєння актів геноциду та воєнних злочинів у колишній Югославії; участь у різанині у Сребрениці), Д. Мілошевича (33 роки ув'язнення за організацію воєнних злочинів у колишній Югославії), Т. Багосору (довічне ув'язнення за розв'язання геноциду у Руанді), а також багатьох інших осіб, що порушили основні позиції міжнародного права.

Світова злочинність, на жаль, сьогодні розвивається досить швидкими темпами та набирає міжнародного характеру. Із цим пов'язано виникнення такого поняття як «злочин міжнародного характеру», за який фізична особа, що його скоїла, може нести міжнародно-правову відповідальність. Під злочинами міжнародного характеру варто розуміти діяння, передбачені міжнародними договорами, що не належать до міжнародних злочинів, але посягають на нормальні стабільні відносини між державами, що завдають шкоди мирному співробітництву в різних областях взаємин (економічній, соціально-культурній, майновій і т.п.), а також організаціям і громадянам.

Відповідальність за скоєння таких порушень та міра покарання за їх вчинення встановлюються національним кримінальним законодавством на основі міжнародних договорів, де для держав-учасниць прописана вимога вжити необхідних заходів для визнання злочинними на рівні національного законодавства таких діянь, що визнано злочинними і через міжнародний договір, що укладено державою. Такі приписи містяться в Європейській конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990), Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію (1999), Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (2000), а також у багатьох інших [11, с. 13].

До кримінальних злочинів міжнародного характеру можна віднести тероризм у будь-яких його проявах, захоплення заручників, злочини проти безпеки судноплавства і безпеки на повітряному транспорті, незаконний обіг ядерних матеріалів, незаконний обіг вогнепальної зброї та боєприпасів, фальшивомонетництво, корупцію, незаконний обіг порнографічної продукції, наркотичних засобів і психотропних речовин, сексуальну експлуатацію, створення і застосування інформаційних комп'ютерних технологій, які становлять небезпеку для широкого кола країн та безліч інших видів.

Аналізуючи вказані вище положення можна дійти висновку, що проблема міжнародно-правової відповідальності фізичних осіб не втратила своєї актуальності у ХХІ столітті. У зв'язку із швидкими темпами розвитку злочинності, яка поступово набуває міжнародного характеру, необхідним є створення ефективного механізму регулювання відносин стосовно покарання винних у злочинних діяннях, що набувають планетарного масштабу. Також гостро постає питання про подальше попередження скоєння особами злочинів, що несуть значну загрозу суспільству та визначаються як міжнародні злочини чи злочини міжнародного характеру. Підвалини такої системи було остаточно закладено під час проведення Нюрнберзького судового процесу 1945-1946, де фактично вперше на міждержавному рівні було оформлено положення, які сприяють підтриманню порядку, безпеки та миру у кожній державі світу.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Гавриленко О.А.

Список використаних джерел:

- 1) Кудайбергенов М.Б. Международная уголовная ответственность физических лиц / Кудайбергенов М.Б. - Алматы : Данекер, 2006. – 126 с.
- 2) Полянский Н. Н. Международный военный трибунал / Н. Н. Полянский. – М.: Ин-т права АН СССР, 1946. – 48 с.
- 3) Фесечко Л. І. Кримінальна відповідальність індивідів у міжнародному праві / Л. І. Фесечко // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 888–894 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10fliump.pdf>
- 4) Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн вісі від 08.08.1945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_201
- 5) Игнатенко Г. В. Международное право. Учебник для вузов. / Г. В. Игнатенко, О. И. Тиунов. — М.: Издательская группа НОРМА–ИНФРА-М, 1999. – 584 с.
- 6) Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 544 с.
- 7) Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588/page
- 8) Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
- 9) Официальные отчеты Генеральной Ассамблеи, двадцать девятая сессия, Приложение, № 31 - с. 181–182 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml
- 10) Резолюція 95 (I) Генеральної Асамблеї ООН «Ствердження принципів міжнародного права, що визнані Статутом Нюрнберзького трибуналу» від 11.12.1946 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_910
- 11) Волеводз А.Г. К вопросу о сущности и содержании международного сотрудничества в борьбе с преступностью / А.Г. Волеводз // Международное уголовное право и международная юстиция. – 2007. – № 1. – С. 11-20.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Мартем'янова Тетяна Валеріївна
студентка-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Ключові слова: природокористування, Європейський суд з прав людини, екологічні права, недоліки законодавства, еколого-правові спори

Істотну роль у процесі подолання недоліків українського екологічного законодавства можуть зіграти судові акти прецедентного характеру. При винесенні рішень судді звертаються до тлумачення нормативно-правових актів екологічного змісту з метою визначення результату справи стосовно конкретних ситуацій згідно з волею законодавця. В результаті, при наявності прогалин в екологічному законодавстві, можуть бути знайдені можливості їх подолання шляхом формування правових орієнтирів судової діяльності по окремим категоріям еколого-правових спорів [7, с.158].

Виконання та визнання рішень ЄСПЛ є специфічним правовим інститутом, відмінним від механізмів, передбачених для виконання рішень національних судів, а також для визнання та виконання на території України рішень іноземних судів, іноземних недержаних установ, і в силу міжнародних зобов'язань, передбачених Конвенцією про захист прав та основоположних свобод людини, наддержавного статусу цього органу, встановлено особливі механізми щодо виконання його рішень.

Контроль за об'єктивністю та неупередженістю при вирішенні справи забезпечується вищестоящими судовими інстанціями, які при виявленні підстав для скасування судових рішень і постанов нижчестоящих судів повинні виходити з конституційних і загальноновизнаних міжнародно-правових принципів правосуддя і безпосередньо їх застосовувати [5, с.342]. Законодавцю необхідно в розумні строки встановити процедури, які реально забезпечують своєчасне виявлення і перегляд помилкових судових постанов і рішень у сфері вирішення екологічних спорів до їх вступу в законну силу, і привести правове регулювання судочинства у відповідність із визнаними Україною міжнародно-правовими стандартами.

Існує думка, що сучасна структура української судової системи не перешкоджає ефективному забезпеченню за допомогою правосуддя прав і свобод, що захищаються Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод. У той же час відзначається неповна відповідність ст. 6 та ч.4 ст. 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів»[4] вимогам ч. 9 Конституції України [1]. У зазначених статтях загальноновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори названі після національних законів що суперечить Конституції і тим самим існує ймовірність виникнення колізій між загальноновизнаними еколого-правовими принципами і нормами міжнародного права, що містяться в міжнародних договорах, угодах, конвенціях і національним екологічним законодавством. Ці колізії можуть знайти відображення в українській судовій практиці у справах еколого-правового характеру, коли суди безпосередньо зіткнуться з невизначеністю в питанні юридичної сили таких джерел екологічного права.

Багато вчених і практиків стверджують, що прецедентні акти Європейського суду з прав людини є джерелами внутрішнього права. Згідно з уявленнями М.В. Кучина після приєднання країни до конвенції та впровадження в її правову систему загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права, доречно стверджувати, що в цьому ряду прецедентний компонент не менш важливий [6, с.192].

Більш того, передбачається, що рішення Європейського суду з прав людини мають абсолютну юридичну силу на території України. Це означає, що вони не підлягають оскарженню і обов'язкові для виконання усіма національними органами державної влади. Гарантом виконання рішень Європейського суду з прав людини є вищі керівні органи країни, які взяли на себе зобов'язання дотримуватися положень Європейської конвенції про права людини та основні свободи.

На думку одних авторів, прецеденти Страсбурзького суду імперативні для нашої країни тільки по тих справах, в яких вона виступала країною-відповідачем при одночасній констатації національними судьями порушень ратифікованих норм міжнародного європейського права. Інші наділяють неодмінною юридичною силою не тільки акти застосування, але й тлумачення конвенційних норм так як це закріплено в Законі України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»[3], а так само в ст. 32 самої Конвенції [2].

Показові в цьому відношенні позиції конституційного суду України: ратифікуючи конвенцію про захист прав людини та основних свобод, Україна визнала юрисдикцію Європейського Суду з прав людини обов'язковою з питань тлумачення і застосування конвенції та протоколів до неї у випадках передбачуваного порушення Україною положень цих договірних актів. Таким чином, як і Конвенція про захист прав людини та основних

свобод, рішення Європейського суду з прав людини - в тій частині, в якій ними, виходячи із загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, дається тлумачення змісту закріплених у конвенції прав і свобод, включаючи право на доступ до суду і справедливе правосуддя - є складовою частиною національної правової системи, а тому повинні обов'язково враховуватися законодавцем при регулюванні суспільних відносин і правозастосувальними органами при застосуванні відповідних норм права.

Одне з найбільш резонансних рішень ЄСПЛ, яке набуло прецедентного характеру, пов'язано з порушеннями в галузі охорони навколишнього середовища, - це право власності, передбачене ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції 1950р. Зокрема, пан Пауелл і пан Рейнер вважали, що шум, що походить від аеропорту «Хітроу», порушує їх право власності. Суд визнав, що в цьому аспекті їх скарга неприйнятна, тобто не встановив зв'язок між шумовим забрудненням та правом власності. Проте все ж слід зазначити, що інші види забруднення все ж можуть впливати на право власності, наприклад, якщо в результаті вібраційного чи іншого забруднення відбувається руйнування об'єкта власності, то слід визнавати, що це право порушується.

Стаття 2 Конвенції «Право на життя» не так часто, але все ж використовується заявниками, коли мова йде про серйозні наслідки для здоров'я і загрозу життю від забруднення. В цілому зв'язок права на сприятливе навколишнє середовище з правом на життя очевидний. Багато хвороб людини пов'язані зі станом навколишнього середовища, є наслідком хімічного, радіаційного та іншого небезпечного забруднення. Так, це право визнавалося порушеним судом у зв'язку з невиконанням державою свого обов'язку щодо інформування громадян про безпеку проживання поруч зі смітником. Заявник у даній справі, громадянин Туреччини, разом зі своїми близькими проживав в трущобах, оточених звалищами відходів, у яких відбувалося випаровування метану. Через це дев'ять чоловік, що проживали там, загинули. У справі «Ді Сарно та інші проти Італії» ЄСПЛ підтверджує, що право на інформування про безпеку для населення впливає із ст. 8, і кореспондуючий обов'язок відповідно є у публічних властей.

У зв'язку із зобов'язанням держави не порушувати права, закріплені в Конвенції, відомо, що Суд висуває також по відношенню до держави і вимоги щодо вжиття заходів для їх реалізації. Це дуже актуально і щодо прав, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. У зв'язку з цим заслуговують уваги рішення Суду, що певною мірою виражають так звані «попереджувальні принципи» в екологічному праві. Зокрема, попереджувальна функція держави, а саме її обов'язок вживати заходів щодо попередження населення про небезпечні об'єкти, була закріплена в справі «Онерійлдіз проти Туреччини», «Фадеева проти Росії» та ін. Розвивається принцип міжнародного права навколишнього середовища - принцип обережного підходу. Він також знайшов відображення у справі «Татар проти Румунії», де заявник вважав, що діяльність з розробки ціаніду натрію, що ведеться недалеко від його будинку, а також аварія, що сталася на виробництві, становлять небезпеку для його сім'ї, в тому числі погіршують стан хворого на астму сина. Суд у своєму рішенні вказує, що сучасні наукові дані недостатні для встановлення зв'язку між викидом ціаніду натрію і погіршенням стану хворого на астму, але незважаючи на це, існування потенційного і серйозного ризику для благополуччя і здоров'я заявників створює для держави обов'язок визначати наслідки видачі ліцензій на розробки і вживати відповідні заходи щодо попередження негативних наслідків.

Можна сказати, в ЄСПЛ сформувалася чітка позиція з питання про роль держави в сфері охорони навколишнього середовища, виражена, зокрема, у справі «Хамер проти Бельгії». Відповідно до думки Суду, вираженого в цій справі, навколишнє середовище є цінністю в очах суспільства, і захист його являє собою постійний і довготривалий інтерес. Економічні потреби і навіть деякі фундаментальні права, як, наприклад, право власності, не повинні домінувати над заходами щодо захисту навколишнього середовища, які в свою чергу є сферою законодавчого регулювання.

Виходячи з усього вищесказаного, прецедентні рішення Європейського суду з прав людини можна віднести до джерел українського екологічного права, оскільки вони не тільки цільовим чином орієнтують суди на європейські стандарти правосуддя, але і є складовою частиною української правової системи, у тих випадках, коли ними виходячи із загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, дається тлумачення змісту закріплених у Конвенції прав та свобод.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пейчев К.П.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
5. Зимненко Б.Л. О применении норм международного права судами общей юрисдикции: Справочное пособие. – М.: Статут; РАП, 2006. – 539 с.
6. Кучин М.В. Прецедентное право Совета Европы и правовая система РФ: проблемы взаимопонимания // М:Правоведение. 2001. № 1. с.189-197
7. Nikishin V. Pecedent decisions of the European Court of Human Rights as a source of ecological law. Journal of Environmental Law № 6/2011. – pp. 156-158, 2011.

ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Масалітіна К.С.

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету

Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: kmasalitina@mail.ru

Ключові слова: ювенальна юстиція, підлітки, теоретична модель, процесуальний статус неповнолітнього, виховні процеси, кримінальна відповідальність, кримінально-процесуальні гарантії

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що побудова незалежної демократичної держави потребує підвищення діяльності всіх державно-правових інститутів. Механізм цього процесу включає в себе досудове провадження щодо неповнолітніх. Треба констатувати, що держава, суспільство не приділяє сьогодні значної уваги забезпеченню прав неповнолітніх, про що свідчать статистичні дані МВС, Верховного Суду України. Тільки за 2013 р. неповнолітніх було притягнуто до кримінальної відповідальності 8781, за 2014 р. - 7467, а за дев'ять місяців 2015 р. – 5626 осіб.

Теоретичні питання, які виникають на практиці щодо неповнолітніх в Україні досліджувались недостатньо повно, тому окремі аспекти залишаються не розкритими до кінця та потребують теоретичного обґрунтування. Подальшого удосконалення потребує процесуальні гарантії прав неповнолітніх, процесуальна форма досудового провадження. Істотні зміни чинного КПК України надають підстави для застосування міжнародно-правових норм з питань прав неповнолітнього у кримінальному провадженні [1, с. 148].

Деякі аспекти правового становища неповнолітніх взагалі та ряду пов'язаних з ним проблем були розглянуті в роботах таких авторів, як: О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, В.К. Шкарупа, О.Г. Фролова та інші. У кримінально-процесуальній науці це питання розробляли у своїх роботах такі вчені-процесуалісти, як: А.Я. Ветрова, О.Х. Галімов, Л.М. Голубева, Ю.М. Грошевой, Л.Л. Каневський, Г.К. Кожевников, О.С. Ландо, О.О. Левендаренко, В.В. Леоненко, І.С. Манова, В.І. Маринів, Е.Б. Мельникова, Г.М. Міньковський, Г.М. Омеляненко, Д.П. Письменний, В.А. Рибальська, Н.Ш. Сафін, В.М. Трубніков, В.В. Шимановський, Н.В. Шость. Однак правове становище неповнолітніх досліджувалося в більшості робіт лише з точки зору особливостей процесуальної форми розслідування проваджень про злочини цих осіб, тоді як аналіз їх правового становища як учасників процесу здійснювався без урахування всього комплексу питань, обумовлених специфікою цих суб'єктів кримінального процесу.

Якщо розглядати реформування протидії кримінальним правопорушенням, які вчиняються неповнолітніми, то потрібно відокремити від неповнолітнього, групу, яка складається на підставі авторитету одного з ватажків, групу, яка вчиняє злочин після його підготовки, зі зброєю, з тяжкими матеріальними та людськими втратами. Аналізуючи протидію злочинності за період 1961- 2012 роки, до прийняття чинного КПК, то можна визначити, що держава у 1961 році піклувалася про моральний, фізичний стан неповнолітніх. Були розроблені програми виховання молодого покоління. В школах були застосовані піонерські табори, які проводили в життя концепцію поваги до дорослих. Фільми, агітаційна робота рухалася таким чином, щоб жоден неповнолітній не був поза зоною нагляду з боку вчителів, вожатих, суспільства та держави. Важливе значення мало виховання молоді. Ніколи було займатися кримінальними злочинами, бо всі були на будівлі нових державних утворень [2, с. 76].

Сьогодні можна констатувати, що протидія криміналітету серед неповнолітніх зведена до нуля. Фільми, які дивляться наші діти, комп'ютерні ігри, мають тільки негативні емоції, які впливають на вчинення злочину. Якщо у 80-90 роках був один фільм «Фантомас», то зараз на день десятків фільмів, які вказують як вчинити злочин, як скрити його сліди та ін.

Вийти з даного побудованого суспільством кола сьогодні зовсім нелегко. Протидіяти потрібно, але чим, як, хто буде координувати, де взяти гроші на всі виховні процеси, як допомогти слідкувати здоровому образу життя неповнолітньому, перевиховати його, якщо він встав на злочинний шлях. Питань багато, а відповіді є, але треба їх втілити у життя не тільки з наукової точки зору, але і практичної.

Розглядаючи елементи протидії потрібно побудувати теоретичну модель. Вона повинна бути побудована на підставі зарубіжних теоретичних розробок та їхнього позитивного досвіту [3, с. 18]. Це дуже важливо, тому, що неповнолітні постійно знаходяться під опікою держави. Вона надає гроші на побудову спортивних таборів, підготовку персоналу, які знаходяться разом з підлітками, що можуть вчинити злочин. З ними знаходяться психологи, які проводять співбесіди та ін. Потрібно не тільки визначити модель, але і надати пропозиції. Однак, для таких пропозицій треба написати не одну роботу, стукати до багатьох дверей, щоб якось змінити правовий стан неповнолітнього у суспільстві [4].

Можна констатувати, що окремі положення КПК не відповідають не тільки теоретичним положенням, але і практиці, бо нічого не змінюється під час процедури закріплення доказів відносно повнолітньої та неповнолітньої особи. Різниця тільки в

процесуальних особливостях проведення слідчих розшукових дій щодо неповнолітніх. Тому основа повинна бути покладена на підставі забезпечення гарантій [5].

Багато прикладів, коли неповнолітній бере вину на себе, викриває своїх, так би мовити друзів з якими вчинив злочин. Крім того слідчий в окремих випадках не має часу вникнути у внутрішній мір підозрюваного. Він тільки встановлює та закріплює факти кримінального правопорушення. Тому мабуть з перших кроків досудового провадження потрібен психолог, який разом з захисником повинні допомогти неповнолітньому визначити істину по кримінальному провадженню.

Як висновок можна стверджувати, що правовому врегулюванню становища неповнолітніх у кримінальному судочинстві України не приділялось достатньо уваги. Це виявилось в тому, що сьогодні правовий статус осіб віком до вісімнадцяти років у кримінально-процесуальному праві України відрізняється від процесуального статусу таких же осіб, закріпленого в праві країн із розвинутими демократичними традиціями. Тому виникла потреба в розробці і прийнятті кримінально-процесуальних норм, які б повною мірою відповідали світовим стандартам захисту прав і законних інтересів неповнолітніх. Досить тривалий час ідуть дискусії із приводу того, чи є сенс у створенні в загальній системі судочинства системи ювенальної юстиції. Залишаються недослідженими питання: застосування до неповнолітніх таких заходів примусу, як затримання і взяття під варту; можливість для неповнолітніх самостійно реалізовувати свої права і виконувати покладені на них обов'язки; регламентація участі в кримінальному провадженні тих, хто представляє інтереси осіб віком до вісімнадцяти років. Потребує удосконалення процесуальна форма здійснення судочинства відносно неповнолітніх [7, с. 138]. Отже, розв'язання проблем процесуального статусу неповнолітніх, із застосуванням щодо них принципу правового протекціонізму, сприятиме повному виконанню завдань кримінального процесу та підвищенню рівня правової захищеності неповнолітніх.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Слінько Д.С.

Список використаних джерел:

1. Кожевніков Г. К. Особливості участі захисника в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх / Г. К. Кожевніков, В. В. Романюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 1. Т. 4. – С. 148–152.
2. Романюк В. В. Сравнительно-правовая характеристика регламентации уголовного судопроизводства в отношении несовершеннолетних: опыт стран СНГ / В. В. Романюк // Человек: преступление и наказание. – 2014. – № 2 (85). – С. 74–79.
3. Романюк В. В. Досвід країн Західної Європи у сфері кримінального судочинства стосовно дітей / В. В. Романюк // Право і Безпека. – 2009. – № 3. – С. 18–24.
4. Шкарупа В., Кінаш О. Профілактика насильницьких злочинів, що скоюються неповнолітніми // Роль органів внутрішніх справ у сфері запобігання та протидії насильству в суспільстві: Матеріали між нар. наук.-практич. конф. Львів, 17-18 квітня 2000 р. / Гол.ред. В.Л. Регульський. – Львів: Львівський ін-т внутрішніх справ при НАВСУ України, 2000. – С. 193-199.
5. Карпенко М.О. Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – 21 с.
6. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 30. - Ст. 142.
7. Гевко В. Кримінально-процесуальна форма: структура та елементи // Право України. - 2002.- № 6. - С. 138-139.

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В СИСТЕМЕ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Махди Сахиб Салех

аспирант кафедры государственно-правовых дисциплин
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина

На современном этапе развития международных отношений проблема обеспечения и защиты прав человека приобретает все большее значение. Процессы глобализации требуют унификации и адаптации национального законодательства по правам человека с международными стандартами. Украина является участницей большинства универсальных соглашений по правам человека и специальных конвенций по защите прав женщин, активно принимает участие в международном правотворческом процессе в данной сфере.

С учетом активизации евроинтеграционных процессов, вопрос об обеспечении гендерного равенства в сфере публичного управления в Украине приобретает особенно актуальное значение. В связи с этим целесообразным представляется рассмотреть международно-правовые обязательства Украины в части соблюдения равных прав мужчин и женщин как участников отношений в секторе публичного управления.

Украина, являясь участницей Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин от 18.12.1979 г. (далее – Конвенция) и одобряя Пекинскую платформу действий – Итоговый документ Всемирной конференции по положению женщин (1995 г., Пекин), взяла на себя перед международным сообществом ряд обязательств в части обеспечения равных прав и возможностей мужчины и женщины [1]. Эти обязательства включают в себя разработку и принятие мер, направленных на практическое осуществление политики равных возможностей мужчин и женщин с учетом гендерной проблематики при разработке новых законодательных актов, а также принятии национальных стратегий, планов и программ развития государства.

В частности, исходя из преамбулы Конвенции, Украина подтверждает, что дискриминация женщин нарушает принципы равноправия и уважения человеческого достоинства, препятствует участию женщины наравне с мужчиной в политической, социальной, экономической и культурной жизни своей страны, мешает росту благосостояния общества и семьи и еще больше затрудняет полное раскрытие возможностей женщин на благо своих стран и человечества в целом. Исходя из этого, Украина обязуется перед мировым сообществом принять ряд мер, направленных на недопущение гендерной дискриминации в отношении женщины как потенциального участника публично-правовых отношений. Анализируя текст Конвенции, можно выделить основные из них.

Во-первых, Украины обязалась включить принцип равноправия мужчин и женщин в национальную конституцию. В 1996 г., когда была принята Конституция Украины, в текст документа была введена норма, согласно которой в Украине действует принцип равенства мужчин и женщин в общественно-политической деятельности (ст. 24) [2];

Во-вторых, Украина брала на себя обязательство на законодательном уровне принять меры, запрещающие дискриминацию в отношении женщин как участников социальных процессов. Это обязательство было выполнено. Согласно Закону Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» от 08.09.2005 г. № 2866-IV мужчинам и женщинам гарантируется равные возможности для участия в принятии общественно-важных решений [3]. Кроме этого, органы власти и местного самоуправления как субъекты

публичного управління обязаны содействовать сбалансированному представительству интересов мужчин и женщин в процессе управления и принятия управленческих решений.

Третьим немаловажным обязательством Украины стало установление юридической защиты прав женщин на равной основе с мужчинами и обеспечение с помощью национальных судов и других компетентных государственных институций эффективную защиту женщин против любого акта дискриминации. На сегодня в Украине действует целая институциональная система обеспечения гендерного равенства в виде судов, Президента Украины, Управомоченного Верховной Рады Украины по правам человека, Национального агентства Украины по вопросам государственной службы, органов исполнительной власти и иных субъектов.

Четвертым обязательством следует считать обеспечение для женщин равных с мужчинами возможностей принимать участие в политической деятельности и реализации права на государственную службу. На сегодня согласно ст. 15 Закона Украины «О государственной службе», который вступает в действие с 01.01.2016 г., установлен принцип согласно которому какие-либо ограничения в реализации права на государственную службу в связи с гендерной принадлежностью недопустимы [4].

Учитывая изложенное выше, есть основания полагать, что Украина образцово выполняет взятые на себя перед мировым сообществом международно-правовые обязательства по реальному воплощению принципа гендерного равенства в общественной жизни и в системе публичного управления. Вместе с тем на внутригосударственном уровне имеют место отдельные проявления дискриминации в отношении женщин при выполнении ими профессиональных обязанностей в органах государственной власти.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор Кагановская Т.Е.

Список использованных источников:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» від 18.12.1979 р. // Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України // Електронний ресурс. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207
2. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р.— № 30. — ст. 141
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005.— № 52. — Ст.561
4. Закон України «Про державну службу» 17.11.2011 р. № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2012.— № 26.— Ст. 273

ПОНЯТТЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Миронець Оксана Миколаївна

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права

Навчально-наукового Юридичного інституту

Національного авіаційного університету

E-mail: o.m.myronets@ukr.net

Ключові слова: функції права, функції адміністративного права, реалізація функцій права, реалізація функцій адміністративного права, реалізація охоронної функції адміністративного права

Однією з функцій адміністративного права є охоронна, яка полягає в охороні цієї галузю права відносин, які ним регулюються, а також порушених прав, свобод суб'єктів цього виду правовідносин. Її ж реалізація, на нашу думку, складається з закріплення на законодавчому рівні заходів юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення, а також визначення та ефективності правозастосовчої діяльності по притягненню правопорушників до адміністративної відповідальності. Виходячи із вказаного, фактично охоронна функція адміністративного права функціонує постійно, тобто поки існує адміністративне право і регульовані ним відносини, а от характер її реалізації може змінюватися в залежності від поведінки суб'єктів адміністративно-правових відносин.

На нашу думку, реалізація охоронної функції адміністративного права є поняття, яке виходить за рамки його розуміння виключно як «реакції» на порушення регулятивних норм досліджуваної галузі права. Слід зазначити, що дійсно в разі порушення норм регулятивного характеру охоронна функція «включається» в роботу, але це не означає, що до факту правопорушення вона не діє. Ми переконані, що розуміння реалізації охоронної функції адміністративного права виключно як процесу правозастосовчої діяльності внаслідок порушення регулятивних норм, безумовно, хоча і несе в собі елемент обґрунтованості, але не бере до уваги всю широту роботи цієї функції в суспільстві. Ми вважаємо, що закріплення на нормативному рівні факту і заходів адміністративної відповідальності в реалізації функції адміністративного права відіграє важливу і невід'ємну роль, є етапом реалізації цієї функції. На думку В.М. Зінченко, не варто сприймати охоронну функцію права тільки в зв'язку зі скоєним правопорушенням. Саме факт встановлення заборони або санкції справляє серйозний вплив на деяких осіб, спонукають їх утримуватися від скоєння караних вчинків [1, с. 47].

Викладене вище також надає можливість зрозуміти як охоронні норми адміністративного права здійснюють загальносоціальний вплив, тобто виконують інформаційну, оціночно-орієнтаційну і виховну функції. Закріплення, як заходів адміністративної відповідальності, так і порядку притягнення до неї правопорушників, несе в собі інформацію для суб'єктів адміністративно-правових відносин. У цьому випадку факт наявності цієї інформації, а також можливість з нею ознайомитися прямо вказує на те, що охоронні норми адміністративного права виконує свою інформаційну функцію. Крім того, у момент ознайомлення суб'єктів адміністративно-правових відносин з зазначеною інформацією відбувається внутрішньо свідомий процес її оцінки, що в підсумку має результатом орієнтування цього суб'єкта на правомірну або неправомірну модель його поведінки в майбутньому. Вказане свідчить про те, що охоронні норми адміністративного права виконують оціночно-орієнтаційну функцію.

У якійсь мірі інформація, яку несуть в собі охоронні норми адміністративного права, а також її оцінка суб'єктом адміністративно-правових відносин має виховний характер для вказаного суб'єкта. Річ у тім, що вибір того чи іншого внутрішнього відношення до вказаної інформації, тобто її оцінювання відбувається особою в міру її розуміння, рівня правої культури і свідомості. У цьому випадку вплив охоронних норм адміністративного права має завданням вплив на вибір особою саме правомірного орієнтира у своїй майбутній поведінці, тобто зазначена інформація покликана зупинити негативну зацікавленість в свідомості людини порушити норму регулятивного характеру. Факт обізнаності особи у тому, що в разі порушення визначеної регулятивної норми адміністративного права настане певна міра адміністративної відповідальності, а також процедура залучення до неї може змінити вибір виду правової поведінки особи з неправомірного на правомірний. Зазначене свідчить про те, що охоронні норми досліджуваної галузі права, безумовно, виконують виховну функції. Слід додати, що, на нашу думку, у разі притягнення особи до адміністративної відповідальності також відбувається

реалізація охоронної функції адміністративного права, але в цьому випадку вона має дуже тісний зв'язок з виховною функцією зазначеного виду юридичної відповідальності.

Викладене показує важливість подальшого дослідження реалізації охоронної функції адміністративного права, так як саме її ефективна робота сприяє впорядкованості адміністративних правовідносин, належному захисту прав, свобод, а також створенні відповідних умов для виконання обов'язків суб'єктами зазначеного виду правових відносин. Ми вважаємо, що розуміння реалізації охоронної функції адміністративного права виключно як процесу правозастосовчої діяльності внаслідок порушення регулятивних норм є неповним. Реалізацію цієї функції необхідно розуміти як явище, яке складається з закріплення на законодавчому рівні заходів юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення, а також визначення та ефективності правозастосовчої діяльності по притягненню правопорушників до адміністративної відповідальності.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бородін І.Л.

Список використаних джерел:

1. Зінченко В.М. До питання про сутність і значення охоронної функції права // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 3. – С. 44-48.

КЛОПОТАННЯ ПРОКУРОРА ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ

Миронов Андрій Миколайович

здобувач кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: miron102202@mail.ru

Ключові слова: кримінальне провадження, прокурор, клопотання, примусові заходи виховного характеру, суд

В умовах дії нового Кримінального процесуального кодексу України набуває актуальності дослідження проблемних питань реформованого кримінального провадження, одним із яких є проблеми звернення прокурора до суду з клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру, яке виступає формою закінчення досудового розслідування, альтернативною направленням до суду обвинувального акта [1, с. 230].

Згідно із ч. 2 ст. 292 КПК України, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру має відповідати вимогам, встановленим до змісту обвинувального акта ст. 291 КПК України, а також містити інформацію про захід виховного характеру, який пропонується застосувати. На наш погляд, дискреційний характер прокурор застосування примусових заходів виховного характеру вимагає від прокурора необхідності їх обґрунтування не «взагалі», а конкретно у даному кримінальному провадженні стосовно конкретного неповнолітнього. Тому цілком логічно, що прокурор висловлює власні міркування відносно виду такого примусового заходу.

Види примусових заходів виховного характеру, які можуть бути застосовані до неповнолітнього, передбачені ч. 2 ст. 105 КК України, і до них відносяться: 1) застереження; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього; 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє

прохання; 4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків; 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Умови перебування в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.

На думку дослідників, при вирішенні питання про обрання примусових заходів виховного характеру до уваги мають братися не лише обставини, які характеризують особу злочинця: неповноліття особи, відсутність судимості, скоєння злочину вперше, щире каяття, а й обставини життя неповнолітнього, його відношення до вчиненого, мотивація його дій [2, с. 14]. Вважаємо, що вказані міркування є справедливими і для прокурора, який повинен перевірити, чи з'ясовані всі ці обставини органами досудового розслідування, вивчити їх особисто і належним чином відобразити це у клопотанні про звільнення особи від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Клопотання прокурора про застосування примусових заходів виховного характеру має містити такі реквізити: 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) анкетні відомості особи, щодо якої пропонується застосувати примусові заходи виховного характеру (вони повинні чітко вказувати на вік неповнолітнього); 3) анкетні відомості потерпілого; 4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора; 5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння з посиланням на положення статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 6) відомості, які характеризують особу неповнолітнього та вказують на можливість його виправлення без застосування кримінального покарання; 7) умови та підстави застосування примусового заходу виховного характеру (вчинення вперше кримінального проступку, злочину великої або необережного злочину середньої тяжкості, обґрунтування можливості виправлення неповнолітнього без застосування кримінального покарання); 8) зазначення виду заходу, який необхідно застосувати, з обґрунтуванням неможливості застосування менш суворих заходів та/або необхідності застосування кількох таких заходів; 9) характер та розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (суспільно небезпечним діянням); 10) розмір витрат на залучення експерта; 11) дата та місце складання та затвердження. Клопотання підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно. До нього долучаються додатки, перелік яких відповідає додаткам до обвинувального акта. При цьому розписка про отримання його копії повинна відбиратися не тільки у підозрюваного неповнолітнього, а й також у його захисника, а у випадку, коли неповнолітній не досяг віку кримінальної відповідальності – від його законного представника та захисника.

Науковий керівник: к. ю. н, професор Марочкін І.Є.

Список використаних джерел:

1. Лапкін А. В. Закон України «Про прокуратуру». Науково-практичний коментар / А. В. Лапкін. – Х. : Право, 2015. – 680 с.
2. Герасимчук Л. В. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2014. – 22 с.

ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ОСОБИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Мірошніков І.О.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

На сьогодні в загальнотеоретичній юриспруденції термін «деформація правосвідомості» (від лат. *deformatio* – скривлення) є достатньо усталеним, загальнозживаним [1, с. 60-62]. Деформація правосвідомості – це неадекватне оцінне ставлення (негативне, позитивне) людини (людей) до права як соціального інституту (соціальної цінності). Її основні (діаметрально протилежні) види: а) правовий ідеалізм; б) правовий нігілізм.

Правовий нігілізм — деформаційний стан правосвідомості особи, групи, суспільства, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак виключає злочинний намір. Ігнорування закону з протиправною метою — самостійна форма деформації правосвідомості. Разом з тим правовий нігілізм породжує правопорушення, у тому числі кримінального характеру. Поряд з цим правовий ідеалізм є одним з проявів деформації правосвідомості, що характеризується таким станом правосвідомості громадян, зокрема посадових осіб державного апарату, при якому відбувається переоцінка реальних можливостей форм права впливати на суспільні відносини і процеси. Очікування від права результатів, які воно об'єктивно не здатне забезпечити, закономірно призводить з часом до розчарування в ньому і далі до нігілістичних поглядів і оцінок права.

Саме правовий ідеалізм і правовий нігілізм – ті види деформації правосвідомості, які демонструють її максимальне «маятникове» відхилення від умовної норми. Як зазначає М.І. Матузов: «Правовий нігілізм і правовий ідеалізм...» – це «дві сторони однієї медалі» [2, с. 16]. Правовий нігілізм і правовий ідеалізм – соціально-юридичні феномени, явища масової свідомості, його аномалії, прояв юридичного безкультур'я, деструктивні фактори життєдіяльності суспільства.

Факти масового прояву правового нігілізму почали стрімко накопичуватись як в Україні, так і в інших республіках колишнього СРСР у процесі розпаду СРСР. З огляду на ці факти юристи-науковці зазначали, що «невиконання законів стало нині способом життя значного числа громадян і організацій... ставлення багатьох... громадян до законотворчого способу життя явно негативне» [3, с. 3]. Відповідна соціальна проблема почала ускладнюватись ще й тим, що часто-густо законодавець сам став не поважати прийняті ним же закони, що фактично позбавляє його можливості вимагати цього від інших, тим більше очікувати їх добровільного виконання, хоча в державно організованому суспільстві закони повинні виконуватись, інакше руйнується сам феномен держави, організованого суспільства. Причини такого стану справ є поліаспектними. Серед них виокремимо ті, що пов'язані з недоліками системи правової освіти і виховання. Наслідком цього є низький рівень знання законів, а також ступеня їх виконання у повсякденному житті. Це сприяє збільшенню глибини деформації правосвідомості.

Форми деформації правосвідомості є основною причиною неправомірної (протиправної) поведінки. В свою чергу, неправомірна поведінка являє собою у переважній більшості випадків правопорушення. Правопорушення представляє собою діяння, яке є соціально шкідливим, протиправним, винним, вчинення котрого припускає притягнення суб'єкта правопорушення до юридичної відповідальності. Правопорушення — це не стільки юридичне, скільки соціальне явище, яке посягає на правопорядок, спричиняє вплив на

стійкість та стабільність життя суспільства, наносить шкоду особистим та суспільним інтересам. Разом із тим, правопорушення характеризується наявністю ознак, котрі його відрізняють як від інших видів соціальної поведінки, так і від такого виду правової поведінки як правомірна поведінка. Правопорушення це завжди певне діяння (дія чи бездіяльність). Таке діяння є соціально шкідливим, за іншою термінологією воно може визначатись як суспільно небезпечне або суспільно шкідливе діяння. Таке діяння завжди є протиправним, винним, для його суб'єкта («суб'єкта правопорушення») спричиняє настання характерного юридичного наслідку - юридичної відповідальності.

Орієнтуючись на законодавство України, серед правопорушень насамперед розрізняють такі їх види як злочини (суспільно небезпечні діяння) та проступки (суспільно шкідливі діяння). Які діяння є злочинами визначає кримінальне законодавство, за їх скоєння настає максимально сувора юридична відповідальність. Проступки передбачені, наприклад, адміністративним законодавством, вони тягнуть менш сувору юридичну відповідальність, котра є обов'язком правопорушника примусово перетерпіти негативні наслідки, передбачені санкцією порушеної ним норми права. Правопорушення є підставою юридичної відповідальності (у вигляді застосування санкцій до суб'єкта правопорушення) як відповідну реакцію держави на правопорушення.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Григоренко Є.І.

Список використаних джерел:

1. Бабаев В.К., Баранов В.М., Толстик В.А. Теория права и государства в схемах и определениях [Текст]: Учеб. пособие / В.К. Бабаев, В.М. Баранов, В.А. Толстик. – М.: Юристъ, 2002. – 256 с.
2. Исполнение законов. «Круглый стол» журнала «Советское государство и право». Окончание [Текст] // Советское государство и право. – 1991. – №7. – С. 3-25.
3. Матузов Н.И. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны одной медали [Текст] / Н.И. Матузов. // Правоведение. –1994. – №2. – С. 3-16.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ

Міхур Катерина Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна
E-mail: katyamikhur@gmail.com

Ключові слова: інформаційні правопорушення, інформаційне право, склад правопорушення, інформація, інформаційні процеси

Мета аналізу інформаційних правопорушень як певного відносно самостійного виду має передусім науково-пізнавальний характер і слугує переважно формуванню доктринальних уявлень. Але цей аналіз дає змогу більш чітко визначити природу, краще усвідомити специфіку й загальні особливості низки соціальних конфліктів, спричинених швидкою інформатизацією, що забезпечує вироблення ефективних шляхів їх вирішення на практиці.

Норми, які передбачають інформаційні правопорушення як цілісний правовий інститут, неможливо охопити в межах окремих класичних галузей права (цивільного, кримінального, адміністративного тощо). Найбільш адекватним змістом поняття

«інформаційне правопорушення» наповнює інформаційне право, яке і саме перебуває на стадії формування й осмислення.

У системі права інформаційне право є складним міжгалузевим утворенням ніж окремою галуззю. Його норми не забезпечуються власними механізмами відповідальності в усій сукупності карних, штрафних, компенсаційних заходів, а «обслуговуються» охоронними і захисними засобами інших галузей права. Тому виділення інституту інформаційної відповідальності як окремого галузевого виду поряд з адміністративною, кримінальною видається досить сумнівним. Напевно можна стверджувати тільки про наявність інформаційного характеру обмежувальних заходів юридичної відповідальності за правопорушення у сфері інформаційної діяльності (зокрема позбавлення телерадіоорганізації ліцензії на право мовлення). Однак за своєю юридичною природою такі заходи близькі до адміністративних.

Інформаційні правопорушення не можна ставити в один ряд з конституційними, кримінальними, адміністративними, цивільно-правовими, дисциплінарними. Інформаційні правопорушення як окремий міжгалузевий вид правопорушень охоплюють всі протиправні діяння певним чином пов'язані з інформацією, за які встановлюється і кримінальна, і адміністративна, і цивільно-правова й інша юридична відповідальність [3].

Сутність зв'язку правопорушення з інформацією виявляється у його посяганні на певний порядок, правовідносини, до яких, в інформаційному ракурсі, належать такі відносини:

- по-перше, щодо формування й використання інформаційних ресурсів на основі створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення й надання інформації;

- по-друге, щодо створення й застосування інформаційних технологій та засобів їхнього забезпечення;

- по-третє, щодо захисту інформації та прав суб'єктів інформаційних відносин [4, 5].

Загальною рисою правопорушень в інформаційній сфері є зв'язок з інформаційними процесами – обігом інформації, інформаційними ресурсами, інформаційними технологіями, інформаційно-телекомунікаційними системами тощо. А ознака «інформаційне» визначає передусім характер цілої групи протиправних діянь, до якої належать, по-перше, безпосередні порушення інформаційних прав і свобод суб'єктів, а по-друге, інші правопорушення, у разі їхньої реалізації через інформаційну сферу. Тобто правопорушення може бути інформаційним не тільки за спрямуванням – якщо посягає на інформацію або засоби її оброблення, передавання та збереження, а й за способом вчинення – з використанням інформаційних технологій, систем, засобів. Причому суспільна небезпечність деяких «традиційних» видів злочинів, вчинених з використанням сучасних інформаційних технологій може значно зростати, зумовлюючи необхідність посилення юридичної відповідальності за них, що відповідним чином відображається у кримінальному законодавстві.

Інформаційне правопорушення – це протиправне, суспільно небезпечне, винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, яке порушує вимоги норм права у сфері інформаційної діяльності (в галузі створення, передачі, використання, обробки, зберігання, захисту інформації тощо), або ж у будь-якій іншій сфері з використанням інформаційних засобів і технологій, за яке настає юридична відповідальність.

Попри те, що інформаційне правопорушення є наразі поняттям переважно науково-доктринальним, законодавчо не визначеним, його сутнісні ознаки можна знайти у численних вже передбачених законодавством протиправних діяннях, які мають фактичний вираз зокрема як:

- незаконне збирання, зберігання, обробка, знищення, відтворення, поширення інформації;

- приховування, неповідомлення інформації;

- несвоєчасне надання інформації;

- викривлення, або надання, поширення завідомо недостовірної (необ'єктивної) інформації;
- поширення інформації соціально шкідливого змісту;
- неправомірний доступ до інформації;
- розголошення інформації з обмеженим доступом;
- здійснення деструктивного інформаційного впливу на свідомість людини (групи людей, суспільства);
- створення, використання, поширення шкідливого програмного забезпечення;
- незаконний доступ, використання систем обробки, зберігання, передавання інформації;
- несанкціоноване втручання, перешкоджання роботі інформаційно-телекомунікаційних систем та їх складових.

Юридичною ознакою, що виділяє інформаційні правопорушення серед інших, виступає присутність інформаційних компонентів в їхньому складі:

1) як *об'єкта правопорушення* – якщо протиправне діяння спрямоване проти інформаційних відносин, або ж предмета правопорушення – інформації та її носіїв, інформаційних засобів і систем;

2) як *елемента об'єктивної сторони* правопорушення, що вказує спосіб, шлях здійснення протиправного діяння – у разі його вчинення з використанням інформаційних технологій і засобів.

Інші елементи юридичного складу інформаційного правопорушення не мають іманентних інформаційних рис, що впливають на кваліфікацію, але можуть набувати певних особливостей, зумовлених інформаційною природою, які важливі для усвідомлення інформаційних правопорушень як явища дійсності.

Суб'єктам інформаційних правопорушень, на відміну від інших, природно притаманна латентність і певна анонімність, їх буває досить складно, а іноді неможливо встановити. Тоді правопорушення не отримують належної реакції, правопорушники не притягаються до відповідальності, що суперечить одному з фундаментальних принципів права – невідворотності юридичної відповідальності.

Оскільки інформаційні правопорушення як окремий вид виділяються не тільки за об'єктом, а й за *елементами об'єктивної сторони* (шляхом, способом здійснення правопорушення), то об'єктами інформаційних правопорушень можуть бути як безпосередньо інформаційні правовідносини, незалежно від способів посягання на них, так й інші правовідносини, що порушуються протиправними діяннями, вчиненими з використанням інформаційних технологій, засобів, систем [1].

Серед інформаційних відносин об'єктне коло правопорушень складають: відносини в галузі масової інформації, авторського права, забезпечення інформаційної безпеки, бібліотечної та архівної справи; відносини у сфері встановленого правового режиму відкритої публічної інформації та інформації з обмеженим доступом (зокрема державної, комерційної, банківської, професійної таємниць, таємниці листування і телефонних розмов, службової інформації, інформації про особисте життя, персональних даних тощо).

До нематеріальних предметів правопорушень у сфері інформаційних відносин належать відомості про осіб, предмети, факти, події, явища незалежно від форми їхнього подання, а також комп'ютерні данні. До матеріальних предметів – носії інформації, засоби обробки, зберігання, передавання інформації.

Суб'єктивній стороні інформаційних правопорушень загалом характерна будь-яка форма вини, як умисел, так і необережність. При цьому слід зазначити, що значна частина порушень правового режиму інформації з обмеженим доступом відбувається через необережність суб'єктів, які його забезпечують. Тому серед пріоритетних загроз при створенні системи управління інформаційною безпекою організації окремо розглядається необережне, недбале поводження

персоналу з інформацією з обмеженим доступом та плануються відповідні системні попереджувальні заходи.

Щодо об'єктивної сторони інформаційних правопорушень, то певні ускладнення можуть виникати при кваліфікації протиправних діянь у «кібернетичному просторі» – просторі, сформованому інформаційно-комунікаційними системами, в якому проходять процеси перетворення (створення, зберігання, обміну, обробки та знищення) інформації, представленої у вигляді електронних комп'ютерних даних. Їх об'єктивна сторона може не містити звичного зовнішнього виразу протиправної поведінки суб'єкта, з яким чітко зіставляються конкретні наслідки. Зокрема порушення процесів обробки інформації в комп'ютерних системах здійснене комп'ютерним вірусом (шкідливим програмним забезпеченням), який діє і поширюється некеровано та несвідомо переноситься користувачами, на перший погляд, важко пов'язати з конкретною винною особою. Проте завжди існує правопорушник, який створює і поширює такий вірус, або здійснює перше його впровадження в комп'ютерну систему чи мережу [2].

Негативні наслідки інформаційних правопорушень полягають передусім у нанесенні шкоди або створенні загрози інформаційним інтересам особи, суспільства, держави. Це фактично може виразитись як у конкретних матеріальних збитках так і в численних проявах загально відчутних нематеріальних втрат – підриві авторитету та ділової репутації (окремих суб'єктів або держави в цілому), формуванні неадекватної (необґрунтованої) громадської думки та дезорієнтації населення, створенні суспільної паніки, дискредитації владних структур та їхніх рішень тощо.

Науковий керівник : к.ю.н., доцент Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Максименко Ю. Є. Засади розвитку інформаційної деліктології / Ю. Є. Максименко, В. А. Ліпкан // Право України. – 2013. – № 10. – С. 249–256.
2. Конвенція про кіберзлочинність : Міжнародний документ від 23.11.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Тихомиров О. О. До осмислення правової природи протиправних діянь в кібернетичній сфері / О. О. Тихомиров // Європейське право і європейська правова освіта – пріоритетні напрями підготовки вітчизняних фахівців права : Мат. постійно діючого наук.-теор. семінару, Національна академія внутрішніх справ, 14 травня 2014 року. – 2014. – Вип. 3. – С. 73–75.
4. Волеводз А. Г. Правонарушения в информационной сфере: некоторые проблемы ответственности / А. Г. Волеводз // Информационное общество в России: проблемы становления. Выпуск 2. Сборник научных трудов / Московский институт радиотехники, электроники и автоматики (технический университет). – М., 2002. – С. 26–35.
5. Полушкин А. В. О понятии информационного правонарушения / А. В. Полушкин // Российский юридический журнал. – 2009. – № 3. – С. 207–210.

МОМЕНТ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Мовчан Юрій Андрійович
слухач магістратури факультету № 1
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Ключові слова: кримінальне правопорушення, досудове розслідування, затримання

Проблема встановлення моменту, з якого обчислюється строк затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, стає дедалі актуальнішою. Вказаному питанню присвячено чимало праць науковців, зокрема: Борисова В.І., Тертишника В.М., Макаренка Є.І., Касараби Ю., Рожнової В.В., Маляренка В.Т. та ін.

У теорії і практиці склалися різні підходи до вирішення питання щодо моменту затримання особи. Особи, що здійснюють кримінальне провадження, часто вважають, що особа повинна набувати статусу затриманого з моменту складення протоколу затримання, оскільки цей документ є засобом фіксації часу затримання. Проте, як свідчить практика, в ряді випадків після доставлення затриманого до органу досудового розслідування його протягом досить тривалого часу тримають в ізоляції, не складаючи про це відповідного протоколу, проводять з ним певні процесуальні дії. Позбавлення особи права на захист як підозрюваного, а отже - кваліфікованої допомоги захисника, призводить до суттєвого обмеження її конституційних прав, а іноді супроводжується застосуванням недозволених методів поводження із затриманим заради одержання необхідних для слідства показань.

Інша точка зору полягає в тому, що строк затримання слід відраховувати з моменту доставлення особи до органу досудового розслідування.

Є й третя точка зору щодо цього питання. І ті, хто її поділяють, вважають, що вказаний строк повинен відраховуватися від фактичного затримання особи (наприклад, захвату особи на місці вчинення злочину). Такої думки дотримується і вітчизняний законодавець.

Згідно зі ст. 29 Конституції України, ст. 211 КПК України затримання без ухвали слідчого судді не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання. У чинному кримінальному процесуальному законодавстві України встановлено, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою (ст. 209 КПК України). У той же час способів фіксації такого моменту дане положення не передбачає, а звідси – й з якого часу затримана особа набуває статусу підозрюваного. У зв'язку з цим доречно вказати, що Кодекс України про адміністративні правопорушення прямо визначає, що строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення правопорушника для складання протоколу, а особи, яка була в стані сп'яніння, – з часу її витвердження (ч. 5 ст. 263).

На нашу думку, позитивним для вітчизняного законодавства було б запозичення досвіду Грузії щодо фіксації моменту затримання особи. Законодавство даної країни передбачає фіксацію затримання особи за допомогою відеореєстратора. Даний пристрій дозволяє встановити точний час затримання особи і уникнути зловживання повноваженнями з боку уповноваженої службової особи.

Сучасна кримінально-процесуальна регламентація інституту затримання викликає серйозне занепокоєння, а найбільшій увазі потребує питання щодо визначення моменту, з якого обчислюється строк затримання особи. Саме тому, сподіваємось, сформульована вище пропозиція дозволить хоча б частково вирішити вказану проблему.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бондаренко О.О.

ОСОБЛИВОСТІ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОГО МАЙНА

Москова Олена Миколаївна

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: alena_moskova@mail.ua

Ключові слова: нерухоме майно, купівля-продаж нерухомості, договір купівлі-продажу

В умовах переходу всього суспільства, в тому числі, і держави до ринкової економіки важливого значення набуває нерухоме майно. Розвиток ринку нерухомості є гарантією реалізації основного конституційного права громадян – права на житло, права приватної власності, права мати майно у власності, тобто володіти, користуватися і розпоряджатися ним на свій розсуд. На сьогодні договір купівлі-продажу є одним із найбільш поширених договорів, які укладаються щодо нерухомого майна.

Зацікавленість в такому об'єкті цивільно-правових відносин як нерухоме майно перш за все полягає у його фізичних властивостях. Відповідно до ЦК України, а саме до частини 1 статті 181 до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації. Отже, нерухомому майну притаманні такі властивості, як його неподільність (ч. 2 183 ЦК), неспоживність (ч. 2 ст. 185 ЦК), складність (ст. 188 ЦК), визначення індивідуальними ознаками, що обумовлює його незамінність (ч. 1 ст. 184 ЦК) [1]. Зазначені властивості формують певні особливості укладення договору купівлі-продажу такого об'єкта цивільного обороту, як нерухоме майно.

Практичний зміст, а разом з ним і значення спеціальних правил, що регулюють перехід права власності на нерухомість, полягають у тому, що об'єкти нерухомості є невід'ємні від місця їхнього перебування, а договори про їх продаж можуть бути укладені в будь-якому іншому місці. Учасникам майнового обороту в ході укладання подібного роду угод необхідно точно знати правовий статус конкретного об'єкта, зокрема: чи не обтяжене це майно правами третіх осіб; чи є продавець будинку, споруди, іншого об'єкта нерухомості власником відповідної земельної ділянки і т.п. Усе це впливає не тільки на ціну та інші умови договору, а й на саме рішення про можливість придбання майна [2, с.91].

Крім цього, ринок нерухомого майна в Україні з кожним роком зростає, що свідчить про важливість здійснення особливого регулювання відносин, що виникають з приводу укладення договорів купівлі-продажу нерухомого майна, а також захисту цих відносин. З огляду на це, а також на економічну значущість нерухомості, законодавцем було встановлено особливі вимоги щодо укладення договорів, предметом яких виступають такі об'єкти.

Так, відповідно до статті 657 ЦК України договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі [1].

Згідно із ч. 1 статті 210 ЦК України правочин підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом. Такий правочин є вчиненим з моменту його державної реєстрації. У частині 1 статті 182 ЦК України міститься правило, що стосується нерухомого майна: право власності та інші речові права на нерухоми речі, обтяження цих прав, їх

виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації. Дане питання регулюється Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», а також Постановою Кабінету Міністрів України № 1127 "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень".

Державна реєстрація правочинів та прав на нерухоме майно вносить у суспільні відносини необхідний формалізуючий елемент, укріплює права, що випливають з договору та робить беззаперечним факт належності майна набувачеві.

Сучасне цивільне законодавство вміщує норми щодо державної реєстрації правочинів, оскільки вони разом з нормами про нотаріальне посвідчення договорів спрямовані на укріплення прав стосовно нерухомого майна. Публічна влада визнає особливу цінність нерухомого майна, тому вона бере на себе обов'язок забезпечити безконфліктний оборот нерухомості в суспільстві. Тому державна реєстрація правочину має не технічний, а правоутворюючий або правопідтверджуючий характер і як юридичний факт є ненормативним актом, що здійснюється відповідним реєструючим органом [3, с.139].

В.І. Борисова вважає, що нотаріальне посвідчення та державна реєстрація правочинів з нерухомістю пов'язані саме з особливостями предмета цих договорів, адже таким поняттям, як нерухомість, охоплюються і земельні ділянки, і житлові будинки, і квартири, і дачі, і садові будинки, і гаражі, і підприємства як єдині майнові комплекси, й інше нерухоме майно. Саме предмет договору стає тією специфічною ознакою, що впливає на необхідність спеціального правового регулювання купівлі-продажу окремих її видів. З огляду на це вважається непослідовною позицію законодавця, коли він встановлює спеціальне регулювання для окремих об'єктів нерухомості при їх передачі, наприклад, у найм (оренду) (§ 3,4 гл. 58 ЦК України; гл. 59 ЦК України), і не робить цього для їх купівлі-продажу. Між тим аналіз правил посвідчення правочинів про відчуження нерухомості, які містять Закон України "Про нотаріат", Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, зайвий раз свідчить про те, що існують певні відмінності стосовно укладення договорів купівлі-продажу нерухомості (форма, державна реєстрація, індивідуалізація об'єктів нерухомості, визначення ціни, особливий порядок передачі покупцеві тощо) [4, с.53].

Таким чином, стосовно договору купівлі-продажу нерухомості запроваджено загальні правила укладення таких договорів. Зважаючи на це, договір продажу нерухомості можна визначити так:

За договором купівлі-продажу нерухомого майна (договору продажу нерухомості) продавець зобов'язується передати у власність покупця земельну ділянку, будинок, споруду, квартиру або інше нерухоме майно, а покупець зобов'язується прийняти зазначене майно і сплатити за нього визначену грошову суму [2, с.91].

Як і будь-який інший договір купівлі-продажу, договір продажу нерухомості є консенсуальним, двостороннім і оплатним. Істотними при цьому можна визнати умови про предмет договору та про ціну відчужуваного об'єкта, враховуючи, що предмет договору продажу нерухомості містить у собі два роди об'єктів: по-перше, відчужуване майно; по-друге, дії сторін щодо передання, прийняття, й оплати проданого. У тих випадках, коли продається будинок, споруда або інший об'єкт нерухомості, обумовлений ознаками нерозривного зв'язку з землею й неможливості переміщення його без невинновданого збитку його вартості та призначенню, а продавець є власником земельної ділянки, предмет договору містить у собі також об'єкт третього роду, а саме: права на земельну ділянку, що передаються покупцеві разом з об'єктом нерухомості. Так, відповідно до ч. 1 статті 377 ЦК України до особи, яка набула право власності на житловий будинок (крім багатоквартирного), будівлю або споруду, переходить право власності, право користування на земельну ділянку, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення в обсязі та на умовах, встановлених для попереднього землевласника (землекористувача).

Крім цього, особливістю купівлі-продажу нерухомого майна є така умова договору, як ціна. По-перше, положення про те, що виконання договору в якому не визначена ціна встановлюється на підставі звичайних цін (п. 4 ст. 632 ЦК), не стосується договорів продажу нерухомості. Тут діє інше правило: якщо в договорі немає погодженої сторонами (в письмовій формі) умови про ціну нерухомості, договір про її продаж визнається неукладеним. По-друге, в ціну на будинок, споруду або інший об'єкт нерухомості, що розташований на земельній ділянці, має входити й ціна переданої з цим об'єктом частини земельної ділянки або права на неї [2, с.92].

Підсумовуючи викладене, вважаю, що перелік видів договору купівлі-продажу, який передбачений в ЦК України, можна визнати невичерпним, бо ним не виділяється в якості самостійного виду договір купівлі-продажу нерухомості, а лише, як вже вказувалося раніше, встановлюється спеціальна форма його укладення, хоча і робиться посилання на те, що особливості договору купівлі-продажу окремих видів майна можуть встановлюватися законом (ч. 5 статті 656 ЦК України).

Науковий керівник: д.ю.н., професор Стефанчук Р.О.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, поточна редакція, Офіційний сайт ВРУ- <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran11#n11>.
2. Договори щодо нерухомого майна: формальні аспекти / І. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. 2008 р. №1(52). - Х. : Право, 2008. - С. 138-146.
3. Особливості купівлі-продажу нерухомого майна за новим Цивільним кодексом України [Текст] / А. П. Щербачов // Часопис Київського університету права. - 2005. - 1. - С. 89-95
4. Борисова В. Загальні положення договору купівлі- продажу за новим Цивільним Кодексом України / В. Борисова // Юрид. радник. – 2005. – № 1. – С. 50-54.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОТЕРПІЛОГО ПРИ НАСИЛЬСТВІ НАД НАСЕЛЕННЯМ У РАЙОНІ ВОЄННИХ ДІЙ (СТ. 433 КК УКРАЇНИ)

Мухамеджанова Аліна Равілівна
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

Ключові слова: потерпілий, насильство над особою, цивільне населення, цивільна особа

Питання потерпілого від злочину традиційно розглядається в контексті більш загальної групи кримінально-правових проблем об'єкта злочину. При цьому й після визначення об'єкта вчиненого посягання не завжди очевидними і зрозумілими є ознаки особи (осіб), якій (яким) внаслідок конкретного злочину заподіюється шкода або створюється загроза заподіяння шкоди. Саме до такої групи складів злочинів, на наш погляд, відносяться злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), відповідальність за які передбачено розділом XIX Кримінального кодексу України (далі – КК України). Проблем при визначенні потерпілого у їх складах додає й те, що окремі норми цього розділу є конвенційними, адже з початку ХХ ст. правове регулювання військової діяльності та участі держав у військових конфліктах вийшло за межі впливу лише національного законодавства та перейшло на більш масштабний рівень міжнародних взаємин. Указані обставини обумовлюють, серед іншого, актуальність визначення потерпілого при вчиненні злочинів, відповідальність за вчинення яких передбачено ст. 433 («Насильство над населенням у районі воєнних дій») КК України.

Окремі питання характеристики злочинів проти встановленого порядку несення військової служби розглядалися в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених М. М. Антоновича, І. М. Арцибасова, М. І. Бажанова, В. П. Базова, М. О. Баймуратова, А. С. Гавердовського, А. І. Дмитрієва, В. І. Дяченка, В. М. Корецького, І. В. Красницького, С. П. Кучевської, Є. В. Лукашина, В. С. Лукомського, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, Р. А. Мюллерсона, В. О. Навроцького, В. П. Панова, А. І. Полторака, П. М. Рабіновича, Ю. М. Рибаківа, Л. І. Савінського, А. В. Савченка, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, П. В. Шумського, С. С. Яценка та інших.

Метою цієї публікації є визначення категорії (групи) потерпілих, які відносяться до «населення», відповідно до змісту положень ст. 433 КК України та їх характеристики.

Потерпілий від злочину належить до факультативних ознак об'єкта злочину. Однак, поняття «потерпілий від злочину» є більш універсальним та міжгалузевим, адже застосовується для визначення особи, що зазнала негативного впливу (шкоди, збитків) як в кримінальному праві, так і в кримінології, кримінальному процесі, юридичній психології тощо.

Слід погодитися з М. В. Сенаторовим, що потерпілий від злочину (в кримінально-правовому значенні) – це соціальний суб'єкт (фізична або юридична особа, держава, інше соціальне утворення або ж суспільство в цілому), благу, праву чи інтересу якого, що знаходиться під охороною кримінального закону, злочином заподіюється шкода або створюється загроза останньої [1, с. 60]. Застосовуючи вказане визначення у цьому дослідженні, проаналізуємо, з урахуванням його змісту, ознаки потерпілого в складі насильства над населенням у районі воєнних дій. Виходячи зі змісту диспозицій ч. 1 та ч. 2 ст. 433 КК України можна зробити висновок, що потерпілим від цього злочину українським законодавцем визнається «населення», тобто невизначена група осіб, якій заподіюється шкода внаслідок вчинення злочину. Зазначимо, що такий підхід щодо визначення потерпілого у законі про кримінальну відповідальність використано також при описі окремих злочинів проти довкілля (ст.ст. 238, 253 КК України), злочинів проти громадської безпеки (ст. 258 КК України), а також під час формулювання назви одного з його розділів (Розділ XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення»). Однак, у вказаних складах злочинів мова йде про створення загрози заподіяння шкоди, тобто більшою мірою про потенційну можливість настання наслідків, яка характеризується великою імовірністю (приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність – ст. 238 КК України, проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля – 253 КК України, залякування при терористичному акті – ст. 258 КК України), в той час як у ст. 433 КК України мається на увазі заподіяння реальної шкоди. У зв'язку з цим, на наш погляд, використання цього терміну для опису потерпілого в аналізованому складі в достатній мірі не обгрунтоване.

Слід підкреслити, що реальна шкода як криміноутворююча ознака (ознака злочину й складу злочину) не може заподіюватися абстрактній (не визначеній) групі осіб. У реальності потерпілий від насильства або вчинення розбійного нападу завжди чітко визначений і персоніфікований. Ним може бути лише конкретна фізична особа (або більша чи менша група фізичних осіб), що за змістом норми, передбаченої ст. 433 КК України, може виступати лише цивільною особою.

Безумовно, окремих наукових роботах та науково-практичних коментарях до КК України, під терміном «населення» у диспозиції ст. 433 КК розуміють цивільних осіб, які мешкають або перебувають у районі воєнних дій, не входять до складу збройних сил та не беруть участі у масових стихійних збройних виступах, у тому числі біженців, евакуйованих, примусово переселених супротивником та інших осіб, які з тих чи інших причин опинилися в районі воєнних дій [2, с. 174] або осіб, які не належать до жодної категорії учасників збройного конфлікту та безпосередньо не беруть участь у воєнних діях [3, с. 305].

Указівки на необхідність захисту населення, що знаходиться в районі проведення воєнних дій або цивільного населення, що перебуває на території збройного конфлікту, містяться й у міжнародних документах. Однак коло таких осіб визначається в них методом «від супротивного» – шляхом виключення з нього учасників військового конфлікту. Так, захист цивільних осіб, які не беруть участі в бойових діях та, перебуваючи в зонах, не виконують жодної роботи воєнного характеру передбачено Конвенцією про захист цивільного населення під час війни (1949 р.) [4], що із застереженнями набрала чинності для України 03.01.1955 р. До цивільних осіб не можуть належати особи, зазначені у ст. 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими (1949 р.): 1) особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) члени інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають певним умовам (а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; с) вони носять зброю відкрито; d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни); 3) члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує; 4) жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни [5].

Поняття цивільних осіб також можна визначити шляхом відокремлення осіб, що знаходяться у складі збройних сил, визначення яких закріплено у ст. 43 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 р.: «Збройні сили сторони, що перебуває в конфлікті, складаються з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи властями, не визнаними супротивною стороною. Такі збройні сили підпорядковані внутрішній дисциплінарній системі, яка, поряд з іншим, забезпечує додержання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів» [6]. Отже, всі інші особи мають ідентифікуватись як «цивільне населення».

В цілому ж, підводячи підсумок проведеному дослідженню слід вказати, що, зважаючи на нормативну визначеність (зокрема у міжнародних правових актах) групи осіб, яка уміщена в категорію «населення», яка використана в нормі про відповідальність за насильство над населенням у районі воєнних дій (ст. 433 КК України), у кримінальному законі в даному випадку доцільно вказувати не на населення, а на конкретну особу (осіб), що є цивільною (цивільними). Зазначений висновок може бути покладений в основу пропозиції про внесення змін до диспозицій першої й другої частин ст. 433 КК України та викладення їх в такій редакції: «насильство, протизаконне знищення майна, а також протизаконне відібрання майна під приводом воєнної необхідності, вчинювані щодо цивільної особи в районі воєнних дій...» та «розбій, вчинюваний щодо цивільної особи в районі воєнних дій...». Разом з цим, проблематика військових злочинів, передбачених ст. 433 КК, не вичерпується визначенням потерпілого у цих злочинах і потребує подальшого проведення предметних наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві [Текст] / М. В. Сенаторов / За науковою редакцією доктора юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України В. І. Борисова. – Х. : Право, 2006. – 208 с.
2. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навч. посіб. / Г. М. Анісімов, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк та ін. ; за ред. М. І. Панова.

– Х. : Право, 2011. – 184 с.

3. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.

4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни [Електронний ресурс] : Конвенція ООН від 12.08.1949 р. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/print1459194719931410.

5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими [Електронний ресурс] : Конвенція ООН від 12.08.1949 р. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_153/print1459194719931410.

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) [Електронний ресурс] : Протокол ООН від 08.06.1977 р. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_199/print1459202158785558.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Житний О.О.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Навроцький О.О.

аспірант юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Потреби розбудови в Україні правової держави та формування громадянського суспільства, розвитку ринкової економіки, зміцнення людського потенціалу сфери народного господарства вимагають від системи державного управління розробки спеціальних заходів, які будуть сприяти залученню молодого покоління до цих процесів. З цією метою держава розробляє низку спеціальних заходів, спрямованих на сприяння соціальному становленню та розвитку молоді. В цьому контексті актуальним буде розгляд існуючих організаційно-правових гарантій розвитку молодого покоління українського суспільства.

Основні засади державної політики в секторі сприяння соціальному становленню молоді визначені в Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ [1]. Зі змісту положень зазначеного законодавчого акту випливає, що молоддю визнаються громадяни України віком від 14 до 35 років. Соціальне становлення молоді визначається як процес різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства як системи, сприйняття молоді як елементу цієї системи. Для впорядкування цього процесу в Україні створено певну систему організаційно-правових гарантій. Зокрема:

1) *Управлінські гарантії.* Держава створює систему органів управління, які безпосередньо займаються розробкою і впровадженням заходів молодіжної політики, розвитку фізичної культури та спорту (на сьогодні це – Міністерство молоді та спорту України). Міністерство молоді та спорту України розробляє, а Кабінет Міністрів України затверджує соціальні норми та нормативи щодо соціального становлення та розвитку молоді, додержання і виконання яких є обов'язковими для органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, фізичних осіб, які використовують найману працю;

2) *Фінансові гарантії.* Верховна Рада України при затвердженні Державного бюджету України передбачає в ньому кошти на соціальне становлення та розвиток молоді. Крім того, законом встановлено, що У державному та місцевих бюджетах згідно з

законодавством передбачаються цільові кошти на реалізацію молодіжних і дитячих програм, які сприяють соціальному становленню та розвитку молоді;

3) *Соціальні гарантії*. Держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю. В межах цього гарантується забезпечення надання працездатній молоді першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби. Крім цього, держава намагається підвищувати розміри допомоги сім'ям на неповнолітніх дітей, стипендій та інших видів матеріального забезпечення молоді, яка отримує професійно-технічну, вищу освіту у відповідних навчальних закладах, здійснює заходи, які розраховані на забезпечення житлових потреб;

4) *Гарантії в частині розвитку ділових ініціатив*. Держава сприяє створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації програми підготовки молоді до підприємницької діяльності, надання інформаційних та консультативних послуг. З цією метою розробляється та реалізується система заходів підтримки підприємництва молоді, включаючи довгострокове пільгове кредитування, забезпечення виробничими приміщеннями, страхування комерційного ризику тощо;

5) *Культурні гарантії*. Україна гарантує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок. Молоді громадяни можуть одержувати за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів пільгові довгострокові кредити для здобуття освіти у вищих навчальних закладах за різними формами навчання, незалежно від форм власності, що діють на території України. Зазначені кошти передбачаються у відповідних бюджетах окремим рядком.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 р. № 2998-XII // Відомості Верховної ради України. — 1993. — № 16.— Ст. 167

ПРЕДЕЛЫ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СОУЧАСТНИКОВ

Назарова Ольга Александровна

студентка 5 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета
имени Янки Купалы.

E-mail: myashkis@gmail.com)

Ключевые слова: соучастие, организованная группа, преступная организация, ответственность соучастников

При правильном определении формы соучастия раскрывается взаимодействие участвующих в совершении преступления лиц, что облегчает выяснение степени и характера участия каждого из них в содеянном. Поэтому установление формы соучастия является неотъемлемой частью процесса дифференциации ответственности соучастников. Следует отметить, что ответственность соучастников должна быть самостоятельной и строго индивидуальной. Любое из совместно действующих лиц должно отвечать только за свои деяния и лишь в пределах личной виновности.

Так, участником организованной группы, в том числе банды, следует признавать лицо, которое, достоверно зная о целях и характере данной группы, входит в ее состав и участвует в любой форме в подготовке или совершении преступлений [1].

Лицо, не являющееся участником организованной группы или банды, но принявшее непосредственное участие в совершении какого-либо преступления в их составе, сознавая, что действует совместно с ними, несет ответственность за совершение преступления организованной группой или бандой.

Действия лица, оказавшего содействие преступной деятельности организованной группы или банды, но не входившего в их состав и не принимавшего непосредственного участия в совершенных преступлениях, следует расценивать как пособничество и квалифицировать по ч.6 ст.16 и соответствующей статье Особенной части УК [1].

В соответствии с п. 9 ст. 16 УК Республики Беларусь, соучастники несут повышенную ответственность, если преступление совершено группой лиц, непосредственно принявших участие в его совершении (соисполнительство), либо организованной группой, либо преступной организацией. Участники организованной группы и преступной организации признаются исполнителями независимо от их роли в совершенных преступлениях [2].

Данный факт обусловлен тем, что на определенном этапе качественная сложность структуры преступного объединения создает уже самим фактом своего существования угрозу безопасности общественных отношений. В силу этого каждый член такого образования осознает свою принадлежность к подобной структуре, которая из-за устойчивости и стабильности создает для его участников впечатление защищенности и стабильности в рамках подобного группового образования, подчиненности их единым целям данного образования, высокой концентрации и направленности на достижение конечного результата. Это, в итоге, позволяет сделать вывод об организованной группе или преступной организации как о некоем едином целом, где вклад каждого в достижение преступного результата столь значителен, каждая выполняемая роль так важна, что группа в целом обретает свою реальность, с которой вынуждены считаться и общество, и его правоохранительные структуры. Именно поэтому члены организованных групп и более сложных групповых образований должны нести ответственность в качестве исполнителей. Такой подход, однако, не должен рассматриваться как возможность освобождения правоприменителя от обязанности установления роли и вклада каждого соучастника в достижение преступного результата, что следует из принципа индивидуализации ответственности и наказания [3, с. 38].

В соответствии со ст. 18 УК Республики Беларусь, организаторы (руководители) организованной группы несут ответственность за все совершенные группой преступления, если эти преступления охватывались их умыслом. Об этом могут свидетельствовать прямые указания организатора (руководителя) о совершении конкретного преступления, непосредственное руководство его подготовкой или совершением, а также то, что данное лицо, будучи осведомленным о самостоятельной подготовке преступления другими участниками группы, открыто либо молча соглашается с этим, желая или сознательно допуская его совершение. Другие участники организованной группы несут ответственность только за преступления, в подготовке или совершении которых они участвовали [2].

В соответствии со ст. 19 УК Республики Беларусь, организаторы (руководители) преступной организации несут ответственность за все преступления, совершенные во исполнение преступных целей данной организации, если эти преступления охватывались их умыслом. Другие участники преступной организации несут ответственность только за преступления, в подготовке или совершении которых они участвовали.

Участие в деятельности преступной организации означает вхождение в ее состав и выполнение любых действий в ее интересах. В силу ч. 2 ст.19 УК участником преступной организации признается и лицо, оказывающее содействие в разработке или реализации мер по

осуществлению деятельности организации либо созданию условий для ее поддержания и развития. Такие действия квалифицируются по ч.2 ст.285 УК [2].

Под оказанием содействия в разработке или реализации мер по осуществлению преступной деятельности следует понимать, в частности, действия по планированию преступных акций, поиску объектов посягательств, предоставление информации, консультирование, помощь в сокрытии следов преступления, легализацию преступных доходов [1].

Создание условий для поддержания и развития преступной деятельности может выражаться, к примеру, в снабжении орудиями и средствами совершения преступлений, финансировании преступной деятельности.

По ч.2 ст.285 УК надлежит также квалифицировать действия лица, не входящего в состав преступной организации, но совершающего преступление по ее заданию.

Таким образом, общие пределы уголовной ответственности соучастников определяются тем, что совершил исполнитель, но результат этого дела является коллективным плодом усилий и его соучастников, поэтому они несут ответственность с учетом степени и характера участия каждого из них. Это обстоятельство позволяет утверждать, что все соучастники являются участниками общей вины, но отвечают они не за чужую вину, а за свою собственную и свой вклад в общее преступное дело [4, с. 88].

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Ключко Р.Н.

Список использованных источников:

1) О судебной практике по делам о преступлениях, связанных с созданием и деятельностью организованных групп, банд и преступных организаций: Постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь от 25 сентября 2003 г. № 9 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2003. – № 112.

2) Уголовный кодекс Республики Беларусь: закон Респ. Беларусь от 9 июля 1999 г., № 275-З: принят Палатой представителей 2 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г: текст Кодекса по состоянию на 15 июля 2015 г. // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2016. – № 305-3 – 2/2303.

3) Сироткин, И. Ответственность участников организованных групп и преступных организаций / И. Сироткин // Законность. – 2007. – №10. – С.37–39.

4) Тельнов, П.Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П.Ф. Тельнов. – М.: Юридическая литература, 1974. – 208 с.

КОМУНІКАТИВНА ТЕОРІЯ ПРАВА А. В. ПОЛЯКОВА: ЗМІСТ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Наставна Ганна Вячеславівна
аспірант кафедри теорії права та держави
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
E-mail: cantuscycneus@gmail.com

Ключові слова: праворозуміння, інтегративний тип праворозуміння, комунікативна теорія права, правова комунікація, правовий текст

Розвиток сучасної правової науки характеризується наявністю значного числа шкіл та підходів до аналізу проблеми розуміння права. Значного поширення набуває, зокрема, ідея та

методологія інтегративної юриспруденції. На нашу думку, актуальним напрямком розробки теорій інтегративного праворозуміння стала комунікативна теорія права А. В. Полякова, яка була презентована в його праці «Загальна теорія права: Курс лекцій» [1] у 2001 році.

Значний вплив на формування і розвиток комунікативного підходу до права А. В. Полякова справили праці філософа Ю. Хабермаса і, перш за все, його двотомне дослідження «Теорія комунікативної дії» [2] (1981), в якому сформульована ідея комунікативної раціональності (у її розрізненні з інструментальною раціональністю) і розвиваюча її теорія комунікативної дії.

Ідея права як комунікації, вважає А. В. Поляков, є доволі перспективною в контексті пошуку сучасної теорії права, що була б адекватна духові свого часу [3, с. 27-28]. І цей вислів був перевірений часом, оскільки в цьому напрямку зробили свій внесок багато зарубіжних вчених - Р. Алексі, А. Кауфман, В. Кравіц, К.-Х. Ладбор, Н. Луман, Г. Тойнберг, Ю. Хабермас, М. ван Хоск тощо. Серед вітчизняних та російських науковців, що долучались до розвитку цієї ідеї, можливо відзначити праці С. В. Бобровник, Ю. М. Оборотова, П. М. Рабіновича, І. Л. Честнова.

Аналізуючи позиції російських вчених щодо визначення понять правова комунікація чи правове спілкування, А. В. Поляков доходить висновку, що науковці зазвичай не бачать в цьому феномені головного. Комунікацію потрібно розглядати як первинний та основний факт соціального життя, факт, який змушує дивитись на людину крізь призму іншої людини. Якщо це не так, то жодна комунікативна теорія права є невірною. Звідси, феноменологічно можливо виявити лише комунікацію, а право можливе тільки як епіфеномен комунікації, що діє в її межах та залежить від її можливостей. Право «як воно є» - це право як комунікація.

А. В. Поляков виходить із припущення: право – саме і є видом соціальної комунікації, суб'єкти якої на основі інтерпретації правових текстів реалізують свої права і обов'язки. Наявність у правовій комунікації експліцитної і імпліцитної сторін дозволяє виокремити формальні і ціннісні підстави права [4, с. 66-65].

За А. В. Поляковим будь-яка правова теорія, а не лише комунікативна, повинна вирішувати три основні завдання: проблему суб'єкта і його свідомості, який інтерпретує «життєвий світ» як світ текстуальний (проблема того, як відбувається інтерпретація); проблему правових текстів чи джерел права і правових норм (проблема того, що інтерпретується); проблему правової взаємодії (взаємообумовленої поведінки) у формі корелюючих прав та обов'язків (проблема переміщення інтерпретованого в соціально-правову дію). Звідси три аспекти правової реальності: ментальний (психічний), текстуальний (культурологічний) і діяльнісний (праксіологічний). Їх взаємозалежність і дозволяє характеризувати право як психосоціокультурну цілісність, створювану безперервністю правової комунікації [5, с. 5].

Поза комунікації право взагалі неможливе, оскільки поза комунікації існує не право, а лиш деякі матеріальні об'єкти. Умовою правогенези є не виникнення держави, а формування психосоціокультурних реалій, що мають комунікативну спрямованість, в яких знаходять свою об'єктивізацію правові тексти, правові норми і правові відносини, які породжуються інтерсуб'єктивною (комунікативною) діяльністю членів соціуму.

Якщо текст закону претендує на наявність в ньому правового змісту, то він має відповідати певній правовій «території», щоб бути правовим текстом. Цей простір і є простором правової комунікації. Правовий текст являє собою систему знаків (знаковий комплекс), інтерпретація яких створює певний правовий сенс (правове означення), спрямований на регулювання поведінки суб'єктів шляхом визначення їх правомочностей і правообов'язків. Правовий текст опосередковує правову комунікацію, при цьому правовий текст слід відрізнити від правової норми [5, с. 5-6].

Ще однією важливою ідеєю комунікативного підходу є те, що уявлення про наявність чи відсутність права в конкретному суспільстві, пов'язується не із наявністю чи відсутністю

законів, а із наявністю чи відсутністю реальних прав і обов'язків самих членів суспільства, наявністю правової комунікації [4, с. 63-64].

На нашу думку, важливо звернути увагу на ідею А. В. Полякова про параметри імпліцитної правової комунікації, якими задаються онтологічні та аксіологічні (трансцендентальні) характеристики права, формується уявлення про цінність самого права та задаються правові стандарти свободи і справедливості, що виходять з імпліцитних умов самої правової комунікації.

Російський науковець відзначає, що правова комунікація дозволяє зрозуміти інтегративну сутність права в рамках комунікативної теорії і ця інтегративність виявляється не через суміщення різних ознак права, а через виокремлення позиції, з якої ці різні ознаки права виявляються елементами цілісного праворозуміння. Таким є погляд на право як на феномен комунікації. Право подається як цілісна багатоедність, в основі якої лежить ідея розвитку цілого через розвиток його елементів [4, с. 65-67].

Наразі доцільним буде аналіз наукових ідей, обґрунтованих різними вченими щодо комунікативної теорії права А. В. Полякова. Загалом вчені позитивно оцінюють теорію А. В. Полякова (Д. Луковська, Ю. Грєвцов та ін.) та вважають, що для сучасної теорії права перспективним є акцент на комунікативній взаємодії суб'єктів суспільних відносин, стверджують позитивні риси наукової праці А. В. Полякова, її інформативність, пошуковий характер та широкі можливості для подальших дискусій і обговорень [5, с. 10-12].

Критичну оцінку наукової теорії А. В. Полякова обґрунтовують в наступних напрямках: проблема не в багатозначності поняття «комунікація», а в тому, що цей термін в різних теоріях набуває різного змісту; підхід А. В. Полякова висвітлює лише один з аспектів права. Якщо ж його абсолютизувати, то нічого крім плутанини не виникає [6, с. 34-35]; А. Д. Машков вважає, що фактично А. В. Поляков намагається поєднати нормативну теорію із соціологічним праворозумінням [7, с. 400]; невизначеним достатньою мірою є формулювання поняття права, оскільки під подібне розуміння можливо підвести будь-яку соціальну регулятивно-управлінську систему; в даній теорії, по суті, ототожнюються нормативно-правові та правозастосовні акти [5, с. 16-18].

На нашу думку, цей аспект праворозуміння в цілому відповідає розвитку сучасної постнекласичної науки. Інтегративність цього підходу дає пояснення того, чому саме з цієї позиції можливо розглядати різноманітні властивості права та зводити їх воедино. Важливо також підкреслити, що ця концепція набуває значного розвитку та поширення не лише в Росії, а і в Україні, а монографічне дослідження А. В. Полякова стало, по суті, першоосновою, провісником нового погляду на право, його природу та значення у сучасному суспільстві.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бобровник С.В.

Список використаних джерел:

1. Поляков А. В. Общая теория права: Курс лекций / А. В. Поляков. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. — 642 с.
2. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns : 2 Bände / Jurgen Habermas. — Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1997. — 1216 p.
3. Поляков А. В. Нормативность правовой коммуникации / А. В. Поляков // Правоведение. — 2011. — № 5. — С. 27-45.
4. Поляков А. В. Коммуникативный подход в общей теории права / А. В. Поляков // Проблемы философии права. — 2006-2007. — Том IV-V. — С. 60-67.
5. Коммуникативная концепция права: вопросы теории. Обсуждение монографии А. В. Полякова : «Общая теория права: Курс лекций» [Электронный ресурс] . — СПб., : Юридический центр Пресс, 2003. — Режим доступа : <http://forum.yurclub.ru/index.php?app=downloads&showfile=6135>

6. Козлихин И. Ю. О нетрадиционных подходах к праву / И. Ю. Козлихин // Правоведение. – 2006. – № 1. – С. 31 – 40.

7. Машков А. Проблемы теории держави і права. Основи : Курс лекцій / А. Машков. – К.: К.І.С., 2008. – 470 с.

ПРАВОВЕ ПІДґРУНТЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНОСТІ

Нежуга Наталія Дмитрівна

студент – магістр юридичного факультету
Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

E-mail: rabbit_girl@ukr.net

Ключові слова: внутрішній ринок, договірна база, інтеграційне об'єднання, угода

Європейський Союз – унікальне об'єднання країн Європи, які через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики й діяльності мають на меті забезпечити безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість країн-учасниць [6]. Європейський Союз – міжнародна міжурядова організація регіонального характеру, якій притаманні риси федеративної держави та міжнародної організації [9, с. 145].

1950 рік став роком початку процесу європейської інтеграції [1]. Поняття ж європейської інтеграції означає процес політичного, юридичного, економічного (а в деяких випадках – соціального і культурного) об'єднання (зближення) європейських держав, які цілком або частково розташовані в Європі [9, с. 340]. Отже, тоді міністр закордонних справ Франції Р. Шуман запропонував створити спільний ринок вугільної і сталеварної продукції Франції, ФРН та інших західноєвропейських країн і пропозиція увійшла в історію під назвою “план Шумана”. У 1951 році даний план було реалізовано через створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) [4].

З метою поглиблення економічної інтеграції вже у 1957 році у м. Рим (Італія) відбулося підписання Договору про створення Європейського економічного співтовариства та Договору про створення Європейського співтовариства з атомної енергетики [5]. Метою Європейського економічного співтовариства було усунення внутрішніх торговельних бар'єрів у середині Співтовариства, тобто створення зони вільної торгівлі, створення митного союзу і, нарешті – створення спільного ринку (забезпечення вільного руху по

території країн-учасниць Співтовариства товарів, послуг, капіталу, робочої сили). Метою ж Європейського співтовариства з атомної енергії визначалась співпраця країн-членів у використанні ядерної енергії у мирних цілях.

У 1967 році три європейських співтовариства (Європейське об'єднання вугілля і сталі, Європейське економічне співтовариство і Європейське співтовариство з атомної енергії) об'єдналися в Європейське Співтовариство [9, с. 145]. Результатом цього злиття стало й об'єднання структурних органів (пізніше структура Співтовариства не раз зазнавала змін).

Пізніше у 1992 році у Маастрихті (Нідерланди) було підписано Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір) [10]. Договір набув чинності у 1993 році. Прийняття Маастрихтського договору означало звершення формування єдиного внутрішнього ринку та реалізацію ідеї економічного та валютного союзу [3].

1997 року було підписано Амстердамський договір, що набув чинності у 1999 році [10]. Зазначений договір вніс зміни та доповнення, зокрема, до Маастрихтського договору. Особливу роль у цьому відіграло укладення у 1997 році Шенгенської угоди про вільне (безвізове) пересування громадян у межах Європейського Союзу [8].

У 2001 році відбулося підписання Ніццького договору, який вносив зміни в механізми інституційного розвитку ЄС з огляду на його майбутнє розширення [7]. Зокрема, квоти представництва в інституціях ЄС були перерозподілені з урахуванням потенційної участі у них нових членів.

2004 рік відзначився тим, що тоді на Саміті ЄС у Брюсселі було схвалено текст Конституції Європейського Союзу [2]. Пізніше Угоду про Конституцію Європейського Союзу було підписано главами держав та урядів

25 країн - членів ЄС. Але дана Конституція так і не набрала чинності у зв'язку з тим, що не була ратифікована.

13 грудня 2007 року відбулося офіційне підписання Лісабонської угоди

(офіційно іменується Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти), яка набрала чинності 1 грудня 2009 року. Новий договір покликаний замінити Європейську Конституцію, прийняття якої практично провалилося. Формально новий договір не є конституцією – у ньому немає згадки про гімн чи прапор. Але документ зберіг усі ключові постанови про реформи, що були в первинному документі – Євроконституції. Основні реформи: введення посади Президента і вищого представника із закордонної політики і спільної безпеки з адміністративними повноваженнями, з метою єдиного представництва і єдності поглядів ЄС на зовнішній арені; голосування за кваліфікованою більшістю з 2014 року, а також дозвіл до 2017 року будь – якій групі країн – членів ЄС (не менше чотирьох) вимагати нового обговорення текстів офіційних документів; посилення ролі національних парламентів [9, с. 339].

На завершення необхідно вказати, що Європейський Союз являє собою динамічну, розвинуту структуру, яка постійно вдосконалюється про що свідчить аналіз вищевикладеної правової основи його функціонування.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Сироїд Т.Л.

Список використаних джерел:

1. Бекяшев. К. А., Ануфриева Л. П., Моисеев Е. Г., Устинов В. В. Международное публичное право: учеб. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2009. — 1008 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.sale/pravo-mejdunarodnoe/mejdunarodnoe-publichnoe-pravo.html>.

2. Буткевич В. Г., Войтович С. А., Григоров О. М. та ін. Міжнародне право: основні галузі: підручник. – К.: Либідь, 2004. – 816 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua>.

3. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право: навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 640 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://radnuk.info>.

4. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 448 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.ua-gu.net>.

5. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посібник. – К.: Знання, 2009. – 751 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua>.

6. Международное право. Учебник для вузов. Ответственные редакторы — проф. Г. В. Игнатенко и проф. О. И. Тиунов. — М.: Издательская группа НОРМА—ИНФРА • М, 2006. — 624 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.alleng.ru/d/jur/jur458.htm>.

7. Международное право: Сборник документов: Учеб. пособие / Н.Т. Блатова, Г.М. Мелков. - М.: ИД РИОР, 2009. - 704 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://irbis.msal.ru>.

8. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 336 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://law.biz.ua/books/0026/0001.htm>.

9. Міжнародне право: словник – довідник / [С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А.Філяніна]; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. – Х.: Юрайт, 2014. – 408 с.

10. Тункин Г. И. Международное право: учебник . М.: Юрид. лит., 1982. – 568с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://bibliograph.com.ua>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Ніколаєвська Аліна Анатоліївна
студентка - магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: nikolaevskaya.alin@mail.ru

Ключові слова: досудове розслідування, права учасників, кримінальне провадження, забезпечення прав і свобод

Формування в Україні правової держави з метою забезпечення надійного захисту прав, свобод та інтересів кожної людини, у якій існуватиме не лише відповідальність громадян перед державою, а й держави перед своїми громадянами, є важливою передумовою створення в Україні демократичного суспільства. Цей головний напрям державної політики передбачає вжиття відповідних заходів щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства, подальшої демократизації його положень і приведення його у відповідність до Конституції України й міжнародно-правових стандартів [1, с. 114].

Конституція України містить положення, відповідно до якого права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3).

Права, які мають учасники кримінального провадження під час закінчення досудового слідства, не можуть самі по собі забезпечити своє існування. Таким чином, система законодавчо закріплених положень є провідною ланкою до забезпечення реалізації прав від передбачених законом можливостей до реальної дійсності.

На думку Л. Лобойка, гарантії прав та інтересів особи разом із гарантіями ефективної діяльності органів, які ведуть кримінальний процес, у своїй сукупності утворюють засоби ефективного функціонування кримінального процесу в цілому [4].

Під охороною прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження (фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь) слід розуміти встановлення та дотримання процесуальних гарантій створення належних умов для повної і безперешкодної реалізації учасниками кримінального провадження їхніх суб'єктивних прав і законних інтересів, у тому числі і спеціальних прав як учасників кримінального провадження. Особи, які порушують вказані права та інтереси, повинні бути притягнені до юридичної відповідальності.

Як зазначається у настанові Міжнародної амністії по справедливому судочинству, кожен кримінальний процес є перевіркою поваги держави до прав людини.

Відповідно до п. 25 ст. 3 КПК України учасниками кримінального провадження є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, судовий розпорядник [3].

Отже, охороні підлягають права, свободи та законні інтереси як тих фізичних і юридичних осіб, які постраждали від вчинення кримінального правопорушення, так і тих, винуватість яких у вчиненні кримінального правопорушення встановлюється, а також тих, хто відіграє допоміжну роль у кримінальному провадженні.

Можна виділити такі напрями діяльності в межах забезпечення (гарантування) охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження:

1) створення умов, необхідних для реалізації прав, дотримання свобод та здійснення законних інтересів. Так, згідно з ч. 1 ст. 11 КПК України під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи. Відповідно до ч. 2 ст. 20 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права і забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника [3];

2) обмеження прав виключно уповноваженими на те суб'єктами, за наявності до того підстав і умов, у передбаченому законом порядку. Так, ч. 1 ст. 132 КПК України визначає, що заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються виключно на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених КПК [3];

3) відшкодування шкоди, завданої порушенням прав, свобод та законних інтересів учасників провадження. Частина 3 ст. 11 КПК України встановлює, що кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження. При цьому відповідно до ст. 130 КПК України шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом [3].

Враховуючи вищевказане, питання забезпечення прав учасників кримінального провадження під час закінчення досудового розслідування мають важливе значення та потребують подальшого дослідження і належного вирішення.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бондаренко О.О..

Список використаних джерел:

1. Актуальні питання кримінального процесу України: Навчальний посібник. – К., 2013. - 304 с.

2. Конституція України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

4. Лобойко Л. М. Методи кримінально-процесуального права: Монографія / Л. М. Лобойко. - Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т. внутр. справ, 2006. - С. 38-39.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Новосельцев Вячеслав Сергійович

студент Донецького юридичного
інституту МВС України

E-mail: slavik.n1996@mail.ru

Ключові слова: банкрутство, боржник, неплатоспроможність, кредитори, фізична особа

На сьогодні питання банкрутства громадянина, який не є підприємцем не врегульовано нормами чинного законодавства України. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містить правила визнання банкрутом фізичної особи за боргами виключно у тому разі, якщо вони були набуті нею у зв'язку зі здійсненням підприємницької діяльності. Проте досить часто трапляються ситуації, коли особа через тимчасові фінансові труднощі не спроможна виконати свої грошові зобов'язання перед банками або кредитними спілками, на ці борги нараховуються штрафні санкції, громадянин стає «довічним боржником», підриває платоспроможність членів своєї родини.

Вважаємо, що запровадження можливості банкрутства фізичних осіб, які не є підприємцями, є позитивним та актуальним у сучасних умовах.

Означені питання неодноразово порушувалися у Верховній Раді України. Так, 14 липня 2015 року було зареєстровано проект Закону № 2353а «Про реструктуризацію боргів фізичної особи або визнання її банкрутом». Основною метою законопроекту є запровадження добре виписаної процедури врегулювання заборгованості фізичних осіб за договорами з різними категоріями кредиторів – банківськими і кредитними установами, житлово-комунальними підприємствами тощо. Головним завданням є забезпечення адекватного розгляду такої категорії справ найбільш підготовленими суддями, де соціально-економічна складова є значною. Автори законопроекту пропонують усі відносини із заборгованості боржників – фізичних осіб регулювати запропонованим законом, а правове регулювання банкрутства юридичних осіб та підприємців залишити у Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Законопроект передбачає, що справи про банкрутство фізичної особи будуть підвідомчі господарським судам. Ці справи порушуються, якщо безспірні вимоги кредиторів до боржника – фізичної особи сукупно становлять не менше ста мінімальних розмірів заробітної плати, та не були погашені протягом двох місяців після встановленого для їх погашення строку [4]. Позитивом можна вважати те, що одночасно з порушенням провадження у справі про банкрутство автоматично виникає мораторій на застосування стягнень, нарахування відсотків, пені, штрафів, інфляційних відшкодувань, що виключає можливість збільшення суми боргу.

Необхідно зазначити, що у більшості країн світу (Сполучених Штатах Америки, Франції, Німеччині, Італії) існує врегульована законодавством процедура банкрутства фізичних осіб.

У Сполучених Штатах існують два основних типи банкрутства, що застосовуються до фізичних осіб. Перший – банкрутство на підставі розділу 7 Федерального кодексу про Банкрутство. Його норми дозволяють людям, що потрапили у скрутне фінансове становище, списувати більшість боргів, у частині, що перевищує вартість майна боржника. Інша частина боргів погашається шляхом продажу наявного майна, причому в першу чергу погашаються борги, забезпечені заставою [1].

Другий тип, який ґрунтується на нормах розділу 13 Федерального кодексу про банкрутство, дозволяє потенційним банкрутам виплачувати свої борги за затвердженим судом планом погашення заборгованості, що розрахований переважно на строк від трьох до п'яти років. Як правило, передбачається сплата не всіх, а основної частини боргів, без сплати, наприклад, штрафних санкцій, відсотків за кредитними договорами, або навіть частини основного боргу. В кінці цього строку, за умовою добросовісного виконання боржником плану погашення, борги, що залишаються, «пробачаються» кредиторами. Вказаний тип банкрутства застосовується переважно для погашення забезпеченого боргу, з метою збереження за боржником заставленого майна [1].

В Німеччині закон про банкрутство діє з січня 1994 року. Справи про фінансову неспроможність юридичних і фізичних осіб розглядаються лише в суді. Судовий процес триває поетапно. Держава стоїть на стороні лише чесних громадян, які справді хочуть погасити борги [2]. Банкрутство триває шість років. Якщо за цей період фінансовий стан боржника не змінився, особі встановлюється статус «банкрутства фізичної особи», а всі боргові вимоги анулюються [2].

В Росії банкрутство фізичних осіб – це процес, при якому для погашення боргів в законному порядку не може бути продано наступне майно: земельні ділянки; особисті речі; побутова техніка, вартість якої не перевищує 30 тисяч рублів; предмети обіходу; житло сім'ї боржника [3].

При завершенні процедури банкрутства всі борги будуть вважатися погашеними, а сам банкрут буде звільнений від обов'язку сплачувати щось за старими боргами на далі.

Отже, безсумнівно, що окреслена проблема є актуальною та потребує врегулювання у національному законодавстві.

Науковий керівник: к.ю.н. Громенко Ю.О.

Список використаної літератури:

1. Ткачук М.В. Банкрутство фізичної особи: необхідність його запровадження в Україні – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Pravo/67118.doc.htm

2. Банкрутство фізичної особи: реальність чи утопія? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lohotron.in.ua/2013/04/bankrutstvo-fizichnoji-osoby-realnist-chy-utopiya/>

3. Банкрутство фізичних осіб: що це? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faqukr.ru/zakon/133209-bankrutstvo-fizichnih-osib-shho-ce.htm>

4. Проект Закону про реструктуризацію боргів фізичної особи або визнання її банкрутом – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56011

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Ноздрін Сергій Миколайович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені Каразіна
E-mail: nozdrin_sergiy@ukr.net

Ключові слова: програмне забезпечення, твір, автор, програма, розробка, онлайн сервіс

Сучасне життя дуже щільно пронизане комунікаційними зв'язками, які ще декілька десятиліть назад складались з очних перемовин, листування та телефонних переговорів. Але за останні роки технічний прогрес в галузі телекомунікацій сягнув далеко вперед, що в свою чергу дало значного поштовху розвитку ринку програмного забезпечення. Так програмне забезпечення (далі — ПЗ) оточує нас скрізь, починаючи з електронних часів і закінчуючи складними медичними апаратами.

Розвиток ІТ індустрії відбувається і в Україні. Але зростання цієї галузі потребує належного правового регулювання. Якщо говорити про ПЗ, то слід наголосити, що одним з найважливіших питань є питання захисту авторського права на розроблене ПЗ.

ПЗ є невід'ємною складовою великої кількості приладів та пристроїв, які працюють завдяки ПЗ, але не є за своєю сутністю комп'ютером.

ЦК України у ст. 420 вказує, що комп'ютерні програми та компіляції баз даних є об'єктами авторського права, тобто відсутнє трактування щодо програмного забезпечення [1]. Але поняття комп'ютерна програма є доволі широким поняттям, адже не завжди програмне забезпечення використовується при роботі з комп'ютером.

Якщо звернутися до Закону України «Про авторське право та суміжні права» надає у ст. 8 наступне визначення комп'ютерної програми — це набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах) [2]. Це визначення значно звужує поняття програмного забезпечення, що в свою чергу ускладнює правове регулювання в зазначеній сфері.

Слід окремо зупинитись на онлайн сервісах, адже саме цей програмний останнім часом є найбільш популярним серед користувачів мережі Інтернет. Саме популярність цього виду програмного продукту, та стрімкий розвиток мережі Інтернет (не тільки у просторі, а й розширення технічних можливостей) розкривають більше можливостей для монетизації ідеї за рахунок розробленого програмного продукту. Саме тому можна спрогнозувати, що протягом найближчих кількох років ми можемо отримати велику кількість позовів про захист авторських прав на програмне забезпечення [4].

Розробка ПЗ онлайн сервісу є найбільш складною конструкцією з точки зору правового захисту. Адже суб'єктний склад авторів є складною конструкцією, яка потребує ретельного аналізу та доказів щодо підтвердження авторських прав на розробку, а сам процес розробки не завжди дає можливість виділити внесок того чи іншого суб'єкта в у кінцевий продукт.

Процес розробки складається з декількох етапів: розробка ідеї, розробка структури продукту, розробка візуальної складової (дизайну), розробка шаблонів (програмування на HTML та CSS), програмна інтеграція шаблонів (може бути за допомогою програмного коду або на базі існуючого фреймворку).

І на кожному з наведених етапів вносяться певні корективи та доробки в початкову ідею. Якщо розглядати результати роботи кожного етапу розробки то це буде незакінчений варіант, а такі елементи як: дизайн, шаблони (результат програмування на певних мовах), програмна інтеграція (програмування на декількох мовах) не можуть розглядатись, як окремий закінчений продукт адже навіть дизайн розроблюється під конкретний програмний продукт та містить в собі певний функціонал притаманний тільки цій розробці.

Оскільки програмне забезпечення за своєю сутністю є складним об'єктом, який потребує не тільки окремого регулювання, але й складається зі складної правової конструкції, то пропонуємо винести програмне забезпечення в окремий розділ книги 4 ЦК України та визнати всіх учасників процесу розробки співавторами, які мають рівні немайнові права на результат спільної праці над окремо взятим програмним продуктом.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Єпіфанова Ю.С.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV // Відомості Верховної Ради України – 2003 - №№40-44 – ст. 356 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 року // Відомості Верховної Ради України. - 1994 - № 13, ст. 64 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/print1448284183144667>
3. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2-х книгах / За ред. А. С. Довгєрта. — Книга 1: Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України / Уклад. Р. В. Дроб'язко. — К: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. — 520 с.
4. В.О. Потєхіна Інтелектуальна власність: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008.– 414 с.

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Олефіренко Анастасія В'ячеславівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: досудове розслідування, оскарження, слідчий, прокурор, слідчий суддя

Кримінальною процесуальною формою реалізації конституційного права людини на судовий захист є передбачений главою 26 КПК України порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді під час досудового розслідування.

У зазначеній главі КПК України передбачено чотири окремі порядки оскарження під час досудового розслідування, які відрізняються предметом оскарження, суб'єктом оскарження, суб'єктом та процедурою розгляду та вирішення скарги.

1. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування.

Предметом такого оскарження є рішення, дії та бездіяльність вищевказаних суб'єктів кримінального провадження, які зазначені у ч. 1 ст. 303 КПК України. Їх перелік є вичерпним. Скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді.

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, можуть бути подані перерахованими і зазначеній статті КПК учасниками кримінального провадження слідчому судді протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності.

Скарги розглядаються не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги.

Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування може бути про:

- 1) скасування рішення слідчого чи прокурора;
- 2) зобов'язання припинити дію;

3) зобов'язання вчинити певну дію;

4) відмову у задоволенні скарги.

Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження.

2. Оскарження недотримання розумних строків.

Скарга про недотримання розумних строків слідчим, прокурором під час досудового розслідування може бути подана підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим прокурору вищого рівня, який зобов'язаний розглянути її протягом трьох днів після подання. За результатами розгляду скарги прокурор надає відповідному прокурору обов'язкові для виконання відповідні вказівки.

3. Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.

Перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, наведено у ч. ч. 1, 2 ст. 309 КПК України. Оскарження таких ухвал здійснюється в апеляційному порядку.

Скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

4. Оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора.

Скарга слідчого на рішення, дію чи бездіяльність прокурора подається до прокуратури вищого рівня не пізніше трьох днів з моменту прийняття або вчинення оскаржуваних рішення, дії чи бездіяльності.

Оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора не зупиняє їх виконання.

Службова особа органу прокуратури зобов'язана розглянути скаргу протягом трьох днів з моменту її надходження і надіслати своє рішення слідчому та прокурору, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржувалися.

За наслідками розгляду скарги можуть бути прийняті рішення про:

1) залишення рішення чинним, визнання законними вчинених дії чи бездіяльності;

2) зміну рішення в частині;

3) скасування рішення і прийняття нового рішення, визнання незаконними вчинених дії чи бездіяльності і зобов'язання вчинити нову дію.

Рішення службової особи органу прокуратури є остаточним і не підлягає оскарженню до суду, інших органів державної влади, їх посадових чи службових осіб.

Таким чином, з упевненістю можна стверджувати, що інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності службових осіб правоохоронних органів є однією із важливих гарантій захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бондаренко О.О.

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У СУДОВИХ ДЕБАТАХ

Олійник Д.А.

студент 5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Ключові слова: прокурор, судові дебати, державне обвинувачення, кримінальне провадження, обвинувальна промова, судове провадження

Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України на прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого покладається обов'язок всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати йому належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень (ч. 2 ст. 9 КПК України).

Виступ прокурора в судових дебатах є підсумком його роботи з підтримання державного обвинувачення у кримінальному провадженні. У ньому прокурор на підставі внутрішнього переконання, яке ґрунтується на всебічному, вичерпному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, має переконливо обстоювати свою правову позицію щодо доведеності вини обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, посилаючись на дослідження в судовому засіданні докази, висловлюючи свої переконання щодо кваліфікації діяння, призначення покарання, вирішення цивільного позову, процесуальних витрат, заходів забезпечення кримінального провадження, майна, на яке накладено арешт, речових доказів і документів та інших питань передбачених ст. 368 КПК України [1].

Судові дебати – це самостійна частина судового розгляду кримінальної справи, у якій прокурор формулює свої висновки по справі і пропонує їх суду. Завдання судових дебатів – служити для виконання загальних завдань кримінального провадження. Крім цього, є і специфічне завдання – попередження засудження невинуватих. Висновки прокурора базуються на матеріалах судового провадження, які були досліджені під час розгляду судом кримінального провадження. Тому однозначно можна стверджувати, що предметом судової промови прокурора є ті питання, які досліджувались у судовому засіданні при розгляді кримінального провадження. Отже, промова прокурора у суді має за мету допомогти суду краще розібратись у фактичних і юридичних обставинах кримінальної справи, з'ясувати їх зміст і значення та зробити відповідні висновки. Для успішного виступу із обвинувальною промовою в суді прокурор повинен уміти говорити переконливо, змістовно, захоплюючи суддів та присутніх у судовому засіданні, утримуючи їх увагу впродовж промови. Особливе значення уміння переконання має з огляду на таку засаду кримінального провадження, як змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості [2; с. 8].

Безпосередня участь у судових дебатах прокурора і захисника, аналіз ними усіх досліджених по справі фактів з позицій обвинувачення і захисту сприяє встановленню об'єктивної істини і є однією з гарантій попередження судових помилок. Безумовно, судові дебати впливають на формування внутрішнього переконання суддів, незважаючи на те, що воно починає формуватися в процесі судового провадження, тобто до початку судових дебатів. Проте висновки суддів ще не будуть повними і завершальними одразу після закінчення судового провадження. Як правильно стверджує Е.М. Матвієнко, вони отримують закінчену форму тільки після промов прокурора і захисника [3; с. 9]. Саме ці суб'єкти судового процесу, підсумовуючи судові провадження, якісно й об'єктивно аналізують зібрані по справі докази, оцінюють їх з позицій обвинувачення і захисту, висловлюють свою позицію і пояснюють, чому суд повинен взяти за основу свого рішення одні докази і відкинути інші.

Тому існують підстави стверджувати, що обвинувальна промова прокурора, яка перш за все адресується суду, допомагає йому винести правосудний вирок.

Особливе значення виступу в дебатах пояснює підвищення вимоги не тільки до його змісту, а також і до форми його викладу, мови та стилю, а в більш загальному сенсі – до культури цієї важливої процесуальної дії. У своєму виступі прокурор повинен використовувати ясні, зрозумілі вислови. Не допускається вживання неточних формулювань, скорочень і слів, неприйнятих в офіційних документах, а також захарашення мови описом подій, що не стосується провадження. Спеціальні або технічні терміни і вирази місцевого діалекту повинні бути роз'яснені

під час виступу. Прокурор повинен використовувати офіційно – діловий стиль, якому властиві мовні особливості. Ясність і точність при викладі думки мають особливе значення. Неприпустима двозначність висловів. Заради точності іноді варто поступатися стислістю викладу і навіть миритися з деякими похибками стилю, наприклад, неодноразово повторювати прізвища, назви та інше, щоб неможливо було тлумачити текст всупереч його справжньому змісту. Першим у судових дебатах виступає прокурор. Його промова – це підсумок по справі щодо всієї роботи. При цьому він повинен вирішувати головне завдання – сприяти суду в постановці рішень, які ґрунтуються на законі. Виконання завдань із підтримання державного обвинувачення зобов'язує прокурора: а) довести обвинувачення; б) переконати суд у правильності позиції щодо винуватості обвинуваченого по конкретному обвинуваченню; в) визначити міру покарання обвинуваченому відповідно до тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та даних про його особу.

Значна частина виступу прокурора викладається в третій особі. Використання прямої мови надає викладу небажаного емоційного забарвлення і може створити враження про необ'єктивність прокурора. Неприпустимо вживати слова з суфіксами, що додають їм емоційного забарвлення і наголошують на суб'єктивній оцінці державного обвинувача. Прокурору слід враховувати, що найкраще люди запам'ятовують те, що чують на початку. Тому найбільш важлива частина виступу повинна прозвучати в перші 10 хвилин [4; с. 102].

Культура судової промови є не що інакше, як культура доказування. Залежно від обставин учасники судових дебатів можуть звертатися як до аргументів, які підтверджують їх висновки, так і до фактичних даних, що спростовують або ставлять під сумнів висновки інших учасників процесу. Обсяг промови може бути різним залежно від матеріалів справи, кількості підсудних та епізодів злочинів, аудиторії, кваліфікації прокурора тощо [5; с. 7].

Структуру і зміст виступу прокурора в суді законодавчо не визначено. Державний обвинувач, як і інші учасники дебатів, зберігає свободу у визначенні конкретного його змісту, характеру висновків і пропозицій. Структура обвинувальної промови прокурора обумовлюється питаннями, що вирішуються судом при ухваленні вироку (ст. 368 КПК України).

Виступ прокурора в судових дебатах складається із:

- вступної частини, викладення фактичних обставин кримінального правопорушення;
- аналізу та оцінки доказів, досліджених у судовому провадженні;
- юридичного обґрунтування кримінального правопорушення;
- аналізу даних, які характеризують особу обвинуваченого, обставин, що пом'якшують та обтяжують його покарання;
- пропозиції щодо міри покарання, вирішення цивільного позову та з інших питань, що підлягають вирішенню при ухваленні вироку, а також закінчення, у якому підбивається підсумки кримінального провадження.

Така структура виступу повністю відповідає ролі прокурора в суді, в обов'язок якого входить допомога суду постановити у провадженні правосудний вирок. Співвідношення цих частин промови, їх місце в її структурі, обсяг можуть змінюватися залежно від конкретних обставин кожного кримінального провадження. Важливо, щоб усі елементи виступу були нерозривно пов'язані між собою, один одного підкріплювали, один з одного виходили. При цьому виклад фактичних обставин провадження не повинен зводитись до простого переказу подій, він повинен мати аналітичний характер. У вступній частині обвинувальної промови прокурору доцільно звернути увагу на актуальність та суспільну небезпечність кримінальних правопорушень, тяжкість їх наслідків, готуючи суд, учасників судового провадження та присутніх до належного сприйняття про мови.

Судові дебати є складовою частиною судового розгляду справи, вони сприяють суду у здійсненні завдання кримінального провадження і забезпеченні виховного значення судового процесу. Слід зауважити, що виховне значення судового процесу полягає не лише в тому, що

судові дебати впливають на обвинуваченого і громадян, присутніх у судовому засіданні. Воно значно ширше. Кримінальні провадження зачіпають інтереси великого кола людей, які виявляють інтерес до їх вирішення по суті. Це особливо важливо по так званих «резонансних» справах, які викликають відповідну реакцію у суспільстві. Тому слово прокурора у суді, його обвинувальна промова має важливе суспільне значення, впливає на формування громадської думки. Публічний виступ прокурора у суді – це і пропаганда права, і переконання у справедливості кримінального судочинства, і підвищення авторитету прокуратури.

Отже, прокурору при підготовці до судових дебатів необхідно, аналізуючи матеріали судового провадження, написати текст промови або тези промови. Безумовно, прокурор не може покладатись тільки на свою пам'ять і допускати виступ експромтом. Необхідно пам'ятати, що захисник може застосовувати різні заходи для досягнення своєї мети, в тому числі і рекомендації російського спеціаліста Л.Ю. Владимірова, який у посібнику для адвокатів зазначав: «Будьте постійно і неухильно несправедливо до обвинувача. Розривайте промову супротивника на шматки і ці шматки кидайте на вітер, супротивник повинен бути знищений увесь, без залишку. Необхідно засміяти міркування обвинувача, засміяти їх! Будьте нещадними. Прискіпуйтеся до слів, до описки, до помилки в слові...» [6; с. 169]. Про це прокуророві необхідно пам'ятати і завжди готуватися до судової промови.

Науковий керівник: д.ю.н., професор М.В. Руденко

Список використаних джерел:

1. Бобир В. В. Промова прокурора у судових дебатах: навч. – метод. посіб. / В. В. Бобир, О. П. Брунь, В. П. Корж. – Х.: Факт, 1997. – С. 8.
2. Бобир В. В. Промова прокурора у судових дебатах: навч. – метод. посіб. / В. В. Бобир, О. П. Брунь, В. П. Корж. – Х.: Факт, 1997. – С. 7.
3. Владиміров Л. Е. Посobie для уголовной защиты [Текст] / Л.Е. Владиміров. – СПб., 1911. – С. 169.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
5. Матвиенко Е. М. Судебная речь [Текст] / Е. М. Матвиенко. – Минск, 1967. – С. 9.
6. Ораторське мистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. юрид. спец. / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; за ред. Проф. Н.П. Осипової. – [4-те вид., стер.]. – Х.: Одиссей, 2008. – С. 102.

АНТИДЕМПІНГОВІ ЗАХОДИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Оніщенко Вероніка Вікторівна

студентка Полтавського юридичного інституту

Національного університету

імені Ярослава Мудрого

E-mail: onishchenko95@yandex.ua

Ключові слова: демпінг, антидемпінг, зовнішньоекономічна діяльність

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання базується на системі принципів, структурним елементом якої виступає заборона демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Поняття «демпінгу» розкривається у аб. 9 ст.1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», відповідно до якого «демпінг» вживається у значенні ввезення на митну територію країни імпорту товару за ціною, нижчою від порівнянної ціни на подібний товар у країні експорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару [1]. Тотожне визначення міститься й у положеннях Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» (далі – Закон) [2]. При цьому необхідне уточнення щодо поняття «шкода», яке полягає не лише у наявності прямих збитків, а включає й загрозу заподіяння істотної шкоди та істотне перешкоджання створенню чи розширенню виробництва товарів національним товаровиробником.

Цікавим є те, що демпінг за національним законодавством є прямо забороненим (ч.7 ст.2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»), а за міжнародними актами, зокрема ст.6 Генеральної угоди з тарифів та торгівлі, лише «повинен осуджуватися» [3].

Демпінг становить загрозу як для національного товаровиробника, так і для держави в цілому, адже завдає шкоди економічному суверенітету країни, шляхом заміщення вітчизняних товарів імпортованими, що призводить до прямої залежності від зовнішніх поставок. Таким чином демпінг несе небезпеку як приватним, так і публічним інтересам. У зв'язку з чим постає питання вибору ефективних шляхів запобігання вказаній практиці, що передбачає застосування антидемпінгових заходів.

Антидемпінгові заходи, відповідно до п.1 ч.1 ст. 1 Закону, це попередні або остаточні заходи, що застосовуються відповідно до цього Закону під час або за результатами антидемпінгового розслідування. Проте, якщо розглядати вказане визначення відокремлено, то його поняття є досить нечітким. Вважаємо за доречне введення елементів дефініції «демпінг» до вказаного поняття, а саме, антидемпінгові заходи – це попередні або остаточні заходи захисного характеру, що полягають у примусовому вирівнюванні цін імпортованих товарів до цін національних, й які використовуються під час або за результатами антидемпінгового розслідування.

Законодавча дефініція надає класифікацію антидемпінгових заходів, відповідно до якої вони поділяються на попередні та остаточні. Закон у ч. 8 ст. 12 прямо зазначає, що попередні антидемпінгові заходи можуть застосовуватися шляхом запровадження справляння попереднього антидемпінгового мита, а ст. 16 серед остаточних заходів також визначає лише антидемпінгове мито. Виходить, що законодавством прямо передбачено один вид антидемпінгових заходів.

Відповідно до п.1 аб.1 ст.1 Закону, антидемпінгове мито – це особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію країни імпорту товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних). Таким чином, держава примусово завищує собівартість товару, з метою вирівнювання ціни з національним товаровиробником. Розмір ставки мита встановлюється Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі (далі – Комісія) в одній з передбачених ч.8 ст. 14 Закону формах: у відсотках до митної вартості товару або шляхом вирахування різниці між ціною, яка не заподіює шкоду національному товаровиробнику та митною вартістю товару.

Як зазначає Добровольська В.В., антидемпінгове мито не є видом штрафу або плати за послуги [4, с.125]. Вказане може ґрунтуватись, зокрема, на положеннях Господарського кодексу України, за якими антидемпінгові заходи відносяться до адміністративно-господарських санкцій на рівні зі штрафом [5].

Варто зазначити, що у міжнародних актах закріплена більш розширена система антидемпінгових заходів. Так, у ст. 7 Угоди про застосування Статті VI Генеральної угоди з тарифів та торгівлі 1994 року попередні засоби поділяються на попереднє мито та забезпечення у вигляді готівкового внеску або боргового зобов'язання [6].

З аналізу Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» впливає ще один антидемпінговий захід, а саме прийняття цінового

зобов'язання (ст. 15). Воно полягає у добровільному перегляді цін експортером або у припиненні ввезення товару. Вказаний захід є підставою для припинення антидемпінгового розслідування. Експортер має право подати Міністерству економічного розвитку та торгівлі України пропозицію про цінове зобов'язання протягом 60 днів від дати прийняття Комісією рішення про застосування попередніх антидемпінгових заходів. Далі пропозиція передається Комісії, яка й приймає остаточне рішення.

Додатковим антидемпінговим засобом може виступати ліквідація пільгового режиму при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Положення щодо цього містяться у ч.5 ст. 31 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», за якою застосування режимів вільної торгівлі, преференцій, спеціальних пільгових режимів (прикордонної (прибережної) торгівлі, спеціальних (вільних) економічних зон та інших, передбачених законами України), а також податкових, митних та інших пільг зупиняються на період застосування антидемпінгових заходів.

Отже, демпінг вважається проявом недобросовісної конкуренції, яку заради економічного добробуту як національних товаровиробників, так і держави необхідно обмежувати. Для реалізації вказаної мети використовуються антидемпінгові заходи, котрі можна визначити як попередні або остаточні заходи захисного характеру, що полягають у примусовому вирівнюванні цін імпортованих товарів до цін національних, й які використовуються під час або за результатами антидемпінгового розслідування. До таких заходів можна віднести: антидемпінгове мито (попереднє та остаточне), забезпечення у вигляді готівкового внеску або боргового зобов'язання, прийняття цінового зобов'язання та ліквідація пільгових режимів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Науковий керівник: к.ю.н. Олефір А.О.

Список використаних джерел:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. №959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №29. – Ст. 377.
2. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22 грудня 1998 р. № 330 – ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 9. – Ст. 65.
3. Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГААТ 1947) від 30.10.1947 . – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_264
4. Добровольська В.В. Антидемпінгові заходи як форма контролю у сфері господарювання / В.В. Добровольська // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2015. – №1 (1). – С. 120- 125.
5. Господарський кодекс України: Закон України 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. –2003. – № 11. – Ст. 462.
6. Угода про застосування Статті VI Генеральної угоди з тарифів та торгівлі 1994 року. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_010

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Опанасенко Наталія Олегівна
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
E-mail: criminalistics@ukr.net

Ключові слова: судова експертиза, розслідування шахрайства, житлове будівництво, організована злочинна група

Призначення слідчим судових експертиз при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва сприяє встановленню обставин шахрайських акцій та надає можливість використовувати висновки експерта як докази.

Слід погодитися з думкою Н.В. Павлової, яка у своєму дослідженні про розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла, наголошує на необхідності проведення судових експертиз, мотивуючи це тим, що вчинення шахрайств із житлом пов'язане з використанням шахраями низки документів, дослідження яких надає можливість встановити: спосіб їх виготовлення, наявність внесених до їх змісту змін, факти виконання рукописних текстів або підписів певними особами та з'ясування інших фактів, що мають значення для встановлення істини [7, с.16].

У науковій літературі документи умовно класифікуються за кількома критеріями. Так, у кримінальному процесі документи поділяються на письмові докази і документи - речові докази. Перші мають значення для справи лише завдяки своєму змісту і криміналістичному дослідженню не підлягають, можуть бути замінені дублікатами і копіями. Другі характеризуються тим, що виступають як засоби вчинення злочинів (наприклад відомості на видачу заробітної плати із зазначенням вигаданих осіб), або зберігають на собі сліди злочину (наприклад довідка з підчищеними цифрами дати), або були предметом злочинного посягання (наприклад вкрадені паспорт і службове посвідчення), або були засобом приховання злочину [2, с.165].

Аналіз матеріалів справ про вчинення шахрайства у сфері житлового будівництва, дозволяє зробити висновок про те, що для досягнення злочинної мети – одержання кримінального доходу, члени організованої злочинної групи здійснюють у документах матеріальні та інтелектуальні підроблення. Так, шахраї використовують наступні *способи матеріальної підробки* документів: 1) різні способи підробки печаток і штампів фірми-забудовника; 2) підроблення актів на земельну ділянку, Ліцензії на будівництво, Дозволу на виконання будівельних робіт, договорів про пайову участь у будівництві, договорів купівлі-продажу тощо; 3) підроблення печаток, штампів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, які здійснюють повноваження по відводу земельної ділянки «під забудову»; 4) підробка документів бухгалтерського обліку і звіту фірми-забудовника, у тому числі у вигляді комп'ютерної інформації, комп'ютерних програм; 5) підроблення проектно-кошторисної документації фірми-забудовника.

До *способів інтелектуального підроблення* можна віднести: внесення до договору купівлі-продажу земельної ділянки неправдивих відомостей про її справжнє місцезнаходження; внесення до договору про інвестування неправдивих відомостей, а саме, підписання договору від імені генерального директора фірми-забудовника особою, яка насправді не мала такого повноваження, оскільки на момент укладання договору забудовник був визнаний банкрутом; оформлення попереднього договору купівлі-продажу квартири у будинку, що будується, який не передбачає отримання довірительом права власності на квартиру тощо.

Досліджені нами шахрайські злочинні посягання у судовій практиці свідчать про те, що при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва, в більшості випадків, призначалися наступні судові експертизи: 1) криміналістичні - почеркознавча, техніко-криміналістичне дослідження документів; 2) судово-бухгалтерська; 3) будівельно-технічна; 4) комп'ютерно-технічна.

1. Криміналістичні експертизи - почеркознавча, техніко-криміналістичне дослідження документів. Предметом *почеркознавчої експертизи* є встановлення особистостей шахраїв – членів організованої злочинної групи. До об'єктів, необхідних для проведення почеркознавчого дослідження, відносяться, перш за все, досліджуваний рукописний документ (документи) і зразки почерку передбачуваних виконавців [4, с.110].

При призначенні почеркознавчої експертизи слідчий перед експертом ставить такі питання: ким із числа зазначених у постанові осіб виконані рукописні записи (підписи) у досліджуваному документі; ким виконаний підпис від імені певної особи – зазначеною особою або іншою особою; особою якої статі виконано рукописний текст; у звичайних або незвичайних умовах виконаний текст; чи виконаний рукописний текст спотвореним почерком; які характеристичні дані автора тексту і т.д. [4, с.111].

Предметом *техніко-криміналістичного дослідження документів* є вивчення технічної сторони виготовлення документа або його частин, ідентифікація матеріалів та засобів, що використовувалися для його виготовлення. Об'єктом техніко-криміналістичного дослідження документів є письмові та машинописні документи-речові докази; найчастіше це паперові документи на яких знаками чи символами закріплені думки людини, певні події або факти [3, с.186].

Так, при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва до документів щодо яких проводяться криміналістичні експертизи можна віднести наступні: Акт на земельну ділянку з цільовим призначенням «під забудову», Дозвіл на будівництво житлового об'єкту, Ліцензію на будівництво багатоквартирних житлових будинків, дозволи на виконання будівельних робіт, договори про пайову участь у будівництві, договори купівлі-продажу майнових прав тощо.

Вважаємо, слідчому доцільно при призначенні технічної експертизи документів перед експертом поставити такі питання: чи мало місце внесення змін до тексту документа; яким способом були внесені зміни до документів (підчистка, дописка, травлення тощо); яким друкарським засобом був надрукований текст документа; яким способом був нанесений відбиток печатки або штампа; чи виготовлені дані документи у різний час тощо.

2. Судово-бухгалтерська експертиза. Загальна мета судово-бухгалтерської експертизи полягає у встановленні правильності організації бухгалтерського обліку та звітності, достовірності фактів господарської діяльності для дачі обґрунтованого висновку щодо поставлених питань [8, с.24]. Система об'єктів судово-бухгалтерської експертизи включає: 1) відомості про матеріальні, трудові і фінансові ресурси організації - матеріально-виробничі запаси, основні засоби, нематеріальні активи, фінансові вкладення, грошові кошти, чисельність виробничого та управлінського персоналу; 2) первинні розпорядчі документи - розрахункові і платіжні документи, документи, що підтверджують витрати організації, нарахування та виплату заробітної плати та ін.; 3) інвентаризаційні матеріали - інвентаризаційні описи та порівняльні відомості, акти інвентаризацій; 4) реєстри синтетичного і аналітичного обліку по рахунках - журнали-ордери, оборотні відомості, відомості аналітичного обліку, головна книга та ін. [8, с.86].

На вирішення судово-бухгалтерської експертизи слідчий пропонує наступні питання: чи підтверджуються документально невідповідності у веденні бухгалтерської документації фірми-забудовника; чи відповідає ведення бухгалтерського обліку та звіту чинному законодавству; чи підтверджується документально списання грошових коштів на придбання будівельних матеріалів або будівельної техніки; чи виявлені порушення у веденні касової книги, бухгалтерського балансу, проектно-кошторисної документації і т.д.

3. Будівельно-технічна експертиза. Основними завданнями будівельно-технічної експертизи є: а) визначення відповідності розробленої проектно-технічної та кошторисної документації вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; б) визначення відповідності виконаних будівельних робіт та побудованих об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд тощо) проектно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва; в) визначення, перевірка обсягів і вартості виконаних будівельних робіт та їх відповідність проектно-кошторисній документації тощо [6].

До об'єктів будівельно-технічної експертизи необхідно віднести: 1) будівельні комплекси та окремі будівельні об'єкти; 2) будівельні майданчики, їх елементи; 3) земельні

ділянки та спеціальні зони, які функціонально пов'язані з будівельними об'єктами; 4) будівельні матеріали, вироби і конструктивні елементи; 5) інженерні системи, електрообладнання та санітарно-технічні пристрої тощо [1, с.53].

Слідчому доцільно на вирішення будівельно-технічної експертизи поставити такі питання: чи відповідають виконані будівельні роботи проектній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва. Якщо не відповідають, то в чому полягають невідповідності; який перелік та об'єми фактично виконаних будівельних робіт з будівництва; яка вартість фактично виконаних робіт з будівництва об'єктів; який ступінь будівельної готовності незавершеного будівництвом об'єкта; яка група капітальності (категорія складності, ступінь вогнестійкості) об'єкта; який технічний стан (ступінь фізичного зношення) об'єкта нерухомого майна (будівлі, споруди тощо); який розмір завданої матеріальної шкоди об'єкту (будівлі, квартирі, приміщенню, оздобленню) унаслідок його залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу, просідання ґрунту тощо [6].

4. Комп'ютерно-технічна. Основними об'єктами криміналістичного дослідження комп'ютерної інформації є: комп'ютерна інформація та комп'ютерна техніка [5, с.349]. Під час проведення комп'ютерно-технічної експертизи вирішуються такі ідентифікаційні та класифікаційні завдання: 1) виготовлялася (оброблялася, передавалася, змінювалася) дана інформація за допомогою певного типу або конкретного технічного пристрою; 2) який тип (вид, модель, марка) апаратних і програмних засобів застосовувався при операціях з машинною інформацією; до якого типу (текстові файли, програми, віруси і т.д.) або більш вузької класифікаційної групи (системне або прикладне програмне забезпечення, версія програми, редакція тестового файлу) відноситься представлена комп'ютерна інформація; 3) до якого типу (вид, модель, марка) відноситься представлена комп'ютерна техніка і т.д. [5, с.337].

Таким чином, використання слідчим сучасних можливостей судових експертиз при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва, дозволяє отримати доказову інформацію, яка має значення для розслідування.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Корж В.П.

Список використаних джерел:

1. Бутырин А.Ю. Теория и практика судебной строительно-технической экспертизы. - М.: Городец, 2006. — 224 с.
2. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
3. Криміналістика [текст] : підручник. / В.В. Пяковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексеев та ін. – К.: «Центр учбової літератури», 2015.–544 с.
4. Криминалистика: Учебник / Под ред. А.Г. Филипова. – М.: Высшее образование, 2007. – 441 с.
5. Криминалистика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков. — 3-е изд., перераб. и доп.— М.: Юристь, 2005. — 781 с.
6. Наказ Міністерства Юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» від від 08.10.98 N 53/5.
7. Павлова, Наталя Валеріївна. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Наталя Валеріївна Павлова . – Харків : Б.в., 2007 . – 21 с.
8. Судебно-бухгалтерская экспертиза: учеб. пособие для студентов вузов [Е.Р. Россинская и др.]; под ред. Е.Р. Россинской, Н.Д. Эриашвили. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 351 с.

БЕЗОПАСНОСТЬ ПЕРСОНАЛА УЧРЕЖДЕНИЙ ИСПОЛНЕНИЯ НАКАЗАНИЙ

Осипова Каролина Роландовна

студент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета

имени В. Н. Каразина

E-mail: Karolinakaro10@mail.ru

Ключевые слова: персонал учреждений исполнения наказаний, безопасность условий труда, правовая защищенность, профессиональная и моральная деформация, социальные и личностные последствия, духовная культура

В документах ООН и Совета Европы относительно пенитенциарных учреждений отмечается, что персонал учреждений, исполняющий наказание в виде лишения свободы, выполняет работу большого общественного значения в исключительно тяжелых условиях [1, с. 132]. В связи с этим важную роль приобретает обеспечение безопасных условий труда персонала, его защищенность от неблагоприятных условий деятельности. В литературе правильно, на наш взгляд, подчеркивается о необходимости предпринимать меры по правовой защищенности сотрудников уголовно-исполнительных учреждений. В настоящее время они не защищены в должной степени от оскорблений, посягательств на их жизнь и здоровье. Статистика свидетельствует о росте захватов заложников в местах лишения свободы. Поэтому, некоторые авторы считают, что следует существенно расширить меры безопасности, оснастив сотрудников дубинками, баллонами со слезоточивым газом индивидуального пользования, наручниками [2, с. 115].

Проблемы, имеющие место на практике, связанные с применением мер безопасности и основанием применения оружия к лицам, лишенным свободы, это только верхняя часть той большой проблемы, которая угрожает негативными последствиями персоналу и требует надежной защиты их жизни и здоровья от негативного физического или психического воздействия. Однако, ни наручники, ни смирительные рубашки, ни огнестрельное оружие не в состоянии защитить персонал от профессиональной деформации, которая представляет собой комплекс специфических изменений отдельных черт, структуры и характера личности человека в целом.

Особо тревожным обстоятельством является тот факт, что профессиональная и моральная деформация работников уголовно-исполнительных учреждений происходит в ближайшем социальном окружении. Такое перерождение осуществляется через повседневную деятельность и общение и происходит путем постепенного расширения круга лиц (осужденные, коллеги, семья, друзья).

По результатам отдельных исследований, вероятность профессиональной деформации зависит от стажа работы в уголовно-исполнительных учреждениях:

- до 5 лет – вероятность в большинстве своем незначительная, реже средняя, чаще всего наблюдается начальный уровень;
- 6-10 лет - вероятность преобладающе средняя, реже высокая, начальный и средний уровни деформации распространены приблизительно одинаково;
- 11-15 лет – вероятность деформации высокая и очень высокая, возникает глубинный уровень;
- более 15 лет – деформация практически неизбежна [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12].

Негативные социальные и личностные последствия профессиональной деформации работников исправительных учреждений обуславливают необходимость их профилактики и устранения [13, с. 135-145].

В рамках противодействия профессиональной деформации, в соответствии с международными нормами требуется значительно улучшить уровень профессиональной подготовки пенитенциарного персонала, который осуществляет свою деятельность в замкнутом пространстве с осужденными и длительное время с одними и теми же субъектами. Если каждый работник уголовно-исполнительных, независимо от должности, будет иметь высокий нравственный уровень, это будет способствовать не только качественному выполнению возложенного на него служебного долга, но и обезопасит от возможного негативного воздействия преступной среды, в которой он постоянно находится.

В Минимальных стандартных правилах обращения с заключенными отмечается, что качественная работа персонала всех категорий зависит от добросовестности, гуманности, компетентности и личностных качеств сотрудников, которые должны исполнять свои обязанности и вести себя так, чтобы быть примером для осужденных и завоевывать их уважение [14, с. 47-61].

Работникам исправительных учреждений высокий уровень духовной культуры дает свободу действий, понимание себя и окружающего мира, позволяет эффективно влиять на разрешение ключевых вопросов деятельности исправительных учреждений в противовес тюремной субкультуре [15], которая является основным фактором, компенсирующим в той или иной мере невзгоды лишения свободы.

Неспособность преодолеть неформальные отношения в среде осужденных приводит к тому, то у осужденных формируется уверенность о неспособности администрации предоставить им моральную и иную поддержку и понимание. При отсутствии таких взаимоотношений, создается противостояние осужденных пенитенциарному персоналу, что в немалой степени влияет на уровень обеспеченности безопасности в местах лишения свободы.

Исполняя свои обязанности, персонал обязан придерживаться многочисленных требований закона и подзаконных актов, содержащихся в различных правилах, инструкциях, указаниях, распоряжениях и при этом не терять человечности [16].

Научный руководитель: д.ю.н, проф. Трубников В.М.

Список использованных источников:

1. Минимальные стандартные правила обращения с заключенными: Трубников В.М., Шинкарьов Ю.В. Збірник нормативних актів з кримінально-виконавчого права України. – Х.: Харків юридичний, 2008. - 684 с.

2. Голик Ю. Пределы гуманизма / Ю. Голик, В. Селиверстов // Соц. законность. – 1990. – № 6. – С. 12–17.

3. Белослудцев В.И. Проблемы психологического обеспечения профилактики профессиональной деформации сотрудников исправительных учреждений // Психопедагогика в правоохранительных органах, 1997, № 2 (5).- С. 28-33.

4. Буданов А.В. Профилактика профессиональной деформации работников ИТУ как фактор, способствующий соблюдению и укреплению законности в деятельности исправительно-трудовых учреждений // Проблемы совершенствования деятельности психологической службы в ИТУ: Сборник статей / Под ред. А.В. Пилещко. - Домодедово, 1996. - С. 42-43.

5. Дебольский М.Г. Программа социально-психологического тренинга и подготовка сотрудников ИТУ к профессиональному общению с осужденными. - М.: Изд-во ФСИН РФ, 1994. - 92 с.

6.Зобков В., Смірнов В., Гришин В. Про удосконалення профілактичних заходів проти жорстокості і професійної деформації офіцерів виправно-трудоих колоній // Професійний фізіолог. - К., 2000. - №3. - С.11-17.

7.Ильина Е.С. Экстремальная профессия – сотрудник УИС // Развитие личности. - 2002. № 4. - С. 169-173.

8.Калманов Г.Б., Козюля В.Г. Механизмы формирования негативных стереотипов поведения сотрудников исправительных учреждений при осуществлении профессиональной деятельности // Психопедагогика в правоохранительных органах, 1997, № 2 (6). - С.41-45.

9.Картова И. Профессиональная деформация. // Законность, 2000, № 2. - С. 33-37.

10.Новиков Б.Д. Психологические особенности возникновения профессиональной деформации сотрудников исправительно-трудоих учреждений. - Автореф. дис... канд. психол. наук. - Тверь, 1993. - 25 с.

11.Профилактика профессиональной деформации сотрудников УИС. Методическое пособие. - М.: ФСИН России, УФСИН России по Владимирской области, 2006. - 58 с.

12.Соколов И.И., Сысоев А.М., Горностаев С.В. Профессиональная деформация личности сотрудников уголовно-исполнительной системы: возникновение, развитие, профилактика: Монография / Под ред. И.И. Соколова. - Рязань: Академия права и управления Минюста России, 2005. - 206 с.

13. Медведєв В.С. Проблеми професійної деформації співробітників ОВС (теоретичні та прикладні аспекти) / Медведєв В.С. – К. : НАВСУ, 1996. – 192 с.

14. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій [Текст] / упоряд. Т. Яблонська. - К. : Сфера, 2002. - 378 с.

15.Олейник А.Н. Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 418 с.

16.Права человека и пенитенциарные учреждения. Учеб. пособие по правам человека для персонала пенитенциарных учреждений. – Женева, 2000. – 231 с.

ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОМИЛОК В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАЧОЇ ВЛАДИ

Павленко Анна Володимирівна

здобувач кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету

Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: anet110616@ukr.net

Ключові слова: повноваження, помилка, адміністративна помилка, причини виникнення помилок

Цілеспрямоване державне управління, загальна повага до закону, нетерпимість до антигромадських проявів, широка участь громадян у зміцненні правопорядку – ці риси є притаманними правовій, демократичній державі.

Зміцнення законності і дисципліни в усіх сферах суспільного життя, а особливо у сфері виконавчо-розпорядної діяльності органів державної влади є актуальним важливим завданням на шляху побудови незалежної демократичної держави. Встановлений в державі режим законності покликаний захищати як інтереси суспільства загалом, так і кожного

громадянина зокрема, забезпечувати правові основи діяльності державних органів, громадських організацій та посадових осіб [3, с. 324].

В цьому аспекті надзвичайно важливим видається порядок реалізації повноважень органів виконавчої влади. Повноваження – певні права та обов'язки органу діяти, вирішуючи коло справ, визначених компетенцією. В одних випадках це коло справ, а відповідно, і зміст прав та обов'язків (право діяти чи утримуватись від певних дій) чітко визначені правовою нормою. В інших випадках органу виконавчої влади надається свобода діяти на свій розсуд, тобто оцінюючи ситуацію, вибирати один із кількох варіантів дій (або утримуватись від дій) чи один з варіантів можливих рішень.

Орган виконавчої влади, використовуючи свої повноваження, зобов'язаний передусім правильно оцінювати ситуацію, наявні у справі факти і застосовувати до встановлених фактів діючі правові норми, не допускаючи при цьому зловживання владою, а також не допускаючи вчинення помилок, а саме адміністративних помилок, у свої діяльності [2, с.96]

При розробці проблеми будь-якої правової категорії виникає питання про причини її виникнення. Не становить винятку з цього порядку і проблема адміністративних помилок. Складну взаємодію різних обставин дійсності, їх вплив на діяльність органів виконавчої влади та їх посадових осіб породжують адміністративні помилки.

Перш за все, слід розібратися, які обставини, детермінанти, так або інакше негативно впливають або можуть вплинути на діяльність органів управління і обумовлюють появу адміністративних помилок. З'ясування їх природи допоможе надалі при розробці заходів по виявленню і подальшому недопущенню здійснення помилок органами державної влади та їх посадовими особами.

Однією з ключових причин виникнення помилок можна назвати протиріччя між волею і волевиявленням. Не даремно А.Б. Лисюткін писав, що помилки спотворюють владну державну волю в конкретних правових відносинах, що являються результатом правозастосовчої діяльності [4, с.146].

Держава являється сферою вираження і захисту загальних інтересів. Усі потреби громадянського суспільства неминуче проходять через волю держави, а потім у формі законів набувають загального значення. Такої ж думки дотримується Ю.І. Семенов, який наголошував, що владна воля є воля держави, яка є її носієм. Ця воля фіксується в нормах, які іменуються правовими і сукупність яких утворює право. Право – є воля держави. У владній волі держави проявляються його інтереси [5, с. 5].

Звичайно, представники цієї волі – окремі люди, які при цьому виступають саме органами держави і діють в особливому врегульованому порядку, який має на меті надати їх актам значення вольових актів держави.

Адміністративна помилка виникає в результаті протиріччя волі та волевиявлення держави в особі органів виконавчої влади [1, с.54].

Помилки являють собою результат неправильних дій, які не досягають поставлених цілей. Вони пов'язані з неточністю дій, неадекватністю мислення і виражаються в порушенні норм права. Помилки ведуть до порушення істинності індивідуальних актів застосування права, до порушення законності. Це вимагає розробки загальної теорії попередження і усунення таких помилок. Помилки при здійсненні своїх повноважень органами виконавчої влади виникають в результаті неправильної владної діяльності. Вони виникають від невміння здійснювати свої повноваження (функції).

Проблема виникнення адміністративних помилок носить багатоаспектний характер. Їх настання обумовлене багатьма чинниками об'єктивної і суб'єктивної реальності, що свідчить про відсутність універсальної та абсолютної класифікації усіх причин і умов появи цього правового явища. Усі причини адміністративних помилок існують взаємопов'язано,

зустрічаються в різних поєднаннях, одні виникають з інших, утворюючи єдину систему [1, с.63].

Таким чином, проаналізувавши вищевикладене, можна з впевненістю сказати, що адміністративні помилки виконавчих органів державної влади, посадовців і державних службовців перетворилися сьогодні на серйозну політичну і соціально-правову проблему, ставши потужним адміністративним бар'єром у забезпеченні сучасної системи належного державного управління.

Вони свідчать про юридичну незахищеність людини і громадянина, оскільки в результаті здійснення адміністративних помилок порушуються права, свободи та інтереси громадян. Створення дієвого механізму по виявленню, попередженню і виправленню адміністративних помилок могло б мати первинне значення для реформування системи державного управління.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гришина Н. В.

Список використаних джерел:

1. Бочарникова Н.А. Административная ошибка: правовое содержание, значение и основные направления преодоления: монография / Н.А. Бочарникова. – Воронеж: Издательство-полиграфический центр «Научная книга», 2013. – 191с.;
2. Гонцянж Я. Адміністративна реформа: нездійснені мрії та втрачені можливості. Як знайти конструктивний шлях для реалізації основних компонентів адміністративної реформи? / Я. Гонцянж, Н. Гнидюк. – Київ : Міленіум, 2002. - 136с.;
3. Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право: навч. посіб. – 3-те вид. – К. Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 696с.;
4. Лисюткин А.Б. Юридическое значение категории «ошибка»: теоретико-методологический аспект: Монография. - Саратов, 2001. - 348с.;
5. Семенов Ю.И. Формы общественной воли в доклассовом обществе: табуитет, мораль и обычное право// Этнографическое образование, 1997., №4.- С.5.

ПРАВОВІ ЗАСОБИ В АСПЕКТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА

Павлюков Ігор Ігорович

студент 4 курсу юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
E-mail: pavliukovknu@gmail.com

Ключові слова: правові засоби, інструментальна теорія права

Обґрунтована в сучасній юридичній літературі інструментальна теорія права в процесі дослідження оперує основним поняттям – правовими засобами. Інструментальна теорія, поряд з філософською та соціологічною, становить основу загальної теорії права. Відповідно до цієї теорії право характеризується як система правових засобів, інструментів, юридичних механізмів, використання яких в практичній діяльності призводить до вирішення суспільних завдань. Роль права обумовлюється практичним використанням правових засобів в діяльності з вирішення соціально-економічних та політичних завдань. Поза системою правових засобів, без використання цілісного правового механізму будь-який засіб не досягне поставленої мети у вирішенні практичного завдання.

Протягом останніх десятиліть вітчизняні дослідження фахівців торкалися окремих питань інструментальної теорії права (праці С. Алексєєва, О. Малька, Н. Оніщенко, П. Рабіновича, В. Сапуна, В. Сирих, К. Шундікова).

В аспекті інструментальної теорії право діє не одноосібно, а як єдине явище правової дійсності, через правові засоби, від якості яких, коректного та доцільного їх використання залежить кінцева ефективність права. Таким чином, уявлення про право як систему визначає необхідність подальшого поглибленого аналізу первинного елементу правової дійсності – правового засобу.

Н. М. Оніщенко визначає правові засоби як інституційні утворення (форми) правової дійсності, що у своєму реальному функціонуванні та використанні в процесі спеціальної правової діяльності зумовлюють досягнення визначеного результату у вирішенні соціальних завдань і проблем, які постали перед суспільством та державою на певному етапі. Загальні правові засоби використовуються для постановки основних цілей і виконання кола завдань правового регулювання [2, с. 239].

С. С. Алексєєв вказує, що правові засоби – це інституційні явища правової дійсності, які втілюють регулятивну силу права, його енергію і яким належить роль її активних центрів [1, с. 14].

Відповідно до положень інструментального підходу правові засоби мають всі властивості, які характеризують право як систему правових засобів: публічність, оглядовість, коректність, реальне застосування, гарантованість. Ці властивості і надають правовим засобам інституційності, а також можливість практичного використання [3, с. 54].

В механізмі правового регулювання виокремлюють відносно самостійні блоки, які забезпечують процес правового регулювання на його окремих стадіях. Підставою функціонування таких підсистем механізму правового регулювання можуть слугувати специфічні функції, які виконує система юридичних засобів на визначених етапах правового регулювання.

На початковій стадії правового регулювання загальна регламентація, впорядкування суспільних відносин здійснюється за допомогою правових норм регулятивного та охоронного змісту, які знаходять своє відображення в системі нормативно-правових актів та відокремлених в правові інститути, комплексних юридичних утворень. Цей блок правових засобів забезпечує закріплення та підтримку різноманітних юридичних режимів, які виражають особливості окремих галузей права і правових інститутів та регульованих ними суспільних відносин (режими централізованого та децентралізованого регулювання тощо).

Наступний блок правових засобів забезпечує дію права на стадії виникнення прав та обов'язків учасників правовідносин. До правових засобів, що забезпечують рух правовідносин, їх виникнення і розвиток належать юридичні факти в їх інституційному вираженні: договори, односторонні правовстановлюючі акти, а також правозабезпечувальні правові засоби. Особливе і самостійне значення в процесі дії правових норм мають засоби правового регулювання: дозволи, заборони, що виступають під певним кутом зору в якості ефективних правових засобів регулювання суспільних відносин.

На стадії правовідносин правові засоби активуються та починають діяти в процесі реалізації права, «вмикаючи» на цьому етапі правового регулювання безпосередніх механізмів правореалізації. Правові засоби в цьому механізмі відрізняються універсальним характером, мають визначене положення і тому здатні забезпечити за умови їх правильного використання оптимальну правомірну поведінку в сфері правового регулювання, правореалізуючу та правозастосовну діяльність з метою вирішення соціально-економічних завдань за допомогою використання різноманітних форм та установлень.

На заключному етапі правового регулювання реалізація права здійснюється за допомогою спеціальних правових засобів, які у взаємодії утворюють механізм реалізації права.

Правові засоби передбачають їх використання у випадках та в порядку, визначених законом, принаймні, на початку загальної правомірної діяльності по їх застосуванню, тобто використання правових засобів має відповідати принципу законності.

Правові засоби є ланками однієї цілісності права в його інструментальному розумінні. Тому між правовими засобами простежується глибокий зв'язок. Якщо окремих правових засіб – це особливий, одиничний фрагмент правової дійсності, то в єдності та взаємозв'язку правові засоби утворюють комплекс, зв'язки правових засобів, тобто юридичні механізми, які діють разом на тих чи інших етапах правового регулювання. В площині нормативного матеріалу правові засоби виявляються в особливих правових інститутах, субінститутах, комплексних правових утвореннях, для яких є властивим відповідний «набір» правових засобів, як своєрідний та специфічний юридичний інструментарій.

У процесі реалізації права правові засоби утворюють механізм реалізації права, який на окремих ділянках правового регулювання, в різних правових режимах і типах правового регулювання так само вимагає використання визначених різновидів правових засобів, які в подальшому зможуть бути використані та відокремлені у відповідних категоріях юридичних справ.

Таким чином, правові засоби – це такі інституційні утворення (установлення, дії) правової дійсності, які у своєму реальному функціонуванні, використанні в процесі спеціальної правової діяльності призводять до досягнення визначеного результату у вирішенні соціально-економічних, політичних, моральних та інших проблем та завдань, що постають перед суспільством і державою на сучасному етапі. Вони займають основоположне в інструментальній теорії права, від їх відрного вибору залежить досягнення мети правового регулювання і ефективність права в цілому.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бобровник С.В.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация / С. С. Алексеев // Советское государство и право. – 1987. - № 6. – С. 12-19.
2. Мала енциклопедія теорії держави і права / За заг. ред. Ю. Л. Бошицького. – К.: - Вид-во Європейського університету, 2010. – 368 с.
3. Сапун В. А. Инструментальная теория права в юридической науке // Современное государство и право. Вопросы теории и истории. Владивосток, 1992. – 324 с.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА В РОБОТІ АДВОКАТА

Паляничко Діана Геннадіївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія»

E-mail: advokat@zakonoved.com.ua

Ключові слова: тактика, адвокат, криміналістика, захисник, тактичні прийоми, планування

Тактика адвокатської діяльності - це окремих напрям у юридичній науці, самостійна підсистема криміналістичної тактики, яка використовується адвокатом у своїй роботі, як окремих вид криміналістичного забезпечення захисної діяльності, в тому числі шляхом її тактичного забезпечення [3].

Закон уповноважив адвоката брати участь у захисті прав і законних інтересів громадян у всіх сферах судочинства [1]: кримінальному - як захисника підозрюваного, представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача [2]; цивільному [3], господарському [4], адміністративному - як представника позивача (заявника) чи відповідача [5; 6].

Жоден практикуючий адвокат під час здійснення своєї діяльності не може обійтись без криміналістичних знань, особливо якщо це стосується криміналістичної тактики. Адже саме адвокат визначає найефективнішу позицію захисту; обирає оптимальну лінію поведінки, як свою, так і свого підзахисного (клієнта); чітко визначає потребу у заяві тих чи інших клопотань; потребу демонстрування певних доказів, а також час, коли їх можна притримати до вигіднішого моменту; визначає час виклику свідка, потерпілого тощо, з метою їх допиту, а також час коли від цього необхідно утриматись; приймає рішення стосовно оскарження тих чи інших дій, або ж визначає лише потребу у висловленні зауважень, або необхідності утриматись від них, щоб в подальшому досягти скасування результатів проведеної дії іншим законодавчо можливим шляхом тощо [11, с. 13]. Залежно від виду судочинства та функції, яку адвокат в його межах здійснює, а відтак - від характеру та обсягу прав і повноважень, у першу чергу доказових, вибір тактики роботи адвоката у справі істотно різний. Проте в усіх випадках вона має відповідати кінцевим завданням і цілям участі адвоката у справі.

У загальному вигляді адвокатську тактику стосовно кримінального судочинства можна визначити як систему напрацьованих на основі досягнень науки і досвіду адвокатської діяльності положень і рекомендацій щодо найбільш раціональної організації роботи адвоката-захисника при розслідуванні та судовому розгляді кримінальних справ і найбільш ефективних способів та прийомів захисту прав і законних інтересів підзахисного. У практичному аспекті - це система способів та прийомів організації та планування роботи адвоката-захисника у кримінальному провадженні, формування відносин з іншими учасниками процесу, участі у збиранні та самостійного збирання, дослідження, оцінки та використанні доказів, а також здійснення інших процесуальних і не заборонених законом дій для досягнення найбільш сприятливого для підзахисного результату [9].

Вдале оперування адвокатом основами криміналістичної тактики та вміння їх своєчасно використовувати є основним фундаментом його ефективної роботи. Адже, сьогодні принцип змагальності в будь-якій сфері процесуальних відносин є пріоритетним та набуває особливих рис за участі адвоката-захисника. Отже, очевидно, що в силу принципу змагальності протилежні сторони мають здебільшого різний процесуальний інтерес у справі, а тому для його досягнення тактиці однієї сторони має протистояти тактика іншої сторони, зокрема, тактиці сторони обвинувачення в кримінальному судочинстві - тактика захисту.

Так, при вирішенні складних питань під час здійснення адвокатського захисту, захисний елемент адвокатської діяльності в деякій мірі виступає як механізм протидії розслідуванню злочинів, що породжує конфлікт інтересів учасників кримінального провадження та необхідність прогнозування його розвитку та результатів. Прогнозування, є невід'ємною складовою процесу планування, який адвокат перш за все повинен здійснити під час обрання лінії захисту [11, с. 13].

Варто вказати, що для правильного розуміння планування адвокатської діяльності, як найменше потрібно встановити її характер, межі, умови і т.д., оскільки тактика роботи захисника суттєво різниці залежно від виду судочинства та функції, яку адвокат в його межах здійснює, а відтак - від характеру та обсягу прав і повноважень, у першу чергу доказових. Проте в усіх випадках вона має відповідати кінцевим завданням і цілям участі адвоката у справі – захист прав і законних інтересів громадян.

Принципами планування в тактиці адвокатської діяльності можна вважати ті вихідні загальні вимоги (положення), на яких ґрунтується реалізація діяльності із захисту, а саме: індивідуальність, повнота, своєчасність, динамічність, реальність, конкретність, обґрунтованість

[13, с. 267-276]. Умовами ж планування можна назвати певну сукупність окремих обставин, факторів, знань та вмінь, що роблять планування можливим, а також наявність та адекватну оцінку отриманої від клієнта інформації та ресурсів, які в своїй сукупності визначають вихідну ситуацію захисту [14, с. 223] та окремі напрямки його правової позиції.

Що стосується структури процесу планування, вивченням якої детально займались Л. Я. Драпкін [8, с. 152–155], Ю. Г. Корнухов [10, с. 729–735] та ін., в рамках розслідування злочинів, то, на нашу думку, аналогічну структуру можна застосувати і до процесу планування в тактиці адвокатського захисту і сформувавши таким чином:

- 1) аналіз інформації (внутрішньої та зовнішньої);
- 2) розроблення декількох правових позицій захисту;
- 3) виділення основної лінії захисту та постановка першочергових завдань;
- 4) визначення шляхів та засобів вирішення поставлених завдань;
- 5) складання письмового плану (програми чи іншої документації) захисту інтересів клієнта [14, с. 229].

Розглянуті етапи планування є основною схемою формування планів під час здійснення адвокатської діяльності, але виключно, з урахуванням специфіки механізму окремих вихідних інформативних даних, аналізу ситуації та виду судочинства, що визначає вибір та напрям розробки індивідуальної програми захисту, що включає тактичні завдання, прийоми, комбінації та напрямки захисту.

В процесі розробки плану тактики адвокатського захисту адвокатом повинна бути чітко сформована основна ціль, яка представляє собою акумуляцію основних інтересів та прагнень. На формування її змісту суттєво впливає низка взаємопов'язаних факторів, обумовлених правовим статусом адвоката-захисника у окремому судочинстві та правовим регулюванням виконуваної ним функції.

Виконуючи функції захисту, адвокат використовує тактичні прийоми як напрацьовані криміналістикою у незмінному їх вигляді або пристосовані (трансформовані) до особливостей даного виду професійної діяльності (їх ще називають загальними чи універсальними), так і специфічні, тобто такі, що стали надбанням адвокатської практики і застосовуються виключно захисником-адвокатом. До числа загальних тактичних прийомів захисту відносяться способи реагування захисника на прогалини розслідування і судового розгляду, на порушення слідчим і судом процесуального законодавства, обґрунтування недопустимості того чи іншого доказу, способи ухилення від психологічних пасток слідчого. До числа більш конкретних прийомів входять прийоми допиту підозрюваного, підсудного, потерпілого, свідка, експерта, способи, які використовуються захисником у ході окремих слідчих (розшукових) і судових дій, заявлення клопотань, ознайомлення з матеріалами справи, прийняття рішення про участь або неучасть у тій чи іншій слідчій дії. Специфічними є й способи та прийоми самостійного збирання захисником доказів у кримінальній справі, зокрема запитування і одержання документів чи їх копій від громадян та юридичних осіб, отримання письмових висновків фахівців з питань, що потребують спеціальних знань, опитування громадян, а також їх подання органу, у провадженні якого перебуває справа. Усі дії захисника мають відповідати вимогам законності, допустимості, вибірковості та етичності [7, с. 138-139].

Законність тактичного прийому передбачає перш за все, що адвокат-захисник:

1. не має права застосовувати прямо заборонені кримінальним, кримінальним процесуальним та іншими законами способи;
2. не може базувати свої тактичні прийоми на порушенні процесуального порядку і умов здійснення окремих слідчих (розшукових) і судових дій;
3. не повинен залишати без належного реагування жодного факту порушення слідчим, прокурором чи судом права обвинуваченого на захист або порушень ними порядку та умов

проведення окремих слідчих (розшукових) дій чи судового процесу. Проте, коли допущені ними порушення чи упущення, наприклад, помилково визначена більш м'яка кваліфікація злочину, йдуть на користь підзахисного, захисник, за загальним правилом, не має права звертати на це увагу, оскільки тим самим він погіршить становище свого підзахисного.

Ознака допустимості включає вимогу законності і крім того - наукову обґрунтованість тактичного прийому і передбачає, що тактичний прийом захисту має застосовуватися чітко в межах повноважень, наданих захиснику-адвокату чинним законодавством.

Вибірковість тактичного прийому означає, що тактичний прийом, застосований захисником, жодним чином не має зашкодити підзахисному, як і в лікарській практиці, слід дотримуватись заповіді - не зашкодь! Тому адвокату-захиснику кожен раз необхідно з впевненістю передбачати можливі наслідки використання того чи іншого прийому, в тому числі й негативні для захисту.

Умова етичності означає, що кожен тактичний прийом захисника, як і інших професійних учасників процесу, має відповідати вимогам моралі, загальній, судовій та адвокатській етиці. Тактика захисту, на відміну від тактики обвинувачення, не лише виключно динамічна, а й надзвичайно гнучка і має чітко виражений ситуаційний характер, що кожного разу і визначає унікальність та не повторюваність обраної тактики адвокатського захисту особи [12, с. 349].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна дійти наступного висновку, що дотримання вищенаведених тактичних рекомендацій та прийомів у поєднанні з іншими методами адвокатського захисту дозволяє захисникам успішно вирішувати складні завдання, що постають під час здійснення ними адвокатської діяльності. Водночас суворе додержання норм закону та вмiла тактика захисту є важливим фактором при досягненні бажаного результату та забезпеченні максимальної його ефективності.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : [Офіційний веб-портал]. – Конституція України. Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 15 бер. 2016 р. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.04.2016). – Назва з екрана.

2. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : [Офіційний веб-портал]. – Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI: станом на 28 лют. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 11.04.2016). – Назва з екрана.

3. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : [Офіційний веб-портал]. – Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV: станом на 01 квіт. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 11.04.2016). – Назва з екрана.

4. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : [Офіційний веб-портал]. – Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII: станом на 01 квіт. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 11.04.2016). – Назва з екрана.

5. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : [Офіційний веб-портал]. – Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV: станом на 02 бер. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 11.04.2016). – Назва з екрана.

6. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : [Офіційний веб-портал]. – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року N 8073-X: станом на 04

квіт. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80732-10> (дата звернення 11.04.2016). – Назва з екрана.

7. Гонько О.О. Планування тактичної діяльності захисника в кримінальному процесі / О.О. Гонько // Юридичні науки: проблеми та перспективи. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22-23 травня 2015 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 152 с.

8. Драпкин Л.Я. Основы теории следственной ситуации /Л.Я. Драпкин. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1987. – 163 с.

9. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1664091260837/pravo/taktika_advokatskiy_diyalnosti

10. Криміналістика: учебник /Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов, Е.Р. Россинская; под ред. Р.С. Белкина. — М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999.—990 с.

11. Павлов А.А. О криміналістической модели механизма противодействия расследованию со стороны защитника-адвоката // А.А. Павлов / Адвокат и проблемы расследования преступлений. № 5. – 2006. – С. 13-17

12. Шепітько В.Ю. Теорія криміналістичної тактики : Монографія // Харків, Гриф, 2002. – 349 с.

13. Шмонин А.В. Методика расследования преступлений: учеб. пособие /А.В. Шмонин. – М.: Юстицинформ, 2006. – 464 с.

14. Шмонин А.В. Методология криміналістической методики: монография. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 416 с.

ІНСТИТУТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Передерій Олександр Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін

Григоренко Євген Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін

У зв'язку з активізацією євроінтеграційних прагнень нашої держави у 2014 р. у вітчизняну правову систему було впроваджено інститут антикризового управління. Це пов'язано з тим, що 16.09.2014 р. Верховна Рада України ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [1]. Положення документу остаточно визначили, що антикризове управління є одним із найважливіших інститутів договірного права формату Україна – ЄС. Так, лише в тексті згаданого вище документа категорії «антикризове управління» і «кризові ситуації» зустрічається шість разів. Разом із тим, враховуючи «антикризову» спрямованість сутності документу, положення Угоди про асоціацію не дають повного уявлення про те, на які саме виклики розрахований інститут «антикризового управління». Не дає відповідь на це питання і національне законодавство України, оскільки категорія «криза» не є легітимізованою.

Беручи до уваги аналіз наявної нормативної-договірної бази України і ЄС, пропонуємо розкрити зміст інституту антикризового управління в декількох площинах суспільних відносин. Висвітливо їх більш детально.

Перший контекст висвітлення сутності інституту антикризового управління буде у межах **політико-правової площини**. Так, у відповідності до норм Угоди про асоціацію, антикризове управління декларується як один з важливих заходів політичного діалогу (Розділ II Угоди про асоціацію – «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики»). У статті 4 «Цілі політичного діалогу» інститут антикризового управління постає перед нами як політична реакція на глобальні і регіональні виклики на основі певної загрози. Аналізуючи зміст вказаного розділу документу, є підстави констатувати, що антикризове управління тісно пов'язане з політико-безпековою конвергенцією України і європейських держав, обумовлюється необхідністю забезпечення міжнародної стабільності на Європейському континенті, рівнем впровадження демократичних принципів у функціонування державного апарату, ствердженням в Україні принципу верховенства права, якістю забезпечення прав людини та основоположних свобод людини, недискримінації осіб, які належать до меншин, поваги до різноманітності, а також необхідністю консолідації політичних сил для проведення якісних реформ у державі.

Друга площина, у якій ми маємо змогу аналізувати зміст інституту антикризового управління є сектор **військово-технічного будівництва та забезпечення обороноздатності нашої держави**. Виходячи зі змісту статті 7 Угоди про співробітництво («Зовнішня та безпекова політика») антикризове управління визначається як засіб досягнення стану безпеки і регіональної стабільності, фактор роззброєння, нерозповсюдження зброї, контролю над озброєннями та експортом зброї, а також поліпшення взаємовигідного діалогу України і ЄС у космічній сфері. В контексті цього ст. 10 документу («Попередження конфліктів, антикризове управління та військово-технічне співробітництво») закріплює положення, у відповідності до якого ефективно антикризове управління є передумовою приєднання України до Спільної політики безпеки і оборони ЄС шляхом участі українських представників у цивільних та військових операціях ЄС з подолання кризових ситуацій, а також участі у спільних військових навчаннях і тренуваннях.

Третій змістовний контекст розгляду інституту антикризового управління стосується **господарсько-економічної діяльності** і передбачає низку заходів, спрямованих на забезпечення енергетичної безпеки України. Виходячи зі змісту ст. 338 Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію Україна і ЄС зобов'язуються вибудувати солідарну систему співробітництва, спрямовану на недопущення кризових ситуацій в енергетиці. Враховуючи те, що енергетична безпека є гарантією функціонування економічної інфраструктури держави, антикризове управління в означеному секторі видається особливо важливим важелем стабільності енергетичної незалежності держави.

Наведене вище дає підстави констатувати, що в цілому інститут антикризового управління розрахований на забезпечення стійкості суспільних відносин в середині держави і паралельно має значення фактора стабільності в регіоні політико - географічного знаходження країни. Гіпотетично, антикризові заходи мають призупиняти, мінімізувати руйнування суспільного життя людей, передбачати компенсацію втрат унаслідок управлінського впливу на економічну, фінансову, духовну сфери життя суспільства [2, с 10]. Проте практичному втіленню антикризових заходів має передувати вирішення на державному рівні низки важливих завдань правового, політичного, економічного, культурного розвитку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулюванням криз» від 06.03.2008 р. № 137-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2008.— № 23. — Ст. 212

2. Шарий В. І. Антикризові технології як механізм реалізації цілей державного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ управл.: спец 25.00.02 – «Механізми державного управління» / В.І. Шарий. — К, 2006. – 20 с.

ПОНЯТТЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Петракій Валерія Валеріївна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

E-mail: ler.petracky@yandex.ua

Ключові слова: торгівля, торговельна діяльність

З розвитком ринкових відносин в Україні більшого значення набуває торгівля як вид господарської діяльності. Не зважаючи на економічну кризу в Україні господарсько-торговельна діяльність не втрачає свого значення. Саме торговельна діяльність є базисом забезпечення інших видів діяльності.

У загальному значенні під торгівлею розуміють організований у певній послідовності процестоварно-грошового обміну, що відбувається в часі й просторі та відображає сукупність економічних відносин із приводу обміну продуктами праці й задоволення потреб споживачів у товарах і послугах у тому вигляді, в який час і в такому місці, які відповідають їх вимогам [1, с.14].

Науковці поняття торгівля розглядають у двох значеннях: широкому та вузькому. У широкому розумінні під торгівлею розуміють безпосередньо торговельну діяльність як один з найбільш поширених різновидів господарської діяльності. У вузькому розумінні торгівля визнається синонімом господарсько-торговельної діяльності.

Відповідно до ч.1 ст. 263 Господарського кодексу України (далі ГК) господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [2].

Господарський кодекс України передбачає форми, у яких може здійснюватися господарсько-торговельна діяльність, а саме: 1) матеріально-технічне постачання і збут; 2) енергопостачання; 3) заготівля; 4) оптова торгівля; 5) роздрібна торгівля і громадське харчування; 6) продаж і передача в оренду засобів виробництва; 7) комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності та 8) інша допоміжна діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу.

Проаналізувавши законодавство України можна дійти висновку, що поняття господарсько-торговельна діяльність не має єдиного визначення. Оскільки, не лише у ГК України, а й в інших законодавчих актах, наводяться визначення даного поняття, що різняться за своїм змістом.

Так, у Податковому кодексі України використано терміни , «торгівля валютними цінностями»(14.1.247), «торгівля у розстрочку»(14.1.249), «торгівля іноземною валютою» (14.1.248), кожен із яких має самостійне визначення. Відповідно до п. 4.2. ДСТУ 4303:2004 під торговельною діяльністю слід розуміти ініціативну, систематичну, виконувану на власний ризик для одержання прибутку діяльність юридичних і фізичних осіб щодо купівлі та продажу товарів кінцевим споживачам або посередницькі операції, або діяльність із надавання

агентських, представницьких, комісійних та інших послуг у просуванні товарів від виробника до споживача.

Таким чином, можна дійти висновку, що на даний час відсутнє єдине законодавче визначення торговельної діяльності. Отже, має місце використання різних термінів під час визначення діяльності, пов'язаної з продажем товарів.

Серед науковців також не склалося єдиної думки, щодо визначення суті торговельної діяльності. Так, на думку О.П.Віхрова торговельна діяльність – це ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб і громадян щодо здійснення купівлі та продажу товарів народного споживання з метою отримання прибутку [3, с. 219]. О.В. Буткевич визначає торговельну діяльність як вид господарської діяльності. На його думку, термін «торгівля» є більш широким і включає поняття «торговельна діяльність» та «торговельні операції» [3, с.219]. Л.В. Нападовська під поняття торгівля розуміє діяльність, пов'язану з продажем товарів виробничо-технічного призначення й товарів народного споживання на підставі різних цивільно-правових договорів, які передбачають передачу прав власності на такі товари, а також допоміжну діяльність, спрямовану на забезпечення умов для їх продажу шляхом надання відповідних послуг» [4, с. 36].

Тобто, як ми бачимо з вищезазначеного, як на законодавчому так і на науковому рівні відсутній єдиний підхід до поняття торговельна діяльність, що в свою чергу зумовлює неоднозначне використання терміна, що призводить до виникнення певних труднощів у практичній діяльності юридичних та фізичних осіб – підприємців.

Отже, проаналізувавши різні дефініції поняття торговельна діяльність, можна дійти до висновку, що на законодавчому рівні необхідно вдосконалити та закріпити єдине визначення в усіх нормативно-правових актах.

Науковий керівник: к.ю.н. Задихайло Д.Д.

Список використаних джерел:

1. Височин І. Державне регулювання торговельної діяльності в Україні та світі: порівняльний аналіз // Вісник КНТЕУ Держава та економіка. – 2010. - №3. – с. 11-23.
2. Господарський кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 436-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №18. – Ст.144
3. Хрімлі К.О. Поняття господарсько-торговельної діяльності//Актуальні проблеми держави і права. - 2014.- № 74. – с.217-222
4. Полтавський О.В. Торгове право : [навчальний посібник]/О.В. Полтавський, С.В. Томчишен. – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – 168 с.

ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Пиласва Вікторія Миколаївна

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Категорія транспарентності, прийшовши до нас із зарубіжної доктрини адміністративного права, має довгу історію розвитку та формування від простого засобу

реалізації права доступу до публічної інформації до одного з головних принципів сучасної європейської доктрини «належного врядування».

Варто наголосити на тому, що транспарентність є дещо новим поняттям для вітчизняної доктрини права. Сьогодні на теренах вітчизняної науки не існує єдиного підходу до визначення принципу транспарентності в діяльності органів виконавчої влади, що, в свою чергу, пов'язано із відсутністю дослідження історії розвитку принципу транспарентності та дослідження зарубіжної практики законодавчого закріплення принципу.

Категорія «транспарентність» має іноземне, латинське походження. Етимологічно воно утворилося від латинських "trans" – прозорий та "pareo" – бути очевидним. Дослівний переклад на українську мову англійського терміну «transparency» означає «прозорість».

Не дивлячись на те, що принцип транспарентності сформувався саме в ХХ столітті, історично ідея зародилася ще у законах стародавньої Греції (Спарта, Афіни), які зазначали, що уряд повинен діяти відповідно до фіксованих і передбачуваних правил та в штампі західного мислення, що втілений в ідеалі "уряду закону, а не людей" (Стаття XXX Конституції Массачусетса 1780 р.) [6 с. 5]. На необхідності утвердження та забезпечення транспарентності, як принципу діяльності органів державної влади, наголошували всесвітньовідомі філософи XVII-XVIII століття. На думку відомого західного філософа Адама Сміта транспарентність є необхідною основою державного управління, в своїй роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» від 1776 р., він визначав: податок «повинен бути точно визначеним, а не довільним; термін сплати, спосіб платежу, сума платежу - все це повинно бути ясно і виразно для платника і для всякої іншої особи» [1]. Прибічники теорії доброго суспільства «good society» наголошували на тому, що політика в соціальній сфері має проводитися з високим рівнем відвертості, відкритості та неупередженості [6 с.6]. В свою чергу, Ж. Руссо багато в чому висловлювався на підтримку транспарентності політичного процесу, прирівнюючи закритість із злом та наголошуючи на тому, що прозорість діяльності публічних діячів має більшу ефективність при проведенні перевірки зловживання публічними фондами аніж, навіть, звітність та проведення аудиту рахунків [6 с.7].

В сучасній історії поштовхом для впровадження інституту транспарентності в Західній Європі стало законодавче закріплення свободи інформації, яке вперше було здійснено в Швеції. В 1766 році був прийнятий закон «Про свободу видань», який закріпив право кожного на вільний доступ до офіційних документів, а свобода інформації була закріплена в Конституції. Закон «Про свободу видань» законодавчому порядку скасував цензуру, гарантував свободу висловлення думок та надав свободу доступу до джерел інформації, насамперед до офіційних документів, встановив у світі систему публічного характеру офіційних документів владних структур та, відповідно, відкритий характер здійснення державної влади. На той час, єдиним застосуванням принципу відкритості у більшості західних демократій було, з одного боку, існування принципу, відповідно до якого правові акти набирали законної сили тільки після опублікування у офіційному бюлетені або журналі, а з іншого боку – у тому, що правові акти управління підлягали виконанню тільки в тому разі, якщо вини були офіційно та належним чином оформленні та отримані суб'єктами, уповноваженими їх виконувати [5 с. 131].

Сучасне розуміння транспарентності як принципу діяльності публічної адміністрації, регулятивний вплив якого виходить за межі забезпечення простого доступу до публічної інформації, сформувалося в рамках концепції «належного врядування» («Good Governance»). Концепція Governance орієнтована на взаємодію державних і суспільних інститутів (громадянського суспільства) в процесі вироблення та реалізації загальних рішень, при цьому метою «належного врядування» є побудова прозорого, заснованого на широкій участі громадян процесу реалізації політики в інтересах їхньої більшості.

Теоретичною основою концепції «Good Governance» стало, перш за все, дослідження німецького філософа Ю. Хабермаса «Теорія комунікативної дії» («The Theory of Communicative Action»), в якому передбачалося, що класична модель відносин у соціальних процесах країн раньодемократичних політичних режимів (модель суб'єкт-об'єкт) має бути змінена інтерсуб'єктивною парадигмою (суб'єкт-суб'єктивні відносини).

Природно, що у межах органів виконавчої влади або всередині виконавчої вертикалі суб'єкт-об'єктні відносини продовжують функціонувати, однак взаємодія органів виконавчої влади та організацій громадянського суспільства, органів виконавчої влади й представницьких установ, відносини між різними організаціями в межах громадянського суспільства повинні будуватися на нових засадах [2].

Концепція «Good Governance» була взята за основу при затвердженні основних принципів ефективного врядування Європейського Союзу. У 2001 році Європейською Комісією була прийнята Біла книга з Європейського врядування (White Paper on European Governance), яка виділила п'ять принципів ефективного врядування: відкритість, участь, підзвітність, ефективність та злагодженість [7].

Крім того, принцип транспарентності визнається, як один з основоположних принципів сучасної доктрини респонсивного публічного управління. Нова концепція публічного управління передбачає, що кожен громадянин одночасно виступає в ролі управлінського суб'єкта та об'єкта, а визначальність його впливу на управлінський процес залежить від рівня його соціальної активності. [4 с. 39]. Термін «responsive» означає чутливе управління, здатне реагувати на інтереси різних груп та діяти враховуючи ці інтереси, [3 с. 158] ключовими принципами публічного респонсивного управління стають ефективність, транспарентність, співпраця та участь громадськості.

В свою чергу, першим кроком для досягнення належного рівня транспарентності в діяльності органів виконавчої влади є формування відповідної законодавчої бази. Про це свідчить досвід більш ніж 90 країн світу, які за останні 30 років прийняли спеціалізовані закони, що закріплюють свободу інформації та право доступу громадян до публічної інформації. Формування законодавчої бази, що врегульовує відносини надання публічної інформації про діяльність органів державної влади, скорегувало формування комунікативної політики провідних країн світу у напрямку визнання принципу транспарентності, як основоположного принципу діяльності органів державної влади, та його закріплення на рівні спеціального закону або навіть Конституції.

В свою чергу, в Україні були здійснені вагомі кроки на шляху утвердження принципу транспарентності виконавчої влади на рівні законодавства. Історично на теренах розбудови української незалежності, правове регулювання відносин в сфері забезпечення відкритості та прозорості органів виконавчої влади вперше було здійснено із прийняттям у 1992 році Закону України «Про інформацію», хоча на практиці він і виявився неспроможний забезпечити дієвий механізм реалізації транспарентності виконавчої влади. Наступним етапом нормативного закріплення принципу транспарентності стало прийняття Конституції, яка, серед інших, проголосила право доступу до публічної інформації, право участі в управлінні державними справами, принципи прозорості, гласності та відкритості державної влади.

Сьогодні центральним нормативно правовим актом, який закріплює основи принципу транспарентності в діяльності виконавчої влади є Закон України «Про доступ до публічної інформації», що був прийнятий разом із прийняттям нової редакції Закону «Про інформацію» у травні 2011 року. Крім того, станом на сьогодні, засади закріплення та гарантування принципу транспарентності забезпечується цілою низкою законів та підзаконних нормативно правових актів.

З іншого боку, необхідно відмітити, що наявність великої кількості актів інформаційного законодавства України не забезпечує необхідну регламентацію питання

власне забезпечення принципу транспарентності діяльності органів виконавчої влади в Україні. В положеннях вище зазначених актів, закріплено лише базові засади розвитку принципу транспарентності, існує безліч суперечностей та колізій між самими актами та невідповідність певних норм стандартам права Європейського Союзу. Враховуючи, що принцип транспарентності, пройшовши довгу історію становлення, сьогодні розглядається як один з головних принципів системи «Good Governance», принцип респонсивного публічного управління та законодавчо закріплений Європейською Спільнотою серед принципів Європейського врядування, гостро постає необхідність приведення чинного вітчизняного законодавства до норм ЄС та розробка представниками вітчизняної доктрини адміністративного права та подальшого нормативного закріплення єдиного легального поняття принципу транспарентності в діяльності органів виконавчої влади, що в свою чергу, надасть можливість подолання суперечностей в законодавстві та підвищить ефективність його реалізації на практиці.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Адам Смит Исследование о природе и причинах богатства народов Книга 5 Глава 2 – [Электронный ресурс] Режим доступа: http://www.e-reading.club/chapter.php/100806/52/Smit__Issledovanie_o_prirode_i_prichinah_bogatstva_narodov.html
2. Корженко В.В. Методологічні та евристичні інтенції сучасної концепції «Governance» /В.В. Корженко, В.В. Нікітін/ [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/1/01.pdf>
3. Лахижа М. І Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти [Текст]: монографія /М. І. Лахижа/ Полтав. ун-т спожив. кооперації України. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009. – 289 с.
4. Нижник Н.Р. Виконавча влада в Україні: реформування та перспективи [Текст]: монографія / Н. Р. Нижник, І. О. Кульчій, О. В. Муза/ Полтава: ПУЕТ, 2012. – 145 с.
5. Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права [Текст]: монографія / А. А. Пухтецька/ Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К.: Ін-т держави і права, 2012. – 236 с.
6. Hood, Christopher and Heald, David, eds Transparency: the key to better governance? – 2006 – Proceedings of the British Academy (135). Oxford University Press, Oxford, UK.
7. White Paper on European Governance [Electronic resource]. Access mode: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf

ДО ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ

Погребняк Ольга Олександрівна
студентка 4-го курсу Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: pogrebniak93@yandex.ru

Ключові слова: державний контроль, охорона земель, компендіум

Актуальність теми статті зумовлена відсутністю впорядкованості законодавчих та підзаконних актів, що регулюють питання державного контролю за використанням та охороною земель.

На основі аналізу вітчизняного законодавства, з урахуванням побудови ринкових відносин в Україні, ставиться завдання в нових історичних умовах розвитку України дослідити можливі особливі правові форми контролю за використанням і охороною земель. Акцентування на компендіумі узагальнюючих національних особливостей правових форм в подальшому можуть сприяти підготовці пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України в галузі охорони якісного стану земель.

Так, відповідно до Глави 32 Земельного кодексу (ЗК) України контроль за використанням та охороною земель поділяється на державний, самоврядний і громадський [1, ст.ст. 188-190]. Саме державний контроль та проблеми щодо його правового регулювання набувають особливості, зважаючи на наявність системи служб, агентств, інспекцій, які, «дублюючи» повноваження, поступово, за роки незалежності України, знизили рівень виконання завдання контролю за використанням та охороною земель, а саме «в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України» [1, ст.187].

Схожі норми контролю містяться і в ЗК України (ст. 188) і в ст. 4 ЗУ «Про державний контроль за використанням та охороною земель». Тобто наразі, виходячи з положень чинного законодавства, державний контроль за використанням та охороною земель здійснює Державна інспекція сільського господарства України, а за дотриманням вимог законодавства України про охорону земель – Державна екологічна інспекція.

Проте це не зовсім так. Адже наразі, Державна інспекція сільського господарства України знаходиться у стадії ліквідації відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 № 442, з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та відповідно до пунктів 9 і 9¹ статті 116 Конституції України постановляється ліквідувати Державну інспекцію сільського господарства, поклавши функції із здійснення державного нагляду (контролю) в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій та форм власності, родючості ґрунтів – на Державну екологічну інспекцію [2].

Аналіз норм законодавства, показав, що існує проблема «заорганізації» існуючого державного контролю, на практиці функції контролю виконуються, як мінімум, двома контролюючими центральними органами виконавчої влади: у галузі охорони навколишнього природного середовища, та у галузі агропромислового комплексу. Гадаю, що наразі така форма контролю не є ефективною для удосконалення у сфері земельних відносин, являється зайвим тягарем для бюджету держави. А тому, питання про те, який саме орган буде займатись державним контролем у даній сфері потребує всебічного вивчення відповідними спеціалістами.

Також, існує Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування з управління земельними ресурсами та посилення державного контролю за використанням і охороною земель» № 4355 від 31.03.2016 (сесія реєстрації: 4 сесія VIII скликання). Проектом пропонуються зміни до ЗК України та до ЗУ «Про державний контроль за використанням та охороною земель», які нормують і стандартизують особливу форму державного контролю. Повноваження по здійсненню державного контролю за використанням та охороною земель покладаються на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у галузі земельних відносин та на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад в межах та порядку встановленому цим Проектом Закону [3].

Науковий підхід у перерозподілі повноважень між названими органами, з метою нормалізації і стандартизації державного контролю у даній сфері, надає перспективу в

поєднанні з концепцією сталого розвитку на шляху становлення ринкових відносин в Україні. Як саме тоді будуть називатись ці органи – покаже час.

Науковий керівник: к. ю. н. Санніков Д.В.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1365093885243700> .

2. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п>.

3. Проект Закону № 4355 від 31.03.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58610.

СТАНОВЛЕННЯ ПРАВА МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У СТАРОДАВНЮ ДОБУ

Пожидаєва Ірина Ігорівна

студентка факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу

Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

E-mail: irina.pozhidaeva.1997@mail.ru

Ключові слова: міжнародний договір, стародавня доба, союзні відносини, військовий договір, торгівельний договір, спір

Право міжнародних договорів, яке починало встановлюватися у стародавню добу, відіграло важливу роль для подальшого розвитку цієї галузі права. Дослідженням права міжнародних договорів займалися такі вчені як Ю.Я. Баскін, Д.І. Фельдман, Т.В. Блаватська, С.А. Жебелев та ін. Актуальною ця тема залишається і зараз, так як дозволяє детальніше розглянути процес еволюції права міжнародних договорів від найдавніших часів і порівняти процес укладення та дії договорів у стародавню добу в сучасному світі.

Право міжнародних договорів – це галузь міжнародного права, що регулює відносини, які виникають між суб'єктами з приводу укладення, дії та припинення дії міжнародних угод [1, с. 111]. Договір – це основний акт у найбільш істотних галузях міждержавних правовідносин. Система укладення міжнародних договорів ставала більш деталізованою. Це здійснювалось для того, щоб забезпечити гарантоване дотримання умов договорів. Характерна для держав стародавнього світу напруженість у відносинах поступово зникла із закріпленням між ними договорів, що гарантували мир.

Міжнародні договори мали казуїстичний характер так як регулювали конкретні ситуації. Особливістю міжнародного права стародавнього світу було те, що його суб'єкти мали неоднаковий міжнародний статус. Також, якщо порівняти з внутрішнім правом, міжнародно-правова відповідальність зберігала колективний характер. Таким чином, у міжнародних договорах існував принцип колективної відповідальності сторін у разі його порушення : «Усі люди з Ісмеріги, виходьте складати клятву!» (договір Арнувандаса II, царя країни хетів, з містом Ісмерігою близько 1340 р. до н.е.). У випадку укладання договорів існувало поняття підтвердження його чинності різними способами [2, с.122].

Для кожної держави і правителя дотримання міжнародних договорів було почесним. Вимоги договорів повинні були виконувати не лише сторони, які уклали договір, але й їх нащадки. Більшість хетських (васальний договір царя хетів Мурсиліса II та царя Амурру Дуппі-Тешуба 1340 р. до н.е.) та асирійських (договір асирійського царя Шамші Адада V з королем Вавилону, бл. 820 р. до н.е.) договорів передбачали саме такі умови [2, с. 125].

У стародавню добу основними джерелами міжнародного права були: звичай, міжнародний договір, загальні принципи права, а також нетипові джерела (релігійні акти, дипломатичне листування, доктрини, міжнародна правосвідомість тощо). Внаслідок звичаїв почали з'являтися перші договори, встановлені ще до утворення держави. Найдавнішим серед них вважався договір між правителями месопотамських міст Лагаш і Умма, який був укладений близько 3100 року до н.е. Договір підтверджував існуючий між сторонами державний кордон. Зобов'язання сторін – вирішувати виникаючі спори мирним шляхом на основі арбітражу. Сторони повинні були звертатися до богів, а дотримання договору гарантувалося проголошенням клятви. Текст був написаний на шумерській мові і висічений на камені [3, с. 15].

Міжнародні договори визначали також відносини, які передбачали обмін подарунками та данину. Васальні відносини між державами визначалися обов'язком надавати підтримку союзниці. Так, союзний договір царя хетів Суппілуліуми I з царем Амурру Азірасом (1380 р. до н.е.) передбачав: «У який спосіб ти «захищатимеш» твою власну (душу, твоїх людей, себе самого) і твою власну країну, (таким же чином, захищай і душу царя, людей царя, самого царя країни хетів. Коли прийде час, «захищай» ти, Азірас, царя країни хетів і країну хетів (моїх синів, моїх онуків)». Хетська держава у свою чергу гарантувала безпеку: «Той, хто живе в мирі із Сонцем, буде також жити в мирі з тобою. Але той, хто є ворогом Сонця, хай буде також ворогом твоїм» [4, с. 425]. Близько 1360 р. до н.е. цар країни хетів Суппілуліум I уклав договір з правителем Угариту Нікмадду II, де цар Угариту звернувся до царя хетів з проханням надати військову допомогу і визволити землі Угариту від набігу ворогів. «Великий цар, почувши ці слова Нікмадду...відправив принців і вищих чиновників з піхотинцями і колісницями до Угариту» [4, с. 444]. З цього випливає ще один приклад того, що сторони були зобов'язані надавати військову допомогу у разі нападу на одну зі сторін.

Північнопонтійські держави протягом усього періоду античності укладали численні союзні, мирні, династичні, торгівельні, військові та інші договори. Зазвичай вони були строковими, двосторонніми та усними. Дотримання миру і безпеки було обов'язком держав, котрі укладали мирний союзний договір. Такі положення встановлені договором, який був спрямований проти скіфської загрози у 179 р. до н.е. Його було укладено між херсонеською громадянською общиною і понтійським царем. Сторони закріплювали договір клятвою, яка встановлювала зобов'язання «не піднімати зброї» проти держави-союзниці [5, с. 14-15].

У Договорі між Ольвією та Мілетом про ісополітію, який був укладений близько 331 р. до н.е. йшла мова про укладення мирного договору між мілетянами та ольвіополітами, які в результаті договору мали рівні права (наприклад, користування ателією) [6, с. 46].

Також існували договори про *епімахію*, де сторони встановлювали спільних друзів і ворогів. Такі договори закріплювалися усною клятвою відповідних посадових осіб сторін. Умови договору могли вирізнятися на кам'яних плитах, колонах, бронзових дошках і ставилися на агорі у кожному із союзних міст та деяких священних місцях [7, с. 242].

Окрім військових договорів укладалися ще і *торговельні договори*, але набагато рідше. Наприклад, у Афінському декреті про торгівлю хлібом з Боспорським царством (347 р. до н.е.) передбачалося укладення торгових відносин між Афінами і Боспорським царством з приводу відправлення хліба афінському народові. У цьому випадку не могло бути передбачено відмови у веденні торгових відносин [6, с. 43].

Існує така думка серед дослідників, що в період античності між державами могли укладатися договори про *екстрадицію* – передачу злочинців державою, на території якої вони

перебувають. Наприклад, до 394 р. до н.е. між Боспорським царством та Афінами «існувала угода щодо взаємного політичного сприяння, до умов якої входила і видача один одному державних злочинців», як зазначає Т.В. Блаватська [4, с.244].

До середини II тисячоліття до н.е. число договорів, які дійшли до нас, стає все більшим. Одним із найтиповіших був договір між царем Хаттушилем та єгипетським фараоном Рамсесом II заключений у 1300 р. до н.е. Договір був записаний на срібній дощечці і містив у собі положення про встановлення миру і попередження ворожих відносин між державами. Також сторони зобов'язалися виконувати попередні договори, і з дня укладення нового договору між сторонами встановлювалися мирні відносини. «Слухай, Хеттусисісе, великий правитель Хатті уклав договір з Усермаатра-Сетерпенрою, великим правителем Єгипту, починаючи з цього дня, буде добрий мир і добре братерство між нами навіки». Також договір передбачав невторчання обох сторін у внутрішні справи і недопущення замаху на майна союзної держави. У випадку нападу ворогів союзна держава повинна надати військову допомогу у боротьбі з ними. Договором було передбачено видачу важливих втікачів союзниці. Порушення або недотримання положень даного договору передбачало відповідно покарання або дарування різних благ богами. [4, с. 513].

До кінця II тисячоліття коло питань, пов'язаних з системою міжнародних договорів стало набагато ширшим. Окрім договорів про союзи та взаємної військової допомоги ми можемо побачити договори про нейтралітет, державні кордони, обмін спірними територіями, встановлення та нейтралізації прикордонних укріплень та міст. Договорами визначалися порядок розподілу військової здобичі, встановлювалися правила ведення торгівлі або заборона на неї та ін. Почав складатися принцип «*pacta sunt servanda*».

Територіальним питанням в договорах приділялося дуже багато уваги у давні часи. Зазвичай, сторонами мирних договорів виступали монархи, і, таким чином, договір констатував їх владу на певній території.

У II – I тисячоліттях до н.е., коли створилася імперія Чжоу, у *Kumai* почала проводитися активна зовнішня політика. Військові питання також займали першість серед питань політики держави. Китайські монархи широко користувалися політикою цзими – стримування посередництвом подарунків. Подібна практика могла набувати форму договору, в якому дань юридично класифікувалася як добровільне підношення. Подарунки часто закріплювалися виданням хуннських доньок у гарем, що передбачено договорами 198, 74, 48 рр. до н.е. [3, с. 46].

Укладення договорів супроводжувалося жертвами та обрядами (принесення в жертву бика, кров'ю якого учасники договору змочували губи і окропляли текст, написаний на дерев'яних дощечках або бамбуку). Іноді число учасників було значним. Переговори ставали своєрідними міжнародними з'їздами князів, де укладались міжнародні союзи. У 651 р до н.е. створилася ліга князів, на чолі якої був «президент». При укладенні договору він отримував офіційні інструкції. Договір про утворення виготовлявся за числом членів і передавався кожному з них. Один екземпляр зберігався у держави-депозитарія.

Договірна практика китайських держав відрізнялася широким різноманіттям. Найважливіше місце займали договори про встановлення миру або союзні договори. Наприклад, договір 577 р. до н.е. передбачав, що «Чу та Цзи не будуть вести між собою війни, вони матимуть спільних друзів та ворогів, вони будуть спільною мірою співчувати правителям, які знаходяться у стані нещастя та небезпеки, і будуть готові надати допомогу тим, хто потрапив у нещасне становище. Цзинь нападає на будь-кого, хто спричинить шкоду Чу, і Чу нападає на будь-кого, хто спричинить шкоду Цзинь» [3, с. 47].

Наявність багатосторонніх договорів призвела до того, що в Китаї широко розповсюджувалися арбітражні суди, які найчастіше здійснювалися імператорами або окремими ванами.

Якщо розглядати міжнародні договори *Індії* у стародавню добу, то слід зазначити, тут прогресивно розвивалися інтенсивні міждержавні відносини і договірне право. Розрізняли договори дипломатичні, тобто ті, які уклалися у мирний час, і договори, які уклалися у воєнний час. Відмова від міжнародного договору повинна була бути мотивованою. Тобто також створюється умова «*pacta sunt servanda*».

Не менш важливою особливістю було те, що за офіційного оголошення війни договір про дипломатичні відносини між державами розривається. Під час війни існували певні обмеження щодо зброї, полонених, щодо ведення морських воєнних дій. Держави, які не брали участь у воєнних діях, дотримувалися нейтралітету. Закони Ману підкреслювали, що війна була останнім засобом вирішення спорів, коле все не було інших альтернативних варіантів врегулювання [3, с. 42].

Греки по закінченню війн також підписували міжнародні договори. Вони забезпечувалися клятвою, яка визначалася за жеребкуванням. Забезпеченню мирного договору могло служити розміщення гарнізонів у містах, які зазнали поразки [3, с. 20].

У *Греції* внутрішньодержавне право було досить таки жорстоким до IV ст. у відношенні до іноземців. Але з подальшим розвитком міжеллінських відносин з'явилася дуже важлива потреба в регулюванні подібних відносин. Почали виникати внутрішньодержавні юридичні норми, а потім вже заключалися міжнародні договори.

Іноземцями греки вважали тих людей, які через деякі обставини залишали свій поліс і не зберігали в ньому певних прав. Прикладом цього може слугувати договір між Афінами та Елевсином, укладений у 403 р. до н.е. він передбачав: 1) будь-який афінянин за власним бажанням міг переселитися на постійне місце проживання в Елевсин «зі збереженням своїх власних прав, повної свободи, особистої недоторканості і правом користування доходами від своєї власності»; 2) афінянам дозволялося приходити в Елевсин виключно у дні містерій; 3) податки у казну Пелопонеського союзу елевсинці і афіняни повинні платити за однакових умов; 4) ті, хто бажає переселитися в Елевсин можуть зайняти там будь-який дім за згоди господаря, або за певну ціну; 5) ті, хто бажали переселитися повинні записатися протягом 10 днів після принесення клятви і дотримуватися умов примирення, а покинути Афіни повинні були протягом 20 днів; 6) ті, хто проживав в Елевсині, не могли займати державні посади у себе на батьківщині [8, с. 153]

Значно менше уваги у *Греції* приділялося питанням режиму території в міжнародних договорах.

У *Римській імперії* головним чином заключалися договори про мир і союз. Можна навести приклад про перший договір Риму з Карфагеном у 501 р до н.е., який врегулював дружні відносини між ними. У 188 р. до н.е. був підписаний Апамейський мир Антіоха III з Римом. Умовами договору встановлювалася дружба між сторонами. Також сторонни зобов'язані не пропускати через свої території ворогів, що мають на меті здійснення нападу на державу-союзницю. Антіох був зобов'язаний не здійснювати напад на жителів Європи. Також повинен був не приймати воїнів з земель царя Євмена, а відправити їх в Апамею. Антіох був зобов'язаний провести екстрадицію щодо певних осіб (Ганнібал, син Гальмікара, етолієць Фоант та ін.) [9, с. 287].

Досить відомим був договір Рима з Ганнібалом у 215 р., де карфагенянам надавалося право володіння містами Лівії і землею, яка належала їм раніше разом з усім достатком. Карфагеняни могли жити тепер за своїми законами та звичаями, але мусили відшкодувати римлянам усі втрати, які були зчинені під час перемир'я, повернути полонених, видати військові судна, годувати римське військо доки Рим не видасть остаточного рішення з приводу цих умов [10]. Всі договори поділялися на рівні (*foeda aequa*) та нерівні (*foeda nonaequa*). Перші заключалися незалежними державами, які за загальною думкою не обмежували суверенітету. Інші встановлювали захист римського народу і були обмеженими [3, с. 34].

У праві війни містилися положення, що війна може закінчуватися мирним договором. Але найчастіше римляни заключали договори, які містили положення нерівноправності з їх противниками. Однією з таких форм договору стало покровительство (*deditio*). В результаті переможена сторона віддавала під покровительство Риму свою територією з усіма громадянами.

Отже, міжнародні договори, укладені у стародавню добу, відіграли дуже важливу роль у становленні права міжнародних договорів. Постійні війни і міжусобиці визначали той факт, що серед договорів, які збереглися, мають перевагу ті, які стосуються питань миру, союзних відносин та ін. Це були договори про мир, союзництво, взаємну допомогу і ненапад, про кордони і арбітраж, про право вступати у шлюб з іноземцями, брати участь в іграх, придбати нерухомість, організувати свої поселення, які укладалися між громадянами країн, що домовлялися тощо.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Гавриленко О.А.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне право: словник-довідник / [С.М. Перепьолкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна]; за аг. ред. Т.Л. Сироїд. – Х. : Юрайт, 2014. – 408 с.
2. Буткевич О.В. Історія міжнародного права: підручник . – видання 2-ге, стереотипне – К.: Вид. Ліра-К, 2016. 412 с.
3. Баскин Ю. Я, Фельдман Д.И. История международного права. – Москва: «Международные отношения», 1990. – 103 с.
4. Буткевич О.В. Міжнародне право Стародавнього світу. К.: Україна, 2004. – 864 с. – Бібліогр.: с. 820 – 847. Показч.: с. 848 – 857.
5. Договір царя Понтійської держави Фарнака з херсонеською громадою (179 р. до н.е.)// Гавриленко О. А. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України напряму підготовки 6.030202 – «Міжнародне право» / О. А. Гавриленко, І. А. Логвиненко, Л. В. Новікова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 309 с.
6. Гавриленко О. А. Історія держави і права України: стародавня доба : навчальний посібник. – Харків: ХНУВС, 2011. – 64 с.
7. Гавриленко О.А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. до н.е.). Монографія. – Х.: Парус ТМ, 2006. – 352 с.
8. Е. В. Никитюк. Афины после свержения тирании Тридцати в 403 г. до н. э. / А.Ю. Дворниченко // История. Мир прошлого в современном освещении. С.-П.: Издательство С.-Петербургского университета, 2008. – 152-165 с.
9. Хрестоматия по истории международных отношений / Сост. Д.В. Кузнецов. В 5-ти книгах. [Электронный ресурс] Книга 1. Древний Мир. – Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2013. – 476 с. URL: <http://istfil.bgpu.ru/>
10. Полибий. Всеобщая история в сорока книгах. – Т.2. – 465 - 466 с.

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Попова Ольга Вікторівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: 42olechka52@mail.ru

Ключові слова: спадщина, спадковий договір, спадкоємець, спадкодавець,

відчужувача, набувач, спадковий договір

Запровадження спадкового договору зумовлене потребами практики і, отже, є обґрунтованим з практичної точки зору. Аналізу питань сутності спадкового договору, та проблемам його правового регулювання а саме, В. Васильченко, С. Мазуренко, М. Панченко, О. Підпригора, Н. Саніахметова, Є. Харитонов, Ю. Червоний, Н. Шама, В. Вітрянський, В. Луць, Ю. Романець, С. Фурса, Є. Фурса та інші.

Спадковий договір має основну і додаткову мету (causae). Основна мета (causae) спадкового договору полягає у визначенні юридичної долі належного відчужувачу майна на випадок смерті власника. Додаткову мету спадкового договору становить зустрічне надання у вигляді визначених дій майнового і немайнового характеру, що мають бути вчинені набувачем.

За спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [1; с. 375].

Істотними умовами спадкового договору є його предмет, яким виступає майно відчужувача, та умови вчинення дій на виконання його особистого розпорядження.

Спадковий договір фактично має два предмети – основний і допоміжний. Основним предметом цього договору є передача у власність набувача майна, яке належить відчужувачеві і переходить у власність набувача у випадку смерті відчужувача. Це можуть бути індивідуально визначені речі (колекція картин, цінна бібліотека) або речі, визначені родовими ознаками, рухоме і нерухоме майно (квартира, будинок, земельна ділянка, автомобіль).

Спадковий договір є інститутом договірної, а не спадкового права, незважаючи на його розміщення у Книзі шостій Цивільного кодексу України – «Спадкове право». До спадкового договору не застосовуються норми спадкового права в силу відсутності юридичного складу спадкового правонаступництва.

Майно, яке є предметом спадкового договору, не включається до складу спадщини.

Незалежно від того, коли відчужувач склав заповіт стосовно майна, визначеного спадковим договором, – до чи після його укладення, це майно в будь-якому випадку не включатиметься до складу спадщини. Заповіт, який відчужувач склав щодо майна, вказаного у спадковому договорі, є нікчемним.

Набувач може оформити право власності на майно, яке є предметом спадкового договору, негайно після смерті відчужувача, а не по спливу шестимісячного строку, встановленого для оформлення права на спадщину.

Майно, яке є предметом спадкового договору, на момент його укладення визначене конкретно і не може бути відчужене, оскільки на підставі статті 73 Закону України «Про нотаріат» та статті 1307 ЦК України нотаріус, який посвідчив спадковий договір, накладає заборону відчуження [2].

У разі смерті відчужувача на підставі свідоцтва про смерть відповідного відділу органів державної реєстрації актів цивільного стану, нотаріус знімає заборону відчуження.

У разі смерті фізичної особи-набувача або ліквідації юридичної особи-набувача за спадковим договором нотаріус, за письмовою заявою відчужувача, припиняє дію цього договору, про що на всіх примірниках робиться відповідний напис. Отже права та обов'язки набувача майна за спадковим договором не можуть переходити до спадкоємців.

Спадковий договір істотно обмежує права відчужувача на предмет такого договору. З моменту укладення спадкового договору відчужувач може володіти майном, але не розпоряджатися. [3; с. 220].

Слід зазначити, що до спадкового договору не застосовується норми спадкового права. Згідно з Цивільним кодексом України сутність спадкового договору полягає в тому, що за таким договором відбувається розпорядження належним відчужувачеві майном ще за життя,

але із набуттям набувачем права власності на майно після смерті відчужувача, отже право власності на майно за спадковим договором набувач набуває в разі смерті відчужувача.

Предметом спадкового договору може бути майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності, а також майно, яке є особистою власністю будь-кого з подружжя.

Спадковим договором може бути встановлено, що в разі смерті одного з подружжя спадщина переходить до другого, а в разі смерті одного з подружжя його майно переходить до набувача за договором.

У разі коли відчужувачем за спадковим договором є подружжя, він стає дуже схожим з заповітом подружжя. У обох випадках у разі смерті одного з подружжя, його майно переходить до другого з подружжя. А у разі смерті останнього, нотаріусом знімається заборона відчуження майна та право власності на майно подружжя переходить до набувачів.

У разі передачі за спадковим договором права власності на все майно відчужувача, особи, зазначені в статті 1241 ЦК України не мають права на отримання своєї обов'язкової частки з майна, яке передається за спадковим договором.

Розірвання спадкового договору згідно статті 1308 Цивільного кодексу України передбачено у судовому порядку, але сторони можуть за двосторонньою домовленістю розірвати укладений спадковий договір, що оформлюється додатковим договором про розірвання спадкового договору та підлягає нотаріальному посвідченню. [4; с.122].

За своєю суттю спадковий договір є одним з видів правочинів.

Спадковий договір є консенсуальним. Він вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди за всіма істотними умовами за умови дотримання визначеної у законодавстві форми.

Такий правочин набирає чинності з моменту його укладення і створює юридичні наслідки не внаслідок смерті відчужувача, а з моменту досягнення згоди сторін з усіх істотних умов і вчинення цього правочину в письмовій формі та нотаріального посвідчення. Саме з цього моменту виникають права та обов'язки сторін. Не можна погодитися з обґрунтованою окремими авторами позицією про те, що спадковий договір може бути як реальним, так і консенсуальним. Деякі вчені [5; с.7] відзначають, що якщо за умовами спадкового договору набувач повинен виконати певні дії після смерті відчужувача, договір вважається реальним, оскільки буде вважатися укладеним з моменту передачі майна набувачеві. Якщо за умовами спадкового договору набувач повинен виконати певні дії за життя відчужувача, права та обов'язки виникають у момент досягнення угоди. У цьому випадку договір вважається консенсуальним.

З таким своєрідним підходом у розумінні реальності договору важко погодитися. Спадковий договір залишатиметься консенсуальним навіть в разі, якщо за умовами такого договору набувач має вчинити певні дії лише після смерті відчужувача. У цьому випадку консенсуальність договору обумовлена тим, що такий правочин набирає чинності з моменту його належного оформлення, а не вчинення після смерті відчужувача реальних дій, визначених договором. Ми вважаємо, що з цих підстав спадковий договір, безумовно, є консенсуальним.

Спадковий договір є алеаторним правочином, оскільки при укладенні такого правочину його сторони не можуть чітко визначити межі виконання своїх обов'язків, а втрата чи збагачення однієї із сторін залежить від випадку (тобто, смерті сторони договору). Це не викликає розбіжностей серед юристів-науковців.

Але у літературі немає єдності думок з приводу того, чи є спадковий договір одностороннім, чи двостороннім договором.

Наприклад, аналіз норм глави 90 ЦК України надає підстави вважати спадковий договір двостороннім, оскільки правами та обов'язками наділяються обидві сторони.

Спадковий договір є відплатним. На кожну з сторін покладається обов'язок здійснити зустрічне майнове надання. Спадковий договір є двостороннім. Цей правочин являє собою погоджену дію двох сторін [1].

На думку одних вчених спадковий договір може бути оплатним або безоплатним залежно від суб'єктної спрямованості зустрічного надання [3, с.51]. Інші з цим не погоджуються та вважають, що спадковий договір може бути тільки відплатним, оскільки набувач майна зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру в обмін на майно відчужувача, стосовно якого набуває право власності після смерті останнього. За цією ознакою спадковий договір відрізняється від заповіту, який є безоплатним правочином. Твердження, що спадковий договір є відплатним не викликає у них жодних сумнівів, оскільки про відплатність спадкового договору свідчить саме формулювання поняття. Спадковий договір, відповідно до якого набувач після смерті відчужувача набуває право власності на майно, визначене спадковим договором, взамін чого зобов'язаний вчинити певні дії. А договір, за яким сторона повинна отримати оплату чи інше зустрічне надання за виконання своїх обов'язків за договором, є відплатним [7, с.12]. Ми також погоджуємося із цією аргументацією.

Науковий керівник: д.ю.н., проф.. Стефанчук Р.О.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. – Х.: Одиссей, 2012. – 384 с.
2. Закон України «Про нотаріат» від 02 вересня 1993 року за № 3425-ХІІ – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України/ за заг. ред. В.М. Марченка. – Х.: ФО-П Лисяк Л.С., 2012. – 736 с.
4. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: науково-практичний посібник / Фурса С.Я. [та ін.]; за заг. ред. С.Я. Фурси. – Вид. 3-тє. – Київ: Фурса С.Я.; КНТ, 2008. – 1216 с.
5. Мазуренко С. В. Спадковий договір у цивільному праві України: Автореф. Дис...к.ю.н. — Одеса, 2004 // <http://mydisser.com/ru/catalog/view/6/44/3412.html>
6. Марченко В. Спадковий договір: особливості застосування нового правочину// В. Марченко// Мала енциклопедія нотаріуса (МЕН). – № 1 (19). – 2005. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua/stati>
7. Шама Н. П. Спадковий договір в цивільному праві України: Автореф. дис ... канд. юрид. наук / Н. П. Шама . – Львів : Б.В., 2008 . – 16 с.

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Прібиткова Наталія Олександрівна
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності Харківського
національного університету внутрішніх справ
E-mail: pno1903@gmail.com

Ключові слова: толерантність, принципи толерантності, студентська молодь, навчально-виховний процес, професійна підготовка, ВНЗ

Соціально-економічні перетворення в Україні зумовили значні зміни у системі професійної освіти. Сьогодення вимагає від національної вищої школи застосовувати кращі її традиції та здобутки, надбання психолого-педагогічної науки, кардинально переглянути підходи щодо організації навчально-виховного процесу, змісту фахової підготовки і

виховання студентської молоді, до розробки і впровадження перспективних, інноваційних технологій навчання і виховання.

Особливості суспільного життя висувають жорсткі вимоги до особистісних та професійних якостей майбутніх спеціалістів. Вступ до світового освітнього простору зобов'язує кожного викладача ВНЗ до усвідомлення великої відповідальності за виховання майбутніх фахівців, їх конкурентоспроможність і професійну компетентність. Проте система підготовки спеціалістів має бути спрямована не лише на оволодіння ними певними теоретичними знаннями, спеціальними вміннями, навиками і техніками, а також, головним чином, на вироблення у майбутніх фахівців особистісних характеристик: системи цінностей, психологічної культури, самосвідомості тощо [2, с. 84]. Отже, поряд із світоглядною та професійною підготовкою майбутніх фахівців особливого значення набуває особистісна підготовка студентської молоді, метою якої є формування як професійно значущих якостей особистості, так і її гуманістичної спрямованості, психологічної культури, здатності до професійної ідентифікації. Фахівець, що має духовно-ціннісну мотивацію, здатний адекватно оцінювати ділових партнерів, їхній професіоналізм і порядність.

Важливим завданням університетської освіти є виховання фахівця, що відрізняється, насамперед, толерантністю і терпимістю до різних думок, поглядів і переконань, неупередженістю у ставленні до колег, партнерів і подій, здатного самостійно будувати як власне життя, так і своєї країни.

Толерантність (лат. *tolerantia* – стійкість, витривалість; терпимість; допуск, допустиме відхилення) – складна інтегративна якість особистості; ціннісна детермінанта політичної культури; механізм вирішення проблем співіснування представників різних рас, культур тощо; позитивна реакція на існування відмінностей; соціальна властивість, засіб досягнення суспільної згоди; один із принципів гуманістичного виховання.

Головні принципи толерантності: довірче співробітництво – встановлення в освітньому закладі відносин взаєморозуміння і взаємної вимогливості між адміністрацією, педагогами з одного боку, і вихованцями з іншого; екологія взаємовідносин – забезпечення сприятливого соціально - психологічного клімату в освітньому закладі як основи формування толерантного середовища; формування почуття власної гідності, самоповаги, поваги до оточення, народів, незалежно від їх соціальної належності, національності, раси, культури, релігії, синергетизм, що забезпечує розвиток особистості є його джерелом і рушійною силою; творчість, що забезпечує реалізацію варіативних підходів до встановлення толерантних відносин і аналізу ситуації взаємодії [7].

Проблема формування толерантності як у професійному, так і в загальнолюдському масштабах була визнана актуальною в 1995 р. Генеральною Асамблеєю ООН. У рамках її розв'язання міжнародне співтовариство розпочало кампанію з мобілізації суспільної думки на забезпечення довгострокового впливу в усіх сферах, пов'язаних з освітою, з питань толерантності. Ця тенденція відображена в «Декларації принципів толерантності», яка підписана 16 листопада 1995 р. 185 державами – членами ЮНЕСКО, включаючи й Україну. У документі зазначено, що «політика та програми в галузі освіти повинні сприяти поліпшенню взаєморозуміння, зміцненню солідарності й толерантності в спілкуванні як міжокремими особами, так і міжетнічними, соціальними, культурними, релігійними й мовними групами та націями». Декларація визначає толерантність як «повагу, сприйняття та розуміння багатого розмаїття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості», «обов'язок сприяти утвердженню прав людини, плюралізму, демократії та правопорядку»: «"Толерантність" означає, що кожен може дотримуватися своїх переконань і визнає таке право за іншими». Толерантність – це активна соціальна поведінка, до якої людина приходиться добровільно й свідомо та розглядається як складник громадянської вихованості студентської молоді вищої школи. Необхідність розв'язання у ВНЗ проблеми виховання

високосвідомого громадянина відповідає вимогам Закону України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», «Концепції національного виховання студентської молоді», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», Державній цільовій соціальній програмі «Молодь України» на 2016–2020 рр.

Виховання толерантності у студентів ВНЗ, які в майбутньому займуть ключові посади в різних галузях життєдіяльності суспільства, є важливою умовою для подальшої його гуманізації й демократизації. Тому проблема толерантності, яка взагалі не є принципово новою для наукової літератури, набуває сьогодні особливої актуальності. У світлі цього значний інтерес викликають як праці сучасних науковців, присвячені формуванню толерантної особистості, так і доробки вчених минулого з цієї проблеми, які набувають сьогодні нового звучання [1].

Становище, в якому перебуває молодь, обумовлює майбутнє суспільства, перспективи його розвитку. Тому, у студентському середовищі необхідно формувати і поширювати тактику толерантності, загальну систему цінностей і установок, що забезпечують єдність усіх членів суспільства, сприяють взаємному пристосуванню людей один до одного і є гідною альтернативою спробам віднайти суверенітет на національних засадах і побудувати демократію. Сучасне студентство як майбутня інтелектуальна еліта країни може і повинно стати активним провідником ідей толерантності, гарантуючи цим стабільний розвиток суспільства. Адже, коректність і толерантність не лише запобігають соціальним конфліктам – вони сприяють гармонійності міжособистісних стосунків, пошуку діалогу з релігійних, національних, мовних, статусних питань [2, с.83].

Перед багатьма співтовариствами сьогодні постає питання про те, як навчитися жити разом. Отже, толерантність має важливе значення, оскільки вона уможливує існування розходжень, а це, в свою чергу, вимагає прояву терпимості. Проте толерантність варто розуміти набагато ширше, ніж просто мирне співіснування різнорідних культур або окремих особистостей чи груп. З часом толерантність набуває значення універсальної гуманістичної позитивної цінності, що означає взаємоповагу і взаємне визнання, невіддільне від поваги прав людини та її основних свобод. Вона складає серцевину соціальних домовленостей, що лежать в основі і поєднують діяльність багатьох міжнародних організацій. У зв'язку з цим важливо визнати, що перед банальністю зла і незахищеністю людства толерантність має характеризуватися не проявами байдужості, а занепокоєнням і зацікавленістю. Прояв терпимості – це, насамперед, дотримання етики відповідальності, турботи про цілісність кожної людської особистості і нашої повної приналежності до людства у прямому розумінні цього слова. Таким чином, толерантність – це не просто переконання, а обґрунтована позиція, що дозволяє шляхом діалогу, обміну або примирення досягти єдності у розумінні речей і наданні їм змісту. Саме так терпимість дозволяє людині визначити етичні норми, прийнятні для усіх [4, с. 35 – 36].

Отже, як сформувати толерантність у тих, кому належить жити в цьому світі та активно його перетворювати, – у студентської молоді? Очевидно, що величезне значення має виховання в соціумі. У процесі соціалізації на людину впливає сукупність як цілеспрямованих, так і стихійних соціально-психологічних механізмів. У більш-менш стабільному суспільстві такі механізми узгоджуються між собою і забезпечують успішну підготовку молоді людини до життя в суспільстві.

Сутність виховання толерантності – цілеспрямоване формування позитивного (подолання негативного) досвіду толерантності, тобто створення простору для безпосередньої або опосередкованої взаємодії з іншими у поглядах або поведінці людьми, їх спільнотами. Звідси випливає, що освітня стратегія повинна забезпечувати створення таких педагогічних умов, які сприяють формуванню толерантних переконань, поглядів і навичок толерантної поведінки у родині, навчальному закладі, у майбутній професійній діяльності за участю всіх

зацікавлених осіб (батьків, педагогів, працівників соціальної сфери, політиків, засобів масової інформації та суспільства в цілому). Зокрема, велика роль у процесі утвердження принципу толерантності та формування її суб'єктів належить закладам вищої освіти [5, с. 119 – 120].

Освітня стратегія навчальних закладів передбачає опору на педагогіку співробітництва, повагу до особистості кожного окремого студента. Розвиток толерантності в навчально-виховному процесі ВНЗ повинен відбуватися шляхом конструктивного діалогу та взаємодії між викладачем і студентом. За таких умов відбувається взаємне збагачення досвіду толерантності, що створює емоційно-інтелектуальну моральну царину, на основі якої набувається позитивний досвід взаємин і спілкування. Важливим завданням викладача вищої школи є така організація життєдіяльності студентів, що породжує ситуації, які уможливають прояви толерантності серед молоді. Тобто створюється спосіб життя, який продукує толерантність та зменшує саму необхідність у ній.

Зміст сучасної вищої освіти повинен передбачати знання культури, історії, традицій, вірувань свого та інших народів, розуміння спільності та єдності всіх членів суспільства. Важливо прищеплювати молодому поколінню почуття відкритості, альтруїзму, поваги до інших, солідарності та причетності. У процесі навчання і виховання необхідно роз'яснювати природу прав людини та різні форми прояву нетерпимості. Такі знання повинні супроводжуватися вивченням місцевих подій та їх оцінкою у світлі законодавства, правових і моральних норм [6, с. 18 – 19].

Для успішного функціонування суспільства перед освітою постають важливі завдання щодо допомоги підростаючому поколінню в усвідомленні і закріпленні особистістю якостей, необхідних для виконання всіх соціальних ролей; пошуку свого гідного місця в рольовій структурі дорослого суспільства; впровадження у свідомість молодої людини уявлення про мету і засоби, правила і зразки діяльності, допомоги зрозуміти допустимі межі та форми прояву емоцій. З іншого боку, насиченість життя людини великою кількістю психологічних зв'язків і взаємин з іншими свідчить про необхідність формування умінь орієнтуватися серед людей, ефективно взаємодіяти з ними, узгоджувати особисті потреби, прагнення і поведінку з інтересами інших. Для цього потрібні психологічні знання, що узагальнюють досвід людського суспільства, які мають бути пропущені через внутрішній досвід, на основі чого вони перетворюються в особисті надбання [3, с. 687].

Розуміючи толерантність як один із проявів ставлення однієї людини до іншої, виховання може його не змінювати, навіть якщо воно є негативним: ми не можемо і не маємо права змусити молоду людину міркувати і ставитися інакше, змінити власні погляди і переконання. Справа не в тому, щоб вона визнала те, чого раніше не визнавала, полюбила те, чого колись не любила: вона має право на своє особисте ставлення. Проблема полягає в іншому, а саме у тому, що толерантність може і повинна забезпечити її суб'єктам і об'єктам ситуацію співіснування; виховання ж толерантності покликане допомогти молодій людині гідно підійти до організації цього процесу [5, с. 19 – 20].

В основу освіти повинно бути покладено загальнолюдські цінності – гуманізм, патріотизм, демократію, мир і дружбу між народами, злагоду між національними та релігійними спільнотами, соціальну справедливість, працелюбність, повагу до національної та світової культури. Тобто, зміст державної української освіти передбачає всебічний та гармонійний розвиток людини як у патріотичному, трудовому, моральному, так і в національному, правовому та інших аспектах.

Толерантна культура багатоаспектна, і будувати освітній простір необхідно з урахуванням, щонайменше, трьох складових: готовності адміністрації освітньої установи сприяти викладачам у впровадженні в культуру ВНЗ педагогіки толерантності; толерантності викладачів – як зовнішньої, так і внутрішньої (загальний рівень толерантності, етнічна і соціальна толерантність, а також комунікативна толерантність як відсутність нетерпимості в

спілкуванні з іншими людьми); сприйняття студентами освітнього середовища як толерантного, усвідомлення цієї якості як очевидної і значущої.

Для становлення толерантних взаємин в освітньому середовищі насамперед необхідно створити систему довірливих відносин між студентами і викладачами та переконати молодь у необхідності наслідувати ті зразки поведінки, що можуть бути позитивно сприйняті суспільством.

Основна ідея будь-яких заходів щодо розвитку толерантних якостей освітнього середовища полягає в тому, щоб створити умови для розвитку ціннісних якостей особистості. Акцент при цьому робиться на ті з них, які допомагають цінувати культурну і соціальну відмінність між людьми, виховують терпиме, толерантне ставлення до оточуючих. Слід визнати, що становлення особистості неможливе без створення відповідного середовища, сприятливого для розвитку світоглядних установок майбутнього викладача ВНЗ. Тому в даному випадку доцільно використовувати комплексний підхід, що полягає в продуктивній взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу: викладачів, адміністрації вищої школи, студентів, їхніх батьків, громадських організацій міста, який охоплює всі аспекти навчально-виховної взаємодії.

Науковий керівник: к.ю.н., Федосова О.В.

Список використаних джерел:

1. Варенко Т.К. Аксіологічні засади виховання толерантності студентів ВНЗ. [Електронний ресурс] / Т.К. Варенко. Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/31209/1/9.pdf>
2. Соціокультурні засади менеджменту в освіті [Текст] / С.М.Омельченко // Педагогіка і психологія.– 2002.– №3. – С. 82-84.
3. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех. – Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
4. Валитова Р.Р. Толерантность как этическая проблема. Дис. канд. философ. наук: 13.00.01 / Р.Р. Валитова. – М., 1997 – 160 с.
5. Осипова Т. Ю., Бартенева І. О., Біла О. О. Виховна робота зі студентською молоддю: Навч. посібник / За заг. ред. Т. Ю. Осипової. – Одеса: Фенікс, 2006. – 288 с.
6. Острикова С. А. Некоторые аспекты формирования толерантности / Острикова С. А. // Воспитание и дополнительное образования детей и молодежи. – 2002. – № 6. – С. 18 – 23.
7. Козлова О.Г. Гребеник Т.В. Формування толерантності у процесі громадянського виховання студентської молоді. Електронний ресурс / О.Г. Гребеник <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29291/1/Kozlova.pdf>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗЕМЛЮ

Прядка Костянтин Олексійович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: kpnyadka@gmail.com

Ключові слова: кадастрова карта, земельна ділянка, зонування, право власності на землю

Держгеокадастр України з початку 2013 року відкрив вільний доступ до публічної кадастрової карти. Інформація про земельні ділянки в межах України – в он-лайн режимі розміщена на офіційному веб-сайті Держгеокадастру. За 2 місяці функціонування, від громадян надійшло 12 тисяч звернень, крім того, дані про 110 тисяч ділянок було виправлено

в автоматичному режимі вже за 3 місяці [2]. Причому у першу чергу – найгрубіші з помилок, коли окремі ділянки опинились за межами держави, в морі тощо.

Ведення єдиного електронного кадастру при переході з паперових носіїв інформації на початковому етапі дійсно викликало ряд проблем які не вирішено й досі. Певні недоліки цієї системи можна усунути аналізуючи наявні системи кадастру що склалися у розвинутих країнах.

Землю в загальноприйнятому сенсі розглядають як просторовий ресурс (територію), у юридичному відношенні в зарубіжних країнах (за наявності інституту приватної власності) як визначальний атрибут нерухомої власності, під якою розуміють, як правило, власність на землю, природні ресурси, будівлі та споруди.

Спільність рис європейських кадастрових систем пояснюється тим, що всі вони, прямо або побічно, походять від французького зразка. Головною метою французької кадастрової системи було забезпечення поземельного оподаткування. І досі він обслуговує фіскальну систему: його дані є основою нарахування різних видів поземельних та майнових податків, що стосуються нерухомості. Хоча у Франції Поземельний реєстр не існує, кадастр сам по собі використовується як реєстр ділянок нерухомої власності та їх власників. Однак французький багатоцільовий кадастр не забезпечує систематичного інформаційного покриття всієї території країни. В даний час великі міста (Лілль, Марсель та ін.) Створили власні багатоцільові кадастри своїх територій [2, с. 115].

Плани показують пронумеровані ділянки, згідно яких встановлюється власність на землю (рис. 1.)

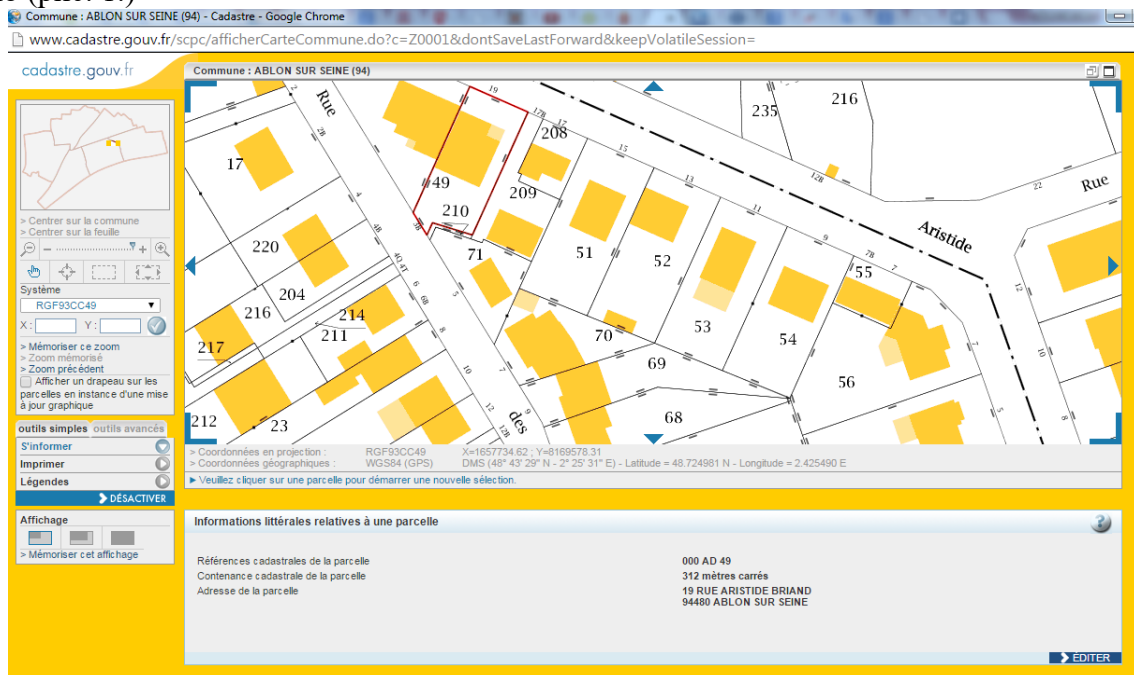

Рис. 1. Витяг з кадастрової карти департаменту Кантал, Франція [8]

На планах не вказано інформацію про власника нерухомості всі земельні ділянки закріплені за окремим власником. Незважаючи на це, плани показують будівлі і розмір ділянки, опис на кордоні кадастру може часто мати розпливчасті характеристики або взагалі не існувати.

У Німеччині існуюча кадастрова система, розвинувшись з податкового кадастру, оформилася як частина юридичної системи і містить дані про власників і їхню власність, розгорнуті відомості про функції землекористування та дані топографічних зйомок. У Німеччині виробництво кадастрових карт було об'єднано з обробкою даних, що стосуються землекористування та землевпорядкування. З 1970-х років в землях, округах і великих містах

створюють автоматизовані банки даних про нерухомість, що включають інформацію Поземельних книг, кадастру нерухомості, податкового кадастру та картографічний матеріал.

Виокремленого відкритого земельного кадастру в Німеччині не існує, відомості про земельні ділянки є інтегровані з іншими базами даних (рис 2).

Виписи з «реєстраційної книги» можна отримати лише на особисте прохання до перевіряючих органів реєстрації землі.

Отримати відомості та оглянути наявність документації на земельну ділянку можливо за допомогою електронного гідом земельним кадастром, або за зверненням до районного суду.

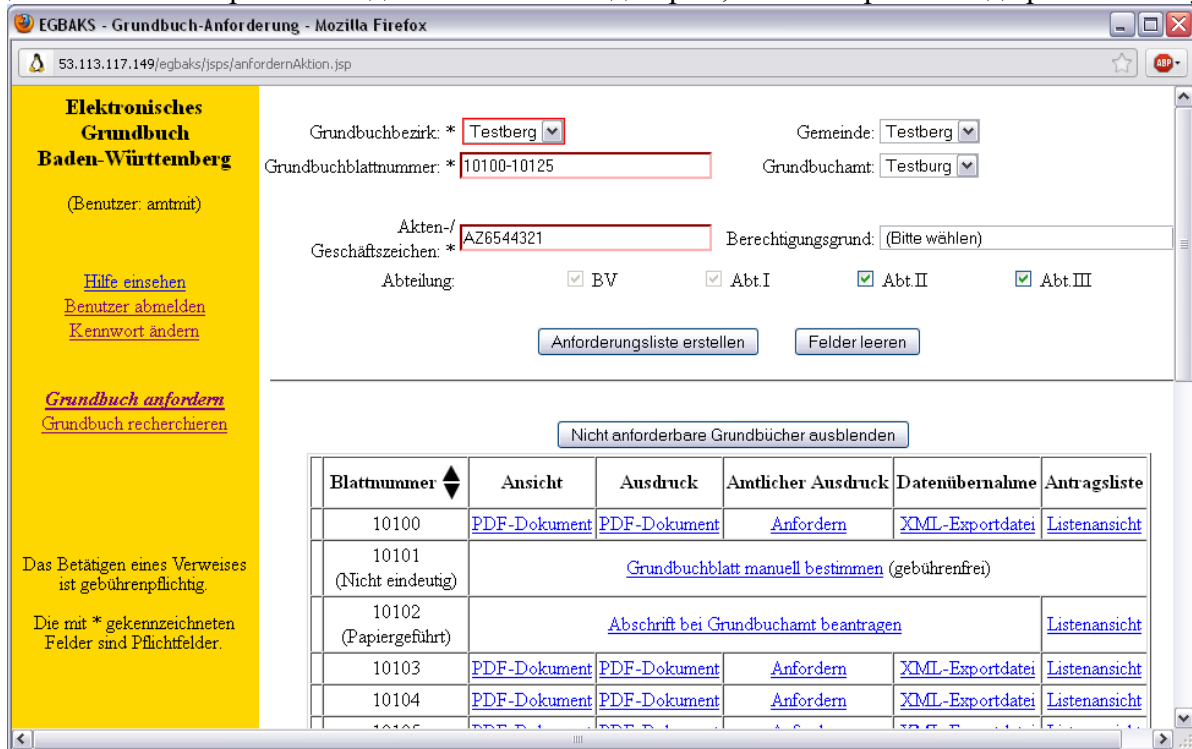

Рис. 2. Відомості про земельну ділянку у Німеччині [7]

У сукупності з іншими автоматизованими банками даних цей банк формує загальнонаціональну інформаційну систему, що дозволяє вирішувати широке коло проблем, пов'язаних із землекористуванням, територіальним плануванням і економікою нерухомості [7].

У Швейцарії кантони, що утворюють Конфедерацію, традиційно незалежні в земельній політиці, тому податки на землю і нерухомість повністю надходять до місцевого кантонального бюджету. Кадастрові служби кантонів організовані самостійно: державою встановлена форма і зміст книг поземельного реєстру, але відомство, що веде цей реєстр, визначає сам кантон. В одних кантонах - це відділ суду, в інших - спеціальні служби, які мають юридичні права реєстрації, оскільки кадастр в Швейцарії має юридичний характер. Відповідальність за правильність ведення поземельних книг несуть безпосередньо влада кантону. Останнім часом (після 1991 р) уряд розглядає проект організації загальнонаціональної кадастрової системи на основі розробки єдиних інформаційних стандартів та об'єднання кантональних кадастрів з автоматизованими банками даних про населення, території, комунальному господарстві, інженерних та енергетичних мережах і т. д.

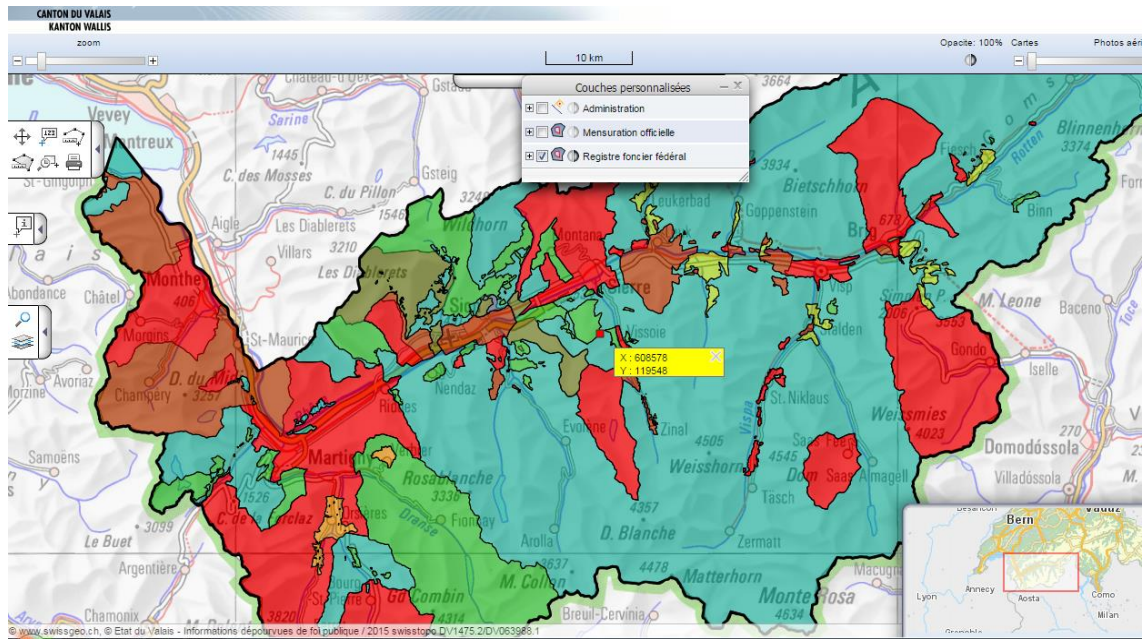

Рис. 3. Розподіл категорій власності на землю в кантоні Валаїс [6]

У Швейцарії всі зміни в земельно-кадастровій документації вводяться в базу даних кадастру, що перебуває у державній інформаційній системі про земельні ділянки [1, с. 36].

У Греції ведуть роботи зі створення єдиної загальнонаціональної кадастрової системи, що задовольняє всім сучасним технічним та юридичним вимогам.

Грецька Кадастрова система потребує реорганізації, щоб інтегрувати більш широкий діапазон даних та інформації і надати всі факти про землю у відповідність із заявою задекларованими намірами. Вона розвивається, з метою ведення багатоцільового кадастру для ефективного подолання існуючого дефіциту земель в адмініструванні та наданні комплексної інформації про природне середовище в різних юрисдикціях і організаціях, для підтримки управління земельними ресурсами, сталого розвитку та економічного зростання.

Пропонована багатоцільова кадастрова система для Греції, заснована на концепції сучасного земельного адміністрування.

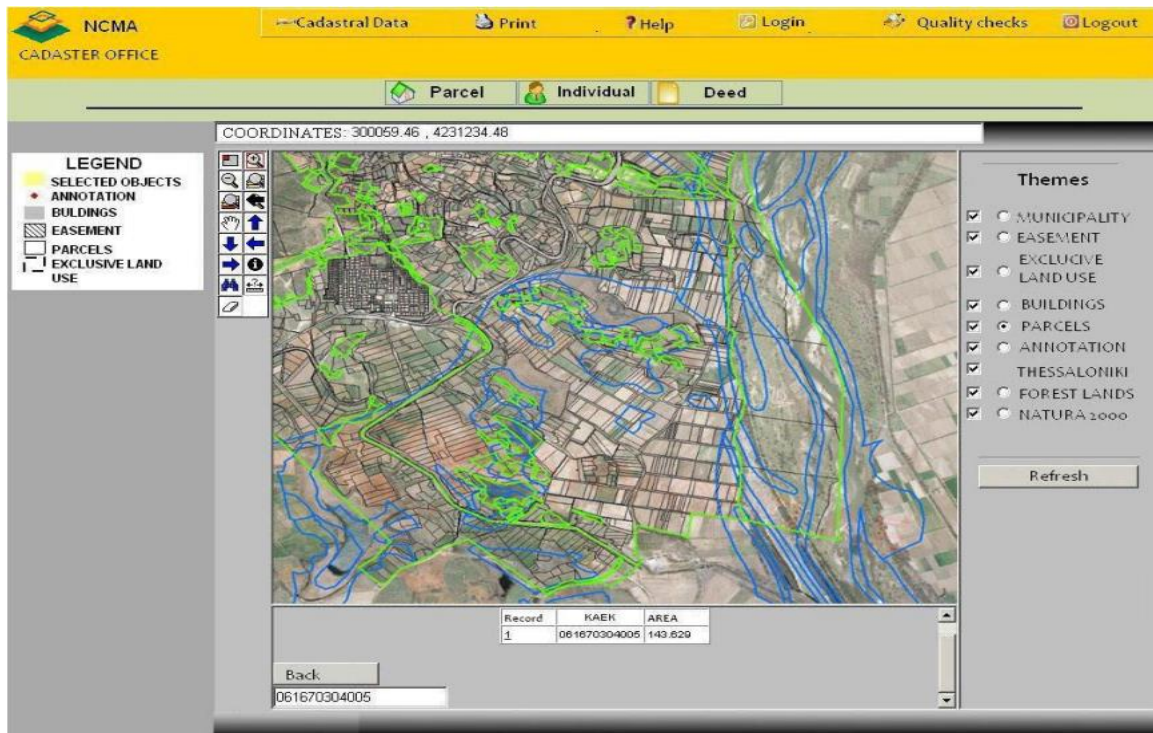

Рис. 4. Тестова грецька система землеобліку [5]

Великобританія - світовий лідер у переході на комп'ютерні методи картування, що вимагає даних в цифровій формі. Тому традиційні графічні картографічні матеріали, в тому числі й ті великомасштабні плани, які грають роль кадастрових карт, через відсутність цілісної системи земельного кадастру, поступово переводяться на цифрову форму. З часом інформацію в цифровій формі можна буде отримати безпосередньо в польових умовах, але поки що потрібна звичайна топографічна зйомка, результати якої потім переводяться в цифрову форму. У зв'язку з великим числом топографічних карт цей процес розрахований на десятиліття [1, с. 42].

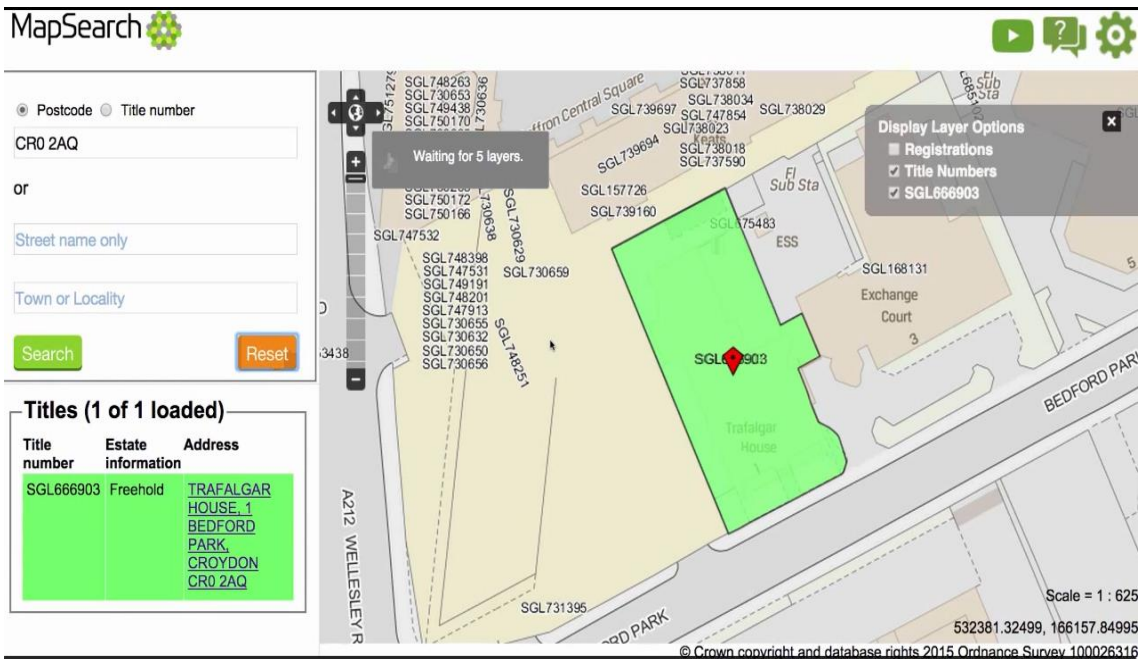

Рис. 5. Британська система обліку земель [4]

Отже, досвід розвинутих країн показує, що ідеальна модель ведення ДЗК відсутня, і формується виключно під впливом умов, що встановлює земельний ринок даної країни.

Новітній українській системі ДЗК притаманні загальнообов'язкові риси, які наявні у більшості європейських та світових кадастрових системах, тим не менш проблемними залишаються деякі питання ведення земельного кадастру. Держгеокадастром задекларовано, що у майбутньому до кадастру буде додаватися й інша інформація для створення національної системи геопросторових даних. Так, на кадастр накладатиметься інформація про комунікації і мережі, будови, надра, водні і лісові ресурси.

Саме тут окреслюються проблеми правового характеру. Зважаючи на плановані нововведення, не зрозумілою є остаточна функція та завдання кадастрової системи, адже необхідно розрізнити два важливі аспекти – кадастр і реєстр земельних ділянок. Завданням кадастру є опис фізичних характеристик земельних ділянок. Він складається із карти і реєстру земельних ділянок, де фіксуються ці характеристики. Реєстр земельних ділянок складається з метою опису правового статусу земельної ділянки.

Відповідно до цього, оптимальним розвитком ситуації, з огляду на європейський досвід, буде продовження кадастрові реформи з метою приведення кадастрово-реєстраційних систем до єдиних стандартів, якими є, зокрема, такі: ведення системи реєстрації прав на нерухомість на основі записів про земельні ділянки (земельна ділянка та нерухоме майно розглядається як єдиний об'єкт нерухомості); реєстрація прав та ведення кадастрових карт здійснюється однією установою; реєстрація прав є адміністративною функцією (державна реєстрація прав повинна бути відокремленою від судових та/або нотаріальних органів), реєстрація прав на земельні ділянки та нерухоме майно здійснюється в одному Реєстрі прав, що вдало реалізовано з початку 2016 року.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пейчев К.П.

Список використаних джерел:

1. Горобець В.Г. Створення Державного земельного кадастру – основа завершення земельної реформи / В.Г. Горобець, Н.Б. Горобець // Земельна реформа. – 2013. №3. – С.35-47
2. Третяк А.М. Теоретико-методологічні основи державного земельного кадастру в Україні / Третяк А.М., Панчук О.Я., Другак В.М., Греков Л.Д., Романський М.М., Тарнапольський А.В., Черемшинський М.Д. – К. : ТОВ ЦЗРУ", 2003. – 253 с.
3. Офіційний сайт Головного управління Держгеокадастру у Харківській області – Режим доступу: <http://kharkovzem.gov.ua/>
4. Official website UK government services and information. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/>
5. Official website National cadaster & mapping agency N.A. – Режим доступу: <http://www.ktimatologio.gr>
6. Offizielle Website Canton du Valais – Режим доступу: <http://www.sit-valais.ch/fr/ccgeo.html>
7. Offizielle Website Elektronisches Grundbuch Baden-Württemberg – Режим доступу: <http://www.grundbuch-portal.de/stufe1-be.htm>
8. Le site officiel du plan cadastral de la France – Режим доступу: <http://www.cadastre.gouv.fr/>

ФОНОГРАМА ЯК ОБ'ЄКТ СУМІЖНИХ ПРАВ

Роскошний Ілля Валерійович

студент-магістр курсу юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

E-mail: uari@ukr.net

Ключові слова: фонограма; запис; звук; примірник; суміжні права

Розвиток інтелектуальної діяльності призвів до збільшення видів та способів використання результатів творчої діяльності. Поступово з'явилася необхідність забезпечення охорони не лише суб'єктивних прав авторів, а й створення механізмів цивільно-правового захисту осіб, що здійснюють використання, публічне виконання та зовнішнє втілення об'єктів авторського права у формі, придатній для їх подальшого тиражування та відтворення. Охорона прав та законних інтересів таких суб'єктів - виконавців у різних сферах місцевої діяльності (акторів, співаків, музикантів), забезпечується інститутом суміжних прав.

Згідно ст. 449 Цивільного кодексу України та ст. 35 Закону України (далі – ЗУ) «Про авторське право і суміжні права» об'єктом суміжних прав незалежно від призначення, оцінки, змісту, цінності тощо, способу та форми вираження є:

- будь-які способи виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;

- фонограми;

- відеограми;

- програми (передачі) організацій мовлення[1] [2].

ЗУ «Про авторське право і суміжні права», а саме ст.1 розкриває визначення поняттю фонограми як звукозапису на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій) [2], в даному випадку не зрозуміло чому законодавець виключає запис звуків аудіовізуального твору з поняття фонограма, адже відповідно ст. 17 ч. 3 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи з продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Відповідно до «Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм» від 29 жовтня 1971 року фонограму слід розуміти як будь-який виключно звуковий запис звуків [3], дане визначення підтверджує нелогічність національного законодавства тим, що відносить до фонограми будь-який звукозапис і аудіовізуальний твір не є виключенням.

Бондаренка С.В. інтерпретує фонограму як фіксацію виконання творів та фіксація звуків, хоча останні можуть не бути результатом творчості. Наводить приклад фонограми, де зафіксовано шум лісу, спів птахів тощо і наголошує, що виробник цього продукту також отримує охорону, хоча там нема ні виконання, ні виконавця [4, с. 156].

Ієвіня О. В. розглядає фонограму як комплексний об'єкт суміжних прав, що містить об'єкти як авторського, так і суміжних прав[5], на мій погляд це поняття поверхневе, і воно не дає можливості визначити сутність фонограми.

Аналізуючи законодавство можна зробити висновок, що окремо взятий звук не може бути фонограмою, термін фіксація можна розуміти як запис певного набору звуків на будь-якому матеріальному носії незалежно від його природи. Це може бути компакт-диск, вініловий диск, дискета, будь-який інший носій інформації.

На сьогоднішній день можна сказати, що поняття «фонограма» охоплює і фонограми, які не є записом звуків. Фонограмами можуть бути, наприклад, фонограми, виготовлені з використанням сучасних цифрових технологій, відповідно до яких записані дані можуть використовуватися для генерації звуків, навіть незважаючи на те, що реальні звуки не вироблялись. Природно, такі відображення звуків можуть відтворюватися для слухового сприйняття за допомогою відповідного обладнання.

На мій погляд поняття фонограму найбільш вдало можна розкрити як комплексний об'єкт суміжних прав, що включає в себе будь-який набір звуків, записаних на будь-якому матеріальному носії інформації, які можуть бути створені будь-яким способом (наприклад виготовлені з використанням сучасних цифрових технологій, в результаті творчої діяльності).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Єпіфанова Ю.С.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
3. «Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм» [Електронний ресурс] // Режим доступу http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_124
4. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К.: Ін-тінтел. власн. і права, 2011. – 288 с.
5. Система договірних відносин у сфері створення та використання фонограм [Електронний ресурс] / О. В. Ієвіня // Актуальні проблеми держави і права. - 2004. - Вип. 22. - С. 595-602. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2004_22_111

ЦІННІСТЬ ПРАВА ТА ПРАВО ЯК ЦІННІСТЬ

Рудень Дмитро Станіславович
студент-магістр курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: dimonruden@mail.ru

Ключові слова: цінність, право, право як цінність, цінність права, правові цінності

Як відомо, відповідно до ст. 3 Основного Закону нашої держави, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Протягом історії людства ціннісні установки людей постійно змінюються, еволюціонують. Т. О. Андреєва з цього приводу зазначає: “Цей процес, з одного боку, детермінований культурно-історичними, науково-технічними та іншими реаліями, а з другого, залежить від суб'єктивних устремлінь індивідів, їхніх потреб і бажань дотримуватися аксіологічних орієнтирів свого часу” [2, с.12].

Під цінністю права розуміється його спроможність служити метою і засобом задоволення науково обґрунтованих, соціальне справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян та їх об'єднань. Цінності в праві слід сприймати як шкалу виміру самого права. Цінність у праві — це те сутнісне, що дозволяє праву залишатися самим собою [3].

Як вважає Т. О. Сілаєва, цінність – це людський вимір речей, це ставлення до них людини з позиції своїх потреб та інтересів. Тому цінність – поняття, що визначає позитивне чи негативне значення об'єкта саме для людини. Цінності об'єктивні за своїм змістом, але вони завжди переживаються і сприймаються суб'єктивно [4, с.155-156].

Цінність права, на думку О. Г. Данільян, полягає в тому, що воно дає можливість звернути увагу не тільки на соціокультурні та соціокласові основи й детермінанти права, зв'язок з державою, а й на його духовні аспекти, відображені ним ідеали. Без ціннісного підходу неможливо виявити призначення права у загальнолюдському, соціальному і культурному розвитку, зрозуміти його специфічну природу як духовно-практичного засобу освоєння світу людьми. Без нього залишаються в тіні конструктивна, творча роль свідомості у сфері права, особистісні аспекти права [5, с.207].

Нено Неновські зазначає, що право є цінним, якщо воно прямо або побічно сприяє здійсненню і розквіту людської родової сутності. Крім того, автор наголошує, і з ним не можна не погодитись, що так званої власної цінності права не існує окремо від цінностей у праві. Характеристика права як цінності ставить питання про місце цієї цінності у класифікації цінностей загалом [6, с. 202-203].

Правові цінності та оцінки (у сфері правосвідомості) мають регулятивне значення. Правові норми у свою чергу набувають значення цінностей і стають об'єктом оцінки. Їм не можна дати точного і повного пояснення, не прибігаючи до понять аксіології. Як філософська категорія – цінність це те, що почуття і розум людей диктують визнати особливо вагомим з усього і до чого можна прагнути, ставитися з повагою і визнанням як обов'язкового. Спрямованість встановлення суб'єкта і його діяльності на визначену цінність називається ціннісною орієнтацією. Процедура вибору на основі цінності називається оцінкою.

Правотворчість і реалізація права (правозастосування, виконання і дотримання права) являють собою області людської діяльності яскраво вираженого оцінювального характеру. У силу цього філософія права включає у свій предмет вивчення і дослідження правових цінностей, оцінки в сфері права і т.д. Так у філософії права утворюється визначений теоретичний напрямок – аксіологічний чи правова аксіологія. Вона в свою чергу спирається на поняття загальної аксіології, на теоретичні положення про цінності взагалі.

Виникнення юридично-аксіологічного підходу пов'язано з появою природно-правових поглядів, з розходженням права природного і права позитивного. Право у своєму аксіологічному вимірі виступає як визначена форма правових цінностей, як специфічна форма правової повинності, відмінна від всіх інших (моральних, релігійних і т.д.) форм повинності і ціннісних форм. Завдяки цінностям, право, як деякий «механізм», одержує свій зміст, тому що свідомість суб'єкта права спрямована на цінності як на свій об'єкт. Завдяки їм знімається момент байдужості в поведінці правового суб'єкта і формуються дозволи, заборони і зобов'язання. Розглянемо які це цінності і як вони пов'язані між собою, а також у чому полягає цінність права.

Статус цінностей у праві можуть набувати різні факти і явища матеріального та ідеального характеру: матеріальні предмети і блага, суспільні відносини, людські вчинки, вольові феномени (мотиви, спонукання), ідеї, ідеали, соціальні інститути. Вони є правовими цінностями, оскільки лежать в основі права і правопорядку, вони виступають як ідеальне обґрунтування норм права, закріплюються й охороняються правовими нормами, складають мету права та його інститутів. Тому вони, як правило, відносяться до діючого права.

Також особливо великим є значення деяких соціальних цінностей, що з часом набули характер правових цінностей. Як високі ідеали, вони пронизують суспільну правосвідомість і

стають основними принципами права. Такими є: свобода, рівність, справедливість, демократія, порядок, безпека, світ. Поряд з ними існують і специфічні правові цінності загального значення, такі як ідея права, ідея стабільної законності тощо. Дані цінності водночас являються ідеалами і реальною людською практикою. У праві вони закріплюються у тій чи іншій їхній якості. Але в ряді випадків суспільна й індивідуальна правосвідомість можуть сприймати їх лише як цінність ідеальну, як ідеальні цілі політичної (і правотворчої) програми.

Ці принципи, ідеали, як і всі інші речі, явища, являють собою цінності в тій мірі, у якій вони зв'язані з людською особистістю. Як правові цінності, вони мають вид юридичних прав і свобод особи в її індивідуальних і колективних проявах. Самі права людини також здобувають статус важливих цінностей. Кожне з них виражає визначену сторону, прояв, образ існування людини як природної і соціальної сутності. У своїй сукупності вони характеризують людину як вищу цінність, як осередок усіх цінностей.

Отже, правові цінності похідні від поняття особистості і складають образ права у взаємодоповнюючих полярних моментах [7].

Науковий керівник: к.ю.н. доцент Григоренко Є.І.

Список використаних джерел:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).
2. Андрєєва Т. О. Від феномена людини до феномена людства / Андрєєва Т. О. – Донецьк : ДонНУ, 2002.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
4. Сілаєва Т. О. Філософія : [курс лекцій] / Сілаєва Т. О. – Тернопіль: СМП “Астон”. – 2000.
5. Філософія права : [навч. посіб.] / за заг. ред. О. Г. Данільяна. – К., 2002.
6. Неновські Н. Право і цінності / Неновски Н. – М., 1987.
7. Нерсесянц В. С. Філософія права. Підручник для ВНЗ. — М.: Видавнича група ІНФРА • М — НОРМА, 1997. — 652 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Русаков Олексій Вікторович

курсант навчальної групи ІКМ-14-6 факультету № 2

Харківського національного університету

внутрішніх справ

E-mail: u-kafedra@ukr.net

Ключові слова: стадія кримінального провадження, досудове розслідування, заява, повідомлення

Органи досудового розслідування, прокуратура, слідчий суддя і суд під час розслідування кримінальних правопорушень мають дотримуватися встановленого КПК України порядку здійснення кримінальних проваджень. У теорії кримінального процесу така діяльність поділяється на етапи, які іменуються стадіями кримінального процесу. Відповідно до ст. 214 чинного КПК України кримінальна процесуальна діяльність розпочинається з моменту внесення слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань відповідних відомостей про вчинене кримінальне правопорушення. Здійснення досудового розслідування до внесення таких

відомостей або без такого внесення не допускається. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язанні прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Слідчий, прокурор не вправі відмовити у прийнятті заяви чи повідомлення, зокрема з посиланням на неповноту викладених у них відомостей, неналежність заяви чи повідомлення, закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, віку, стану здоров'я особи та будь-яких інших обставин [1]. Таким чином, КПК України 2012 р. змінив процесуальну форму початку кримінального провадження, оскільки, як зазначила І. В. Чурікова, згідно зі ст. 4 КПК 1960 р. кримінальний процес України розпочинався зі стадії порушення кримінальної справи. Суд, прокурор, слідчий і орган дізнання зобов'язані в межах своєї компетенції порушити кримінальну справу в кожному випадку виявлення ознак злочину, ужити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання. Обов'язковою умовою під час прийняття такого рішення було наявність підстав і приводів, які були закріплені у кримінально-процесуальному законі. Отримуючи інформацію про вчинений злочин, слідчий, орган дізнання повинні були зареєструвати та перевірити, а потім прийняти одне з таких рішень: про порушення, відмову в порушенні або надіслати заяву або повідомлення за належністю [2, с. 227].

У свою чергу, Ю.П. Аленін наголосив, що одночасно з прийняттям заяви, повідомлення чи іншої інформації про кримінальне правопорушення слідчим, прокурором повинні вживатися всі можливі заходи безпеки, щоб запобігти реальній загрозі життю та здоров'ю особи, яка повідомила про кримінальне правопорушення. Проте в ст. 214 КПК України таке положення не передбачене і взагалі право на забезпечення безпеки заявника та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у КПК України подані досить стисло і лише в окремих нормах, а не в концентрованому вигляді, як це мало місце в Кодексі 1960 р. (ст. 521-532), у яких докладно були вписані права осіб та регламентована процедура забезпечення безпеки суб'єктів кримінального провадження. Наведене свідчить про певну прогалину чинного КПК України [3].

З часу вступу в дію КПК України 2012 р. практичні працівники, зокрема колишній заступник начальника Головного слідчого управління О.Ю. Татаров констатував, що скасування дослідчої перевірки за заявами та повідомленнями про вчинення кримінального правопорушення призведе до навантаження слідчих щодо перевірки кожної з них. Тому може скластися ситуація, за якої слідчі будуть вимушені перевіряти найабсурдніші заяви у той час, коли відповідного слідчого реагування вимагатиме розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів. На його думку, навряд чи це сприятиме підвищенню якості досудового розслідування й ефективності захисту прав громадян правоохоронними органами. Така ситуація призведе лише до того, що більшість заяв та повідомлень про злочин взагалі не будуть прийматись та, відповідно, вноситись до ЄРДР [4, с. 183-184].

До зазначено вище слід додати, що в КПК України не закріплені приводи та підстави для початку досудового розслідування, як це було передбачено в ст. 96 КПК України 1960 р. І лише зі змісту ст. 214 чинного КПК України можливо дійти висновку, що ними є заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або будь-яке інше джерело, яке може свідчити про вчинення кримінального правопорушення. З приводу цього С.Є. Абламський слушно зауважив, що конкретне визначення таких обставин покладено на розсуд слідчого, прокурора. Крім того, на його думку, досить суперечливим видається положення п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, де передбачено оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого або прокурора лише у випадку їх бездіяльності, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. У цьому разі постає цілком логічне питання: а чи можна оскаржити внесення відомостей в неповному обсязі або ж якщо кваліфікація діяння визначена з ігноруванням безпосереднього змісту інформації, яка міститься в заявах чи повідомленні. Також він зазначив, що не передбачено можливості оскарження безпідставного внесення відомостей

до ЄРДР. З іншої ж сторони законодавець зобов'язує слідчого або прокурора прийняти рішення по внесенню відомостей невідкладно, але не пізніше 24 годин, що значно ускладнює їх обґрунтованість, а отже й дотримання законності в цілому. Відтак, проаналізувавши положення КПК України з цієї проблематики, вчений наголосив, що на відміну від інших процесуальних дій, про початок досудового розслідування законом не передбачено винесення документально-оформленого рішення. Це є певною прогалиною, оскільки відсутність чітко закріплених приводів і підстав для початку досудового розслідування ускладнює можливість оскаржити таке рішення заявником і потерпілим. У даному випадку відсутній і судовий контроль, що є порушення конституційного права на судовий захист [5, с. 14-15].

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що положення чинного КПК України 2012 р. в частині піднятої проблеми не певній мірі є досконалими, з огляду на що потребують відповідного вдосконалення.

Науковий керівник: к.ю.н. Абламський С.Є.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Чурікова І. В. Початок досудового розслідування у кримінальному процесі України / І. В. Чурікова // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 226-230.
3. Аленін Ю. П. Початок досудового розслідування за КПК України 2012 року / Ю. П. Аленін // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 198-203.
4. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія / Татаров О.Ю. – Донецьк : ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. – 640 с.
5. Абламський С.Є. Окремі питання захисту прав та законних інтересів особи на початку досудового розслідування / С.Є. Абламський // Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (до 3-ї річниці КПК України). – Ірпінь : Вид-во Нац. ун-ту ДПС, 2015. – С. 12-15.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДИРЕКТИВ У СФЕРІ ЯКОСТІ ВОДИ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ, ВКЛЮЧАЮЧИ МОРСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Рябець Катерина Анатоліївна
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії
держави і права Київського національного
університету культури і мистецтв
E-mail: Rjabetz@yandex.ru

Ключові слова: вода, морське середовище, директиви, імплементація, ЄС, угода, асоціація

Проблема якості води набула глобального масштабу. Нині в Україні вона вирішується шляхом запровадження європейського досвіду.

Відповідно до п. 2 ст. 11 Закону України від 01.07.2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [1] до основних засад зовнішньої політики України належить

забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі.

У 2014 році народ України рішуче став на шлях європейської інтеграції, яка з цього часу поряд із зовнішнім характером набула і яскраво виражений внутрішній в формі багаточисельних реформ.

16.09.2014 року Верховна Рада України ратифікувала Законом № 1678-VII [2] Угоду про асоціацію між Україною та ЄС [3].

Відповідно до її п. 5 ст. 292 Сторони співробітничать з метою сприяння обґрунтованому і раціональному використанню природних ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку з метою зміцнення зв'язків у сфері торговельної та екологічної політики і практики Сторін.

Стаття 361 визначає сфери, у яких співробітництво має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, *inter alia*. Серед них ми відзначимо якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище.

Особлива увага в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС приділена річці Дунай. Так, в ній відзначено, що беручи до уваги транскордонний характер басейну ріки Дунай та його історичну важливість для прибережних громад, Сторони: а) сприяють виконанню Україною та державами-членами ЄС їхніх міжнародних зобов'язань у сферах судноплавства, рибальства, охорони навколишнього середовища, зокрема водних екосистем, у тому числі збереження живих водних ресурсів з метою досягнення сприятливого екологічного стану, а також за іншими відповідними напрямками людської діяльності; б) підтримують, коли це необхідно, ініціативи з розвитку двосторонніх та багатосторонніх угод та домовленостей з метою заохочення сталого розвитку, а також звертаючи особливу увагу на дотримання традиційного способу життя прибережних громад та ведення економічної діяльності шляхом комплексного використання басейну ріки Дунай (ст. 414).

Ратифікуючи дану Угоду, Україна у сфері якості води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище, зобов'язалася виконати шість Директив, а саме:

1. Директиву 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики від 23.10.2000 року [4];

2. Директиву 2007/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про оцінку та управління ризиками затоплення від 23.10.2007 року [5];

3. Директиву 2008/56/ЄС Європейського Парламенту та Ради про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища від 17.06.2008 року [6];

4. Директиву Ради 91/271/ЄЕС про очистку міських стічних вод від 21.05.1991 року [7];

5. Директиву Ради 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною від 03.11.1998 року [8];

6. Директиву Ради 91/676/ЄЕС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел від 12.12.1991 року [9].

З метою імплементації європейських директив першочерговим завданням України є прийняття національного законодавства наближеного до законодавства ЄС.

Статтею 363 Угоди про асоціацію передбачено поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке здійснюється відповідно до Додатка ХХХ до цієї Угоди.

Виконавці водних директив затверджені Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 року № 847-р у плані заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014-2017 роки [10]

Так, Міністерство екології та природних ресурсів України є виконавцем Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики; Директиви 2008/56/ЄС Європейського Парламенту та Ради про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища; Директиви Ради 91/676/ЄЕС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел. Відповідно воно розробило плани їх імплементації (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 року № 371 «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» [11]).

Директива 2007/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про оцінку та управління ризиками затоплення виконується Державною службою з надзвичайних ситуацій, яка розробила план заходів її імплементації (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.02.2015 року № 132 «Про схвалення розроблених Державною службою з надзвичайних ситуацій планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» [12]).

Імплементація Директиви Ради 91/271/ЄЕС про очистку міських стічних вод покладена на Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 року № 162 «Про схвалення розроблених Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» [13]).

Директива Ради 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, виконується Міністерством охорони здоров'я України (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 року № 1141 «Про схвалення розроблених Міністерством охорони здоров'я планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» [14]).

Як показує практика, терміни виконання пунктів плану щодо імплементації досліджуваних директив порушуються, перш за все, внаслідок відсутності достатнього рівня фінансування. У зв'язку з цим, варто навести думку М. Хвесика та В. Голяна, які зазначають, що імплементація кожної окремо взятої директиви потребує значних коштів, не підйомних для України, в першу чергу це стосується Директиви «Про якість води, призначеної для споживання людиною». Незважаючи на те, що вже існує деяке інституціональне підґрунтя її імплементації (прийнято закони України «Про питну воду та питне водопостачання», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», державні санітарні норми і правила «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»), щоб уникнути соціальних потрясінь, необхідні значні кошти на попередження різкого підвищення цін на питну воду, яке може стати наслідком зростання вимог до постачання води з розподільчої мережі, посилення вимог до дотримання мікробіологічних і хімічних параметрів якості питної води в цілому. Ще більш масштабними можуть бути соціальні наслідки імплементації директиви щодо охорони вод від забруднення, спричиненого нітратами із сільськогосподарських джерел – потрібні значні кошти на проведення необхідних робіт щодо ідентифікації джерел надходження азоту із сільськогосподарських та інших джерел, а також на прийняття кодексів позитивних сільськогосподарських практик з метою зменшення забруднення нітратами [15, с. 14].

У цілому, за умови сприятливої економічної ситуації в державі, впровадження вищезазначених директив призведе до:

1. підвищення ролі біологічного аналізу, розширення переліку біологічних показників і введення принципу оцінювання якості вод на основі порівняння з еталонними умовами;

2. досягнення доброго екологічного статусу морських вод, за якого вони забезпечують екологічно різноманітні і динамічні океани і моря, що є чистими, здоровими і продуктивними у значенні властивих їм умов, і за якого використання морського середовища перебуває на сталому рівні, захищаючи таким чином їхній потенціал до використання та здійснення діяльності існуючими та майбутніми поколіннями [16, с. 23]

3. стимулювання застосування кращих методів ведення сільськогосподарських робіт, зменшення або навіть попередження забруднення води, спричиненого застосуванням та зберіганням азотних добрив та гною на сільськогосподарських угіддях;

4. попередження людських жертв та майнових збитків завданих затопленням;

5. скорочення викиду шкідливих речовин підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства;

6. наявності системи каналізації стічних вод в усіх поселеннях, популяційний еквівалент яких перевищує 2 тис. осіб. (більше ніж 1 тис. сіл).

Список використаних джерел:

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 року № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – ст. 527.

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 року № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – ст. 2021.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820

4. Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики: Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23.10.2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_962

5. Об оценке и управлении рисками, связанными с наводнениями: Директива 2007/60/ЕС Европейского парламента и Совета ЕС от 23.10.2007 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_b29

6. Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища: Директива 2008/56/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17.06.2008 року // Офіційний вісник ЄС. – 2008. – L 164. – С. 19-40.

7. Про очистку міських стічних вод: Директива Ради 91/271/ЄЕС від 21.05.1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_911

8. Про якість води, призначеної для споживання людиною: Директива Ради 98/83/ЄС від 03.11.1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_963

9. Про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел: Директива Ради 91/676/ЄЕС від 12.12.1991 року // Офіційний вісник ЄС. – 1991. – L 375. – С. 1-8.

10. Про затвердження Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 року № 847-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p>

11. Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від

15.04.2015 року № 371 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/371-2015-p#n11>

12. Про схвалення розроблених Державною службою з надзвичайних ситуацій планів імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.02.2015 року № 132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/132-2015-p>

13. Про схвалення розроблених Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства планів імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 року № 162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/162-2015-p>

14. Про схвалення розроблених Міністерством охорони здоров'я планів імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 року № 1141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1141-2014-p>

15. Хвесик М., Голян В. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування в контексті імплементації водних директив європейського союзу: інституціональне середовище, секторальні особливості та перспективи диверсифікації // Економіст. – 2014. – № 7. – С. 8-15.

16. Терміни та визначення водних Директив Європейського Союзу / С.О. Афанасьєв, В.С. Бабчук, О.В. Бонь та ін. – К.: Інтерсервіс, 2015. – 32 с.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ НАПРАЦЮВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ ЩОДО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЛІСИ

Рябець Тетяна Анатоліївна
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, здобувач
E-mail: Tanya.purkin@mail.ru

Ключові слова: ліси, лісова політика, приватна власність, держава, законодавство

Запропоноване наукове дослідження має на меті одну з найгостріших та конфліктних проблем нашого суспільства – право на існування приватної власності на ліси. У суспільному виробництві і житті громадян зазначений природний ресурс займає високу питому вагу і відіграє важливу роль в економічному механізмі країни. Незважаючи на це, реалізація права власності громадян на ліси, які відповідно до ст. 13 Конституції України [1] є надбанням усієї нації, ще далеко не відпрацьований.

Структура лісокористування в країнах Заходу є наслідком довгострокової еволюції форм права власності на землю під впливом історичних, соціальних і політичних чинників. У лісовому та земельному законодавстві зазначених країн на державу покладаються завдання щодо встановлення загальних правил ведення лісового господарства та лісокористування з урахуванням національних особливостей земель лісового фонду.

У Фінляндії, Австрії, Швеції переважна більшість лісів перебуває в приватній власності. При цьому у Фінляндії законодавчо забезпечений вільний доступ усіх громадян в ліси приватних власників, а також дозволено користуватися їх дарами та розташованими на їх території водоймами.

Натомість у Канаді більш ніж 90 % усіх лісів знаходяться у федеральній власності та власності провінцій. Як у Фінляндії, Австрії, Швеції, так і в Канаді лісова галузь господарства є рентабельною і забезпечує високі надходження до державних бюджетів.

У Німеччині та США половина лісів знаходиться у власності федеральної та регіональної влади, а половина – у приватній власності. В зазначених країнах галузь також займає чинне місце в господарському секторі.

У законодавствах країн Заходу ключовим питанням є власність на лісові землі. Незалежно від форми власності лісове законодавство є обов'язковим для всіх власників лісів і держава залишає за собою право контролювати стан лісів, лісокористування та лісовідновлення.

Відповідно до ст. 7 Лісового кодексу України [2] ліси є об'єктами права власності Українського народу. Зазначена стаття засвідчила можливість перебування лісів в державній, комунальній та приватній власності. Відповідно суб'єктами права власності на ліси є держава, територіальні громади, громадяни та юридичні особи. Право приватної власності зазначено також в ст. 10 Лісового кодексу України. А ст. 12 Лісового кодексу України встановлює порядок набуття права приватної власності на ліси, а саме – громадяни та юридичні особи України можуть безоплатно або за плату набувати у власність у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств земельні лісові ділянки загальною площею 5 га.

Ст. 12 Лісового кодексу України також передбачає мати громадянами та юридичними особами у власності ліси створені ними на набутих у власність у встановленому порядку земельних ділянках деградованих і малопродуктивних угідь без обмеження їх площі.

Таким чином, в Україні законодавчо запроваджена приватна власність на ліси, але реалізація цієї норми в практичній площині, враховуючи тривалий цикл вирощування саджанця до промислової стиглості дуже тривалий. Зиск від зазначеної підприємницької діяльності можуть мати лише внуки сьогоденного господаря, який разом із своїми дітьми повинен здійснювати виключно затрати.

Відповідно до ст. 83 та ст. 84 чинного Земельного кодексу України [3] землі лісогосподарського призначення територіальних громад та державної власності не можуть передаватись у приватну власність.

У контексті викладеного необхідно зазначити, що право приватної власності на ліси припиняється у випадках припинення права власності на земельну ділянку.

Існуюча криза у лісовій галузі є результатом, перш за все, політичної, економічної та соціальної кризи, яка суттєво підсилюється широкомасштабною корупцією, підбором кадрів від політичної залежності, правовим нігілізмом. Сьогодні проблеми з формуванням державного бюджету, незадовільні темпи зростання в галузі стали причиною обговорення на самому високому рівні виконавчої влади, а також в публічних виступах політиків, політологів, економістів, на сторінках засобів масової інформації питання передачі лісових земельних ділянок у приватну власність громадян та юридичних осіб. Вважається, що процес приватизації не слід прискорювати до стабілізації ситуації в країні та напрацювання виваженої лісової політики.

Світова практика свідчить, що в умовах кризи реалізація власності відбувається по цінам значно нижчими за ринкові, із залученням корупційних схем, не прозоро, що в підсумку бажаного фінансового зиску не дає.

Приватизація ускладнює функції держави по відтворенню лісів, поліпшенню якісного складу лісів та їх збереженню, охороні, захисту лісів, будівництву та благоустрою доріг. За відсутністю дієвого захисту конституційних прав громадян приватна власність не гарантує забезпечення балансу інтересів різних соціальних груп населення, що, як правило, призводить до жорстких конфліктів.

Для приватних лісовласників головна мета це прибуток, а задоволення рекреаційних потреб громадян не являється першочерговим соціальним зобов'язанням, що в підсумку є однією з причин суспільних конфліктів. Якщо державну власність народ може контролювати, то приватну – ні. Скарги громадян на приватний сектор щодо порушення їх прав урядові органи не розглядають.

Складовою частиною законодавства щодо приватної власності на ліси є державна лісова політика, в розробці якої повинні брати участь Верховна Рада України, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування, громадські організації власників лісів, користувачів лісів, захисників навколишнього середовища.

У лісовій політиці повинні бути зафіксовані форми власності відповідно до ст. 7 Лісового кодексу України, визначено оптимальне співвідношення різних форм власності на ліси, з пріоритетом державної власності, що відповідає інтересам суспільства.

Держава повинна однаково справедливо ставитися щодо лісів різних форм власності, а лісове законодавство не повинно бути дискримінаційним по відношенню до приватних лісоволодільців, має бути забезпечена підтримка всіх форм власності. З метою створення конкурентного середовища держава повинна сприяти розвитку приватного сектора в галузі.

Національна лісова політика покликана забезпечити баланс суспільних інтересів, пов'язаних з лісокористуванням, справедливе розв'язання лісових конфліктів.

Необхідно передбачити заборону передачі лісів в приватну власність, що мають життєве значення для населення, історико-культурну та духовну цінність, природно-заповідного фонду.

Передача державних та комунальних ділянок лісового фонду може відбуватися в декілька етапів через оренду при умові виконання зобов'язань щодо сталого розвитку лісового господарювання, передбачених умовами договору оренди.

З метою фахового лісокористування необхідно передбачити ліцензування приватних структур, що здійснюють лісогосподарську діяльність, також враховуючи світовий досвід, законодавчо забезпечити вільний доступ громадян у ліси всіх форм власності з метою відпочинку. Доречно звернути увагу на те, що 90 % лісів Європи відкриті для вільного відвідування громадянами.

Законодавство повинно передбачати вилучення у приватних лісовласників низькопродуктивних і не використовуваних земель з метою заліснення, а також – зобов'язати власників після рубки проводити відновлення лісів.

Особливу увагу в законодавстві необхідно приділити питанню реституції щодо земельних лісових ділянок спадкоємцям з числа громадян України, а також іноземних громадян в умовах інтеграції в ЄС. Це рішення треба приймати виключно до норм міжнародного права з урахуванням історичних, соціально-економічних умов.

На підставі викладеного слід зробити висновок, запровадження в Україні передачі земельних лісових ділянок в приватну власність на даний час завчасно, треба дочекатися певної стабільності. У свою чергу, роботу над законодавством потрібно розпочинати вже сьогодні, бо даний процес, як показала світова практика, надто тривалий.

І на останок потрібно підкреслити, що серйозність проблеми підсилюється сумнівними наслідками приватизації в Україні суспільного майна під час формування ринкової економіки, в результаті якої значна власність сконцентрувалася в руках обмеженого кола громадян, що створило умови до суцільної монополізації виробництва і як наслідок цього, відбулося глибоке майнове розшарування населення за статками та виникнення періодичних вибухів соціального незадоволення в суспільстві з серйозними політичними та економічними потрясіннями у країні.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рябець К.А.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.

2. Лісовий кодекс України: в редакції Закону України від 08 лютого 2006 року № 3404-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 21. – ст. 170.

3. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст. 27.

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Саболта Наталія Григорівна

Студентка 3 курсу Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

E-mail: sabolta@mail.ru

Ключові слова: роздрібна купівля-продаж, покупець, товар, підприємницька діяльність

Ми щодня вчиняємо договори у сфері роздрібної купівлі-продажу. Це один з найпоширеніших видів договорів. Разом з тим договір роздрібної купівлі-продажу має певні особливості, які ще недостатньо досліджені в юридичній літературі.

Роздрібна купівля-продаж є самостійним договором купівлі-продажу, основним призначенням якого є безпосереднє та системне забезпечення населення продовольчими та промисловими товарами [1; с. 256].

Відповідно до ст. 698 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року (далі – ЦК України) [2], сторонами в договорі купівлі-продажу виступають продавець – особа, що здійснює підприємницьку діяльність, та покупець – невизначене коло осіб або кожен, хто звернеться до продавця, оскільки договір є публічним.

Умови договору повинні бути однаковими для всіх суб'єктів, хто виявив бажання купити певний товар. Тобто продавець немає права відмовити покупцю придбати товар з якихось певних мотивів [3; с. 208].

Особливістю договору роздрібної купівлі-продажу є також його предмет. Предметом договору роздрібної купівлі-продажу є товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю.

Особливу увагу, слід звернути на те, що в контексті договору роздрібної купівлі-продажу товари раціонально поділяти на продовольчі та відповідно непродовольчі [1; с. 257].

ЦК України передбачено такі види договору роздрібної купівлі-продажу:

- договір з умовою про прийняття покупцем товару у встановлений строк;
- продаж товару з використанням автоматів;
- договір з умовою про доставку товару покупцеві;
- договір найму-продажу, тощо.

Крім цього, різновидом договору роздрібної купівлі-продажу є також придбання товарів в супермаркетах чи інших магазинах, де покупець самостійно вибирає товар, оглядає його і кладе до своїх покупок. Оплата у цьому випадку відбувається по завершенні усіх покупок. Важливим є момент укладення договору в цьому випадку. Беручи річ з полиці супермаркету, покупець має можливість ознайомитися з інформацією про річ, оскільки вона міститься на упаковці; ціна на річ йому також відома, оскільки вона розміщена або безпосередньо на речі, або біля неї. Таким чином, продавець виставив свої умови договору. Якщо покупець бере такий товар це означає, що він погоджується на ці умови. Оскільки відповідно до ч. 1 ст. 638 ЦК України договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору, то вважаємо, що

момент, коли покупець поклав товар з полиці супермаркету до свого кошика, є моментом укладення договору роздрібної купівлі-продажу.

Одним із видів договору роздрібної купівлі-продажу також можна вважати договір купівлі-продажу товарів у роздріб в Інтернет магазинах. В межах цього дослідження неможливо з'ясувати особливості і проблеми цього виду роздрібної купівлі-продажу. Проте слід зауважити, що захистити права споживачів у цьому випадку значно складніше, ніж при купівлі-продажу безпосередньо у продавця.

Слід зауважити, що особливістю договору роздрібної купівлі-продажу є його ціна. Продавець встановлює однакові ціни на товар для усіх покупців.

Важливим у дослідженні договорів є з'ясування початку перебігу гарантійних строків. Дане питання регулюється Законом України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року [4].

Так, у ч. 4 ст. 7 зазначено, що у разі продажу товарів за зразками, поштою, а також у випадках, коли час укладення договору купівлі-продажу і час передачі товару споживачеві не збігаються, гарантійний строк обчислюється починаючи від дня передачі товару споживачеві, а якщо товар потребує спеціальної установки (підключення) чи складення - від дня їх здійснення, а якщо день передачі, установки (підключення) чи складення товару, а також передачі нерухомого майна встановити неможливо або якщо майно перебувало у споживача до укладення договору купівлі-продажу, - від дня укладення договору купівлі-продажу.

Отже, за своєю юридичною природою цей договір є двостороннім, консенсуальним та платним. Договір роздрібної купівлі-продажу вважається одним із найбільш поширених договорів у системі цивільно-правових відносин. З поняття договору роздрібної купівлі-продажу, визначеного ЦК України, впливає якими саме особливостями наділений цей договір, сукупність яких дозволяє відрізнити роздрібну купівлю-продаж від інших договорів купівлі-продажу та детальніше врегулювати його умови та порядок укладення ЦК України.

Науковий керівник: к.ю.н. Німак М.О.

Список використаних джерел:

1. Дзюбенко О. Л. Загальна характеристика договору роздрібної купівлі-продажу та його різновидів / О. Л. Дзюбенко // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 256–261.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (з наступними змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
3. Ружицька Є. О. Договір роздрібної купівлі-продажу: поняття, ознаки, види / Є. О. Ружицька // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 6-1. – Том 1. – С. 207–210.
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Савченко Кирило Ігорович

Студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: Savchenko_Kir@mail.ua

Ключові слова: Повноваження, правоохоронна функція держави, правоохоронні органи, Служба безпеки України

В умовах реформування державного апарату особливої актуальності набуває питання визначення та організаційно-правового закріплення повноважень усіх органів державної влади. Особливу увагу у цьому процесі має приділятися Службі безпеки України, яка є державним правоохоронним органом спеціального призначення, що забезпечує державну безпеку України. Враховуючи, з одного боку, масштабність та важливість задач, що покладені на даний орган, а з іншого – широкі права, надані для їх досягнення, у тому числі – щодо застосування примусу, виникає нагальна потреба у чіткому та зрозумілому закріпленні повноважень даного органу з метою усунення можливості їх неоднозначного тлумачення у процесі правозастосовної діяльності.

Окремим питанням організаційно-правового регулювання повноважень Служби безпеки України були присвячені дослідження Г.О. Пономаренко, І.В. Зозулі, О.М. Полковніченка, М.М. Карпенко, та ін..

На сьогодні не існує законодавчого визначення поняття «правоохоронна функція держави». Однак аналіз Конституції України, Концепції (основи державної політики) національної безпеки України (1997 р.), і важливих законів України – «Про основи національної безпеки України» (1999 р.) і «Про Службу безпеки України» (1992 р.) дає змогу вирізнити провідні завдання, які вирішує держава за допомогою функції забезпечення законності та правопорядку, зокрема: забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина; боротьба з організованою злочинністю, зміцнення законності та правопорядку тощо. Положення ст. 1 Конституції України про те, що наша держава є демократичною, соціальною, правовою, означає, що вся державна діяльність здійснюється на підставі права і в порядку, передбаченому правом, тобто вся її діяльність здійснюється у правовому полі, що потребує окремої охорони і правового забезпечення. Слід підкреслити, що в Законі України «Про Службу безпеки України» її завдань щодо реалізації державою правоохоронної функції не визначено. [5]

Розуміння законодавцем важливості чіткого закріплення повноважень Служби безпеки України підтверджується тим, що в основному нормативно-правовому акті, яким регламентується діяльність даного органу, Законі України «Про службу безпеки України», виділено окремий розділ, присвячений повноваженням даного державного органу. Він містить три статті, що деталізують обов'язки (ст. 24) та права (ст. 25) Служби безпеки України, окремо регламентуючи підстави і порядок застосування зброї та спеціальних засобів (ст. 26) [6]. Подібна структура розділу відповідає розумінню повноважень державного органу як сукупності його прав та обов'язків [1, с. 148].

Що стосується конкретних прав, наданих Службі безпеки України, та обов'язків, покладених на неї, вони в цілому відповідають закріпленню у ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» завданням даного державного органу. Так, узагальнюючи викладені у законі повноваження Служби безпеки України, І.В. Зозуля вказує, що «повноваження СБУ обмежуються профілактичною, контр-розвідувальною, аналітичною та оперативно-розшуковою діяльністю щодо своєчасного виявлення загрозливого розвитку воєнно-політичної, соціально-економічної, криміногенної, екологічної та техногенної обстановки у середині країни, розкриттям злочинів та іншими формами діяльності, що регламентовані у Законі «Про Службу безпеки України» [2, с. 242].

Разом з цим, окремі положення, закріплені у даному розділі, потребують уточнення та удосконалення. Зокрема, п. 8 ст. 24 містить обов'язок Служби безпеки України щодо здійснення відповідно до законодавства профілактики правопорушень у сфері державної безпеки [6]. З одного боку, таке формулювання є обґрунтованим, виходячи із законодавчого визначення Служби безпеки України, що покладає на неї обов'язок щодо забезпечення державної безпеки. Разом з тим ані Кримінальний кодекс України, ані Кодекс України про адміністративні правопорушення не виділяють подібну групу правопорушень. Так, перший

нормативно-правовий акт містить розділ, присвячений злочинам проти основ національної безпеки. Слід зауважити, що співвідношення понять «національна безпека» та «державна безпека» є певною мірою дискусійним питанням. Так, Г.О. Пономаренко вказує на тотожність цих понять [3, с. 27]; висловлюється й інша точка зору (З.Д. Чуйко), відповідно до якої державна безпека є лише однією зі складових національної безпеки [4, с. 8]. Це, певним чином, підтверджується і положеннями Закону України «Про основи національної безпеки України». Враховуючи, що розмежування даних термінів не охоплюється цілями даного дослідження, наголосимо лише на необхідності уніфікації термінології, що застосовується в нормативно-правових актах. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне використовувати для характеристики даного напрямку діяльності поняття, що закріплені у чинному законодавстві (напр., «злочини проти основ національної безпеки» або «правопорушення проти основ національної безпеки»). П. 12 ст. 24 містить обов'язок Служби безпеки України надавати наявними силами і засобами, в тому числі і технічними, допомогу органам внутрішніх справ, іншим правоохоронним органам у боротьбі із вчиненням кримінальних правопорушень [6]. Разом з цим ані випадки, за яких слід надавати таку допомогу, ані порядок та механізм надання подібної допомоги у Законі України «Про Службу безпеки України» не висвітлюються. Певні застереження викликають повноваження Служби безпеки України у сфері протидії злочинності, зокрема обов'язок виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень [6]. Зокрема, Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи 1402 (1999) вказує на доцільність позбавлення спеціальних служб права проводити досудове розслідування злочинів, здійснювати арешти та затримання, обов'язків у сфері протидії організованій злочинності, за винятком дуже специфічних випадків, коли організована злочинність створює пряму загрозу демократичній державі [7]. Така вимога пов'язується з наявністю ризику зловживання повноваженнями службами внутрішньої безпеки і, таким чином, ризику серйозного порушення прав людини. Подібна ситуація виникає, коли служби мають певні повноваження, такі як попереджувальні та примусові методи, які передбачають можливість використання сили (наприклад, повноваження щодо обшуку приватного майна, проведення кримінального розслідування, арешту або затримання), і коли вони неналежним чином контролюються (виконавчою, законодавчою та судовою владою).

Але слід зауважити, що у даному випадку мова йде про докорінну зміну характеру Служби безпеки України та позбавлення її статусу правоохоронного органу. Це, у свою чергу, потребує комплексного реформування усієї правоохоронної системи з метою передачі тих повноважень у сфері протидії злочинам, які на сьогодні закріплені за Службою безпеки України, іншим правоохоронним органам. При цьому, питання повного позбавлення Служби безпеки України правоохоронних функцій, а відповідно – і повноважень у даній сфері, є достатньо дискусійним. Так, остання на сьогоднішній день Концепція реформування Служби безпеки України, затверджена Указом Президента України від 20.03.2008 № 249/2008, ставить питання лише про врегулювання компетенції органів Служби безпеки України у сфері правоохоронної діяльності та досудового слідства, а не про їх скасування [8]. У цілому, слід вказати, що повне позбавлення Служби безпеки України повноважень у правоохоронній сфері видається недоцільним, особливо з урахуванням соціально-економічної та політичної ситуації, яка склалась в Україні на сьогоднішній день. Разом з цим цілком доцільним є позбавлення Служби безпеки України обов'язків щодо проведення досудового слідства, а також обмеження кола правопорушень, протидія яким здійснюється органами Служби безпеки України, вичерпним переліком злочинів.

Отже, слід зазначити, що законодавчі акти які стосуються органів Служби безпеки України потребують удосконалення за наступними напрямками:

- уніфікація закріплення повноважень Служби безпеки України у різних нормативно-правових актах;
- скорочення кількості відсилочних норм при формуванні повноважень Служби безпеки України, максимально повне їх закріплення у спеціальному законі;
- приведення обсягу та переліку повноважень Служби безпеки України у відповідність до міжнародних стандартів.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Голосніченко І. П. Теорія повноважень, їх легітимність та врахування потреби інтересів при встановленні на законодавчому рівні / І. П.Голосніченко, Д. І. Голосніченко // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2011. – № 1 (9). – С.147–155.
2. Зозуля І. В. Організаційно-правові засади контролю діяльності та реформування силових і правоохоронних структур України / І. В. Зозуля // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) . – 2007. – Вип. 17. – С. 239-253.– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/boz_2007_17_22.pdf
3. Пономаренко Г. О. Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади [Текст] : монографія / Г. О.Пономаренко; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 448 с.
4. Чуйко З. Д. Конституційні основи національної безпеки України: авто-реф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 /З.Д. Чуйко ; Нац. юрид. акад. України ім.Я.Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.
5. Полковніченко О.М. Повноваження Служби безпеки України щодо забезпечення правоохоронної функції держави. [Текст] : стаття О.М. Полковніченко Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – 2011. – 576 с
6. Про Службу безпеки України: закон Укр. вид 25.03.1992 №2229-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
7. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Recommendation 1402 (1999) Control of internal security services in Council of Europe memberstates [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta99/EREC1402.htm>
8. Про рішення Ради національної безпеки оборони України від 15 лютого 2008 року «Про Концепцію реформування Служби безпеки України» : Указ Президента України : від 20 березня 2008 року № 249/2008 // Офіційний вісник Президента України – 2008. – № 8. – Ст. 33.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Сьомак Р.С.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: somak.ruslan@mail.ru

Правовий статус Президента, Голови Верховної Ради України та його заступників, голів постійних комісій Верховної Ради України та їх заступників, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, членів уряду, голови та членів Конституційного Суду України, голови та суддів Верховного Суду України, Генерального прокурора України та його заступників регулюється Конституцією України та спеціальними законами.

Правове становище державних службовців, що працюють в апараті органів прокуратури, судів, дипломатичної служби, митного контролю, служби безпеки, внутрішніх справ та інших, здійснюється відповідно до Закону України «Про державну службу», якщо інше не передбачено законами України [1, 15].

Згідно з адміністративно-правовим розподіленням державні службовці традиційно розглядаються з погляду *юридичної класифікації*, яка поділяє їх на [6, 403]:

- представників влади;
- посадових осіб;
- допоміжно-технічний або обслуговуючий персонал.

Для управлінських цілей частіше за все використовується *функціональна класифікація*, згідно з якою прийнято виділяти три категорії працівників:

- керівників;
- спеціалістів;
- допоміжний склад.

До керівників належать державні службовці, які відповідають за прийняття та організацію виконання управлінських рішень, контролюють працю підлеглих, перевіряють та оцінюють виконання доручень, застосовують різні засоби стимулювання діяльності. Інакше кажучи, вони мають права внутрішнього та внутрішньо-організаційного керівництва. В цій категорії державних службовців також виділяють три ланки [11, с.11]:

- вища;
- середня;
- низова.

Існує класифікація державних службовців також за *видами служби*, на якій вони перебувають:

- звичайна (цивільна) служба;
- спеціальна (мілітаризована) служба.

Існують також і інші підстави для класифікації державних службовців [9, с.26]:

- за розподілом державної влади - державних службовців: а) органів законодавчої влади; б) виконавчої влади; в) судової влади.

- за характером державної служби - цивільні та спеціалізовані державні службовці;
- за обсягом посадових обов'язків - посадові та особи, що не є посадовими;

- за характером повноважень, що визначають роль і ступінь участі у здійсненні державно-владних функцій:

- а) керівники; б) спеціалісти; в) технічні виконавці.

Найбільш численною і структурно складною категорією державних службовців є *спеціалісти*. Спеціалісти виконують різні функції: з підготовки та реалізації управлінських рішень, планування, обліку, контролю, навчання. Базовим критерієм віднесення державних службовців до спеціалістів є використання ними професійних знань, вмінь і навичок, набутих у результаті спеціалізованого навчання і тренувань. Додатковим критерієм є відсутність у них осіб, які підлеглі їм за посадою, і відповідно права розпоряджатися у сфері внутрішньо-організаційної діяльності.

Серед цієї категорії можна виділити *три групи працівників*:

- особи, які приймають і виконують управлінські рішення в рамках функціональних обов'язків у сфері зовнішнього управління;

- особи, зайняті переважно або виключно оперуванням інформацією, підготовкою управлінських рішень і перевіркою їх виконання;

- спеціалісти у вузькому розумінні цього слова, наприклад, особи, які виконують машинну обробку інформації, експерти тощо.

Керівники та спеціалісти, як правило, мають відповідні їх посаді категорії та їм присвоюються ранги державних службовців.

Технічні виконавці - допоміжний, обслуговуючий персонал - це особи, які в основному зайняті виконанням технологічних операцій із збирання, фіксації, обробки, оформлення, зберігання, пошуку, розмноження та контролю за проходженням інформації та її носіїв. Це працівники діловодних підрозділів та машинописних бюро, технічні секретарі, які, як правило, не належать до державних службовців.

Представники влади - державні службовці, які мають право ставити юридично владні вимоги, давати вказівки, робити приписи та застосовувати заходи адміністративного впливу до осіб та органів, які не пов'язані з ними службовими відносинами. Тобто дії цієї категорії державних службовців поширюються на осіб, що їм не підпорядковані (працівники міліції, державних інспекцій тощо).

До посадових осіб можна зарахувати керівників та заступників керівників державних органів та їх апарату, інших державних службовців, на яких законодавчими актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.

Від посади залежать обсяг, форми, методи участі державного службовця у практичному здійсненні компетенції того державного органу, в якому він працює.

Посада - це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень.

Це поняття може бути використане для будь-якого державного органу, структурного підрозділу та апарату. На жаль, цього не можна сказати про наведене в Законі "Про державну службу" поняття посадових осіб, якими відповідно вважають керівників та заступників керівників державних органів і їх апарату та іншу категорію осіб, наведену вище[1, 56].

До основних обов'язків державних службовців належать:

- додержання Конституції України та інших актів законодавства України;
- забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції;
- недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина;
- безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників;
- збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню;
- постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації;
- сумлінне виконання своїх службових обов'язків, ініціатива і творчість у роботі.

Державний службовець повинен діяти в межах своїх повноважень. У разі одержання доручення, яке суперечить чинному законодавству, державний службовець зобов'язаний невідкладно в письмовій формі доповісти про це посадовій особі, яка дала доручення, а у разі наполягання на його виконанні - повідомити вищу за посадою особу.

Основні права державних службовців:

- користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам Конституцією і законами України;
- брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах повноважень рішень;
- одержувати від державних органів, підприємств, установ, організацій, органів місцевого самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції;

- на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян;
- вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця;
- на оплату праці залежно від посади, яку він займає, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи;
- безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження ним державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення;
- на просування по службі з урахуванням кваліфікації та здібностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії;
- вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовця, звинувачень або підозри;
- на здорові, безпечні та належні умови праці;
- на соціальний і правовий захист відповідно до його статусу;
- захищати свої законні права та інтереси у вищих державних органах та у судовому порядку[4,60].

Крім згаданих основних прав і обов'язків, державні службовці мають і спеціальні (конкретні) обов'язки і права залежно від займаної посади.

Конкретні обов'язки та права державних службовців визначаються на основі типових кваліфікаційних характеристик і відображаються у посадових положеннях та інструкціях, що затверджуються керівниками відповідних державних органів у межах закону та їх компетенції[6,40].

Обмеження при прийнятті на службу є традиційними. Зокрема не можуть бути обраними або призначеними на посаду особи, які:

- визнані у встановленому порядку недієздатними;
- мають судимість, що є несумісною із заняттям посади;
- у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є близькими родичами чи свояками.

Крім того державний службовець повинен:

- сумлінно виконувати свої службові обов'язки;
- шанобливо ставитися до громадян, керівників і співробітників, дотримуватися високої культури спілкування;
- не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби та негативно вплинути на репутацію державного службовця.

Державному службовцю забороняється[1,50]:

- брати участь у страйках, у діях, що суперечать національним інтересам України, ускладнюють функціонування державних органів;
- вчиняти дії, що можуть бути розцінені як використання свого службового становища в корисливих цілях у власних інтересах, а також дії, які відповідно до чинного законодавства вважаються корупційними;
- виявляти всупереч інтересам справи упередженість або прихильність до будь-якого підприємства, установи, організації, органу, об'єднання громадян або конкретної особи;
- проявляти бюрократизм, відомчість і місництво.

Спеціальні обмеження щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на попередження корупції. Так, вони *не мають права*:

- сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності, а так само в отриманні субсидій, субвенцій,

дотацій, кредитів чи пільг з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;

- займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, бути повіреними третіх осіб у справах державного органу, в якого вони працюють, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики);

- входити самостійно, через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, кредитно-фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність;

- відмовляти фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисно затримувати її, надавати недостовірну чи неповну інформацію та вчиняти інші дії.

Особи, які претендують на заняття посади в системі державної служби або виконання інших функцій держави, попереджаються про встановлені щодо них обмеження.

Для зайняття посади державного службовця введено декларування доходів особи, яка претендує на посаду, а особам, що претендують на заняття посад першої і другої категорії, потрібно надати, крім декларації про доходи, відомості про належні їм та членам їх сімей нерухоме майно, вклади у банках і цінні папери.

Зазначені відомості подаються щорічно і особами, що вже зараховані на державну службу.

Разом з тим прийнятті на державну службу в правоохоронні органи для осіб встановлюються *ряд спеціальних вимог* такого характеру:

- здатність за своїм особистим, діловими та моральними якостями, освітнім рівнем виконувати покладені на них обов'язки;

- обов'язковість проходження служби у Збройних Силах України кандидата на службу;

- обов'язковість прийняття Присяги на вірність народу України;

- віковий ценз;

- рівень фізичної підготовки і стан здоров'я.

Окремим обмеженням, яке значною мірою впливає на організацію проходження служби державним службовцем в *робота за сумісництвом*, яка здійснюється на підставі Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій, що затверджується спільним наказом Міністерства праці, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів. Для державних службовців не допускається робота за сумісництвом, за виключенням викладацької, творчої та наукової роботи.

Під *сумісництвом* необхідно вважати виконання працівником, крім своєї основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору, у вільний від основної роботи час на тому ж або іншому підприємстві, в установі, організації або у громадянина за наймом. Цією ознакою сумісництво відрізняється від суміщення професій (посад). Якщо суміщення професій (посад) означає інтенсифікацію праці (виконання додаткових трудових обов'язків) при незмінній тривалості робочого часу, то сумісництво означає незмінну інтенсивність праці при збільшенні тривалості робочого часу[12,250].

Встановлюються *сім категорій посад державних службовців*, до яких встановлюються *15 рангів*. Ранг службовцю присвоюється відповідно до займаної посади, рівня професійної кваліфікації та результатів роботи.

Ранги, які відповідають посадам першої категорії присвоюються Президентом України (1-3 ранг). Ранги, які відповідають посадам другої категорії, присвоюються Кабінетом Міністрів України (3-5 ранг). Ранги, які відповідають посадам третьої-сьомої категорій (5-15

ранг) присвоюються керівником державного органу, в системі якого працює державний службовець[1,60].

При прийнятті на державну службу службовцю присвоюється ранг у межах відповідної категорії посад. Для присвоєння чергового рангу в межах відповідної категорії посади державний службовець повинен успішно відпрацювати на займаній посаді два роки. За виконання особливо відповідальних завдань державному службовцю може бути присвоєно черговий ранг достроково в межах відповідної категорії посад. За сумлінну працю державному службовцю при виході на пенсію може бути присвоєно черговий ранг поза межами відповідної категорії посад[9,100].

Державний службовець може бути позбавлений рангу лише за вироком суду. Якщо він перейшов на посаду нижчої категорії або залишив державну службу, на яку потім повернувся, за ним зберігається присвоєний ранг. В трудовій книжці державного службовця робиться запис про присвоєння, зміну і позбавлення відповідного рангу.

Просування по службі державного службовця здійснюється шляхом зайняття більш високої посади на конкурсній основі, крім випадків, коли інше встановлено законами України та Кабінетом Міністрів України, або шляхом присвоєння державному службовцю більш високого рангу.

Крім загальних підстав, передбачених Кодексом законів про працю України, державна служба припиняється у разі:

- порушення умов реалізації права на державну службу;
- недотримання пов'язаних із проходженням державної служби вимог (обмежень);
- досягнення державним службовцем граничного віку проходження державної служби;
- відставки державних службовців, які займають посади першої або другої категорії;
- виявлення або виникнення обставин, що перешкоджають перебуванню державного службовця на державній службі;
- відмови державного службовця від прийняття або порушення Присяги;
- неподання або подання державним службовцем неправдивих відомостей щодо його доходів;
- Зміна керівників або складу державних органів не може бути підставою для припинення державним службовцем державної служби на займаній посаді з ініціативи новопризначених керівників, крім державних службовців патронатної служби.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулачто-Тітова Л.В.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 52. - Ст. 490
2. Про деякі питання застосування статей 4, 15 і 27 Закону України «Про державну службу»: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 1994 р. № 423 // Зібрання постанов Уряду України. - 1994. - № 40. - С. 252.
3. Про затвердження Положення про порядок стажування у державних органах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 1994 р. № 804 // www.rada.kiev.ua.
4. Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. № 1922 // Офіційний вісник України. - 2001. — № 1. - Т. 1. -Ст. 27.
5. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів І України від 15 лютого 2002 р. № 169 // Офіційний вісник України. - 2002. - № 8. - Ст. 351.

6. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. Колегія: В.Б. Авер'янов (голова). - К.: Юридична думка, 2004. - 584 с.
7. Армаш Н.О. Адміністративно-правовий статус керівників органів виконавчої влади: Дис.... канд. юрид. наук. К., 2005. - 200 с.
8. Битяк Ю. Державна служба в Україні, її види // Вісник Академії правових наук України. - 2000. - Вип. 3. - С. 58-65.
9. Битяк Ю. Проблеми визначення системи законодавства про державну службу // Право України. - 2006. - № 5. - С. 22-26.
10. Карчемська Т. Правовий статус державних службовців // Довідник кадровика. - 2005. - № 9. - С. 24-30.
11. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Організація державної служби в Україні. Навчально-методичний посібник. - Одеса. 2002. - 328 с.
12. Проблемы теории государства и права: Учебник / Под ред. С.С.Алексеева. - М.: Юрид. л-ра., 1987. - 448 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВА ТА РЕЛІГІЇ В КРАЇНАХ ІСЛАМУ

Сергієнко Ірина Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: evinel19@mail.ru

Ключові слова: іслам, шариат, фікх, релігія, право

Мусульманська релігія (іслам) є наймолодшою релігією у світі. Але при цьому чисельність мусульманської громади (умми) у сучасний період постійно зростає. Згідно з дослідженнями на Землі мешкають приблизно 1 млрд 757 тис. мусульман [1]. У процентному відношенні це 24,86% всього населення нашої планети, тобто виходить, що практично кожен четвертий мешканець є людиною, що сповідує іслам.

Останнім часом на міжнародній арені можна спостерігати складні політичні явища, що відбуваються у державах ісламського світу. Загострення конфліктних ситуацій на Близькому Сході і в деяких країнах Африки, втручання світової спільноти у внутрішньодержавні процеси, відсутність стабільності розвитку цілого ряду держав, а також посилення руху міжнародних ісламських організацій, що призводить до потреби детального розгляду ісламської держави та її правової основи.

Мусульманське право можна визначити як систему релігійних та моральних догм, що визначають основні обов'язки, заборони, санкції та деякі права прихильників ісламу та підтримуються силою держави. Існує багато інших визначень мусульманського права: його розуміють і як державно-правову доктрину, і як сукупність правових норм, і як особливу правову систему [9].

Вже на початку ХХ ст. було виокремлено мусульманську правову систему як особливу сім'ю релігійного права. Але в сучасний період потрібно розрізняти поняття мусульманського права та права мусульманських країн.

На наш погляд, саме право мусульманських країн являє собою мусульманську правову систему.

Для того щоб дослідити питання взаємодії держави і права у сучасних ісламських державах, потрібно дати визначення таким базовим термінам мусульманського права як «шаріат» та «фікх».

Відповідно до вчення мусульманських правознавців «шаріат» (у перекладі «водопій», місце, куди тварини приходять щоденно пити воду, або ж «прямий шлях») — це всебічна правова система, що охоплює всю різноманітність людського існування. Як записано у Корані: «Потом Мы наставили тебя на путь из повеления. Следуй им и не потакай желаниям тех, которые не обладают знанием» (сура 45, аят 18) [7, с. 296].

В ісламському розумінні «шаріат» означає всю сукупність ісламських законів, надісланих Пророку Мухаммеду і записаних у Корані, а також тих, що походять з життєвого шляху Пророка (Сунни). Сунна складається з повідомлень про вчинки (філь) Пророка, висловлювання (кауль), невисловлені схвалення (такрір) вчинків або слів інших людей, а також переліку якостей Пророка.

«Фікх» (у вільному перекладі «ісламський закон», «ісламське право») являє собою правильне розуміння суті наміру. З практичної точки зору «фікх» означає науку виведення ісламських норм (фетв), спираючись на головні засади, що містяться у Корані та Сунні. Підтвердження використання терміна «фікх» у такому значенні можна знайти у хадісі (вислові) Пророка Мухаммеда: «Аллах приводить до правильного розуміння релігії (фікх) того, кому бажає блага» [3].

Як зазначає Л. Р. Сюкіяйнен, для мусульманської концепції права характерна відсутність спеціального акценту відносно співвідношення понять «шаріат» і «фікх», головна увага приділяється лише аналізу цих двох категорій. Більшість мусульманських правознавців протиставляють весь шаріат (у широкому, неюридичному сенсі) позитивному праву, до якого належать закріплені у законах правила поведінки, встановлені державою.

Коли з позитивним правом порівнюють фікх, то останній розглядається у нерозривному зв'язку з релігійною догматикою і прирівнюється до шаріату [10, с. 39-40].

Щодо основних джерел мусульманського права або шаріату, то зазвичай їх нараховують чотири: Коран, Сунна, іджма, кияс.

Сунна вслід за Кораном є одним із головних джерел мусульманського права, що в перекладі з арабського означає «шлях, зразок, традиція». Сунною є слова, дії і рішення (погодження) Пророка Мухаммеда. Сунна складається з декількох тисяч оповідань (хадісів), тобто переказів про вчинки і життя Мухаммеда, включаючи його рішення з виконання правосуддя, які збереглися у пам'яті його сподвижників, учнів і послідовників, і навіть мовчання Пророка Мухаммеда [8].

Іджма – узгоджена думка крупних мусульманських теологів, законоведів з релігійно-обрядових і правових питань, на які в Корані і сунні немає чіткої відповіді. Іджма давала можливість пристосовувати право до соціально-політичних та економічних умов, які змінювались [8].

Кияс – висновок за аналогією, припускає рішення на основі порівняння моделі питання, що вирішується, з моделлю раніше вирішеного подібного питання. Проте право на це має лише суддя за згоди мусульманської общини [8].

Уявлення про законність та справедливість в ісламі суттєво відрізняються від того, як розуміємо ці поняття ми або мешканці інших країн Європи. Мусульмани вірять, що Аллах відкрив їм основоположні правила, які визначають все життя людини, а також усі процеси, які існують у природі. Ті люди, які не підкоряються цим правилам, вступають у конфлікт не лише із собою та владою, а й з усім світом.

Усі школи ісламської правової думки (Мазхаби) зробили свій, різний за обсягом та значенням внесок у розвиток науки фікху, однак жоден з них не може претендувати на представництво ісламу чи ісламського права у всій повноті. Теорія фікху не є результатом

діяльності будь-якого одного Мазхабу і різниця між школами допомагає удосконалити практику правозастосування.

Не розглядаючи питання джерел фікху (бо він досить об'ємний та багатоплановий і є предметом окремого дослідження), слід зазначити, що наука фікху поділяється на дві базових гілки:

- 1) корені або основні засади (усул — методологія і принципи тлумачення Корану);
- 2) гілки або галузі (фуру — позитивне право) [3].

Теорії права в Корані не міститься. Загальнотеоретичну функцію виконує уривок із сури «Бджоли» (16 сура, 89 аят): «Мы ниспослали тебе Писание для разъяснения всякой вещи, как руководство к прямому пути, милость и благую весть для мусульман» [2, с. 112].

Відомий французький вчений-компаративіст Рене Давид у своєму дослідженні «Основні правові системи сучасності» виокремив три групи країн з мусульманським населенням.

Першу групу, за його класифікацією, складають країни з мусульманським населенням, які стали соціалістичними республіками, – це радянські республіки Середньої Азії та Албанія [4, с. 196]. Другу групу, за його висновками, складають держави, які найменш зачеплені сучасними ідеями, – це Саудівська Аравія, Єменська Арабська Республіка, Аден та Емірати Перської затоки [4, с. 197]. Третю групу складають держави, у яких мусульманське право збереглося лише для регулювання окремих боків суспільного життя, зокрема питання особистого статусу та релігійних установ, – це Пакистан, Індія, Малайзія, Нігерія, Індонезія та деякі інші [4, с. 198].

Однак, на нашу думку, більш доцільною буде класифікація науковця Саміла Г.О., здійснена на основі положень щодо відношення до ісламу та шаріату, які вказані в Конституціях або інших правових актах певних країн [9].

Перша група країн – це суто мусульманські країни, у яких в Конституції прямо зафіксовано, що Іслам є державною релігією та шаріат є основою законодавства. До них можна віднести Об'єднані Арабські Емірати (Конституція 1971 року із поправками від 1996 та 2004 років встановлює: ст. 6 «Союз є частиною арабського світу, з яким його пов'язує мова, історія та загальна доля. Народ союзу – єдиний народ та він є частиною арабської нації»; ст. 7 наголошує, що «іслам – офіційна релігія союзу, а шаріат – офіційне джерело законодавства» [6]); Кувейт (ст. 2 Конституції Кувейту 1962 року встановлює «Релігія Ісламської держави та Ісламський Шаріат є основними джерелами законодавства» [6]); Катар (Конституція 2004 року у ст. 1 стверджує, що Катар є незалежною арабською державою, його релігією є іслам, а шаріат є основою законодавства [6]); Оман (має Конституцію в 1996 року, ст.2 якої встановлює, що державною релігією є іслам, а основою правової системи є мусульманський шаріат [6]); Іран (у Конституції Ісламської республіки Іран 1979 року ст. 2 встановлене наступне: «Ісламська республіка – це система правління, яка заснована на вірі у Єдиного Бога, у те, що він встановлює закони Шаріату та кожна людина повинна підкорятися його волі» [6]); Ірак (ст. 2 Конституції Республіки Ірак 2005 року проголошує іслам офіційною релігією держави та основним джерелом законодавства; вказує на те, що жодний закон не може бути прийнятим, якщо він має протиріччя із встановленими нормами ісламу [6]); Ємен (Конституція 1991 року у ст.ст. 1-3 встановлює, що Єменська Республіка є незалежною, суверенною, унітарною державою, єменський народ є частиною арабської нації та ісламського світу, державною релігією є іслам, шаріат є головним джерелом законодавства [6]); Афганістан (ст.ст. 1-3 закріплюють наступні положення: Афганістан є ісламською республікою; релігією держави є «священна релігія Ісламу»; в Афганістані жоден закон не може суперечити положенням Ісламу [6]); Єгипет (ст. 2 Конституції Єгипту 2012 р. встановлює, що іслам є релігією держави та принципи шаріату є головними джерелами законодавства [6]); Лівія (ст. 1 Конституційної Декларації Лівійської Республіки 2011 р. встановлює, що іслам є державною релігією, а основним джерелом законодавства є «Ісламська Юриспруденція (Шаріат)» [6]); Сирія (ст. 3

Конституції 2012 р. вказує, що «релігією президента республіки є іслам, а ісламська юриспруденція повинна бути основним джерелом законодавства» [6]); Мальдіви (ст. 10 Конституції 2008 р. встановлює, що іслам є державною релігією, він є основою усіх законодавчих актів держави та на території Мальдів не приймається жодний закон, який би суперечив основоположним принципам ісламу [6]); Сомалі (Тимчасова Конституція Федеральної Республіки Сомалі 2012 р. проголошує у ст. 2 іслам державною релігією, а основою законодавства – шариат [6]).

Окремо в межах цієї групи потрібно виділити Саудівську Аравію і Бахрейн як два полюси. Саудівська Аравія – найбільш консервативна ісламська держава. Конституцією країни по суті є Коран, а король має право в силу свого авторитету вільно його інтерпретувати [6]. У Бахреїні згідно зі ст. 2 Конституції Бахреїну 2002 року державною релігією визнається іслам, а шариат – основним джерелом законодавства [6].

Друга група країн – це країни, в конституціях яких вказано, що іслам є державною релігією, але немає вказівок на те, що шариат є основою законодавства або життя країни. Такими державами, наприклад, є Туніс (ст. 2 Конституції 2014 р. [6]), Бруней (ст. 3 Конституції 1959 р. [6]), Пакистан (ст. 2 Конституції 1973 р. [6]), Індонезія (ст. 29 Конституції 1945 року з поправками 1998, 1999, 2001 років [6]), Бангладеш (ст. 2А Конституції 2004 р. [6]), Малайзія (ст. 3 2011 р. [6]), Алжир (ст. 2 Конституції 1996 р. [6]), Йорданія (ст. 2 Конституції 1952 р. [6]), Мавританія (ст. 5 Конституції 1991 р. [6]).

Третя група країн – це так звані світські країни, у яких конституційно встановлена свобода віросповідання, але абсолютна більшість населення сповідує іслам та керується в звичайному житті нормами шариату. До таких держав можна віднести Туреччину (99%), Азербайджан (99%), Таджикистан (98%), Нігер (98%), Судан (97%), Джибуті (95%), Сенегал (95%), Узбекистан (93%), Гамбія (93%), Малі (90%), Киргизстан (89%), Туркменістан (89%), Гвінею (85%), Албанію (79%), Казахстан (71%), Ліван (59%), Еритрею (55%), Чад (54%), Гвінея-Бісау (50%), Танзанію (50%), Боснію та Герцеговіну (48%), Кот-д'Івуар (40%) та деякі інші [9].

Слідуючи за Вороніною М.О. [3] можна умовно поділити зміст зводу законів ісламу на певні галузі:

1. Сімейне право – регулює питання укладання шлюбу, прав та обов'язків подружжя, стосунки між батьками та дітьми, права розлучення, заповіту, успадкування та опіки.

2. Мусульманське цивільне право («закони про правочини та регулювання відносин») займається договорами, питаннями власності, володіння, передавання власності. До цієї сфери суспільних відносин входять також торгове і фінансове право.

3. Адміністративне і конституційне право ісламу займається питаннями державного будівництва, державотворення, урядовими питаннями, функціонуванням владних інститутів.

4. Кримінальне право ісламу охоплює концепцію злочину та покарання та особливо підкреслює роль моральних засад як основного елементу всієї системи кримінального права.

5. Процесуальне право визначає роль судової системи у мусульманському суспільстві та процедуру, якої дотримуються суди.

6. Міжнародне право ісламу (перші письмові роботи з'явилися у VIII ст. н.е.). Регулювання міжнародних відносин у мусульманському праві здійснюється на основі дуалістичної концепції поділу всіх країн і народів світу на дві групи за релігійною ознакою – мусульманський світ (дар аль-іслам, світ ісламу) та немусульманський світ (дар аль-харб, світ війни).

7. Правила, що визначають соціальну поведінку мусульман, звичаї, взаємовідносини мусульман у суспільному житті. Детально регламентовано дозволене (халяль) та заборонене (харам) відносно їжі, сексуальних стосунків, одягу та ін.

Як зазначає Керімов Г.М., відповідно до вчення ісламу люди не приймають закони та не створюють норми за власною потребою, а лише застосовують Божественні закони на практиці [5, с. 286]. Тому влада може бути лише виконавчою, але не законодавчою і судовою.

Між гілками влади в ісламській державі не працює система «стримувань та противаг», оскільки фактично всі три гілки влади є виконавцями Божественних законів, а Коран можна вважати основою конституційного ладу в країнах ісламу.

Діяльність всіх органів державної влади та управління в так званих мусульманських державах санкціонувались законами шаріату. Державний устрій розглядається як посланий Аллахом, приватна власність є недоторканною (шаріат визнає права власників користуватися, розпоряджатися власністю, якою вони володіють на законних підставах, але проголошує, що в принципі вся власність належить Аллаху, а «власники» фактично діють як довірені особи).

У класичному розумінні суверенітет належить Аллаху. Правитель керує як повірений Пророка. Сучасна доктрина закріплює, що суверенітет належить Аллаху, але він надав його мусульманам до Судного дня, щоб вони жили згідно з його законами, користуючись свободою волі. Дозвіл на здійснення влади дає народ. При цьому народ погоджується підкорятися правителю і владі. Процес правління розглядається як двосторонній договір між суспільством та правителем. Такий договір у сучасній науці мусульманського права називається «байа» [3]. Байа – це конституційно-правовий договір правителя мусульманської держави з вищим представницьким органом країни відносно умов його обрання і правління, що закріплюється у прийнятих на себе зобов'язаннях та правах, які їм кореспондують. У змісті байа можна виділити умови обрання, умови правління, умови дострокового залишення посади. Байа за своїм положенням перебуває нижче Конституції, але вище, ніж закони.

Коли в ісламській державі політична практика вступає у протиріччя із шаріатом, то збирається рада улемів (експертів із числа освічених богословів і юристів), яка діє при уряді та вирішує гострі питання. Впровадження нових норм у мусульманську свідомість та державне життя залежить від рівня підготовки та можливостей мусульманських правознавців. Надсоціальна, догматична природа мусульманських правових норм припускає особливі способи їх адаптації до сучасних суспільних відносин.

Висновки. Розгляд питання про співвідношення права та релігії у сучасних мусульманських державах дозволяє зробити певні висновки.

1. Ісламське право являє собою унікальний приклад органічної взаємодії релігійних, етичних норм, норм моралі, правових норм з метою максимально ефективного регулювання суспільних відносин.

2. У мусульманському праві політична влада і держава є похідними від закону (шаріату), тобто держава вторинна відносно релігійного права.

3. Зв'язок мусульманського права як такого з релігією просліджується перш за все в тому факті, що його першорядними джерелами виступає релігійне підґрунтя – Коран та Сунна.

4. Галузі права і країнах ісламу розподіляються з урахуванням приписів релігійних догм. Особливо шаріат регулює інститут сімейного права, а також значну роль релігія відіграє в міжнародному праві, де зовнішній світ сприймається лише через призму віри в іслам.

5. За своєю сутністю держава, заснована на принципах шаріату, відповідає ознакам теократичної держави.

Таким чином, хоча багато норм мусульманського права збігається з релігійними нормами, неправомірно ототожнювати все ісламське право з ісламом як релігією. Мусульманське право є органічною взаємозалежною системою, складовими елементами якої виступають соціальні норми – як правові, так і релігійні. Всередині мусульманської спільноти невід'ємними є мораль, релігія та право, а обов'язок ісламської держави – розповсюдження ісламу.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Жук Н.А.

Список використаних джерел:

1. Адам Мусаев, Дени Мусаев. Численность мусульман в мире в настоящее время [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ansar.ru/analytics/2013/03/18/3879>

2. Баишев Ж. Общие принципы исламского права, теория доказательств и система наказания : учеб.-метод. пособие / Ж. Баишев — Алматы : Жети жаргы, 1996.— 80 с.; Абу Амина Биляль Филипс. Эволюция фикха. Исламский закон и мазхабы / Абу Амина Биляль Филипс : пер. с англ. — 2-е изд., пересмотр. — М. : УММА, 2012. — 224 с.
3. Вороніна М.А. Співвідношення держави та права у сучасних ісламських державах / М.А. Вороніна // Державне будівництво та місцеве самоврядування. - 2012. - Випуск 23. - С. 32-42
4. Давид Р. Основные правовые системы современности / Пер. с французского д.ю.н., проф. В.А. Туманова. – М. : Прогресс, 1988. – 279 с.
5. Керимов Г. М. Шариат: Закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности / Г. М. Керимов. — СПб.: ДИЛЯ, 2009. — 369 с.
6. Конституции государств (стран) мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://worldconstitutions.ru>.
7. Кулиев Э. Р. Коран: перевод смыслов / Э. Р. Кулиев. — М. : УММА, 2007. — 1024 с.
8. Мавед С.О. Іджтіхад у системі джерел мусульманського права / Мавед С.О. // Актуальні питання держави та права. - 2012. - №8. - С. 190-196
9. Саміло Г.О. "Мусульманське право" та "право мусульманських держав" / Г.О. Саміло // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - №5. - С. 44-46
10. Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики / Л. Р. Сюкияйнен; отв. ред. В. А. Туманов. — М. : Наука, 1986. — 321 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Сердюк Каріна Олександрівна
студентка-магістр курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: serdiuk5ka@gmail.com

Ключові слова: арбітражне рішення, міжнародний арбітражний суд, виконання рішень, дозвіл на примусове виконання, аналіз практики національних судів, міжнародний комерційний арбітраж

У жодній державі іноземні арбітражні рішення не мають безпосередньої виконавчої сили. Для їх примусового виконання потрібне відповідне розпорядження компетентного органа цієї країни — суду, рішення якого на території держави має обов'язковий характер. За загальним правилом для виконання арбітражні рішення повинні бути пред'явлені в компетентний суд, який вирішує: визнати і привести арбітражне рішення у виконання або відмовити у визнанні та приведенні його у виконання.

У різних країнах діє різний порядок приведення у виконання іноземних арбітражних рішень. В Україні існує модель, за якою зацікавлена сторона звертається до суду з проханням про визнання та виконання іноземного арбітражного рішення. Суд надає арбітражному рішенню виконавчої сили, тобто воно може бути приведене у виконання із застосування примусу з боку державних органів, у разі такої потреби.

У ст. 4 Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень передбачено чіткий та вичерпний перелік документів необхідних для подачі до суду клопотання про визнання та виконання іноземного арбітражного рішення [1].

Подання до суду такого клопотання з необхідними документами є підставою для його задоволення. До таких документів належать:

1) оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення або його засвідчену копію;

2) належно засвідчені оригінал чи копія письмової угоди, за якою сторони зобов'язались передавати в арбітраж усі або окремі спори, що виникали чи можуть виникнути між ними у зв'язку з певним договором або іншими правовідносинами;

3) якщо арбітражне рішення або арбітражна угода викладені іноземною мовою, сторона повинна подати належним чином засвідчений переклад цих документів на українську або російську мову [2].

Тим часом українські суди часто забувають про те, що, коли застосовується Конвенція, вони не мають права вимагати від заявника ніяких інших документів, що стосуються арбітражного рішення, яке слід визнати й виконати в Україні. Й вони допускають грубу помилку, витребовуючи у заінтересованої сторони інші документи, які стосуються арбітражного розгляду. Таку типову помилку державних судів можна пояснити тим, що, розглядаючи у своїй повсякденній діяльності цивільні справи, вони звикли обґрунтовувати свої процесуальні акти нормами ЦПК України. При цьому вони не враховують того, що справи, пов'язані з міжнародними арбітражними рішеннями, й, зокрема, справи про визнання й приведення цих рішень до виконання мають свою специфіку, що полягає насамперед у пріоритетності норм міжнародного права, які в цьому випадку підлягають обов'язковому застосуванню [3].

Так, наприклад, у вересні 2012 року до Суворівського районного суду міста Херсона надійшли матеріали клопотання компанії «Агроторг НН», яка просила про видачу дозволу на примусове виконання рішення, винесеного МКАС при ТПП РФ від 13.07.2011 р. Суд, пославшись на ст. 394 ЦПК України, залишив заявлене клопотання без розгляду. Винесену з цього питання Постанову він мотивував тим, що заявник не надав суду всіх документів, передбачених цієї статтею. А головне, на думку суду, компанія була зобов'язана надати (і не надала) документ про те, що відповідач, що не брав участі в арбітражній справі, був належно сповіщений про місце й часу його розгляду.

Це судове рішення, безумовно, є помилковим, оскільки суд не врахував положень ч. 2 ст. 394 ЦПК України. Згідно із правилами ч. 2 ст. 394 ЦПК до клопотання потрібно додати лише ті документи, які передбачені положеннями відповідного міжнародного договору. Оскільки Україна й Російська Федерація є учасниками Нью-Йоркської конвенції 1958 р., то в цьому випадку застосуванню підлягають положення даної Конвенції.

Апеляційний суд Херсонської області, що розглядав цю справу в другій інстанції, не погодився з місцевим судом і скасував його рішення як незаконне. Направляючи справу до суду першої інстанції на новий розгляд, Апеляційний суд у своїй Постанові вказав, що, оскільки Україна є учасницею згаданої Конвенції, то згідно із правилами ст. 8 ЦПК України, суддя, що розглядав клопотання, зобов'язаний був керуватися положеннями Конвенції, а не правилами ЦПК України [4].

Іншою помилкою можна визнати перебільшення державними судами своєї компетенції щодо визнання іноземних арбітражних рішень. На практиці досить часто виникають проблеми при розгляді національними судами справ про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. Суди часто розглядають не дотримання формальних вимог, які висуваються до рішень арбітражів, а окремі обставини у справі по суті. Але, відповідно до п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24. 12. 1999 р. № 12 суди мають розглядати клопотання при визнання й виконання

рішень арбітражів лише у визначених ними межах і не можуть обговорювати правильність цих рішень по суті, вносити до них будь-які зміни [2].

Так, наприклад, у вересні 2015 року до Приморського районного суду м. Одеси надійшло клопотання компанії JEWELSOFT LTD про надання дозволу на примусове виконання на території України рішення Лондонської палати міжнародного арбітражу L 002 від 15 травня 2012 року у справі про стягнення з ОСОБА_1 боргу на її користь. Суд відмовив у задоволенні клопотання, незважаючи на те, що боржник дані вимоги визнав та просив задовольнити клопотання. Суд при розгляді клопотання розпочав перегляд договору укладеного між сторонами та рішення Лондонської палати міжнародного арбітражу [5].

Таке рішення суду є помилковим, оскільки підстави, з яких воно винесено не містяться в ст. 36 ЗУ «Про міжнародний комерційний арбітраж» про підстави для відмови у визнанні або у виконанні арбітражного рішення, а до компетенції суду не відноситься перегляд рішення іноземного арбітража та вирішення його по суті [6].

Апеляційний суд Одеської області, що розглядав цю справу в другій інстанції, також погодився з рішенням місцевого суду та залишив його без змін. І лише суд касаційної інстанції, переглянувши справу змінив, попередньо винесені рішення та задовольнив клопотання про визнання та виконання рішення арбітража.

Також державні суди допускаються помилок щодо визначення суми стягнення. Відповідно до ст. 395 ЦПК України, якщо в арбітражному рішенні сума стягнення зазначена в іноземній валюті, суд, що розглядає клопотання, визначає цю суму в національній валюті за курсом Національного банку України на день винесення постанови. Невиконання цієї вимоги судом першої інстанції спричиняє зміну винесеної їм постанови в зазначеній частині, у випадку її апеляційного оскарження [7].

Так, наприклад, колегія суддів судової палати із цивільних справ Апеляційного суду Київської області своєю Постановою від 13.02.2012 р. у справі ц-4903/11 внесла відповідні зміни до Постанови Києво-Святошинського районного суду Київської області від 21.03.2011 р., яке було винесено за клопотанням компанії «Unique Pharmaceutical Laboratories». Колегія з цього приводу зауважила, що, вказавши суму стягнення в іноземній валюті, суд першої інстанції порушив вимоги, встановлені ч. 8 ст. 395 ЦПК України.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що при винесенні постанови про виконання рішення арбітражного суду, державний суд може робити помилки, що має несприятливий вплив на строк його виконання на території України. Проаналізувавши практику державних судів в цій сфері можна виділити недоліки виконання арбітражних рішень:

- 1) Тривалий строк - можливість розгляду в 3х інстанціях + новий розгляд;
- 2) Оцінка та перегляд рішення по суті спору;
- 3) Некомпетентність та завантаженість районних судів;
- 4) Занадто формальний підхід національних судів;
- 5) Вимога подавати більше документів ніж це передбачено міжнародним договором;
- 6) Занадто сувора перевірка належності повідомлення сторони про арбітраж;
- 7) Занадто прискіплива оцінка арбітражного застереження, арбітрабельності спору та повноважень арбітра.

Отже, розглянувши практику державних судів у сфері визнання та виконання арбітражних рішень в Україні слідус наголосити на помилках українського судочинства, адже дослідження даної проблеми допоможе заповнити прогалини української судової практики, що стосується міжнародного комерційного арбітражу. Тим більше, зробити це необхідно, оскільки значної частини цих помилок можна досить легко уникнути. Головними умовами досягнення такого результату є: залучення експертів в галузі міжнародного комерційного арбітражу для розгляду клопотань в державному суді про визнання та виконання арбітражних

рішень, що сприятиме більш ефективній роботі національних судів в цій сфері; знання відповідної нормативної бази міжнародного законодавства та внутрішнього законодавства в сфері регулювання міжнародного комерційного арбітражу; знання відповідних правових принципів і вибір правильного підходу до вирішення питань, що постають на практиці.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року // Офіційний вісник України. – 2004. – № 45. – Ст. 3004.
2. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 р. № 12 [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_070
3. Захватаєв В. Міжнародний арбітраж: чинні правила й усталені помилки української судової практики // Юридичний журнал. – №10. – 2013 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/print.php?id=4043>
4. Захарченко Т., Теплюк М. Визнання і виконання міжнародних арбітражних рішень в Україні: питання теорії та практики // Право України. – 2011. - № 1. – С. 9-10.
5. Ухвала Приморського районного суду м. Одеси від 03.03.2015 у справі № 522/14695/14 за клопотанням JEWELSOFT LTD про надання дозволу на примусове виконання арбітражного рішення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43014591>
6. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24.02.1994 р. № 4002 – 12 [Текст] // ВВР. – 1994. - № 25. – ст. 198.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV IV [Текст] // ВВР. – 2004. – № 40-41, 42. – ст. 492.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЛИТТЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Сидоренко Тетяна Юріївна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого,
E-mail: love_7999@mail.ru

Ключові слова: укрупнення дрібних підприємств, злиття юридичних осіб, поглинання, приєднання, процедура злиття

Інтеграція України в ЄС передбачає необхідність здійснення значних реформ, перш за все, в економічній сфері, сфері господарювання. З метою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та зміцнення їх позицій на відповідному ринку виникає потреба в їх укрупненні шляхом зменшення кількості дрібних підприємств. Здійснення такого укрупнення можливо шляхом проведення процедури злиття юридичних осіб.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють процедуру злиття юридичних осіб, є Цивільний та Господарський кодекси України, ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», ЗУ «Про господарські товариства».

Однією з проблем правового регулювання злиття юридичних осіб в Україні є вузьке розуміння законодавцем процедури злиття взагалі. Визначення поняття «злиття юридичних осіб» відсутнє в чинному законодавстві. Відповідно до ч. 2 ст. 59 Господарського кодексу України, у разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, утвореного внаслідок злиття. [1]

У Третій директиві ЄС, присвяченій проблемам злиття, передбачено два види злиття – шляхом поглинання і шляхом утворення нової юридичної особи. [2] Отже, згідно із правом ЄС, приєднання не є окремим видом припинення юридичної особи, а злиття тлумачиться набагато ширше. Якщо в праві України злиття – це виникнення нової юридичної особи – правонаступника з передачею їй згідно з передавальними актами всього майна, всіх прав та обов'язків двох або більше юридичних осіб одночасно з їх припиненням, то, згідно із Третьою директивою ЄС, злиттям є як створення нової юридичної особи, до якої переходять усі права та обов'язки юридичних осіб, які беруть участь у злитті, з одночасним їх припиненням, так і перехід таких прав та обов'язків до вже існуючої юридичної особи.

Обґрунтовуючи необхідність удосконалення правового регулювання процедури злиття юридичних осіб та приведення національного законодавства у відповідність до права ЄС, деякі науковці, зокрема Загребельний О. М., пропонують розширити зміст поняття злиття, включивши до нього як безпосередньо злиття в теперішньому розумінні, так і приєднання юридичної особи. [3, ст. 466]

Чинне законодавство, що регулює порядок злиття юридичних осіб, є недосконалим. Зокрема, ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» містить положення, які не відповідають фактичному порядку речей. Так, в ч. 3 ст. 34 цього закону вказується, що у разі припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання, рішення про припинення юридичної особи підписується уповноваженими особами юридичної особи або юридичних осіб, що припиняються, та юридичної особи – правонаступника. Однак, у разі злиття юридичних осіб на момент прийняття та державної реєстрації рішення про припинення юридичних осіб правонаступника ще не існує і не може існувати.

Залишається законодавчо неврегульованим питання щодо підготовки до процедури злиття господарських товариств. Цей момент потребує врегулювання, оскільки реорганізація юридичних осіб вимагає від учасників цього процесу активних дій і чималих видатків на їх проведення, а тому виникає ризик понесення збитків. З метою захисту інтересів юридичних осіб та запобігання негативних наслідків від дій, що заздалегідь не сплановані учасниками реорганізації, деякі науковці, зокрема, Шевченко Н. І., пропонують на попередньому етапі реорганізації укладати організаційний договір про підготовку до злиття, який можна визначити як дво- чи багатосторонній господарський договір, відповідно до якого господарські товариства, що беруть участь у злитті або приєднанні, набувають права та несуть обов'язки, пов'язані з підготовкою та проведенням їх реорганізації. З метою правового закріплення можливості укладення такого організаційного договору пропонується внести відповідні зміни до законодавства. [4]

Вихід українських підприємств на європейський ринок передбачає жорстку конкуренцію, а тому є потреба у швидкому і комплексному реформуванні законодавства України, приведенні його у відповідність до європейського права. Своєчасна адаптація українського законодавства до передових світових норм допоможе нашій країні посісти гідне місце серед найрозвиненіших країн світу.

Науковий керівник: к.ю.н. Задахайло Д.Д.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies // OJ L 295, 20.10.1978.

3. Загребельний О. М. Актуальні проблеми адаптації правового регулювання злиття та поглинання компаній в Україні до права ЄС / О. М. Загребельний // Теорія та практика державного управління. – 2012. – № 3. – С. 464-469

4. Шевченко Н. І. Правове регулювання припинення господарських товариств шляхом реорганізації: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mydisser.com/dfiles/71330363.doc>

СУЧАСНІ ПРОГРАМИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

Симоненко Орина Сергіївна

студентка-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: медіація, конференції у громаді, сімейні конференції, «кола правосуддя»

Виправити недоліки сучасної системи кримінального правосуддя, зробити боротьбу зі злочинністю більш гуманною та дієвою як у ставленні до злочинця, так і у ставленні до потерпілого дозволяють сучасні програми альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів. В багатьох країнах Європейського Союзу відповідні програми впроваджені у правові системи та функціонують вже тривалий час, проте українське кримінальне процесуальне право у цьому аспекті перебуває лише на етапі становлення. Тому, безперечно наукову актуальність представляє вивчення специфіки таких сучасних програм альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів, що вимагає, у свою чергу, компаративного підходу, систематизації знань про зарубіжні системи з моделлю відновного правосуддя.

Дослідженню деяких питань даної теми присвячені праці багатьох вчених, таких як: А. Волденберг, Х. Зер, М. Гроєнхейзен, О. Соловійова-Полудніцина, О. Белінська, Л. Каїрбаєва, В. Козирева, А. Гаврилішкіна, В. Мельников та ін.

Слід зазначити, що основними категоріями програм є: медіація між потерпілим та правопорушником (victim offender mediation); проведення конференцій у громаді та сімейних конференцій (community and family group conferencing); проведення «кіл правосуддя» (circle sentencing); проведення кіл примирення (peacemaking circles) та пробації з відшкодуванням збитків та громадські ради й засідання (reparative probation and community boards and panels).

Вважаємо за доцільне розглянути найбільш широко вживані серед цих програм на європейському просторі.

Програми медіації між потерпілим та правопорушником були серед найперших ініціатив у сфері відновного правосуддя. В основу медіації покладено процедуру примирення сторін, добровільного усунення наслідків злочину та відшкодування шкоди за участю третьої нейтральної сторони – медіатора.

Програми медіації можуть застосовуватися на етапі до висунення звинувачення, після висунення звинувачення на етапі попереднього розгляду справи у суді та на етапі після відбуття покарання, й передбачають добровільну участь потерпілого та правопорушника. Програми також можуть запропонувати процес на етапі до винесення вироку, рекомендації з

якого матимуть значення для характеру вироку. Коли процес відбувається до винесення вироку, результати медіації зазвичай представляються на розгляд прокурора чи судді. Процес медіації між потерпілим та правопорушником може також успішно використовуватись на етапі перебування правопорушника у місцях позбавлення волі й може стати частиною реабілітаційного процесу навіть у тих випадках, коли правопорушники відбувають довгострокові вироки [1, с. 17].

Професійний медіатор (фасилітатор) допомагає сторонам кримінально-правового конфлікту досягти домовленості у формі медіативної угоди, що сприятиме завершенню інциденту належним чином. Така угода повинна враховувати потреби обох сторін та забезпечувати розв'язання конфлікту.

У дійсності медіатор зазвичай зустрічається з обома сторонами завчасно до їхньої спільної зустрічі та може їм допомогти підготуватися до неї належним чином. Проте, варто підкреслити, що безпосередній контакт між потерпілим та правопорушником не завжди можливий або ж бажаний з боку потерпілого. Відтак, непрямі процеси медіації, де медіатор зустрічається зі сторонами послідовно й окремо, також набули широкого застосування [1, с. 18].

Проаналізувавши такий альтернативний спосіб вирішення кримінально-правових конфліктів як медіація між потерпілим і правопорушником, можна виокремити три основні вимоги, що мають бути дотримані перед її практичним застосуванням:

- правопорушник має приймати або ж не відкидати свою відповідальність за скоєне правопорушення;
- сторони мають добровільно прагнути цієї зустрічі;
- сторони мають бути переконані, що для них залучення у цей процес буде безпечним.

Щодо етапів процедури медіації, то можна зазначити наступні: передача справи для проведення процедури примирення; попередні зустрічі зі сторонами кримінально-правового конфлікту; зустріч потерпілого та правопорушника; звітність, моніторинг та закриття справи.

Звертаючись до конкретної медіаційної практики, слід зазначити, що, наприклад, у Англії існує багато варіантів медіації, що залежать від місцевих особливостей [2, с. 103–105]. Відповідно до цього, медіація може становити будь-який етап або стадію кримінального процесу, а згідно з цим, залежно від сфери її втілення, набуває функціональної специфіки: судова медіація та поліцейська медіація [3, с. 99].

У Франції юридичним підґрунтям для розвитку практики розв'язання конфліктів шляхом медіації стали статті 40, 41 Кримінально-процесуального кодексу (статті прийняті в 1993 р.), згідно яких прокурор має право “вирішувати, які кроки застосувати” щодо конкретної справи. Повноваженнями прокурора також є “до початку судового провадження по справі, за згодою сторін, удатися до застосування процедури медіації, якщо, на думку прокурора, це допоможе забезпечити відшкодування збитків потерпілому; усунути перешкоди, пов'язані з порушенням закону; реабілітувати індивіда”. Законодавством дозволяється пряма і непряма медіації. Бажаним результатом є досягнення угоди, згідно якої правопорушник визнає свою вину та матеріально відшкодовує завдані збитки. Яким би не був результат процедури, про нього повідомляють прокурора, який і приймає рішення щодо відкриття чи закриття кримінальної справи.

Медіація у Франції включає такі основні етапи:

- підготовчий – обмін інформацією між прокурором і асоціацією, аналіз конфлікту, попередня робота з сторонами;
- безпосередньо медіація – процедура примирення та укладання угоди;
- закриття справи та її оцінка – асоціація або приватний медіатор передають прокурору офіційний звіт про процедуру медіації та її результати [4, с. 130].

Законодавство Нідерландів передбачає можливість застосування медіації у випадках скоєння злочинів неповнолітніми (стаття 77а Кримінального кодексу, 1994 р.) та повнолітніми

(Директива про опіку потерпілих, 1995 р.). Однак, конкретні механізми провадження програми примирення у законодавстві не визначені.

Насьогодні в Нідерландах діє 4 програми відновного правосуддя. Перша з них – орієнтована на неповнолітніх правопорушників і є альтернативою кримінальному розгляду справи. За результатами цього виду медіації може бути прийняте рішення про виконання правопорушником громадських робіт, участь в освітньому проекті та матеріальну компенсацію збитків, завданих потерпілому. Програма для неповнолітніх поширюється на нетяжкі та середнього рівня тяжкості злочини, участь у медіації обов'язково узгоджується з прокурором. У разі укладання угоди, судове провадження припиняється. Служба медіації слідкує за виконанням угоди. Три інші програми стосуються повнолітніх правопорушників. Медіація між сусідами – орієнтована на врегулювання незначних правопорушень у соціально неблагополучних районах. Медіація за вимогою, перш за все, орієнтована на потерпілих і може застосовуватися на будь-якій стадії кримінального провадження у справах будь-якої складності. Якщо правопорушення не дуже серйозне, успішна медіація з відшкодуванням збитків призводить до закриття справи. У інших випадках, результат медіації впливає на рішення суду. Третій різновид програм – відновна медіація, яка проводиться за проханням однієї із сторін кримінального конфлікту за умови згоди іншої сторони. Дана процедура проводиться після винесення вироку, орієнтована на потерпілого та правопорушника і передбачає тільки нематеріальну компенсацію. Відновна медіація не змінює вироку для правопорушника [4, с. 131].

В Україні актуальність питань, пов'язаних із примиренням сторін у кримінальному процесі шляхом медіації, полягає у неврегульованості процесу здійснення медіації, її принципів, статусу суб'єктів медіації та інших питань, що виникають із впровадженням даного інституту. Водночас варто зазначити, що у Верховній Раді України зареєстровано декілька проектів Закону України «Про медіацію», але до набрання ним чинності процедура медіації фактично залишається не реалізованою і існуючою тільки на папері.

Ще однією програмою альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів є проведення конференцій у громаді та сімейних конференцій. Більшість випадків регулюють представники правоохоронних органів через повідомлення про можливість проходження програм відновного правосуддя та шляхом проведення сімейних конференцій під контролем правоохоронних органів чи представників суду.

Кожен процес конференції має голову чи фасилітатора. Фокус процесу конференції є ширшим за звичайний фокус програм медіації. Конференції у громаді інколи також застосовуються як програма альтернативних заходів, завдяки чому правопорушник може бути вилучений із системи кримінального правосуддя. Коло залучених людей зазвичай складається з тих, хто найбільш близько пов'язаний із правопорушником та потерпілим, а також будь-яких інших членів громади, зацікавлених у процесі. Агенція або ж група у громаді, до якої направляють правопорушника, також відповідальна за відстеження дотримання правопорушником умов угоди і може функціонувати як під безпосереднім наглядом представників правоохоронних органів чи системи правосуддя, так і без такого нагляду [1, с. 20 – 21].

13 Вивчення випадку

Сімейні конференції є іншою поширеною у Європейських країнах програмою альтернативних способів вирішення кримінально-правових. Сімейні конференції є унікальною формою здійснення правосуддя, яка базується на двох основних припущеннях. Перше з них стосується почуттів сорому і провини: правопорушник відчуває сильніший сором і власну провину, коли до процесу правосуддя залучені значимі для нього люди – члени сім'ї, які підтримують його. Це сприяє формуванню бажання виправити скоєне зло, отже і прийняттю відповідальності за власні дії – це друге припущення. Ефективність сімейних

конференцій сприяла їх впровадженню в системи правосуддя таких країн як Великобританія, Нідерланди, Швеція та Бельгія [5, с.155; 6, с. 6].

Зміст програми полягає у тому, що замість слухання справ у суді соціальний працівник організовує зустріч потерпілого і правопорушника, де будуть присутні члени родини правопорушника, адвокат правопорушника та представник поліції, який виконує функцію обвинувачення. У процесі конференції учасники обговорюють ситуацію конфлікту, виражають свої почуття, отримують відповіді на питання, які їх хвилюють. Потім правопорушник та його родина залишають кімнату з метою обговорення питання відшкодування завданих збитків та стратегії подальших дій. Вироблений план дій обговорюється усіма учасникам конференції, але остаточно приймається тільки у випадку згоди усіх присутніх. Результатом подібних конференцій зазвичай є не тільки план відшкодування завданих збитків, а також рішення стосовно того у який спосіб буде відбуватися корекція поведінки правопорушника: ув'язнення, громадські роботи, участь у реабілітаційних програмах та інше [5, с.155; 6, с. 6].

«Кола правосуддя» є однією із програм альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів. Організація проведення кола передбачає паралельну роботу з такими процесами: зцілення учасників від наслідків кримінального конфлікту; формування та підкріплення високого рівня довіри і взаєморозуміння між учасниками, що дозволяє кожному учаснику на рівних брати участь у обговоренні; розширення повноважень учасників у процесі вирішення кримінально-правового конфлікту, прийняття кожним частини відповідальності; залучення додаткових ресурсів для підтримки учасників та початку реабілітаційних процесів [7, с. 17].

Кола відновного правосуддя включають значну частину компонентів альтернативних підходів до вирішення кримінальних ситуацій: залучення членів місцевої громади, що сприяє їхній консолідації; організація зустрічі потерпілого і правопорушника; залучення до процесу обговорення і прийняття рішення членів родини та друзів потерпілого і правопорушника. Справедливість у процесі проведення кіл забезпечується через надання кожному учаснику рівних можливостей під час обговорення та прийняття рішення [8, с. 30 – 31].

Результати проведення “кола” зазвичай подаються судді, котрий міг брати або ж не брати безпосередню участь у «колі правосуддя», і не є обов'язковими для суду. Суд сприймає розроблений у ході проведення програми план дуже серйозно, проте він не обов'язково повністю приймає або ж схвалює його. Суд може також прийняти план у доповнення до іншого вироку, який він може винести [1, с. 23 – 24].

Проте, варто зазначити, що така програма «кіл правосуддя» є поширеною у Канаді, і не набула значної підтримки на європейському просторі.

Враховуючи все вищезазначене, варто підкреслити, що форми реалізації програм альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів та моделі їх функціонування є різними. Наразі наша країна знаходиться на етапі формування вітчизняної моделі. Найбільш доцільною програмою у рамках правової системи України видається медіація. Оскільки саме ця програма призначені враховувати потреби потерпілих від правопорушень, водночас забезпечуючи відповідальність правопорушників за скоєне. Процес медіації є найбільш ефективним, оскільки потерпілі та правопорушники можуть висловити свої почуття напряду одне одному та спільно відшукати нове розуміння ситуації. Програма медіації має чіткий інструментально-методичний план проведення, в основі якого покладено використання технік медіації, що відзначаються вузькою спрямованістю на прийняття рішення щодо конкретної проблеми, яка має бути вирішена шляхом узгодження інтересів сторін конфлікту.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Янович Ю. П.

Список використаних джерел:

1. Посібник з програм відновного правосуддя : посібник / перекл. С. Філь. – К. : «Verso-04», 2009. – 96 с.
2. Головки Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном английском праве [Текст] / Л. В. Головки // Правоведение. – 1998. – № 3. – С. 103 – 112.
3. Криминология и медиация: Криминологические исследования: Выпуск 8 / Луганский гуманитарный центр; [Гл. ред. канд. филос. наук В. И. Поклад]. – Луганск: ЛГЦ, 2014.– 316 с.
4. Горова А. Приклади існуючих програм відновного правосуддя в інших країнах [Текст] / А. Горова // Відновне правосуддя в Україні. – 2005. – № 1 – 2. – С. 130 – 133.
5. Землянська В. Запровадження відновлюючих підходів: зміна погляду на кримінальне судочинство [Текст] / В. Землянська // Право України. – 2003. – №10. – С. 154 – 156. 16.
6. Зер Х. Введение в восстановительное правосудие [Текст] / Х. Зер // Вестник восстановительной юстиции. – 2000. – № 1. – С. 2 – 10.
7. Максудов Р. Роль восстановительных процедур в профилактике социального сиротства // Восстановительные процедуры и технологии в профилактике социального сиротства [Текст] / Под. редакцией Т. А. Дугарской. – М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2002. – С. 7 – 20.
8. Фляммер М. Г. Восстановительный принципы в методике проведения «кругов заботы» // Восстановительные процедуры и технологии в профилактике социального сиротства [Текст] / Под. редакцией Т. А. Дугарской. – М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2002. – С. 20 – 40.

ПРОБЛЕМА ПІРАТСТВА КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

Симонова Ганна Михайлівна

курсант 2-го курсу факультету №3

Одеського державного університету внутрішніх справ

E-mail: makoviy09@i.ua

Ключові слова: піратство, комп'ютерні програми, комп'ютерні ігри, авторське право, захист

Розвиток науково-технічного прогресу не стоїть на місці. Суспільство, удосконалюючи свої минулі здобутки у сфері інформаційних, наукових, телекомунікаційних та інших технологій, кожного року виходить на новий рівень. Вплив технологій є настільки потужним, що охоплює практично всі сфери життєдіяльності людини, в тому числі роботу, дозвілля, освіту, приватне життя. Поява нових видів технологій та удосконалення старих стає важливою умовою розвитку світової економіки та соціального буття суспільства та окремих осіб, оскільки допомагає з великою ефективністю вирішувати різноманітні питання у різних сферах життя та в усіх частинах світу.

Комп'ютерні ігри на сьогоднішній день є невід'ємною частиною людського буття. Їх різноманіття дозволяє людині відволіктися від повсякденності, розважитись і насолодитися тією грою, яка їй до вподоби. Без ігор сучасне життя було б не повним, інстинкт суперництва закладений в людині від народження і вимагає самоствердження в усьому, що її оточує. Ігри – певна альтернативна заміна реальності. Але на сучасному етапі розвитку суспільства виникає певна проблема піратства у сфері використання і розповсюдження комп'ютерних ігор. Тобто відбувається порушення авторських прав створювачів та законних розповсюджувачів комп'ютерних ігор.

Проблема захисту авторських та суміжних прав на різних етапах технологічного розвитку розглядали і досліджували різні науковці: А. М. Коваль, В. П. Чеботарьов, М.Я. Мельников, Н. П. Бааджи, Я. П. Ващук, В. С. Дмитришин, О.В. Дем'яненко. Враховуючи здобутки та внески вказаних вчених на сьогоднішній день проблема забезпечення захисту авторських прав у випадку неправомірного розповсюдження та використання комп'ютерних ігор не вирішена до кінця.

Комп'ютерна гра — комп'ютерна програма, що служить для організації ігрового процесу (геймплея), зв'язків з партнерами по грі, або сама виступає в якості партнера. [1].

На міжнародному рівні питання захисту авторських прав урегульовано Директивою Ради «Про правову охорону комп'ютерних програм» від 14.05.1991 року та Директивою Європейського Союзу «Про правову охорону бази даних». Головний принцип, закладений у Директиві, полягає в тому, що комп'ютерна програма повинна розглядатися як об'єкт авторського права відповідно до Бернської конвенції. Згідно з Директивою об'єктом охорони є комп'ютерна програма, виражена в будь-якій формі, включаючи її підготовчі та проектні матеріали. При цьому авторським правом не охороняються ідеї і принципи, що лежать в основі будь-якого елемента комп'ютерної програми, включаючи ті, які складають основу її інтерфейсу. [2]. В Україні питання захисту авторських прав відбувається відповідно до ст. 18 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження. [3]. Тобто на законодавчому рівні питання захисту комп'ютерних програм урегульовано. Але чи відбувається захист авторських прав на практиці?

Згідно з даними дослідження Асоціації виробників програмного забезпечення (Business Software Alliance, BSA) в партнерстві з компанією IDC, Україна демонструє зростання рівня піратського програмного забезпечення, який досяг 86% (2010 р.), і вивів країну на 7-е місце в світі. [4]. Причиною цього на нашу думку є недостатня урегульованість відповідальності за комп'ютерне піратство. Як наслідок, в Україні відсутня відповідальність власників файлообмінних ресурсів, у той час як у деяких інших державах до відповіді можна залучити і адміністрацію хостинг-провайдера, чії клієнти поширюють піратське програмне забезпечення. [4]. Піратське розповсюдження і використання комп'ютерних ігор з кожним роком виходить на новий рівень. Вільний доступ населення до мережі Інтернет сприяє тому, що особа навіть не усвідомлюючи негативних наслідків своїх вчинків, не перестає незаконно використовувати контент, що викладається на вільних файлообмінниках.

Проблема урегулювання цього питання не має чіткого визначення. Адже на сьогоднішній день використання будь-яких комп'ютерних програм без визначеної за це плати не викликає жодних сумнівів. Боротьба з піратством має значення як з політичної точки зору, так і з економічної. Щодо політичного характеру, то він полягає в звинуваченнях України у низькому рівні захисту авторського права з боку міжнародної спільноти, а це має негативний наслідок при євроінтеграційній зовнішній політиці. Вирішення питання щодо піратства у сфері використання і розповсюдження комп'ютерних програм, у тому числі комп'ютерних ігор, потребує особливого вирішення.

Піратство у сфері комп'ютерних ігор полягає ще у певних особливостях цієї комп'ютерної програми. Специфікою ігор є особливі види захисту з прив'язуванням копії гри до носія (CD або DVD-диску). Для здолання таких обмежень піратами використовуються зламані версії файлів так спеціальні емулятори зчитувачів CD або DVD-дисків. Часто пірати виконують локалізацію гри (зазвичай неякісно, тільки субтитри, без озвучування), тоді як офіційна локалізація ще не з'явилась, або взагалі ще не вийшла на території конкретної країни. Існує практика випуску піратських збірок, тобто запис на один носій кількох ігор. Часто у цих випадках вирізаються окремі частини гри, наприклад озвучування персонажів. [5]. Ефективність боротьби з порушеннями авторського права в інтернет-мережі може бути

достатньо високою лише за умови створення в Україні «Реєстру авторських та суміжних прав». Сама наявність реєстру знімала б усі питання з визначенням того, кому належать авторські права на той чи інший продукт. При цьому, на думку дослідників, на сьогодні є великі сумніви, що в Україні через дефіцит бюджету буде створено такий реєстр. [6].

Отже, аналізуючи усе вищевказане, необхідно зазначити, що чинне законодавство, як загальне так і спеціальне, не деталізує сутність понять «охорона» та «захист» авторських прав у сфері порушення використання і розповсюдження комп'ютерних ігор, як одного із видів комп'ютерних програм. Разом з тим, зазначені нормативні акти встановлюють загальні умови і способи захисту цивільних прав та інтересів. При цьому умови захисту як особистих, так і майнових авторських та суміжних прав базуються на загальній моделі захисту суб'єктивних цивільних прав, але з певною специфікою. Захист авторських прав при використанні і розповсюдженні комп'ютерних ігор повністю базується на ст. 18 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», але виникає питання чи можна вважати ігри – літературними творами? Україна не переймає досвід зарубіжних країн, які досить успішно борються з питаннями піратства. Та не аналізує існуючі міжнародно-правові акти ЄС, які регулюють питання захисту комп'ютерних програм. На нашу думку, на сучасному етапі розвитку Української держави потрібно значно удосконалити існуючі законодавчі акти, що регулюють захист авторських прав у відповідності до реалій технологічного розвитку та встановити більш чітке поняття відповідальності за плагіат комп'ютерних програм.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Маковій В.П.

Список використаних джерел:

1. Компьютерная игра [Электронный ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Компьютерная_игра
2. Право Европейского Союза (ЕС). Как осуществляется правовое регулирование компьютерных программ и баз данных в качестве объектов авторского права? [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://referatwork.ru/eu_law/section-23-4.html
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/para0214#o214>
4. Кайзер Ю. А. Комп'ютерне піратство в Україні / Кайзер Ю.А., Ульяницька О. В. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2012/Pravo/3_96274.doc.htm
5. Интеллектуальная собственность. Контрафакция та піратство. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1685030363580/pravo/kontrafaktsiya_piratstvo
6. Захист авторських прав в Інтернет – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lib-pdg.at.ua/news/zakhist_avtorskikh_prav_v_internet/2014-03-10-20

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ МЕТИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА ЯК НАУКИ

Сідоров Михайло Вадимович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Тривалий час порівняльне правознавство є однією з найважливіших юридичних наук, яку вивчають студенти юридичних вищих навчальних закладів. Незважаючи, як зазначає О.В.

Петришин, на певну дискусійність питання щодо визнання за порівняльним правознавством статусу науки, її значення неможливо недооцінити [1, с. 10]. В контексті активізації європейської інтеграції України, компаративістські дослідження елементів правової системи посилюються і поглиблюються. Відповідно, актуальним є якнайповніше розуміння мети порівняльного правознавства як науки. Вірний вибір мети порівняльного правознавства надає можливість не лише здійснити правильну загальну цільову орієнтацію юриста-дослідника, а й визначити систему взаємопов'язаних правових завдань, послідовне вирішення яких дозволяє досягти поставленої мети.

Аналіз певної юридичної літератури показав, що науковців вже звертали до визначення мети порівняльного правознавства [2, с. 37-41]. Відповідно, вважаємо за доцільне систематизовано викласти деякі міркування з цього:

1) *Пізнавальна мета.* Зводиться до того, що порівняльне правознавство завжди орієнтоване на глибоке і масштабне вивчення правових явищ. Їх аналіз і оцінка стосовно внутрішньо-державного розвитку будуть більш повними та об'єктивними, за умови вивчення загальних і специфічних причин правових явищ, тимчасових і стабільних правових ситуацій в різних державах, вивчення впливу факторів, що призводять до зміни національних законодавств, до прийняття і зміни правових актів; характеристики умов, що сприяють або стримують реалізацію права.

Змістом пізнавальної мети є характеристика права з точки зору нових тенденцій та напрямків його розвитку;

2) *Інформаційна мета* є похідною і тісно пов'язаною з першою. Вона визначається як засіб досягнення пізнавальної мети порівняльного правознавства і як його самостійна функція. Задля досягнення цієї мети, порівняльне правознавство постійно аналізує матеріали про розвиток і функціонування зарубіжних правових систем, державних інститутів, про їх взаємозв'язок між собою, вивчає відомості про правові ситуації і тенденції правового розвитку в регіонах та світових масштабах. Дана мета порівняльного правознавства надає можливість та передбачає необхідність отримання правової інформації стосовно дії права за різних умов, ситуацій, правового життя та рівня правової стабільності різних держав тощо;

3) *Інтегративна мета* порівняльного правознавства визначена курсом держави або держав, міждержавних об'єднань на гармонізацію і зближення національних законодавств. Критерієм порівняння та оцінки національних законодавств виступають інтереси держав в узгодженому правовому регулюванні, пошук і визначення об'єктів такого регулювання, виявлення розбіжностей національних законодавств і можливих засобів їх подолання;

4) *Критична мета* порівняльного правознавства, яка обумовлена об'єктивними і суб'єктивними факторами. «Критичне порівняння» було переважною метою у співставленні правових систем капіталізму і соціалізму. Іншу вісь критичної оцінки пронизують численні дослідження іноземних законодавств. Саме завдяки критичному підходу до порівняльного вивчення державно-правових явищ з'ясовуються: а) негативні процеси, що відбувалися в минулому або протікають на сучасному етапі в правовій сфері; б) встановлюються відмінності та розбіжності у законодавстві як однієї країни, так і декількох держав; в) з'ясовуються причини, що призвели до певних недоліків у правовому житті суспільства та г) визначаються можливі шляхи їх усунення;

5) *Пропагандистська мета* порівняльного правознавства. Кожна держава зацікавлена в захисті своєї правової системи і в пропаганді її переваг. Переважно вказана мета має теоретичний аспект. Науковці певної країни, досліджуючи власне законодавство, приділяють, звичайно, увагу виявленню позитивних рис останнього, з'ясовують сприятливі обставини та умови, в яких існує право. Виходячи з цього, визначають якісні зміни у правовому житті суспільства, вказують на позитивні правові фактори, що викликали такі зміни;

б) *Прогностична мета.* Завдяки їй виявляються усі зміни, що відбуваються у державному правовому житті за певний період часу. Встановлюються як позитивні, так і негативні фактори цих змін, політичні, економічні та інші причини, що призвели до цього. Порівняльно-правовий аналіз задля досягнення прогностичної мети, на наш погляд, може передбачати складання прогностичних таблиць, які будуть містити хронологічні відомості стосовно тенденцій функціонування і розвитку окремих державно-правових явищ, в певних умовах, процес їх прогресу чи регресу, що виведе дослідників на відповідні прогнози щодо стану досліджуваних об'єктів у майбутньому;

б) *Навчальна мета.* Незалежно від того як розуміти порівняльне правознавство, як метод дослідження чи як самостійну наукову дисципліну, юристи багатьох країн світу активно вивчають державу і право в цілому, його галузі, інститути, норми у порівняльному аспекті з дотриманням спеціальної методики порівняльного законодавства. Численні юристи підкреслюють сьогодні інтерес, важливість і навіть необхідність порівняльного вивчення права. Юридична наука ні в якій мірі не повинна обмежувати себе рамками однієї держави. Викладання порівняльного правознавства ведеться на міжнародному рівні. Усі системи вирішення колізій законів передбачають застосування в ряді випадків іноземного закону. Компаративістика відкриває перед студентами та науковцями, які вивчають право, нові горизонти, знайомить їх з юридичними нормами і системами, що відмінні від їх власних.

Узагальнюючи наведене вище, є підстави зазначити, що порівняльно-правовий аналіз здатний озброїти юриста ідеями і аргументами, які не можна отримати навіть при досить гарному знанні законодавства. Порівняльне правознавство у всіх випадках є необхідним для поглибленого вивчення історії права, філософії права, а особливо - загальної теорії права. Лише порівняння дозволяє висвітлити «юридичний феномен» в цілому, а не яку-небудь його частину. Роль порівняльного правознавства полягає у набутті нових знань про правову дійсність як основу подальших теоретичних досліджень права.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов, І.О. Биля-Сабодаш та ін.; за аг ред. О.В. Петришина. — Х.: «Право», 2011. – 272 с.
2. Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения /Ю.А. Тихомиров - М.: Юрист, 1996. - 432 с.

ПРОКУРАТУРА НА ШЛЯХУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Сливенко Вячеслав Альбертович
кандидат історичних наук, доцент, докторант
факультет міжнародної економіки
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара
E-mail: slivenko@fme.dnulive.dp.ua

Ключові слова: прокуратура, реформа, оновлення, демократичні перетворення, репресії, законність

За часів незалежності нашої держави було здійснено велику кількість спроб реформування прокуратури. Сьогодні триває черговий етап перетворень і необхідно відзначити, що на цей раз реформа передбачала втілення дійсно прогресивного міжнародного досвіду. Отже, незважаючи на попередні декларації влади, підсумками реформи незадоволені всі сторони її проведення, що іноді породжує серед політиків ідеї щодо формування нових конкурсних комісій для набору прокурорів з іноземців, що прямо суперечить нормам українського законодавства [9]. Ключове завдання проведення реформи полягало в радикальному оновленні складу місцевих прокуратур, що дозволило б запуснути «ланцюгову реакцію» оновлення всієї прокуратури в цілому. Нажаль, кардинального оновлення відомства поки не відбулося. В місцевих підрозділах здебільшого залишився «старий» кадровий склад. Значно збільшилося службове навантаження на працівників завдяки триразовому скороченню кількості місцевих підрозділів. Також до негативних наслідків останніх перетворень можна віднести тенденцію витіснення зі структури досвідчених і кваліфікованих співробітників. Тому сьогодні особливо актуальною є тема подальшого реформування інституту прокуратури у нашій державі.

Питанням удосконалення діяльності прокуратури присвячені праці відомих вчених: С. А. Кулинич, С. Н. Братановського, Ю. Є. Винокурова, А. Я. Сухарева та ін. Однак деякі аспекти прокурорської діяльності в період кардинального оновлення суспільства і надалі залишаються недостатньо вивченими.

Метою статті є: вивчення ефективності процесів, пов'язаних з реформуванням прокуратури крізь призму історичного досвіду перетворення радянської прокуратури у 1920-ті рр. на частину репресивної машини влади; оцінювання важливіших факторів переформатування відомства та прогнозування динаміки її подальших змін.

Зазначимо, що з моменту заснування радянської прокуратури у 1922 р. всі працівники відомства були членами партії і тому беззаперечно підпорядковувалися принципу демократичного централізму. Наприкінці 1920-х рр. ВУЦВК остаточно визначив функції прокуратури і одним з основних напрямів роботи відомства стало здійснення нагляду за органами ДПУ [1, 62]. Радянська прокуратура повинна була стати своєрідною протипогою всевладдю чекістів. Але прокуратура під тиском партапарату, замість нагляду за дотриманням законності в республіці, фактично стала на шлях покриття злочинів, що чинилися з боку карально-репресивних органів. Проте, населення ще сподівалося на допомогу відомства, про що свідчить велика кількість звернень громадян, які зберігаються в архівах [2, 11]. Необхідно відзначити, що з початку періоду індустріалізації та колективізації в УСРР скарги та звернення від населення розглядалися прокурорами здебільшого лише у тих випадках, коли на це була пряма вказівка від партійного керівництва.

Вирішальною подією, яка дала поштовх початку масштабних репресій стала хлібозаготівельна кампанія 1927–1928 рр. Саме в цей період прокуратура почала перетворюватися з наглядового органу на частину карально-репресивного механізму влади. Згідно з наказом народного комісара юстиції УСРР при всіх окружних прокуратурах були створені спеціальні групи для забезпечення «максимального прискорення репресій». Архівні джерела свідчать про активну участь представників прокуратури у діяльності особливої наради та «хлібних трійок» при колегії ДПУ. Ці позасудові органи у скорочені терміни приймали рішення про виселення засуджених у віддалену місцевість, ув'язнення до концтаборів або розстріл [3, 38].

Важливо відзначити, що протягом 1920-х рр. прокуратура УСРР перетворилася на одне з головних знарядь примусу та терору тоталітарного режиму. На неї покладалася завдання пошуку підстав для притягнення до відповідальності примарних та уявних класових ворогів, шпигунів, зрадників, саботажників та шкідників. Посилення авторитарних методів керівництва і інші негативні риси партійно-державного адміністрування відбивалися на діяльності відомства практично до 1991 р. коли Україна стала незалежною.

Слід зазначити, що після здобуття незалежності питанням демократичних реформ в прокуратурі та перебудови її з репресивного знаряддя влади на дійсно демократичний, незалежний інститут нагляду за законністю завжди приділялося багато уваги. Останню спробу реформування прокуратури було розпочато у 2014 р. і нарешті, 2 липня 2015 р. набрав чинності новий Закон України «Про прокуратуру» (далі – Закон) [4]. Закон позитивно оцінено експертами, оскільки він враховує всі рекомендації міжнародних спостерігачів. Розглянемо детальніше основні аспекти прогресивних змін в організації прокуратури за новим законодавством.

Головним нововведенням реформи стало позбавлення прокуратури непритаманних функцій. По-перше, – це втрата функції загального нагляду, яка дісталася відомству як спадщина від СРСР, коли контролюючі органи мали безмежні повноваження [6]. По-друге, – це виконання наглядової функції тільки у рамках кримінального провадження.

Нарешті відбулася кардинальна перебудова структури відомства: триразове скорочення кількості місцевих прокуратур, що в умовах позбавлення зайвих функцій відомства цілком виправдано [5]. Запропоновані нові принципи кадрової політики: чітка визначеність загальної чисельності працівників; прозорий конкурсний відбір майбутніх працівників (з відкритим оголошенням інформації про вакансії, рейтинг кандидатів та підсумки проведення анонімних тестових іспитів); переведення прокурорів з однієї прокуратури в іншу на конкурсній і прозорій основі; зміна статусу посади Генерального прокурора України на адміністративну (відтепер звільнення Генерального прокурора з адміністративної посади не припиняє його діяльності як прокурора) та ін. [8, 90].

Вкрай важливим є суттєве підвищення ступеню незалежності співробітників. За новим Законом прокурори вивільняються від неофіційного «пресу» керівництва, усних доручень, «прохань», «телефонних пропозицій» прокурорів вищого рівня [9]. Також підвищенню незалежності співробітників буде слугувати і подальший розвиток органів прокурорського самоврядування – ради прокурорів та кваліфікаційної комісії. До них прокурор має право звернутися за захистом від незаконних вимог прокурорів вищих рівнів [10, 14].

Велику увагу в Законі приділено удосконаленню системи мотивації співробітників. Документом встановлено чітко визначені розміри зарплат, премій, матеріальної допомоги, доплат за вислугу років та за адміністративну посаду. Значно підвищено ступень відповідальності працівників за дисциплінарні проступки – визначені підстави для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності [4].

Підсумовуючи, зазначимо, що реформування прокуратури здійснюється з урахуванням кращих міжнародних стандартів правоохоронної діяльності, що дозволило відомству позбавитися непритаманних функцій, здійснити кардинальну перебудову структури органів, суттєво підвищити рівень незалежності співробітників, удосконалити систему їх мотивації. Проте, багато проблем ще не вирішено і вивчення історичного досвіду діяльності прокуратури в умовах радянської системи допоможе у подальшій перебудові «карального всевидючого ока» на нову правоохоронну структуру, яка буде відповідати вимогам правової держави.

Список використаних джерел:

1. Братановский, С. Н. Правовая организация управления в органах прокуратуры. Монография / С. Н. Братановский. – М.: Директ, 2012. – 189 с.
2. Slivenko, V. A. Problems of reforming the law enforcement system of the state: an innovative method of motivation of staff [Текст] / V. A. Slivenko, A. V. Slivenko // Вісник ДНУ. Серія: Менеджмент інновацій. Вип.5. – Д.: ДНУ, 2015. – С.10-16.
3. Организация работы и управления в органах прокуратуры (Под ред. Ю.Е. Винокурова). – М.: Высшее образование, 2005. – 460 с.
4. Закон України «Про прокуратуру» [Електронний ресурс] / Режим доступу URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення 24.02.2016р.).

5. Конституційні функції прокуратури. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. [Електронний ресурс] / Режим доступу URL: http://www.gp.gov.ua/ua/task_funct_gpu.html (дата звернення 24.02.2016р.).

6. Посол ЄС про зміни до Закону «Про прокуратуру» [Електронний ресурс] / Режим доступу URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/02/17/7099300/?attempt=1> (дата звернення 25.02.2016р.).

7. Сливенко, В. А. Інновації у стратегічному управлінні в правоохоронній сфері у період реформування [Текст] / В. А. Сливенко, О. В. Сливенко // Вісник ДНУ. Серія: Менеджмент інновацій. Вип.4. – Д.: ДНУ, 2015. – С.85-92.

8. Понятие, задачи и принципы управления в органах прокуратуры (Под ред. А.Я. Сухарева). – М.: Норма, 2001. – 384 с.

9. Прозорість в діяльності прокуратури [Електронний ресурс] / Режим доступу URL: <http://rada.gov.ua/news/.html> (дата звернення 22.02.2016р.).

10. Кулинич, С. А. Управлінські процедури в діяльності органів прокуратури: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право / С. А. Кулинич ; ХНУВС. – Харків, 2007. – 20 с.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ЮРИДИЧНИЙ ПРОЦЕС»

Слинько Дмитро Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Харківського національного університету внутрішніх справ
E-mail: dimasdv1974@ukr.net

Ключові поняття: юридичний процес, законодавство, правове регулювання, правовий процес

Юридичний процес у правовій науці пройшов декілька етапів становлення і розвитку. Це обумовлено тим, що правові норми, що регулюють юрисдикційну діяльність, виникають лише на пізніх етапах розвитку людського суспільства, оскільки це певною мірою відображає ступінь цивілізованості суспільства [1, с. 298].

Чинне законодавство України також широко використовує поняття «процес». Воно вживається не тільки по відношенню та в рамках цивільно-процесуального, кримінально-процесуального, господарсько-процесуального законодавства чи законодавства про адміністративне судочинство, а й по відношенню до всіх цих видів судочинства [2, с. 113].

Дане поняття, в залежності від сфери використання та контексту застосування, може набувати різного значення. Так, в законодавстві воно використовується не тільки для характеристики юридичного процесу, а й для описання фаз розвитку будь-яких предметів і явищ, що відбуваються закономірним порядком [3, с. 738]. У чинному законодавстві досить часто зустрічаються поняття «процес приватизації», «виробничі процеси», «технологічний процес», «процес виготовлення продуктів переробки» та ін.

Виходячи з вищевикладеного, слід виокремити три аспекти розуміння процесу - «процес в загальносоціальному значенні», «правовий процес» та «юридичний процес». Спроби автоматично перенести загальносоціальні визначення процесу в юридичну науку є, на думку О.І. Миколенка, безпідставними, оскільки юридична наука має свою специфіку, обумовлену її предметом, що безпосередньо відображається на формуванні її категоріального апарату [2, с. 113].

Термін «процес» (від лат. *processus* — проходження, просування) означає сукупність подій, станів, змін, яка має певну цілісність і спрямованість. «Процес» як філософська категорія є самодостатньою субстанцією, яка існує як у формах індивідуальної свідомості, так і у об'єктивних формах суспільної свідомості [4, с. 30]. В загальносоціальному значенні процес може розглядатися як послідовна зміна фаз розвитку предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком або сукупність ряду послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату [5, с. 738].

Розглядаючи «процес» у правовій площині, слід враховувати загальні ознаки та закономірності, притаманні явищу в його загально філософському розумінні. З урахуванням того, що «процес» у загальному розумінні є сукупністю станів об'єкта, що послідовно змінюють один одного, то в юридичному розумінні «процес» становить аналогічну послідовність етапів реалізації правових норм. При цьому мається на увазі офіційна реалізація будь-яких матеріальних норм у вигляді впорядкованого процесу, а не лише спрямованих на регламентацію окремої сфери соціальних відносин (наприклад, у сфері судочинства). Таким чином, «правовий процес» - це послідовна зміна фаз розвитку предметів і явищ, що відбувається в порядку, передбаченому нормами права та сукупність ряду врегульованих нормами права послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату [2, с. 113].

Кажучи інакше, правовий процес є різновидом соціальних процесів, що представляють собою певну послідовність змін правової системи, її компонентів та елементів з плином часу, спрямованих на досягнення конкретного юридично значущого результату.

На відміну від правового процесу, юридичний процес завжди регламентується нормами права. Правовий процес, навпаки, може не регламентуватися нормами права - наприклад, процес правового регулювання чи правотворення. Він є різновидом правового процесу, оскільки складається з ряду стадій і веде до досягнення певного юридично значущого результату. Цей результат відображається у врегульованості суспільних відносин, які входять у предмет правового регулювання нормами права.

Юридичний процес, в свою чергу, являє собою складну, триваючу в часі систему послідовно здійснюваних про процесуальних дій, які прямо передбачені нормами процесуального права. Змістом правового процесу можуть виступати не тільки процесуальні, а й інші дії непроцесуального характеру, наприклад дії з підготовки та обговорення тексту законопроекту. Результат юридичного процесу завжди відомий та закріплюється нормами процесуального права, в правовому процесі результат не закріплюється. Виходячи з вищевикладеного, впливає, що юридичний процес є однією з різновидів правового процесу, і вони співвідносяться між собою як частина і ціле [7].

У вузькому значенні «юридичний процес» - це встановлений законом порядок провадження у кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних і а інших справах, що обумовлює поділ галузей права та галузей законодавства на матеріальні та процесуальні [8, с. 481].

Як відзначає О.І. Миколенко, «юридичний процес» як наукове поняття набув свого специфічного змісту в юридичній науці. При цьому суб'єктивний підхід кожного вченого, який займається проблемами юридичного процесу не дає остаточно визначитись з його змістом [2, с. 113].

Список використаних джерел:

1. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права. Монография.— М., 1999. — 336 с.
2. Миколенко О.І. Теорія адміністративного процедурного права. Монографія. — Харків; Бурун Книга, 2010. — 336 с.

3. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів [уклад. Н. Д. Кусайкіна Ю. С. Цибульник], за заг. ред. проф. В. В. Дубічинського. — Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. — 1008 с.
4. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. — 2-ге вид., перероб. і **и.ніт К.:** **УРЕ, 1986. — 800с.**
5. Кузьменко О. В. Адміністративний процес у парадигмі права: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07/О.В. Кузьменко; Київський національний університет внутрішніх справ,- Київ, 2006.—401 с.
6. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів [уклад. Н. Д. Кусайкіна Ю. С. Цибульник], за заг. ред. проф. В. В. Дубічинського. — Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. — 1008 с.
7. Осипов М. Ю. Понятие правовых процессов и их соотношение с юридическим процессом [Текст] / М. Ю. Осипов // Современное право. - 2009. - № 11. - С. 7-10.
8. Юридична енциклопедія [Текст] / ред. Ю. С. Шемшученко [та ін.]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. - К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1998 . - Т. 6: Т - Я. - 2004. - 768 с.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРИМІРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР

Слінько Дмитро Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: dimalaw@mail.ru

Ключові слова: примірювальна процедура, процес, вирішення конфліктів, кримінальне судочинство, тріалог, кримінальна відповідальність, угоди

Під процедурою в праві розуміється офіційно встановлений порядок дій при вирішенні матеріалів справи. Якщо ми розглядаємо процедуру, пов'язану з порушенням кримінальної справи, та провадження по матеріалах кримінальної справи, то в даному випадку слід говорити не про юридичний процес, а про кримінальний, оскільки суб'єкти процесу мають процесуальні права та обов'язки, які реалізуються ними як їх правовий статус.

У кримінальному процесі важливо розмежувати поняття процедури й процесу. Процес регулюється тільки законом, а процедура регулюється підзаконними актами. Це пов'язано з порядком правового регулювання, що відноситься до формально-юридичного моменту. Проте вирішальне значення має не формально-юридична ознака, а суть правових явищ.

Визначаються наступні ознаки процедури вирішення конфліктів:

- примірювальна процедура не повинна входити у протиріччя із законодавством;
- розгляд примірювального провадження проводиться тільки по нетяжких та середньої тяжкості злочинах;
- примирення проводиться тільки на підставі взаємної угоди між сторонами обвинувачення та захисту;
- реалізується примірювальне провадження тільки за примиренням обвинуваченого та потерпілого;

– найчастіше цей термін може використовуватися щодо суперечок, їх матеріальних збитків, погашення матеріального боргу у кримінальному процесі відповідно до позивної заяви цивільного позивача;

– правова позиція судді стосовно врегулювання спірних відносин, конфлікту, встановлення консенсусу полягає в тому, що спір може бути вичерпаним поза судовим розглядом, коли одна із сторін, яка звернулася до правоохоронних органів з приводу його вирішення, прийняла позицію протилежної сторони.

На відміну від процедури процес будується у формі діалогу.

Тріалог характерний для судових стадій процесу. Тріалог не пов'язаний з процедурними властивостями процесу. Процедура застосовується тільки на досудових стадіях процесу, а процесуальне право включає в собі основні положення метатеорії кримінального процесу і застосовується на судових стадіях, коли процедура повинна визначатися не через норму права або правову систему, а через форму юридичних процесів.

Процедура виступає як своєрідна нормативна модель здійснення юридичної діяльності, а не як сама діяльність. Якщо цей алгоритм порушений, то юридична діяльність не тягне за собою ніяких юридичних наслідків. Таким чином процедура становить не правовідношення, а порядок юридичних дій, які спрямовані на реалізацію відповідного правовідношення. Службова роль у механізмі правового регулювання ігнорує правову природу процедури і приводить до скасування самої процедури.

Консенсуальні або примірювальні процедури включають:

– посередницькі послуги з боку захисту в кримінальному процесі або з боку помічника судді для досягнення сторонами згоди при вирішенні виниклих розбіжностей;

– створення судової системи, пов'язаної з наданням широких повноважень приватним розшуковим агентствам, надання ширших повноважень стороні захисту в кримінальному процесі;

– проведення незалежної експертизи, оскільки матеріали для провадження експертизи надаються слідчим або стороною звинувачення, а не об'єктивними умовами огляду, який повинний проводити фахівець.

Форма в теорії права розглядається як зміст. Закони та підзаконні акти визначають «статус» виразу форми, його юридичну силу. При цьому субстанція відділяється виходячи зі змісту форми. Форма не тільки співвідноситься з тим, що вона оформляє, але і є необхідним атрибутом цілості та її визначеності.

Форма консенсуального провадження є практичною розробкою кримінального процесу, яка ґрунтується на теоретичному фундаменті. У цьому полягає складність функціонування даного інституту.

Перша форма визначається як публічна. Включає класичний публічно-правовий варіант реалізації норм права в кримінальному судочинстві. Друга форма – приватна, за участю в процесі приватних осіб. Третя – приватно-публічна. Четверта форма – договір. П'ята – оперативна форма консенсуального провадження. З п'ятою формою пов'язана безпека осіб, залучених у кримінальний процес.

Правила поведінки суду «mini-trial» детально розроблено міністерством юстиції США. Порядок проведення процедури міні-суду варіюється залежно від характеру суперечки і домовленості сторін. Дана форма має певні сторони, які припускає перш за все добровільна форма врегулювання розбіжностей. Відсутність судових правил, які зобов'язують використовувати законодавче врегулювання суперечки.

Угода між сторонами полягає в усній формі або сторони підписують протокол угоди. У протоколі указуються терміни погашення матеріальних збитків, конфіденційність, визначаються терміни, місце, а також інші умови, необхідні для врегулювання суперечностей між сторонами.

На останок, автор вважає за необхідне ввести у кримінально-процесуальний кодекс України статті, в яких передбачено встановлення консенсусу, тобто такої угоди, за якою

відносно особи, яка співпрацює з органом досудового розслідування зі слідчим, прокурором, судом по викриттю керівників злочинного угруповання, може бути прийнята постанова про відмову в продовженні кримінального переслідування, та звільнено таку особу від кримінальної відповідальності за допомогою консенсуальної процедури.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ І ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Смульська Алла Василівна

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

Україна сьогодні володіє важливою конкурентною перевагою – освітнім потенціалом і саме потенціалом лишається це надбання, оскільки для його розкриття й реалізації відповідні умови відсутні. То ж очевидним є факт необхідності створення необхідних умов для реалізації прогресивних освітніх викликів та негайного проведення саме дієвих реформ у освіті.

Отже, реформа вищої освіти у нашій країні є першочерговим завданням.

Вищі навчальні заклади повинні надавати якісні освітні послуги, адже це передумова формування висококласного кадрового потенціалу, тому необхідно чітко проаналізувати й оцінити здатність усіх, існуючих на сьогодні ВНЗ, і прийняти рішення щодо їх доцільної кількості. Також важливо нарешті перейти від декларативних гасел до об'єктивної дійсності і почати втілювати в життя статті, прийнятого ще у 2014-му році Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року [1], що свого часу був оцінений цілком позитивно.

Практично всі його нововведення здобули ще з самого початку потужну підтримку очільників вищів та громадськості, проте майже всі так і лишилися декларативними. Зокрема, це діяльність ВНЗ в умовах розширеної автономії (автономія університету – це право бути унікальним, тобто розвивати і впроваджувати свої власні програми і методи навчання, а також проводити власні дослідження. Різноманіття освітніх інституцій, свобода, змагальність, конкуренція – це цінності, які лежать в основі принципу автономії, і які, принаймні в теорії, заважають уніфікації. Апеляція до них є неодмінною частиною загальної політичної риторики стосовно університету. В цілому, як показує досвід, становище освітніх установ великою мірою залежить від базових цінностей суспільства. Якщо свобода є в числі таких цінностей, то це відобразиться також і в житті університетів [2]), збільшення ефективності міжнародної та дослідницької діяльності (обмін досвідом без сумніву важливий, проте надзавданням є збереження унікальності навчального закладу чи програми), введення жорстких санкцій за плагіат, науково-освітня (фінансування вищої освіти та наукових досліджень; інтеграція науки та освіти через збільшення наукової складової діяльності українських університетів) та фінансово-господарська автономія, зменшення навантаження на викладачів та студентів (варто пам'ятати, що головне завдання освіти – навчити людину вчитися. Але з-поміж завдань вищої школи є надзвичайно важливим сформувати у студентів потребу в самоосвіті, у постійному підвищенні рівня кваліфікації, озброїти їх раціональними прийомами самостійної навчальної діяльності; сприяти розвитку самостійного, критичного, творчого мислення, творчої активності майбутніх фахівців; сприяти соціальній самореалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства; сформувати навички грамотного збирання та опрацювання інформації; сприяти розвитку комунікативних здібностей та культури комунікації майбутніх фахівців [3]), опублікування на сайтах дисертаційних робіт, посилення ролі студентського

самоврядування, вільне обрання спеціальності бакалаврами при вступі до магістратури, вступ до ВНЗ лише за результатами ЗНО (чи є доцільним такий вступ на магістратуру?!), адресність академічних стипендій (додатковими критеріями можуть слугувати, наприклад: перемоги в міжнародних студентських конкурсах, міжнародна академічна мобільність студента, науково-дослідні ініціативи), доведення їх до рівня своєрідних соціальних виплат, формування ВНЗ самостійно навчальних програм та планів, визначення компетенцій випускника в межах певного напрямку чи спеціальності, обов'язкове володіння бакалаврами сучасного університету українською та англійською мовами саме на професійному рівні, створення нового контролюючого органу – Національного агентства із забезпечення якості освіти (однак новий Закон про вищу освіту не прописує зрозумілих механізмів, як уникнути централізації та монополізації державою оцінки якості вищої освіти. Законотворці означили акредитаційну структуру як Національне агентство із забезпечення якості освіти (вочевидь взявши за приклад британську Quality Assurance Agency for Higher Education). Цей симптоматичний переклад з англійської, на думку О. Панич, виявляє традицію в нашому суспільстві віддавати пріоритет у «забезпеченні якості освіти» державному контролюючому органу, а не самим закладам освіти. Можна припустити, що ця традиція буде зберігатися, незважаючи на зміну назви акредитаційної інституції. Агентство, незважаючи на демократичні принципи його формування, і зважаючи на те, що воно залишатиметься державним відомством, ризикує рано чи пізно перетворитися на новий ДАК [2]), яке буде здійснювати контроль за досягненням результатів ВНЗ всередині університетів та ззовні тощо [4].

Але чому не настають зміни, однозначної відповіді не існує. За різними думками це ресурсні обмеження ВНЗ (слабка матеріально-фінансова та інфраструктурна база університетів), відсутність інституціональної та фінансової підтримки з боку держави, низький рівень зацікавленості студентів у навчанні, слабкий зв'язок між якістю викладання і рівнем оплати праці викладачів, почасти викладання навчальних курсів не висококваліфікованими фахівцями, а тими, хто володіє навичками переказування підручника, хабарництво у ВНЗ, загальне знецінення моральних норм і самої вищої освіти і т.д. Також реалізація інновацій у навчальному процесі потребує зміни ролі викладача, який вже не є єдиним джерелом інформації та практичного досвіду, а має бути одночасно і джерелом авторитетної інформації, і організатором пізнавального процесу, і наставником та психологом; готовності та прагнення самих студентів до самопізнання, самоосвіти та самореалізації; наявності ефективного механізму зв'язку викладач – студент... та готовності самого викладача до переходу від авторитарного управління освітньою діяльністю до сумісної діяльності та співробітництва [3].

На думку В. Сацика, оновлений Закон про вищу освіту репрезентує елементи «широкої» стратегії розбудови університетського сектору, ... коли робиться наголос на еволюційному виокремленні висококонкурентних університетів. Це досвід Західної Європи, але головний недолік такої стратегії – довготривалість. Альтернативний шлях – доповнення першого розробкою та імплементацією ефективною загальнонаціональною програмою розвитку конкурентоспроможних (дослідницьких) університетів в Україні, за належної фінансової та інституціональної підтримки держави. Отже, реформа вищої освіти в Україні має бути «спутником» давно назрілих економічних реформ, орієнтованих на нарощення модернізаційного потенціалу національної економіки і суттєве підвищення життєвих стандартів у країні [5].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Панич О. Акредитація і перспективи університетського розвитку: зауваження до реформи вищої освіти в Україні <http://www.edu-trends.info/accreditation>.

3. Коломієць С.В. До питання реформування вищої освіти в умовах інформаційного суспільства http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Kolomiets_001.pdf.

4. Квіт С. Потрібні зміни: зміст і завдання освітніх реформ // Українська правда. – 2015. – 27 січня.

5. Сацик В. У пошуку ефективної стратегії розвитку вищої освіти в Україні (економічний аспект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edu-trends.info/effective-strategy-for-higher-education-in-ukraine>.

ВИДИ І РІВНІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Стариков Олександр Валерійович

аспірант юридичного факультету

Харківського національного педагогічного університету

імені Г.С. Сковороди

E-mail: alexslawyer@gmail.com

Ключові слова: адаптація особистості, індивід, суспільство, мікросередовище, соціальна адаптація, психологічна адаптація, соціальні переконання людей

Адаптація особистості як спосіб включення її в систему норм, соціальних і моральних цінностей нерозривно пов'язана з правовою культурою, з розумінням існуючих в суспільстві політичних, моральних, правових явищ, з засвоєнням приписів правових норм в якості власних життєвих установок.

Досягнення відповідності потреб і устремлінь особистості цілям і завданням суспільства обумовлює прогресивний характер соціальної адаптації. Головна її особливість полягає в тому, що взаємини індивіда та суспільства повинні носити характер усвідомленого і вільного підпорядкування особистості соціальним (правовим) нормам і цінностям.

Існує два види адаптації: соціальна і психологічна. Соціальна адаптація по суті означає встановлення нормальних, соціально корисних відносин, соціальну реабілітацію громадянина. Психологічна - це засвоєння суб'єктом стандартів поведінки і ціннісних орієнтацій. Психологічна адаптація нерозривно пов'язана з соціальною адаптацією, яка одночасно є і умовою, і показником її успішності. Тому соціальну і психологічну адаптацію слід розглядати в їх нерозривній єдності. Однак можливі і такі ситуації, коли зазначені два види адаптації не поєднуються: людину добре прийняли в побутовому оточенні (сім'я, родичі, знайомі), але не приймають на роботу. Соціальна та психологічна адаптація в соціологічній і філософській літературі розглядається на різних рівнях: 1) суспільства в цілому (в масштабі макросередовища); 2) соціальної групи (в масштабі мікросередовища); 3) індивіда (всередині особиста адаптація). Висновок про існування адаптації особистості на рівні суспільства не отримав загального визнання серед спеціалістів. Людина може засвоїти і використати зразки і шаблони поведінки і діяльності, характерні для конкретної спільності (групи, найближчого соціального оточення), і в той же час не досягти органічної єдності з макросередовищем (суспільством), не інтегруватися з нею.

Виділення соціальної та психологічної адаптації особистості на рівні соціальної групи (колективу - мікросередовища) є загальновизнаним. Адаптація особистості в соціальній групі є її самовизначення, забезпечення міцності «вростання» людини в дану групу (колектив). У процесі колективної діяльності і спілкування людина стверджує свою індивідуальність і разом з тим, у відомій мірі, інтегрується з групою. Однак при цьому конфлікт з суспільством не допускається, особа утримується від порушення правових норм хоча б під страхом покарання.

Адаптованість особистості може привести до виникнення конфліктних ситуацій. У соціальній психології розглядаються наступні види конфліктних ситуацій: 1) протиріччя між уявленнями індивіда про життя і реальною дійсністю; 2) переоцінка своїх можливостей і недооцінка їх іншими людьми; 3) гостра необхідність вибору між двома або кількома життєво важливими діями; 4) конфлікт, що виник на ґрунті невідповідності соціальних прагнень особистості і соціальних переконань людей, думкою яких людина дорожить. Соціальна адекватність може бути результатом певної невідповідності рівня домагань як рівню об'єктивних можливостей групи (найближчого оточення), так і суб'єктивним даним, індивідуальним здібностям особистості. Соціально-психологічним змістом соціальної адаптації є зближення цілей і ціннісних орієнтацій середовища і входження в неї індивіда, засвоєння ним норм, традицій, усвідомлення соціального статусу і пов'язаної з ним рольової поведінки.

Залежно від того, як взаємодіє особистість із середовищем, розрізняють три типи адаптаційного процесу: 1) переважає активний вплив індивіда на соціальну середу; 2) пасивне, конформне входження в групу; 3) активний вплив середовища на індивіда.

У зв'язку з тим, що соціальна адаптація є процес, що протікає в часі, виникає питання про його етапи або стадії. Мабуть, правильніше говорити про етапи соціальної адаптації.

Польський соціолог Я. Щепанський виділяє чотири етапи: перший (початковий) етап, коли в процесі адаптації індивід засвоює лише правила поведінки, але система цінностей нового середовища внутрішньо їм не визнається; другий етап (терпимості), коли як середовище, так і індивід визнають рівноцінність еталонів поведінки один одного; третій етап (приспосовування, «акомодації») пов'язаний зі взаємними поступками: не тільки індивід визнає і приймає систему цінностей середовища, а й представники останньої визнають деякі його цінності; четвертий етап (найповнішою адаптації, етап «асиміляції»), коли індивід повністю відмовляється від старих зразків і цінностей і повністю приймає нові.

Наведена періодизація в повному обсязі може бути використана лише у випадках кардинальної розбіжності орієнтації особистості і нового для неї середовища. Однак, оскільки така ситуація виникає далеко не завжди, а точніше, порівняно рідко, доцільно внести в неї деякі корективи.

Перш за все слід вказати на необхідність вироблення у засуджених в процесі виконання і відбування покарання адаптаційних знань і особистісних якостей, що полегшують згодом їх соціальну адаптацію. Соціальна адаптація звільнених від відбування покарання у виді позбавлення або обмеження волі в значній мірі залежить від пластичності особистості, її бажання долучитися до чесного трудового життя. При підготовці засудженого до звільнення важливо також створити для цього об'єктивні передумови: пошук відповідного місця проживання і роботи, зав'язування корисних знайомств.

Отже, соціальна адаптація звільнених від відбування покарання проходить наступні три етапи: 1. Пристосувальний етап, коли звільнений від відбування покарання вирішує нагальні життєві проблеми, пов'язані з побутовим і трудовим пристроєм. Цей початковий етап освоєння після звільнення від покарання - найскладніший і часом вирішальний. Важливість його для соціальної адаптації складно переоцінити. Нерідко, зіштовхуючись із труднощами в побуті і при влаштуванні на роботу, звільнені від відбування покарання звертаються за допомогою до колишніх друзів, а ті залучають їх в нові злочини.

Негативному впливу груп з антигромадською спрямованістю в таких випадках не просто, а найчастіше неможливо протистояти.

2. Етап засвоєння соціально корисних ролей складний і суперечливий, пов'язаний з психологічними і моральними труднощами звільненого від відбування покарання. У цей період відбувається зміна його соціальних ролей, функцій, і, як правило, виникає необхідність в зміні сталих навичок і звичок. Часто особи, які відбули тривалий термін позбавлення волі,

приспосовуються до нового соціального середовища з великим внутрішнім напруженням, психологічними зривами, з постійними стресовими станами.

3. На етапі правової адаптації відбувається твердження в психіці потрібних і корисних поглядів, звичок, нахилів, цінностей, бажання чесно трудитися, точно і неухильно виконувати вимоги законів і морально-етичних норм. Йдеться про закріплення досягнутих в процесі виконання покарання позитивних результатів карально-виховного впливу і досягненні цілей виправлення та ресоціалізації засудженого особи.

При оцінці успішності протікання такого складного соціального процесу, як соціальна адаптація, в ході якого змінюється не тільки духовне обличчя, але і поведінка судимої особи, необхідно враховувати об'єктивні і суб'єктивні показники. Об'єктивні критерії фіксують зовнішні ознаки зразкової поведінки, чесне ставлення до праці, точне і неухильне виконання вимог законів та правил, участь в суспільному житті трудового колективу та ін. Суб'єктивні критерії соціальної адаптації звільнених від відбування покарання характеризують ступінь (рівень) усвідомленості особистістю необхідності поведінки, адекватного очікуванням-вимогам суспільства, задоволеності новими соціальними ролями, бажання домогтися здійснення намічених планів і виражаються в позитивному ставленні до трудового колективу, окремим його членам, сім'ї та ін. Зазначені критерії можна використовувати для визначення рівня протікання соціальної адаптації, виявлення причин, які гальмують або, навпаки, сприятливо впливають на неї.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Трубников В.М.

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ НА ЛИСТУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ

Стебаєва Ганна Ігорівна

студентка 5 курсу господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: a-stebaeva@mail.ru

Ключові слова: засуджені, листування, цензура, обмеження, перегляд, кореспонденція

Аналізуючи правовий статус засуджених, перш за все доречним є звернутися до положень Конституції України, де в ч. 3 ст. 63 зазначається, що кожен засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду [1]. Розглядаючи такі обмеження прав засуджених, потрібно чітко розмежовувати «законні обмеження» та «порушення» прав, оскільки порушення прав за своєю природою по суті є їх незаконним обмеженням. Зокрема, право засуджених на листування потребує детального аналізу з підстав відповідності на практиці таких обмежень конституційним засадам щодо свободи кореспонденції і висловлення поглядів.

Метою даною роботи є аналіз права засуджених на кореспонденцію, законні обмеження таких прав, а також теоретичний розгляд неоднакового розуміння положень законодавства по зазначеним вище питанням. В ході роботи здійснено порівняльне дослідження таких складових свободи кореспонденції, як свобода та таємниця листування і заборона цензури.

Актуальність даного дослідження обумовлена недосконалістю кримінально-виконавчого законодавства України, зростанням чисельності позовів проти України до Європейського суду з

прав людини з підстав порушення конституційних прав громадян під час їх перебування в установах виконання покарань, а також тенденцією законодавчого реформування кримінально-виконавчого законодавства в період останніх років, наприклад, Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 08.04.2014 № 1186-VII [3].

Вітчизняна доктрина виконання кримінальних покарань визнає беззаперечність позитивного впливу спілкування й установлення відносин із зовнішнім світом для засуджених до позбавлення волі. Дійсно, цей інститут має вирішальне значення для позитивних змін у свідомості особи, яка відбуває покарання. У кримінально-виконавчій галузі права засуджених були предметом розгляду таких учених, як О.В. Лисодєд, А.Х. Степанюк, Ю.А. Чеботарьова та інші [8].

Посилаючись на норми українського законодавства, ст. 113 Кримінально-виконавчого кодексу України (надалі – КВК) передбачає право засуджених на листування, зокрема ч.1 та 2 даною статтю встановлюють: «засудженим дозволяється одержувати і відправляти листи і телеграми за свій рахунок без обмеження їх кількості. Листування між перебуваючими в місцях позбавлення волі засудженими, які не є родичами, допускається тільки з дозволу адміністрації колонії» [2]. Перше обмеження, яке закріплює наведений вище закон, це відносна заборона листування між засудженими. Таке обмеження містить обґрунтовані підстави та за своєю суттю звернене на недопущення змов засуджених до порушення встановленого порядку відбування покарання в відповідних кримінально-виконавчих установах.

Однією із суттєвих ознак реалізації права на подання звернень, заяв та скарг ув'язненими міжнародні стандарти визначають ознаку конфіденційності подання вказаних документів. Щоправда, міжнародні акти не дають визначення меж цієї конфіденційності. Але вітчизняне законодавство всупереч міжнародним нормам та власній Конституції (в якій міститься заборона будь-якої цензури) вводить таке поняття як «перегляд» кореспонденції засуджених [6].

Так ч. 3 ст. 113 КВК передбачає, що кореспонденція, яку одержують і надсилають засуджені до відбування покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівня безпеки, підлягає перегляду [2]. Для аналізу даного обмеження, звертаємося до положень Конституції України, де в ст. 15 передбачено, що цензура заборонена [1], а ст. 31 гарантує кожному таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [1].

Об'єм поняття «перегляд» чинне законодавство не визначає, що не дає змоги вести мову про забезпечення права на листування та можливість його порушення, оскільки не можна встановити чи є «перегляд» кореспонденції порушенням умов листування, чи ні [6].

Однак, перегляд кореспонденції не є абсолютною умовою листування засуджених. Так, ч. 4-5 ст. 113 КВК встановлює, що кореспонденція, яку засуджені адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Європейському суду з прав людини, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій, до суду та прокуророві, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, яку засуджені одержують від зазначених органів та осіб, також не підлягає перегляду. Кореспонденція, яку засуджені адресують захиснику у кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, яку засуджені одержують від такого захисника, також не підлягає перегляду. Засуджений має право передати кореспонденцію захиснику у

кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до КПК, безпосередньо під час побачення з ним [2].

Отже, на перший погляд наведене обмеження права засуджених на листування стосується лише таємниці листування, так як їх кореспонденція підлягає перегляду. Однак, які можуть бути наслідки перегляду? Чи має зміст листа засудженого вплив на свободу листування? Чи може представник адміністрації після перегляду кореспонденції заборонити її відправлення адресату? У разі позитивної відповіді на такі питання, ми можемо констатувати наявність в даних правовідносинах цензури, яка, як було зазначено вище, в Україні Основним законом заборонена без обмежень.

Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2014 № 2186/5 [5] (надалі – Правила), в Розділі XII деталізують порядок реалізації засудженими права на листування. Так, Правила деякою мірою повторюють положення КВК, однак уточнюють їх практичними положеннями, зокрема Правилами зазначається: «відправлення засудженими листів проводиться без обмеження їх кількості і тільки через адміністрацію установи виконання покарань. З цією метою на території установи виконання покарань вивішуються поштові скриньки, які щодня відкриваються уповноваженими на те посадовими особами. Для відправлення листів засудженими, які тримаються у камерах, поштові скриньки вивішуються перед прогулянковими двориками. Листи опускаються до поштових скриньок в незапечатаному вигляді. Листи, виконані тайнописом, шифром, а також які містять відомості, що не підлягають розголошенню, адресату не надсилаються, засудженим не вручаються, а вилучаються. У разі вилучення такої кореспонденції адміністрація установи виконання покарань повідомляє засудженого під особистий підпис про підстави для вилучення» [5].

Тобто, аналізуючи наведені положення Правил, ми бачимо що законодавцем встановлена заборона відправлення/отримання листів, що виконані тайнописом або шифром, так як із-за таких кореспондентських засобів адміністрація установи виконання покарань позбавлена можливості ознайомитися з їх змістом. Однак, чи має право адміністрація колонії перешкоджати відправленню/отриманню листів, які не містять подібних перепон для ознайомлення, а які саме своїм змістом на думку адміністрації не можуть бути відправлені? Правила встановлюють лише одне таке обмеження: «листи, які містять відомості, що не підлягають розголошенню». Під такими відомостями розуміємо таємну інформацію установи виконання покарань, яка не перебуває у відкритому доступі, та яка під час виконання покарання стала відома засудженому.

Однак, не потрібно допускати незаконного розширеного тлумачення даного обмеження. Розділ 4 Інструкції з організації перегляду кореспонденції осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах [4], дозволяє зробити висновок про те, що фактично кореспонденція засуджених осіб підлягає цензурі, яка, зрозуміло, не передбачає ніяких можливостей для конфіденційності листування ув'язнених. Таке становище є порушенням вимог міжнародних нормативних актів.

Взагалі система подання звернень, заяв та скарг побудована таким чином, що за допомогою інституту «перегляду» будь-яке звернення, заява або скарга ув'язненого може бути відправлена або не відправлена адресату, їй або дадуть «хід» або ні, в залежності від того, чи «загрожує» вона посадовим особам кримінально-виконавчих установ чи ні [6].

Наприклад, моделюємо ситуацію, коли засуджений С. в своєму листі дружині скаржитися, що його годують зіпсованими продуктами, а вночі не дозволяють вимикати світло. Такий лист С. в незапечатаному вигляді опускає в поштову скриньку, яка розміщена на території установи виконання покарань. Адміністрація установи, ознайомившись зі змістом листа, вирішує, що воно не потребує відправленню, оскільки розголошення такої інформації потенційно може накласти на них відповідальність за невиконання покладених на адміністрацію установи

обов'язків. Тому представники адміністрації не відправляють даного листа, мотивуючи це тим, що в ньому містяться відомості, що не підлягають розголошенню. Саме таке розширене тлумачення відомостей, що не підлягають розголошенню, вважаємо незаконним.

З огляду вищенаведеного можна стверджувати, що чинне законодавство України не забезпечує засудженим особам можливості вільного листування, оскільки врегулювання цього питання носить ознаки дискримінації та відсутності ефективного механізму реалізації права на звернення, подання заяви або скарги [6].

Крім того, як відзначає М. М. Мінаєв, глибоким недоліком чинного кримінально-виконавчого законодавства, яким регулюються права засуджених є майже повна відсутність можливості використання судового захисту [7]. Доступ до правосуддя цим особам забезпечується лише в частині, яка стосується законності застосування до цих осіб процесуальних заходів та покарання, — через інститут судового оскарження рішень органів дізнання, слідства та суду, а також через оскарження рішень суду першої інстанції.

Можливість звернення до суду особи, яка перебуває у одному з перелічених вище процесуальних статусів, з питань оскарження неналежного поведіння з нею з боку персоналу відповідної установи, впливає із ст.55 Конституції України [1], як норми прямої дії. Однак порядок такого звернення безпосередньо не передбачений жодним законом чи підзаконним нормативно-правовим актом [6].

Домогтися відповідності в цьому питанні можна шляхом внесення певних змін до кримінально-виконавчого законодавства й усунення зі статті про право засуджених на листування положень про перегляд їх кореспонденції або ж у Конституції сформулювати положення про обмеження таємниці листування в такий спосіб, щоб перегляд листів засуджених не залишався поза законом [8].

Науковий керівник: к. ю. н. Сметаніна Н.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141;
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. № 3. – Ст.21;
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 08.04.2014 № 1186-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 23. – Ст. 2027, стаття 869;
4. Наказ Міністерства Юстиції України від 02.07.2013 № 1304/5 «Про затвердження інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах» // Офіційний вісник України. – 2013. № 52. – Ст. 680, стаття 1927;
5. Наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2014 № 2186/5 «Про затвердження правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань // Офіційний вісник України. – 2015. № 4. – Ст. 209, стаття 88;
6. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / К.А. Автухов, А.П.Гель, М.В. Романов, В.О.Човган, І.С. Яковець; за загальною редакцією М.В. Романова; ГО «ХАРКІВСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА». — Х: ТОВ ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. — 480 с.;
7. Мінаєв М.М. Аналіз кримінально-виконавчого законодавства щодо права ув'язнених на оскарження рішень, дій та бездіяльності працівників правоохоронних органів і кримінально-виконавчої системи// Проти катувань/Харків. правозах. гр. – Х.: Права людини, 2007. – 153 с.;

8. Романов М. В. Правове регулювання права засуджених на листування і звернення з пропозиціями, заявами і скаргами / М. В. Романов // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. – Харків, 2011. – Вип. 115. – С. 162–170.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ТА ВИДІВ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Столбова Аліна Іванівна

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
Stolbovaya_alina@mail.ru

Ключові слова: кримінальне право, кримінально-правова норма, заохочення, класифікація, позитивна посткримінальна поведінка

1. Створення правової держави, демократизація суспільного життя й розбудова громадянського суспільства неможливі без активізації діяльності органів влади, спрямованої на протидію злочинності. Для цього має бути створена така система заходів кримінально-правового впливу, яка б дозволяла виконувати вказані завдання з повноцінним залученням всіх методів правового регулювання, тобто не лише заборони кримінально-протиправної поведінки, але й переконання і заохочення до кримінально правомірної поведінки. Таким чином, у сфері регулювання кримінально-правових відносин держава має прагнути розумного балансу між репресією та іншими формами кримінально-правового впливу.

2. Згідно з ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу (далі – КК) України цей законодавчий акт має низку завдань: 1) правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань; 2) забезпечення миру і безпеки людства; 3) запобігання злочинам. Таким чином, вітчизняний законодавець визначив певні напрямки, зміст і межі кримінально-правової політики. Вказав він і на засоби виконання поставлених вище задач: КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили (ч. 2 ст. 1 КК) [1]. Як бачимо, пріоритетним «інструментом» виконання задач кримінального права в законі назване лише покарання.

Покарання, безперечно, є необхідним засобом охорони суспільства від злочинних посягань. Воно забезпечує виконання задач кримінального права через погрозу карою, позбавленнями благ й обмеженнями правового статусу, якими наповнена санкція будь-якої кримінально-правової норми, а також шляхом реалізації каральних заходів, тобто примусового впливу на осіб, котрі вчинили злочини [2, с. 15]. Однак, застосування покарання, про яке ідеться в ч. 2 ст. 1 КК, хоча є традиційним і найбільш поширеним засобом вирішення задач кримінального права, але далеко не єдиним з таких засобів. Так, в кримінальному праві досить давно відоме заохочення за соціально корисну й схвалювану поведінку. Наприклад, ще у ст. 51 Кримінального уложення 1903 р. передбачалося обов'язкове звільнення від покарання співучасника, який добровільно відмовився від участі у злочині й вжив своєчасно всіх залежних від нього заходів для його відвернення [3, с. 26-28]. У сучасній кримінологічній теорії дії, до яких заохочується суб'єкт, визначено як «позитивна посткримінальна поведінка» – дії суб'єкта злочину, що здійснюються ним після вчинення злочину і до припинення кримінально-правової відносини, яка склалася між цією особою й державою з приводу даного злочину, та мають юридичне значення підстави пом'якшення кримінально-правової репресії

або й відмови від неї. Як об'єкт заохочення вона характеризується певними ознаками: 1) передбаченість кримінальним законом; 2) здатність тягти за собою позитивні для особи кримінально-правові наслідки; 3) юридично значущий період часу вчинення; 4) зв'язок з реальним злочином; 5) добровільність; 6) певні мотиви [4, с. 10; 5, с. 96].

4. У сучасному кримінальному законодавстві України враховано значну кількість варіантів посткримінальної поведінки особи, слідування яким передбачає визначені законом заходи кримінально-правового заохочення. Наприклад, якщо особа злочинця ще невідома правоохоронним органам, його з'явлення із зізнанням буде врахована судом як пом'якшуюча обставина при призначенні покарання (п. 1 ч. 1 ст. 66 КК); якщо водій, з вини якого травмовано пішохода (ч. 1 ст. 286 КК), доставив потерпілого в лікарню, завдяки чому вдається врятувати тому життя, щиро покаюся у вчиненому, активно співробітничав з органами досудового слідства і відшкодував заподіяну злочином шкоду, суд зобов'язаний звільнити його від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям (ст. 45 КК).

У зазначених вище випадках по суті мова іде про окремий метод кримінально-правового впливу – заохочення. Відповідно, об'єктом регулювання в кримінальному праві України в теперішній час є не лише правовідносини з приводу суспільно небезпечного діяння особи. Значна кількість норм КК регулює відносини, що виникли в результаті юридично значущих соціально схвалюваних актів поведінки особи (дійового каяття, інших форм позитивної посткримінальної поведінки) й регламентують застосування заходів, не пов'язаних із застосуванням кримінальної відповідальності.

5. Якщо покарання практикується в діяльності з виконання правоохоронної функції держави давно й досліджено його юридичною наукою досить ґрунтовно, то засоби кримінально-правового заохочення вивчено значно менше. У літературі з кримінального права їм присвячено праці Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Н. О. Гуторової, О. О. Дудорова, О. О. Житного, М. І. Мельника, В. П. Тихого, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, П. В. Хряпінського. Результати досліджень цих та деяких інших фахівців дозволяють стверджувати, що в кримінальному праві України існує широке коло (множина) самостійних приписів, які регулюють відносини, пов'язані з позитивною посткримінальною поведінкою як підставою застосування кримінально-правового заохочення. Концепція заохочення в кримінальному праві має чимало прихильників. Її розвиток пов'язаний з цілим спектром питань, що викликають дискусії в наукових колах. У той же час, вона досить активно розвивається. У науці кримінального права головну відмінність заохочувальних норм від всіх інших приписів галузі розглядають як здатність схвалювати, стимулювати соціально-корисну поведінку громадян за допомогою можливого усунення або пом'якшення кримінально-правових наслідків вчиненого злочину. Такий спосіб правового впливу характерний лише для заохочувальних норм кримінального права. Саме з огляду на це відбувається відмежування заохочувальних приписів від інших видів кримінально-правових норм [6, с. 76].

Заохочувальні норми виділяються в самостійний вид норм права, тому що вони не зобов'язують і не уповноважують суб'єкта, а закріпленням заохочення спонукають його до дії. Ці приписи для свого адресата (особи, яка порушила кримінальний закон) не можуть бути сформовані в жодній іншій формі, крім як в заохочувальній. При цьому законодавець, закріплюючи необхідність або можливість заохочення для особи, яка вчинила злочин, передбачає в той же час повноваження або обов'язок відповідних органів застосувати це заохочення.

6. Найбільш детально заохочувальні кримінально-правові норми класифікує П. В. Хряпінський. Він розділяє загальну класифікацію заохочувальних кримінально-правових норм на: а) заохочувальні норми Загальної частини КК та б) заохочувальні норми Особливої частини КК. При цьому серед заохочувальних норм Загальної частини КК дослідником виділено певні групи за різними критеріями. Так за соціальною спрямованістю поведінки особи виокремлено норми: а) спрямовані на протидію суспільно небезпечним посяганням або

іншій небезпеці, що загрожує правоохоронюваним об'єктам, врегульовані обставинами, що виключають злочинність діяння (ст.ст. 36, 38–43 КК); б) спрямовані на остаточне припинення готування до злочину або замаху на злочин (ст.ст. 17, 31 КК); в) спрямовані на шире каяття винних, усунення суспільно-небезпечних наслідків, відшкодування завданих збитків, надання медичної допомоги потерпілому після вчинення злочину, активне сприяння розкриттю злочину (ст.ст. 45–49, пп. 1, 2, 2-1, ч. 1 ст. 66, ст. 69 КК); г) спрямовані на досягнення виправлення засуджених (ст.ст. 74, 75, 79–83, 85–87, 104–107 КК); г) спрямовані на доведення виправлення особи, яка відбула покарання, та припинення обмежень прав і свобод, у тому числі неповнолітніх осіб, що зумовлені достроковим зняттям судимості (ст. 91, ч. 3 ст. 108 КК). За змістом заохочення, що застосовується державою до особи П. В. Хряпінський заохочувальні норми Загальної частини поділив на чотири види: а) виключення злочинності діяння; б) звільнення від кримінальної відповідальності; в) звільнення від призначеного кримінального покарання, його відбування чи іншого пом'якшення покарання; г) дострокове зняття судимості[7, с. 102–103].

7. За спрямованістю передбачені Особливою частиною КК заохочувальні норми (т. з. «спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності») можна класифікувати на норми, розраховані на: а) добровільне припинення особою злочинної діяльності (наприклад, ч. 2 ст. 111 КК); б) мінімізацію або усунення заподіяної злочином шкоди (наприклад, ч. 3 ст. 175 КК); в) добровільну здачу особою предметів злочину (наприклад, ч. 3 ст. 263 КК); г) залучення особи до розкриття, припинення чи запобігання злочинів (наприклад, ч. 5 ст. 258–5 КК). При цьому деякі з таких положень розраховано на досягнення комплексу соціально корисних результатів (наприклад, ч. 4 ст. 289 КК схилиє особу, що вчинила злочин, одночасно й до самовикриття (яке цінне в інтересах своєчасного й повного розкриття вчиненого злочину), і до самостійного усунення заподіяної злочином шкоди (що дозволяє зняти напруженість в сфері відносин щодо володіння транспортними засобами, задовольнити майнові претензії потерпілого)[8, с. 185–186].

8. Класифікації заохочувальних норм потребують подальшого обговорення, що сприятиме уточненню їх змісту. Так, суперечливою видається позиція, за якою зараховуються до заохочувальних норм Загальної частини кримінального права обставини, які виключають злочинність діяння (ст.ст. 36–43 КК). З такого висновку слідує, що непритягнення до кримінальної відповідальності за соціально корисне діяння (невизнання його злочинним), тобто непогіршення правового статусу особи за реалізацію нею своєї активної громадянської позиції – це її заохочення. Такий висновок суперечить самій концепції заохочення в кримінальному праві.

Можна запропонувати зарахування до заохочувальних норм кримінального права і кримінально-правові норми, які не передбачені в КК України. Мається на увазі Закон України «Про застосування амністії в Україні» від 01.10.1996 р. Згідно зі ст. 5 цього акту у виняткових випадках з метою припинення суспільно небезпечних групових проявів чинність амністії може бути поширена на діяння, вчинені до певної дати після оголошення амністії, за умови обов'язкового виконання до цієї дати вимог, передбачених законом про амністію (умовна амністія)[9]. У цій нормі, як бачимо, пропонується амністія (повне або часткове звільнення від відбування покарання осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили) особам, які до визначеного державою часу виконали бажані дії (припинили групові злочини).

9. Викладене вище дозволяє стверджувати, що заохочувальними кримінально-правовими нормами є нормативні встановлення Загальної частини КК, Особливої частини КК, а також законодавства про застосування амністії в Україні, на підставі яких держава, гарантуючи усунення або послаблення обмеження негативного кримінально-правового

статусу особи, яка вчинила злочин, схиляє її до нормативно визначених певних форм позитивної посткримінальної поведінки.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний О.О.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення: монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 404 с.
3. Уголовное уложение 1903 года. Неофициальное издание. – С-Пб. : Б.и., 1903. – CLXXII – 340 с.
4. Сабитов Р.А. Посткриминальное поведение (понятие, регулирование, последствия) / Р. А. Сабитов. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1985. –192 с.
5. Житний О.О. Поняття, види і кримінально-правове значення посткримінальної поведінки // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – Спецвипуск. – 2001. – С. 95–99.
6. Елеонский В.А. Поощрительные нормы уголовного права и их значение в деятельности органов внутренних дел: Учебное пособие / В. А. Елеонский. – Хабаровск: Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1984. – 108 с.
7. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України : монографія / П. В. Хряпінський. – Х. : Харків юридичний, 2009. – 840 с.
8. Терещук С. С. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності серед засобів виконання завдань кримінального права / С. С. Терещук // Право і безпека. – 2012. – № 1 (43). – С. 185–189.
9. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 01.10.1996 р. № 392/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80>.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ

Сулейманов З.Е.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Ключові слова: право інтелектуальної власності, цивільний захист, авторське право, комп'ютерна програма

В умовах інтеграції України до світового співтовариства основними завданнями на сьогодні є дотримання світових стандартів у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також створення механізму регулювання відносин, який буде відповідати міжнародним вимогам. У зв'язку з активною інформатизацією суспільства, розвиток комп'ютерних технологій повинен бути одним з головних напрямків інноваційної діяльності.

В Україні комп'ютерні програми охороняються як літературні твори, тобто вони є об'єктами авторського права.

Питання захисту об'єктів авторського права ґрунтовно опрацьовані в юридичній науці, проте саме питання визначення правової природи комп'ютерних програм і виникнення авторських прав на них, їх передання досліджені не достатньо.

У світовій юридичній практиці питання правової охорони та захисту комп'ютерних програм є одним з найбільш суперечливих та конфліктних. Ця проблема зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій виникло безліч протиріч між станом світового ринку програмного забезпечення, який динамічно розвивається, та існуючими механізмами і методами правового регулювання, що повільніше реагують на зміни.

Значимість комп'ютерних програм на сьогоднішній день дедалі зростає, вони є засобом створення, впровадження і розвитку новітніх технологій в різних галузях. Фахівці з права інтелектуальної власності довго не могли дійти згоди, який вид охорони даних об'єктів обрати. Науковцями пропонувалось декілька варіантів: за допомогою засобів права промислової власності (патент); за допомогою засобів авторського права; за допомогою спеціальних режимів (режим конфіденційної інформації або промислових секретів).

Відповідно до положень Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, до якої Україна приєдналася і з 25 жовтня 1995 р. стала її членом, а також згідно з п. 4 ст. 433 Цивільного кодексу України та п. 5 ст. 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права» – комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Стаття 1 ЗУ «Про авторське право та суміжні права» встановлює, що комп'ютерна програма – це набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах) [3].

Обрана більшою частиною світу охорона комп'ютерних програм авторським правом має свої переваги.

Основна позитивна риса захисту за допомогою механізму авторського права полягає в презумпції авторства: тобто авторське право на комп'ютерну програму виникає при її створенні і для його реалізації не потрібно обов'язкової реєстрації програми. Реєстрацію можна здійснити за бажанням автора, вона має формальний характер і не вимагає багато часу. Іншою позитивною рисою є тривалий термін дії авторського права (в Україні – протягом всього життя автора та ще 70 років після його смерті) [6]. Але користь від такого тривалого терміну дії незначна, тому що ринок програмного забезпечення стрімко розвивається і кожний рік або два виходять нові версії програм. Варто зазначити, що охороняється як оприлюднена програма, так і неоприлюднена. Авторське право поширюється як на цілу, так і на її частину програми, якщо вона може використовуватися самостійно.

Недоліків у цьому способі захисту можна знайти набагато більше. Про перший з них прямо говориться в ст. 8 ЗУ «Про авторське право та суміжні права»: "Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі." Таким чином, можна, змінивши, наприклад, оформлення програми, але не змінюючи її суті, одержати зовсім новий об'єкт охорони.

Не зовсім коректним є порівняння комп'ютерних програм із літературними творами. На відміну від літературних творів, текст комп'ютерної програми (вихідний чи об'єктний код) не мають самостійної цінності без можливості їх застосування в комп'ютері. Отже, сприйняття комп'ютерної програми, тобто власне кажучи її тексту, відбувається не безпосередньо людиною, а опосередковано, за допомогою комп'ютера [1; с. 39].

Будь-який фрагмент будь-якої програми як літературного твору можна використовувати як цитату в іншій програмі. Це дає можливість безоплатно і безкарно тиражувати чужі ідеї і отримувати за це прибуток.

У прийнятій системі авторського права відсутній контроль новизни і рівня створюваних програмних продуктів та алгоритмів, на яких вони базуються. Цей факт сприяє як зазначеному перенасиченню ринку програмного забезпечення і плагіату ідей, так і випуску виробниками програмного забезпечення неякісної продукції [5; с. 36].

І нарешті, основою авторського права є унікальність об'єкта, що захищається ним, тобто неможливість незалежного створення ідентичного твору. Саме тому для визнання прав автора на твір не потрібно обов'язкова реєстрація. Відсутність унікальності, а серед комп'ютерних програм існує велика кількість аналогів, які однаково виконують ті самі функції, також суперечить основам авторського права і може розглядатися як підстава для порушення питання щодо правомірності віднесення програм до об'єктів авторського права.

Усе частіше висловлюються пропозиції про необхідність патентної охорони комп'ютерних програм за аналогією з винаходами. Комп'ютерна програма як така не може охоронятися як винахід. Поряд з тим, вона може отримати правову охорону у складі об'єкту винаходу (пристрій, процес (спосіб)). Відповідно до ст. 459 ЦКУ, ст. 6 Закону України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання. Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології [4].

Перевага патентної охорони для комп'ютерних програм полягає у можливості захистити певний алгоритм, втілений у комп'ютерній програмі, від використання його іншими особами без дозволу. Натомість авторське право надає значно вужчі можливості, захищаючи лише "вираз" ідеї та залишаючи поза межами охорони саму ідею програми.

Властива механізму патентної охорони процедура експертизи могла б сприяти розвитку програмного забезпечення і підвищенню його рівня, оскільки для того, щоб запатентувати нову програму було б потрібно забезпечити її новизну і винахідницький рівень.

До недоліків патентної системи, насамперед, варто віднести складний механізм захисту, а також довгий період проходження експертизи заявки. Однак ця перешкода в теперішній час подолана шляхом можливості патентування зазначеного об'єкта як корисної моделі. Крім того, є можливість прискореного проведення експертизи. Певна річ, мінусом патентної системи також є досить висока вартість патенту і необхідність його витребування в кожній країні.

Крім того, назва (логотип) комп'ютерної програми, може охоронятися як торговельна марка (знак для товарів і послуг) відповідно до глави 44 ЦК України та ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Більшість країн-учасниць Бернської конвенції, членом якої є й Україна, застосовують до охорони комп'ютерних програм комплексний підхід, поєднуючи норми авторського і патентного права.

Законодавство України за порушення авторських прав на комп'ютерні програми передбачає, зокрема, цивільно-правову відповідальність (ст. 431 ЦКУ, ст.ст. 50-53 ЗУ «Про авторське право та суміжні права»).

Таким чином, комп'ютерні програми, як специфічні об'єкти інтелектуальної власності, повинні мати особливий статус правової охорони. Поряд з авторським правом вони повинні охоронятися патентним договірним правом, законодавством про недобросовісну конкуренцію та про охорону комерційних таємниць.

Правова природа комп'ютерних програм відрізняється від інших об'єктів авторського права. Тому варто дотримуватися комплексного підходу до захисту [2; с. 6]. На сьогодні захист комп'ютерних програм як об'єктів авторського права здійснюється не в повному обсязі. Це в свою чергу призводить до неправомірного використання комп'ютерних програм і становить серйозну перешкоду на шляху розвитку сучасного ринку інформаційних технологій. Збільшення кількості проблем із захистом прав інтелектуальної власності на комп'ютерні

програми стримують міжнародне співробітництво, спричиняють економічні витрати держави та завдають величезної шкоди виробникам комп'ютерних програм.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Р.О. Стефанчук

Список використаних джерел:

1. Жуванов Д., Стогній Є. Яку форму правової охорони обрати для комп'ютерної програми? / Д. Жуванов, Є. Стогній // Інтелектуальна власність. - 2003. - № 9. - С. 37-41.
2. Петренко С.А. Правова охорона комп'ютерної програми як об'єкта інтелектуальної власності: шляхи розвитку: автореф. дис., канд. юрид. наук: 12.00.03 / С.А. Петренко. – К., 2010. – 21 с.
3. Про авторське право і суміжні права. Верховна Рада України; Закон від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Верховна Рада України; Закон від 15.12.1993 № 3687-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
5. Цибульська Л. Проблемні аспекти охорони програмного забезпечення в Україні [Текст] / Л. Цибульська, Ю. Федотова // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2010. — № 1. — С. 34-38.
6. Цивільний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-ІV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В СУДАХ

Топольницький Віталій Володимирович
ад'юнкт Військового інституту Київського
Національного університету імені Тараса Шевченка
підполковник юстиції
E-mail: admin1917@ukr.net

Ключові слова: Військові суди, представництво в суді, Збройні Сили України, представництво Міністерства оборони України в суді

За 25 років існування Збройних Сил України судами загальної юрисдикції розглянуто більше десятка тисяч спорів у яких стороною по справі виступають Збройні сили України та Міністерство оборони України. При цьому їх динаміка та характер обумовлені саме тими суспільними відносинами, які відбуваються в державі, економіці, недостатньому фінансуванні державного бюджету через що збільшується кількість позовних вимог до Збройних сил та Міністерства оборони України.

Збройні Сили України та Міністерство оборони України виступають в судових процесах в більшості випадків стороною по справі в якості суб'єктів владних повноважень, правовідносини яких врегульовані нормами Кодексу адміністративного судочинства України [1].

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Згідно з Законом України «Про Збройні Сили України» - Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади і військового управління у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України, які в

свою чергу організаційно складаються з органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій [2].

Юридичним департаментом Міністерства оборони України проведено узагальнення аналітичних даних по судовим справам, загальна кількість яких на даний час за Міністерство оборони України та Збройні Сили України становить – 6452 на загальну суму 7,2 млрд. грн. При цьому протягом 2015 року Міністерством оборони України подано 1083 позовних заяв до судів загальної юрисдикції на суму 818 млн. грн. До Міністерства оборони України за аналогічний період пред'явлено 542 позовних заяви на суму 336 млн. грн.[3]. Слід також відмітити про наявність в провадженні судових справ, що обліковані в Юридичному департаменті Міністерства оборони України, які мають резонансний характер, щодо виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі або настання інвалідності та те, що у даній категорії справ з'явилися нові види позовних вимог – визнання факту, що має юридичне значення, що є підставою для отримання виплат даної допомоги сім'ям військовослужбовців, які загинули під час проведення Антитерористичної операції, відшкодування матеріальної та моральної шкоди за несвоєчасне виконання судових рішень щодо її виплати.

Також, значну кількість позовних заяв Міністерством оборони України подано до контрагентів з початку проведення Антитерористичної операції, предметом позовних вимог в яких є спори по договірним зобов'язанням щодо закупівлі речового майна, закупівлі та ремонту озброєння та військової техніки, тощо[3].

Зазначена тенденція до збільшення судових справ також зумовлена активізацією господарської діяльності в Збройних Силах України в зв'язку з чим з'являються спори по договірним зобов'язанням закупівлі речового майна, закупівлі та ремонту озброєння та військової техніки та збільшенням кількості справ, з позовами до Збройних Сил України, щодо захисту порушених прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Слід звернути увагу, що з прийняттям в 2005 році Кодексу адміністративного судочинства України адміністративні справи, де Збройні Сили України та Міністерство оборони України виступають в судових процесах в більшості випадків стороною по справі в якості суб'єктів владних повноважень були передані до адміністративних судів та судів загальної юрисдикції [1].

Остаточну ліквідацію військових судів було здійснено 15 вересня 2010 року, що передбачено пунктом 4 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4].

Президентом України на виконання вимог даного Закону видано Указ №900/2010 від 14.09.2010 року «Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів»[5]. Відповідно до даного Указу ліквідовані військовий апеляційний суд Центрального регіону; військовий апеляційний суд Військово-Морських Сил; військовий місцевий суд Дніпропетровського гарнізону; військовий місцевий суд Житомирського гарнізону; військовий місцевий суд Київського гарнізону; військовий місцевий суд Львівського гарнізону; військовий місцевий суд Миколаївського гарнізону; військовий місцевий суд Одеського гарнізону; військовий місцевий суд Рівненського гарнізону; військовий місцевий суд Севастопольського гарнізону; військовий місцевий суд Сімферопольського гарнізону; військовий місцевий суд Ужгородського гарнізону; військовий місцевий суд Харківського гарнізону; військовий місцевий суд Хмельницького гарнізону; військовий місцевий суд Черкаського гарнізону.

Ліквідація військових судів була пов'язана з питанням недостатнього судового навантаження та прийняттям в 2005 році Кодексу адміністративного судочинства України [1]. На момент ліквідації військових судів значно зросла кількість звернень військовослужбовців за захистом своїх прав. Якщо у 2000 році було понад 6000 таких звернень, у 2003-му - близько 16 000, то в 2004-му - понад 29 000 звернень. Військові суди існують практично в усіх державах, які мають регулярні Збройні Сили, - це Великобританія, США, Польща, Росія,

Казахстан, Греція, Аргентина, Туреччина, Канада, Бельгія, Іспанія, Франція і ще близько 40 країн світу, влада яких розуміє, що захист прав і свобод військовослужбовців безумовно має свої особливості [6].

З метою запровадження військових судів в 2015 році було розроблено Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо утворення військових судів та окремих організаційних питань). Запропонована законопроектною організація військових судів відповідає і критеріям меморандуму Постійного комітету по правам людини Ради Європи «Судочинство у військових судах» від 16 червня 2003 року, а їх обсяг підсудності, організаційної незалежності від військового командування (виконавчої влади) та інтегрованість в систему загальних судів відповідає європейським стандартам і практиці Європейського суду з прав людини [7].

Також, під час проведення круглого столу 09 вересня 2015 року профільного комітету на тему: "Запровадження інституту військових судів в Україні", заступник голови Комітету з питань правової політики та правосуддя Сергій Алексєєв висловив думку, що в умовах "справжньої війни" відновлення на теренах Феміди військової спеціалізації, тобто військових судів необхідно[8].

Незважаючи на це, в Постанові Верховної Ради України від 2 лютого 2016 року «Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» передбачається, що представництво органів виконавчої влади, а в даному випадку Міністерства оборони України з 2020 року в судах буде здійснювати самоврядний недержавний інститут – адвокатура[9]. Дану постанову було прийнято на виконання Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 - 2020 роки, що схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 року N276, в якій визначено, що судова реформа включатиме як оновлення законодавства, так і прийняття змін до Конституції України [10].

Отже, в разі прийняття Закону про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в якому представництво Міністерства оборони України в судових інстанціях буде здійснюватись виключно самоврядним державним інститутом – адвокатурою у відсутність військових судів призведе до негативних наслідків у здійсненні представництва та належного захисту інтересів Міністерства оборони України в судових інстанціях та є неприпустимим, оскільки окремою і значною частиною в законодавстві України є сфера регулювання військових правовідносин з питань організації і забезпечення діяльності Військової організації, що про особливу специфіку правовідносин у зазначеній сфері свідчить і те, що їх суб'єктами є особовий склад Збройних Сил України та інших військових формувань.

В зв'язку з тим, що ця специфічна сфера суспільних правовідносин потребує не тільки спеціальної підготовки і знань суддів, але й концентрації вказаних нормативно-правових актів, відповідної інформації у військових судах всіх рівнів, вирішення даної проблеми потребує внесення змін до законодавства України, щодо створення військових судів та здійснення подальших наукових досліджень в цьому напрямку.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Пашинський В.Й.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року №2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005.- № 35-36, № 37, Ст.446.
2. Про Збройні Сили України: Закон України від 06 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992.- №9. – Ст. 108.
3. Узагальнені аналітичні дані судових справ відділу організації представництва та судово-аналітичної роботи Юридичного департаменту Міністерства оборони України. Архів Юридичного департаменту Міністерства оборони України 2015р.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради. – 2010.- № 41-42, № 43, № 44-45, Ст.529.

5. Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів: Указ Президента України від 14 серпня 2010 року №900/2010 // Офіційний вісник України. – 2010.- № 71. Ст. 2553.

6. Шевченко В. Система военных судов необходима! Об аспектах военного правосудия и деятельности военных судов / В.Шевченко // Юридическая практика. — 2009, 14 апреля. — № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurpractika.com>.

7. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо утворення військових судів та окремих організаційних питань)» від 06 квітня 2015 № 2557 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54668.

8. Газета «Закон і Бізнес» Експерти обговорили ідею відновлення військових судів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/118540-eksperti_obgovorili_ideyu_vidnovlennya_viyskovih_sudiv.html.

9. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Постанова Верховної Ради України від 2 лютого 2016 року // Відомості Верховної Ради України.-2016.-№ 7.-Ст.76.

10. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20 травня 2015 року N276 // Офіційний вісник України. - 2015. - № 41.- Ст. 1267.

СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Трипадуш Тетяна Вікторівна

студентка 2 курсу Криворізького факультету

Національного університету

«Одеська юридична академія»

E-mail: tripadush-tanjushka1@mail.ru

Ключові слова: самоврядування, управління, місцева влада, держава, реформа

Один з найважливіших інститутів сучасної демократичної держави – інститут місцевого самоврядування. Розвиток місцевого самоврядування, відокремленого від державної влади, тісно пов'язаний із розвитком суспільства і демократії в цілому. В країнах світу статус цього владного інституту спирається на низку нормативно-правових актів, що затверджують місцеве самоврядування як одну із основ конституційного ладу, подають його легальне визначення, спроможність здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ.

Виникнення місцевого самоврядування пов'язують зі зростанням міст, яке розпочалося у Західній Європі в XI столітті і тривало впродовж XII-XIII століть. Більшість європейських міст виникли внаслідок правового акту – хартії вольностей, – тобто вони не виникали стихійно, а були засновані. Власне, поняття «самоврядування» почало використовуватися у період Великої Французької революції, щоб відобразити факт самостійної общини стосовно держави. У науковий обіг поняття «місцеве самоврядування» було введено у XIX столітті німецьким вченим Рудольфом Гнейстом для позначення такого управління на місцях, при якому територіальні громади, що історично склалися, були наділені правом самостійно вирішувати місцеві справи. [6, с. 12].

Окрім того існує декілька концепцій, які пояснюють моделі демократичної організації влади на місцях. У більшості європейських країн місцеве самоврядування розглядається як важливий інститут загальної структури держави. Але існують значні відмінності в тому, як це діє у різних країнах на практиці. В більшості країн світу (континентальній Європі, франкомовній Африці, Латинській Америці, Близькому Сході) поширилась континентальна (французька) модель місцевого управління. Вона базується на поєднанні державного управління на місцях і місцевого самоврядування. Родоначальницею є Франція, тому специфіка моделі виходить з історії цієї країни, коли головною опорою королівської влади служили повноважні представники монархії на місцях, а не органи місцевого самоврядування комун.

Континентальна модель місцевого управління характеризується певною підпорядкованістю нижчих ланок вищим. Особливістю даної системи є те, що вона заснована на поєднанні місцевого самоврядування і місцевого управління, і бере за основу різне тлумачення «природних» і «штучних» адміністративно-територіальних одиниць. Зазначена система має підвиди: 1) на всіх рівнях, окрім низового, діють виборні органи територіальної громади і органи, що представляють державну владу на місцях, які здійснюють контрольну функцію. На низовому рівні діють лише органи первинної територіальної освіти (Франція, Італія); 2) органи місцевого самоврядування в «природних» адміністративно-територіальних одиницях створюються лише на низовому рівні, на регіональному ж рівні (у «штучних» адміністративно-територіальних одиницях) створюються місцеві державні адміністрації загальної компетенції. Існує також такий варіант даного підвиду, коли виборні органи місцевого самоврядування діють і на регіональному рівні, лише як представницькі органи територіальних громад (Польща, Болгарія, Туреччина, Фінляндія) [1, с. 239].

Інститути місцевого самоврядування розпочиналися як муніципальні корпорації. Вони по суті були приватними: парламент наділяв постійний правлячий орган відповідною владою засновувати певні публічні інститути, платити за них через встановлені збори та розробляти відповідні приписи для сприяння їх роботі. Хай якими повноваженнями вони були наділені парламентом, однак, на відміну від нього, не діяли від імені монарха. Дотепер в Англії та Канаді центральна влада є урядом її Величності і всі дії вчиняє від її імені [5, с. 193].

Варто зазначити, що важливими ознаками будь-якого органу місцевого самоврядування є його правова, організаційна та фінансова автономія щодо інших органів місцевого самоврядування, а також державних органів [4, с. 84].

Загалом, про причини зацікавленості центральної влади у створенні сильної системи місцевого самоврядування на своїй території написано багато. Один з наведених доводів пов'язаний з ефективністю діяльності таких інститутів. По-перше, заснування місцевого самоврядування означає більше незалежних бюрокрацій. По-друге, системи місцевого самоврядування сприяють також утвердженню таких демократичних цінностей, як активна громадська участь та плюралізм. По-третє, місцеве самоврядування дає громадянам додатковий ефективний механізм для участі в громадських справах, впливу на рішення, що ухвалюються на місцях. Багато хто вказував на те, що сильні системи місцевого самоврядування сприяють плюралізму [6, с. 17].

У демократичному суспільстві керівні органи цих інститутів зазвичай всенародно обираються і відповідають за широкий спектр громадських послуг, починаючи від збору відходів до програм оздоровлення. У період з 1930 до 2005 роки у Швеції відбулося декілька адміністративно-територіальних реформ, у ході яких була впроваджена дворівнева система самоврядування. Так, наприклад, така управлінська ланка, як райони, відсутня у Швеції. До 30-х років упродовж п'яти століть Швеція була поділена на 2 тис. комун. Сьогодні країна складається з 290 комун, що входять до 20 областей. Комуни та області функціонують на засадах самоуправління. У шведській моделі самоврядування відсутній поділ на міста

обласного чи районного підпорядкування. Оскільки поняття «місто» чи «село» не існує, а тому і немає поділу на міські та сільські комуни, вони всі є рівними, самоврядними.

Ще однією відмінною рисою є те, що кількість жителів не має значення при формуванні комуни. Рішення про об'єднання або відокремлення коммун приймається на місцевих референдумах. Керівні органи – муніципальні та обласні ради, що обираються на пропорційній основі за відкритими партійними списками шляхом прямого таємного голосування один раз на чотири роки. У 127 комунах правлять соціал-демократичні партії або ліві коаліції, у решті – буржуазні (консервативні) або альянси перших і других. Голову місцевої ради обирають із тієї політичної партії, що набрала найбільшу кількість голосів на виборах.

Муніципальна рада обирається населенням на 4 роки. Виконавчий комітет обирається радою. Варто відзначити, що всі комуни та області Швеції є членами Асоціації на добровільних засадах. Вони сплачують членські внески, розмір яких формується з розрахунку 25 крон на одного жителя. Функції Асоціації зводяться до практичних та політичних. Відповідно, до практичних функцій належать: відстоювання інтересів комун, забезпечення їх від втручання держави; організація системи обміну досвідом між комунами (проведення зустрічей, семінарів); експертне консультування заради прийняття правильного рішення з того чи іншого питання на рівні муніципалітетів; узагальнення та поширення кращого досвіду муніципального управління; співробітництво з університетами, науковими інститутами; скликання форумів, конгресів.

Основними принципами діяльності Асоціації є досягнення позитивного ефективного результату, безконфліктність, стабільність, компроміс, взаємна відповідальність.

Яким є польський досвід у сфері реформування держави й організації місцевого самоврядування? Сучасна система органів місцевого самоврядування РП була створена в ході розпочатої в країні у 1997 р. адміністративно-територіальної реформи, яка повинна була пристосувати територіальну структуру Польщі до загальноєвропейських стандартів напередодні вступу до ЄС. Метою адміністративної реформи в Польщі, передусім, було: наблизити владу до людини, створити самоврядні органи на взірць західноєвропейських країн та вдосконалити управління на місцях таким чином, щоб пересічний громадянин не витрачав багато часу на вирішення своїх повсякденних проблем, а влада завжди була поруч.

Зокрема, реформа впровадила триступеневу систему територіальних одиниць (гміна – повіт – воєводство) замість двоступеневої (гміна – воєводство) [2, с. 303]. Іншим завданням реформи була децентралізація влади та передача органам місцевого самоврядування значної частини повноважень на місцях. Реформа остаточно набула чинності з 1 січня 1999 р. Станом на сьогодні Польща ділиться на 16 воєводств, 379 повітів та 2478 гмін. Після дев'яти років функціонування гмін, стартувала адміністративна реформа, яка запровадила триступеневу структуру адміністративного поділу Польщі: органи самоврядування на рівні воєводств, повітів та гмін. У 2004 році процес реформ було закінчено ухваленням законів про фінансування воєводських і регіональних структур.

Головними законодавчими актами, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування країни, є Закон РП від 8 березня 1990 р. про самоврядування гміни, Закон РП від 5 червня 1998 р. про самоврядування повіту та Закон РП від 5 червня 1998 р. про самоврядування воєводства. Питанням функціонування органів місцевого самоврядування присвячена VI глава Конституції РП. Порядок виборів до органів місцевого самоврядування визначають Закон РП від 16 липня 1998 р. про виборчу ординацію до рад гмін, рад повітів та сеймиків воєводств та Закон РП від 20 червня 2002 р. про безпосереднє обрання вайта, бурмістра та президента міста. Останні вибори до органів місцевого самоврядування відбулися в країні 12 та 25 листопада 2006 р.

Самоврядною адміністративно-територіальною одиницею найнижчого рівня є гміна. Вона може бути сільською (така, що не має на своєму терені міста), місько-сільською (до

складу такої гміни входить місто та декілька сіл) та міською (гміна, що міститься в адміністративних кордонах міста, або т. зв. гміна зі статусом міста). Мешканці гміни приймають рішення шляхом участі у загальному голосуванні (вибори або місцевий референдум) чи за посередництвом ради гміни, яка обирається у загальних та безпосередніх виборах терміном на 4 роки. Виконавчу владу у гміні здійснює війт (у сільських гмінах), бурмістр (у місько-сільських гмінах) або президент (у великих міських гмінах) [2, с. 302].

Повіт є самоврядною адміністративно-територіальною одиницею другого рівня, яка входить до складу воєводства і формується з декількох сусідніх гмін. Передбачено, що завдання повіту не можуть порушувати сфери діяльності гміни. Виконавчим органом повіту є староство. Його очолює староста повіту, який обирається радою повіту. Нині існує два види повітів: земський повіт, тобто декілька сусідніх між собою гмін (314 одиниць) та міський повіт (65 одиниць). Фактично всі найбільші міста Польщі, у тому числі столиця країни Варшава, є міськими повітами.

Воєводство – одиниця адміністративного поділу найвищого ступеню, яке складається з повітів. Сфера діяльності воєводства не порушує самостійності повіту та гміни, а органи місцевого самоврядування воєводства не є органами контролю чи нагляду над органами місцевого самоврядування гміни чи повіту [2, с. 303].

Таким чином, існує суттєва різниця в системах місцевого самоврядування країн світу. Зокрема, відмінності полягають у структурі, організації влади на місцях, взаємовідносинах з центральною владою та інших аспектах. Системи місцевого управління, які склалися у розглянутих країнах, є досить раціональними, ефективними і придатними для впровадження в Україні, особливо в розрізі майбутніх виборів. Отже, інститут місцевого самоврядування є одним з найважливіших інститутів сучасної демократичної держави.

Науковий керівник: к.ю.н. доцент Стець О.М.

Список використаних джерел:

1. Гелей С. Д. Політико-правові системи світу / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
2. Климкова І. І. Реформування органів місцевого самоврядування Польщі і України в контексті трансформацій виборчих систем / І. І. Климкова // Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції / За ред. В. П. Бега. – К., 2006. – С. 299-304.
3. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування / В. С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2004. – 432 с.
4. Понеделко Г. Региональная политика Испании / Г. Понеделко // МЭ и МО. – 2009. – №1. – С. 84-93.
5. Распопов Н. П. Модернизация региональной политической системы в условиях вероятного мирового кризиса / Н. П. Распопов, О. Ю. Маслов, А. В. Прудник // Политическая наука. – 2009. – № 2. – С. 179-195.
6. Сенктон Е. Системи міського управління / Е. Сенктон. – Харків: Центр Освітніх Ініціатив, 2001. – 96 с.

ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Турченко Марина Петрівна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

E-mail: marinaturchenko@gmail.com

Ключові слова: банкрутство, банки, комерційні банки

На сучасному етапі розвитку економіки України питання банкрутства банків є однією з найважливіших тем для обговорення, а зокрема причин їх ліквідації.

Проблема банкрутства, неплатоспроможності, ліквідації банківських установ вивчаються багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими.

У зарубіжній науковій літературі проблемами банкрутства банків займалися досить широке коло вчених, зокрема, Брейли Р., Бріггема Є., Горіної С.А., Гроппеллі А., Ларіонової І.В., Майерса С., Нікбахта Є., Роуза П., Сінко Дж., Хорна В. та ін.

Банкрутство комерційних банків поширене явище як в зарубіжних країнах так і на теренах України. Банкрутство та ліквідація комерційного банку характеризуються набагато масштабнішими негативними економіко-соціальними наслідками, ніж банкрутство великого промислового підприємства. Неспроможність банківської установи погасити свої зобов'язання призводить до збитків для клієнтів, вкладників, акціонерів та держави.[3,с.146]

До основних причин банкрутств комерційних банків спеціалісти у банківській сфері відносять такі [4, 102]:

- 1) неякісні активи;
- 2) недосконалість планування, політики та управління;
- 3) зловживання інсайдерів;
- 4) несприятливі економічні умови;
- 5) відсутність правильного аудиту та контролю;
- 6) шахрайство, підтасовка звітних даних;
- 7) незабезпечені витрати.

Нестабільність банківської системи України та кризові явища в економіці призвели до масової збитковості та втрати ліквідності більшістю кредитних установ країни, а в деяких випадках і до банкрутства, за яким в умовах застосування неефективних шляхів його запобігання може відбутися ліквідація банку. Спинимось на основних причинах та симптомах кризи, які є типовими для вітчизняних фінансово-кредитних установ. Розкриємо специфічні причини збитковості, втрати ліквідності, а отже, фінансової кризи банку:

- 1) дефіцит прибуткових банківських операцій;
- 2) нав'язування банкам фіскальних функцій, що відлякує нинішніх та потенційних клієнтів;
- 3) збільшення обсягу обов'язкових резервів, а отже, і частки активів, що не приносять доходів;
- 4) дефіцит прибуткових та неризикованих інвестиційних проектів (дефіцит надійних об'єктів кредитування);
- 5) низький рівень менеджменту, високі витрати, ризикована валютно-кредитна політика;
- 6) політична нестабільність [1,с.108].

Труднощі, з якими стикаються комерційні банки щодо здійснення профілактичних антикризових заходів, зумовлюються, насамперед, відсутністю у переважної їх більшості служб контролінгу. За браком об'єктивної інформації про реальний фінансовий стан кожного

банку не можна оперативно нейтралізувати ризики та попереджувати фінансову кризу. У багатьох банках усупереч відповідній постанові Правління НБУ «Про затвердження змін до Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України» від 3.12.01 р. №494 не запроваджено внутрішнього аудиту, а там, де він є, виконується суто формально. Нідзельська І.А. зазначає, що банки переживають кризу ліквідності, їм потрібні гроші, які вони намагаються залучити всіма можливими способами. Арсенал засобів і винахідливість банкірів вражає – вони підвищують відсоткові ставки за наданими кредитами, не повертають депозити як достроково, так і після закінчення строку, затримують проведення платежів, вимагають додаткових платежів та ін. [2,с.186].

Сьогодні в банківській системі України є багато проблем, які потребують свого практичного вирішення. Вони зачіпають, передусім, питання, які пов'язані з подальшим розвитком банківської системи України, яка має концентруватися на таких напрямках:

1. Удосконалення безвиїзного нагляду та інспектування банків (розмежування повноважень і підвищення відповідальності керівників банку за безпеку, результати діяльності банку, проведення адекватної політики управління ризиками, поліпшення якості внутрішнього контролю та аудиту; удосконалення методологічної бази щодо оцінки ризиків; запровадження стратегії нагляду за кожним банком на основі оцінки ризиків його діяльності та якості управління ними);

2. Удосконалення порядку створення та ліцензування банків і банківських об'єднань (розроблення та запровадження процедури акредитації філій іноземних банків і надання їм банківської ліцензії; посилення ліцензійних вимог щодо здійснення банками окремих операцій); 3. Удосконалення процедур тимчасової адміністрації, реорганізації і ліквідації банків (опрацювання питання щодо законодавчого врегулювання процедур примусової реорганізації та продажу банку; удосконалення методики щодо визначення критеріїв проблемності в діяльності банків; удосконалення процедур відновлення належного фінансового стану банку під час тимчасової адміністрації); 4. Зміцнення нагляду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом (установлення вимог до банків щодо впровадження ними внутрішньобанківських систем фінансового моніторингу, які ґрунтуються на виявленні, оцінці, управлінні та контролі за ризиками, що виникають під час взаємодії з клієнтами); 5. Забезпечення прозорості банківської системи (роз'яснення через засоби масової інформації суті звітності про діяльність банку, яка публікується; запровадження і забезпечення функціонування Єдиного електронного реєстру банків та їх філій); 6. Розвиток співробітництва з іншими державними наглядовими органами (укладання двосторонніх угод щодо співробітництва з органами банківського нагляду тих держав, які мають найбільший вплив на розвиток вітчизняного банківського сектору); 7. Підвищення кваліфікації та матеріальне стимулювання працівників банківського нагляду.[5,с.383]

Отже, на нашу думку, для того щоб запобігти банкрутства банківських установ необхідно оптимізувати систему управління ризиками, яка дозволить їх завчасно виявляти та мінімізувати, утворити на базі вищого офісу потужний аналітичний та розрахунковий центр, що забезпечить економію витрат, які при децентралізованому управлінні витрачаються на створення таких самих служб у кожному підрозділі банку це дозволить зменшити залежність банку від некомпетентних дій працівників структурних підрозділів.

Науковий керівник: к.ю.н. Задихайло Д.Д.

Список використаних джерел:

1. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Брейли Р., Майерс С. – 2-е рус. изд. [пер.Н. Барышниковой с 7-го междунар. изд.]. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2008. – 1008 с.
2. Криклій О.А. Управління кредитним ризиком банку: монографія / О.А.Криклій, Н.Т.Маслюк. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с.

3. Меньшова А.Ю. Причини виникнення та шляхи запобігання банкрутства комерційного банку : монографія / А.Ю.Меньшова. – Х. : ХДТУБА, 2008. – 146 с.
4. Нідзельська І.А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглиблення фінансової кризи/ І.А. Нідзельська // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С.102.
5. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт , А. Гроппелі ; пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Основи, 1993. – 383 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПЕРЕГОВОРІВ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ

Угнєва Олена Віталіївна
студентка-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Ключові слова: альтернативні способи вирішення правових спорів, переговори, класифікація, види переговорів, функції переговорів

Переговори – це процес, за допомогою якого сторони безпосередньо або через своїх представників намагаються врегулювати правовий спір та домовитися про спільні дії шляхом обговорення та обґрунтування своїх позицій. Традиційно, при виникненні спорів саме переговори є першим кроком для їх врегулювання. Не випадково сторони правовідносин в договорах передбачають пункт про вжиття необхідних заходів для вирішення спорів шляхом переговорів, і часто цей пункт не є лише формальністю.

Ведення переговорів доцільне за наявності у сторін одночасно різних, іноді навіть протилежних інтересів і взаємозалежності. Вони прагнуть досягти згоди, тому що пасивне ведення справ при виникненні спору або стан боротьби є несприятливим для них обох [3; с. 7].

Переговори являють собою складне явище, що має свою структуру, об'єкт, суб'єктів, принципи тощо. Для успішного ведення переговорів та досягнення головної мети – врегулювання правового спору, потрібно враховувати всі ці аспекти. Завдяки системним знанням щодо переговорного процесу сторона зможе виробити дієву в конкретному випадку лінію поведінки, обрати певну стратегію і тактику.

Щоб систематизувати знання, використовувати їх результативно, необхідно провести класифікацію. Виокремлення видів переговорів за різними критеріями надасть можливість встановити функціональні зв'язки між ними, виявити спільні ознаки, властивості та полегшити процедуру вибору моделі переговорного процесу. Аналіз існуючого правового спору та різновидів переговорів, їх співвіднесення допоможе застосувати той вид переговорів, що буде найефективнішим у ситуації, що склалася.

Переговори класифікують за різними критеріями. Зокрема, в залежності від складу учасників переговори бувають:

- 1) внутрішні - проводяться між підрозділами, між адміністрацією та профспілковим комітетом у разі виникнення спорів всередині фірми;
- 2) зовнішні – проводяться між різними фірмами, організаціями тощо.

За кількістю учасників виокремлюють двосторонні та багатосторонні переговори. При збільшенні числа учасників переговорів підвищуються вимоги до організації переговорного процесу.

За характером взаємодії сторін переговорного процесу можуть бути прямі і непрямі переговори. При прямих всі сторони одночасно присутні «за столом» переговорів і здатні вирішити спір без зовнішньої допомоги. Непрямі переговори - це такі, при яких прямого

контакту сторін між собою не відбувається. Вони можуть знаходитись не тільки в різних приміщеннях одного будинку, але навіть в різних будівлях. Взаємодія між ними відбувається виключно через посередників [4; с. 18].

Залежно від зацікавленості сторін: 1) переговори, в яких учасники (або один з учасників) мало зацікавлені в їх позитивному результаті; 2) переговори, в яких учасники виявляють помірний інтерес до досягнення результату; 3) переговори, учасники яких реально зацікавлені в спільному вирішенні спору.

В залежності від ступеня регулярності виділяють разові переговори і регулярні (поновлювані). Відмінність полягає в тому, що другі мають місце у разі недосягнення домовленості між сторонами під час першої зустрічі.

Існує також класифікація переговорів відповідно до потреб їх учасників:

- 1) переговори, учасник яких прагне задовольнити потреби другої сторони;
- 2) переговори, учасник яких дозволяє другій стороні спробувати задовольнити свої потреби;
- 3) переговори, учасник яких намагається задовольнити потреби як другої сторони, так і свої власні;

4) переговори, учасник яких йде назустріч потребам другої сторони;

5) переговори, учасник яких йде назустріч потребам другої сторони і своїм власним.

Відповідно до сфери діяльності, у якій виник правовий спір, розрізняють переговори економічні, трудові, технічні, медичні, сімейні, торгові тощо.

Американські фахівці виділяють чотири типи переговорів при врегулюванні спорів:

- 1) Дистрибутивні – орієнтовані на максимальне отримання власної вигоди.
- 2) Інтегративні – це спільне розв'язання проблем з метою досягнення бажаних для обох сторін результатів. Стратегіями таких переговорів є співробітництво та компроміс [1; с. 9].
- 3) Переговори щодо структурування відносин проводяться між різними організаційними структурами для досягнення компромісу та подальшої співпраці.
- 4) Внутрішньоорганізаційні – це переговори всередині груп кожної із сторін, направлені на вироблення консенсусу щодо стратегії ведення переговорів з другою стороною для врегулювання спору.

Крім того, вирізняють позиційні та раціональні переговори. Предметом перших є позиції сторін, тобто суб'єктивні погляди на вирішення правового спору, які можуть бути істинними, що виходять із реальних інтересів, а можуть бути і помилковими, мають в основі лише амбіції. В цілому позиційні переговори є неефективними, так як, чим більше опоненти захищають свою позицію і переконують один одного в неможливості її змінити, тим важче це зробити на практиці, так як вони виявляються нею ж і пов'язаними.

При раціональних переговорах проблема та інтереси відокремлюються від особистих відносин, що дозволяє на основі об'єктивних критеріїв спільно розробляти найбільш вигідні для сторін варіанти вирішення спору.

В залежності від того, на що спрямовані переговори, виокремлюють переговори, орієнтовані на інтереси, на проблематику, на принципи, на позиції сторін.

Залежно від форми проведення, переговори можуть бути:

1. м'які – коли одна із сторін заради досягнення домовленостей та збереження відносин постійно йде на поступки;
2. жорсткі – сторона наполягає будь-якою ціною на своїй, зазвичай крайній позиції, та здебільшого ігнорує інтереси іншої сторони;
3. принципові – орієнтовані на вирішення спору, виходячи із його суті. Такі переговори передбачають жорсткий підхід до розгляду сутності справи, проте м'який підхід до відносин між учасниками переговорів [5; с. 28].

Існують й інші класифікації переговорів, необхідних для полегшення розуміння їх сутності. Наприклад, критерієм поділу може бути мета сторін спору, характер переговорів, взаємозалежність сторін (їх місце «за столом»), обов'язковості виконання прийнятих рішень тощо.

В залежності від того, яку мету переслідують учасники спору, можна виокремити безліч функцій переговорів. Проте головною з них завжди є спільне обговорення та вирішення правового спору шляхом прийняття домовленостей.

Переговори виконують інформаційну функцію, яка полягає в тому, щоб отримати інформацію про інтереси, позиції, підходи до вирішення проблеми протилежної сторони, а також надати таку про себе [2; с. 28]. Значимість цієї функції визначається тим, що неможливо прийти до взаємоприйняттого рішення, не розуміючи суті проблеми, яка викликала конфлікт, не розібравшись в істинних цілях, не з'ясувавши точок зору один одного. Інформаційна функція може проявлятися і в тому, що одна зі сторін або обидві орієнтовані на використання переговорів для дезінформації опонентів.

Близька до інформаційної комунікативна функція, пов'язана з налагодженням і підтримкою зв'язків і відносин конфліктуючих сторін.

Важливою функцією переговорів є регулятивна. Йдеться про регулювання і координацію дій учасників правового спору. Вона реалізується, перш за все, в тих випадках, коли сторони досягли певних домовленостей, і переговори ведуться з питання про виконання рішень.

Пропагандистська функція переговорів полягає в тому, що їх учасники прагнуть вплинути на думку третіх осіб з метою виправдання власних дій, пред'явлення претензій опонентам, залучення на свою сторону союзників та т.д.

Переговори можуть виконувати і функцію маскування. В цьому випадку конфліктуючі сторони мало зацікавлені в спільному рішенні проблеми, оскільки вирішують зовсім інші завдання. Особливо явно «маскувальна» функція реалізується, якщо одна з конфліктуючих сторін прагне заспокоїти опонента, виграти час, створити видимість прагнення до співпраці.

Функція зволікання полягає в тому, що одна зі сторін спору йде на переговори, щоб відтягнути процес прийняття спільного рішення.

В цілому слід зазначити, що будь-які переговори багатофункціональні і передбачають одночасну реалізацію декількох функцій. Але при цьому функція вирішення правового спору повинна залишатися пріоритетною. Діяльність, в якій відсутня ця функція, може за зовнішніми ознаками бути схожою на переговори, але по суті ними не являється.

Науковий керівник: к.ю. н., доцент **Селіванов М.В.**

Список використаних джерел:

1. Spoelstra H. I. J., Pienaar W. D. Negotiation: theories, strategies and skills (Second edition). - Juta Academic, January 1, 1999. - 282 p.
2. Лебедева М. М. Технология ведения переговоров: Учеб. пособие для студентов вузов / М. М. Лебедева. — М.: Аспект Пресс, 2010. — 192 с.
3. Мастенбрук В. Переговоры. Перевод с английского: Е. Дементьева. Научный редактор: доктор философских наук А. Зайцев. — Калуга: Калужский Институт социологии, 1993. — 175 с.
4. Мокшанцев Р.И. Психология переговоров. Учеб. пособие. -М.: ИНФРА-М; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2002. -352 с.
5. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию, или переговоры без поражения/ Пер. с англ. А. Гореловой; Предисл. В. А. Кременюка. — М.: Наука, 1992. — 158 с.

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ МЕДІАЦІЇ В МЕДИЧНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Устінченко Анастасія Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail : sone4ko-94@rambler.ru

Ключові слова: охорона здоров'я, альтернативні способи вирішення спору, медіація, медіація в медичних правовідносинах, становлення медіації

Сфера охорони здоров'я є надзвичайно емоційно забарвленою, особливо, коли йдеться про зародження конфлікту, а саме його «поступове перетікання» з морально-деонтологічної площини у правову. Ця галузь сповнена, з одного боку, болу, страждань, страху пацієнтів, недовіри до людей у «білих халатах», переживань родичів, а з іншого — почуттів професійного обов'язку, людських і фахових чеснот медичних працівників. Ключовими фігурантами конфлікту в галузі охорони здоров'я, як правило, виступають медичні працівники і пацієнти та /або їх члени сім'ї [2, с. 461].

При несвоєчасному реагуванні та вирішенні конфлікту, можуть виникнути багато питань та проблем як у однієї, так і у іншої сторони. Навіть найменше непорозуміння може перерости у великий конфлікт.

У зв'язку з тим, що з'являється все більше приватних лікарських установ, зростає і кількість спорів в сфері охорони здоров'я.

Існує багато способів розв'язання та вирішення спорів, але більш прийнятними та правильними є альтернативні способи вирішення спорів (далі — АВС), а саме медіація.

Медіація (від лат. «mediare» — бути посередником) — це процедура примирення конфліктуючих сторін шляхом їхнього вступу в добровільні переговори за участю третьої нейтральної сторони — медіатора (посередника) з метою досягнення взаєморозуміння й складання договору, що вирішує конфліктну ситуацію. Медіація як факт уже багато століть існує в різних формах, і сьогодні у своєму сучасному виді користується популярністю й визнанням у розвинених країнах вже кілька десятиліть. За статистикою більшість світових примирливих процедур за участю медіатора, а це більше 80 % спорів, вирішується укладанням угод про врегулювання спору [4, с. 127].

Тобто, медіація — це можливість врегулювати спірні питання між пацієнтами, які незадоволені якістю медичних послуг, та медичними установами (або безпосередньо лікарями); можливість зменшити фінансові та часові затрати сторін та інше.

Медіація — один з найпоширеніших у світовій практиці альтернативних підходів до розв'язання конфлікту, метою якого є досягнення результату «перемога-перемога» [2, с. 461].

Існуюча практика медіативних процедур показує важкий, складний шлях розвитку альтернативних способів вирішення спорів як в нашій країні, так і в сусідніх країнах. Однією з найскладніших сфер застосування процедур медіації є медицина. Це обумовлено рядом специфічних причин, в тому числі і правового характеру.

По-перше, медична діяльність сама по собі складна як правова категорія, так як включає в себе різноманітну професійну діяльність з надання медичної допомоги, проведення медичних експертиз, медичних оглядів, санітарно-протиепідемічних (профілактичних) заходів і професійну діяльність, пов'язану з трансплантацією (пересадкою) органів і (або) тканин, зверненням донорської крові та (або) її компонентів у медичних цілях [1]. Різноманітність видів діяльності в медичній сфері ускладнює визначення їх якості. Спори між

лікарем і пацієнтом насамперед лежать в площині якості медичної допомоги. Безумовно, законодавче встановлення порядків і стандартів медичної допомоги багато в чому допомагає врегулювати і вирішити конфлікт. Однак проблеми залишаються. На них накладаються і обмежені можливості медицини, і індивідуальні особливості організму пацієнта.

Успішний розвиток процедур медіації в медицині, пов'язаний зі створенням центрів незалежної медичної експертизи. Пацієнт, з одного боку, і медична організація і лікар — з іншого, можуть прийти до угод за наявності максимально об'єктивного висновку експертів. Це допоможе запобігти зловживанню правом з боку пацієнта (так званий споживчий екстремізм), виявити причину неякісного надання медичної допомоги (халатність медперсоналу, лікарська помилка, об'єктивні межі можливостей медицини або інше), усунути недовіру пацієнта до пояснень медичної організації.

Позитивний досвід у цьому напрямку складається в Казахстані, країні, яка, як і Україна, починає впроваджувати процедури медіації практично з нуля. Президент Євразійського форуму медичних асоціацій, президент Національної медичної асоціації Республіки Казахстан А.Б. Садикова, активно впроваджує медіативні процедури, розповідає про створення незалежної медичної експертизи у своїй країні і значення її для медіації, підкреслюючи при цьому, що «залізним правилом є об'єктивна оцінка конкретного випадку і правдивий висновок незалежного експерта». В іншому випадку до них перестануть звертатися за консультацією та допомогою [5].

В цілому, в Україні, станом вже на 2016 рік, не існує спеціального формалізованого законодавства, що регулює здійснення медіації.

Жоден з проектів закону «Про медіацію» не набрав юридичної сили. Але в той же час, не існує і жодної формальної заборони з боку держави сторонам здійснювати медіацію. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України держава гарантує можливість кожному будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права. Отже, можемо стверджувати, що в Україні є конституційне підґрунтя здійснення медіації. [6].

Однією з центральних проблем становлення медіації в Україні є відсутність чіткого розуміння — яким чином медіація має бути «вмонтована» в українську правову систему. Доволі поширеною є думка, що медіацію слід розглядати як частину судочинства, і проводиться вона має суддею, який отримав на це доручення. Прихильники цієї моделі розвитку вважають, що судова медіація має на меті покращити функціонування правової системи та запропонувати альтернативний спосіб вирішення спору, що дозволяє уникнути таких чинників, як тривалість та дорожнеча судового процесу, його можлива заангажованість, перенавантаженість судів тощо. Однак в цьому випадку слід враховувати, що становлення медіації в Україні буде цілком залежати від наявності у влади так званої політичної волі.

З іншого ж боку — достатньо багато фахівців категорично заперечують доцільність поглинання існуючою системою правосуддя медіаційних процедур. Вони наполягають на тому, що надання послуг з медіації є абсолютно нормальною комерційною діяльністю. Комерційна, або ринкова, медіація — це процес, у якому примирення осіб здійснює спеціально підготовлений експерт, діяльність якого оплачують сторони. Недоліком такої моделі медіації називають її екстенсивний характер розвитку. Крім того, існують також і деякі обґрунтовані побоювання з приводу намагань законодавчо врегулювати медіацію в Україні. Зокрема це пов'язано з гіпертрофованим адмініструванням суспільного життя в нашій державі. На думку деяких фахівців, будь-яка сфера діяльності, відносини в якій береться регулювати держава, врешті-решт стає надмірно зарегульованою, а іноді навіть припиняє розвиватися. Загальновідомою стала ситуація з медіацією в Румунії. Там до прийняття відповідного закону медіатори розглядали більше 1500 справ на рік, а після — лише декілька десятків [3].

Також становлення медіації в Україні пов'язане з недостатньою кваліфікацією медіаторів та недостатньою поінформованістю суспільства щодо того, що ж таке медіація і як і для чого її застосовувати

Перевагами досудового способу вирішення конфліктних ситуацій при наданні медичної допомоги є такі:

- не потребує наявності спеціальних знань з боку пацієнта;
- швидке досягнення результату;
- немає потреби складати позовну заяву з викладенням обставин конфлікту та своїх вимог;
- немає потреби самостійно чи через представника відстоювати свої інтереси в суді [7].

Підсумовуючи, можна сказати, що все ж таки Україна стає на шлях впровадження медіації в систему способів вирішення спорів (в тому числі і медичних). В Києві вже був створений Український Центр Медіації, який активно працює та готує медіаторів. Також в Україні створений Центр Медичного та Репродуктивного права, в якому надаються послуги з медіації для врегулювання медичних конфліктів. В 2015 році було зареєстровано законопроект «Про медіацію» і будемо сподіватись, що найближчим часом все ж таки приймуть закон і це буде працювати на законних підставах.

На підставі вище викладеного можна зробити наступні висновки, що:

— Спори та конфлікти в сфері охорони здоров'я завжди були, є та будуть, але для того, щоб їх вирішувати більш доречним, результативним, швидким та економним буде застосування АВС, а саме медіації;

— Для становлення медіації в медичних відносинах та у відносинах взагалі, необхідно прийняти закон, який буде регулювати діяльність медіаторів та повинні створюватись центри медіації, які будуть навчати і випускати спеціалістів-медіаторів;

— Найголовніше є те, щоб сторони завдяки процедурі медіації досягли консенсусу та подолали конфлікт між ними.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Розгон О.В.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4. — Ст. 19.
2. Берн І., Езер Т., Коен Дж., Оверал Дж., Сенюта І. Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник/ За наук. ред. І. Сенюти. — Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2012. — 552 с.
3. Гайдук А.В. Проблема законодавчого забезпечення медіації в Україні [Текст] / Гайдук А. // Часопис Академії адвокатури України. — 2013. — № 19. — С. 1-4.
4. Кутюков Д. В. Медиация как альтернативный способ разрешения конфликтных ситуаций [Текст] / Д. В. Кутюков // Государство и право: теория и практика: материалы междунар. науч. конф. (г. Челябинск, апрель 2011 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2011. — С. 127-129. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.moluch.ru/conf/law/archive/37/53>
5. Право на здоровье в евразийском пространстве. Интервью с президентом Евразийского форума медицинских ассоциаций, президентом Национальной медицинской ассоциации Республики Казахстан А. Б. Садыковой // Евразийский юридический журнал. — 2012. — № 4. — С. 8.
6. Тарнавська Анна-Наталія. Становлення інституту медіації в умовах євроінтеграційних процесів України [Текст] / Тарнавська // Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал. — 2015. — № 1. — С. 211-218.

7. Шатковський Я. М. Інститут медіації як спосіб захисту репродуктивних прав громадян. [Текст] / Я. Шатковський // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. — 2011. — N 1. — С. 184-185.

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІІ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В ТРУДОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Федотова Тетяна Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та управління національним господарством Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара

Коновалов Андрій Володимирович

студент 3 курс економічного факультету Дніпропетровського національного університету імені Олеса Гончара

E-mail:keybl95@gmail.com

Ключові слова: трудова, дискримінація, роботодавець, жінки, чоловіки, законодавство

Трудова дискримінація в Україні, є надзвичайно важливою проблемою, яка потребує максимальної уваги держави та суспільства. Особливо ця проблема актуалізувалася зараз, під час кризи, коли кількість вакансій суттєво зменшилась.

Дискримінація найманих робітників проблема не нова, і притаманна всім країнам світу. Найбільшого успіху в боротьбі з нею досягли в країнах Скандинавії та Естонії.

Визначення "дискримінація" міститься в Конвенції Міжнародної організація праці № 111, де зазначається, що дискримінація - це будь-яка відмінність, недопущення чи надання переваг, що здійснюється за ознаками расової приналежності, кольору шкіри, статі, релігійних переконань, політичного світогляду, національного або соціального походження, які унеможливають чи погіршують рівність можливостей або відношення в сфері праці та занять[1].

В Українському законодавстві дискримінація заборонена на найвищому рівні, а саме конституційно. Відповідно до ст. 24, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками[2].

Не дивлячись на заборону дискримінації на найвищому рівні, в українській сфері зайнятості, гендерна дискримінація значно поширена

Дискримінація за статевою ознакою проявляє себе у професійній сегрегації, тобто наявності «чоловічих» та «жіночих» професій, в даному випадку роботодавець може не взяти чоловіка чи жінку, опираючись тільки на свою суб'єктивну думку, незважаючи на професійні якості та кваліфікацію претендента на вакансію.

Існує різниця в оплаті праці чоловіків та жінок. Жінки в середньому отримують на 20% - 25% менше за чоловіків які займають аналогічну посаду. Також жінкам важче просуватися по кар'єрних сходах, жінки складають 35% відсотків топ менеджерів в Україні[3].

Найбільш відчутною, за статевою ознакою, є дискримінація молодих жінок та матерів. Перших роботодавці не приймають на роботу б'ючись що, згодом вони підуть у відпустку по

догляду за дитиною, а других тому що вони часто будуть брати лікарняні в зв'язку хворобою дитини. Також роботодавець, дізнавшись, про вагітність свого співробітника, може змусити його звільнитися за власним бажанням, або звільнити за надуманим приводом.

Законодавство України в протидії дискримінації забезпечує захист жінок не в повному обсязі, а також є недосконалим. Правила та механізми, які прописані в ньому не, завжди виконуються на практиці, через неможливість доведення факту дискримінації в суді.

Наприклад, керівник дізнався про вагітність своєї співробітниці, і змусив її піти за власним бажанням, бо в інакшому випадку створить для неї нестерпні умови праці. Без спеціальних записуючих засобів і свідків, які могли б підтвердити, що така розмова відбулася, в суді жінці було б дуже важко довести факт дискримінації, і навіть, якщо б вона виграла суд, який змусив би роботодавця поновити її на посаді, то нормально працювати, а тим більш розраховувати на підвищення, вона не змогла. Тут виникає ще одна проблема, що взятися доведення факту дискримінації може лише той співробітник, який вже не збирається працювати на колишньому місці.

Деякі українські політики пропонують квотувати частку на державній службі та на посадах менеджерів, але даний інструмент довів свою неієвність в країнах Західної Європи, де компанії наймають жінок тільки щоб відповідати законодавству, надивлячись на їх професійні якості. Також враховуючи специфіку українського бізнесу, данні зміни до закону призведуть до збільшення рівня корупції, керівники компаній просто будуть платити чиновникам, щоб ті «не помічали» порушення закону[3].

Єдина сфера, де квотування дало значні результати, це квотування кількості жінок в політичних партіях, збільшення кількості жінок депутатів, дасть змогу більш точно репрезентувати населення України в парламенті та місцевих радах. Тому що зараз кількість жінок в Верховній Раді близько 11%, в населенні України їх частка складає близько 54% [4].

Для вирішення проблеми дискримінації необхідна співпраця усіх гілок української влади: виконавчої, законодавчої та судової.

Дієвим засобом протидії трудової дискримінації було б спрощення подання та розгляду судових позовів, тому що більшість жертв дискримінації не хочуть зв'язуватися з судовою системою України через її забюрократизованість.

Чудовим механізмом протидії звільненню жінок стало б ведення податкових пільг для роботодавців, у яких працюють жінки, що знаходяться у декретній відпустці щоб таким чином компенсувати збитки підприємця.

Також державі необхідно сприяти, або хоча б не заважати, створенню громадських організацій, мета яких захист прав людини та протидія дискримінації.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_161.
2. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print1456826589437280>.
3. Матеріали інформаційного ресурсу Форбс Україна «Три міфа о гендернойдискриминации в бизнесе» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://forbes.net.ua/woman/1385116-tri-mifa-o-gendernoj-diskriminacii-v-biznese>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.

ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ СТЯГНЕННЯ ПРОСТРОЧЕНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Філь Антон Олегович

аспірант юридичного факультету
Донецького національного університету

E-mail: bato2010@yandex.ua

Ключові слова: відносини, боржник, заборгованість, стягнення, захист, правове регулювання

У преамбулі до регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу (ЕС) № 1896/2006 від 12 грудня 2006 «Щодо створення європейського порядку процедур оплати» зазначено, що швидке і ефективно стягнення простроченої заборгованості має першорядне значення для економічних суб'єктів Європейського Союзу, а прострочені платежі, які є однією з основних причин їхньої неплатоспроможності, загрожують виживанню підприємств, особливо малих і середніх, та призводять до численних втрат робочих місць [1].

За офіційною статистикою НБУ, на 01.01.2015 року у банківському секторі частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів складала 13,5%, на 01.01.2016 року – 22,1 %, а на 01.02.2016 – 22,8%. [2]. Така не райдушна статистика свідчить про набуття системності фактів несвоєчасного виконання зобов'язань в частині їх оплати, і виникнення ризиків стабільності фінансових відносин в державі. До питання стягнення простроченої заборгованості треба підходити комплексно, але початок його вирішення є в наявності відповідного легального юридичного інструментарію щодо примусу боржників до виконання зобов'язань. В Україні це питання є проблемою, адже не ефективна державна монополія на примус боржника до виконання зобов'язання не задовольняє потреби динамічних та швидко зростаючих господарських відносин та не здатна оперативного стягувати борги. Робота органів виконавчої служби вкрай не результативна. Аналізуючи стан фактичного виконання виконавчих документів органами ДВС на прикладі міста Києва можливо відмітити, що впродовж 2014 року фактично виконано 77114 виконавчих документа або 17,8% від всієї кількості документів, які підлягали виконанню. Протягом 2013 року фактично виконано 88 763 документа або 20,9%. Відповідно до зазначеного, протягом звітного 2014 року рівень фактичного виконаних документів зменшився на 11 649 документів [3].

Цілком зрозуміло, що проблему треба вирішувати, але поки держава «розмірковує» як це робити, в Україні виникла значна кількість суб'єктів з основним видом діяльності в сфері стягнення простроченої заборгованості в досудовому порядку. Перші з них почали діяти ще в 2006–2007 рр, а вже в грудні 2008 року п'ять найбільш великих створили Асоціацію учасників колекторського бізнесу України (АКБУ). У 2011 р. АКБУ було офіційно прийняте у Федерацію Європейських Національних Колекторних Асоціацій (Federation of European National Collection Associations – FENCA). За оцінками експертів, обсяг ринку даних послуг в 2015 році мав вартість 1,3 мільярдів доларів з тенденцією до збільшення, а професійних збиральників боргів налічувалось більше 200 [4].

Незважаючи на те, що діяльність у сфері стягнення простроченої заборгованості вже фактично здійснюється як вид господарської діяльності і не зазнаючи правового впливу продовжує активний стихійний розвиток, держава ніби не помічає цього та не бажає її врегулювати. При цьому проблема полягає в тому, що занадто агресивна тактика стягнення боргів не тільки створила погану репутацію для всього ринку, а і є підставою для чисельних порушень прав суб'єктів цих відносин та моральних засад суспільства [5]. В свідомості

пересічного українця ця діяльність почала асоціюватися з «рекетирським» вимаганням, під час якого так звані колектори не гребують будь-якими методами задля досягнення потрібного результату, а гасла заборонити діяльність у сфері стягнення простроченої заборгованості є утопічним, бо на цю послугу є великий попит, який при відсутності альтернативи не може не створити зустрічної пропозиції [6]. Послуги у сфері стягнення простроченої заборгованості затребувані, адже неплатежі, прострочення по кредитах, оплаті товарів та послуг присутні практично у всіх видах бізнесу.

Наукове обґрунтування проблеми діяльності у сфері стягнення простроченої заборгованості є доволі стислим. У вітчизняній юридичній науці дослідженням цієї проблеми займалися Ф. Олексюк, М. Ілляк, Н. Кучмічук та Р. Люлик. З російських вчених слід відзначити Д. Жданухіна, Е. Шестакова, які в цілому окреслили існуючу проблему. Проте ґрунтовні дослідження в цій сфері досі відсутні. Узагальнено, у фаховій літературі, діяльність у сфері стягнення простроченої заборгованості визначається як колекторство (від англ. collect – збирати), – діяльність спеціалізованої організації по обробці безспірної і як правило безнадійної заборгованості фізичних та юридичних осіб перед банками та іншими організаціями, а також аналізу ймовірності повернення боргу та здійснення самих процедур по його стягненню за плату [7, с. 80].

В Україні діяльність у сфері стягнення простроченої заборгованості окремо не регулюється та не контролюється, також відсутнє її легальне визначення і умови здійснення. Також немає системи професійної освіти і навіть якихось офіційних рекомендацій щодо організації роботи в цій сфері бізнесу.

В Австрії, Італії і деяких інших країнах Європи, де колекторський бізнес має історію і, порівняно з українським, більш цивілізований, є спеціальні «колекторські закони». Австрійський закон, зокрема, встановлює обмеження на комісію, яку можуть стягувати колектори за свої послуги, містить норми в частині судових спорів та банкрутства боржника, перераховує допустимі форми роботи: листування, роботу по телефону, особисту зустріч [8, с. 19]. Крім національного регулювання, з метою гарантування рівних прав для кредиторів та боржників у країнах Європейського Союзу, щоб уникнути спотворення конкуренції на внутрішньому ринку із-за дисбалансу функціонування процесуальних засобів, які надавались кредиторам у різних державах-членах, на рівні Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу були прийняті декілька директив що мають транскордонне значення (Регламент (ЄС) № 1896/2006 [1], Регламент (ЄС) № 861/2007 [9], Директива 2011/7/EU [10], Регламент № 805/2004 [11]). Вони напряду не регулюють колекторську діяльність, але встановлюють відповідні процедури, в яких кредитор має право звернутися за видачею Європейського наказу про платіж, який визнається та виконується в усьому ЄС. В свою чергу наявність цих можливостей обумовлює більш консультативний характер діяльності колекторських фірм в ЄС, бо на відміну від України існують ефективні процедури понудити боржника в правовому полі. Головною метою стає пошук компромісу та шляхів виходу зі складних ситуацій, у яких з тих чи інших причин опинилися боржники, а головними засобами вирішення проблем є конструктивний діалог та співпраця з банківськими установами.

У США, документом, що регулює діяльність колекторських компаній є Закон «Про сумлінну практику стягнення боргів» [12]. Ним визначаються які дії щодо переконання боржника сплатити борг є допустимими, а які ні. Наприклад забороняється, телефонувати після сьомої вечора й вимагати повернення боргів, погрожувати арештом, додатковими заходами покарання, використовувати помилкові практики, представлятися тією структурою, представниками якої вони не є в дійсності. Крім того, колектор позбавляється права розкривати інформацію про боржника третій стороні, задля уникнення проблеми соціального тиску на людей, які заборгували. Але головне, відповідно до цього закону, боржник, якщо він відчуває, що його права якимось чином були порушені, має право звернутися у Федеральну

комісію з торгівлі. Якщо комісія підтвердить факт порушення, то з колектора, що порушив права боржника, стягується штраф у сумі 1000 доларів [5, с. 15]. Також у США на рівні штатів існують регіональні закони, які можуть містити більш суворі вимоги або обмеження, а також наділяти колекторські агентства додатковими можливостями.

У РФ діяльність колекторських організацій врегульована Законом «Про споживчий кредит» від 21.12.2013 р., який на даний момент є єдиним спеціальним нормативним правовим актом у цій сфері [13]. В 15 ст. даного акта законодавець позначає допустимі способи взаємодії колекторів з боржниками при вчиненні дій, спрямованих на позасудове стягнення заборгованості. До таких відноситься взаємодія шляхом телефонних переговорів, відправлення різних повідомлень по мережах електрозв'язку або при особистих зустрічах з боржником, час, протягом якого можна взаємодіяти з боржником. Закон забороняє застосовувати по відношенню до боржника дії, спрямовані на заподіяння йому шкоди [14, с. 17].

Вищезазначене свідчить, що чинне українське законодавство не регулює спеціальні правила здійснення діяльності в сфері стягнення простроченої заборгованості, що в свою чергу призводить до масових порушень прав і інтересів учасників грошових зобов'язань та руйнує стабільність цивільного і господарського обороту. Для ефективного та професійного ведення колекторського бізнесу в Україні, з метою позитивного впливу на фінансові відносини, зниження навантаження на виконавчу службу та судову систему, уникнення зловживань та порушень прав боржників зазначена сфера відносин потребує спеціального правового регулювання. Для цього, на законодавчому рівні необхідно закріпити легальне визначення колекторських послуг (діяльності), правовий статус суб'єктів та організаційно-правову форму її здійснення, обмеження придбання прав вимоги до боржників споживачів – фізичних осіб, правовий режим розкриття банківської таємниці, гарантії правового захисту та відновлення прав учасників цих відносин, спеціальні адміністративні процедури, відповідальність суб'єктів цієї діяльності.

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Коваль І.Ф.

Список використаних джерел:

1. Regulation (EC) № 1896/2006 of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure [Електронний ресурс] // Офіційний сайт законодавства Європейського Союзу. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1459760834330&uri=CELEX:32006R1896>
2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво НБУ. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
3. Звіт - показники роботи органів ДВС м. Києва за 2014 рік [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ДВС м. Києва. – Режим доступу: <http://dvskyiv.org.ua/work/zvit/2013>.
4. Офіційний сайт Асоціації учасників Колекторського Бізнесу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.acbu.com.ua/ua/content/82.html>
5. Іллюк М. Колектори в Україні: друзі для банкірів чи рекет для народу? / М. Іллюк // Юридичний вісник України. – 2012. – № 3. – С. 14–15.
6. Про заборону надання колекторських послуг щодо фізичних осіб-боржників: Проект Закону України та пояснювальна записка до нього [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://credits.zp.ua/2011/11/poyasnyvalna-zapiska-do-proektu-zakonu-ukra/pro-zaboronu-nadannya-kolektorski-x-poslug-shhodo-fizichnix-osib-borzhnikov>.
7. Кордышева Е.В. Коллекторский бизнес: проблемы и перспективы развития [Электронный ресурс] // – Режим доступу: <file:///F:/%D0%90%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8/kollektorskiy-biznes-problemy-i-perspektivy-razvitiya.pdf>.

8. Иванов И. Коллекторам нужен закон // Юрист. – 2011. – № 10. – С. 16–26.
9. Regulation (EC) № 861/2007 of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure [Електронний ресурс] // Офіційний сайт законодавства Європейського Союзу. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1459760834330&uri=CELEX:32007R0861>
10. Directive 2011/7/EU of 16 Feb 2011 on combating late payment in commercial transactions [Електронний ресурс] // Офіційний сайт законодавства Європейського Союзу. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1459760834330&uri=CELEX:32011L0007>
11. Regulation (EC) № 805/2004 of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims [Електронний ресурс] // Офіційний сайт законодавства ЄС. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1459760958583&uri=CELEX:32004R0805>
12. Fair Debt Collection Practices Act [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ради керуючих ФРС – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/supmanual/cch/fairdebt.pdf>
13. Про споживчий кредит: Закон РФ [Електронний ресурс] // Довідкова-правова система Росії «Консультант плюс». – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=166040>
14. Морозов А. Коллекторская деятельность в РФ // Новая бухгалтерия. – 2009. – № 10. – С. 15–19.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА В УКРАЇНІ: СПРОБИ РЕФОРМУВАННЯ

Фомякова Оксана Ігорівна

студентка 1-го курсу Інституту підготовки
юридичних кадрів для СБ України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
e-mail: fomyakova@yandex.ru

Ключові слова: політична система, політична партія, суспільство, партійна система, політична реформа, конституційна реформа, децентралізація

У загальному розумінні політична система суспільства є зумовленою існуючими в суспільстві цінностями, цілісною сукупністю політичних організацій, інститутів, відносин, процесів, норм і принципів політичної організації суспільства, які визначають особливості політичного режиму конкретного суспільства. Варто зазначити, що розробкою даного поняття, саме як одного із наріжних понять політології, належить двом класикам політичної думки – Д. Істону, відомому своїми книгами «Політична система», «Рамки політичного життя» та Г. Алмонду (роботи «Порівняльний політичний аналіз», « Порівняльні політичні системи»). Вперше це поняття було вжите Д. Істоном у 1953 р. Отже, політична система суспільства- інтегрована сукупність політичної влади, суб'єктів, відносин, політичних організацій і політичної культури суспільства, яка забезпечує його політичну стабільність, соціальний порядок і яка має певний соціально- політичний порядок. [1 с. 562]

Категорія «політична система» відображає політичну дійсність, є науковою і підкреслює системний характер політичного життя суспільства. Елементами політичної системи є держава і політичні партії, на основі взаємодії яких формується той чи інший тип політичної

системи. Поява політичних партій тісно пов'язана з певною політичною організацією суспільства. Остаточне визнання політичних партій розпочалося лише після буржуазних революцій разом зі становленням громадянського суспільства, демократизацією політичної системи, визнанням народу джерелом влади, запровадженням представницької системи правління. На думку М. Вебера, політичні партії у своєму розвитку пройшли три етапи:

1. Аристократичний - партії були своєрідними кланами, що згуртовувалися довкола правлячої верхівки і вміщували найвище оточення правителя.

2. Етап політичного клубу - під впливом ускладнення соціально-політичної структури партії набувають чіткішої організації та ідейно-політичної побудови, перетворюються у політичні клуби.

3. Етап появи масових політичних партій, які характеризуються чималою кількістю членів, більшою організованістю та впливовістю серед населення.

Однак більшість сучасних політичних партій формувались одразу як масові. На відміну від інших громадських об'єднань політичні партії мають політичні цілі. Політичні партії виконують специфічні, притаманні тільки їм функції (основні напрями діяльності, зумовлені їх цілями і завданнями):

а) представництво інтересів класу, соціальної групи, національної спільності (наприклад Шведська народна партія у Фінляндії), суспільства в цілому;

б) розробка політичного курсу, вирішення існуючих у суспільстві проблем: економічних, соціальних, національних, міжнародних тощо;

в) боротьба за владу з метою реалізації своїх партійних програм чи передвиборних платформ;

г) втілення в життя свого політичного курсу, коли партія приходить до влади, діставши перемогу на виборах;

д) контроль за діяльністю державних органів, коли партія опозиційна;

е) ідеологічна функція партії, що полягає у пропаганді партією свого світогляду, своїх цінностей не тільки з-поміж її членів і прибічників, а й у суспільстві в цілому;

є) робота із залучення до партії нових членів, прагнення до створення могутньої соціальної партії;

ж) регулювання внутрішньопартійного життя, вирішення різних внутрішньопартійних питань. У багатьох партіях надзвичайно гострою є проблема боротьби між фракціями: лівими, правими, центристами, радикалами тощо. [2 с.485]

Політичні партії, діючи у певному суспільстві утворюють певну партійну систему, тобто систему відносин суперництва та співробітництва між існуючими у суспільстві політичними партіями.

Політична система в Україні складається з української суверенної, незалежної, демократичної, правової, соціальної держави, яка є рівноправним суб'єктом міжнародних відносин, багатопартійної системи атомарного типу (більше ніж 120 політичних партій), політичних інститутів та громадських організацій, що позитивно впливають на становлення громадянського суспільства, політичної культури підданського чи громадянського типу, яка різниться за регіонами, засобів масової інформації, традицій політичної діяльності ненасильницького типу, національної патріотичної свідомості, традиціями здійснення демократичного управління.

Прийняття Конституції України (1996) символізувало становлення в нашій країні нового типу політичної системи, заснованої на поділі політичної влади на законодавчу, виконавчу та судову й механізмах стримувань і противаг. З цього часу відбувається активний процес втілення конституційних принципів у діяльності всіх органів влади. На жаль, вони залишаються меншою мірою реалізованими на регіональному рівні влади та в органах місцевого самоврядування. Звичайно, на ефективність нової політичної системи впливають

різні чинники - від особистих уподобань, розумінь конституційних положень, до законодавчого унормування владних відносин. Останні зміни до Конституції України не знімають проблеми політичної реформи як у власне політичній, так і в законодавчій площині. Маючи принципово відмінні, нові правила, головним стає їх запровадження в площину конкретних процедур і рішень. Гостроти ситуації може додавати значне посилення ролі партій у вітчизняній політичній системі. Проте мова йде не лише про політичну кризу, але й про шляхи запобігання кризовому перебігу подій, небажаним колізіям за умови ствердження чітких норм і положень у відповідних законах.

Постійні зміни до Конституції України та інших правових актів, прийняття нових законів спотворюють механізми їх реалізації, які практично не працюють або працюють неефективно. Як наслідок, політичним відносинам в Україні притаманна нестійкість, конфліктність, протистояння політичних інтересів низки соціальних груп та верств, незадоволеність більшості суспільства ефективністю діяльності державної влади. Нетерпимість до опонентів, догматизм та неоднозначність оцінки реальності різними суб'єктами політичної діяльності призводить до зловживання у розподілі матеріальних та фінансових ресурсів, що проявляється у пільгових податках, кредитах, використанні державних коштів не за призначенням тощо. Отже, сучасний етап розвитку держави характеризується перманентною кризовою ситуацією, яка охоплює безліч сфер включаючи й політичну систему. Країна переживає своєрідний синдром політичної перевтоми.

Зміна правлячих політичних сил в Україні внаслідок масових акцій протесту взимку 2013—2014 років та втечі Президента В. Януковича з країни в лютому 2014 року, прийняття Верховною Радою Закону України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» № 742-VII від 21 лютого 2014 року [3], яким, зокрема, було відновлено дію Закону України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8 грудня 2004 року, тобто поновлено чинність конституційної реформи 2004 року, зробили зайвими не тільки розроблений Конституційною Асамблеєю проект Концепції внесення змін до Конституції України, а й саму Конституційну Асамблею. Указом Президента України П. Порошенка «Про ліквідацію Конституційної Асамблеї» № 901/2014 від 1 грудня 2014 року [4] Конституційна Асамблея була ліквідована.

Укази Президента України П. Порошенка «Про Конституційну Комісію» та Президента України В. Януковича «Про Конституційну Асамблею» мають багато спільного не тільки за формою. У них ідеться про реформування Конституції України, а не якогось конституційно-правового інституту (судової влади, місцевого самоврядування, територіального устрою тощо). Це означає, що Конституційна Комісія може піти шляхом Конституційної Асамблеї і здійснюватиме тотальний (усеосяжний) перегляд Конституції України, в якому немає потреби і який у разі його здійснення може мати непередбачувані негативні наслідки для всієї системи організації та функціонування державної влади й місцевого самоврядування в Україні. Зрештою, Конституцію не можна реформувати в умовах політичного розколу українського суспільства та війни на Сході України. Нагальною для нашої держави є не всеосяжна конституційна реформа, а децентралізація влади, без якої неможливе мирне розв'язання громадянського конфлікту й збереження територіальної цілісності України. Хоча Мінська декларація від 12 лютого 2015 року й передбачає «1. Проведення конституційної реформи в Україні з набуттям чинності до кінця 2015 року нової Конституції України, яка передбачає ключовим елементом децентралізацію (з урахуванням особливостей окремих районів Донецької та Луганської областей, узгоджених із представниками цих районів), а також прийняття постійного законодавства про окремий статус районів Донецької та Луганської областей до кінця 2015 року» [5], прийняти нову Конституцію України неможливо в принципі, бо чинна Конституція не передбачає можливості прийняття нової, а лише встановлює порядок внесення змін до чинного Основного Закону. Що

стосується децентралізації влади, то вона не тільки необхідна, а й можлива без всеосяжного реформування Конституції України, а лише шляхом внесення змін переважно до її розділу XI «Місцеве самоврядування».

Отже, подальше реформування Конституції України доцільно здійснювати не шляхом її всеосяжного перегляду, а внесення найнеобхідніших змін, передусім щодо децентралізації влади. Політична реформа повинна бути орієнтована на таку далеку мету, як стійкий ріст і інтереси більшості, а не корисливі інтереси деяких. Кінцева мета- демократична, соціально-правова держава, яка здатна реалізувати програму прискорення економічних і соціальних перетворень, забезпечити зростання добробуту народу, духовного і морального оздоровлення суспільства, підвищення престижу та міжнародного авторитету України.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Дашковська О.Р.

Список використаних джерел:

1. Політичний енциклопедичний словник \упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка; НАН Україн, Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького, Укр. Асоц. Політологів.-Вид. 2-ге, доповн. і переробл.-К.: Генеза, 2004.-735с.
2. Загальна теорія держави і права\ за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина\Вид. Право, Харків, 2009-583с.
3. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України № 742-VII від 21 лютого 2014 року // Голос України. – 2014. – 1 березня.
4. Про ліквідацію Конституційної Асамблеї: Указ Президента України № 901/2014 від 1 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18494.html>
5. Декларація президентів РФ, України, Франції та канцлера Німеччини на підтримку «Комплексу заходів з виконання Мінських угод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzden.ua/Politics/129751>

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЯК ЗАСАДА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Хабарова Тетяна Володимирівна
аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: tatyanahabarova@ukr.net

Ключові слова: корупція, протидія корупції, нормативно-правова експертиза

Сьогодні в нашій державі дуже гостро відчувається проблема корупції і вирішити її можливо лише реалізувавши комплекс антикорупційних заходів, які необхідно послідовно здійснювати в кожній із сфер суспільних відносин. Такий комплекс заходів повинен бути спрямований не лише на викорінення корупції як явища, а й запобігати умовам, що можуть сприяти її виникненню [7]. Серед основних факторів, що можуть сприяти виникненню корупції в державі, насамперед, є нормативно-правові акти та документи, що видаються державними органами [3, с. 369]. Як свідчить аналіз нормативно-правових актів України, правове регулювання здійснюється певною мірою хаотично та безсистемно. Навіть якщо

правове регулювання здійснюється, як може здатися на перший погляд, на належному рівні, воно досить часто містить корупціогенні фактори [2, с. 155]. Зокрема, це проявляється у нечіткості формулювань, необґрунтованості окремих положень, повторенні і логічних розбіжностях [3, с. 372]. Досить часто проекти містять такий корупціогенний фактор, як неналежне визначення функцій, прав, обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, наслідком чого може бути невинуватене встановлення чи надмірне розширення дискреційних повноважень, створення умов для виникнення конфлікту інтересів та можливостей для зловживання наданими їм повноваженнями [3, с. 373].

Зменшити масштаби проблем, що виникають внаслідок недосконалості законодавства, покликана антикорупційна експертиза нормативно-правових актів. Саме цей інструмент є одним із шляхів протидії корупції, що дозволяє виявити в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів фактори, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, а також викоринити корупціогенні норми ще на етапі підготовки проектів нормативно-правових актів [8, с. 61], у зв'язку з цим, об'єктивно існує необхідність вдосконалення положень щодо проведення антикорупційної експертизи, оскільки необхідно пам'ятати, що антикорупційна експертиза нормативно-правових актів сама може виступати в якості серйозного інструменту лобізму, нерідко пов'язаного з корупційними цілями діяльності [5].

Сьогодні питання проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів визначаються положеннями ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, Наказу Міністерства юстиції України «Про деякі питання проведення антикорупційної експертизи» № 383/5 від 18 березня 2015 та Роз'яснення Міністерства юстиції України «Про антикорупційну експертизу як засіб запобігання корупції» від 21 травня 2012.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» антикорупційною експертизою визначається діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією [6, ст. 1]

Виходячи із визначення поняття можна припустити, що завданнями антикорупційної експертизи є аналіз положень нормативно-правових актів для визначення повноти та системності врегулювання відносин у відповідній сфері, внутрішньої узгодженості, доступності для розуміння, виявлення колізій законодавства [2, с.155]. Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України «Про деякі питання проведення антикорупційної експертизи» № 383/5 від 18 березня 2015 року, завданнями антикорупційної експертизи є: проведення комплексного дослідження нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів з метою виявлення корупціогенних факторів; підготовка обґрунтованих висновків щодо наявності або відсутності у нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів корупціогенних норм, надання пропозицій та рекомендацій щодо їх усунення [4, Р. І ст.1 п. 1,2] .

Як вже зазначалося, антикорупційна експертиза нормативно-правових актів сама нерідко пов'язана з корупційними цілями. Однією з основних умов недопущення цього є суворе дотримання учасниками експертизи принципів і правил оцінки нормативних правових актів на корупціогенність.

Так, до загальних принципів доцільно відносити такі, як законність експертизи законодавства, науковість, системність, своєчасність, оперативність, повнота й всебічність експертного дослідження, фінансова забезпеченість, планомірність (послідовність). Дані принципи притаманні експертизі законодавства в цілому й антикорупційній експертизі в тому числі [1, с. 116].

Що стосується правил оцінки нормативних правових актів на корупціогенність, особа, яка проводить експертизу, зобов'язана керуватися порядком і методологією проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів та порядком оприлюднення її результатів, визначеними Міністерством юстиції України. Результати антикорупційної експертизи підлягають обов'язковому розгляду під час прийняття рішення щодо видання (прийняття) відповідного нормативно-правового акту.

Важливим в даному випадку є також питання щодо проведення експертизи нормативно-правових актів не тільки органами державної влади, але і громадськістю в особі незалежного експерта. На нашу думку, суб'єктом проведення недержавної експертизи нормативно-правових актів має бути громадське об'єднання в числі групи осіб, які мають вищу юридичну освіту, відповідну кваліфікацію та спеціальні знання в сфері, яка є предметом правового регулювання відповідного нормативного правового акту.

Таким чином, антикорупційну експертизу нормативно-правових актів можна вважати дієвим заходом протидії корупції за умови, що він не провокуватиме нових проявів корупції. Цієї мети можна досягнути шляхом встановлення належного, чіткого порядку проведення антикорупційної експертизи та сприяння проведенню громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, ініційованої фізичними особами, об'єднаннями громадян, що здійснюватиметься незалежним від органів державної влади суб'єктом.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Воронина Ю.И. К вопросу о содержании принципов антикоррупционной экспертизы // Вестник удмуртского университета. - Вып. 1 - 2013. - С. 115-121.
2. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – Івано-Франківськ: 2012. – 237 с.
3. Запобігання та протидія проявам корупції (для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I–VII категорії посад) □Текст] : [посіб.] / Братель С. Г., Василевич В. В., Золотарьова Н. І. та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 376 с.
4. Наказ Міністерства Юстиції України «Про деякі питання проведення антикорупційної експертизи» № 383/5 від 18 березня 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15>
5. Правовые акты: антикоррупционный анализ [Текст] : научно-практическое пособие / [И. С. Власов и др.] ; отв. ред. : Ю. А. Тихомиров, Т. Я. Хабриева, В. Н. Найденко; Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации ; Научно-исследовательский центр ФСБ России. – М. : Юридическая фирма “Конракт”. – М. : Волтерс Клувер, 2010. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/601432/>
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року. № 49/ — ВР // Відомості Верховної Ради. 2014. — Ст. 2056.
7. Роз'яснення Міністерства Юстиції України від 21 травня 2012 року « Про антикорупційну експертизу як засіб запобігання корупції. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-12>
8. Юнацький О.В. Проблеми правового регулювання антикорупційної експертизи нормативно-правових актів Актуальні питання протидії корупції: стан, проблеми та перспективи на майбутнє : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17 жовт. 2014 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – с. 60-62.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ТРУДОВИХ СТАНДАРТІВ В ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАКОНОДАВСТВ

Халявка Тетяна Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: t.khalyavka@mail.ru

Ключові слова: трудове законодавство, функції трудового права, міжнародні стандарти трудового законодавства

Усі основні права і свободи людини і громадянина, серед яких і трудові права є основою загально визнаних принципів міжнародного права. І показником розвитку кожної країни є рівень не тільки закріплення основних прав і свобод, а також і рівень гарантованості цих прав з боку держави. Держави не вигадують одна за одною базові права у сфері праці, це загально визнані принципи та норми, і їх уніфікація, особливо в сучасних масштабах глобалізаційних процесів є неминучою. Імплементация у своє законодавство основних принципів трудового права є запорукою того, що держава прагне розвиватись і розвивати свою правову систему у загальноцивілізаційних рамках.

Інтеграція України до міжнародних, зокрема, європейських, структур неможлива без забезпечення ефективного процесу впровадження норм міжнародного права в національне законодавство, виконання державою міжнародно-правових зобов'язань з прав людини у сфері трудових відносин.

Як відзначає І.Я. Кисельов, основні трудові права викреслюють свого роду стратегічну лінію у сфері правового регулювання праці, яка формує фундамент для всіх інститутів трудового права, встановлює орієнтири для його тлумачення, заповнює його прогалини [1, с. 77]. З такою думкою важко не погодитись, адже на міжнародному рівні неможливо врегулювати усі аспекти до дріб'язків. Міжнародне право і законотворчість саме існують для того, щоб формулювати в процесі обговорення основні тенденції, завдавати настрої та напрями розвитку міжнародної спільноти, в той час як окремі держави вже імплементують ці принципи та основи у своє законодавство відповідно до національних особливостей кожної країни.

Сучасна система захисту прав людини є результатом тривалого поетапного історичного розвитку. Традиційно її поділяють на три рівні: міжнародний, регіональний і національний. Правові засади міжнародного захисту прав людини було закладено при створенні ООН. Загальна декларація прав людини, прийнята та проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. [2, с. 39-43], вперше на міжнародному рівні закріпила перелік громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав.

Наступним важливим кроком у розвитку доктрини і практики прав людини стали Міжнародні пакти про права людини, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. На відміну від Декларації Пакти мають юридичну обов'язкову силу для держав, які їх ратифікували, містять більш широкий перелік прав і передбачають механізми спостереження за їх забезпеченням. Водночас Міжнародний білль про права людини розглядається як такий, що складається з двох відмінних категорій прав. Деякі науковці вважають, що Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права лише формулює стандарти, до досягнення яких повинні прагнути держави, і не накладає на них будь-яких зобов'язань. Такий підхід тривалий час відображував ситуацію, яка реально існувала з визнанням і забезпеченням прав людини.

Громадянські та політичні права привертали значну увагу на теоретичному і прикладному рівнях, у той час як економічним, соціальним і культурним правам належної

уваги не приділялося. Деякі держави і міжнародні організації продовжують застосовувати подвійні стандарти щодо основних прав і свобод, визнаючи “класичними” громадянські та політичні права. Ці права закріплюються в перших розділах основних законів і забезпечуються надійними гарантіями. Водночас економічні, соціальні та культурні права або не визнаються “основними”, або взагалі не вважаються правами. Втім, однією з особливостей сучасного міжнародно-правового регулювання прав людини є тенденція до єдиного правового регулювання не тільки економічних, соціальних і культурних прав, а й усіх прав людини – громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних. Саме такий підхід застосовано в міжнародних актах, прийнятих наприкінці ХХ століття.

Відповідно до статті 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [3].

Якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, у яких бере участь Україна, встановлені інші правила, ніж ті, які містить законодавство України про працю, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди (ст. 81 Кодексу законів про працю України)[4]. Таким чином, у Конституції України та в Кодексі законів про працю України (далі – КЗпП) закріплений принцип пріоритету міжнародно-правових норм перед нормами національного законодавства.

Суб’єктами міжнародно-правового регулювання праці є Організація Об’єднаних Націй (далі – ООН) та її спеціалізований орган – Міжнародна організація праці (далі – МОП), а також різні об’єднання держав: Рада Європи, Співдружність Незалежних Держав, Європейський Союз та інші.

Міжнародна організація праці була заснована урядами декількох країн згідно з рішенням Паризької конференції 11 квітня 1919 року з метою міжнародного співробітництва для усунення соціальної несправедливості шляхом поліпшення умов праці.

Нині МОП – одна зі спеціалізованих установ ООН. МОП покликана вирішувати такі завдання: розробка узгодженої політики та програм, спрямованих на вирішення соціально-трудоових проблем; розробка та прийняття міжнародних трудових норм (конвенцій та рекомендацій) для проведення прийнятої політики в життя; допомога країнам-членам МОП у вирішенні проблем зайнятості та скороченні безробіття; розробка програм щодо поліпшення умов праці; розвиток соціального забезпечення; розробка заходів щодо захисту прав таких соціально вразливих груп трудящих, як жінки, молодь, особи похилого віку, працівники-мігранти; сприяння організаціям, найманих працівників і підприємців у їхній роботі спільно з урядами щодо врегулювання соціально-трудоових відносин.

На сьогодні членами МОП є 174 держави. Відповідно до Статуту МОП її членом може бути кожна держава-член ООН. Україна є членом МОП з 1954 року. Головним принципом роботи МОП є трипартизм, тобто формування майже всіх органів МОП базується на основі трьохстороннього представництва: від урядів, представників працівників і підприємців (роботодавців).

Основний принцип міжнародно-правового регулювання праці – рівність у здійсненні прав і свобод людини. Рівність у праці виключає дискримінацію, під якою розуміється будь-яка відмінність, недопущення або перевага, що встановлюється за ознакою раси, статі, релігії, іноземного, соціального походження, віку, сімейного стану, що приводять до порушення рівності можливостей у галузі праці та занять.

Слід зазначити, що в країнах Європи джерелами міжнародно-правового регулювання праці є акти, прийняті Радою Європи та Європейським Союзом. Рада Європи прийняла понад 160 конвенцій, хартій, угод і протоколів до них, у тому числі Європейську соціальну хартію, Переглянуту Європейську соціальну хартію в 1996 р., Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р. Європейський Союз у 1989 р. прийняв Хартію основних

прав працівників, що проголошує соціальні й економічні права. Переглянута Європейська соціальна хартія передбачає 31 право в галузі зайнятості, праці, медичного обслуговування, охорони здоров'я, соціального забезпечення.

Отже, європейською та міжнародною спільнотою наразі напрацьована велика кількість нормативного матеріалу, який дозволяє кожній окремій державі регулювати трудові правовідносини та дотримуватися рівнів визначених у них стандартів.

Що стосується України, то питання про безпосереднє застосування норм конвенцій МОП під час здійснення судочинства в трудових спорах залишається відкритим.

Грекова М.М. відзначає, що необхідність забезпечення ефективної реалізації міжнародних норм у сфері трудових відносин та приведення у відповідність до їх положень вітчизняного трудового законодавства зумовлюється постійним динамічним розвитком суспільства, зміною політичних, економічних і соціальних умов, а разом з ними і трудових відносин. Різні підходи в регулюванні останніх суттєво ускладнюють співробітництво між державами у сферах соціально-економічної діяльності, що зумовлює необхідність зближення положень трудового законодавства різних країн [5, с. 8]. Ми погоджуємося з такою думкою, адже дійсно, у рамках сучасної глобалізації цих процесів важко домогтися співпраці з іншими країнами, якщо, закріплені в національному законодавстві стандарти далекі від міжнародних. Україна зіткнулась з цією проблемою: зокрема під час реалізації бажання вступу до Європейського Союзу. Наразі Україні доведеться пройти довгий шлях у сфері приведення національного законодавства у відповідність до європейського, у тому числі і у сфері правового регулювання трудових відносин.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулачок-Тітова Л.В.

Список використаних джерел:

1. Киселев, И.Я. Сравнительное трудовое право : учебник / И.Я. Киселев. – М. : ТК Велби: Проспект, 2005. – 354 с.
2. Всеобщая декларация прав человека // Международные акты о правах человека : сб. док. – М., 1998. – С. 39-43.
3. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Текст] // ВВР. – 1996, - № 30, - ст. 141.
4. Кодекс законів про працю України. Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII [Текст] // ВВР. – 1971, додаток до № 50, ст. 375.
5. Грекова М.М. Міжнародні трудові стандарти як основа вдосконалення трудового законодавства України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Грекова Марина Миколаївна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2009. - 21 с.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ВКЛАДНИКІВ В УКРАЇНІ

Ходак Євгеній Сергійович
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
E-mail: zhenya.khodak.91@mail.ru

Ключові слова: неплатоспроможні банки, гарантування вкладів, захист прав вкладників

Значне збільшення кількості неплатоспроможних банків в Україні та банків, що

знаходяться у стані ліквідації, призвело до неможливості частини вкладників банків отримати доступ до своїх рахунків і повернути свої заощадження та нараховані за ними відсотки. Чи не найголовнішими причинами цього є недосконалість у законодавчому забезпеченні та ефективному нагляді за діяльністю Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд), який ще й досі не має змоги досягти відшкодування витрат по своїх виплатах за рахунок роботи з активами збанкрутілих банківських установ, а також здійснювати плідну боротьбу із зловживаннями під час процесу ліквідації таких банків [1]. В Україні функціонування системи гарантування вкладів регламентується Законом України «Про систему гарантування вкладів» від 23 лютого 2012 р. № 4452-VI [2] (далі – Закон) та рішеннями Фонду, проте практичне застосування окремих положень цих нормативно-правових актів та Закону при вирішенні спірних питань ускладнюється можливістю їх неоднозначного тлумачення та наявними невідповідностями у вітчизняному законодавстві.

Зі зростанням випадків неплатоспроможності банків спостерігається збільшення кількості судових позовів вкладників, які згідно зі ст. 26 Закону мають право на відшкодування коштів за вкладами, але, всупереч ст. 27 Закону, не були включені уповноваженою особою Фонду (далі – Уповноважена особа) до переліку вкладників (далі – Перелік), на підставі якого здійснюється ідентифікація вкладників, які мають право на отримання відшкодування за вкладом відповідно до чинного законодавства. У свою чергу Перелік є підставою для складання реєстру вкладників для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування (далі – Реєстр) виконавчою дирекцією Фонду.

Уповноважені особи, керуючись нормами чинного законодавства, не включають вкладників до Переліку з таких причин: укладання угоди з вкладником банку після віднесення банку рішенням Національного банку України до категорії проблемних; укладання угоди з вкладником банку після початку процедури ліквідації банку (наступний робочий день після офіційного отримання рішення Національного банку України про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку (п. 1 Розділу III Рішення Фонду «Про затвердження положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами» від 09.08.2012 № 14 [3] (далі – Положення); виявлення у фінансових операціях за вкладами навмисних дій, що збільшують суму відшкодування за вкладом тощо [4 – 13].

Аналіз розгляд судових справ дозволив з'ясувати, що позови про включення вкладників до Переліку з підстав укладання угоди з вкладником банку після віднесення банку до категорії неплатоспроможних відповідно до рішення Національного банку України задовольняються згідно зі ст. 26 та ст. 27 Закону. Під час розгляду справ по суті судом встановлюються такі зобов'язання Уповноваженої особи: скласти перелік вкладників та визначити розрахункові суми відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду відповідно до вимог Закону та нормативно-правових актів Фонду станом на день отримання рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку (ст. 27 Закону) (а не рішення Національного банку України про віднесення банку до категорії неплатоспроможних) та включення вкладника до Переліку при підтвердженні відповідності вкладу і вкладника нормам, встановленим ст. 26 Закону.

Розглядаючи справи, суть яких полягає у вимозі позивача про включення його до Переліку у разі укладання угоди із ним після початку процедури ліквідації банку, суд керується ч. 1 ст. 27, ст. 46, Закону, а саме нормами щодо: припинення всіх банківських операцій, окрім тих, що забезпечують здійснення процедури ліквідації; складання Уповноваженою особою Переліку на дату початку процедури ліквідації банку.

При розгляді справ щодо не включення вкладників до Переліку з причини виявлення в фінансових операціях за вкладами навмисних дій, що збільшують суму відшкодування за вкладом, залежно від деталей справи, суд керується п. 7 ч. 3 ст. 38 Закону та встановлює нікчемність договору (у мотивувальній частині рішення), з'ясувавши факт шахрайства, або, у

разі відсутності фактів порушення публічного порядку, конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконного заволодіння ним (ст. 228 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003р. № 435-IV [14]), визнає договір дійсним. Залежно від визнання законності укладеного договору судом приймається рішення щодо задоволення вимог позову вкладника банку.

У разі задоволення позовних вимог вкладника, щодо включення його до Переліку, згідно з п. 6 Розділу III Положення суд зобов'язує Уповноважену особу надати до Фонду додаткову інформацію про вкладників стосовно: зменшення (збільшення) кількості вкладників, яким необхідно здійснити виплати відшкодування; зміни розміру належних їм сум; зміни особи вкладника; зміни реквізитів вкладників; зміни розміру сум відшкодування разом зі змінами реквізитів вкладників. Виходячи з наданої інформації Фонд здійснює оновлення Реєстру.

Варто звернути увагу на існуючі розбіжності у судових рішеннях різних інстанцій. Так, судами ухвалювались рішення, про задоволення вимоги позивачів-вкладників у частині зобов'язання Фонду включити вкладників до Реєстру, так і рішення про відмову у задоволенні цих вимог. Правильним вбачається рішення суду, яке ґрунтується на п. 5 ст. 27 Закону відповідно до якого виконавча дирекція Фонду затверджує реєстр вкладників для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування відповідно до наданого уповноваженою особою Фонду переліку вкладників про відмову в задоволенні позовів у частині зобов'язання Фонду включити вкладників до Реєстру. Оскільки виконавча дирекція Фонду затверджує Реєстр відповідно до Переліку, вбачається неправильним зобов'язувати виконавчу дирекцію Фонду вносити зміни до Реєстру, натомість суд має зобов'язати Уповноважену особу подати до Фонду додаткову інформацію згідно з п. 6 Положення. Наприклад, у липні 2015 року Верховним Судом України було внесене подання до Конституційного Суду України щодо неконституційності Закону, проте у листопаді 2015 року Конституційний суд відмовив у відкритті конституційного провадження. За цих обставин питання ухвалених судових рішень у цей період залишається суперечливим; ведення багатьох судових справ були зупинені до закінчення розгляду зазначеного подання згідно зі ст. 156 Кодексу адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 № 2747-IV [15].

Отже, до наявних проблем, пов'язаних із вдосконаленням механізму захисту прав і законних інтересів вкладників в Україні, можна додати й проблеми практичного використання правових норм чинного законодавства, зокрема: неоднозначне розуміння та тлумачення правових норм, маніпуляції нормами права та зловживання службовим становищем. Вирішення наведених проблем потребує усунення можливостей двозначного роз'яснення норм чинного законодавства, яке регулює систему гарантування вкладів, а також посилення відповідальності посадових осіб банків, Фонду та органів банківського нагляду.

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Теремецький В.І.

Список використаних джерел:

1. Шевалев А. Як захистити інтереси та права вкладників українських банків? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.segodnya.ua/opinion/shevaliovcolumn/yak-zahistiti-nteresi-ta-prava-vkladnikov-ukranskikh-bankv-632142.html>.
2. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : закон України від 23.02.2012 № 4452-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
3. Про затвердження положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами : рішення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 09.08.2012 № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1548-12>.

4. Постанова Сумського окружного адміністративного суду від 01.10.2015 Справа № 818/3254/15.
5. Постанова Одеського окружного адміністративного суду від 29.09.2015 Справа № 815/5456/15.
6. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 28.09.2015 Справа № 826/10084/15 .
7. Постанова Сумського окружного адміністративного суду від 15.09.2015 Справа № 818/2765/15.
8. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 12.03.2015 Справа № 826/16421/14.
9. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 09.06.2015 Справа № 825/620/15-а.
10. Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду від 11.11.2015 Справа № 815/4939/15.
11. Постанова окружного адміністративного суду м. Києва від 25.05.2015 Справа № 826/4048/15.
12. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 16.07.2015 Справа № 826/1210/15.
13. Постанова Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 11.09.2015 Справа № 809/2880/15.
14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
15. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ОФІС ЯК ІНСТИТУЦІЯ КООРДИНАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВАМИ- ЧЛЕНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Хоменко Д.А.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Європейський поліцейський офіс (далі – Європол) є складною поліфункціональною структурою в інституційному механізмі Європейського Союзу (далі – ЄС). Європол був заснований у 1995 р. для координації діяльності національних органів охорони порядку держав європейського альянсу з метою протидії діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань. На сьогодні, після численних трансформацій, діяльність Європолу регламентується Рішенням ЄС від 06.04.2009 р. «Про створення Європейського поліцейського відомства (Європол)» [1].

Європол охоплює кілька найважливіших з точки зору забезпечення правопорядку в ЄС напрямків діяльності:

— протидія організованим злочинності, тероризму та іншим тяжким формам злочинності, що зачіпають дві або більше держав-членів таким чином, що зважаючи на масштаби, тяжкості наслідків відповідних злочинів виникає нагальна необхідність у спільних діях держав-членів;

— оцінка загроз злочинності, що загрожують існуванню ЄС і проведення стратегічних аналізів;

— протидія злочинності пов'язаної з:

а) з метою придбати засоби вчинення діянь, що знаходяться в сфері компетенції Європолу;

б) злочини, вчинені з метою полегшити або довести до кінця вчинення діянь, що знаходяться в сфері компетенції Європолу;

в) злочини, вчинені з метою забезпечити безкарність діянь, що знаходяться в сфері компетенції Європолу.

Основними функціями Європолу є:

1) збір, зберігання, обробка, аналіз інформації та відомостей, і обмін інформацією та відомостями;

2) невідкладне повідомлення компетентним органам держав-членів за допомогою національного відділу про факти, які їх стосуються, і негайне інформування їх про зв'язки, констатовані між злочинами;

3) сприяння розслідувань у державах-членах, особливо шляхом передачі національним відділам всієї доречної інформації з цього приводу;

4) звернення до компетентних органів відповідних держав-членів із запитами про порушення, проведення та координація розслідувань і висунення пропозицій про заснування спільних слідчих бригад по певних справах;

5) надання державам-членам ЄС відомостей і допомоги в аналізі, коли проходять великі міжнародні заходи;

6) підготовка оцінок загрози, стратегічних аналізів і спільних доповідей, пов'язані з його цілями, в тому числі оцінок загрози, яку породжує організована злочинність;

7) розвиток експертних знань щодо застосовуваних компетентними органами держав-членів процедур розслідування і надання порад з проведення розслідувань;

8) надання стратегічних відомостей з метою створення сприятливих умов та сприяння ефективному та раціональному використанню ресурсів, наявних на національному рівні та на рівні Союзу для оперативної діяльності, та надання підтримки цієї діяльності.

Важливо відмітити також і те, що персонал Європолу у відповідності до статті 6 Рішення у якості сил інформаційної підтримки має право брати участь у діяльності спільних слідчих груп і бригад, що розслідують підвідомчі Європолу злочини на території будь-якої країни-члена ЄС. Організаційні умови участі персоналу Європолу у операціях визначаються за домовленістю керівництва Європолу і держави, на території якої реалізується певний захід. Разом із тим, персоналу Європолу заборонено безпосередньо брати участь у реалізації примусових заходів. Це є прерогативою виключно національних силових органів.

У відповідності до перелічених завдань Європол виступає головною інституцією координації здійснення правоохоронних заходів країн-членів ЄС на міждержавному рівні. Однією із запорук успішного функціонування Європолу є налагодження режиму тісної співпраці з іншими установами ЄС і третіх держав з метою протидії злочинним проявам. Україна має кількарічний досвід взаємодії з Європолем і демонструє рішучість у забезпечення загальноєвропейської системи безпеки і правопорядку.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Convention Based on Article K.3 of the Treaty on European Union, on the Establishment of a European Police Office (Europol Convention) [Текст] : EU. Brussels, 18 July 1995 SN 3549/95 // Official Journal of the European Communities. C316. - 1995. -27 November. - P. 2-32.

«ЕКСТРАДИЦІЙНИЙ ЗЛОЧИН» В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ВИДАЧУ ПРАВОПОРУШНИКІВ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ВИЗНАЧЕННЯ, ОЗНАКИ, ЗНАЧЕННЯ

Цветкова Карина Олександрівна
студентка 2 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: tsvetkova.karina@yandex.ua

Міжнародні угоди (договори), які регламентують питання екстрадиції, спрямовані на забезпечення невідворотності покарання осіб, винних у вчиненні будь-якого небезпечного діяння, забезпечення регіонального й світового правопорядку. Навряд чи в світі є держави, які б не укладали договори, які пов'язані із забезпеченням екстрадиції. Так, зокрема, в 1998 р. Законом України від 16 січня 1998р. №43/98-ВР (далі – Закон № 43/98-ВР) було ратифіковано Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 р. (далі – Євроконвенція 1957 р.), Додатковий протокол 1975 р. та Другий додатковий протокол 1978 р. до зазначеної Конвенції.[3, с. 342; 4, с. 355; 5,с. 361] У зв'язку із цим набуло актуальності питання ідентифікації певних суспільно небезпечних діянь як таких, що в загальноєвропейському правовому полі надають привід (підставу) застосувати видачу правопорушника. Такі діяння можна позначити поняттям «екстрадиційний злочин».

Поняття «екстрадиційного злочину» для кримінального права досить нове. Визначення його поняття й формулювання ознак пов'язане із необхідністю розкриття поняття «злочин» з урахування національного й міжнародного (у даному випадку – загальноєвропейського) контекстів. Так, згідно з Кримінальним кодексом України (далі – КК) , а саме його ч. 1 ст. 11 злочином визнається передбачене КК суспільне небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. [2, ч.1 ст.11] На основі цього визначення в теорії кримінального права виділяють типові (формальні та матеріальні) ознаки злочину, до яких включають: суспільну небезпечність діяння; винність діяння; протиправність (кримінальну) діяння; караність діяння. [7,с. 21]

Зазначені ознаки необхідні й достатні для визнання діяння злочином в межах національного правового поля, визначеного законодавством України. Водночас, для формування уявлення про феномен екстрадиційних злочинів їх недостатньо. Мають бути враховані додаткові, визначені нормами міжнародних договорів (зокрема, Євроконвенцію 1957 р.) суттєві властивості правопорушення, яке може служити підставою для екстрадиції (видачі) особи.[6,с.58] А згідно цього поняття, ми можемо визначити ознаки екстрадиційного злочину. На нашу думку, до таких ознак належать наступні:

1. Діяння є кримінальне караними (злочинними, кримінально протиправним) за відповідним законодавством як запитуючої, так і запитуваної держави. Інститут міжнародного права у своїй Оксфордській резолюції зазначив, що за загальним правилом треба вимагати, щоб діяння, щодо яких застосовується видача, були караними за законодавством обох держав, крім випадків, коли в силу особливих інституцій чи географічного положення країни притулку, в ній не можуть дістати вияв фактичні сторони переслідуваного діяння.[8,с. 46] При цьому «подвійна злочинність» (це один із принципів екстрадиційного злочину) не зводиться до абсолютного отождоження змісту та назви злочину. Одні й ті самі діяння можуть іменуватися в праві держав по-різному. Головне, на думку Л. Галенської, полягає в тому, щоб збігалось саме діяння, а не його назва. [9, с.2]

2. Певна тяжкість вчиненого кримінально караного діяння зі вказівкою на мінімум розміру покарання, передбаченого законом для конкретного злочину. Обов'язковою складовою цієї ознаки при цьому є те, щоб за законом договірних держав за вчинення

екстрадиційного злочину були передбачені відносно однакові за тяжкістю вид та розмір покарання. Так, для видачі з метою реалізації щодо особи кримінальної відповідальності санкція кримінального закону обох держав повинна передбачати покарання у вигляді позбавлення волі на строк, як правило, більше одного року або більш суворе (за конвенційною термінологією – тяжке) покарання.[8,с. 47]

3. Міжнародна небезпека злочину, тобто його підвищена суспільна небезпечність. Ця ознака застосовується для оцінки загроз від підготовки або вчинення небезпечного діяння (дії чи бездіяльності), яке може спричинити загрозу знищення великих мас населення незалежно від громадянства суб'єкта, який вчиняє екстрадиційний злочин, та території розміщення цього суб'єкта. [8,с.48]

З урахування викладеного можемо запропонувати наступне визначення поняття «екстрадиційний злочин»: це передбачене кримінальним законом (КК України та іншої держави – члена Євроконвенції 1957 р.) суспільно небезпечне діяння, яке відповідає вимогам міжнародного договору щодо покарання, яке може бути призначене у разі визнання особи винною у його вчиненні. За вироком того чи іншого суду суб'єкта даного злочину можна видати для відбування покарання запитуваною державою запитуючій державі в порядку екстрадиції.[3,с. 342-343]

Значення екстрадиційного злочину в кримінальному праві полягає в тому, що за його допомогою реалізуються цілі та завдання кримінально-правової політики держави, забезпечується дотримання законності, здійснюється відповідне правозастосування, виноситься обґрунтований судовий вирок та, кінець кінцем, досягається справедливість кримінального покарання.

Матеріально-правові аспекти застосування екстрадиції не позбавлені деяких проблем. Ось декілька з них. Так, виникнення нового критерія визначення екстрадиційних злочинів – тяжкість вчиненого діяння із вказівкою на мінімальний строк покарання, що передбачений для нього законодавчо. Сутність проблеми полягає в тому, що у різних країнах за одне й те ж саме діяння може призначатися різне покарання. Рішення цього є визначення міри покарання для всіх країн відносно однаковим.[7,с. 101-103] Звернемо увагу й на відповідність назви злочину та його суті в різних країнах. Проблема зводиться до відсутності визначення переліку ознак, які б визначали діяння незалежно від його назви як екстрадиційне. Вважаю, що головним в такому випадку повинно бути не співпадіння назви злочину, а збіг діянь, які визнають їх злочинними. Проблемою є невизначення єдиних строків давності, які у договорах виступають однією з підстав відмови у видачі. Проблема полягає у тому, за законодавством запитуючої чи запитуваної країни повинні обчислюватися ці строки. За загальним принципом «подвійної злочинності» особа не підлягає видачі у разі перебігу строку давності в одній із сторін, та виключає покладення на особу кримінальної відповідальності чи приведення вироку до виконання, а це не відповідає вимогам правила, згідно з яким злочин, у зв'язку з яким запитується видача, має бути караним за законом як запитуючої, так і запитуваної сторони.[7,с. 105-108]

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний О. О.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. – К.: Правові джерела, 2013. – 25 с.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 р. // Збірка договорів Ради Європи. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 342–353.
4. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про видачу правопорушників від 15.10.1975 р. // Збірка договорів Ради Європи. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 355–360.

5. Другий додатковий протокол до Європейської Конвенції про видачу правопорушників від 17.03.1978 р. // Збірка договорів Ради Європи. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 361–366.

6. Р.А. Адельханян, А.В. Наумов. Актуальна проблема екстрадиції. // Адельханян Р. А., Наумов А.В. //Государство и право, 2004, №10- с. 58-60

7. Сафаров Н.А. Экстрадиция в международном уголовном праве: проблемы теории и практики. М.: Волтерс Клувер, 2005. - 416 с.

8. Свистуленко М. П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти / М. П. Свистуленко// Юридическая практика. – 2005. – № 14. – с. 46–48.

9. Фесенко Є.В. Деякі актуальні проблеми кримінально-правової науки (Загальна частина) / Є. В. Фесенко // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – №7. – С. 2–6.

НЕПОЙМЕНОВАНІ ДОГОВОРИ З ВИКОНАННЯ РОБІТ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Целковська Анастасія Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: atselkovskaya@mail.ru

Ключові слова: непойменованний договір, свобода договору, виконання робіт

Основним фундаментальним принципом приватного права є такий юридичний порядок, відповідно до якого окрема приватна особа має право самостійно, автономно, за своєю волею, незалежно від розсуду державної влади визначати юридично значущі умови своєї поведінки. звідси впливають і всі інші принципи, характерні для приватного права – принцип свободи договору. Цивільний кодекс України у ст. 3 проголошує свободу договору однією з головних засад цивільного законодавства [1, с. 132]. Цивільне законодавство України для забезпечення реалізації принципу свободи договору передбачає укладання нових видів договорів, закріплюючи в ЦК України відповідні диспозитивні норми. Укладаючи непойменовані договори, сторони можуть враховувати власні інтереси та відповідним чином врегульовувати непередбачені чинним законодавством цивільні відносини.

Слід зазначити, що система договорів, що опосередковують зобов'язання із виконання робіт, постійно удосконалюється залежно від розвитку договірної практики, рецепції положень зарубіжного договірного права, накопиченого емпіричного матеріалу та рівня його розробки тими, хто провадить класифікацію. З ускладненням функцій ускладнюється і система договорів у межах договірного типу, що опосередковує зобов'язання із виконання робіт, з'являються нові види підрядних договорів.

Отже, було б доцільно визначити поняття «непойменованний договір з виконання робіт», істотні умови, ознаки цих договорів та питання їх врегульованості.

До непойменованих договорів із виконання робіт можна віднести такі, як договір ремонту, тюнінгу, реставрації, благоустрою території, інжинірингу, проведення дизайнерських робіт тощо.

Л.В. Мигалюк визначає непойменованний договір як домовленість сторін, заснованої на принципі свободи договору та вільному волевиявленні сторін щодо врегулювання відносин, які виникають з нових не врегульованих законодавством видів діяльності, спрямованої на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [2, с. 8]. На підставі цього поняття можна надати визначення непойменованого договору із виконання робіт. Це домовленість сторін (підрядника та

замовника), яка заснована на принципі свободи договору та вільному волевиявленні сторін, де одна сторона (підрядник) зобов'язується виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Ознаками непойменованих договорів із виконання робіт є те, що предметом договору виступає індивідуалізований результат роботи підрядника, який набуває тієї чи іншої матеріалізованої форми за допомогою виготовлення, переробки, обробки, ремонту речі. А.Б. Гриняк зазначає ще таку ознаку договору підряду, як виконання робіт підрядником на власний ризик [3, с. 26]. Сутність ризику підрядника полягає в тому, що у разі якщо предмет договору підряду до здачі його замовникові був випадково знищений або закінчення роботи стало неможливим без вини сторін, підрядник не має права вимагати плати за роботу. Якщо ж говорити про непойменовані договори з виконання робіт, де сторони можуть зазначити будь-які умови договору, права та обов'язки, то вони в договорі можуть зазначити, що підрядник все одно отримає плату за витрачений час, за матеріали, якщо вони були надані підрядником, а також, наприклад, за електроенергію.

Якщо ж говорити про істотні умови непойменованих договорів, то Л.В. Мигалюк зазначає, що предмет непойменованого договору – це єдина встановлена законодавством істотна умова непойменованого договору, без якої договір не може вважатись укладеним, визначена метою договору і відображена в діях або об'єкті, що виникають з нового виду діяльності та відносин, не врегульованих нормативно-правовими актами [2, с.13]. Істотною умовою непойменованого договору з виконання робіт є предмет. Він може укладатися на виготовлення, обробку, переробку речі або на виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові. Тобто, предметом є робота та її результат. До істотних умов, я вважаю, слід віднести й ціну. Наприклад, якщо сторона замовила зробити тюнінг автомобіля, вона повинна знати скільки це буде коштувати.

До відносин сторін у непойменованих договорах з виконання робіт треба застосовувати загальні положення про зобов'язання, загальні положення про договори, а також окремі види договорів, а саме підряд.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Мічурін Є.О.

Список використаних джерел:

- 1.ТіхоноваМ.А. Щодо необхідності дослідження системи непоіменованих договорів / М. А. Тіхонова // Європейські перспективи. - 2013. - № 1. - С. 131- 133.
2. Мигалюк Л. В. Непойменовані договори в цивільному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. В. Мигалюк; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака. - К., 2013. - 20 с.
3. Гриняк АндрійБогданович. Договірні зобов'язання з виконання робіт у цивільному праві України : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Гриняк Андрій Богданович ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва. - К., 2013. - 34 с.

ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ОBOB'ЯЗКУ

Цибань Артем Андрійович

аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: artem199324@rambler.ru

Ключові слова: цивільні правовідносини, суб'єктивний цивільний обов'язок, міра поведінки, зобов'язана особа

Учасники цивільних правовідносин постійно виступають носіями цивільних прав та обов'язків. Однак, в сучасній цивілістиці відсутній єдиний науковий підхід до правової природи суб'єктивного цивільного обов'язку, у тому числі до його поняття. Це обумовлене відсутністю в науковій доктрині комплексних досліджень, присвячених зазначеній темі. Наведене зумовило необхідність дослідження підходів до формулювання поняття суб'єктивного цивільного обов'язку з метою уникнення розбіжностей в правозастосовній практиці.

Існує декілька наукових точок зору щодо визначення поняття суб'єктивного цивільного обов'язку.

Наприклад, Ігнат'єв В.П. стверджує, що «цивільний обов'язок – це забезпечена цивільним законодавством міра належної поведінки зобов'язаної особи, яка необхідна для задоволення визначеного законом інтересу правомочної особи» [1, с.58].

Даної думки притримується також Булеца С.Б., зазначаючи, що «цивільний обов'язок – це вид і міра необхідної поведінки суб'єкта, врегульованої нормами цивільного права і забезпечена механізмом державного примусу» [2, с.113].

Тобто, згідно вищевказаної наукової позиції, засобом регулювання необхідної поведінки суб'єкта виступають суто норми цивільного права. Натомість, аналізуючи поняття суб'єктивного цивільного обов'язку, маємо враховувати той факт, що цивільний обов'язок стосується як публічно-правових, так і приватноправових відносин.

Існує протилежна вищенаведеної думка, висловлена Гончаровою А.В., яка визначає суб'єктивний цивільний обов'язок як адресовану зобов'язаній особі вимогу певної поведінки, що виникає на підставі договору, тобто, першочерговим та визначальним для регулювання поведінки зобов'язаної особи є умови договору, які укладаються між суб'єктами цивільних правовідносин [3, с.12].

Не притримуючись вказаної точки зору, Харитонов Є.О. у своїх працях зазначає, що «пов'язувати зміст юридичного обов'язку зі змістом норми законодавства у вигляді універсального правила є некоректним, оскільки, як правило, норми актів законодавства чітко регламентують галузь публічного права», не погоджуючись з тим, що підставою виникнення суб'єктивного цивільного обов'язку та умовою його існування є тільки договір або закон [4, с.34]. Крім того, науковець зазначає, що у приватноправових відносинах виникнення та існування цивільного обов'язку можливе при наявності будь-якого конкретного припису акта законодавства та на підставі вільного розсуду і волевиявлення сторін, роблячи висновок про те, що у вказаних відносинах регулюючі властивості має не тільки норма законодавства, а й відповідні умови договорів, укладені між учасниками цивільних правовідносин, якими також може визначатись характер та обсяг належної поведінки [4, с.34].

Отже, характер та обсяг належної поведінки зобов'язаної особи може визначатись як умовами договору, так і правовою нормою, оскільки суб'єктивний цивільний обов'язок може виступати елементом як публічно-правових, так і приватноправових відносин.

Таким чином, аналізуючи наведені наукові позиції, можемо дійти висновку про те, що поняття суб'єктивного цивільного обов'язку повинно узагальнювати у собі такі регулюючі властивості як норма законодавства так і умови договору, незалежно від виду правовідносин, елементом якого він є. В свою чергу, проведене дослідження підходів до конструкції поняття суб'єктивного цивільного обов'язку дає можливість більш детально охарактеризувати правову природу суб'єктивного цивільного обов'язку задля уникнення розбіжностей в правозастосовній практиці.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Игнатъев В.П., Проценко В.В. Гражданское право. Общая часть: учебник / Под общ. ред. В.П. Игнатъева – Кишинев: Ин-т истории, государства и права Академии наук Молдовы, 2010. – 415 с.
2. Булеца С.Б. Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць / Вип.43/ Ред.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. – Одеса: Юридична література, 2008. – С.111-115.
3. Гончарова А.В., Кобзева Т.А. Цивільне право України: Навчальний посібник / Сумський держ. універ. – Суми, 2015. – 168с.
4. Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини: моногр. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с.

АКТИ ПРОКУРОРСЬКОГО РЕАГУВАННЯ НА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНУ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Цимбалістенко Олександр Олександрович
здобувач кафедри організації судових
та правоохоронних органів
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: popovich-petrik@mail.ru

Ключові слова: кримінальне провадження, прокурор, досудове розслідування, початковий етап досудового розслідування, акти реагування

В умовах реформування повноважень прокурора набуває актуальності розгляд проблем прокурорського нагляду на початковому етапі досудового розслідування, зокрема усунення прокурором порушень закону за допомогою актів прокурорського реагування.

Зазначимо, що ч. 3 ст. 110 КПК України передбачає, що рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови, яка виноситься у випадках, передбачених КПК України, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне. Отже, законодавець визначає постанову основною формою процесуальних рішень прокурора у кримінальному провадженні, що дозволяє розглядати її також в якості основного акта прокурора у досудовому розслідуванні.

П. М. Каркач обґрунтовано зазначає, що, використовуючи у своїй діяльності такий акт прокурорського реагування, як постанова, прокурор не тільки скасовує незаконні рішення органів досудового слідства і дізнання, а й захищає законні права, у першу чергу права і законні інтереси громадян [1, с. 206]. За допомогою даного акта прокурор проводить у життя власні процесуальні рішення, а також скасовує незаконні і необґрунтовані рішення органів досудового розслідування.

Постанова прокурора у кримінальному провадженні має визначену ч. 5 ст. 110 КПК України структуру і складається з: 1) вступної частини, яка повинна містити відомості про: місце і час прийняття постанови; прізвище, ім'я, по батькові, посаду особи, яка прийняла постанову; 2) мотивувальної частини, яка повинна містити відомості про: зміст обставин, які є підставами для прийняття постанови; мотиви прийняття постанови, їх обґрунтування та посилення на положення КПК України; 3) резолютивної частини, яка повинна містити відомості про: зміст прийнятого процесуального рішення; місце та час (строки) його виконання; особу, якій належить виконати постанову; можливість та порядок оскарження постанови. Постанова прокурора виготовляється на офіційному бланку та підписується службовою особою, яка прийняла відповідне процесуальне рішення. Згідно із ч. 7 ст. 110 КПК України, постанова прокурора, прийнята в межах компетенції

згідно із законом, є обов'язковою для виконання фізичними та юридичними особами, прав, свобод чи інтересів яких вона стосується.

Сфера застосування прокурором постанов на початковому етапі досудового розслідування може бути різноманітною. Так, за допомогою постанови прокурор реагує на незаконні чи необґрунтовані постанови слідчого, скасовуючи їх, тому такого роду постанови прокурора є актами прокурорського реагування [2, с. 229]. Це може стосуватися, наприклад, закриття кримінального провадження, факти якого є досить поширеними. Так, за статистичними даними, впродовж 2014 р. прокурорами скасовано 42 077 постанов про закриття кримінальних проваджень. Як вказують дослідники, зазначені дані свідчать про стійку негативну практику протизаконного закриття слідчими кримінальних проваджень з різних підстав [3]. Адже необґрунтоване закриття кримінального провадження шкодить боротьбі зі злочинністю, дозволяє уникнути відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення винними, порушує права та законні інтереси потерпілих. В кожному випадку скасування постанови про закриття кримінального провадження досудове розслідування ніби розпочинається повторно; продовжуючись, воно отримує «нове дихання» і судову перспективу, яка перед цим могла бути втрачена назавжди. Отже, постанови прокурора про скасування незаконних чи необґрунтованих постанов слідчих на початковому етапі досудового розслідування можуть мати значення, вирішальне для всього ходу кримінального провадження.

Крім того, постановою прокурор оформлює рішення про: об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування в порядку ст. 217 КПК України; місце проведення досудового розслідування (ч. 3 ст. 218 КПК України); доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК України); проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; закриття кримінального провадження тощо. На наш погляд, саме у формі постанови має прийматися рішення прокурора про доручення проведення досудового розслідування у порядку ч. 7 ст. 214 КПК України, оскільки оформлення його у виді доручення знижує значення даного процесуального рішення, вкрай важливого на початковому етапі досудового розслідування й прямо передбаченого законом. В будь-якому разі, більш доцільно було б законодавчо конкретизувати перелік процесуальних рішень на початковому етапі досудового розслідування, які повинні бути оформлені у виді постанови.

Також дискусійним питанням є відмова від оформлення у виді постанови рішення про початок досудового розслідування. Відповідна форма даного рішення, передбачена раніше діючим законодавством, сприяла більшій об'єктивності і конкретизації даного рішення, визначального для подальшого кримінального провадження. Винесення постанов про порушення (початок) кримінального провадження дало б можливість прокуророві та заінтересованим особам оцінити зміст обставин, які є підставами для прийняття такого рішення та мотиви його прийняття, а також кримінально-правові та процесуальні підстави цього рішення. Заявник та потерпілий, які б мали отримувати копію постанови, були б краще поінформовані про долю кримінального провадження та його хід, та мали б у розпорядженні документальне підтвердження початку кримінального провадження. З огляду на це, вважаємо доцільним повернутися до практики винесення постанов про початок досудового розслідування. Це є можливим навіть в умовах збереження сучасної практики порушення кримінального провадження без дослідчої перевірки, що є однією із вихідних ідей сучасного кримінального процесу України.

Проте постанова не є єдиним актом прокурорського нагляду на початковому етапі досудового розслідування, оскільки науковці до основних засобів усунення прокурором порушень законності відносять не лише його постанови, а й вказівки. Повноваження прокурора давати вказівки щодо проведення у встановлений прокурором строк слідчих

(розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, передбачене п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України. Згідно із абз. 2 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру», письмові вказівки прокурора органам, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, надані в межах повноважень, є обов'язковими для цих органів і підлягають негайному виконанню.

До вказівок прокурора повинні пред'являтися ті самі вимоги, що і до постанови прокурора (слідчого). Кожна вказівка прокурора, яких би питань вона не стосувалася, має бути законною, обґрунтованою та мотивованою. Крім цього, вказівка прокурора по кримінальній справі повинна відповідати вимозі доцільності, тобто відповідати слідчій ситуації, що склалася у справі, і реальності, мати можливість бути виконаною.

Прокурори використовують повноваження щодо надання вказівок слідчим досить активно, так за 2014 р. зафіксовано 196 509 письмових вказівок прокурора [3]. Статистика не наводить даних щодо того, яка частина з них була надана на початковому етапі досудового розслідування, хоча можна з впевненістю стверджувати, що найбільшу ефективність з точки зору перспективи кримінального провадження мають вказівки, максимально наближені у часі до моменту початку досудового розслідування. Будучи поінформованим про початок кримінального провадження, прокурор з перших днів або навіть годин розслідування повинен активно «включитися» в його процес, спрямувати хід розслідування в потрібне русло, активізувати діяльність слідчого. Очевидно при цьому, що на даному етапі прокурор ще не володіє всією повнотою даних стосовно обставин кримінального правопорушення, тому стосовно формулювання вказівок він повинен керуватися типовими ситуаціями досудового розслідування аналогічних кримінальних правопорушень і прогнозувати його ймовірний розвиток.

Типовими вказівками, які є доцільними в більшості кримінальних проваджень на початковому етапі досудового розслідування, є: складання плану досудового розслідування; формулювання слідчих версій; проведення огляду місця події (якщо така слідча дія не проводилася); встановлення кола можливих свідків кримінального правопорушення; встановлення особи (осіб), які можуть бути причетними до вчинення кримінального правопорушення; встановлення потерпілого від кримінального правопорушення; призначення необхідних експертиз тощо.

Поряд з цим, прокурорам слід уникати надання вказівок з дріб'язкових питань, які не мають безпосереднього значення для ефективного початку досудового розслідування, як і від формулювання оціночних понять на кшталт «вжити всіх можливих заходів до розкриття злочину і осіб, які його вчинили», «виконувати за необхідності й інші слідчі дії» тощо. Загалом, прокурорам потрібно значну увагу звертати на конкретність формулювання вказівок, можливість їх виконання, а також непротивіччя вимогам закону.

У вказівках необхідно визначити строк їх виконання. Особливе значення дотримання даної вимоги має на початковому етапі досудового розслідування, де від оперативності проведення слідчих дій залежить успіх у розкритті кримінальних правопорушень і викритті винних у їх вчиненні осіб. З огляду на це, на даному етапі прокурор повинен встановлювати більш стислі, порівняно із «загальними» строки виконання відповідних дій.

Науковий керівник: к. ю. н, професор Каркач П.М.

Список використаних джерел:

1. Каркач П. М. Організація роботи прокуратури міста, району. Методичний посібник з організації роботи в міських, районних прокуратурах. – Х.: Право, 2006. – 352 с.
2. Лапкін А. В. Закон України «Про прокуратуру». Науково-практичний коментар / А. В. Лапкін. – Х. : Право, 2015. – 680 с.
3. Звіт про роботу прокурора за 12 місяців 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>. - Заголовок з екрана.

ФУНКЦІЇ ПРОКУРОРА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Челебій-Кравченко Юлія Костянтинівна

студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

E-mail: yuliachk@gmail.com

Ключові слова: прокуратура, прокурор, процесуальне керівництво, нагляд

На сьогодні продовжується фактичне реформування системи завдань і функцій прокуратури. Зокрема, у зв'язку зі створенням Державного бюро розслідувань України прокуратура фактично втрачає свою тимчасову функцію із проведення досудового розслідування відповідних кримінальних правопорушень, і таким чином напрями діяльності прокурора приводяться у відповідність із конституційно закріпленими. Це в свою чергу підвищує актуальність дослідження функцій прокуратури, в тому числі питання виділення процесуального керівництва як окремої самостійної функції.

Питання функцій прокуратури в аспекті правової природи прокурорського нагляду за додержанням законів органами, що проводять досудове розслідування (далі – нагляд), та процесуального керівництва і їх співвідношення стали предметом численних наукових досліджень, зокрема В.М. Бабкової, О.М. Ларіна, В.В. Луцика, М.В. Мальоги, М.В. Руденка, В.М. Савицького, О.М. Толочка, М.В. Черноусько, В.М. Юрчишина та інших.

В цілому М.В. Руденко та В. П. Півненко виділяють у юридичній літературі шість різних підходів до питання сутності процесуального керівництва [1, с. 279]. Так, перший підхід пов'язаний із повним запереченням керівної ролі прокурора під час досудового розслідування, його представники вважають, що «процесуальне керівництво несумісне з прокурорським наглядом ні за призначенням, ні за змістом, ні за порядком реалізації». Наступна група авторів розглядає в ролі можливих процесуальних керівників лише керівників органів досудового розслідування та пропонує термін «відомчий контроль» замінити терміном «процесуальне керівництво» для характеристики їх діяльності. Інші автори розглядають процесуальне керівництво як форму або метод здійснення прокурорського нагляду (О. Толочко [2, с. 63], М. В. Черноусько [3, с. 474] та ін.). С. Тищенко визначив процесуальне керівництво як один із засобів взаємодії прокурора з дізнавачем та слідчим [1, с. 279]. Окрема група дослідників фактично ототожнюють два досліджувані поняття, не вбачаючи між ними різницями (наприклад, В. Бабкова [4, с. 232]).

Найбільш переконливою вважаємо позицію, що полягає в обґрунтуванні самостійності функції прокурора із здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінального правопорушення. Цю точку зору підтримують, зокрема, В. М. Юрчишин [5, с. 28], О.М. Ларін [6, с. 1], Д. Орлик [7, с. 108], М. В. Руденко, В. П. Півненко [1, с. 282]. Розділяючи думку зазначених вчених, розглядаємо процесуальне керівництво як окрему функцію прокуратури, що здійснюється хоча і разом, але поза наглядом.

Відповідно до п. 1 і п. 3 ст. 121 Конституції України, п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року (далі – Закон) у сфері кримінального процесу на прокуратуру покладено функції підтримання державного обвинувачення в суді і нагляду за додержанням законів органами, що проводять дізнання та досудове слідство. Згідно з ч. 1 ст. 25 Закону, прокурор здійснює зазначений нагляд, користуючись правами і виконуючи обов'язки, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), ч. 2 ст. 36 якого розкриває повноваження прокурора і вказує, що прокурор їх реалізує здійснюючи

нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Таким чином, КПК, вперше на нормативному рівні закріпивши поняття «процесуального керівництва», визначив його як форму здійснення нагляду і відніс до його змісту (а відтак і до змісту нагляду) весь спектр завдань та правомочностей прокурора, в т.ч. підтримання державного обвинувачення в суді і пов'язані з ним повноваження, які фактично є змістом іншої самостійної конституційної функції прокуратури. Пов'язаність зазначених завдань у рамках конкретного кримінального провадження зрозуміла і не викликає жодних заперечень, проте таке змішування окремих функцій прокуратури та їх змістовного наповнення конкретними повноваженнями дозволяє погодитися з тими авторами, що ставлять під сумнів наведену конструкцію визначення функцій прокурора в кримінальному процесі.

По-перше, справедливо викликає у дослідників зауваження трактування повноважень прокурорів як здійснення саме «нагляду» [8, с. 119], адже їх правова природа дозволяє розглядати їх як прояв контрольної, а не наглядової функції. Не вдаючись до ґрунтовного дослідження розмежування контролю і нагляду, що має місце в доктрині адміністративного права, зазначимо, що основними критеріями їх розмежування є обсяг повноважень перевіряючого суб'єкта: нагляд виявляється лише у перевірці законності діяльності об'єкта і не передбачає можливості втручання в його оперативну діяльність, тоді як при контролі перевіряється, як законність, так і доцільність дій об'єкта і відповідному суб'єкту надається можливість зазначеного втручання «аж до підміни собою керівника підконтрольного об'єкта» [9].

Конкретні повноваження прокурора, наприклад, надання вказівок слідчому щодо проведення слідчих (розшукових) або інших процесуальних дій, свідчать про можливість прямого втручання в процес досудового розслідування з метою забезпечення не тільки законності, а й ефективності його проведення, а обов'язковість санкціонування прокурором низки рішень слідчого (наприклад, погодження клопотань до слідчого судді про проведення негласних слідчих дій або постанови про зупинення досудового розслідування) включає в себе попередню перевірку як їх законності, так і доцільності. Відтак, можемо зробити висновок, що прокурор в кримінальному процесі реалізує повноваження, що мають контрольний характер. Проте в даному аспекті слід визнати, що законодавець не проводить чіткого розмежування між зазначеними поняттями на рівні законів в цілому, а інколи взагалі їх ототожнює (наприклад, Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»), тож досліджуване питання є проявом загальної негативної тенденції змішування цих понять.

Проте, навіть визнаючи за повноваженнями прокурора в кримінальному процесі контрольний характер, їх все ж таки не можна звести виключно до здійснення контролю (замість нагляду). Це підтверджує, на нашу думку, як аналіз конкретних повноважень прокурора, так і взагалі формулювання завдань прокурора як «процесуального керівництва». З приводу першого більшість дослідників повноважень прокурора у досудовому розслідуванні визнає їх владно-розпорядчий або адміністративний характер [8, с. 119; 2, с. 62], що є обґрунтованим з огляду на конкретні права прокурора, закріплені у ст. 36 КПК, зокрема, доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення (п. 4), приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування (п. 9). Зазначені повноваження мають яскраво виражений владно-розпорядчий характер і притаманні саме керівництву, а не здійсненню нагляду чи контролю.

Щодо самого поняття «процесуальне керівництво», то ввівши його, законодавець, на жаль, не закріпив його дефініцію. Ускладнює розуміння цієї категорії і те, що КПК, з однієї

сторони відніс до повноважень прокурора під час реалізації процесуального керівництва весь спектр його процесуальних повноважень взагалі, тим самим розширивши цю категорію, а з іншої – прямо назвав його формою здійснення нагляду, таким чином звузивши її до меж категорії «нагляду». Вважаємо, що така законодавча конструкція є внутрішньо суперечливою та невиправданою, а при розкритті поняття «процесуального керівництва» і його співвідношення з «наглядом» (або «контролем») слід відштовхуватися від ключового поняття «керівництво». Відповідно до тлумачного словнику «керувати» означає «спрямовувати діяльність кого-, чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; давати вказівки; розпоряджатися» [10, с. 144], а юридична енциклопедія пов'язує поняття «керівник» із здійсненням внутрішньо організаційного управління [11, с. 195]. Управління ж в теорії розглядається як вид суспільної діяльності, яка передбачає систему скоординованих дій суб'єкта на об'єкт для виконання певних організаційних завдань [12, с. 100]. Таким чином, прокурор як «процесуальний керівник» наділяється повноваженнями давати вказівки та здійснювати керівний вплив на відповідних учасників кримінального провадження з метою спрямування та організації процесу досудового розслідування. В той же час поняття «контроль» («нагляд») пов'язують із спостереженням за об'єктом і перевіркою виконання ним чого-небудь, в т. ч. законів і планів, і окремі його елементи розглядають як заключний етап управління.

Враховуючи вищенаведене, вважаємо влучною думку О. М. Ларіна, що ухвалювати рішення про скерування слідства та проведення слідчих дій, в яких поряд із слідчим беруть участь й інші особи, давати доручення та вказівки, пред'являти вимоги і виносити постанови, виконання яких є обов'язковим для інших – це означає керувати, здійснювати керівництво [6, с.1]. Зазначене, на нашу думку, дозволяє погодитися з точкою зору тих вчених, що визнають неможливість розгляду процесуального керівництва як форми здійснення нагляду. Адже процесуальне керівництво включає в себе широке коло завдань та відповідних їм повноважень прокурора, не обмежується виключно надглядом за діяльністю слідчого, а передбачає активний вплив на хід досудового розслідування, його організацію та спрямування у відповідному напрямку і містить в собі окремі елементи нагляду і контролю лише як одну із складових. Відтак, ми розділяємо точку зору щодо самостійності функції процесуального керівництва і вважаємо, що це має бути закріплено в законодавстві.

Також тут слід зазначити, що більшість авторів, які висловлюють позиції щодо неможливості ототожнення нагляду і процесуального керівництва та визнання останнього методом чи формою здійснення нагляду, визначають їх як дві окремі функції. Тобто, процесуальне керівництво у наведеному вище розумінні не розглядається як таке, що «поглинає» собою надгляд. Окремі дослідники обґрунтовують неможливість ототожнення цих функцій не вищенаведеним виходом керівництва за рамки нагляду, а навпаки тим, що «за своїм змістом надгляд є значно ширшим поняттям» [4, с. 231].

На нашу думку, зазначена точка зору не суперечить вищевикладеному тлумаченню керівництва, адже наведені підходи розглядають співвідношення понять нагляду і процесуального керівництва з різних боків. Так, з однієї сторони процесуальне керівництво можна вважати більш широким поняттям, ніж надгляд, бо воно охоплює собою, крім реалізації певних контрольних-наглядних повноважень, ще владно-організаційну діяльність. Але з іншої – надгляд є ширшим, бо здійснюється «на загальному рівні щодо будь-якої кількості проваджень, проте з єдиною метою» [3 с. 469], тобто щодо законності діяльності органів досудового розслідування взагалі, а не лише в межах конкретного кримінального провадження і не лише процесуальним керівником (зокрема, при вирішенні керівником відповідної прокуратури питання щодо продовження строків досудового розслідування), тоді як контроль як елемент процесуального керівництва передбачає перевірку ефективності діяльності та виконання поставлених завдань в межах конкретного провадження.

В цілому, вважаємо, що зазначене ілюструє недоцільність розгляду цих двох функцій як частин одна одної і свідчить про їх відокремленість і самостійність. При цьому, фактична перевірка законності дій слідчого та відповідне реагування прокурором під час здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням свідчить не про злиття цих функцій, а про одночасне їх виконання, що пояснюється цілісністю та взаємопов'язаністю окремих елементів діяльності прокурора та універсальністю його повноважень, про яку зазначає В.М.Юрчишин [5, с. 28]. Відтак, прокурор в рамках кримінального процесу, реалізує дві окремі функції – нагляду і керівництва, які не є частинами одна одної, проте можуть здійснюватися одночасно через єдині універсальні повноважень, наприклад, при погодженні прокурором клопотання слідчого до слідчого судді про застосування до особи запобіжного заходу.

Окремим аспектом дослідження хотілося б виділити наявність у прокурора деяких повноважень, які, на нашу думку, виходять за рамки не тільки «нагляду»/«контролю», а й «керівництва». Йдеться про надану КПК можливість прокурора самостійно здійснювати окремі дії, що є елементами досудового розслідування: не лише доручати, але і самостійно проводити слідчі дії, не лише погоджувати, а й також самостійно подавати клопотання до слідчого судді про застосування запобіжних заходів, про проведення слідчих дій, негласних слідчих дій. При цьому, прокурор хоча і не уповноважений самостійно проводити негласні слідчі дії, проте наділений правом звертатися до слідчого судді з клопотанням про їх проведення, яке надалі доручати слідчому або оперативним підрозділам. Прокурор уповноважений також повідомляти особі про підозру та про зміну раніше повідомленої підозри. Прокурор самостійно здійснює зазначені дії та приймає рішення «у необхідних випадках» (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК), які ніяким чином не конкретизовані і не пов'язані законом із, наприклад, фактичним нездійсненням або неефективним здійсненням необхідних дій слідчим. Тобто для цього прокурору потрібне лише власне переконання у доцільності їх самостійного здійснення.

З огляду на вищенаведений зміст поняття «керівництво», яке передбачає організацію певного процесу, а не його безпосереднє здійснення, вважаємо невиправданим включення до змісту процесуального керівництва зазначених повноважень. В цьому аспекті видається цікавою позиція Д. Орлика, який досліджуючи діяльність прокурора як суб'єкта збирання доказів, за функціональним принципом поділяє її на три категорії: координуючу, безпосередню та наглядову [7, с. 109]. Вважаємо, що такий підхід може бути перенесений і на функції прокуратури і безпосередньо прокурора у досудовому розслідуванні в цілому: 1) координуюча – тобто організаторська, яка і становить собою процесуальне керівництво, 2) безпосередня – вищенаведені повноваження прокурора щодо самостійного здійснення процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень; 3) наглядова – як загальний нагляд/контроль за законністю діяльності органів досудового розслідування.

Досліджуючи наділення прокурора такими функціями слід звернутися до міжнародних стандартів діяльності прокуратури у кримінально-процесуальній сфері. Вони закріплені, зокрема, у Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя», відповідно до п. 3 якого в окремих системах органи прокуратури можуть здійснювати й інші (крім універсальних) завдання, в тому числі проводити, керувати і здійснювати нагляд за слідством (п.3) [13]. Відтак, Рекомендація визнає допустимим всі три форми «співробітництва» прокурора із досудовим розслідуванням і фактично вказує на їх близькість та зв'язок між собою. Тобто фактична наявність у прокурора повноважень, що відповідають зазначеним трьом функціям, узгоджується із міжнародними стандартами діяльності прокуратури.

Щодо обґрунтованості наділення прокуратури такими функціями в частині самостійного здійснення елементів досудового розслідування вважаємо неможливим зробити висновок в межах даної роботи, адже зазначене питання є досить спірним і таким, що потребує окремого

грунтовного дослідження, а в частині процесуального керівництва – розглядаємо такі повноваження як необхідні з огляду на те, що від можливості спрямування і контролю прокурором за ходом досудового розслідування прямо залежить його можливість ефективного виконання функції з підтримання державного обвинувачення у суді, особливо у зв'язку з ліквідацією у новому КПК інституту додаткового розслідування, на якій наголошує, зокрема М.В. Руденко [1, с. 281]. Відтак, дана функція має бути збережена і відображена на рівні закону.

Отже, можемо зробити висновок, що закріплена законодавцем конструкція із визначення функції органів прокуратури у кримінальному процесі на стадії досудового розслідування як «здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням» містить внутрішню суперечність, не відповідає розумінню та співвідношенню понять «нагляд», «контроль» і «керівництво», а також тим конкретним повноваженням, якими наділено прокурора у кримінальному процесі. З огляду на проведені дослідження вважаємо, що на цій стадії кримінального процесу органи прокуратури здійснюють нагляд і процесуальне керівництво, які можуть реалізовуватися одночасно через універсальні повноваження прокурора, проте залишаються відокремленими та самостійними функціями. Відтак пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» та відповідно ст.121 Конституції України, закріпивши такий перелік функцій прокуратури: 1) підтримання державного обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у визначених законом випадках; 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4) процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень; 5) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Науковий керівник: к.ю.н. Новак О.Д.

Список використаних джерел:

1. Руденко М. Сутність прокурорського процесуального керівництва досудовим розслідуванням / М. Руденко, В. Півненко // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2013. - № 2. - С. 34-38.
2. Толочко О. Правова природа процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням / О. Толочко // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2012. - № 2. - С. 60-64.
3. Черноусько М. В. Правова природа прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням / М. В. Черноусько // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 71. - С. 461-474.
4. Луцик В. В. Правовий статус та повноваження прокурора за новим КПК України / В. В. Луцик // Митна справа : Науково-аналітичний журнал. - 2013. - № 1 (ч. 2, кн. 1). - С. 231-238.
5. Юрчишин В. М. Прокурор як керівник досудового розслідування / В. М. Юрчишин // Адвокат. - 2012. - № 7. - С. 26 - 30.
6. Литвинчук О.С. Нагляд прокурора за досудовим розслідуванням: відповідність європейським стандартам / О.С. Литвинчук // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 3. – С. 1–5.
7. Орлик Д. Прокурор як суб'єкт збирання доказів / Д. Орлик // Часопис цивільного і кримінального судочинства. - 2014. - № 4. - С. 107-112.
8. Малюга Л. Нагляд прокурора за додержанням законів у формі процесуального керівництва при проведенні досудового розслідування / Л. Малюга // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. - 2012. - Вип. 92. - С. 118-120.

9. Денисова А. В. Співвідношення контролю і нагляду / А. В. Денисова // Адміністративне право і процес. – 2013. – № 2(4)/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-4-2013>

10. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 4. — С. 144.

11. Юридична енциклопедія. В 6 т. /Редкол.:Ю.С.Шемшученко (голова колегії) та ін. – К.: “Укр.енцикл.”, 2001. - Т. 3: К - М, 792 с.

12. Гелей С.Д. Політологія [Текст] : навч. посібн / С.Д. Гелей, С.М. Рутар – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 348 с

13. Рекомендація (2000)19 щодо ролі прокуратури у системі кримінального судочинства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.int>

СУБЪЕКТИВНАЯ СТОРОНА ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ БЕЗОПАСНОСТИ И ЭКСПЛУАТАЦИИ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ И ДРУГИХ ПРАВИЛ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩИХ БЕЗОПАСНУЮ РАБОТУ ТРАНСПОРТА, ПРЕДУСМОТРЕННЫХ УГОЛОВНЫМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Чембровиц Вероника Александровна
студентка 5 курса, юридического факультета
Гродненского государственного университета
имени Янки Купалы
E-mail: regina.klimenko.90@mail.ru

Ключевые слова: безопасность, транспорт, дорожное движение, преступление, законодательство

К субъективным признакам преступлений против безопасности движения и эксплуатации транспортных средств и других правил, обеспечивающих безопасную работу транспорта, следует относить субъективную сторону и субъект преступления.

В уголовном праве господствует подход, согласно которому субъективная сторона преступления – это внутренняя сторона общественно опасного деяния, то есть психическое отношение лица к совершенному общественно опасному действию или бездействию и их последствиям. Структуру субъективной стороны образуют такие признаки, как вина, мотив и цель. Анализируя субъективную сторону, следует исходить не только из последствий, а также учитывать характер и мотивы допущенных нарушений правил, норм и стандартов в отношении многих компонентов сферы движения транспорта, отношение виновного к нарушениям, вине других лиц (водителей транспорта, лиц, ответственных за техническое состояние транспорта или его эксплуатацию и т.п.), а также личность виновного и другие обстоятельства, смягчающие или отягчающие ответственность.

Субъективная сторона характеризуется как:

– умышленной формой вины (умышленное приведение в негодность транспортных средств или путей сообщения; блокирование транспортных коммуникаций),

– смешанной формой вины: к деянию – умышленная или неосторожная вина, а к последствиям – неосторожная (нарушение правил, обеспечивающих безопасную работу транспорта).

В некоторых составах преступления наблюдается наличие обязательной цели. Например, исходя из ст. 311 УК обязательным признаком субъективной стороны является

наличие цели угнать транспортное средство, осуществить на нем поездку. Если же транспортное средство захватывается (угоняется) с корыстной целью, то содеянное будет квалифицироваться по совокупности преступлений: как угон и соответствующее преступление против собственности. Такая же совокупность имеется в случаях, когда после совершения поездки лицо завладевает из корыстных побуждений какими-либо предметами или деталями транспортного средства [1, с. 684].

По мнению А. И. Сахарчука, к умышленным относятся следующие преступления: умышленное приведение в негодность транспортного средства или путей сообщения (ст. 309 УК); умышленное блокирование транспортных коммуникаций (ст. 310 УК); угон либо захват с целью угона железнодорожного подвижного состава, воздушного или водного судна (ст. 311 УК); управление транспортным средством лицом, находящимся в состоянии опьянения, передача управления транспортным средством такому лицу либо отказ от прохождения проверки (освидетельствования) (ст. 317-1 УК). Нарушение правил международных полётов (ст. 315 УК) может совершаться как умышленно, так и по неосторожности [2, с. 243]. В постановлении Пленума Верховного Суда № 7 (п. 14) отдельно обращается внимание на умышленную форму вины преступления, предусмотренного ст. 317¹: «преступные деяния, ответственность за которые установлена ч. 1 ст. 317¹ УК, характеризуются умышленной формой вины и могут выражаться в совершении любого из предусмотренных ею альтернативных действий повторно в течение года после наложения административного взыскания за такие же нарушения независимо от того, вступило постановление о наложении административного взыскания в законную силу или нет».

Районный суд г. Минска, рассмотрев в открытом выездном судебном заседании в помещении ООПП УВД администрации района г. М. уголовное дело по обвинению Я. в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 317¹ Уголовного кодекса Республики Беларусь, установил следующее.

Я. в течение года после наложения административного взыскания по постановлению ОГАИ РУВД г. М. от 27 июня 2013 г. по ч. 2 ст. 18.16 КоАП в виде штрафа около 20 часов 50 минут 5 мая 2014 г., будучи в состоянии алкогольного опьянения, управлял транспортным средством – автомобилем «Форд Мондео», двигаясь возле дома по ул. К. в г. М., где был задержан сотрудниками ДПС УГАИ ГУВД Мингорисполкома.

Допрошенный в судебном заседании обвиняемый Я. вину в предъявленном ему обвинении признал полностью и показал, что по постановлению ОГАИ РУВД г. М. от 27 июня 2013 г. привлечен к административной ответственности по ч. 2 ст. 18.16 КоАП и подвергнут административному взысканию в виде штрафа в размере 25 базовых величин. Около 20 часов 50 минут 5 мая 2014 г., будучи в состоянии алкогольного опьянения, управлял принадлежащим ему автомобилем «Форд Мондео». Двигаясь возле дома по ул. К. в г. М., был задержан сотрудниками ДПС УГАИ ГУВД Мингорисполкома, после чего доставлен для прохождения в установленном порядке проверки (освидетельствования) на предмет определения состояния алкогольного опьянения. По результатам освидетельствования был подтвержден факт нахождения его в состоянии алкогольного опьянения. В содеянном раскаялся.

Назначая наказание обвиняемому, суд учитывал характер и степень общественной опасности совершенного преступления, мотивы и цели содеянного, личность обвиняемого, который ранее не привлекался к уголовной ответственности, работал, имел на иждивении двоих малолетних детей.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 349–352, 356, 358–361, 364 УПК Республики Беларусь, приговорил Я. признать виновным в управлении транспортным средством лицом, находящимся в состоянии алкогольного опьянения, совершенном в течение года после наложения административного взыскания за такое же нарушение, и на основании ч. 1 ст. 317¹ УК назначить ему наказание в виде исправительных работ сроком на 2 года с

удержанием в доход государства 20 % из заработка, но не менее одной базовой величины ежемесячно, с лишением права заниматься деятельностью, связанной с управлением транспортными средствами, сроком на 5 (пять) лет[3].

Неспособность юридической науки четко разграничить преступления на умышленные либо по неосторожности, породило предложение ученых по поводу существования «двойной» или «смешанной» или «сложной» формы вины. При анализе большинства преступлений против безопасности движения определяется так называемая смешанная вина, существование которой не предусматривает уголовный закон и которая поддерживается далеко не всеми специалистами, однако требует своего дальнейшего исследования [4, с. 13].

Её сторонники «двойной» вины полагали, что форму вины следует определять отдельно: как в отношении самого нарушения правил, когда возможен и умысел, так и в отношении последствий данного нарушения. Противники утверждали, что форма вины может быть только единой, и отвергали возможность её разделения в одном составе, не предлагая ничего позитивного для разграничения умышленных и неосторожных действий. В дорожно-транспортных преступлениях удары, происходят в результате нарушения таких правил и норм, приводящих к потере контроля водителя над машиной [5, с. 177].

Представляется, что большинство статей о нарушении правил безопасности движения и эксплуатации транспорта, предусматривают преступления как при умышленном психическом отношении лица к совершению деяния, так и когда речь идет о неосторожности. От точного установления формы вины зависит квалификация преступного деяния, определения характера и степени общественной опасности содеянного и личности виновного, вида и размера наказания.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Ключко Р.Н.

Список использованных источников:

1. Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь / Н.Ф. Ахраменка [и др.] ; под общ.ред. А.В. Баркова, В.М. Хомича. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2007. – 1007 с.

2. Сахарчук, А.И. Некоторые проблемы ответственности за нарушение правил дорожного движения или эксплуатации транспортных средств: законодательные и правоприменительные аспекты / А.И. Сахарчук // Законодательство о дорожном движении на дорогах: правоприменительная практика и направления совершенствования: материалы круглого стола 25 марта 2009 г. – Минск, 2009. – С. 56 – 60.

3. Управление транспортным средством лицом, находящимся в состоянии алкогольного опьянения... (извлечение). – Приговор именов Республики Беларусь от 1 июля 2014 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

4. Пинаев, А. А. Особенности составов преступлений с двойной и смешанной формами вины / А. А. Пинаев. – Х.: Юрид. ин-т., 1984. – 52 с.

5. Янец, А. Л. Разграничение умысла и неосторожности в дорожно-транспортных преступлениях / А. Л. Янец // Материалы III межвуз. студен. науч. конф., 24 апр. 2003 г., Гродно / Отв. ред. О.Н.Толочко – Гродно: ГрГУ, 2003. – С. 177-179.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Чумак Людмила Ігорівна

курсант навчальної групи ІКМ-14-7 факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ

E-mail: ludka1996@rambler.ru

Ключові слова: підозрюваний, обвинувачений, заходи забезпечення кримінального провадження, запобіжні заходи

Правовідносини, що виникають між учасниками (суб'єктами) кримінального провадження, потребують свого чіткого законодавчого регулювання, а норми кримінального процесуального законодавства правильного розуміння та однакового застосування. Це обумовлено правообмежувальним характером кримінальної процесуальної діяльності, зокрема застосуванням заходів примусового характеру. Історичні передумови їх становлення пов'язані з становленням держави, як форми організації громадського суспільства, і обумовлено завданнями щодо протидії злочинним проявам. Проте й сьогодні наявність примусових заходів виявляється необхідною умовою виконання державою завдань, зокрема повного, швидкого та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень та притягнення винних осіб до відповідальності.

Процесуальний інститут запобіжних заходів є одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження, за допомогою яких, у виключних випадках, досягаються завдання кримінального провадження. Заходи забезпечення кримінального провадження становлять велику частину заходів кримінального процесуального примусу. У зв'язку з цим їх застосування завжди пов'язано з обмеженням конституційних прав і свобод людини. Серед усієї системи заходів забезпечення кримінального провадження запобіжні заходи є найбільш суворіші, а тримання під вартою, у свою чергу, є винятковим видом запобіжних заходів.

За дослідженням учених, одним із найголовніших недоліків Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року був порядок застосування, обрання та скасування запобіжних заходів, оскільки їх застосування пов'язане з обмеженням конституційних прав і свобод людини та вони застосовуються тоді, коли особа ще не визнана винною. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є питання щодо законодавчого унормування піднятої проблематики в КПК України 2012 р.

Так, відповідно до ст. 176 КПК України до системи запобіжних заходів входять: особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт; тримання під вартою. У свою чергу, в ст. 177 КПК України законодавець передбачив мету і підстави застосування запобіжних заходів, які є загальними для всіх видів. Також у ст. 178 КПК України закріплені обставини, що враховуються при обранні запобіжних заходів. Разом з тим законодавцем застосовані такі правові конструкції, як «наявність обґрунтованої підозри», «ризики», «достатні підстави», але офіційного їх тлумачення не передбачено. На наш погляд, це дає змогу правоохоронним органам і суду на власний розсуд вільно їх тлумачити, що може призвести до порушення законних прав і свобод особи.

Також, дискутуючи на тему актуальності питань щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, неможливо залишити поза увагою наявність проблемного питання в частині строків тримання особи під вартою, яке виникає після надходження обвинувального акту до суду. Зокрема, у відповідності до вимог ч. 5 ст. 202 КПК України, підозрюваний обвинувачений повинен бути негайно звільнений у разі закінчення строку дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою. При цьому, аналіз положень ст. 315 КПК України дає підстави

прийти до висновку про те, що після надходження до суду обвинувального акту, питання щодо обрання, зміни чи скасування запобіжного заходу судом може бути вирішено лише під час підготовчого судового засідання [2].

Крім того, на практиці в разі невиконання підозрюваним, обвинуваченим, передбачених ч. 6 ст. 182 КПК України обов'язків, слідчими та прокурорами подаються клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а не про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на тримання під вартою. У зв'язку з цим виникає питання: чи може бути така ухвала слідчого судді оскаржена в апеляційному порядку, оскільки згідно ст. 309 КПК України в апеляційному порядку може бути оскаржена лише ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а ухвала про зміну запобіжного заходу оскарженню не підлягає.

При цьому, слід звернути увагу на той факт, що з клопотаннями про зміну застосованого до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на більш м'який, які були задоволені, зверталися як слідчий та прокурор, так і безпосередньо підозрюваний та його захисник.

За результатами аналізу судової практики встановлено, що порушення розумних строків у кримінальному провадженні з причин неналежного здійснення судом своїх повноважень стосується, насамперед, випадків призначення підготовчих судових засідань із порушенням строків, визначених КПК, та надмірної тривалості перерв між судовими засіданнями у таких провадженнях. Впровадження у КПК порядку забезпечення контролю за доцільністю та обґрунтованістю застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час судового провадження зумовлене необхідністю надання суду процесуальних механізмів для оперативного вирішення провадження та заборони свавільного обмеження права людини на свободу шляхом застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без визначення строку його застосування. Під час ухвалення обвинувального вироку суд вправі застосувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до обвинуваченого до набрання цим вирокіом законної сили. Суд застосовує запобіжний захід у вигляді тримання під вартою у такому випадку з метою забезпечення виконання остаточного судового рішення.

Науковий керівник: к.ю.н. Абламський С.Є.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Чумак Д.П. Проблемні питання застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою [Електронний ресурс] / Д.П. Чумак //Режим доступу:http://chumak.vn.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=183%3A2015-02-06-21-26-23&lang=uk.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ІДЕЯ СОЛІДАРИЗМУ В ДЕРЖАВІ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ УКРАЇНИ

Шевченко Олена Станіславівна
здобувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
E-mail: shevchenko_olena_92@mail.ru

Ключові слова: консолідація, загальне благо, ідеологія, правова держава, соціальна справедливість

Загальне благо – ось формула, в якій стисло відбито задачі та цілі держави.

Богдан Кістяківський.

Відсутність належного рівня консолідації українського суспільства негативно впливає на процес державотворення в Україні. Слід зазначити, що нашій державі належить мати свою ідеологію державотворення, котра має будуватися на засадах подолання конфронтаційності в суспільстві. Повинна існувати ідеологічна домінанта, але не як державна ідеологія, а як ідеологія державного будівництва.

В основі української ідеології державотворення завжди була насамперед проста і природна ідея створення (поновлення, відродження) своєї, власної, української держави як прояву політичного самовизначення української нації і засобу утвердження і досягнення єдності, соборності.

Українська держава уявлялась її ідеологам, вченим, політикам, як правило, суверенною, самостійною, вільною, демократичною, справедливою, правовою, соціальною, соборною, єдиною. Про таку державу – частково чи в цілому – мріяли, зокрема, Т. Шевченко, І. Франко, М. Драгоманов і М. Грушевський та інші видатні представники української ідеології державотворення.

На нашу думку, пріоритетне місце в цій ідеї можуть зайняти соціальна справедливість і особисте благополуччя громадян, в основі якого лежить добросовісна праця на благо усього суспільства, що втілює концепція солідаризму.

У процесі побудови в Україні державного солідаризму важливе значення має аналіз поглядів різних учених на проблематику консолідації державності. Результатом такого аналізу повинно стати виділення та визначення змісту найважливіших ознак, які стануть підґрунтям для створення в подальшому найбільш оптимальної моделі правової держави. В Україні різні аспекти правової держави вивчали такі вчені, як М. Козюбра, Ю. Шемшученко, П. Рабінович, А. Колодій, О. Петришин, О. Скрипник, О. Михайленко, О. Скакун, О. Тимошук та ін.

Держава як організаційна форма суспільного життя завжди діє в межах певних ідеологічних підтекстів, настанов або мотивацій. Про ефективність державного управління можливо говорити в тому разі, коли успішно відбувається консолідація соціальних груп навколо досягнення життєво важливих державних цілей, тобто консолідація є вирішальними фактором самозбереження нації, що інтегрує народ і державу. У практичному плані національна консолідація у цей відповідальний для держави час має набути динамічного розвитку в складному процесі національного державотворення, що і спонукає до дослідження цієї проблеми [1].

Особливості суспільно-політичного розвитку України актуалізують пошук нових форм інтеграції, партнерства, співучасті, діалогу для забезпечення стабільного соціального миру і цивілізованого співіснування. Отже, сучасне українське суспільство з численними соціальними групами, які відстоюють свої інтереси, здатне існувати як певна координована єдність, яка імпліцитно визнається всіма членами в сумісних діях і спілкуванні, але за умов відповідної управлінської стратегії і тактики.

Формування солідаризму в державі значною мірою залежить не лише від управлінського впливу, але і готовності суспільства сприймати його на рівні узгодження і спільної діяльності [2, с.103-104].

Ж.Ф. Шміттер визначає суть процесу консолідації як вибір, що веде до формування правил гри у політиці, домовленостей. Ключовою дилемою консолідації він вважає питання про набір інститутів, з якими політики можуть погодитися, а громадяни побажають підтримати. Потрібна згода відносно основних правил, з використанням яких вирішилися б існуючі протиріччя і конфлікти [3, с. 24].

Вивчаючи проблему національної консолідації, А. Колодій наголошує, що метою української сучасної політики має стати консолідована національна держава із внутрішньою

солідарністю усіх її громадян. Важливим є процес консолідації української нації навколо загальнонаціональної ідеї. Певні проблеми у цьому питанні викликає і ідеологічна одновимірність мислення українців. І хоча тоталітарна ідеологія радянських часів уже не існує, однак певний відсоток носіїв цієї ідеології ще існує і про це свідчать результати соціологічних опитувань, де в Україні понад 12 % відносять себе до «радянських людей». Як пише А. Колодій, «радянські люди» – громадяни, які замість соціально-етнічної ідентичності обрали політично-ідеологічну [4, с. 210].

Відтак, якщо звертатися до солідаризму як частини політики у рамках певної держави, то зазвичай мається на увазі, що інститути і громадські організації повинні створювати так звану «органічну» будову суспільства. Система «проміжних» організацій (кооперативи, земства і т.д.) забезпечують кожному громадянину належне місце в суспільстві і можуть бути фундаментом держави.

Виходячи з цього, згадаємо видатного українського правознавця, філософа, доктора права, професора, академіка Української академії наук Б.О. Кістяківського. Його світогляд базувався на синтетичній установці, прагненні органічно поєднати різні політичні, ціннісні орієнтири – колективізм та індивідуалізм, демократію і соціалізм, свободу і необхідність служіння. Б. О. Кістяківський намагався сформулювати політико-правову програму, в основі якої лежить ненасильницький еволюційний шлях перетворення суспільства, шлях суспільної солідарності і пошуку компромісу між різними соціальними, корпоративними, релігійними групами [5]. На нашу думку, солідарність у людських взаємовідносинах сприяє консолідації всезагальних зусиль досягнення економічного, політичного чи соціального ефекту.

Відмітимо, що державу Б.О. Кістяківський розглядав як правову організацію осілого на певній території народу, що об'єднаний певним ступенем соціальної солідарності і наділений організованою владою. Держава відрізняється від інших публічно-правових союзів тим, що вона ні в кого не запозичує владу, вона має саме свою власну владу, яка не лише виникає в ній самій, але і підтримується та обмежується її власними засобами. Лише весь народ, організований як одне ціле, тобто такий, що складає державу, має справжню державну владу. «Держава і є правова організація народу, що володіє у всій повноті своєю власною, самостійною і первинною, тобто ні від кого не запозиченою владою» [6, с. 243].

Перш за все необхідно виявити функції, які українська держава повинна виконувати в суспільстві майбутнього. Вважаємо, що це повинні бути функції планування, координації і контролю різних структур громадянського суспільства: економічних корпорацій, автономних університетів, суспільних організацій, етнічних і релігійних співтовариств - з метою запобігання (або швидкого погашення) конфліктів між ними. Адже саме держава має резерв, якого немає в зазначених структурах. Це – сила публічної влади, обов'язкова для всіх.

Держава, за концепцією солідаризму, передбачає подолання бар'єру між державою і громадянами, існуючого зараз, розширення поняття «українська держава» за рахунок громадян в такий спосіб, щоб кожна людина в Україні могла сказати: «Держава – це не лише, правлячі мною чиновники. Держава – це я.» При цьому слід пам'ятати, що, отримав можливість приймати політичні рішення (наприклад, на референдумі), громадяни стають відповідальні за стан справ у державі. На основі цього акцентуємо увагу, що держава, де відповідальність за стан справ у ній несуть не лише керуючі, але й керовані, ми називаємо саме солідарною державою [7, с. 68].

Урешті-решт, правова держава – це держава, яка послідовно і повною мірою покликана практично забезпечити в суспільстві реалізацію принципу соціальної справедливості, що є одним із найбільш загальних і глибинних критеріїв гуманістичної сутності державного ладу. У найбільш загальних рисах соціальну справедливість можна охарактеризувати як принцип, побудований на рівновазі внеску людини в досягнення певної мети, яка досягається у вигляді матеріального або якогось іншого блага [8, с. 31]. Слід зазначити, що стан солідаризму в державі визначає ступінь гармонійності її функціонування і в цілому – життєві перспективи як окремого індивіда, так і соціуму.

Підсумовуючи, варто відзначити, що багато сучасних концепцій, які націлені на реалізацію консолідації в державі, не відповідають потребам в доведенні її політичних аспектів, умов і технологій забезпечення. У світлі вищесказаного, актуальною для реалізації в Україні є концепція солідаризму, основними складовими якої є: спільна історична пам'ять народу, українська мова, церква і т.д.

Виходячи із засад концепції солідаризму, можна стверджувати, що саме зазначена теорія сприятиме побудові могутньої української держави, спроможної ефективно реагувати на інституційні виклики сучасних реалій.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Заяць Н.В.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2015/30.pdf.
2. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Державна політика в сфері управління», т. VI, вип.. 55, серія «Державне управління». – Донецьк, Дон ДУУ, 2005. – 214 с.
3. Шміттер Ф. Размышление о гражданском обществе и консолидации демократии / Ф. Шміттер // Полис. – 1996. - №5. – С. 16 – 27.
4. Колодій А. Ф. Національний вимір суспільного буття / А. Ф. Колодій. – Львів : Астролябія, 2008. – 368 с.
5. Курбенков В. А. Концептуальные основания политического учения Б. А. Кистяковского : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : 23.00.01 / В. А. Курбенков. – Владивосток, 2004. – 21 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com>.
6. Кистяковский Б. А. Социальные науки и право. Очерки по методологии социальных наук и общей теории права // Б.А. Кистяковский. Философия и социология права / Сост., примеч., указ. В.В. Сапова. – Спб. : РХГИ, 1999. – С. 7-416.
7. Канищев Г. Ю. Солидарное государство / Г. Ю. Канищев // Людина, культура, техніка в новому тисячолітті : матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. – Х., 2008. – С. 67–68.
8. Копейчиков В.В. Гуманизм советской демократии. – К., 1989.
9. Медведчук В. Громадянське суспільство як фундаментальна основа демократичного розвитку України / Право України. – 2014. - № 4. – С. 26-34.
10. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії : моногр. / І. О. Кресіна, О. В. Скрипнюк, А. А. Коваленко, Є. В. Перегуда, О. М. Стойко, С. В. Балан, О. О. Полішкаророва, В. А. Явір ; за ред. І. О. Кресіної. – К. : Логос, 2007. – 316 с.
11. Скрипнюк О.В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика). – К., Логос. – 2006. -368 с.

ДОСУДОВИЙ ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Шустова К. О.

студентка V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: kots-1@mail.ru

Ключові слова: комісія по трудових спорах, індивідуальні трудові спори, переговори, альтернативні способи вирішення спорів, досудовий порядок вирішення спорів

На даний час в Україні актуальною є тема законодавчого регулювання вирішення трудових спорів. Застаріла нормативна база, що і нині застосовується до конфліктів у трудовій сфері, потребує докорінних змін. Стрімкі економічні, соціальні процеси у суспільстві викликають нагальну потребу у перегляді законодавства у сфері трудових спорів, зокрема у врегулюванні індивідуальних трудових спорів.

Особливої уваги заслуговує саме досудовий порядок вирішення індивідуальних трудових спорів, що базується на примирних процедурах. Процедура примирення є найбільш актуальною саме для трудових відносин, адже передбачає прийняття рішення шляхом взаємних домовленостей і пошуку компромісного рішення.[1]

Проблеми правового регулювання вирішення трудових спорів досліджували такі вчені, як В.Д. Архіпов, Н.Б. Болотіна, В.Я. Бурак, В.М. Дейнека, С.І. Запара, А.М. Лушніков, М.В. Лушнікова, В.І. Смолярчук, М.П. Стадник, В.М. Толкунова, О.М. Ярошенко та інші.

Чинний Кодекс законів про працю України не дає офіційного визначення індивідуальним трудовим спорам. На даний момент у першому читанні Верховною Радою України був прийнятий проект нового Трудового кодексу України за авторством В.Б. Гройсмана, Л.Л. Денісової та М.М. Папієва. За проектом Трудового кодексу, індивідуальний трудовий спір - це трудовий спір між працівником і роботодавцем, що виникає при здійсненні трудових відносин, а в окремих випадках до їх початку або після їх припинення.[6]

Діючим законодавством України передбачено дві стадії досудового порядку вирішення трудових спорів, що виникли між роботодавцем та працівником:

1. Безпосередні переговори між працівником та власником або уповноваженим ним органом: як самостійні, так і за участю профспілкового органу;

2. Розгляд трудового спору комісією по трудових спорах (далі – КТС).

Наука конфліктологія визначає, що переговори – це форма взаємозв'язку між людьми, яка призначена для досягнення угоди, коли обидві сторони мають однакові або протилежні інтереси.[2]

Для вирішення індивідуальних трудових спорів переговори мають велике значення, адже з прийняттям рішення у ході переговорів зберігаються добрі стосунки, ділові зв'язки, бажання співпрацювати і надалі. У ході такої простої процедури як переговори сторони приймають найбільш сприйнятливий для всіх рішення на добровільних засадах. Така модель вирішення спорів є першим засобом, на який слід звернути увагу законодавцю, приймаючи нормативні акти у сфері регулювання вирішення трудових спорів.

Чинний Кодекс законів про працю України не регламентує порядок проведення таких переговорів, окрім зауваження про те, що переговори є необхідною стадією, що передує зверненню до КТС. Доцільним було б запровадження законодавчого регулювання переговорної процедури стосовно порядку проведення, юридичної сили прийнятого рішення, термінів та строків.

Наприклад, проект Трудового кодексу визначає термін у два тижні, зі спливом якого у разі не досягнення домовленості між роботодавцем і працівником у ході переговорів, останній може звернутися до КТС. Інші питання пропонується висвітлити у спеціальному підзаконному акті – Рекомендаціях про порядок проведення безпосередніх переговорів між працівником і роботодавцем для вирішення розбіжностей, що виникли.[1]

Наступною після переговорної стадії у досудовому вирішенні трудових спорів є стадія розгляду спору комісією по трудових спорах. Комісія з трудових спорів – це орган, який утворюється на підприємстві, в установі, організації з метою розгляду та вирішення індивідуальних трудових спорів, які виникають між працівником і роботодавцем або уповноваженим ним органом з приводу порушення прав та законних інтересів працівників.[5]

До прийняття Конституції України у 1996 році стадія розгляду спору у КТС була обов'язковою для переважної більшості індивідуальних трудових спорів. За відсутності її

проходження суд мав всі підстави відмовити працівнику у прийнятті позову. Стаття ж 55 Конституції, що проголошує право кожного звернутися за захистом свого порушеного права до суду, перетворила норми щодо організації розгляду спорів у КТС з обов'язкових на добровільні. Працівник може звернутися безпосередньо до суду з приводу вирішення свого спору з роботодавцем без попереднього звернення до КТС.

Таким чином, комісія з трудових спорів є досудовим органом, що виносить рішення по суті з можливістю його подальшого виконання, тобто є альтернативним суду способом вирішення індивідуальних трудових спорів.

Проект трудового кодексу дає наступне визначення КТС: «Комісія з трудових спорів – це орган, який може утворюватися в юридичній особі з метою врегулювання індивідуальних трудових спорів шляхом пошуку взаємоприйнятних рішень і примирення сторін таких спорів.»[6]

Дана дефініція акцентує увагу на процедурі примирення і пошуку компромісу між сторонами спору, що є пріоритетними завданнями провідних альтернативних способів розв'язання спорів. У проекті зазначається, що рішення комісії з трудових спорів є обов'язковим, але виконується добровільно. У разі незгоди з рішенням КТС, працівник може оскаржити його до суду у десятиденний строк.[6]

Комісія з трудових спорів визначається як особливий альтернативний спосіб вирішення спорів, притаманний саме індивідуальним трудовим спорам. Положення про КТС відносяться до розділу проекту кодексу, що закріплює саме примирні процедури вирішення індивідуальних трудових спорів. Такий статус комісії найбільш відповідає як сьгоднішнім реаліям, так і майбутнім перспективам розвитку альтернативних суду органів з розв'язання спорів між роботодавцем та працівником.

Законодавче закріплення статусу комісії з трудових спорів як примирного органу та детальне регулювання її діяльності сприятиме поширенню практики застосування процедури примирення та популярності КТС як сучасного засобу вирішення спору.

Зважаючи на перевантаженість судів, досить тривалий термін розгляду, а особливо на те, що при судовому розгляді завжди є сторона, що програла, та та, що виграла, врегулювання індивідуального трудового спору шляхом переговорів або шляхом звернення до КТС є більш зручним, швидким та менш травматичним для сторін спору способом його вирішення. Відповідно, слід підтримувати та розвивати такі шляхи розв'язання спорів сторонами трудових відносин.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулачок–Тітова Л. В.

Список використаних джерел:

1. Дейнека В. М. Примирні процедури з вирішення трудових спорів / В. М. Дейнека // Актуальні проблеми політики. - 2014. - Вип. 53. - С. 342-349. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2014_53_43.
2. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія: навч. посіб. За заг. ред. В.М. Петюха, Л.В. Торгової. – К.: КНЕУ, 2003.
3. Кодекс законів про працю України: затв. зак. № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375// Редакція від 24.02.2016.
4. Лушников А.М., Лушникова М.В. Курс трудового права: Учебник: В 2 т. Т. 2. Коллективное трудовое право. Индивидуальное трудовое право. Процессуальное трудовое право. – М.: Статут. – 2009. – 1151 с.
5. *Правові засади діяльності комісії по трудових спорах* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://porady.fpsu.org.ua/znay-svoi-prava/34-pravovi-zasady-diialnosti-komisii-po-trudovykh-sporakh>
6. Проект Трудового кодексу України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221

ОСНОВНІ (БАЗОВІ) ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ

Южека Роман Сергійович

студент факультету №4 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Діюча в Україні податкова система наразі не влаштовує суб'єктів, що оподатковуються. Адже, занадто високі податки призводять до ліквідації багатьох суб'єктів господарювання, ускладнює діяльність їх, як на зовнішньому (міжнародному) так і на внутрішньому (національному) ринках. Українська економіка страждає від величезного, порівняно з іншими країнами рівнем розвитку, податкового навантаження. Проведення податкової реформи повинно ґрунтуватися на відповідних засадах (принципах). Від послідовності їх виконання залежить вдалий результат реформи, що й актуалізує дослідження обраної теми.

Проблемним питанням розробці теоретичних основ та конкретних шляхів реформування податкової системи присвячено кільканадцять робіт видатних науковців, а саме: В.Л. Андрущенко, Д.О. Бочарова, С.А. Буковинського, О.Д. Василика, А.С. Гальчинського, А.І. Даниленка, О.Д. Данілова, О.І. Пилипченка, А.М. Поддєрьогіна, М.І. Савлука, Д.М. Стеценка, В.М. Федосова, Д.М. Черваньова, В.В. Шокуна та інших. Проте, незважаючи на значну кількість робіт, на сьогоднішній день питання щодо податкової реформи, а зокрема, основних (базових) засад (принципів) на яких вона повинна ґрунтуватися залишається відкритим і потребує майбутнього дослідження.

Варто зазначити, що податки – це обов'язкові нормативні платежі в державний або місцевий бюджет, що їх вносять як окремі особи, так і підприємства різних форм власності [1]. Без усвідомлення сутності податків неможливо забезпечити відповідне ставлення до бюджетних коштів. Відповідно нова фіскальна політика має бути в першу чергу зрозуміла суспільству і підпорядкована вирішенню проблем громади та суспільства.

З формальної точки зору, українська економіка страждає від величезного, порівняно з країнами із співставним рівнем розвитку, податкового навантаження. Якщо враховувати ЄСВ (Єдиний соціальний внесок), він сягає майже 40% від ВВП (Валового внутрішнього продукту). На жаль, аби зменшити цей тягар в абсолютному обсязі треба спочатку скоротити бюджетні витрати. Хоча, насправді він складає набагато менше, ймовірно близько 30%, завдяки широким масштабам ухилення та мінімізації податків. Фактично, економіка у такий спосіб пристосовується до завеликого податкового навантаження. Але проблема, насамперед, у тому, що завдяки великій дискреції фіскальних органів це відбувається нерівномірно: тиск перекладається на сумлінних платників та тих, хто не здатен захиститися від контролюючих органів, натомість деякі інші отримують фактичні податкові привілеї. Це робить оподаткування не просто несправедливим, а й перетворює його на засіб нечесної конкуренції, встановлення монополій, отримання адміністративної (корупційної) ренти, тощо [2, с. 3]. Проте, проведення податкової реформи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зменшення її тінізації та зростання реальних доходів населення – це і є завданням державної політики.

Проведення податкової реформи в Україні повинно ґрунтуватись на таких основних (базових) засадах (принципах) реформування системи оподаткування, а саме: 1) загальне спрощення правової бази оподаткування, забезпечення зрозумілості норм основного законодавчого акту з оподаткування; 2) уніфікація підходів і методів визначення елементів за всіма податками (зборами) та вимог до ведення обліку нарахування податків (зборів); 3) зменшення кількості податків та скасування податків (зборів, обов'язкових платежів), витрати на адміністрування яких перевищують доходи від їх стягнення; 4) зниження рівня податкового навантаження на суб'єктів оподаткування та зрівняння податкового тиску на різні категорії платників податків; 5) зменшення ставок податків (зборів) з

одночасним збільшенням податкової бази, що означає максимальне розширення кола платників податків (зборів) та скасування безпідставних податкових пільг; 6) збільшення розміру суми неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб; 7) застосування замість податкових пільг системи цільових бюджетних дотацій, направлених на підтримку найменш захищених верств населення та на розвиток пріоритетних галузей господарства України; 8) підтримка розвитку та поширення малого підприємництва шляхом запровадження спеціальних режимів оподаткування суб'єктів малого підприємництва; 9) стимулювання здійснення реінвестицій, а також направлення коштів на інноваційну діяльність, проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень та впровадження нововведень; 10) врахування міжнародних аспектів (оподаткування доходів нерезидентів та іноземних доходів резидентів, дія міжнародних угод в сфері оподаткування) та досвіду побудови податкових систем в успішних та розвинених країнах [3]. Проте, на нашу думку, це перелік лише основних (базових) засад (принципів) на яких повинна будуватися нова податкова система України.

Таким чином, в сучасних умовах сьогоденної глобальної економічної кризи та з урахуванням нестабільної економічної та ринкової політики в Україні податкова реформа повинна ґрунтуватися на основних (базових) засадах (принципах), а саме: добровільність сплати податків і зборів (обов'язкових платежів); рівність, недопущення будь-яких проявів дискримінації; забезпечення однакового підходу до суб'єктів в господарюванні (юридичних і фізичних осіб, включаючи нерезидентів) при визначенні прав та обов'язків щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); стабільність, забезпечення незмінності переліків податків, зборів (обов'язкових платежів) та їх ставок, а також податкових пільг протягом бюджетного року; стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційно-інноваційної активності; справедливість – забезпечення підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обґрунтованих соціальних пільг та привілеїв. Але, варто зазначити, що цей список не є вичерпний і може бути поповнений з урахуванням нестабільної економічної та ринкової політики в Україні.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фокша Л.В.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О.Н. Напрямки реформування податкової політики України / О.Н. Ковальчук // Фінанси України. – 2009. – №6. – с.29-34.
2. Дроговоз Ю.С., Дубровський В.І. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення / Ю.С. Дроговоз, В.І. Дубровський // Реанімаційний пакет реформ. Аналітична розробка. – Київ, 2015 – 32 с.
3. Шапурова О.О. Яка податкова реформа потрібна Україні / О.О. Шапурова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №3. – С.61-64.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ

Явкун Олег Вадимович

студент 2 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: Vergil9391@gmail.com

Ключові слова: кримінальна відповідальність, готування до злочину, загальні види готування, судова практика

1. Готування до злочину регламентується ст. 14 Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК), згідно якої: 1) готуванням до злочину є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину; 2) готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності [1].

2. За результатами сучасних наукових розробок проблеми готування до злочину видається обґрунтованою класифікація готування до злочину за критерієм розташування відповідних норм у кримінальному законі: 1) загальні види готування (передбачені Загальною частиною КК, а саме його ст. 14) та 2) спеціальні види готування (передбачені Особливою частиною КК у нормах про злочини з усіченим до стадії готування складом (ч. 1 ст.109, ст. 255, ст. 257, ст. 258-3 тощо) та злочини, об'єктивна сторона яких сформульована подібно до формулювань, які містить ч. 1 ст.14 КК та які самі можуть бути готуванням до злочину (наприклад, ч. 2 ст. 158, ч. 3 ст. 160 КК тощо) [1, с.66]. Предметом даного дослідження є загальні види готування до злочину.

3. Підставою кримінальної відповідальності за готування до злочину, як і за вчинення закінченого злочину є, відповідно до ч. 1 ст. 2 КК, вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України. При цьому об'єктом передбаченого в ст. 14 КК готування до злочину є суспільні відносини, на які посягає відповідний закінчений злочин, до якого вчинювалося готування.

Об'єктивну сторону готування утворюють діяння, які мають на меті усунення перешкод і створення сприятливих умов для безпосереднього вчинення злочину. Дискусійним серед науковців є питання можливості вчинення готування до злочину бездіяльністю. Так, аналіз ч. 1 ст. 14 КК прямо не відповідає на це питання, адже хоч перелічені в ній дії, які визнаються готуванням, і є активними, але можна припустити, що слова законодавця «а також інше умисне створення умов для вчинення злочину» означають, що не виключається готування до злочину шляхом бездіяльності. Вітчизняна дослідниця Н. В. Маслак у своїй монографії «Кримінальна відповідальність за готування до злочину» щодо цього пише: «... готування може вчинюватись тільки активними діями (на відміну від замаху, який може бути вчинений і шляхом бездіяльності у відповідних складах злочинів). Уявляється, що не можна погодитись із тими дослідниками, які обґрунтовують можливість вчинення готування шляхом бездіяльності, зокрема у випадку, коли, наприклад, сторож залишає двері незачиненими для подальшого викрадання товару зі складу. Вочевидь, що діяльність сторожа по створенню умов цим не обмежилася і попередньо він вчинив активну дію – вступив у злочинну змову із особами, які безпосередньо вчинятимуть крадіжку» [2, с. 107–108]. Втім, приклад групового злочину у даному випадку не є достатнім. Продовжуючи міркування щодо цього питання можна привести майже аналогічний приклад, але з тією різницею, що виконавцем майбутньої крадіжки має бути не інша особа, а сам сторож. Чи не буде у даному випадку вчинене готування особою бездіяльністю? Позитивна відповідь не це запитання не виключена. Отже, можна стверджувати, що готування до злочину може вчинюватись як активними діями, так і бездіяльністю.

Суб'єктивна сторона готування охоплює вину, яка може бути виражена лише у формі умислу. Вид вини прямо визначений у ч. 1 ст. 14 КК словами «а також інше умисне створення умов для вчинення злочину» [1]. Питання щодо можливості чи неможливості готування до злочину із непрямим умислом є дискусійним у науці. На мій погляд, готування із непрямим умислом можливе. Наприклад, особа, що працює в офісі, випадково довідалась, що з приміщення може бути вчинено крадіжку. Однак, незважаючи на це, не повернулася для зачинення дверей, після того, як забула це зробити у кінці своєї зміни. Своєю бездіяльністю вона сприяла вчиненню злочину. У даному випадку ця особа зовсім не обов'язково бажає

настання суспільно небезпечних наслідків (майнових збитків) від крадіжки, а лише прагнула не витратити час на повернення до офісу і на зачинення дверей. У даному випадку у готуванні до злочину наявний непрямий умисел.

Суб'єктом готування є будь-яка особа, що може бути притягнена до кримінальної відповідальності за відповідний закінчений злочин. Водночас, у випадку готування до злочинів зі спеціальним суб'єктом ним може бути і особа, що не має необхідних додаткових ознак [3, с. 80–88]. Наприклад, умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК) може бути вчинене лише спеціальним суб'єктом – матір'ю потерпілого. Однак, готування до цього злочину (наприклад, пристосування знарядь) може бути вчинене будь-якою особою, з якою змовилась зазначена особа.

Слід сказати, що, на відміну від умов притягнення до кримінальної відповідальності за закінчений злочин, кваліфікація готування ускладнена тим, що майже всі ознаки складу вчиненого злочину містяться при цьому в Загальній частині КК. І лише ознаки об'єкта та спеціального суб'єкта злочину, до якого вчинене готування, можуть міститись в Особливій частині КК.

4. Із проведеного аналізу опублікованої судової практики про притягнення до кримінальної відповідальності за готування до злочину (за період з 2010 по 2015 р.р.), впливають наступні висновки:

4.1. Загальна кількість вироків, наявних у Єдиному Державному Реєстрі Судових Рішень, із використанням у формулі кваліфікації ч. 1 ст.14 КК України становить лише 181 випадок, що свідчить про високу латентність загальних видів готування до злочину. На мою думку головною причиною цього є складність викриття злочину до моменту його закінчення або замаху на його вчинення. На сьогодні правоохоронні органи, якими б професійними кадрами вони не були забезпечені, не мають можливості ефективно викривати злочини на стадії готування та здійснювати доказування вчинення готування до злочину у суді. Водночас, за деяких умов розкриття злочинів на стадії готування відбувається. Наприклад, це здійснення готування до злочину на охоронюваній території. Так, у справі № №1-160-2007 було розглянуте кримінальне провадження, відповідно до якого особи звинувачувалися у готуванні до незаконного переправлення осіб через Державний кордон України. Обставиною, що сприяла розкриттю злочину на відповідній стадії було те, що злочинці здійснювали готування біля кордону України і були затримані патрульною групою Прикордонної служби. Це один з двох випадків за досліджений період, що розміщений у ЄДРСР, коли злочин було викрито на стадії готування без доведення відповідної інформації до правоохоронних органів свідками, співучасниками, що добровільно відмовились від вчинення злочину тощо. Другий випадок – справа №334/11166/15-к. За обставинами, викладеними у вирокі, співробітники Служби Безпеки України викрили готування до викрадення людини з корисливих мотивів (ч. 2 ст. 146 КК) без будь-якої співпраці із співучасниками чи свідками.

4.2. В більшості вивчених випадків можливість притягнення до кримінальної відповідальності за готування до злочину була забезпечена однією з наступних обставин:

1) співучасник, що відмовився від вчинення злочину, довів до правоохоронних органів інформацію щодо готування до злочину, або ж працівник правоохоронних органів, що діяв відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» з метою розкриття злочинів нібито ставав співучасником, діючи при цьому «під прикриттям». Наприклад, у справі №754/7055/15-к особа, що погодилася бути виконавцем злочину, добровільно відмовилася від його вчинення, і звернулася із відповідною заявою до правоохоронних органів, внаслідок чого і було розкрито готування до злочину, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК. Аналогічна ситуація й у справі №2607/12984/12: одна з осіб, що мала стати співвиконавцем, відмовилася від вчинення злочину, і повідомила правоохоронним органам про готування до вбивства. У справі №1-27-2007 встановлено, що злочинець, який був

засуджений за готування до злочину, передбаченого ч. 3 ст. 27 та п.п.1, 6, 11 ч. 2 ст. 115 КК, з метою готування до вбивства, звернувся до правоохоронця «під прикриттям» і запропонував йому бути виконавцем вбивства.

2) правоохоронними органами був розкритий закінчений злочин, і разом із цим було розкрито готування до іншого злочину. У переважній більшості випадків відбулось так зване «спеціальне готування», коли вчинення одного злочину по своїй суті є готуванням до вчинення іншого злочину (наприклад незаконне виготовлення і зберігання холодної зброї як готування до вбивства). Втім, у практиці наявні й випадки, коли закінчений злочин, що був викритий правоохоронними органами, не є готуванням до іншого злочину. Наприклад, у справі №127/7236/15-к. двох злочинців, що вчинили серію злочинів, кваліфікованих за ст.ст.185 і 187 КК, було засуджено й за готування до вчинення крадіжки після викриття їх попередньої злочинної діяльності [4].

Науковий керівник: д.ю.н, професор Житний О. О.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину / Н. В. Маслак. – Х. : Право, 2010. – 232 с.
3. Устименко В. В. Спеціальний суб'єкт преступлення / В. В. Устименко. – Х. : Выща школа : Изд-во при ХГУ, 1989. – 104 с.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ

Абламський С.Є.	викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
Андрощук Г.О.	професор кафедри інтелектуальної власності і права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат економічних наук, доцент
Бервено С.М.	професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Бобровник С.В.	професор кафедри теорії права та держави Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор
Бондаренко О.О.	доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Бородін І.Л.	завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового Юридичного інституту Національного авіаційного університету, доктор юридичних наук, професор
Буга В.В.	доцент кафедри цивільного та господарського права Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук
Бурлаков С.Ю.	доцент кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Венедіктова І.В.	завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Виговський О. І.	доцент кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, доцент
Гавриленко О.А.	професор кафедри міжнародного права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор.
Головчук В.А.	старший викладач кафедри права Вінницького національного аграрного університету, кандидат юридичних наук
Григоренко Є.І.	доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент

- Гришина Н.В.** доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Даньшин М.В.** заступник декана юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна з наукової роботи, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, доктор юридичних наук, професор
- Дашковська О.Р.** професор кафедри теорії держави і права НЮУ ім. Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук
- Демиденко Н.В.** професор кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ,
- Єпіфанова Ю.С.** доцент кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Житний О.О.** професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
- Жук Н.А.** доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Задихайло Д.Д.** асистент кафедри цивільного, господарського та екологічного права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
- Захарченко П.П.** професор кафедри історії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор
- Заяць Н.В.** професор кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук
- Зуєва О.А.** доцент ДВНЗ «Університет митної справи та фінансів»
- Кагановська Т.Є.** декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України
- Каркач П.М.** професор кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор

- Кім К.В.** доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент
- Ключко Р.Н.** доцент кафедри уголовного права, процесса и криминалистики юридического факультета Гродненского государственного университета имени Янки Купалы кандидат юридических наук, доцент.
- Коваль І.Ф.** завідувач кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету, доктор юридичних наук, доцент
- Комаренко А.М.** старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
- Корж В.П.** професор кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор
- Коропатнік І.М.** доцент кафедри фінансів і права Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент
- Кулачок-Тігова Л.В.** заступник декана юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з навчальної роботи, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Кулик О.Г.** завідувач лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України, старший науковий співробітник, доктор юридичних наук
- Маковій В.П.** завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції
- Марочкін І.Є.** завідувач кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор
- Мартиненко В.М.** завідувач кафедри державного управління Харківського регіонального інституту Національної академії державного управління при Президентові України, доктор державного управління, професор
- Марцеляк О.В.** професор кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного

- університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор
- Мічурін Є.О.** професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
- Моисеева И.А.** доцент кафедри уголовного права, уголовного процесса и криминалистики, кандидат юридических наук, доцент
- Німак М.О.** асистент кафедри цивільного права та процесу Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка», кандидат юридичних наук
- Новак О.Д.** асистент кафедри правосуддя Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
- Олефір А.О.** асистент кафедри цивільного, господарського та екологічного права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
- Олюха В.Г.** доцент, зав. кафедри цивільно-правових дисциплін Криворізького факультету НУ «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, доцент
- Панасюк О.А.** асистент кафедри правосуддя Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого
- Пашинський В.Й.** доцент кафедри військового права та спеціальної мовної підготовки Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка кандидат юридичних наук, доцент
- Пейчев К.П.** доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Передерій О.С.** заступник декана юридичного факультету по роботі з іноземними студентами, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Письменна О.П.** доцент кафедри правознавства Вінницького національного аграрного університету, кандидат юридичних наук, доцент
- Розгон О.В.** доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент

- Рябець К.А.** професор кафедри теорії та історії держави і права Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат юридичних наук, доцент
- Саміло А.В.** старший викладач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат юридичних наук
- Санніков Д.В.** доцент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
- Селіванов М.В.** доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
- Сироїд Т.Л.** професор кафедри конституційного, муніципального і міжнародного права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
- Слїнько Д.С.** доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
- Сметанїна Н.В.** асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
- Солошкіна І.В.** доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, доцент
- Стефанчук Р.О.** професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор
- Стець О.М.** доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Криворізького факультету Національного університету «ОЮА», кандидат юридичних наук, доцент
- Устименко О.А.** доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
- Теремецький В.І.** професор кафедри цивільного права та процесу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент
- Трубников В.М.** завідувач кафедрою кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського

- Федосова О.В.** національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
- Фокша Л.В.** головний науковий співробітник НДЛ з проблем протидії злочинності, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
- Храмцов О.М.** доцент кафедри господарсько-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент
- Шаповал Л.І.** доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, доцент
- Юрєвич І.В.** доцент кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
- Юхно О.О.** асистент Кафедра організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
- Яковчук Р.С.** завідувач кафедри кримінального процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор
- Янович Ю. П.** доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук
- доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	4
Абламський С.Є. <i>«Порядок проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування»</i>	5
Аветисян М.Р. <i>«Законодавча основа регламентації організаційно-правової форми господарювання»</i>	8
Агапітов В.Е. <i>«Особливості застосування медіації в ісламському праві (шаріаті)»</i>	11
Аразов М.Т. <i>«Уголовная ответственность за вымогательство по законодательству Украины и Республики Туркменистан (сравнительный анализ)»</i>	14
Бартош М.І. <i>«Обґрунтування запровадження вільних ліцензій в Україні»</i>	17
Барчук О.В. <i>«Право притулку як загальновизнаний інститут міжнародного права»</i>	20
Бахтіяров Узейір Маїл огли <i>«Принципи адміністративної відповідальності»</i>	23
Березньов М.В. <i>«Загальноосвітнє і професійно-технічне навчання як основні засоби виправлення і ресоціалізації засуджених»</i>	25
Береснева А.В. <i>«Причины детского дорожно-транспортного травматизма и меры профилактики»</i>	27
Берлізєва Ю.В. <i>«Розвиток інституту шлюбного контракту у світі»</i>	32
Беззян К.А. <i>«Інститут парламентських привілеїв у конституціях Великобританії та Бельгії»</i>	34
Бігас А.М. <i>«Вплив засобів масової інформації та оточуючого середовища на злочинність неповнолітніх»</i>	36
Білошенко А. Ю. <i>«Правовий статус міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних спорів (ICSID)»</i>	38
Бреус С.М. <i>«Радянський період становлення права українського народу на визначення та зміну конституційного ладу: від партійної диктатури до народовладдя»</i>	40
Бова А.А. <i>«Страх перед злочинністю та кримінальна віктимізація студентів м. Києва»</i>	41
Брюховецька М.С. <i>«Становлення та розвиток законодавства щодо посмертного донорства в Україні»</i>	46
Вурыак М.О. <i>«Problems of law regulation of Intellectual Property Law and Copyright Law in the Internet»</i>	49

Варакута К.В. <i>«Способи залучення електронного доказу до справи в господарському процесі»</i>	54
Вервейко Т.О. <i>«Сучасні підходи до вирішення юридичних конфліктів на державній службі»</i>	57
Вовк А.Ю. <i>«Венчурні фонди: проблеми становлення»</i>	58
Вовченко С.П. <i>«Загальні засади адміністрування податку на додану вартість»</i>	62
Войчук Т.В. <i>«Недійсність правочинів при купівлі-продажу нерухомості під впливом обману»</i>	64
Волковський М.А. <i>«Щодо ознак злочинної організації»</i>	66
Воронятніков С.В. <i>«Правове регулювання праці засуджених»</i>	69
Гамаюнова В.О. <i>«Запровадження судової медіації у цивільних справах: до постановки питання»</i>	70
Гамова Д.О. <i>«Межі застосування альтернативних способів вирішення спорів та законодавче врегулювання програм відновного правосуддя в Україні»</i>	73
Гахович Д.О. <i>«Щодо доцільності введення обов'язкової загальнодержавної дактилоскопічної реєстрації»</i>	75
Герасимова Ю.С. <i>«Заповідальний відказ як особливе розпорядження за заповітом»</i>	77
Герман Д. О. <i>«Перспективи імплементації інституту споживчого банкрутства в українське законодавство»</i>	79
Гнатенко В.С. <i>«Деякі аспекти процесуального змісту доказів у кримінальному провадженні»</i>	81
Гнідунець А.В. <i>«Нетрадиційні форми правління: фактори формування та форми прояву»</i>	83
Голубкова Е.О. <i>«Судова влада та конституційний контроль у зарубіжних країнах»</i>	86
Горбатова Д.І. <i>«Щодо механізму вчинення злочинів у сфері трансплантації органів або тканин людини: криміналістичний аспект»</i>	89
Грабар А.С. <i>«Преваги та недоліки угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом»</i>	93
Григорян М.Р. <i>«Щодо проблеми впровадження нового Закону України «Про державну службу» в частині соціально-матеріального забезпечення державних службовців»</i>	96
Гурбанов А.И. <i>«Уголовно-правовой анализ состава преступления «контрабанда» (ст. 201 УК Украины)»</i>	100
Демченко К. О. <i>«Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи»</i>	102

Денисенко Ю.М. «Місце і значення юридичних (правових) гарантій у забезпеченні прав та законних інтересів малолітніх в Україні»	105
Джос Д.О., Ліпінський В.В. «Поняття та ознаки адміністративної відповідальності»	107
Дзюба А.О. «Усвідомлення тяжкості злочину як елемент змісту вини за кримінальним правом України»	108
Дзюбенко В.О. «Функції прокуратури у країнах континентальної Європи»	111
Дроніна Х.О. «Ознаки туристичної послуги як об'єкту цивільних правовідносин»	113
Дядечко В.В. «Щодо розуміння поняття «корупції» як негативного соціального явища»	115
Дядечко О.В. «Сутність прокурорського нагляду за додержанням законів при розслідуванні корупційних злочинів»	117
Ейбагов З.М. «Забезпечення права на оскарження та їх реалізації на практиці у кримінальному провадженні України»	122
Єрохін В.В. «Теоретичні та прикладні аспекти обов'язкової участі захисника в кримінальному провадженні»	124
Захарченко М.В. «Деякі аспекти праці вагітних»	128
Зражевська В.І. «Ідеї Г. Кельзена у роботі «Чисте правознавство» та сучасність»	131
Ієвлєва Л.І. «Етично - моральні вимоги щодо діяльності публічних службовців»	133
Кабанов О.М. «Правила призначення, виконання та відбування довічного позбавлення волі»	137
Кагановська Т.Є. «До питання юридичної природи віртуальної мережевої держави»	141
Кадала В.В. «Перспективи кодифікації законодавства, що регулює діяльність залізниць»	144
Калаченкова К.О. «Щодо питання уточнення терміну «послуга зв'язку»»	147
Калєніченко Л.І. «Соціальна відповідальність: поняття, види»	150
Калініченко Б.В. «Деякі питання об'єкта злочинного порушення права на отримання освіти (ст. 183 КК України)»	152
Карпенко О.І. «ODR як онлайн – еквівалент методів альтернативного врегулювання спорів»	155
Кваша А.С. «Концепт «правова держава» у сучасному науковому дискурсі»	157

Кім К.В. «Принципи професіоналізму та компетентності на державній службі як засоби досягнення успіху»	160
Коваль Т.О. «Нормативне регулювання умов і оплати праці засуджених до позбавлення волі»	162
Ковальчук С.О. «Співвідношення документів-доказів і документів-речових доказів у кримінальному провадженні»	164
Кожем'яко Т.О. «Рівність та свобода як основоположні принципи громадянського суспільства»	167
Козачук Н.О. «Приватно-правові механізми протидії зловживанням правами на патенти, що необхідні для приватних стандартів»	168
Колесник А.В. «Деякі проблеми реалізації майнових прав учасників цивільного обороту в процесі становлення реформ в Україні»	173
Колесник І. І. «Особливості використання спеціальних знань при розслідуванні ДТП»	176
Колеснік Г.Р. «Актуальні питання методики розслідування екологічних злочинів у сучасних умовах»	178
Колінько Р.С. «Правоохоронні органи як суб'єкти правоохоронних відносин»	179
Кончич А.Л. «Виховна функція держави»	181
Копил Я.В. «Інформаційна війна проти України : стан та механізм протидії»	182
Корольова Ю.В. «Доктринальні підходи до джерел права як елементу правоутворення»	186
Коросташова І.М. «Актуальні питання господарсько-правового захисту прав інтелектуальної власності»	189
Корчагіна В.П. «Деякі питання розмежування амністії та помилування»	194
Костенко А.С. «Права дітей в США»	196
Котляренко О.П. «Реформування військової служби правопорядку у військову поліцію – справа невідкладна»	199
Куденко Т.Ю. «Категорія «бізнес-конфлікт» в контексті застосування комерційної медіації для його вирішення»	202
Купчак М.Я. «Впровадження конституційної реформи в Україні у частині децентралізації влади»	205
Лапкін А.В. «Деякі проблеми визначення складу групи прокурорів у кримінальному провадженні»	207

Левченко А.О. «Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом як необхідний інструмент наближення до ЄС»	209
Леженко М.В. «Особливості іноземного інвестування в Україні»	213
Лизун А.В. «Застосування санації як засобу запобігання банкрутства за українським законодавством»	215
Лубенець І.Г. «Класифікація насильства серед школярів»	217
Лунгул О.В. «Взаємодія між міжнародними морськими арбітражами та державними судами»	220
Луцук С.М. «Інформаційно-психологічний вплив як актуальна проблема інформаційної безпеки держави»	222
Людькова І. І. «Доцільність існування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом»	224
Людькова К.І. «Особливість реєстраційного провадження прав на нерухоме майно»	227
Магновський І.Й. «Правова нормативність та її особливості в контексті розвитку національного права»	229
Макарчук В.В. «Правове визнання соціальної еліти в середовищі реєстрового козацтва у добу Української гетьманської держави»	231
Малазонія Н.Г. «Європейський досвід впровадження відновного правосуддя»	235
Маліборська Г.Ю. «Історія виникнення поняття та правової охорони торговельної марки в Україні та світі»	238
Мамєтназяр Алп-Арслан Ямузак «Вторичная классификация осужденных к лишению свободы»	241
Маркова Є.М. «Актуальні проблеми міжнародно-правової відповідальності фізичних осіб (на прикладі Нюрнберзького трибуналу)»	249
Мартем'янова Т.В. «Проблема визнання та виконання рішень Європейського суду з прав людини у сфері екологічного права на території України»	254
Масалітіна К.С. «Окремі положення кримінального провадження щодо неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення»	257
Махди Сахіб Салех «Международно-правовые обязательства Украины по обеспечению гендерного равенства в системе публичного управления»	260
Миронець О.М. «Поняття реалізації охоронної функції адміністративного права»	261

Миронов А.М. «Клопотання прокурора про застосування примусових заходів виховного характеру»	263
Мірошніков І.О. «Деформація правосвідомості особи як передумова вчинення правопорушення»	265
Міхур К.М. «Інформаційне правопорушення: поняття і особливості»	266
Мовчан Ю.А. «Момент затримання особи у кримінальному процесі: проблемні питання»	269
Москова О.М. «Особливості купівлі-продажу нерухомого майна»	271
Мухамеджанова А.Р. «До питання про визначення потерпілого при насильстві над населенням у районі воєнних дій (ст. 433 КК України)»	273
Навроцький О.О. «Організаційно-правові гарантії соціального становлення та розвитку молоді в Україні»	276
Назарова О.А. «Пределы ответственности соучастников»	277
Наставна Г.В. «Комунікативна теорія права А.В. Полякова: зміст, переваги та недоліки»	279
Нежуга Н.Д. «Правове підґрунтя функціонування Європейського Союзу: від витоків до сучасності»	282
Ніколаєвська А.А. «Забезпечення прав учасників кримінального провадження під час закінчення досудового розслідування»	284
Новосельцев В.С. «Окремі питання банкрутства фізичних осіб»	286
Ноздрін С.М. «Програмне забезпечення онлайн сервісу як об'єкт авторського права»	287
Олефіренко А.В. «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування»	289
Олійник Д.А. «Участь прокурора у судових дебатах»	290
Онщенко В.В. «Антидемпінгові заходи у зовнішньоекономічній діяльності»	293
Опанасенко Н.О. «Сучасні можливості судових експертиз при розслідуванні шахрайства у сфері житлового будівництва»	295
Осипова К.Р. «Безопасность персонала учреждений исполнения наказаний»	299
Павленко А.В. «Правова природа адміністративних помилок в діяльності органів виконавчої влади»	301
Павлюков І. І. «Правові засоби в аспекті інструментальної теорії права»	303

Паляничко Д.Г. <i>«Криміналістична тактика в роботі адвоката»</i>	305
Передерій О.С., Григоренко Є.І. <i>«Інститут антикризового управління в контексті договірних відносин України і Європейського Союзу»</i>	309
Петракії В.В. <i>«Поняття торговельної діяльності в Україні»</i>	311
Пиляєва В.М. <i>«Генезис розвитку та законодавчого закріплення принципу транспарентності в діяльності органів виконавчої влади»</i>	312
Погребняк О.О. <i>«До питання здійснення державного контролю за використанням та охороною земель»</i>	315
Пожидаєва І.І. <i>«Становлення права міжнародних договорів у стародавню добу»</i>	317
Попова О.В. <i>«Спадковий договір у системі цивільного права»</i>	321
Прібиткова Н.О. <i>«Виховання толерантності у студентської молоді в умовах соціально-економічних перетворень»</i>	324
Прядка К.О. <i>«Європейський досвід ведення публічної інформації про землю»</i>	328
Роскошний І.В. <i>«Фонограма як об'єкт суміжних прав»</i>	334
Рудень Д.С. <i>«Цінність права та право як цінність»</i>	335
Русаков О.В. <i>«Актуальні питання початку досудового розслідування»</i>	337
Рябець К.А. <i>«Правові засади імплементації європейських директив у сфері якості води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище»</i>	339
Рябець Т.А. <i>«Адміністративно-правове регулювання в контексті напрацювання законодавчої бази щодо приватної власності на ліси»</i>	343
Саболта Н.Г. <i>«Особливості договору роздрібної купівлі-продажу»</i>	346
Савченко К.І. <i>«Організаційно-правове закріплення повноважень органів Служби Безпеки України»</i>	347
Сьомак Р.С. <i>«До питання визначення правового статусу державного службовця»</i>	350
Сергієнко І.О. <i>«Взаємозв'язок права та релігії в країнах ісламу»</i>	356
Сердюк К.О. <i>«Особливості виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів в Україні»</i>	361
Сидоренко Т.Ю. <i>«Проблеми правового регулювання злиття юридичних осіб»</i>	364

Симоненко О.С. «Сучасні програми альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів»	366
Симонова Г.М. «Проблема піратства комп'ютерних ігор»	370
Сідоров М.В. «Багатозначність мети порівняльного правознавства як науки»	372
Сливенко В.А. «Прокуратура на шляху демократичних перетворень: минуле та сьогодення»	374
Слинько Д.В. «Зміст поняття «юридичний процес»»	377
Слінько Д.С. «Вирішення конфліктів в кримінальному судочинстві за допомогою примірювальних процедур»	379
Смульська А.В. «Сучасні тенденції реформування системи вищої освіти в Україні: організаційні засади і практичний досвід»	381
Стариков О.В. «Види і рівні соціальної адаптації особистості»	383
Стебаєва Г.І. «Право засуджених на листування: проблемні питання реалізації»	385
Столбова А.І. «Деякі проблеми змісту та видів заохочувальних норм у кримінальному праві України»	389
Сулейманов З.Е. «Цивільний захист права інтелектуальної власності на комп'ютерні програми»	392
Топольницький В.В. «Окремі питання представництва Міністерства оборони України в судах»	395
Трипадуш Т.В. «Система місцевого самоврядування в зарубіжних країнах»	398
Турченко М.П. «Причини банкрутства комерційних банків»	402
Угнєва О.В. «Класифікація переговорів та їх функції»	404
Устінченко А.М. «Проблема становлення медіації в медичних правовідносинах»	407
Федотова Т.А., Коновалов А.В. «Проблеми протидії гендерної дискримінації в трудовому законодавстві України»	410
Філь А.О. «Діяльність у сфері стягнення простроченої заборгованості: проблеми та зарубіжний досвід»	412
Фомякова О.І. «Політична система в Україні: спроби реформування»	415
Хабарова Т.В. «Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів як засада протидії корупції в Україні»	418

Халявка Т.М. «Роль міжнародних трудових стандартів в формуванні національних законодавств»	421
Ходак Є.С. «Практичні аспекти забезпечення захисту прав і законних інтересів вкладників в Україні»	423
Хоменко Д.А. «Європейський поліцейський офіс як інституція координації здійснення правоохоронної функції державами-членами Європейського Союзу»	426
Цветкова К.О. ««Екстрадиційний злочин» в контексті Європейської конвенції про видачу правопорушників та кримінального законодавства України: визначення, ознаки, значення»	428
Целковська А.О. «Непойменовані договори з виконання робіт у цивільному праві»	430
Цибань А.А. «Поняття суб'єктивного цивільного обов'язку»	431
Цимбалістенко О.О. «Акти прокурорського реагування на порушення закону на початковому етапі досудового розслідування»	433
Челебій-Кравченко Ю.К. «Функції прокурора на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень»	436
Чембрович В.А. «Суб'єктивна сторона преступлений против безопасности и эксплуатации транспортных средств и других правил, обеспечивающих безопасную работу транспорта, предусмотренных уголовным законодательством Республики Беларусь»	441
Чумак Л.І. «Деякі проблемні питання застосування тримання під вартою в кримінальному провадженні»	444
Шевченко О.С. «Політико-правова ідея солідаризму в державі та її реалізація в державотворенні України»	445
Шустова К.О. «Досудовий порядок вирішення індивідуальних трудових спорів за законодавством України»	448
Южека Р.С. «Основні (базові) засади (принципи) реформування податкової системи України на сучасному етапі розвитку державності»	450
Явкун О.В. «Проблеми кримінальної відповідальності за готування до злочину»	452
ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ	456